

STANISŁAW ZIELIŃSKI

MAŁY SŁOWNIK

POLSKICH PIONIERÓW

KOLONJALNYCH

I

MORSKICH

Podróżnicy, odkrywcy i t.d.

WARSZAWA 1933

Twórcą Gdyni

przyjęć raczy

Wamersa 1. II. 1934

od

Autora

~~DELEGATURA REGIONALNA DLA SPRAW WYDRZEJA~~
~~Biuro Statystyczne~~

376

STANISŁAW ZIELIŃSKI

MAŁY SŁOWNIK PIONIERÓW POLSKICH KOLONJALNYCH I MORSKICH

PODRÓŻNICY, ODKRYWCY, ZDOBYWCY, BADACZE,
EKSPLORATORZY, EMIGRANCY—PAMIĘTNIKARZE,
DZIAŁACZE I PISARZE MIGRACYJNI.

CENTRALNY
URZĄD PLANOWANIA
BIURO REGIONALNE
W GDANSKU

Nr. 88.

88

WARSZAWA 1933

Nakładem Instytutu Wydawniczego Ligi Morskiej i Kolonjalnej

Tłoczono w Salezjańskiej Szkole Graficznej, Warszawa ka. Sienca 6.

TEGOŻ AUTORA

Bitwy i potyczki 1863/64. Rapperswil 1913. Nakładem Instytutu Wydawniczego Muzeum Narodowego w Rapperswilu. Str. 2n1b + 559 + 1n1b + 1 tabela potyczek + 2 mapy potyczek (wyczerpane)

Spis alfabetyczny i chronologiczny bitew i potyczek 1863/64. Rapperswil 1913, str. 60. Do nabycia u autora. Cena z przesyłką 1.50 zł.

Wyprawa S. S. Rogozińskiego do Afryki. Warszawa 1933. Nakł. Instytutu Wydawniczego Ligi Morskiej i Kolonjalnej, str. 36. Do nabycia w Lidze M. i K. cena 0,25 zł.

Stefan Rogoziński. (z literaturą wyprawy kameruńskiej) Cena zeszytu z przesyłką 0,15 zł.

W opracowaniu:

Historja poczynañ osadniczych polskich.

Bibljoğrafja spraw migracyjnych (emigracja, osadnictwo, podróżnictwo, sprawy kolonjalne) — około 25000 tytułów. **Bibliografja morska** (sprawy morza, Pomorza, Gdańska i Prus Wschodnich) — ok. 8000 tyt.

Stanisław Zieliński, w Centralnej Bibliotece Wojskowej. Al. Ujazdowskie 1 i P. K. O. 1855 Warszawa.

PRZEDMOWA

O zrejestrowanie podróżników polskich nie puszczono się do tej pory. Podręczny Słownik Geograficzny Maliszewskiego i Olszewicza, jako praca geograficzna tylko, wymienia ich około setki; tyłuż podaje, z dodaniem kilku eksploratorów z ostatnich lat, Fularski w „Wiadomościach Służby Geograficznej“, (1930 Nr. IV.)

Ponieważ coraz silniej, wobec rosnącego zainteresowania się sprawami, związanymi z migracją, kolonizacją i morzem, zaznacza się dążenie do poznania naszych eksploratorów i podróżników naukowych, a poszczególni autorzy zmuszeni są mozolnie wyszukiwać i gromadzić dane biograficzne o nich, pragnąłbym przyczynić się do ułatwienia tej pracy.

W tym celu, korzystając z gościnnych łamów miesięcznika Ligi Morskiej i Kolonjalnej „Morze“, w październiku 1931 r. rozpocząłem druk „Słownika biograficznego podróżników i eksploratorów polskich“, oczywiście, ze względu na rozmiary miesięcznika, tylko w skrócie bardzo skondensowanym tak pod względem tekstu jak i co do ilości osób w słowniku tym wymienionych.

Niniejszy „Mały Słownik“ jest rozszerzonym „Słownikiem biograficznym“, publikowanym w „Morzu“,

tanowiąc równocześnie tylko streszczenie obszerniejszego „Słownika pionierów i t. d.”, będącego w opracowaniu.

Podczas gdy „Mały Słownik” uwzględnia tylko bibliografię życiorysową, rzeczony „Słownik pionierów” zawierać będzie także wszystkie prace, które udało mi się zarejestrować, — tak książki jak artykuły i rozprawy w czasopismach, — osób w nim wymienionych, nie mniej obejmuje kilka tysięcy nazwisk, w tem około 2000 podróżników (wobec setki dotychczas wymienianych).

W „Małym Słowniku” z konieczności znajdzie się pewien odsetek osób należących do literatury, historii i t. d., których jednak pominąć nie można było, o ile podróże ich w tej lub innej mierze znalazły wyraz w ich twórczości lub działaniach na innem polu. W tych wypadkach jednak nie podaję wszystkich źródeł życiorysowych, lecz ograniczam się do wymienienia kilku dzieł, odsyłając czytelnika do innychdziałów (historja, literatura, i t. d.).

Niemniej co do samego terytorjum objętego podróżnictwem czynię pewne ograniczenia, wyłączając np. podróżnictwo po Polsce i po ziemiach, które były w jakimkolwiek bliższym stosunku państwowym (np. lennym) do Rzeczypospolitej.

Główną wagę w niniejszej pracy kładę nie na życiorysy, lecz źródła do biografji. Chodzi mi bowiem przede wszystkim o to, aby szerszym kołom, które zainteresują się sprawami kolonizacji polskiej i kolonji polskich, ułatwić zaznajomienie się z działalnością.

naszych podróżników, badaczy i zdobywców. Istnienie ich bowiem oraz czyny dają świadectwo tego, iż w poznawaniu i zdobywaniu szerokiego świata nie byliśmy nietylko ostatni, — o czem naogół sami mało wiemy — lecz przeciwnie, kroczyliśmy w jednej linji z innemi narodami i byliśmy pionierami — o czem ogół jeszcze mniej wie, — i z tej racji, nie mówiąc już o innych, mamy prawo domagania się własnych kolonij dla Rzeczypospolitej.

Stanisław Zieliński.

Spis skrótów częściej cytowanych źródeł i materiałów pomocniczych.

- Ankieta** — Ankieta przeprowadzana przez autora od r. 1931 wśród współczesnych (w zbiorach autora).
- Bystroń** — Bystroń Jan Stanisław: Polacy na Ziemi Świętej, Syrii i Egipcie 1147 — 1914, Kraków 1930, Nakł. „Orbis”.
- Erstrelcher** — Erstreicher Karol: Bibliografia polska, Kraków 1870 — 1931.
- Gutenberg** — Wielka ilustrowana encyklopedia wydawnictwa Gutenberga, Kraków 1930 —
- Historja** — (dalszych materiałów biograficznych szukać należy w literaturze historycznej)
- Janik** — Janik Michał: Dzieje Polaków na Syberji, Kraków 1928. Nakł. Krak. Sp. Wydawniczej.
- Lewak** — Lewak Adam: Polska a Turcja w. XIX w. (w opracowaniu)
- Literatura** — (jak Historja)
- Maliszewski Olszewicz** — Maliszewski Edward i Bolesław Olszewicz. Podręczny słownik geograficzny, Warszawa 1925 — 1927. Trzaska, Evert i Michalski.
- Maliszewski Bibl.** — Maliszewski Edward: Bibliografia pamiętników polskich i Polski dotyczących (Druki i rękopisy). Warszawa 1928.
- Orgelbrand** — S. Orgelbrand Encyklopedia powszechna z ilustracjami, Warszawa 1898 — 1912. Orgelbrand Suplement — Uzupełnienia, tomy 16 — 18.
- Pionierzy** — Korespondencja Związku Pionierów Kolonjalnych przy Lidze Morskiej i Kolonjalnej.

Plater — Mała encyklopedia polska, Leszno-Gniezno, 1841 — 1847
Nakł. i druk Ernesta Guenthera.

Rapperswil — Archivum Biblioteki Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu, (Biblioteka Narodowa w Warszawie), w Centralnej Bibliotece Wojskowej.

Wielka Encyklopedia — Wielka encyklopedia powszechna, Warszawa 1890 — 1907.

Zieliński Bibl. Migr. — Zieliński Stanisław: Polska bibliografia spraw migracyjnych, kolonialnych i podróżniczych (w rękopisie), — cytuję tylko wówczas, gdy brak opracowań lub wzmianek biograficznych o danej osobie, a prace drukowane posiadam w kartotece.

Zieliński Bibl. Morza — Zieliński Stanisław: Polska bibliografia spraw morskich i pomorskich (w rękopisie; — jak wyżej).

(Abd-el-Niszam zobacz Rzewuski Wacław).

(Aha fer zob. Żyskar Fryderyk Józef ks.).

Aleksandrowicz Tomasz Walerjan, * 29. IX. 1794, wojewoda podlaski, posłował od Stanisława Augusta do Porty w r. 1766; założył Konstantynopolu szkołę orientálną polską; spisał djarjusz swej podróży, który znajduje się w Ossolineum (Rps. Nr. 1615).

Bartoszewicz Julian: Pogląd na stosunki polskie z Turcją i Tatarami. Warszawa 1860 (p. 145) — Smoleński W.: Szkoła orientálna w Stambule, *Kwartalnik Hist.* 1887 — Oigelbrand — Wielka Encyklopedia.

Andrzejkowicz Butowtt Michał † 1861; napisał „Szkice Kaukazu“ 2 tomy, Warszawa 1859, Gebethner i Wolff.

Estreicher.

Anigstein Ludwik dr., fil. i med. doc., Uniw. Warszawskiego, członek Związku Pionierów Kolonialnych, * 2. II. 1891 w Warszawie, znany na terenie międzynarodowym badacz tyfusu plamistego, członek Komisji Malarycznej Ligi Narodów, z której ramienia odbywał od roku 1924 podróże badawcze, obejmujące Rosję europejską, państwa bałkańskie, Włochy, Hiszpanję, Palestynę, Egipt, Syrię; w r. 1929 udał się na półwysep Malajski z ramienia rządu brytyjskiego w celu badań nad tyfusem tropikalnym; w r. 1931 został delegowany przez Ligę Narodów do Sjamu w celu zorganizowania służby przeciwmalarycznej.

Ankieta — L. G.: Trzeci dzień zjazdu mikrobiologów polskich sukcesem nauki polskiej na forum międzynarodowym, *Ilustr. Kurjer Codzienny* 1931, Nr. 307.

Anomin; podróżował do Włoch, Hiszpanji, Por-

tugalji w 1595 r.; opis podróży p. t. „Djarjusz peregrynacji włoskiej, hiszpańskiej, portugalskiej 1595“ wydał Jan Czubek w Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce, Ser. II T. I., Kraków 1925.

Antoni z Biecza, bernardyn, podróżował wraz z Janem Tarłą ok. 1488 do Ziemi Świętej.

Bystron.

Antoniewicz Włodzimierz dr., *15.VII.1893 w Samborze, profesor archeologii przedhistorycznej na Uniw. Warsz., dyrektor Muzeum Archeologicznego im. Er. Majewskiego, członek zagr. towarzystw naukowych archeologicznych; odbywał podróże naukowe do 1923 r. po Europie południowej, środkowej i zachodniej, w 1925 po Egipcie, Palestynie i Włoszech, w 1926 po Grecji, Turcji, Syrii, Palestynie i Transkaukazji, w r. 1927 po Czechach, Węgrzech, Jugosławji, Włoszech i Austrii, w 1930 i 1931 po krajach bałkańskich oraz Węgrzech; napisał ponad 100 rozpraw w czasopismach naukowych polskich i zagranicznych, dzieła „Pradzieje ziem polskich“, 1922, „Archeologia Polski“, Warszawa 1928 oraz m in. podróżnicze artykuły „Kartki z podróży do Egiptu“, *Ziemia* 1927, Nr. 18, 21, „W dolinie grobów królewskich w Tebach“, *Naokoło Świata* 1926, Nr. 22.

Ankieta — Gutenberg.

Anusz Józef b. ksiądz; przybył w 1904 do Parany, gdzie objął probostwo w Araukarji; wybitny działacz emigracyjny w Paranie, przebywając tam przez kilkanaście lat odgrywa ważną rolę w życiu kolonii polskiej, pisywał do *Polskiego Przeglądu Emigracyjnego*, obecnie ogłasza korespondencję w *Wychodźcy*.

Głuchowski Kazimierz: Materiały do problemu osadnictwa polskiego w Brazylii, Wśród pionierów polskich na Antypodach, Warszaw 1927.

Zieliński Bibl. Migracji.

Anzelm z Krakowa (Anzelm Polak), bernardyn, słynny kaznodzieja, odbył w 1507-8 roku całoroczną pielgrzymkę po ziemi Świętej, którą opisał w pracy: „Terrae Sanctae et urbis Hierusalem apertior descriptio...” umieszczonej w Jana ze Stopnicy: „Introductio in Ptolomei cosmographia”, wydanej w Krakowie 1512; jest to najstarszy polski opis Ziemi Świętej; opis ten doczekał się kilku wydań w Krakowie 1512, 1514 i 1515 oraz u H. Canizjusza w „Thesaurus Monumentorum ecclesiasticorum et historicorum” (T. IV) w Amsterdamie 1725; tłumaczenie polskie p. t. „Choreographia albo topographia, to jest osobliwe a okólne opisanie Ziemi Świętej z wypisania o niej ludzi pewnych tam bywałych... przełożone przez Andrzeja Rymszę, Litwina sługę J. X. My pana Krzysztofa Radziwiłła”, wyszło w 1595 w Wilnie w druk. Karcana; pod zmienionym tytułem: „Peregrynacja prawdziwego opisanie Ziemi Świętej Betleem i Jerozolimy .. teraz ponowiona” wyszło w Warszawie 1606 r. oraz w Wilnie w wydaniu Rybińskiego w 1698, w Lubczu 1617 (?) i w Supraślu 1725.

Bersohn Mathias: Kilka słów o polskich pielgrzymach i podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach, *Bibl. Warsz.* 1868, T. IV, p. 1 — 13. — Bujak Franciszek: Najstarszy opis Ziemi Świętej polskiego pochodzenia. (Studia historyczno-geogr., p. 138 — 148, Warszawa 1925).

— **Bystroń** — **Canisius**: Thesaurus monumentorum ecclesiasticorum et historicorum, Amsterdam 1725. — **Gutenberg** — **Maliszewski** — **Wielka Encyklopedia**.

Arciszewski Krzysztof, * 1592 † 1656, marynarz, podróżnik i zdobywca, ur. w Śmiglu w Wielkopolsce jako syn Eljasza, dworzanin Krzysztofa Radziwiłła, walczył z którym w 1621 — 1622 przeciw Turkom i Tatarom; skazany na banicję za zabójstwo w sporze rodzinnym uszedł zagranicę, zaciągnął się do marynarki holenderskiej, brał udział w oblężeniu La Rochelle; stojąc na czele wyprawy holenderskiej Kompanji Zachodnio-Indyjskiej walczył jako generał i admirał królewsko — holenderski w Brazylii przeciw Portugalczykom 1629 — 1637, odnosząc liczne zwycięstwa i przeprowadzając równocześnie fortyfikacje miejsc obronnych, jak Pernambuco, Bahia, Rio de Janiero. Wzywany dwukrotnie przez Władysława IV, wrócił w 1646 do kraju, gdzie otrzymał godność generała artylerji czyli „starszego nad armatą“ z prawem i obowiązkiem dokonania lustracji całego rynsztunku wojennego Rzplitej i w charakterze tym oddał wielkie usługi sprawie zorganizowania artylerji. Podczas wojen kozackich broił Lwowa, umacniał Zbaraż i obóz w Zborowie. Arciszewski napisał traktat o artylerji, (oraz w czasie wojen brazylijskich w przeddzień decydującej walki „Pieśń“), natomiast notatki z Brazylii, oddane uczonemu holenderskiemu Vossjuszowi, zaginęły; poszukiwał ich i zbierał w Holandji materiały o Arciszewskim Walerjan Kalinka; dwutomową monografię pt. „Dzieje Krzysztofa z Arciszewa Arciszewskiego...“ napisał Aleksander Kraushar. — Holendrzy na cześć Arci-

szewskiego wybili medal w 1637 r., a w Pernambuco postawili mu pomnik; portret jego znajduje się w słynnym zbiorze Abeljusza „Theatrum Europaeum”, a herb Prawdzic przy mapie Brazylii w dziele Blaeu: *Geographia Blaviana*.

Archiwum domu Radziwiłłów. Listy ks. Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, (Sriptores r. p. T. VIII, Kraków 1885). — Abelinus: *Theatrum Europaeum*, 1637. — Albertrandy: *Zarys biograficzny Kr. A-go, Pamiętnik Warszawski* 1809, T. III, p. 94 — 103. — Arciszewski do Krzysztofa Radziwiłła, list biograficzny z Hagi z 24. VI. 1624, *Dziennik Wileński*, 1827. — Beauchamp A. de.: *Histoire du Brésil*. Paris 1815. — Blaeu J.: *Geogr. Blavinaa*; T. XI. 1662. — Brunné St.: Krzysztof Arciszewski z Arciszewa, herbu Prawdzic 1592 — 1656, *Morze*, 1930, Nr. 5. — Bułharyn Tadeusz: Arciszewski Krzysztof (Biograficzny słownik). — Commelyn J.: *Leven van Fred Hendrick van Nassau*. Utrecht, 1651. — Czołowski Aleksander, *Ateneum* 1894, T. IV. p. 357. — Danysz A.: Krzysztof Arciszewski. Pamiętnik z pobytu w Brazylii ogłosił... *Roczniki Tow. Nauk w Poznaniu*, XXV, p. 421 — 432. — Dubrowski, Dennica. Warszawa, 1843. — Gadomski Adam: Polscy odkrywcy i podróżnicy. *Kalendarz Ilustr. Kurjer Codz.* na r. 1929. Kraków. — Gawarecki H.: Opis topograficz.-histor. Ziemi Wyszogrodzkiej, 1823 (p. 14). — Jankowski: Arciszewski, w *Piśmie zbiorowem Radegast*. — Kalinka Walerjan: *Dziennik podróży naukowej po Holandji w 1847 i 1848 r. odbytej, Przyjaciel Ludu*, Poznań, 1849, R. XVI, T. I, Nr. 24, p. 189. — Kraushar Aleksander: *Dzieje Krzysztofa z Arciszewa Arciszewskiego, admirała i wodza Holendrów w Brazylii, starszego nad armatą za Władysława IV i Jana Kazimierza, 1592 — 1656*. Petersburg, 1892. — Kronick (of te hist. Gesell.), Utrecht 1870. — Kubala Ludwik: *Szkice historyczne*. — Laet Joannes, de: *Histoire of te jaerlick Verhael van de ver-*

richtingen der Geoot. West-Indische Compaaenie, Leydne, 1644. — Le Clerc: Histoire de provinces Unies, Amsterdam 1728. — Loon Gerard, van: Histoire metall. de XVIII prov. La Haye, 1732 — Maliszewski Olszewicz. — Milewski Karol: Pamiętniki historyczne krajowe, 1848. — Moraczewski Jędrzej: Dzieje Rzplitej polskiej, Poznań 1853 w T. VIII, p. 57. — Mosbach: Wespazjan Kochowski, Klimakter, IV na str. 364 — 366. — Netscher P. M.: Les Hollanadais au Brésil, La Haye, 1853. — Niemcewicz J. U.: Zbiór pamiętników, T. IV, p. 296. — Plater — *Polski Przegląd Kartograficzny*, 1931, październik. — Raczyński Edward: Wspomnienia wielkopolskie, Poznań. 1843. — Sobieszczański F.: M. Krzysztof Arciszewski, *Tyg. Ill.* 1860, T. I, p. 17. — Tenże: Wizerunki znakomitych mężów wsławionych w różnych zawodach, Warszawa 1850. — Tenże: O życiu i sprawach Krzysztofa z Arciszewa Arciszewskiego ..., Warszawa, 1850. — Sprawy wojenne i polityczne księcia Krzysztofa Radziwiłła, Paryż 1859. — *Wielka Encyklopedia*.

Arctowski Henryk, dr. * 1871, klimatolog, geograf i podróżnik, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza, jeden z najwybitniejszych znawców przyrody krajów polarnych, uczestnik wraz z A. Dobrowolskim wyprawy belgijskiej Adrijana de Gerlache'a do bieguna południowego na statku „Belgica“ w 1897—1899 r., była to pierwsza wyprawa, która wogóle przezimowała pod biegunem południowym; (wyprawy podb. stwierdziły, że Antarktyda tworzy rozległy kontynent wzgl. archipelag.) Spostrzeżenia poczynione podczas wyprawy opublikował Arctowski w kilku sprawozdaniach oraz w dwóch opracowaniach, mających także znaczenie ogólne: „Les glaciers”. (opis lodowców Ziemi Ognistej i odwiedzonych przez „Belgikę“ wybrzeży Antarktydy) i „Aurore polaire” — obie w *Resultats du voyage*

du Belgica. 1909, Nr. 5. Z innych prac wymienić należy „O roku polarnym”, *Kosmos*, 1928; „Projet d'une exploration systematique des régions polaires”, Bruxelles 1905. Arctowski publikuje wraz z swymi uczniami w *Kosmosie* liczne materiały, głównie dotyczące wahań temperatury i ciśnienia powietrza, zaobserwowanych w Ameryce Północnej, na Nowej Zelandji i t. d. Dla uczczenia zasług Arctowskiego jedna z gór na Szpicbergu, znajdująca się pod $16\frac{1}{2}^{\circ}$ dł. wsch. i 78 szer. półn., otrzymała nazwę góry Arctowskiego.

Dobrowolski A.: Belgijska wyprawa antarktyczna, *Aetneum* 1899, T. III, p. 240 — 272. — Gadomski Adam: Polacy odkrywcy i podróżnicy, *Kalendarz Ilustr. Kurjera Codziennego* na rok 1929, Kraków. — Grekowlcz Michał: Udział Polski w Roku Polarnym w wywiadzie z znanym podróżnikiem, profesorem geofizyki U. J. K. we Lwowie, Henrykiem Arctowskim. *Il. Kur. Codz.* 1932, Nr. 70. — Gutenberg — Maliszewski. — Helle Kazimierz: Podbój Antarktydy. *Bibl. Warsz.* 1913 T. III, p. 484—515. — Orgelbrand, Supplement. — Polska wyprawa do bieguna południowego, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1897, Nr. 9. — Romer Eug.: A few contribution to the Physiography of Glacier Bay, Alaska, Warszawa 1929. — **Wielka Encykl.** — Wąsowicz J.: Wielki badacz Arktydy prof. Samojłowicz przyjedzie do Polski, *Il. Kur. Codz.* 1932, Nr. 63. — Wyprawa podbiegunowa belgijska, *Wszechświat*, 1903 Nr. 52, p. 811, 1904, Nr. 11, p. 173 — 174. Heck: Antarktyda, Kraków 1903.

(Ardini zob. Suszycki Jan ks.).

(Arслан-Pasza zob. Bystrzonowski Ludwik).

Augustynowicz Tomaszdr., * około 1813, lekarz, botanik; w 1853 zajmował jako lekarz stanowisko urzędowe w gubernji poławskiej, później inspektor

lekarski na Syberji, w latach 1871 i 1872 zbierał rośliny w okręgu Zabajkalskim koło Władywostoku i na Sachalinie, w 1874 w gubernji tobołskiej nad Obiā i koło Kireńska w gubernji irkuckiej, w 1875 i 1876 nad Kołymā; część jego kolekcij opracował Herder, kolekcję kołymską Trautvetter; nazwisko Augustynowicza zostało uwiecznione w jednym nowym gatunku turzycy — *Carex Augustynowiczi* Meinh (ausen). Augustynowicz napisał kilka prac z zakresu swej specjalności 1835 w Wilnie i 1853 w Kijowie.

Ankieta (Informacje prof. Dr. B. Hryniewieckiego). — Borodin — Hryniewiecki B.: Przyczynek do znajomości flory ziemi Czukockiej, *Archiwum Nauk. Biol. Tow. Nauk. Warsz.* T. I, 1922, zes. 2, p. 315. — Litwinow.

Aulich Manswet ks., reformat, gwardjan klasztoru w Stobnicy, wysłany w 1831 r. na misję apostolską, udał się przez Multany do Konstantynopola, gdzie mieszkał przez 12 lat, a zwiedzając Turcję zapuszczał się do Persji. Wykonywując pracę misyjną w Azji Mniejszej, badał zwyczaje tureckie; pozostawił opis swoich podróży i misyj p. t.: „Dziennik dwunastoletniej misji apostolskiej na Wschodzie”, w 3 częściach, Kraków, 1850.

Bystroń — Wielka Encyklopedia.

Babiński Aleksander, inżynier; przebywał w Peruwji, gdzie zajmował się projektem osuszania słynnych kopalni srebra w Cerro de Pasco; autor mapy Peruwji.

Klinger Wł.: Listy z Peruwji, Kraków 1877.

Babiński Henryk — drugi po Domeyce Polak — badacz Chile, zwiedził z polecenia rządu francuskiego w r. 1893 Chile, gdzie odkrył wielkie pokłady węgla

kamiennego, ciągnące się od 50 ° szerokości geogr. połud. w Kordyljerach do zatoki Slogget w połud. wsch. części Ziemi Ognistej i badał pokłady Ziemi Króla Wilhelma IV angielskiego na terytorjum magelańskiem.

Malinowski J.: Wiadomości, *Przegląd Emigracyjny* 1893, Nr. 6. Zieliński Bibl. Migr.

Baerkman Józef * 1836 † 1919, za udział w powstaniu zesłany na Sybir, pozostawił rękopis pt. „Pamiętnik z powstania 1863 w pow. oszmiańskim i na Sybirze”.

Maliszewski Bibljografja.

Balawelder Romuald, odbył podróże do Jugosławji i po Afryce północnej, nap. m. in. „Tajemnice Mahrebu, wrażenia z podróży do północnej Afryki”. Warszawa, 1931., „Ku Sacharze”, Warszawa 1929.

Zieliński Bibl. Migracji.

Banachiewicz Tadeusz dr., * 1882 w Warszawie, astronom i geodeta, profesor Uniw. Jagiellońskiego, dyrektor Obserwatorjum Uniw. Jag. i prezes Narodowego Instytutu Astronomicznego; w latach 1911 i 1914 dokonał jako asystent obserwatorjum kazańskiego, pomiarów natężenia siły ciężkości w szeregu miejscowości Rosji europejskiej od Kamienki na Ukrainie do Kazania wpoprzek Rosji i od Wołgi do Kamyszyzna w kierunku z północy na południe; w latach 1912 oraz 1914 brał udział w wyprawie uniwersytetu kazańskiego na zaćmienie słońca, w 1927 r. zorganizował jedyną dotychczas w odrodzonej Polsce wyprawę dla obserwacji całkowitego zaćmienia słońca w Laponji szwedzkiej. Wyprawa ta, której udało się zapomocą niewielkich narzędzi dokładniej zaobserwować pozycje

względne słońca i księżyca, niż to było możliwe przed zastosowaniem pomysłów Banachiewicza, połączona była z wyznaczeniem pozycji geograficznych trzech miejscowości w Laponji pod kołem biegunowym północnym. W r. 1928 konferencja berlińska Bałtyckiego Komitetu Geodezyjnego zaleciła uzasadnioną przez wynik tej wyprawy metodę przerzucenia triangulacji przez morza i niedostępne kraje, metodę, opartą na obserwacjach całkowitych zaćmienia słońca. W r. 1927 na konferencji Bałtyckiego Komitetu Geodezyjnego Banachiewicz wystąpił z projektem wprowadzenia wszędzie w Europie jednego i tego samego czasu zachodnio-europejskiego. Do astronomji i matematyki stosowanej wprowadził B. utworzone przez się pojęcie „Krakowjanów”, upraszczające wzory i ułatwiające rachunek. Pomiarzy siły i ciężkości ogłoszone zostały w *Publications de l'Observatoire Engelharst*; referaty w Komitecie Geodezyjnym państw bałtyckich w *Verhandlungen der Baltischen Geodätischen Kommission* II i III-Konferenz; tymczasowe wyniki wyprawy do Laponji w *Circ. Observ. Cracov.* Nr. 25; ponadto ogłosił: „Polska wyprawa do Laponji szwedzkiej dla obserwowania zaćmienia słońca 1927 r.”, *Przegląd Mierniczy*, 1928, Nr. 10; odnośnie do „Krakowjanów” m. in. „Was sind die Formeln neuer Art”, *Acta Astronomica*, Ser. O. T. I. Banachiewicz zabierał głos w sprawie organizacji „Roku Polarnego”.

Ankieta — Gutenberg.

Banasłński Eugenjusz dr, kierownik wydz. konsularnego poselstwa R. P. w Tokio, ogłosił prace: „Japonja współczesna” Warszawa, 1928, — „Japonja

— Mandżurja. Studium polityczno-ekonomiczne", Warszawa 1931.

Orjentalista (recenzja Japonji), *Wschód*, 1932, Nr. ½ (5 6), p. 71 — 72.

Baranowski Jan, rodem z Wołynia, † 1864 w Nowym Sączu, służył w piechocie w powstaniu listopadowym; po powstaniu wyemigrował do Ameryki, gdzie wstąpił do marynarki; z Pajęckim opłynął całą kulę ziemską.

Kunaszowski: Życiorysy uczestników powstania listopadowego, Lwów 1880.

Barej Tomasz, z Warszawy, zbieracz okazów ornitologicznych; udał się w 1886 na Kaukaz, gdzie wpierw na własną rękę, potem jako korespondent muzeum Branickich prowadził eksplorację doliny araskpijskiej, od r. 1892 podróżował po Turkiestanie, wzbogacając zbiorami muzeum Branickich.

Domaniewski Janusz: Jan Sztolcman, Warszawa, 1928. — Dybowski B.: Pamiętnik, Lwów 1930. — Sztolcman Jan: Aperçu historique concernant le Musée Polonais d'Histoire Naturelle. *Prace Zool. Pol. Pań. Muzeum Przyrod.* 1921, T. I zesz. I i odbitka, Warszawa, 1921. — Tenże: Muzeum Zoolog. Branickich we Frascati, *Wszechświat*, 1891, Nr. 14, p. 223; 1890, Nr. 17, p. 271. — Tenże: Nowości muzeum Branickich, *Wszechświat*, 1897, Nr. 22, p. 337—347; 1898, Nr. 12, p. 186 — 189. — Tenże: Oiseaux de la Ferghana d'après les recherches de Thomas Barey 1892 — 1895; *Bull. de la Soc. Imp. d. Nat.*, Moscou, 1896. — Tenże: Z podróży Kalinowskiego i Bareja, *Wszechświat*, 1893, p. 372. — Tenże: Contribution à l'ornitologie de la Transcaucasie d'après les recherches faites par Mr. Thomas Barey; *Bull. de la Soc. Imp. de. Nat.*, Moscou 1892. — Taczanowski W., *Wszechświat*, 1889, Nr. 48, p. 771—772.

Barszczewski Leon, * 1849 w Warszawie, † 1910 w Częstochowie, podróżnik, pułkownik armji ros., członek Ros. Tow. Geograficznego w Petersburgu, Tow. Przyrodników w Moskwie i Tow. Ichtyologicznego Aklimatyzacji Geologicznej i Botanicznej, badał przez przeszło 20 lat Pamiry, Ałtaj, Turkiestan, Bucharę i Afganistan; wybitny glaciolog, pierwszy polski badacz lodowców w Azji. Pisał wiele w czasopiśmie rosyjskich; pozostawił materiały rękopiśmienne oraz zdjęcia fotograficzne, które są w posiadaniu rodziny.

Ankieta — Gadomski Ad: Polacy odkrywcy i podróżnicy, *Kalend. Il. Kur. Codz.* na r. 1929. — Barszczewski Witold: Uroczystości Wschodu w Bucharze Wschodniej. Z notatek i opowiadań Leona Barszczewskiego z wyprawy do Azji Środkowej, *Naokoło Świata*, 1902, Nr. 17. — Tenże: Sank-Tuda. Z notatek i opowiadań Leona B., *Naokoło Świata*, 1902, Nr. 1 i 2.

Barszczewski Stefan, * 21. VI. 1863 w Warszawie, literat i podróżnik, działacz emigracyjny, członek redakcji *Kurjera Warszawskiego*; po ukończeniu szkół w Warszawie udał się w 1886 r. zagranicę; przebywał cztery lata w Paryżu, Londynie i Wiedniu, udał się do Ameryki Południowej w celu zbadania skutków „gorączki brazylijskiej”. W 1891 zaczął pisać z Buenos Aires korespondencje do *Kurjera Warszawskiego* oraz *Przeglądu Emigracyjnego* i *Wędrowca*, zwiedzając w tym czasie Argentynę, Paragwaj i Urugwaj, poczem już w charakterze specjalnego korespondenta *Kurjera Warsz.* Brazylię od Rio de Janeiro do Porto Allegre, badając tamtejsze stosunki emigracyjne polskie; w 1893

wysłany przez *Kur. Warsz.* na wystawę powszechną do Chicago, pozostał w Stanach Zjednoczonych ośm lat, biorąc czynny udział w życiu politycznem i społecznem wychodźstwa; w czasie pobytu w Stanach zwiedził Kanadę; powrócił do kraju w 1901 r. Oprócz korespondencyj i licznych artykułów w *Kurj. Warsz.* tudzież pomniejszych prac ogłoszonych drukiem bądź w kraju, bądź w Ameryce wydał szereg nowel egzotycznych p. t. „Czerwony Mesjasz”, „Ze wspomnień włóczęgi”, oraz powieści z tendencją zaznajomienia czytelnika ze skutkami lub możliwościami najnowszych zdobyczy wiedzy, jak: „Eliksir prof. Bohusza”, „Złoto Mai”, „W osiem dni dookoła świata”, „Przygody Kapitana St. Claira”, „Czandu”, „Marion”, dalej szkice z dziejów podboju Ameryki Środkowej i Południowej p. t. „Na szlaku sławy, krwi i złota”, Warszawa, 1928, „Obrazki amerykańskie”, Warszawa, 1905, wreszcie opis podróży do Paragwaju p. t. „Na ciemnych wodach Paragwaju”. Z rzeczy tych niektóre przełożone na języki: niemiecki, czeski i słowacki.

Ankieta — *Książka* 1914 Nr. 1—2 — *Wielkopoolanin* 1914, Nr. 15. — *Orgelbrand Supplement* — *Zieliński Biblj. Migr.*

Bartkowski Jan, * 1800, † 24. XI. 1893 w Paryżu, emigrant z 1831 r., kawaler Virtuti Militari; profesor honorowy uniwersytetu paryskiego; B. ofiarował swoją szablę „temu dowódcy jazdy polskiej, który pierwszy wystąpi do walki o niepodległość”, Pamiętnik w rękopisie pozostawił Bartkowski w Bibliotece Polskiej w Paryżu.

(Bartkowski, nekrolog) *Bulletin Polonais*, 1894, Nr. 66,

p. 24. — (Bartkowski, nekt.), *Wolne Słowo Polskie*, 1893, Nr. 150, z 1. XII

Bartmański Tomasz Franciszek, * 1793 w Warszawie, † 25. III. 1880 w Tadaniach w Małopolsce, inżynier, podróżnik, kapitan artylerji w 1831 r.; po upadku powstania jako inżynier w służbie dróg i mostów we Francji, przedstawił projekt części wielkiego kanału spławnego Nivernais, budował drogi strategiczne i mosty w Wandei, Bretanji i Maine et Loire, następnie prowadził roboty w porcie algierskim, przebywając w Algierze cztery lata; w r. 1842 wysłany przez rząd francuski z generałem Galice do Aleksandrji, wygotował plan fortyfikacji tegoż miasta oraz śluzu z morza do Nilu; przeznaczony przez Kompanję egipską do zrobienia drogi z Karbid przez pustynię do Suez, rozpoznał i ocenił ślady dzieła Syzostrysa t. j. kanału między dwoma morzami przez międzymorze Suez. Wysłany z ekspedycją naukową do poszukiwania źródeł Nilu, zwiedził Górny Egipt, Nubję, Etyopję, Sennahar, Gallas, Dembea aż do gór Książących, dalej Syryję, Palestynę i Arabję; wysłany przez Kompanję angielską do Indji Wschodnich do budowy dróg żelaznych, wrócił [niebawem, aby pracując nad budową drogi żelaznej z Marsylji do Paryża wykonać największy wówczas tunel długości 7800 m.; w r. 1844 powierzano mu budowę drogi żelaznej z Madrytu do Aranjuez, poczem projektował budowę drogi żelaznej z Walencji, do Kartageny i wybudował gazownię w Madrycie, urządził w Andaluzji plantację 100.000 drzew oliwnych z robotami hydraulicznemi. W r. 1848

opuścił Hiszpanję, zwiedził Włochy, Grecję, Szwajcarię i w 1851 r. osiadł w Warszawie. Bartmański pisywał do *Bibl. Warszawskiej* m. in.: „Wspomnienia z Hiszpanji 1848. Wyjątek z podróży”, *Bibl. Warsz.* 1852, T. II. p. 287 — 310, „Komunikacja na Wschodzie”, tamże, 1852, T. I, oraz prace w języku hiszpańskim, jak: „Manuel de economia demestica“, Baeza, 1848.

Bartmański T.: Komunikacja na Wschodzie. *Bibl. Warsz.* 1852, I, p. 105 sq. — Kunaszowski H.: Życiorysy uczestników powstania listopadowego Lwów, 1880. — Orgelbrand — Plater — Wielka Encyklopedia — (Pamiętniki w rękopisie u rodziny, według Wójcickiego).

Bartsch Henryk, ks. ewang., * 12. XII. 1832 w Władysławowie pow. konińskiego, podróżował po Włoszech, Grecji, Ziemi Świętej i Egipcie; napisał „Wspomnienia z podróży do Jerozolimy i Kairo“, Warszawa 1873, „Listy z podróży po Grecji i Sycylii“, Warszawa, 1874, „Z teki podróżniczej, szkice dawne i nowe oryginalne i tłumaczone“, Warszawa, 1883.

Bystron — Wielka Encyklopedia.

Baturewicz Franciszek, * 10. III, 1888 w Białej Cerkwi; literat; członek P. E. N. Klubu, studjował socjologję i językoznawstwo na uniwer. w Rzymie i w Poznaniu, odbył podróże w 1911—13 po Włoszech, 1913 po Hiszpanji, 1913 po Szwajcarji, 1914 po Serbji, Bułgarji, Rumunji, 1922—23 po Francji, Belgji i Niemczech; napisał pierwszą w Polsce „Krótką gramatykę języka hiszpańskiego oraz słowniczek hiszpańsko-polski“, Warszawa 1927 tudzież kilkanaście przekładów autorów włoskich, hiszpańskich,

argentyńskich, francuskich i t. d.; ogłasza artykuły o kulturze i literaturze zwiedzanych krajów romańskich.

Ankieta.

(**Bau** zob. Boksica Jakób).

Bazgier Paweł, ks. * 18. I 1891 w Pruchnej na Śląsku Cieszyńskim, od 1930 misjonarz w Pattiarwaram, obecnie proboszcz misji Roshanagaram w Indiach zagangesowych.

Ankieta — Goetel Ferd.: Polski apostoł w kraju parjasów *Il. Kurj. Codzienny* 1931, Nr. 294.

Bednawski Aleksander, * 9. XI. 1813 w Małopolsce, † 14. VI. 1901 w Kalifornji, uczestnik powstania listopadowego, zesłany do wojska na Kaukaz, uszedł stamtąd do Turcji, gdzie z ramienia Michała Czajkowskiego był dyrektorem kolonji Adampol, przebywał krótki czas we Francji, poczem wyemigrował do Kanady jako geometra, wreszcie osiadł na stałe w Kalifornji, skąd pisywał do pism krajowych, jak do *Wędrowca* 1883, Nr. 14—17, „Kalifornja“.

Goniec Polski, 1901, Nr. 20. p. 168. — Kunaszowski: Życiorysy uczestników powstania listopadowego, Lwów 1880.

Beer Leon Feliks, zesłany po powstaniu styczniowym na Sybir, przebywał tam 12 lat; napisał poemat p. t. „W sybirskich kazamatach. Opowiadanie zesłańca“, Kraków 1887.

Janik.

Belcour Franciszek August Thesby, de, Francuz, konfederat barski wzięty do niewoli i zesłany na Sybir,

napisał „Relation ou journal d'un officier français au service de la confédération de Pologne, pris par les Russes et relégué en Sibérie“, Amsterdam 1786.

Kraushar Al.: Konfederaci barscy na Sybirze, Kraków, 1895.

— Tatomir: Pamiętniki o Sybirze, *Dziennik Literacki* 1865, Nr. 79—89. — (Historja)

Belczak Leopold, współczesny działacz parański; nap. m. in. wraz z Konradem Jeziorowskim: „Stan Parana“, *Czasopismo Geograficzne* 1930, zesz. 3, też w odbitce, Kraków 1930.

Belza Stanisław, * 3. XI. 1840, zwiedził wszystkie kraje Europy, podróżował po Azji i Europie i ogłosił liczne opisy turystyczne.

Orgelbrand — Orgelbrand Supplement — Wielka Encyklopedia — (Literatura).

Bem A., przebywał wśród Kirgizów; z listów jego ułożył Władysław Wieczorkowski rzecz „Kirgiz i stepy“, *Kronika wiadomości krajowych i zagranicznych*, 1865, Nr. 48—50.

Bem Józef (Murat Pasza), generał * 1795 w Tarnowie, † 1850 w Aleppo, uczestnik wojen napoleońskich i powstania listopadowego, po powstaniu przebywał na emigracji we Francji, gdzie propagował ideę kolonizacji polskiej w Algierze, później dowódca powstania węgierskiego 1848, po którego upadku udał się do Turcji, gdzie, dowodząc wojskami tureckimi, zgniótł powstanie Arabów przeciw chrześcijanom.

Bystron — Depesze Wschodnie, Rkps Biblioteki Czartoryskich. — Frejlich: Legjon gen. Bema w walce o sukcesję portugalską, Warszawa 1912 — Lewak. — Pisma dotyczące

się organizacji legji Polskiej w Portugalji, Paryż 1833.
 — Polacy w Oporto. Oświadczenie opinji Towarzystwa Litewskiego i ziem ruskich względem konwencji zawartej między generałem Bemem a ministrem ces. Don Pedro. Odezwa gen. Bema. Organizacja legji polskiej w Portugalji. Paryż 1833. Druk A. Pinard — Polacy muzułmanie, Rkps. Biblioteki Czartoryskich. — Pawlicowa Marja dr.: Z życia gen. Józefa Bema na emigracji, *Kwartalik Historyczny* 1929. T. I. — (Historja).

Benedykt Polak, franciszkanin, pierwszy Polak, który zwiedził Syberję; brał udział jako tłumacz w poselstwie, wysłanem przez Inocentego IV do chana Mongolji w Karakorum 1245—1246, prowadzonem przez Jana Plano de Carpino; wyprawa idąc przez ziemie Kirgizów i Baszkirów, przez Pamiry i t. d. dotarła do Chin; relacje Benedykta i Jana Plano krążyły w wiekach średnich w odpisach i ukazały się p. t.: „De itinere patrum Minorum ad Tartaros que viva voce retulit, Editio d’Avezac (Relation de Mongoles et Tartares par le frère Jean du Plan de Carpin... I. ed. compl.), Paris 1838, poczem w tłumaczeniu polskiem w Krakowie 1840, w Chełmnie 1864.

Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Podróż Jana de Plano Carpino i Benedykta Polaka do Tartarji, Kraków, 1840. — Sybir. Pamiętniki Polaków z pobytu na Sybirze, Chełmno 1864. — Tatomir: Pamiętniki o Sybirze. *Dziennik Literacki* 1865. Nr. 79—84. — *Tygodnik Ill.* 1887, p. 81 — Wielka *Encyklopedia* — Wiszniewski Michał: *Historja literatury polskiej*, T. II, p. 208—223.

Beniowski Maurycy August, * 1741 w Werbowie na Węgrzech, † 23. V. 1786 na Madagaskarze, syn ge-

nerała austriackiego i oficer austriacki, w 1758 objął majątek po stryju na Litwie, wrócił na Węgry, skąd musiał uchodzić z powodu zatargów z rodziną, podróżował po Europie a wezwany do kraju wziął udział w walce po stronie konfederatów barskich; wzięty do niewoli zesłany do Bolszerecka na Kamczatce w 1770 r., wywołał tam bunt wśród współzesańców w 1771 r. i na zdobytym statku rosyjskim puścił się na Ocean Spokojny, odwiedził mało znane dotąd wyspy Aleuckie, Komandory i Japonję, przebywał na Formozie, którą upatrzył na przyszły teren kolonizacyjny; puściwszy się w dalszą drogę zatrzymał się kilka miesięcy w porcie Makao, a sprzedawszy tam statek „Św. Piotra i Pawła“, na dwóch wynajętych statkach dotarł do wyspy św. Maurycego (Ile de France) skąd w 1772 r. przybył do Francji, a otrzymawszy na swoją propozycję misję podboju Madagaskaru, zajął tę wyspę podbił i ogłosił się jej władcą w 1776 r., zginął wreszcie w walce z wysłanymi przeciw sobie, jako buntownikowi, wojskami francuskimi 23 V. 1786 r. Pamiętnik Beniowskiego opracował, na podstawie materiałów po nim, Magellan i wydał p. t. „Voyage et memoires de Maurice Auguste, comte de Benyowski, magnat des royaumes d'Hongrie et de Pologne“.... w Paryżu 1791; angielskie tłumaczenie Mag. i Nicholsona p. t. „Momoires and travels... transl. h. orig. manuscript by Magellan and Nicholson, ukazało się w Londynie z datą wcześniejszą, t. j. 1790, poczem nastąpiły tłumaczenia na język szwedzki, niemiecki, holenderski, węgierski, słowacki i t. d. Pierwszy polski

przekład z edycji Magellana p. t. „Historja podróży osobliwych zdarzeń sławnego... zawierająca w sobie jego czyny“... wyszła w Warszawie u Le Bruna w 1797 r., ostatni przedruk ukazał się w Krakowie w 1898 r. w wydawnictwie „Czytelni Polskiej” w 4 tomach. Czyny i tendencje Beniowskiego dopraszają się obszerniejszego opracowania. Przygody sławnego odkrywcy i zdobywcy stały się tematem takich twórców jak Słowacki, Sieroszewski, Jokay i in.

A. O.: Polak w Japonji. *Naokoło Świata*, 1905, Nr. 1—4.
 Beniowski, Protocolle du régiment des volontaires de Beniowsky crée en 1772, Rps. w British Museum. — Akta Komisji śledczej w sprawie ucieczki Beniowskiego z Bolszerecka, rękopiś rosyjski Nr. 4404 w Bibl. Jagiellońskiej. — Berg G.: Pobieg grafa Bienlewskiego iz Kamczatki wo Francju, *Syn Otiaczestwa*, 1821, XXVII—XXVIII.
 Błudow hr.: Bunt Bieniawskiego w Bolszerieckom ostrogię. (Kowalewskij: Sobranja soczynienji T. I.) — (Błudow; życiorys Błudowa, zawiera bibliografję) w *Ruskij Archiv* 1865. — Bogolubow N. P.: Graf Moric Beniowskij, istoriczeskaja byl'... Moskwa, 1894. — Brunné Stefan: Maurycy August hr. Beniowski 1741—1786. *Pionier Kolonjalny — Morze*, 1929, Nr. 78. — Bykowski J.: Awanturnicy XVIII wieku, *Przegląd Literacko-Naukowy* 1886 - 87. — C. F. de.: Voyages et aventures de Monsieur Maurice Auguste Comte de Béniovsky, commandant de cavallerie et gén.-quartier maître dans l'armée des états confédérés polonais. Redigés d'après les documents diplomatiques et publiés par .. Paris. An XII (1800), str. 171. — Careyon: L'Histoire de l'établissement français de Madagascar pendant la Restauration, Paris, 1845. — Chmielewski Piotr: (przedmowa do Słowackiego: Beniowski). — Copland Samuel: A history of the Island of Madagascar, London, 1822. — Duval: Beniowski ou les exilés du

Kamtschatka, opéra en 3 actes, Paris, b. r. i Paris (1802) — Dzwonkowski: Beniowski (Ultima Thule). — Ellis William Rev.: History of Madagascar, London, 1838. — Esme I.: (Cesarz Madagaskaru, powieść, recenzja: *Polska Zbrojna* 1930 Nr. 3). — Eschamps de.: Histoire et géographie de Madagascar, Paris 1884. — Ferard (Powieść o Beniowskim, wyd. w Paryżu 1931). — Forster: Beniowski, Reisen durch Sibirien und Kamtschatka mit Amerkungen von Johann Heinrich Forster. Berlin 1700 i 1806. — Froberville. — Gadomski Adam: Polacy odkrywcy i podróżnicy. Kalendarz *Il. Kurjera Codz.* na rok 1929. — Gradányi hr.: (Życie węgierskiego żołnierza Pawła Ronto i hr. Moritza Beniowskiego, Presburg, 1807). — Historique de Benyovszky 1784—1786. — Heranyi Al.: w Nova memoria Hungarorum, Peszt 1792. — J. O.: Beniowski Juljusza Słowackiego, Warszawa, 1924. — Janko Jan dr.: Graf Moritz Benyowsky als geographischer Forscher, *Ungarische Revue*, 1893. — Tenże: A. Graf Benyovszky — irodalom anyagáról, Peszt, 1891. — Tenże. *Szazadok*, Peszt, 1891. — Jaroszevska B.: Beniowski w świetle nowszych badań, *Ateneum*, 1894, T. II (recenzja: Wiktor Hahn, *Kwartalnik Historyczny*, 1895, p. 697). — Jokay Maurycy (Zyciorys Beniowskiego, 1888). — Kaszprow: Pamiątki nowoj russkoj istorii (z zyciorysem Beniowskiego), Petersburg, 1873. — Kleiner Julj.: Słowackiego „Beniowski“ (wstęp)... — Kopeć Józef: Dziennik Podróży. Lwów 1881. i in. — Konopnicka M.: O Beniowskim (Słowackiego) *Bibl. Warsz.* 1909 T. IV, p. 409—430. — Korzon Tadeusz: Wewnętrzne dzieje Polski, T. IV. — Kotzebue: Beniowski. Wahre Geschichte und Verschwörung.. Hamburg 1791, 1794, 1797. — Kozłowski Wł. L.: Beniowski w Ameryce, *Bibl. Warszawska*, 1903 T. II, zesz. I, p. 155—170. — Krajewski Radosław: Beniowski, *Pionier Kolonialny — Morze*, 1928, Nr. 7. — Kraushar A.: Konfederaci barscy na Sybirze, Kraków, 1895 — Kubalski N. A.: Vie et aventures..., Tours, 1863. — L. T.

(Życiorys Beniowskiego od chwili przedstawienia rządowi francuskiemu propozycji utworzenia osady na Madagaskarze do śmierci B-go. 23. V. 1786). — La Caille Louis: *Connaissance de Madagascar*, Paris, 1863. — Leger Louis: Beniowski (La Grande Encyclopédie, inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts. T. VI. p. 184—185). — Letters to Washington, T. 55 f. 299—306, 337, 338. — Librowicz Zygmunt: Polacy w Syberji, Kraków, 1884. — Łuniński E.: Theatrum osobliwości, Michał I, król Madagaskaru, *Echo Tygodnia*, 1928, Nr. 3 (15). — Tenże: Z życia Beniowskiego, *Nowa Reforma*, 1891, Nr. 67. — Madagaskar, dzieło pana d'Eschamps, Ustęp poświęcony Beniowskiemu, *Bibl. Warsz.*, 1884, T. III, p. 268—273. — Maetzlaer: (Streszczenie pamiętników wręczonych Stiepanowowi), *Journal Encyclopédique*, 1789 janvier. — Meusel K. Prof.: Vermischte Nachrichten, Erlangen 1816. — Magellan, (we wstępie do pamiętników B. — Modelski T. E.: Maurycy Beniowski i jego pamiętniki z czasów konfederacji barskiej, *Sprawozd. Pol. Tow. Hist.*, Lwów, 1914 (recenzja; *Kwartalnik Historyczny*, 1914, p. 309). — Mieżow: Sibirska bibljografia, Petersburg, 1891. — Mülbach Luise (Dramat o Beniowskim, około 1867). — O-wicz T.: „Jubileusz zgonu Beniowskiego. *Kraj*, 1886, Nr. 34. — Oliver kpt.: Madagascar, an historical and descriptive Account of the Island and the former dependencies. — Paulin Honoré: Madagascar. Paris. 1924. — Puffkova E.: Maur. Aug. Beniowski, jego żywot oraz przygody z czasów pobytu na Kamczatce, Poznań, 1886. — Tenże: Konfederaci barscy na Sybirze (powieść), Chicago, 1897. — Plater—Pappenheim: Madagascar, Studien, Schilderungen und Erlebnisse, Berlin, 1906, p. 2. sq. — Radliński: Awanturnik z XVIII wieku, *Wędrowiec*, 1886, I, Nr. 20—22, 26. — Radliński Ign.: Pamiętniki historyczne na Kamczatce, *Tyg. Illustr.*, 1886. — Tenże: Ostatnia karta żywota Beniowskiego. Madagaskar przed 120 laty. *Naokoło Świata*, 1902, Nr. 20. — Tenże: Od-

krycia geograficzne Beniowskiego, *Wszechświat*, 1895, Nr. 37, p. 577—582. — Rjumin: Opisanje o robittii rosijskaho goroda, sostojaszczaho w Kamczatskoj ziemi nazywajennaho Bolszerjeck i o ubittii tamoszniaho gławnaho komandira, *Syn Otieczestwa*, 1881, p. 21 sq. i *Siewiern. Archiw*, 1882. — Tenże: Zapiski kancelarista... o prikluczenjach jeho s Benjovskim, Petersburg, 1822. — Reports of the Board of War, Rps. Kongresu Ładowego w Waszyngtonie, ser. 19, T. I, fol. 269, 271, 293, ser. 147, T. II, fol. 441. — Robinskij: (Zbiór portretów Beniowskiego). — Rochon Voyage to Madagascar and the East Indes, London, 1792. — Rolle: Polonica (o Beniowskim). *Rozprawy Wydz. fil. Hist. Akad. Umiej.* XIII. — S. O. F.: Beniowski według moskiewskich i angielskich źródeł, *Dziennik Literacki*, 1865, Nr. 57 i in. — Sioroszewski, Wacław: Beniowski. — Ocean. — Ucieczka. — Sgibniew: Istoriceskij oczerk gławniejszych obylij w Kamczatkie, 1650—1855, *Morskoj Sbornik*, 1869, Nr. 6. — Słowacki Juliusz: Beniowski... opracował Juliusz Kleiner, Kraków 1931 i liczne inne wydania. — Sparks: Washingtonswritings, T. VIII p. 256. — St André de Pougel H: La colonisation de Madagascar sous Louis XV d'après la corresp. inédite du comte de Maudave (Exp. de Beniowski, p. 187—203), Paris, 1886. — Stevens kpt.: Travels of Benyowszky with his proceeding in Formosa. — Sybir. Pamiętniki Polaków z pobytu na Sybirze. Chełmno, 1864. — Tatomir: Pamiętniki o Sybirze, *Dziennik Literacki*, 1865, Nr. 7984. — Tretlak: Beniowski w Anglii, *Przegląd Współczesny*, 1929, Nr. 86. — Tenże: Nieznane fragmenty i warjanty Beniowskiego (Słowackiego), *Bibl. Warsz.*, 1902, T. III. p. 209 sq. — Ułaszyn: Na marginesie Beniowskiego (Słowackiego). *Prace Filologiczne*, T. X, i odbitka Warszawa, 1925. — Wajda: Beniowski w Ameryce, *Kwart. Historyczny*, 1926, p. 416—421. — Wyspa Madagaskar, *Bibl. Warsz.*, 1864, p. 109—113. — Wieniawski A.: Maurycy Beniowski jako władca Madaga-

skar, *Tygodnik Ilustrowany*, 1864, T IX, p. 149 sq. — Von André: Madagascar, 1905. — Zarewicz L.: Lanckorona, Kraków, 1885. — Zalewski Zbigniew: Juliusz Słowacki, Beniowski (i komentarze), Lwów, 1928. — Zaturski: Juliusz Słowacki, Baniowski, Komentarz, wyd. III, Lwów, 1931. — Zeiszner Ludwik: Spisz słowacki. *Bibl. Warsz.*, 1855, T. III, p. 200—202.

Berson Artur * 1859 w Nowym Sączu, osiadły w Berlinie, meteorolog odbywał podróże naukowe balonem w Azji Wschodniej, w Brazylii i t. d., w r. 1901 osiągnął rekordową w swoim czasie wysokość wzlotu 10800m.; rezultaty tych ekspedycji naukowych opublikował Berson wraz z Assmannem w trzytomowym dziele: „Wissenschaftliche Luftfahrten”, Berlin 1899 — 1900.

Banachiewicz: Piccard pierwszym aeronautą, *Il. Kur. Codz.* 1931 r. Nr. 153. — G: Wyprawa balonem, *Wszachświat* 1902, Nr. 31, p. 494—495. — Gutenberg.

Biegański Kazimierz z Grodzieńskiego, * w 1890 r. w Paryżu, autor opisu podróży do Pekinu; pisywał korespondencje do *Gazety Warszawskiej*.

Orgelbrand.

Bielecki Leon, podróżnik, dziennikarz i działacz polski w Brazylii, zajmował się sprawą Kolonizacji teoretycznie i praktycznie, pisywał zajmujące „Listy z Brazylii” do *Gazety Polskiej*, 1900, wydał m. in. gramatykę języka portugalskiego w 1906 r.

Głuchowski K.: Materiały do problemu osadnictwa polskiego w Brazylii, Warszawa, 1927 — Humbug polsko-amerykański, *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1908, Nr. 8 — Listy z Brazylii, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1900 Nr. 2 p. 31. — Tokarzewicz J.: Zamiast kroniki, *Aetneum* 1900, T. III., zesz. 3. p. 563—606.

Bielski Zygmunt, brał udział w wyprawie Grzybowskiego do Mezopotamji 1916 – 1917.

Bieńkowski Piotr Ignacy, * 1865 w Romanówce † 1925, profesor archeologii na U. J. i członek Pol. Akad. Um., podróżował po Grecji, Turcji, Sycylii, Hiszpanji, Portugalji, Azji Mniejszej, Tunisie, Algierze, brał udział w ekspedycji austriackiej do Egiptu 1910 r. i ogłosił kilkadziesiąt prac.

Bibliogroja prac, *Eos* XXIII — Bystróż — Gutenberg — Orgelbrand.

Biernacki A., podróżował po Nowej Zelandji, pisywał stamtąd w 1894 do *Przeglądu Emigracyjnego*.

Biesiekierski Julian * 1838 na Kujawach † 1910, zesłany za udział w powstaniu na Syberję, przebywał w kraju Ostjaków, gdzie badał przyrodę; z pobytu swego tamże pozostawił: „Wspomnienia myśliwskie z pobytu w Narymie“, które ukazały się w Kalendarzu Myśliwskim na rok 1904.

Billewicz Teodor podróżował do Anglii w drugiej połowie XVII w.; pozostawił rękopis, znajdujący się w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu, którego wyjątki p. t. „Djarjusz czyniony w Anglii, jako się peregrynowało i mieszkało (1678)“ podał Bol. Olszewicz, Poznań, 1929.

Birula — Białyniecki, zoolog, kustosz muzeum Akad. w Petersburgu, brał udział w ostatniej rosyjskiej wyprawie podbiegunowej barona Edwarda Tolla, zorganizowanej w 1899 z ramienia Petersburskiej Akademji Nauk w składzie osób: Toll, Birula-Białyniecki, Zeberg, dr. med. Walter, Wołosowicz Konstanty, geolog, por.

Matisen kpt. statku „Zaria“, por. Kołczak; wyprawa ta, odpłynąwszy w 1900 z Archangielska przez morze Karskie do półwyspu Tajmyr, przezimowała tam, a w 1901 popłynęła do zatoki Foczej (Nespierja Guba) na wyspie Kotelnaja archipelagu wysp Noworosyjskich, gdzie znów przezimowała; wiosną 1902 wyprawa podzieliła się na partje z których jedna, złożona z Biruli-Białynieckiego i dwóch Jakutów, udała się do wyspy Faddiejewskaja; partja ta dotarła w 1903 do osady Russkaje Ustje.

Ankieta (Informacja J. Ciaglińskiego). — Birula - Białyniecki.

Biskupska Marja, * na Podolu, brała czynny udział w pracach Polskiego Tow. Emigracyjnego, założonego przez Józefa Okołowiona, od 1918 w państwowej służbie emigracyjnej, w 1927 i 1928 redagowała „*Przegląd Emigracyjny*“; zwiedziła wiele terenów wychodźstwa polskiego, jak Stany Zjednoczone, Kanadę, Argentynę, zachodnią Europę, studjowała ustrój władz i instytucyj emigracyjnych we Włoszech, Niemczech i w Hiszpanji, współdziałała przy zakładaniu towarzystw opieki nad emigrantami, jak P. T. Emigracyjne (powojenne); pracuje publicystycznie w zakresie spraw emigracyjnych; napisała m. in.: „Opieka „Opera Bonomelli“ nad emigrantami włoskimi“, *Kwartalnik I. N. Emigracyjnego* 1927, T. I., „Zadanie opieki nad emigrantami“, Warszawa, 1928.

Ankieta — Zieliński. Biblj. Migracji.

Bloch Adolf, działacz polski w Brazylii i podróżnik po Paranie.

B.: Nowa kolonizacja polska w Brazylii, *Przegląd Emigracyjny*, 1892, № 10.

Błoński Rafał, zesłany na Sybir na 20 lat katorgi, osiadł ostatecznie wśród Ostjaków; spisał pamiętnik pt.: „Pobył na Syberji“, wydany w Krakowie 1865.

Szujski, *Przegląd Polski* 1866 7. III. p. 385.

Bniński Piotr (Piotr z Bnina), podróżował po Wschodzie, wreszcie osiadł na stałe na Cyprze, skąd przybył do Polski w 1432 w poselstwie Króla Jerozolimy i Cypru Jana do króla Jagiełły.

Bystroń.

Bobelak Stanisław, * 1862, w Małopolsce, podróżnik i pisarz, studj. w Akademji Marynarki w Rjece; uczestnik kilku dalekich wypraw morskich, zwiedził Oceanję, Japonję, Chiny, Indje, Kamczatkę, Filipiny, Borneo, Amerykę; brał udział w wyprawie do bieguna północnego w 1882—83; ogłaszał artykuły w pismach małopolskich oraz w *Naokoło Świata*: „Wyspa Sachalin“, 1902, Nr. 11, „St. Vincent“, 1902, Nr. 23 i 24, „Martynika“, 1902, Nr. 22; napisał kilka utworów na tle życia marynarzy, jak „Gałązka jaśminu“, „Zakazany Śpiew“.

Orgelbrand Snplement. — *Naokoło Świata*, 1902 Nr. 15, p. 170.

Bodziak Zdzisław Antoni, rodem z Jasła, osiadł w Paranie około 1880 r., działacz parański; brał udział w rewolucji przeciw prezydentowi Peixoto w 1893—94 jako dowódca polskiego oddziału powstańczego „Patryjotów z San Matheus“.

Polacy w rewolucji brazylijskiej, *Przegląd Emigracyjny* 1894, № 5. — J. S.: Wiadomości z Brazylii, tamże 1894, Nr. 23. — Bodziak: Koresp. z San Matheus, tamże 1893, № 16. — Grzegala, ks. koresp. z Brazylii, *Przegląd Wszechpolski*, 1895 № 1. — Nowalecki: Koresp. z Brazylii, tamże 1895 № 7. — Korespondencje z Brazylii, *Przegląd* (Lwów), 1894, №. z 27. X. — *Przegląd Emigracyjny*, 1894, №. 19. p. 186. — Flizikowski: Sprostowanie; *Gaz. Hand.-Geogr.* 1897, №. 17. — Saperski, Koresp. *Przegląd Wszechpolski* 1895, №. 10 — Głosy prasy brazylijskiej, *Gaz. Hand.-Geogr.* — Zieliński Stanisław: Udział Polaków w rewolucji brazylijskiej w 1893/4, *Polska Zbrojna*, 1931, №. 347. — Siemiradzki Józef: Wypadki w Brazylii, *Przegląd Emigracyjny* 1894, №. 8.

(Boguska Helena, Hajota, Pajzderska, Szolc-Rogosińska zob. Rogosińska-Szolc).

Bogusławski Franciszek wraz z gen. Waligórskim, Leonem Mazurkiewiczem, Fr. Leonardem, i Al. Rylskim, utworzył w 1865 w czasie wojny secesyjnej komitet kolonizacji polskiej w środkowej Ameryce, głównie w Costa Rica.

Polska kolonizacja zamorska, Lwów, 1899 — Ungar W.: Idea kolonizacyjna wśród emigracji polskiej, *Przegląd Emigracyjny*, 1894, № 13.

Bohdanowicz Karol, * 1867, geolog i geograf, profesor Akademii Górniczej, przed wojną profesor Inst. Górniczego w Petersburgu i dyrektor rosyjskiego Komitetu Geologicznego, przebywał długie lata w Azji, badał 1886-87 północną Persję, biorąc udział w 1885-91 w wyprawie Piewcowa badał północny Tybet, Turkistan i Pamiry, w 1892-94 północno-wschodnią Syberję i Mandżurję, w 1894-98 Kamczatkę. B. odkrył liczne

pokłady złota na Syberji, opisał wybrzeża morza Ochockiego i Kamczatki, napisał szereg bardzo cenionych prac z zakresu geologii i geografji Azji. Po wojnie odbył wycieczkę naukową do południowej Słowiańszczyzny i półn. Afryki badając tereny naftowe i złoża kruszcowe.

Maliszewski Olszewicz — Gutenberg — Wiśniowski
Tadeusz dr: *Geologja polska* (w opracowaniu). — **Wróblewski:** *Z Azji środkowej, Wszechświat*, 1892, № 49, p. 773-778.

(**Bołm** Michał zob. **Boym.**)

Boksica Jakób de Bau Boxice, ks., † w 1498 r. kanonik z Krakowa, magister medycyny Akademji Krakowskiej, w 1474 r. udał się do Jerozolimy, w r. 1477 wrócił do kraju, jako doktor medycyny, owiany duchem nowych prądów; został kanonikiem gnieźnieńskim i w 1483 otrzymał pozwolenie na (ponowną) pielgrzymkę do Z. Św.

Bersohn Mathias: Kilka słów o polskich pielgrzymach i podróżnikach do Ziemi Świętej, *Bibl. Warsz.* 1868. T. IV p. 1—13. — **Bystron** — *Wielka Encyklopedia*.

Bolland A., dr., * 1881 r. w Krakowie, docent Uniw. Jagiellońskiego, dyrektor Wyższego Studium Handlowego w Krakowie, zajmuje się sprawami gospodarczemi w związku z problemem migracji, napisał z tego zakresu, poza licznymi pracami technicznymi i ściśle gospodarczemi: „O akademickich uczelniach handlowych zagranicą“, *Wiedza Handlowa*, 1925, „Pogotowie gospodarcze Polski: Materiały dla życia gospodarczego na wypadek odcięcia Polski od

dowozu z zagranicy", Kraków, 1927, „Działalność misyjna a życie gospodarcze”, *Ateneum Kapłańskie*, 1928, T. XXIII, „Über die schweizerisch - polnischen wirtschaftlichen Beziehungen“ (odczyt wygłoszony w St. Gallen).

Ankieta. — Orgelbrand Supplement. — Zieliński. Bibl. Migracji.

Borecki Stanisław, * 1888 w Małopolsce, podróżnik i pionier kolonjalny; po ukończeniu seminarjum nauczycielskiego w 1911, komendant drużyn strzeleckich w Sądowej Wiszni, udał się 1912 r. do Brazylii jako nauczyciel i był jednym z pierwszych członków Strzelców Polskich w Ameryce Południowej. Powróciwszy do kraju z armją polską we Francji, wziął udział jako asystent Chrostowskiego w 1922—23 w wyprawie tegoż i osiadł ostatecznie jako kolonista w Candido de Abreo w Paranie.

Jaczewski T.: Pamięci Tadeusza Chrostowskiego, Kurytyba, 1923. — Tenże: The polish Zoological Expedition, Warszawa 1925.

Borkowski — Dunin Stanisław, * 1782 † 1851, mineralog i geolog, odbył szereg podróży po Włoszech, Azji Mniejszej i publikował cenne prace nie tylko z dziedziny mineralogii i geologii, jak np. „Geognostische Beobachtungen in der Gegend von Rom”, Wien 1817 i Lwów 1868, „Podróż do Włoch”, Warszawa 1820 lecz także z innych dziedzin, jak bibliotekarstwo oraz pierwszy ogłosił Psalterz Florjański w 1834.

Wielka Enc. — **Maliszewski** Olszewicz.

Borowski G., inżynier marynarki rosyjskiej, odbywał podróże morskie, które opisywał w prasie kra-

jowej, jak: „Z podróży naokoło świata” w *Tyg. Ilustrowanym*, 1884, nr. 15—24.

Borowski Izydor, * 1803 w Warszawie † 1852; przebywał za młodu w Stanach Zjednoczonych, walczył pod Bolivarem, zaciągnął się do wojska egipskiego, później w wojsku perskiem zwycięsko walczył z Turkmenami w Chorosanie, wreszcie zginął przy oblężeniu Heratu przez Mahometa—Szacha.

Bystroń — Orgelbrand.

Borowski Piotr ks. T. J. był misjonarzem na Krymie w 1743—1747.

Sas Józef ks. T. J.: Z historii misji polskiej na Krymie. Misja ks. Piotra Borowskiego T. J. 1743—1747, *Przegląd Powszechny* 1909. zesz. 9.

Bośniacki Zygmunt, * w Krośnie, geolog, przeniósł się z zaboru austriackiego do Włoch, gdzie pozostał do śmierci; opublikował kilka prac z zakresu geologii Włoch.

Wiśniowski Tadeusz dr: Geologia Polska w ostatnich latach pięćdziesięciu, Kraków, 1931.

Boym Michał, ks., * 1612†1659 w Chinach, jezuita rodem ze Lwowa, wysłany jako misjonarz polski — podróżował po Indjach i Chinach od 1643 r., wrócił w 1652, aby wyruszyć ponownie do Azji. B. sporządził mapę Chin, napisał szereg prac łacińskich o stosunkach chińskich, jak „Flora sinensis”, ułożył słownik i katechizm chiński i t. d.

Namysłowski B., Michał Boym i jego Flora Sinensis, *Kosmos*, 1920 p. 198-214 — Orgelbrand — Richter Bohdan: Michał Boim 1612—1659, *Rocznik Orientalistyczny* 1919-1929. T. II. 1925, — Tenże: O najstarszych geografach

chińskich, *Przegląd Geogr.* 1909. I, — Tenże: Książka i biblijografia chińska, *Przegląd Biblijograficzny*, 1926, Nr. 11 — Wielka Encyklopedia.

(**Branicki** — Korczak zob. Wereszczyński Piotr Aleksander).

Branicki hr. Aleksander, podróżnik, równie jak brat jego Konstanty popierał finansowo podróżnictwo naukowe, sam również odbywając podróże: w 1863 wraz z Konstantym i Wagą po Egipcie i w górę Nilu, w 1866—67 do Algieru, w 1874 z Henrykiem Dziedzickim i preparatorem Ign. Wysockim ponownie do Egiptu i Nubji.

Wrześniowski August: Władysław Taczanowski, *Wszechświat*, 1883 Nr 22 — Taczanowski Wład. Polowanie w Saharze angielskiej. Wyjątek z podróży odbytej w 1866-1867 *Bibl. Warsz.* 1868, T. II p. 227—288.

Branicki hr. Konstanty, † 14. VII. 1884 w Paryżu, ornitolog, podróżnik i myśliwy, mecenas podróżnictwa naukowego, mając szczególne zamiłowanie do nauk przyrodniczych a zwłaszcza do ornitologii, inicjował wraz z synem swym Konstantym finansował różne wyprawy naukowe i popierał badania naukowe, udział w wyprawach Branickich brali wzgl. poszukiwania dla muzeum Br-ch prowadzili: Tomasz Barej, Dr. Henryk Dziedzicki, Konstanty Jelski, Kalinowski, Jan Sztolcman, Wład. Taczanowski, Antoni Waga, Przewalski i in. Konstanty Br. sam również odbywał podróże naukowe połączone z wycieczkami myśliwskimi: w 1863 wraz z bratem Aleksandrem i profesorem Antonim Wagą do Nubji i Egiptu, która to wyprawa

przyniosła pierwsze dary dla zbiorów Branickich; po tej wyprawie stale już w różnych punktach świata pracowały ekspedycje naukowe Branickich, w 1866-1867 badał Br. wraz z Taczanowskim Algier w 1874 wraz z bratem Aleksandrem, Dr. Henrykiem Dziedzickim i preparatorem Ignacym Wysockim podróżował ponownie po Egipcie i Nubji, w 1882 wraz z znanym eksploratorem Chin księdzem Davidem badał Tunis, podczas gdy Władysław hr. Branicki podróżował po Egipcie, potem wraz z A. Wagą przebywał w Mentonie i zwiedzał Hiszpanję, a równocześnie prawie organizował wycieczkę na Kaukaz, gdzie dla zbiorów Branickich pracowali Barey i in., w 1866 Konstanty Jelski na koszt Branickich badał Gujanę; prace Jelskiego od 1876 kontynuował Jan Sztolcman, który potem badał Peruwję dokąd w 1880 udał się ponownie.

Branicki Konstanty, życiorys, *Tygodnik Ilustrowany* 1884 Nr. 84. — Dybowski Ben. Pamiętnik, Lwów 1930 — Hilarowicz Nusbaum J: Szlakami nauki polskiej, Warszawa 1916 — Orgelbrand — Sztolcman Jan: Aperçu historique, concernant le Musée Pol. d'Hist. Nat., Warszawa, 1921. — Tenże: Ksawery Branicki: *Prace Zool. P.P. Muzeum Zool.* 1926 zesz. 4, p. 295 — Taczanowski Wł.: Hrabia Konstanty Branicki, *Wszechświat*, 1884, Nr. 29, p. 445. — Tenże: Polowanie na Saharze algierskiej, wyjątki z podróży odbytej w 1866-67, *Bibl. Warsz.* 1868 T. II, p. 277-288. — Wrześniowski August: Władysław Taczanowski, *Wszechświat* 1883, Nr. 22.

Branicki hr. Ksawery, * 1864, † 18. VI. 1926, wraz z ojcem Konstantym i stryjem Aleksandrem finansował ekspedycje naukowe i odbywał podróże po Afryce północnej, Azji Mniejszej i Kaukazie.

Zbiory przyrodnicze przekazywał Konstanty Branicki zrazu gabinetowi zoologicznemu Uniwersytetu Warszawskiego. Atoli w obawie, aby rząd rosyjski nie wywiózł zbiorów bądź w całości bądź częściowo do Moskwy lub Petersburga, odradzał Konstanty synowi przekazywanie ich uniwersytetowi, to też hrabia przestał zasilać gabinet zoologiczny i w r. 1887 stworzył własne Muzeum Branickich w Frascati; w 1919 Muzeum Branickich dzięki staraniom prof. Domaniewskiego przekształcono. Ofiarowane państwu przemienione zostało na samodzielną instytucję, która dziś istnieje jako Państwowe Muzeum Zoologiczne (patrz Domaniewski)

Sztolcman Jan: Ksawery Branicki, *Prace zool. Pol. Pań. Muz. Zool.* 1926, zesz. 4, p. 295 — Sztolcman Jan: Peru, Wspomnienia z podróży, Warszawa 1912, — (Patrz także bibliografia do Konstantego Branickiego).

Branicki Władysław, syn Konstantego, podróżował w 1882 po Egipcie.

Sztolcman J.: Nowości Muzeum Branickich, *Wszechświat* 1897.

Bretschneider Emil * 1888 † 1901, sinolog i botanik, przebywał 22 lata w Chinach jako lekarz poselstwa rosyjskiego; wydał szereg prac przeważnie w języku angielskim, z zakresu botaniki, geografii, etnografii i archeologii Chin, jak „Archaeological and historical recherches on Peking and its environs“, Shanghai 1876,

Maliszewski Olszewicz — Wielka Encyklopedia.

Broniowski Marcin (Bronovius Martinus de Biezdzfede), podróżnik, poseł od Stefana Batorego

do Tatarów perekopskich w 1578 r., zwiedzał szczegółowo Krym, który opisał w dziele: „Bis in Tartariam nomine Stefani legati Tartariae descriptio ante hanc in lucum nunquam edita, cum tabula geographica itd.“ wyd. w Kolonji 1595 r.; zmarł około 1620 r.

Bystroń — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand.
Wielka Encyklopedia.

Bryła Stanisław dr. praw, * 17. V. 1888 w Krakowie, w 1.1915—1919 pełnomocnik Centr. Kom. Obywatelskiego na gubernje jekaterynosławską i chersońską, od 1926 pracuje w sądownictwie; podróżował po Rosji Europejskiej i Azji, w 1924 po Azji Mniejszej i Europie zachodniej, pisując artykuły z podróży do pism codziennych jak *ABC* „Głos z Bułgarii“, 1931 *Głos Lubelski* 1931 „Z Jugosławji“ i t. d.

Ankieta.

Bryła Stefan, dr., * 17. VIII. 1886 w Krakowie; inż. profesor Politechniki Lwowskiej, W 1919-1921 naczelnik Wydziału Mostów Min. Robót Publ., Odznaczony Krzyżem Walecznych za obronę Lwowa. poseł na Sejm, w 1910—12 odbywał dla studjów i praktyki inżynierskiej podróże w Europie zachodniej, Ameryce i Azji i Kanadzie, Stanach Zjedn., zwiedził wyspy Hawajskie, Japonję, Koreę, Chiny północne, Mandżurję; w 1914 podróżował po Azji Mniejszej, Kaukazie i Armenji, potem na Ukrainie, w 1923 odbył ponowną podróż do St. Zjed., w 1926 brał udział w konferencji emigracyjnej w Tunisie w delegacji sejmowej, badając następnie możliwości emigracyjne w Tunisie i Marokku; odbywa b. często podróże. Napisał około 80 prac technicznych i fachowych, z czego

niektóre tłumaczono na języki francuski, angielski, niemiecki, włoski, rosyjski, czeski, słoweński, hiszpański i japoński. Zbudował pierwszy na ziemi drogowy most spawany elektrycznością na rzece Słudwi pod Łowiczem, oba najwyższe w Polsce domy stalowe i najwyższe żelbetowe; ogłasza liczne artykuły podróżnicze i fachowo-techniczne w prasie codziennej i fachowej, ponad to opublikował m. in.: „Z podróży po Ameryce“, Lwów, 1913, „Honolulu“ Lwów 1913, „Ameryka“ Lwów-Poznań, 1923, „Z podróży po Ameryce“, Lwów 1921, „Daleki Wschód“, Lwów, 1923.

Ankieta. — **Parlament Rzeczypospolitej Polskiej**, Warszawa 1928. — **Polska konstrukcja mostowa wzorem dla Ameryki**, II. *Kurjer Codz.* 1930, 17. IV., — **Zdziarski St.** recenzja „Z podróży po Ameryce“ i innych *Książka*, 1914. *Gazeta Warszawska* 1930, 1. VI., — *Głos Narodu* 1930, 10. VI., — *Wiek Nowy* 1930, 31. V. — **Recenzje:** „Ameryka“: *Czas*, 1922, 2. III, *Głos Narodu*, 1921, 15. XII., *Kurjer Poranny*, 1921, 26. VI., *Kurjer Lwowski*, 1922, 12. X. *Gazeta Warszawska*, 1922, „Daleki Wschód“: *Hasło*, 1924, 13. VI, *Gazeta Lwowska*, 1923, 29. XII., *Głos Narodu*, 1923, *Głos Pomorski*, 1923, 12. IV., *Gazeta Warszawska*, 1923, 25. XI., *Kurjer Poznański*, 1924, Nr. 13, *Kurjer Warsz.*, 1923, 12. XII., *Rzeczpospolita*, 1923, Nr. 353, *Wiek Nowy*, 1923, 2. XII.

Bryłowa Marja (z Tustanowskich), * 8. VII 1894 w Wiedniu, odbyła podróże: 1914 w Azji Mniejszej, na Kaukazie, Armenji; w latach powojennych podróżowała po Europie Zachodniej i Południowej, pisując artykuły z podróży do pism codziennych, jak *Głos Narodu*, *ABC*, *Kurjer Łódzki*, głównie z Francji i Hiszpanji.

Ankieta. — **Zieliński Bibl. Migr.**

Brzozowski Karol, * 1821, † 1904, lwowianin, podróżnik, badacz, po dłuższych wędrówkach na Zachodzie, osiadł w Syrii jako agent konsularny hiszpański; od 1855 wędrował po całym obszarze państwa ottomańskiego i budował telegrafy, pokrywając siecią telegraficzną cały kraj, przez dłuższy czas badał Kurdystan, którego mapę sporządził, oraz Mezopotamję, gdzie założył fermę wzorową nad Eufratem, w r. 1881 zorganizował po Syrii i Celicji wyprawę myśliwską, którą opisał Leopold Starzyński: „Wspomnienia z wyprawy myśliwskiej do Syrii i Celicji“, Lwów, 1872. W r. 1883 wrócił do kraju i osiadł na stałe we Lwowie. W czasie trzydziestoletniego pobytu na Wschodzie stale zasilał opisami zwiedzanych krajów prasę krajową; wśród swych prac literackich pozostawił także autobiografię, którą wydał Pini.

Bystroń — **Brzozowski** Karol, Autobiografia. Ogłosił T. Pini. *Pamiętnik Literacki* 1907, — *Nekrolog*, *Bibl. Warsz.* 1904, T. IV, p. 610—612 — **Gutenberg** — **Milkowski** Zygmunt: Wyjątki z pamiętników. Wyjątek trzeci. Konstantynopol, *Dziennik Literacki*, 1858, T. II — **Olgelbrand** — **Sawicki** Jakób: Pielgrzymka do Ziemi Świętej w 1872 roku. Warszawa 1874. — **Starzeński** hr. Leopold Wspomnienia z wyprawy myśliwskiej do Syrii, Lwów, 1882 — **Galle** H., Karol Brzozowski, *Książka*, 1904, № 12, p. 457 — 458 **Wielka Encykl. Nekrolog**, *Tyg. Ilustr.* 1904.

Bujwid Odo dr. med., 30 XI. 1857 w Wilnie, profesor U. J., założyciel pierwszego w Polsce pasteurowskiego instytutu leczenia wścieklizny w Warszawie w r. 1886, w Krakowie w r. 1893; w Warszawie i Krakowie w r. 1893 założył pierwsze zakłady wytwarzania

surowicy przeciwbłoniczej (w Warszawie wspólnie z dr. Wł. Palmirskim swoim dawnym asystentem). W r. 1904 wprowadził szczepienia przeciw durowi brzuszemu wspólnie z dr. Eizenbergiem i Nitschem podczas epidemii w Cieszynie. W r. 1928-29 odbył podróż po kilku stanach brazylijskich celem zaznajomienia się z warunkami kulturalnymi i sanitarnymi; pracował tam w instytucie Oswalda Cruz w Rio de Janeiro, zebrał w Brazylii materiały dotyczące malarji i żółtej febry, trądu i ankilotomiazji, chorób, które grożą naszemu osadnictwu; brał udział wspólnie z min. dr. T. Grabowskim i konsulem Downarowiczem oraz instruktorem Maciszewskim w dorocznym objeździe kolonii polskich; z pobytu w Ameryce południowej ogłosił pracę: „Stosunki zdrowotne w Brazylii. Treściwe wiadomości dla użytku osadników i towarzystw emigracyjnych o chorobach podzwrotnikowych, sposobach ich unikania, zwalczania i zapobiegania, ułożył na podstawie własnych spostrzeżeń i piśmiennictwa...”, Warszawa 1930. W r. 1930 odbył podróż propagandową po Holandji z odczytami o Polsce w języku esperanto na wezwanie Związku Tow. Esp. podobnie jak w r. 1931 podróż po Danji w tym samym celu. Podczas jubileuszu esperanck. tow. w Malmö wygłosił tamże odczyt o Polsce przez radio. Propaganda ta spowodowała przeszło 250 artykułów o Polsce w dziennikach duńskich, holenderskich i szwedzkich.

Ankieta. — Orgelbrand. — Porf. Bujwid w Brazylii, *Wychodźca* 1929, Nr. 5, p. 8—9. — Wielka Encyklopedia.

Bukowski Gejza, geolog, badacz jury polskiej, prowadził z ramienia P. Zakładu Geolog. w Wiedniu studia w Dalmacji, na wyspie Rhodos, w Azji Mniejszej; napisał m. in. „Uwagi dotyczące utworów lodowych w okolicach jeziora Baldur,” Kraków, 1929.

Wiśniowski Tadeusz, dr. — Geologia polska w ostatnich latach pięćdziesięciu, Kraków 1931.

Burzyński Adam Prosper ksiądz, reformat * ok. 1753, † 19. IX 1830 biskup sandomierski, w r. 1790 udał się do Egiptu i Syrii, a wyuczywszy się języków wschodnich prowadził pracę misyjną w Afryce i Azji do 1815, fungując także jako lekarz i tłumacz przy armji Napoleona.

Bystron — Grabowski A.: Ojczyście spominki. Kraków 1845 — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia. — Warszawska Encykl. kościelna.

Burzyński Kazimierz (Szachin-Bej) beletrysta, oficer sztabu armji ottomańskiej, walczył w górach Libanu, przebywał kilka lat w Syrii jako towarzysz gen. włoskiego Eveschi; pisywał w 1875 r. do *Niwy* o położeniu Turcji i słowian południowych i ze stonków Polaków w armji tureckiej; np. „Tahir bej, powieść ze wspomnień życia obozowego,” Warszawa, 1886.

Rapperswil — Wielka Encyklopedia.

Burzyński Stanisław Antoni Jan, 1885, podróżował w latach 1905 — 1914 po Francji i Anglii, przez kilka lat pobytu w Brazylii odbywał liczne podróże po stanach środkowej i południowej Brazylii, Parana, Sao Paulo, Minas Geraes, Matto Grosso, Pa-

tatyba de Noste, Natal, Bahia gdzie przeprowadza prace eksploracyjne w związku z budową wielkich linii kolejowych, pisał w *Naokoło Świata*, Nr. 24.

Ankieta

Bystroń Jan Stanisław, 20. X. 1892 w Krakowie, socjolog, etnolog i etnograf, prof. Uniw. Jagiellońskiego, zwiedzał w 1925 Egipt i Palestynę, w 1926 Syryję, Palestynę i Transjordanję, w 1931 Algier. Jako owoc tych podróży ogłosił: „Wspomnienie Syryjskie”, Warszawa, 1928 oraz „Polacy na Ziemi Świętej, Syrii i Egipcie”, Kraków 1930, w których to pracach podaje wraz z szczegółami biograficznymi wiele nieznanych dotąd nazwisk Polaków, którzy przebywali na tych ziemiach, począwszy od początku XII wieku; ostatnia praca zawiera najobszerniejszy dotąd wykaz Polaków na Ziemi Świętej itd.; obecnie przygotowuje pracę o Algierze ze szczególnem uwzględnieniem losów polskich emigrantów i podróżników.

Ankieta — Deszczka: Rynki zbytu, *Wiadomości Służby Geograficznej*, 1929, zesz. 3 4. — *Droga*, 1928 Nr. 12. — **Guttenberg** — Kowalski Tadeusz: Podróż naukowa polska do Azji Mniejszej, *Rocznik Orientalistyczny* R. 1929/30, 1930 — *Przegląd Powszechny*, 1929, Nr. 83, str. 519 — 21. — **Weintraub** Wiktor: O Polakach na Wschodzie, *Przegląd współczesny*, 1930, Nr. 96 — **Wielka Encyklopedia** — **Zieliński** Bibl. Migracji. Recenzje prac: **Zawodziński** K., *Przegląd Współczesny*, 1928, Nr. 69, (O Lady Haster Stanhope Rzewuskiej,) **Weintraub**, *Przegl. Wsp.* 1930, Nr. 98, **Kowalski** T. *Rocz. Orjent.* 1929/30, — **E. K.** *Wschód*, 1932. — **O Polakach na Ziemi św.** — *Droga* 1928, Nr. 12, *Przegl. Współczesny*, 1929, Nr. 83. O wspomnieniach syryjskich).

Bystrzonowski hr. Ludwik Tadeusz, major wojsk polskich (Arstlan - Pasza), * 1797, † 27. VII. 1876 (1878) w Paryżu, żołnierz, podróżnik i publicysta, po upadku powstania listopadowego działacz emigracyjny; w 1833 udał się z Dębińskim do Egiptu i Syrii, dotarł do brzegów Eufratu, walczył w wojsku francuskim przeciw Add-el-Kaderowi, w Algierze w 1839 przedzielony jako oficer cudzoziemski do sztabu wojsk francuskich; za walki w Algierze otrzymał legję honorową; od 1853 pozostawał w armii tureckiej, podróżował po Grecji, Turcji, Egipcie i Syrii, osiadł wreszcie w Paryżu jako attache wojskowy ambasady tureckiej; napisał m. in. „O Algierji“, Lipsk, 1846—1849, 2. tomy i Bruksela 1862, „Sur la Serbie dans les rapports européennes avec la question d'Orient“, Paryż, 1845.

Bystroń — **Gutenberg** — **Kunaszowski** Hier.: Życiorysy uczestników powstania listopadowego, Lwów 1880 — **Maliszewski Olszewicz** — **Michałowski** Adam: Trzyletni pobyt na Wschodzie, Londyn 1857. — **Orgelbrand** — **Rapperswil**. — *Rocznik Tow. Hist. Liter.* w Paryżu, 1873-1878, p. 247, 255 — **Wielka Encyklopedia** — **Zieliński** Bibl. Migr.

(**Calassanti** zob. **Motyliński**).

Cedrowski Jan, * 3. III. 1617 w Pohościu, † ok. 1682, pamiętnikarz, podróżował z ks. Bogusławem Radziwiłłem, po Europie północnej i wschodniej, w 1656 posłował do cara Aleksego; pamiętnik C-go ukazał się w **Pamiętnikach Historycznych**, Wilno, 1859.

Baliński M. **Pamiętniki historyczne**, Wilno 1849. — **Bartoszewicz** Jul. **Pamiętnik Jana Cedrowskiego**, *Bibl. Warsz.*,

1856, t. III. p. 162—165. — Gutenberg — Małysewicz Ks.,
Wremiennik 1855. — *Wielka Encyklopedia*.

Caro Leopold, dr. prof., * 1864 we Lwowie;
 prof. ekonomji społ. i nauk prawnych na Uniw. Jana
 Kazimierza; zajmuje się problemem emigracji; napisał
 w tej dziedzinie kilka dzieł i wiele artykułów, m. in.:
 „Emigracja i polityka emigracyjna“, Poznań, 1914,
 („Auswanderung u. Auswanderungspolitik“, Leipzig,
 1909), „Międzynarodowy problem emigr., *Pol. Przegl.*
Emigracyjny, 1909, Nr. 10 i 11 i *Przegl. Powszechny*,
 1909, Nr. 309, zasz. 6, i in.

Zieliński Bibljografja Migracji.

Celiński Zdzisław, * 1847, † 6.I. 1929, uczestnik
 powstania styczniowego, emigrant we Francji, później
 inżynier w Argentynie, gdzie budował koleje; w r. 1900
 kierował ekspedycją do Chaco.

Biskupska M.: Pionier pracy polskiej w Argentynie, *Pionier*
Kolonjalny — Morze, 1931, nr. 3.

(Chadzkiewicz Wład. zob. Chodzkiewicz).

Charkiewicz Juwenalis ks., prowincjał bernar-
 dynów, opisał podróż swą na kapitułę generalną do
 Walencji w 1767 w „Djarjusz podróży hiszpańskiej“,
Dzieje Dobroczynności, Wilno, 1824, t. IV. str. 45, 160,
 267, t. V, str. 531, 741. t. VI. str. 41.

Orgelbrand — *Wielka Encyklopedia* — Zieliński Bibl.
 Migracji.

(Charles Edmond zob. Chojecki Edmund).

Chełmicki Zygmunt ks., * 1851 w Warszawie,
 odbył w 1891 z Mikołajem Glinką podróż do Brazylii
 w celu ułatwienia emigrantom powrotu do kraju; spo-

strzeżenia swe opisał w pracy „W Brazylii, notatki z podróży“, Warszawa 1892.

bf.: Za ocean, *Wędrowiec*, 1893, Nr. 13. — Choiński, (recenzja „Brazylii“), *Wędrowiec*, 1892, Nr. 12, p. 191. — Kaszowski K. *Bibl. Warsz.* 1892, T. II. str. 143—153. (recenzja). — Tokarzewski: Zamiast kroniki, *Ateneum*, 1900, T. III, zes. 3, str. 593—608. — **Wielka Encyklopedia.**

(Chernowicz zob. Czerniewicz Piotr dr.).

Chlebowski Bronisław, * 10. XI. 1846, † 28. III. 1918, redaktor „*Słownika Geograficznego*“.

Wielka Encyklopedia — Orgelbrand.

Chlebowski Stanisław, * 1835 na Wołyniu, † 1884 we Włoszech, malarz orientalny, podróżował po Hiszpanji i Włoszech; kilka lat, od 1865 — 1876, przebywał jako malarz nadworny Ahdul Azisa w Konstantynopolu, skąd odbywał podróże do Egiptu; w 1876 osiadł w Paryżu, 1881 wrócił do kraju: wykonał w Turcji wiele portretów jak „Sprzedaż niewolnicy“, „Uduśzenie sułtanki“ i inne, oparte na motywach wschodnich.

Bystróż — Gutenberg — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Chłopiński Ludwik, major w powstaniu listopadowem, w 1834 roku delegat Komitetu Narodowego Polaków w Stanach Zjedn. A. P. do układów z komitetem amerykańskim w Wandalji, stolicy stanu Illinois, w sprawie osiedlenia emigrantów. Rząd austrijski, który dłuższy czas tolerował uczestników powstania na swoim terytorjum, po nieudanej wyprawie Zaliwskiego uwięził wszystkich w Bernie, poczem wsadziwszy dnia 22. XI. 1833 r. 234 wygnańców na statki w Trjeście,

wywiózł do Ameryki, gdzie ich dn. I. IV. 1834 wysadzono na ląd w New Yorku; powstańcy, którzy już w czasie długiej i uciążliwej przymusowej podróży powzięli plan utworzenia kolonii, stworzyli niezwłocznie, zaraz w pierwszych dniach kwietnia, Komitet Narodowy Polaków w Ameryce, który zajął się kierowaniem spraw wychodźstwa i wprowadzeniem w czyn pomysłu kolonizacji; wobec trudności i intryg, czynionych uchodźcom polskim, mimo sympatii i pomocy społeczeństwa amerykańskiego, akcja się rozbiła i kilku tylko emigrantów zdołało osiąść na roli, reszta rozproszyła się po całym obszarze Stanów Zjednoczonych. Ludwik Chłopicki, który ostatnio prowadził z ramienia Komitetu układy z Komitetem amerykańskim w Wandalji, osiadł w St. Luis a potem w El-Paso Ill., gdzie zmarł.

Longchamp Wanda z Dybowskich: Pierwsze usiłowania kolonizacyjne w St. Zjedn. A. Półn., *Przegląd Wszechpolski*, 1895, Nr. 11 i 12, i Lwów, 1895. — Zapomniany grób, *Il. Kurjer Codz.*, 1932, Nr. 36 — Juźwikiewicz: Polacy w Ameryce, Paryż, 1836 — Zieliński St. Poczynania kolonizacyjne powstańców w 1834 r. w Stanach Zjedn. Morze — *Pionier Kolonjalny*, 1932 Nr.

Chmielewski Jerzy * 1. I. 1905, członek-założyciel Związku Pionierów Kolonjalnych, odbył w 1823-26 podróż do Brazylii i Missiones, gdzie czynił pomiary; brał udział, jako pełnomocnik spółki terenowej, w ekspedycji Fr. Łypa 1928-1929 do Angoli; napisał „Angola. Notatki z podróży po Afryce” z przedmową Janusza Makarczyka, Warszawa, 1929.

Ankieta — Tetzlaff: Pierwsza książka o Angoli, *Pionier Kolonialny* — *Morze*, 1929 Nr. 12 (rec.) — Makarczyk (Przedmowa do „Angoli” p. wyżej)—Rabska Zuz. (recenzja Angoli), *Kurjer Warszaw.*, 1929, listopad, grudzień — Dębicki Z. (rec. Angoli), *Kurj. Warszaw.* 1929 list., grudzień.

Chmielowiec Alfons, dr. inż. * 28. I. 1892 w Radomyślu nad Sanem, konstruktor Politechniki Lwowskiej; odbył z ramienia Politechniki Lwow. i Funduszu Kultury Narodowej w latach 1928-1929 podróż naukową po Francji, zwiedzając tamże przeszło 50 miejscowości, w 1930 po Francji i Włoszech. Sprawozdanie z pierwszej podróży, zaopatrzone wielu ilustracjami mostów, ukazało się we Lwowie w 1930 p. t. „Mosty we Francji”. Ch. ogłasza liczne artykuły fachowe z zakresu budowy mostów w prasie polskiej, jak „Kolej Nicea-Conti” w *Inżynierze Kolejowym*, 1931, grudzień, „Największy na świecie most żelbetonowy” w *Czasopiśmie Technicznym*, 1930 z 10. XI. „Angers, stolica Anjou”, *Ziemia*, 1930, grudzień.

Ankieta.

(Chodakowski Zorjan Dołęga zob. Czarnocki Adam).

Chodzkiewicz Władysław (Chadzkiewicz, Szczygielski Józef, Bertrand Max) inż.; powieściopisarz, orientalista; * ok. 1820 na Podolu, † 1898 w Neuilly; mieszkał przeważnie zagranicą; nap. m. in. „Archéologie scandinave”, „Une inscription cunéiforme de Persepolis, nouvelle interpretation”, 1885.

Orgelbrand—Wielka Encyklopedia — Zieliński Bibl. Migr. *Tygodnik Ilustr.* 1898, Nr. 3, p. 258.

Chodźko Aleksander, * 1804 w Krzywiczach, † 24. XII. 1891; orientalista; konsul rosyjski w Persji, następnie profesor literatur słowiańskich w College de France, przebywał kilka lat w Teheranie i Reszt; napisał szereg prac z zakresu językoznawstwa, literatury i etnografii wschodniej, jak „Specimens of the popular poetry of Persia”, London, 1848, „Grammaire persanne”, Paris, 1862 i t. d.; pisywał w „Parnasie Polskim”.

Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Święcicki: Najnowsze prace orientalistów polskich zagranicą, *Ateneum*, 1879 IV. p. 90-125 — Wielka Encyklopedia — *Wolne Słowo Polskie*, 1892, Nr. 105, p. 8. — Zieliński Biblj. Migr. W. K., Sp. Aleksander Chodźko, *Tyg. Ilustrowany*, 1892, Nr. 106, p. 28.

Chodźko Józef, * 1801 (1800) w Krzywiczach, † 1881 w Tyflisie, topograf, należał do Związku Filaratów, później generał ros.; jako topograf przeprowadzał od 1833 pomiary w Mołdawji, na Wołoszczyźnie, w Turcji 1847—1866 pomiary trygonomiczne połudn. Kaukazu, Armenji, półn. Kaukazu, kraju zakubańskiego, był jednym z pierwszych zdobywców, w 1850, Araratu, a pierwszym Polakiem, który wszedł na ten szczyt; na pomiarach Chodźki opiera się cała nowożytna kartografja Kaukazu; ogłosił kilka prac kartograficznych.

Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Stebnicki H. Korespondencja *Wszechświat*, 1885, Nr. 38, p. 604 — Stekert — Szczepański J. A.: Udział Polaków w zdobywaniu świata, *Kurjer Nauk. i Literacki*, 1931, Nr. 28. — *Tygodnik Ilustrowany*, 1882, Nr. 337, p. 364. — Wielka Encyklopedia. — Mościcki H.: Promieniści, Wyd. II, Warszawa 1919. — *Wędrowiec*, 1881, IX, p. 209 - 211.

Chojecki Edmund (Charles Edmund) * 1822 na Podlasiu, † 1898 w Paryżu, pisarz osiadły od 1844 w Paryżu; w 1849 udał się do Egiptu, gdzie oddawał się studjom języków wschodnich, później jako sekretarz ks. Napoleona towarzyszył mu w podróżach na morza północne, w 1867 z ramienia wicekróla Egiptu zorganizował na powszechnej wystawie paryskiej całą wystawę Egiptu; pisywał przeważnie jako Charles Edmond: po francusku powieści na tematy wschodnie i podróżnicze „Voyages dans les mers du Nord” Paryż 1857 i 1862; po polsku ogłosił „Wspomnienia z podróży po Krymie”, Warszawa, 1845 i in. oraz pisywał w *Kraju*, *Ateneum*, *Gazecie Polskiej*, *Kłosach*.

Aër: Kilka słów do portretu E. Chojeckiego, *Tyg. Illustr.*, 1885, Nr. 122, p. 272—273. — Bystroń — Gutenberg — Orgelbrand — *Tygodnik Illustr.*, 1886 — Sp. Ed. Chojecki, *Tyg. Illustr.*, 1899, Nr. 50. p. 980 — Rappersvil — Rzewuski Stan. Edmund Chojecki, *Tyg. Illustr.*, 1889, Nr. 359, *Bulletin Polonais*, 1880, Nr. 11, p. 43—Wielka Encyklopedja.

Chojecki Karol, zesłany na Sybir za udział w konfederacji barskiej, ogłosił wiadomości o Syberji w dwóch pracach „Pamięć dzieł polskich. Podróż i niepomyślny sukces polaków”, Warszawa, 1789, przedrukowane w Chełmnie 1864, „Polak konfederat przez Moskwę na Syberję zaprowadzony” Warszawa, 1790. Ponadto po rosyjsku ukazały się „Zapiski Polaka-konfederata zesłanego w Sybir 1768—1776” w *Russ. Archiv* 1886, t. I. str. 278.

Janik — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Stekert — Tatomin: Pamiętniki o Sybirze, *Dziennik Literacki*, 1865, Nr. 79-84 — Wielka Encyklopedja.

Choroszewski Wincenty, * 1855 w Wileńskim, † 18. I. 1901, inż. górniczy; był delegowany w różne strony Rosji do badań geologicznych: na Kaukaz, stepy kirgiskie i kałmuckie, na Krym, do gub. riazańskiej, samarskiej i sarałowskiej.

J. L.: Sp. Winc. Choroszewski, *Wszechświat*, 1901, Nr. 4, p. 53-54.

Chrostowski Tadeusz, * 1878 w Warszawie, † 4.IV. 1923 w Paranie, zoolog i podróżnik; jako student na wydziale fizyko-matem. uniwers. w Moskwie za udział w organizacji rewolucyjnej zesłany został na trzy lata na Sybir nad dolny bieg rz. Ob, poczem odbył kampanję ros. - japońską jako dowódca kompanji; wróciwszy 1907 do kraju, już w 1910 wyruszył jako kontynuator prac Jelskiego i Sztolcmana do południowej Ameryki, gdzie w głębi Parany 1910-1911 gromadził cenne okazy fauny tamtejszej, pracując przytem ciężko jako pionier — osadnik w stanie Parana. Zbiory Chrostowskiego z tej wyprawy stały się podstawą pierwszej pracy przyrodniczej, którą opublikował w *Sprawozdaniach Tow. Nauk Warsz.*, 1912 zesz. 8 pt. „Kolekcja ptaków parańskich, zebr. w r. 1910-1911“. Wróciwszy do kraju w 1914 ponownie udał się do Parany, gdzie pracując jako nauczyciel, równocześnie uzupełniał zbiory ornitologiczne; po wojnie kustosz P. Państw. Muzeum Przyrodniczego; zorganizowawszy wyprawę do Ameryki Połudn., w grudniu 1921 poraz trzeci wyruszył do Parany wraz z Tadeuszem Jaczewskim i Stanisławem Boreckim; przebywszy prawie całą uplanowaną marszrutę, wycieńczony półtoraroczną włóczęgą po lasach, zmarł na

malarję niedaleko ujścia Iguassu, a wyprawę poprowadził do końca Jaczewski. - Chrostowski był pierwszym pionierem polskiej pracy przyrodniczej w Paranie. Ch. ogłaszał szkice podróżnicze w *Ziemi i polskiej prasie połud.-amer.* oraz wyniki badań w prasie francuskiej i angielskiej, tudzież w *Pracach P. P. Muzeum Przyrod. i Sprawozdaniach Tow. Nauk Warsz.*

Gutenberg — Jaczewski T.: Śp Tadeusz Chrostowski. *Prace Zool. P. P. Muzeum Przyr.* T. III, 1924, Nr. 3/4, p. 167—172. — Tenże: Pamięci Tadeusza Chrostowskiego, Kurytyba, 1923. — Tenże: Na piątą rocznicę śmierci Tadeusza Chrostowskiego. *Morze — Pionier Kolonialny*, 1928, Nr. 3. — Tenże: The polisch Zool. Expedition to Brasil, *Prace Zool. P. P. Muzeum Zool.*, 1925, zes. 4 i odbitka Warszawa 1925. — Sztolcman Jan, *Przegląd Geograficzny*, IV, 1929, p. 223—228. — Wyprawa naukowa polska do Brazylii, *Wychodźca*, 1922, Nr. 2.

Chrzanowski Leon, podróżował nad morzem Czarnem i po Krymie a opisy podróży publikował w *Wędrowcu*: „Półwysep Kierczyński, z notat podróży” 1890, Nr. 12—17, „Z nad morza Czarnego, wrażenia i notatki, 1890, Nr. 37—52, „Czokrak, z notat podróży po Krymie”, 1890, Nr. 35, 36.

Chrzanowski Paweł, odbywał podróż naokoło ziemi, potem podróżował, w 1897, po Ameryce, nap. „W poprzek Ameryki. Szkice z podróży naokoło świata”, *Naokoło Świata*, 1902, Nr. 19—40.

Chrzanowski Wojciech, generał, * 1787 w Krakowskim, † 2. III. 1861 w Paryżu, po powstaniu listopadowem przybył w r. 1833, na propozycję Dembińskiego zreorganizowania armji tureckiej, do Stam-

bułu, otrzymał 1835 obywatelstwo angielskie i mianowany został członkiem ambasady w Konstantynopolu, by jako doradca pomagał rządowi tureckiemu; zwiedzał wówczas Azję Mniejszą, Syryję, Kurdystan, Mezopotamję i Kraj Zakaukaski, celem wypracowania planu strategicznego; w Bagdadzie organizował przez rok korpus jazdy arabskiej; wobec zbliżenia się turecko-rosyjskiego nie przjął komendy tureckiej i w 1840 wrócił do Francji; 1848 mianowany został szefem sztabu armji sardyńskiej, w r. 1849 pełnił funkcje naczelnego wodza w wojnie; po klęsce pod Novarrą udał się do Paryża, potem do Ameryki Północnej i pewien czas pozostawał w Luizjanie, wreszcie wrócił na stałe do Paryża.

Bystroń — Czajkowski: Dziwne życia Polaków i Polek, Lipsk, 1865, p. 124 sq. — Orgelbrand — Rapperswil — Wielka Encyklopedia.

Chwalibóg Józef * 1808 † 1841, zwiedzał z ks. Hołowińskim w 1839 r. Palestynę, napisał „Listy z podróży do Syrii“, które ukazały się w jego „Pismach zbiorowych“ wydanych przez Prospera Chwaliboga we Lwowie 1849 r.

Bystroń — Hołowiński Ign. ks.: Pielgrzymka do Ziemi Świętej, Wilno, 1841, Petersburg, 1842 — Chwalibóg Prosper: Pisma (Józefa Chwaliboga) wydane i poprzedzone opisem żywota jego przez Prospera Ch., Lwów, 1849, str. 462, z portretem.

Chyliczkowski Jan. ks., przebywał długi czas na Syberji, której opis wydał w 1898 p. t. „Syberja pod względem etnograficznym, administracyjnym, rolniczym

i przemysłowo - handlowym", Włocławek, 1898, str. XIV + 309 + VIII.

Janik — Zieliński Bibliografia Migracji.

Ciągliński Józef, † 15. III. 1869 w Warszawie, pracownik Wydziału Statystycznego Miejskiego w Warszawie, zesłany w 1895 r. przebywał w 1895 w Ustysolsku, gub. wołogodzkiej, od 1897 do marca 1902 w Syberji wschodniej, początkowo w kraju Zabajkalskim, najpierw na przełęczy odnogi Chamardubańskiej przy trakcie do Kiachty, gdzie wraz z Leonem Falskim prowadził stację meteorologiczną „Wierchnaja Miszicha“, poczem pracował w osadzie Musywaja przy budowie kolei Zabajkalskiej; w latach 1901—1902 brał udział w wyprawie pomocniczej na ocean Lodo-waty, zorganizował w 1900 w Irkucku przez Konstantego Wołosowicza w składzie osób: Wołosowicz, Ciągliński, Orłow Mikołaj i Brusinow Michał, która to ekspedycja była częścią wyprawy, zorganizowanej w 1899 z polecenia rosyjskiej Akademji Nauk przez barona Edwarda Tolla; zadaniem wyprawy pomocniczej było urządzenie na wyspach Noworosyjskich pięciu składów zapasowo-ratowniczych; cztery z tych składów, na wyspach Kotielnoj i obu Lachowskich urządził Ciągliński; w listopadzie 1901 C. wrócił do Irkucka, skąd doczekawszy się końca swego zesłania wrócił w marcu 1902 do Warszawy, ale skutek nakazu opuszczenia Królestwa, po dwóch tygodniach udał się do Krakowa, gdzie wygłosił odczyt o swym udziale w czwartej i ostatniej wyprawie podbiegunowej Tolla, p. t. „Z krain polar-

nych, podróż na wyspy Noworosyjskie", ogłoszony w *Wszecławie*, 1903, Nr. 47—49.

Ankieta — Birula-Białynicki.

Ciechanow Roman Czesław. dr. * 26. XI. 1900 w Warszawie, studia prawnicze ukończył w Sorbonie, w 1928 ukończył wydział nauk społ. i ekon. na Columbia University w New York, przeprowadzając studia nad Ameryką łacińską; radca prawny poselstwa hiszp. w Warszawie oraz kilku państw połudn. - amerykańskich i korespondent pism połudn. amer., członek honorowy królewskiej akademii jurisprudenii w Madrycie za obronę tezy neo-amerykańskiej na zjeździe międzynarodowym; podróżował po Francji, Hiszpanii, Anglii, Afryce, Ameryce Północnej i Antyllach, nap. m. in.: „Przyszłość emigracji do Stanów Zjednoczonych, *Wychodźca*, 1928, Nr. 44 oraz broszury i artykuły, dotyczące stosunków ekonomicznych w obu Amerykach.

Ankieta.

Ciechanowlecka Ludwika z Białorusi, dziennikarka, w 1930 r. odbyła podróż do Algieru i Tunisu, zwiedzając obozy Legji cudzoziemskiej oraz placówki misyjne i ogłosiła na ten temat szereg feljetonów; w 1931 przebywała czas dłuższy na Saharze, badając obyczaje abadytów w Mzabie, poczem udała się w głąb pustyni, docierając do stolicy Hoggaru; ogłosiła drukiem wrażenia z tej podróży p. t.: „W sercu Sahary“.

Ankieta.

Ciecierski Faustyn ks., przeor dominikanów wileńskich, zesłany do katorgi, przebywał na Syberji w W.

Zawodzie Nerczyńskim; pozostawił wydany przez Biełowskiego we Lwowie w 1865 „Pamiętnik“, zawierający opis jego i towarzyszyków przejść na wygnaniu, oraz obszerniejsze wiadomości o Syberji.

Bartoszewicz J. (przedm. do Pamiętników) — Gutenberg — Janik — Maliszewski Olszewicz. — Tatomir: Pamiętniki o Sybirze, *Dziennik Literacki*, 1865, Nr. 80—84.

Cieńkowski Leon, * 1. X. 1822 w Warszawie, † 8. X. 1887 w Lipsku, zoolog i botanik; w 1847 wysłany przez ros. tow. geograficzne z inż. górniczym pułkownikiem Kowalewskim do Egiptu dotarł daleko włąb poza źródła Białego Nilu, przeprowadzając badania etnograficzne i gromadząc obfite zbiory zoologiczne i botaniczne; po 2 latach ekspedycja wróciła do Europy, a Cieńkowski wynik badań ogłosił w *Geografическая Извѣстѣя* oraz „Kilka rysów i wspomnień z podróży po Egipcie, Nubji i Sudanie“, *Gazeta Warszawska*, 1855, Nr. 88-122; od 1851 wykładał nauki przyrodnicze w liceum w Jarosławiu, poczem w 1856 wysłany przez uniwersytet petersburski w celach naukowych zwiedzał Niemcy, Francję i północne Włochy. W 1862 otrzymał w Szkole Głównej katedrę, której z powodu rozmaitych przeszkód nigdy nie objął, aż wreszcie w 1865 urzędownie ją opuścił; w 1870 odbył podróż naukową do Konstantynopola i na wyspy Archipelagu, w następnym do Neapolu, poczem przez pewien czas wykładał w Odesie i Charkowie (do 1886); 1880 odbył podróż naukową na morze Białe na wyspy Sołowieckie, których florę zbadał. Prace swe ogłaszał przeważnie w *Jahrbücher für wissenschaft. Botanik*, *Botanische Zei-*

tung, *Archiv f. mikroskopische Anatomie*. Głównym przedmiotem badań Cieńkowskiego były istoty niskiego ustroju: wodorosty, wymoczki i t. d.

Buczyński P.: Lew Siemionowicz Cienkowski, Bibliograficzny очерk, *Zapiski Noworos. Towar.*, Odessa t. XIII. zesz. I.—Bystron — Cieńkowski.: (Przemowa na jubileuszu własnym) *Jużnyj Kraj*, 1886, Nr. 1772 — Hilarowicz-Nusbaum J.: Szlakami nauki polskiej, Warszawa, 1916. — Wrześniowski A.: Leon Cienkowski, wspomnienie pośmiertne, *Wszechświat*, 1887, Nr. 48, p. 754-759. — Tenże: *Wszechświat*, 1886, Nr. 7. p. 106-107. — Tenże: Leon Cieńkowski, Warszawa, 1888. Dodatek do „Wszechświatu“ (z bibliografią prac C-go) — *Wielka Encyklopedia*. — Żelenski B. prof., L. A. Riszawi itd. Riecz poświęszemyja pomiatu Lwa Siemionowicza Cienkowskiego. *Zapiski Noworos. Obsz. Jestestwo i spytatel*. T. XII B. I. 1888. *Kronika Rodzinna*, 1883 p. 254.

Cieszyński Nikodem Ludomir, ks. * 4. IX. 1886 w Koźminie Wlkp., rektor przy kościele Pana Jezusa w Poznaniu, założyciel i redaktor *Roczników Katolickich*, których wyszło do 1932 r. 10 tomów; zwiedzał w 1907 Szwecję, od 1922 Czechy, Holandję, Włochy, Jugosławję, Rumunję, w 1930 Afrykę północną, w 1931 Stany Zjednoczone; zajmuje się sprawami wychodźstwa i misyj zagranicznych, ogłasza z tej dziedziny liczne rozprawy i artykuły, napisał m. i. „Pod błękitami Włoch i Afryki. Zapiski, wrażenia i wspomnienia“ Poznań, 1931, „Rozwój katolicyzmu w Brazylii“, „Życie religijne Polaków w Brazylii“, *Ateneum Kapłańskie*, 1926, zesz. 2, a głównie „*Roczniki Katolickie*“, gdzie w każdym tomie sporo miejsca poświęca wychodźstwu i udziałowi Polaków w misjach katolickich. *Ankieta*.

Cybulski Teodor, kpt.; * 12. IX. 1897; brał udział w pracach Komisyj granicznych, członek Wojskowego Biura Histor., członek założyciel Związku Pionierów Kolonjalnych, w r. 1931 sekretarz gen. Ligi Morskiej i Kolonjalnej, w r. 1932 wicekonsul R. P. w Kurytybie.

Ankieta.

Cynalewski St. ks., misjonarz. pracował 14 lat w Patagonji i Argentynie, poczem w 1907 podróżował po Stanach Zjedn. w celu poznania siły moralno-społ. Polonji amer.; pisywał często do *Pol. Przeglądu Emigracyjnego*, *Gazety Handlowej* i *Wiadomości Salezjańskich*.

Kłobukowski St.: Polacy w Patagonji, *Pol. Przegląd Emigracyjny*, 1907, Nr. 1, p. 11-12; nap.: Listy z Argentyny, Kraków, 1910. — Cynalewski St. ks.: Listy do redakcji z New Yorku, *Pol. Przegląd Emigracyjny*, 1907, Nr. 5.

Czajkowski Michał (Sadyk-Pasza), * 1808 (1804) na Wołyniu, oficer w. p., generał w. tureckich, pisarz; uczestnik powstania listopadowego, po 1831 r. na emigracji jeden z najwybitniejszych stronników ks. Adama Czartoryskiego, udał się jako generalny agent Misji Polskiej na Wschodzie (Czartoryskiego) do Turcji, gdzie w myśl wspólnego z Cz. projektu pragnął przeprowadzić kolonizację polską w Anatolji, założył istniejącą do dziś i zamieszkałą wyłącznie przez Polaków osadę Adampol nad Bosforem naprzeciw Konstantynopola; prowadząc wśród Słowian propagandę za walką zbrojną z Rosją, stworzył w porozumieniu z Czartoryskim i Bernem, po tegoż śmierci, organizację „Kozaków sułtańskich“, i z pułkami temi wziął udział

w wojnie krymskiej jako Sadyk-Pasza; sprawował wysokie urzędy tureckie, ostatnio będąc gubernatorem Bukaresztu, aż w r. 1872 powrócił za amnestją na Ukrainę, gdzie skończył śmiercią samobójczą. Obok licznych powieści na tematy wschodnie, południowo-słowiańskie i ukraińskie, jak „Bułgarja”, 1872, „Nemolaka” 1873, „Tureckije aniektoty”, Moskwa, 1883, napisał szkice biograficzne pt. „Dziwne życia Polaków i Polek”, Lipsk, 1865, oraz pod kryptonimem X. K. O. „Kozaczyzna w Turcji”, Paryż-Poznań, 1857 i pozostawił „Pamiętniki” wydane w tłumaczeniu z rosyjskiego w 1898 we Lwowie.

Chmielewski Piotr.: Nasi powieściopisarze, Kraków, 1887 p. 105-130 — Czubek J.: Dwa listy Sadyka Paszy, *Pamiętnik Literacki*, 1912, Zesz. III. — Dębicki Lud.: Michał Czajkowski, *Czas*, 1886 i odbitka, Kraków, 1886. — Gawroński Rawita Fr., *Biblj. Warsz.*, 1898, t. IV. zesz. I. (rec. Pamiętników) — Gutenberg — Lewak — Michałowski A.: Trzyletni pobyt na Wschodzie. Londyn 1857. — Miłkowski Zyg., *Kraj*, 1886, Nr. 7-9 — Mazarakowa O.: Szczegóły o Czajkowskim, *Kraj*, 1886, Nr. 10 — Orgelbrand — Rapperswil — Rolle Michał: Poufne zwierzenia (M. Czajkowskiego) opracował... (Z minionych stuleci), Lwów, 1908. — Schnürr - Peptowski St., *Kwart. Histor.* 1899 (rec. pamiętników). — Szpotański Tadeusz. Michał Czajkowski, *Biblj. Warsz.* 1911, t. IV. zesz. III. p. 465-478 — *Wielka Encyklopedia* — (Historja, Literatura) — Korbut.

Czaki Józef, dr., zoolog, współczesny działacz parański, zamieszkały w Marechal Mallet, korespondent P. Muzeum Zoologicznego; pisał o gadach brazylijskich, zgromadził w południowej Brazylii bogate zbiory geologiczne, które ofiarował P. Muzeum Zoologicznemu.

Jaczewski T.: The polish Zoological Expedition to Brasil in the years 1921—1924. Itinerary and brief-report. *Prace Zool. P. Państw. Muzeum Przyrodniczego*, T. IV, 1925, zes. 4, p. 326—351. — Zieliński Bibl. Migracji.

Czaplicka Marja Antonina, * 1886, † 1921; etnografka i podróżniczka; od 1916 prof. antropologji uniwersytetu w Oxfordzie i Bristolu, członkini Royal Geogr. Soc. Anthropological Institut w Londynie, czł. honor. Lady Margaret Hall w Oxfordzie, odbyła w 1914—1915 podróż celem zbadania pierwotnych plemion syberyjskich i tureckich; jako wynik tej wyprawy ogłosiła „My Sibirian Year“ 1916 i publikowała inne prace z zakresu etnologji i antropologji.

Maliszewski Olszewicz — Gutenberg — Olszewicz, *Przegląd Geograficzny* 1920/21, p. 161.

Czarliński, inż., pomorzanin, osiadł w Australji, dokąd sprowadził w 1896 pewną liczbę rolników z Pomorza.

O Polakach w Transwaalu, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1899, Nr. 19—20.

Czarnocki Adam (Zorjan Dołęga Chodakowski), * 1784 w Podhajnem p. Nieświeżem, † 1825; etnograf i archeolog, badacz słowiańszczyzny; zesłany w 1807 do wojska do gub. omskiej, wróciwszy do kraju, odbył kampanję pod Dąbrowskim; od 1813 przebiegał ziemie polskie, czyniąc badania etnograficzne, wreszcie osiadł w gub. twerskiej, gdzie zmarł w Petrowskoje; był jednym z pierwszych w Polsce pracowników na polu etnografji i archeologji; z pobytu w Omsku pozostawił pamiętnik, którego szczątki p. t. „Wyjątki z pa-

miętnika: Bez chęci podróż moja" ukazały się w *Gazecie Codziennej*, 1855.

Dębicki L.: Pierwsi orjentaliści i archeolodzy polscy, *B bl. Warsz.* 1884. I, p. 372-380. — Gutenberg — Lelewel J.: Adam Czarnocki, *Dziennik Literacki*, 1859, t. II p. 941, — Orgelbrand — Polewoj: Zapiski o życiu Zorjani Dołęgi Chodakowskiego, *Syn Ojczyzny*, 1839. T. 8. — Malszewski: Spis pamiętników, Nr. 45-9. — Gawroński Rawita Fr.: Zorjan Dołęga Chodakowski jego życie i praca, Lwów 1898 — Chodźko Dom — Koepen — Wojniłowicz H.—Skimborowicz, *Teka Wileńska* 1859— *Przegląd Nauk Czersk* 1842 — *Gazeta Codzienna*, 1855 — Dębicki L.: Puławy /T. III/ — Pypin A.: Zorian Dołęga Chodakowski, biograficzny очерk, *Petersb. Wiestnik Jewropy*. 1886, listopad, p. 305—358. — Surowleki W.: Chodakowski. O słowiańczyźnie przed chrześcijaństwem i zdanie o piśmie tem, Kraków 1835.

Czarnocki Napoleon dr., udał się w 1908 do Kanady, gdzie badał warunki kolonizacji, przysyłał korespondencje do *Polskiego Przeglądu Emigracyjnego*, jak „Kanada czy Stany Zjednoczone“, 1908, Nr. 24, „Z powodu kolonizacji polskiej w Wisconsinie“. 1901, Nr. 11.

Zieliński: Bibliografia Migracji.

Czarnota, podróżował po Kaukazie, pierwszy (prawdopodobnie) wszedł w 1852 r. na Demawend, najwyższy szczyt Elburusu wys. 5760 m.

Fularski; Eksploratorzy, badacze i podróżnicy polscy do czasu wskrzeszenia niepodległości, *Wiadomości Służby Geogr.* 1630 Nr. 4 — Szczepański: Udział Polaków w zdobywaniu gór świata, *Kurjer Naukowo - Liter.* 1931, Nr. 28.

Czczott Henryk, inż. górniczy, * 5 VI. 1875 pod Petersburgiem, † 6. IX. 1828 w Freiburgu

w Saksonji, towarzyszył ojcu Ottonowi w wyprawach na Kaukazie; w latach 1904—1928 odbywał liczne podróże w celach naukowo-technicznych, przeważnie na zaproszenie odnośnych rządów; zwiedził w poszukiwaniu kopalin użytecznych w 1904 Stany Zjednoczone, w 1909 Ural, w 1910 Szwecję i Norwegję, w 1911 Szwecję i stepy kirgiskie (Semipalatyńska Oblast'), w 1912 Norwegję, Kaukaz, Turkiestan, w 1913 Ałtaj rosyjski i mongolski, w 1914 Kanadę, Alaskę oraz Stany New York, Boston, Pensylwanję, Oregon, Kalifornję ect., w 1915 Ural i Kraj Zabajkalski, w 1924 wyspy Kanaryjskie, w 1925 dwukrotnie Turcję, w 1927 Korsykę i Hiszpanję, szczególnie Piryneje. Zebrane obserwacje oraz rezultaty naukowo-technicznych badań (częściowo przez nikogo nie zbędanych, jak np. w Mongolskim Ałtaju) weszły w skład licznych ekspertyz i prac naukowych (ok. 11 tomów częściowo dotąd nieopublikowanych); najważniejsze z nich dotyczą problemów przewietrzania kopaliń, przeróbki mechanicznej użytecznych ciał kopalnych, szacowania złóż. „Szacowanie złóż”, str. XV + 268, fig. 147, tabl. 6, ukazało się w 1931 w języku polskim (staraniem Komitetu Wydawniczego Podręczników Akademickich przy Ministerstwie W. R. i O. P.); obecnie jest w druku w języku rosyjskim w Petersburgu. „Przeróbka Mechaniczna Użytecznych Ciał Kopalnych”, 4 tomy, str. 802, fig. 641, ukazała się w latach 1924 — 29 w Petersburgu (Leningradzie) w języku rosyjskim, dwa pierwsze tomy w 1930 i 31 w języku polskim w Krakowie (wydane staraniem

Komitetu Wydawniczego dzieł ś. p. prof. H. Czeczotta).

Ankieta (Informacje p. Czeczottowej).

Czeczott Otton, dr. med., prof., * 9 X. 1852 na Białej Rusi, † w październiku 1924 w Warszawie; był czynnym członkiem Towarzystwa Geograficznego w Rosji; w ciągu około 20 lat praktykowania na grupie wód mineralnych w Piatyhorsku wykonał szereg wycieczek do głównego pasma Kaukazu: na Berma-mut, na lodowiec Dewdorak (w grupie Kazbeku), lodowiec Cej; rezultatem tej ostatniej wycieczki była praca (obok licznych prac z dziedziny psych-jatrji i neurologji) o zdatności tej miejscowości dla celów stacji klimatycznej; dzięki staraniom Czeczotta oraz przy pomocy synów Alberta i Henryka przeprowadzona została na szczyt Besztan (w grupie wód mineralnych Piatygorsk-Kisłowodsk) ścieżka nazwana ścieżką „Czeczotta”.

Ankieta (Informacja p. Czeczottowej).

Czeczottowa Hanna z Peretjatkowiczów, * 3. I. 1888 w Petersburgu; od r. 1910 towarzyszyła mężowi — prof. H. Czeczottowi — prawie we wszystkich jego wyprawach, ponadto w r. 1920 wzięła udział w wyprawie pedologiczno-botanicznej na półwysep Koli; w rezultacie tej wyprawy napisała rozprawkę „Végétation forestière du versant occidental des Monts Khibina et des environs de Mourmansk” *Bull. de l'Inst. Géogr. de Leningrad*, Livr. 5, pp. 48—72, 1925, w jęz. rosyjskim, obserwacje zebrane podczas wyprawy do Turcji zostały podane w książce „Contribution to

the knowlegde of flora and vegetation of Turkey" (w rękopisie), i w notatce o odkrytych (wraz z mężem) śladach zlodowacenia w paśmie Ilgaz - Dah, która ukazała się w *The Geographical Journal*, vol. LXXIV, Nr. 4, p. 412, 1929.

Ankieta.

Czekanowski Aleksander, * 1830 w Krzemieńcu, † 30. X. 1876; dr. med.; geograf i geolog; odbył wycieczkę geologiczną na Krym; w 1863 r. zesłany na Syberję prowadził tam badania geologiczne i geograficzne w okolicach jeziora Bajkalskiego z ramienia Akad. Nauk. Petersburskiej, dalej zbadał jako pierwszy kraj między Olenekiem a dolną Tunguzką; w 1875 podjął ekspedycję do ujść Leny, zbadał brzegi oceanu Lodowatego między Leną a Olenekiem jako pierwszy badacz tych krajów. Wróciwszy 1876 do Petersburga, mimo uznania i powodzenia, jakiego doznał, dotknięty melancholią, odebrał sobie życie. Cz. ogłaszał swoje prace w *Pamiętnikach Pet. Akad. Nauk.*, w *Petermanns Mitteilungen*, *Russische Revue* itd., wydał wiele map geograficznych, m. i. mapę ziemi Jakutów; imię Czekanowskiego nosi osada „Stojanka Czekanowskiego” nad Mojero t. j. górną Chatangą na kole podbieg. półn., gdzie przebywał w czasie swej wyprawy na morze arktyczne; imieniem Czekanowskiego nazwane zostały również grzbiety gór Dauryjskich w kraju zabajkalskim.

Pirkner F.: Recenzja „Vorschungen“, *Archiv f. Anthropologie*, Bd 12 (1912), p. 108. — Dubiecki M.: Aleksander Czekanowski, geolog i podróżnik, *Tygodnik Illustr.*, 1871,

Nr. 59, 60. — Gadomski: Polacy odkrywcy i podróżnicy, *Kalendarz Il. Kurjera Codziennego* na r. 1929. — Gutenberg — Janik — Lena-Olenek Expedition, *Russische Revue*, 1877. — Maliszewski Olszewicz — Mueller Ferd.: Unter Tungusen und Jakuten. Erlebnisse und Ergebnisse der Olenek Expedition, Leipzig, 1882. — Potanin: O pracach wschodnio-ros. tow. geogr. (po ros.), *Wostocznoje Obozrenje*, 1901, 30. XI. — Siemionow — Talko-Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 26. — wielka Encyklopedia — Wiśniowski T.: Geologia polska w ostatnich latach, Kraków 1931. — Czekanowski Al.: Wspomnienia z podróży... na rzece Olenek w 1875., Rkps. Ossolineum Nr. 4399. — *Wędrowiec*, 1875, I, Nr. 267, i 1881, IX, Nr. 232, p. 362–364 — Olgelbrand Supplement. — Pomiedzy Tunguzami, *Bibl. Warsz.*, 1883, I. p. 465. — *Bulletin Polonais*, 1877, Nr. 5, p. 10. — *Kronika Rodzinna*, 1883, p. 191.

Czekanowski Jan, dr. prof., * 1882 w Głuchowie, pow. grójeckiego, antropolog, etnolog i podróżnik, 1906 asystent Königl. Muzeum für Völkerkunde w Berlinie, 1910 kustosz muzeum etnograficznego ces. Akad. Nauk w Petersburgu, prof. antropologii i etnologii Uniwersytetu Jana Kazimierza; w 1907—1909 brał udział w wyprawie ks. Adolfa Fryderyka Meklemburskiego do Afryki środkowej, badając jako drugi Polak — po Żaglu — przestrzenie między Nilem a Kongo i opracował rezultaty badań powyższej ekspedycji w pracy „Forschungen im Nil—Kongo Zwischengebiet”, Leipzig 1911—1927, oraz w rozprawie „Ostateczne wyniki badań w Afryce środkowej w latach 1907—1909”, *Przegląd Geograficzny*, 1923, T. IV., p. 138—150; publikuje

liczne prace etnograficzno-antropologiczne, jak „Badania antropologiczne Polski“ (Zarys antropologii Polski), Lwów, 1930 i inne.

Ankieta — Bystrzeń — Gutenberg — *Lud*, 1926, ser. II, T. IV. zesz. 1—2, — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand Suplement — Z podróży do Afryki, sprawozdanie z odczytu prof. Czekanowskiego, *Słowo Polskie*, 1914, Nr. 43.

Czerwiński Marcin ks. T. J., * 7. I. 1860 w Glińsku, woj. lwowskiego, † 8. I. 1931, odprawiał misje wśród słowian południowych, zajmował się potrzebami wychodźstwa polskiego oraz misjami w Azji i Afryce i pisał wiele rozpraw i artykułów na powyższe tematy, jak: „Szkice cywilizacji Afryki południowej“, Kraków 1890, „O potrzebach duchownych wychodźców polskich rozrzuconych w różnych częściach świata“, *Przegląd Wszechpolski*, 1895, Nr. 7, 9. „Vie du père Menciński S. J.“ Freyes 1902, „W Dalmacji i Czarnogórze“, Kraków 1895, „Wspomnienia z misyj między Polakami na Bosforze“, Kraków 1901, „W Norwegji i Laponji“, Kraków 1897, „Albanja, zarysy etnograficzne, kulturalne i religijne“, Kraków 1893, „O. Maksymiljan Ryłło, misjonarz apostolski“, Kraków 1911.

Zieliński Bibl. Migr. — *Roczniki Katolickie*, 1932, p. 384 — Orgelbrand.

Czernichowski Nicefor, (Czernigowski) z Czernichowa na Polesiu, jeńiec polski na Syberji, wyprawiony wraz z innymi jeńcami do Jenisiejska, będąc inspektorem kopalni soli w warowni Ust-Kułak nad Leną, popadłszy tam w zatarg z gubernatorem ilim-

skim, Obuchowem, wyruszył około 1650 r. z grupą 84 ludzi nad Amur, ujarzmił okolice chińskiego Al-hazim, który nazwał, zapewne od przydomka swego, Jaksą; zaprzeczywszy całym szeregiem faktów niedowierzaniu Chińczyków, aby kiedykolwiek obca stopa stanąć mogła na porzeczu Kara-Muren t. j. Amuru, rozpoczął kolonizację kraju, zdobywając całe okolice. Mianowany w 1771 namiestnikiem Jaksy uległ 1674 naporowi rosyjskich organizatorów Syberji. Pamięć o nim i sława jako „Chana mądrego“ przetrwała w Chinach; przetrwała również w rocznikach geografji chińskiej nazwa Jaksy — zmienionej później na rosyjską, niemniej dochowała się pamięć o fakcie niebywałym, że rząd bogdychana korespondował z nim nietylko po chińsku, ale i po polsku.

Dubiński M.: Osadcy ziemi Mandżu w XVII stuleciu (Obrazy i studia historyczne, wyd. II, Warszawa, 1901). — Tenże: Osadcy w ziemi Mandżu, *Tygodnik Ilustrowany*, 1874, Nr. 358-365. — Janik — Kochanowski J. K. *Książka*, 1902, Nr. 12, p. 416. — Talko-Hryncewicz J.: Polacy, jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 26, p. 157.

Czerniewicz Piotr, dr. (Chernowicz), lekarz; ukończył uniwersytet w Montpelier w 1837 r., później podróżował po Brazylii, gdzie osiadł; publikował prace medyczne i do kraju pisywał „Listy z Brazylii“ z Rio de Janeiro w *Bibl. Warsz.*, 1842, T. III. p. 438-449.

Estrelcher — Zieliński Bibl. Migracji.

(Czernigowski zob. Czernichowski)

Czerska Marta, żona Jana Czerskiego, Rosjanka pochodzenia polskiego, dzieliła z mężem trudy badań

i podróży, w czasie jego choroby w tajgach sybirskich miesiącami kierowała ekspedycją, robiła badania, czyniąc własne spostrzeżenia, pisała sprawozdania, które specjalna komisja cesarskiego tow. geograficznego uznała za najlepsze z szeregu dokonanych; w ekspedycji 1891—92 zebrała cenny zbiór.

Ankieta (informacje prof. dr. B. Hryniewieckiego)—Talko-Hryniewicz J.: Polacy, jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 26.

Czerski Jan, * 1845 w Swolnie w Witebskiem, † 1892, zoolog, paleolog i podróżnik, zesłany za udział w powstaniu styczniowym do wojska do Omska, od 1869—1871 zajmował się anatomją porównawczą w szpitalu omskim, poczem osiadł w Irkucku, gdzie oddał się badaniom geograficznym i geologicznym kraju, badając pokłady węgla, warunki drogi pocztowej od brzegów Bajkału do Uralu, faunę irkucką; Czerski pierwszy studjował jaskinie kościane w górach Sajańskich, od 1883 pracował w Petersburgu będąc członkiem ros. tow. geograficznego i ogłosił wiele prac w języku rosyjskim, m. i. o Nowej Ziemi i atlas geologiczny pewnych części Syberji; zmarł w czasie wyprawy do półn. Syberji. Czerski obalił już w pierwszych swych badaniach teorię Humboldta o łączności oceanu Północnego z morzem Aralskiem.

Dybowski B.: Wspomnienia biograficzne o archeologu i powstańcu polskim Mikołaju Witkowskim, *Światowid*, XII, Nr. I — Dybowski: Pamiętnik, Lwów, 1930. — Gutenberg—Kulaszyński M. ks.: Tunka i jej okolice w Sajańskich Górach, Poznań, 1887 — Maliszewski Olszewicz — Gadomski A.: Polacy podróżnicy i odkrywcy, *Kalendarz II. Kur-*

Jera Codz. na rok 1929 — Orgebrand — Orgelbrand Supplement — Potanin: O pracach wschodn. ros. tow. geogr. (po ros.), *Wostocznoje Obozrenje*. — Talko-Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 26. — *Wielka Encyklopedia*.

Czeżowski Adam, inż. * 22. I. 1892 w Gorlicach, alpinista i podróżnik, studjował na Politechnice Lwowskiej, gdzie ukończył wydział dróg i mostów; jest jednym z pionierów narciarstwa polskiego; w 1911 odbył jedno z pierwszych przejść całych Alp transylwańskich, w 1912 przechodził Alpy szwajcarskie (Monte Rosa 4638), w 1913—1914 zwiedził Dolomity, 1915—1916 Turkiestan, w 1917 zorganizował wyprawę w góry t. zw. systemu pamiro-ałtajskiego, 1918 brał udział w ekspedycji naukowej, mającej za zadanie pomiar linii wiecznych śniegów t. zw. grupy Alatan w Tian-Szanie, a w szczególności lodowców Czatana, w 1919 wracał częścią pieszą, częścią morzem do kraju, w 1922—23 podróżował po Indjach i Tybecie, przyczem zwiedził samodzielne państewko tybetańskie Sikkin, w 1920—22 przebywał w Mezopotamji (Irak), gdzie poza zawodowemi zajęciami, z ramienia Uniwersytetu Jana Kazimierza zajmował się kolekcjonowaniem zabytków archeologicznych, złożonych następnie w tym uniwersytecie. Niektóre spostrzeżenia opisał w artykułach „Śladami ekspedycji himalajskiej”, *Naokoło Świata*, 1925, Nr. 16, oraz „Irak”, *Naokoło Świata*, 1925, Nr. 10; wrażenie z wyprawy w góry Pamiru—Ałtaju zawarł w opisie niedrukowanym.

Ankieta — *Rocznik Orientalistyczny*, T. II. 1919—1924.

Czołowski Aleksander, dr., * 27 II. 1865 w Bakoń-
czycach pod Przemyślem, historyk i archeolog, członek
Komisji Historycznej Pol. Akad. Umiejętności, dyrektor
Archiwum Miejskiego i Muzeum im. Jana Sobieskiego
we Lwowie, jeden z nielicznych pisarzy, który jeszcze
wojną zajmował się zagadnieniami morskimi oraz
historją marynarki polskiej, a po wojnie jeden z naj-
czynniejszych członków Ligi Morskiej i Kolonjalnej;
w 1931 zorganizował pierwszą wystawę morską we
Lwowie oraz współdziałał w organizacji wystawy mor-
skiej i kolonjalnej, urządzonej w 1931 przez Ligę
Morską i Kolonjalną w Warszawie. Obok licznych
prac z zakresu archeologii i historii napisał m. i.
„Marynarka w Polsce. Szkic historyczny”. Lwów—War-
szawa 1922, „Dawne żeglarstwo polskie” w „Kronice
o polskim morzu”, Warszawa, 1930”, „Gdańsk
i Pomorze Gdańskie”, Kraków, 1920, „Plany morskie
Władysława IV, *Kwartalnik Historyczny*, 1924, p. 280 sq.,
„Polskie morze i Gdańsk w grafice i literaturze XVI—
XX w.” „Przewodnik po wystawie urządzonej staraniem
Muzeum Narodowego im. Jana III.”, Lwów, 1931.

Orgelbrand.

Dantyszek Jan (Dantiscus, Flaschbinder), * 1 XI.
1485 w Gdańsku † 28 X. 1548 w Licbarku; dyplomata
i poeta; w 1505 podróżował po Korfu, Peloponezie,
Krecie, Cyprze i Palestynie, w drodze powrotnej zwie-
dzając Włochy, w 1512 posłował od Zygmunta Augusta
do Wenecji, poczem zwiedzał Włochy, Niemcy i Belgię,
w 1518 i 1519 posłował do Hiszpanji, później jeszcze
często odbywał podróże i poselstwa w zachodniej

Europie, wreszcie osiadł w Licharku na Warmji, od 1537 biskup warmiński.

Be Sohn Mathias: Kilka słów o polskich pielgrzymach i podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach, *Bibl. Warsz.* z 1868, T. IV, p. 1—13. — Czaplicki: De vita et carminibus Joannis de Curiis Dantisci, Wrocław, 1855. — Hipler: Des ermländischen Bischofs Joh. Dantiscus und Kopernikus geistige Gedichte. — Finkel L.: Poselstwa Jana Dantyszka (Album uczącej się młodzieży, poświęcone J. I. Kraszewskiemu, Lwów, 1879, p. 331—386). — Siemieński L.: *Tygodnik Ilustrowany*, 1861. — Wielka Encyklopedia — Orgelbrand — Wiszniewski: Historia literatury, T. VI. — Gumowski — Finkel — Korbut.

Dawid Wincenty, * 1816 w Szczecznym, † 1897 w Warszawie, literat i pedagog, zesłany za sprawę Związku Nar. Polskiego do wojska przebywał na Kaukazie od 1843—1853; po powrocie był nauczycielem gimnazjalnym w Lublinie i w Płocku, redagował *Gazetę Lubelską* i *Wędrowca*; na Kaukazie napisał powieść wierszem „Tehe, czyli zburzenie aulu Dubby“, która ukazała się w 1858 w *Bibl. Warszawskiej* oraz oddzielnie w 1860; ponadto ogłaszał wspomnienia p. t.: „Na Kaukazie“, *Kurjer Niedzielnny*, 1861, „Wspomnienia Kaukaskie“, *Gazeta Lubelska*, 1878, „Wspomnienia z podróży i wycieczek po Kaukazie“, *Bibl. Warsz.*, 1854, T. III, 1855, T. II.

Gutenberg — Kaszowski: *Bibl. Warsz.*, 1860, II p. 492—496; — Orgelbrand — *Tygodnik Ilustrowany*, 1897, Nr 13, p. 258. — Wielka Encyklopedia — Zieliński: *Bibl. Migr.*

Dawidowski Józef Sylwester, ks., † 1882 w Ołukszczie, zesłany po powstaniu na Syberję

w 1866, poświęcał się duszpasterstwu w różnych miejscach; pozostawił wspomnienia, które p. t.: „Z listów sybirskiego misjonarza“ ogłosił M. Z. w *Przeglądzie Powszechnym*, 1901 i w odbitce w Krakowie tegoż roku.

Janik — Zieliński Bibl. Migracji.

Dąbska Zofja * 1884 † 5. XII 1929 w Warszawie, działaczka emigracyjna, należała do najczynniejszych członków Polskiego Tow. Emigracyjnego w Warszawie.

Akademja ku ozci Zofji Dąbskiej, *Wychodźca*, 1929, Nr. 20. — Alt r L.: Ze wspomnień paryskich i krajowych, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Roguska - Bujak Sylwia: W imię serdecznej pamięci, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Budzińska-Tylicka: Zofja Dąbska jako pacyfistka, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Czapski Andrzej: Praca Zofji Dąbskiej wśród kobiet wiejskich, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Husarski J.: Z. Dąbska, idealny typ pracownika społecznego, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Gałczyński K. J.: Emigranci ceniom Zofji Dąbskiej, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Kłpowa Ł.: Ze wspomnień wiedeńskich, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Knauff St.: Śp. Zofja Dąbska a dzieci, *tamże*, 1929, Nr. 20. — Knauff St.: Na wychodźczym szlaku. Pamięci Zofji Dąbskiej, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Kowalski M.: Ukraińska emigracja polityczna a Z. Dąbska, *tamże*, Nr. 1929, Nr. 19. — Kulwieciowa A.: Ze wspomnień z Pragi Czeskiej, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Listy kondolencyjne, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Malessa St.: Wspomnienie, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Pankiewicz Mich.: Zofja Dąbska, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Rosentalowa B.: Śp. Z. Dąbska. jako prezes Tow. Przyjaciół Inwalidów, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Sas - Wójcicka: O Niej, *tamże*, 1929, Nr. 19. — Szukiewicz W.: Wspomnienie o śp. Zofji Dąbskiej, *tamże*, 1929, Nr. 26.

Dembiński Henryk, * 1791, † 1864, wybitny generał w powstaniu listopadowym, w latach 1833—34, przebywał w Egipcie i Syrii, służył w wojsku Ahmeda Alego w Egipcie, gdzie w 1834 postawił grób-pomnik Sułkowskiemu, poczem zwiedzał Mezopotamję z racji swego projektu kanału łączącego Eufrat z morzem Czarnym w związku z zagadnieniem kolonizacji na Wschodzie; w 1847-8 walczył na Węgrzech jako jeden z dowódców, po upadku powstania węgierskiego udał się do Turcji, wreszcie w 1854 wrócił do Paryża; o projekcie kanałowo-kolonizacyjnym pozostawił rękopis w Biblij. Czartoryskich p. t. „Projet d'une société a établir par actions pour le commerce d'Euphrate en joignant ce fleuve par un canal à la Méditerranée“, dalej „Plan d'organisation à suivre pour l'armée d'Egypte en Syrie“ z 29. XII. 1833, „Relacja z podróży mojej do Egiptu“.

Bystroń — Cadalvène E. de et J. de Beuvery (dzieło 2-tomowe o Egipcie i wojnach Mahmeda Alego) Paris, 1836—1837. — Dembiński H.: Quelques mois en Egypte et en Syrie au service de Mahmed Ali, *Le Polonais*, 1834, T. III, p. 267—268. — Wężyk Wł., Egipt, Obrazy. Kraków 1930. — Mann Maurycy: Podróż na Wschód Kraków, 1854—1855 — Archiwum Czartoryskich, Rękopis Dembińskiego — (Historja — Hirschberg).

Derdowski Hieronim (Jarosz Derdowski), † 1902 w Winonie w Stanach Zjednoczonych, pisarz i poeta ludowy kaszubski, wyemigrował około 1888 do Cleveland, gdzie redagował *Wiarusa* i *Katolika*, napisał m. in.: „O Kaszubach“ *Przegląd Polski*, 1882-3, III, p. 360—384, oraz wiele rzeczy w narzeczu kaszub-

skiem, np. „O Panu Czorlińskim, co do Pucka po serce jachoł“, Toruń, 1880, Kościerzyna, 1911.

Derdoński Hieronim *Książka*, 1902, Nr. 9 p. 317.— Or-gelbrand — Wielka Encyklopedia — Zieliński *Bibl. Morza*.

Dębczyński Antoni, * 1893, pionier kolonjalny, członek Związku Pionierów Kolonjalnych; ukończył uniwersytet w Algierze; od 1924—1927 przebywał w Kongo Belgijskim w charakterze kierownika sekcji eksploatacyjnej przedsiębiorstwa „Huilleries du Congo Belge“. Dębczyński jest pierwszym Polakiem, który osiadł wśród pierwotnego szczepu Baszilele i dotarł do osad, które w tym czasie nie uznawały jeszcze w pełni belgijskich władz kolonjalnych; od r. 1931 przebywa w kraju. D. napisał m. in.: „Kolonje dźwignią rozwoju Polski, lecz nie załatwieniem spraw emigracji“, *Ill. Kurjer Codzienny*, 1929, Nr. 91, oraz książkę p. t.: „Dwa lata w Kongo“, Warszawa, 1928, w której zebrał swe obserwacje o tubylcach z terenu pracy, tudzież podał szereg szczegółów i opisów, od-twarzających tło codziennego życia osadniczego.

Ankieta — Biografia, także w recenzjach: Dębicki Z., *Kurjer Warszawski* 1926, 26. X. — al., *Ilustr. Kurjer Co-dzienny*, 1928, 9. XII. — Ziemięcki And.; „*Morze*“, 1929, Nr. 1, — „*Świat*“, 1929, 8. VII.

Dębicki brał udział w wyprawach naukowych Strzeleckiego w Australji.

Lewandowski A.: Polacy w Australji. *Przegląd Emigra-cyjny*, 1893, Nr. 3 p. 30 — 32.

Dębski Bronisław, dr. * 1874 w Przybojewie, ziemi Płockiej, † 15 l. 1927 r. w Heluanie pod

Kairem; entomolog; studjował w Krakowie i Bononji; udając się często do Egiptu dla ratowania zdrowia, prowadził tam od r. 1908 badania cecydjologiczne, bardzo czynny w Kairze w Tow. Entomologicznem, którego był wiceprezesem; pod koniec życia osiadł na stałe w Egipcie, gdzie też zmarł. Dębski ogłaszał swe prace w *Bulletin de la Société Entomologique d'Egypte*, 1917: „Sur la famille de *Nomioides fasciatus* Friese et description des autres *Nomioides* d'Egypte“, i w *Mémoires de la Soc. Entomologique d'Egypte* 1918, vol. I fasc. 4: „Liste des Cécidies signalées en Egypte jusqu'à ce jour“, oraz w *Jahrbuch f. wiss. Botanik* i w *Rozprawach* Ak. Um. i t. d. D. opisał 96 gatunków wśród nich 22 nowe dla Egiptu a 15 nowych dla nauki; o uznaniu badań Dębskiego świadczy, że inni, opisując nowe gatunki, z nazwami dla nich łączyli nazwisko Dębskiego.

Ankieta — (Informacja prof. dr. B. Hryniewieckiego) — Krzemieniewski Sew.: Bronisław Dębski *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, 1929, vol. XXI, Nr. 4, p. 395—397. — Wąsowicz J.

Długosz Jan, * 1415 w Brzeźnicy, † 1480 w Krakowie, historyk i dyplomata, kanonik krakowski; geograf i krajoznawca polski, który opracował pierwszy opis Polski; odbył kilkanaście misyj dyplomatycznych do Włoch, Czech, na Węgry, w 1459 zwiedzał wraz z Janem z Lgoty (Jan z Elgoth) Ziemię Świętą.

Bersohn M.: Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach, *Bibl. Warsz.*, 1868, T. IV., p. 1—13, i odbitka Warszawa, 1868. — Bobrzyński M.: Jan Długosz, jego życie i stanowisko w piśmiennictwie. —

Bystroń — Dubiecki M.: *Tygodnik Ilustrowany*, 1873, p. 146, 156, 172, 178. 190, 207, 219, 226, 244, 258, 260. — Tenże: *Obrazy i studia historyczne*, Ser. I, Kraków, 1884, 1889. — Grochowski Wojciech: Jan Długosz, *Tyg. Illustr.*, 1886, p. 1, 18, 31. — Gutenberg — Kornaus Jan: Jan Długosz, geograf polski XI wieku, *Prace Geograficzne*, 1926, zesz. V, p. 81—126. — Łepkowski I.: Wiadomości, dotyczące się rodziny Jana Długosza i jego samego, *Bibl. Warsz.*, 1865, II, p. 105 — 123. — Maliszewski Olszewicz — Wielka Encyklopedia — Historia, Geografia (Finkel, Korbut).

Długoszevska brała udział w ekspedycji do Mongolji 1915—1917, przebyła pieszo i konno kilka tysięcy kilometrów.

Dmochowski Henryk, dr. (Henryk de Saunders) * 14-X. 1810 w Wilnie, poległ pod Poruczem 11. V. 1863, rzeźbiarz; brał udział w powstaniu listopadowem, od 1846 przebywał w Paryżu, poczem udał się do Anglii, wreszcie osiadł w Stanach Zjedn. w Filadelfji, gdzie zdobył sławę popiersiem Pułaskiego na pomniku w Savannah, popiersiami dla Kapitolu w Waszyngtonie i t. d; wróciwszy 1860 do kraju rzeźbił m. i. Tytusa Działyńskiego i pomnik Barbary Radziwiłłówny; w powstaniu styczniowem stanął na czele oddziałku, którym dowodząc, poległ pod Poruczem.

Gutenberg — Wielka Encyklopedia — Zieliński Stanisław: Bitwy i potyczki 1863—1864. Rapperswil, 1913, str. 315, 426, i 547 — *Wiadomości z pola bitwy*, 1863, Nr. 13.

Dmowski Roman dr. h. c., * 1864 w Warszawie, polityk i działacz, jeden z twórców Ligi Narodowej, i Komitetu Narodowego w Paryżu; redagował *Przegląd Wszechpolski*, organ Ligi Naro-

dowej, pierwsze pismo w kraju, poświęcone początkowo głównie sprawie wychodźstwa i kolonizacji zamorskiej. W r. 1899 udał się do Anglii, gdzie przeprowadzał studia nad emigracją i kolonizacją, poczem odbył podróż do Brazylii, gdzie badał warunki kolonizacji polskiej w Paranie; z tego zakresu ogłosił obok artykułów w prasie, studjum p. t.: „Wychodźstwo i osadnictwo”, Lwów 1900. Dmowski 1921 popierał wraz z min. Raczyńskim w Warszawie zabiegi Jana Dybowskiego, który z ramienia rządu francuskiego przeprowadzał z rządem polskim rozmowy w sprawie mandatu kolonialnego dla Polski.

Gutenberg — Orgelbrand Suplement — Tokarzewicz J.: Zamiast kroniki, *Ateneum*, 1900, T. III, zesz. 3, p. 593—608. — Buzek (recenzja) *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1900, Nr. 2, p. 28—30. — Głuchowski K: Materiały. Polacy w Brazylii, Warszawa, 1927, p. 22-in. — Peretiatkowicz.

Dobrowolski Antoni Bolesław, * 1872, geofizyk i podróżnik; emerytowany dyrektor Państwowego Instytutu Meteorologicznego, członek międzynarodowej Komisji do badania chmur, czł. Polskiej Komisji Roku Polarnego; brał udział w r. 1897—1899, razem z Arc-towskim, w wyprawie belgijskiej do bieguna południowego, którą opisał w pracy: „Wyprawy polarne, ich historia i zdobycze naukowe”, Warszawa, 1925; podczas wyprawy tej badał głównie obłoki, śnieg i szron; o obserwacjach tych napisał dwie prace, mające znaczenie ogólne: „Neige et givre”, i „Observations des nuages”, obie w „Resultats du voyage de S. Y. Belgica”, 1903. Z innych publikacyj polarnych D-go ogólniejsze zna-

czenie mają: „Łód lądowy Arktydy i Antarktydy” — referat wstępny na „Zjazd dyluwjalny” w Warszawie 1924, przedrukowany w *Wiedzy i Życiu*, 1931, luty, „Kraje polarne”, tamże, 1931, sierpień i wrzesień (nagrodzone z zapisu Pileckiego przy Kasie im. Mianowskiego). Dobrowolski badał głównie lód i zjawiska lodowe a wyniki tych badań ujął w pracy: „Historja naturalna lodu”, Warszawa, 1923 i t. d. (praca również nagrodzona z zapisu Sawickich przy Kasie Mianowskiego); z innych zjawisk, mających styczność z lodem, badał zjawiska optyczne na chmurach lodowych, ruch powietrza i wody po nierównościach gruntu, namuliska, wydmy i zasy piaszczyste i śnieżne; główne jego prace do tych zagadnień są: „Les cristaux de glace atmosphérique et le phénomène du halo, Bruxelles”, 1907, „Mouvement de l’air et de l’eau sur les accidents du sol”, *Geogr. Annaler*, Sztokholm, 1924. Na wynikach spostrzeżeń Dobrowolskiego opierają się wzgl. powołują się na nie etc. J. M. Adams, W. H. Barnes, L. S. Berg, L. Berson, W. Georgij, R. Gumiński, G. Hellman, W. J. Humphreys, S. Kreuz, M. Kuroda, R. Meyer, P. Mołczanow, O. Mügge, J. Pernter, M. Pinkhof, P. A. Rittich, Wschemak, B. Weinberg, S. Zaremba. — Dobrowolski jest założycielem „Prac Geograficznych” (dawniej „Prace Meteorologiczne i Hydrograficzne”), oraz „Wiadomości o gradzie w Polsce” i Towarzystwa Geofizyków w Warszawie.

Ankieta — Daniłowski G.: Wędrowiec Polski, Belgica pod bigunem, *Tyg. Illustr.* 1908, Nr. 4. — Dobrowolski: Mój życiorys naukowy (Nauka polska), Warszawa 1928,

T. IX. — Gadomski A.: Polacy odkrywcy i podróżnicy. Kalendarz *Il. Kur. Codz.* na r. 1929. — Gerlache A. de: Piętnaście miesięcy na Antarktyku, tłum. Z. Nałkowskiej Warszawa, 1903 — Grzymała Siedlecki A.: Tegoroczny laureat Kasy im. Mianowskiego, *Kur. Warsz.* 1926 — Gutenberg — Maliszewski Olszewicz. — Belgijska wyprawa do bieguna południowego, *Gaz. Handlowo-Geogr.* 1898, Nr. 9 — Z sali odczytowej, *Gazeta Warszawska*, 1914, Nr. 96 — Wąsowicz J.: Wielki badacz Arktydy, prof. Samojłowicz, przyjedzie do Warszawy, *Il. Kurjer Codz.* 1932, Nr. 63. — Wyprawa do bieguna południowego, *Tyg. Ilustrowany*, 1899, Nr. 18, p. 355—356 — Wyprawa podbiegunowa belgijska, *Wszechświat*, 1903, Nr. 52; 1904, Nr. 11 — O wyprawach polarnych, *Kurjer Poranny*, 1914, Nr. 17 — Z. B.: Belgijska wyprawa antarktyczna *Tyg. Ilustrowany*, 1897, Nr. 39, p. 770—771. — Z wyprawy do bieguna południowego, *Życie Polskie*, 1914, Nr. 1. — Recenzje prac Dobrowolskiego: Grotowski, Mołczanow, Siedlecki, Süring S. B., Wasowski, Günther, Barkow, Mayer, Witkiewicz W., Sujkowski, Fuchs, Melcer-Rutkowska, Kosmowska, Kucharski, Wołoszynowski, Merecki, Dembicki Z., Lorontowicz, Krzywicki J., Niemojowski, Peretjatkowicz A.

Domaniewski Janusz Witold Dr. fil.: * 30. VI-1891 w Krakowie; w r. 1914—1915 asystent przy katedrze zoologii w Wyższej Szkole Rolniczej w Saratowie i p. o. dyrektora Wołżańskiej Stacji Biologicznej, w latach 1915—1920 kustosz Muzeum Zoologicznego przy Uniwersytecie Warszawskim, które to Muzeum ze jego inicjatywą przekształcono w Państwowe Muzeum Zoologiczne, kustosz tegoż Muzeum od 1930 i kierownik Stacji Badania Wędrówek Ptaków przy Muz. Zoologicznem, członek honorowy „Société Ornithologique et Mammalogique de France”, członek honorowy Węgier-

skiego Towarzystwa Ornitologicznego (odznaczony przez to towarzystwo srebrnym medalem za zasługi naukowe), czł. kor. Królewskiego Węgierskiego Instytutu Ornitologicznego, czł. kor. American Ornithologists Union, czł. Komisji Fizjograficznej i Geogr. Pol. Akademii Umiejętności. W latach 1914—1915 badał faunę doliny Wołgi, w r. 1927 brał udział w wyprawie Sawickiego do Rumunii, ogłosił kilkadziesiąt rozpraw naukowych i około 200 artykułów w pismach fachowych polskich i zagranicznych, wydał m. i. „Zarys geografii zwierząt”. W swych pracach naukowych z zakresu systematyki geografii ptaków opracował zbiory azjatyckie Benedykta Dybowskiego, Kalinowskiego, Jankowskiego, Parvexa, Godlewskiego, Bareja i Mollesona, południowo-amerykańskie: Jelskiego, Sztolcmana i Kalinowskiego.

Ankieta — Szolcman J.: Aperçu historique concernant le Musée Polonais d'Histoire Naturelle, *Prace Zool. Państwowego Muzeum Przyrodniczego*, T. I, 1922.

Domeyko Ignacy dr., * 12. VIII 1801 w Niedźwiadce nad Uszą, † 23 I. 1889 w Santjago w Chile, geolog, mineralog i podróżnik, rektor uniwersytetu w Santjago; wychowanek Uniwersytetu Wileńskiego, filareta i przyjaciel Adama Mickiewicza, jako uczestnik powstania listopadowego wyemigrował do Francji, skąd w 1838 powołany został na katedrę chemii mineral. uniwersytetu w Santiago, którego był potem wieloletnim rektorem; jako uczony i obywatel chilijski odegrał pierwszorzędą rolę w tym kraju i poniósł nieocenione zasługi jako najwybitniejszy badacz Chile; jego badania i odkrycia geologiczne i mineralo-

giczne umożliwiły ogromne rozszerzenie przemysłu górniczego i uniezależnienie republiki od zagranicy i przyczyniły się do zubożenia Chile; Domeyko nie tylko badał i odkrywał, lecz i nauczył Chilijczyków korzystania z odkryć naukowych, przyczem równocześnie wydatnie i skutecznie starał się o podniesienie oświaty i kultury kraju. Domeyko odkrył szereg nieznanych minerałów i wydał szczegółową kilkutomową pracę p. t.: „Mineralogia (3 edition) que comprenda principalmente los especies minerales de Chile, Bolivia, Peru, y Provincias Argentinas“, Santjago, 1879—1884, która to praca jest jednym z dzieł podstawowych do znajomości mineralogii Ameryki Południowej. Przez cały czas pobytu w Chile, od 1838—1884, odbył Domeyko szereg podróży naukowych, kilkakrotnie zwiedzał Andy, których jedna grupa otrzymała nazwę Gór Domeyki, ponadto różnym szczytom w Połudn. Ameryce jak (Cerro Domeyco), miejscowościom (Puerto Domeyco), minerałom (Domeykit) nadano nazwę polskiego badacza. Domeyko opracował mapę geologiczną Chile, napisał mnóstwo prac w chilijskich pismach fachowych, oraz w *Annales des Mines*, *Notizen Foreriera*, *Zeitschriften f. Erdkunde*, *Neue Jahrbücher für Mineralogie* i często ogłaszał rozprawy i korespondencje w pismach polskich, jak *Biblioteka Warszawska*, *Czas — Dodatek miesięczny*, *Kłosa*, *Kronika Rodzinna*, *Wędrowiec* i t. d. Obok obszernych monografii książkowych, jak „Araukanja i jej mieszkańcy“, Wilno, 1860, pisał w prasie polskiej także podróżnicze artykuły, np. „Ze

wspomnień podróży na Wschód" *Kronika Rodzinna*, 1886, p. 417, 499. Pod koniec życia wrócił do kraju w sierpniu 1884 i osiadł w Wilnie, często odwiedzając Warszawę; w 1885 odbył podróż na Wschód, zwiedził Turcję i Ziemię Świętą, wreszcie w 1888 odwiedził Chilijczyków i zmarł w Santjago. Pamiątniki Domeyki wydał Tretiak w Krakowie.

Amunategui Migue1: Don Ignacio Domeyko. Santjago, 1867, (Życiorys i biblijografja) — Bayle A.: *Bulletin de la Soc. géol. de France*, Ser. II, vol. IV. — Beaumont Elié de., *Bull. Soc. géol. de France*. Ser. II v. IV. (Mémoires Soc. géol. de France. S. II, v. IV, p. V) — Bruuné St.: Ignacy Domeyko, *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1932, Nr. 78. — Burat: *Géologie appliquée*. — Chevallier Michel: (Ign. Domejko streszczenie prac), *Revue des deux Mondes*, 1846, Coquart Henri, *Bull. Soc. géol. France*. Ser. II, z. IV. — Dimmel M.: Ignacy Domeyko, zarys biograficzno-naukowy, *Bibl. Warsz.* 1888, II p. 174, 374. — Dan James: A sistem of mineralogy. — Domeyko Ignacy: *Auraukanja...* Wilno, 1860, (Biblijoteka podróży i malowniczo - historycznych opisów, Ser. VII, z bijografją D-ki przez Bielińskiego). — Domeyko Ign.: Listy do A. E. Odyńca, Santjago, 1880—1883, *Kłosa*, 1880, I, p. 245, 1883, II, p. 223, 1883, Nr. 953. — Tenże: (listy) *Bibl. Warsz.*, 1882, IV, p. 114—118. — Tenże: Listy do Odyńca, *Kronika Rodzinna*, 1883, p. 32; 190—191; 509. — Tenże: Kartka z autografu „Pana Tadeusza” i list, *Tyg. Illustr.*, 1883, Nr. 30, p. 32. — Tenże: *Solfata boczna...* wyjątek z dziennika podróży, *Wszechświat*, 1888, Nr. 25, 26. — Tenże: Wspomnienia z podróży na Wschód, *Kronika Rodzinna*, 1886. — Tenże: Wyjątek z listu z Valparaiso 7. IV. 1842, *Bibl. Warsz.*, 1851, II, p. 579—585. — Tenże: Wyjątek z pamiątnika, *Kronika Rodzinna*, 1889, p. 1, 33. — Tenże: Wyjątki z listów... do Adama Mickiewicza (dalszy ciąg wrażeń

z Chile), *Czas — Dodatek miesięczny*, 1859, T. II., p. 273—293. — Tenże: Wyjątki z niewydanych pamiętników podał do druku M. T. (Z ziemi pagórków leśnych, z ziemi łąk zielonych, str. 13—22), Warszawa, 1889. — Tenże: Pamiętnik z autografów wydał J. Tretiak, Kraków, 1908. — Tenże: Pamiętnik. Moje podróże, Rękopis Pol. Akad. Umiej. Nr. 1533. — Tenże: Wyjątki z opisu podróży po Araukanji, *Kronika Rodz.* 1884, — (Tenże) nekrolog, *Bibl. Warsz.* 1889, I, p. 322, *Wędrowiec*, 1883, Nr. 3, p. 46, — Dufresnoy J.: — E. R. (nekrolog) *Przegląd Polski*, 1888 9, III p. 587 — Gadomski A.: Poiacy odkrywcy i podróżnicy, *Kalendarz Ill. Kurjera Codziennego* na r. 1929, — Gay Claude: *Akad. des sc. de Paris*, 1865, 30 janvier. — Gutenberg — Humboldt, *Kosmos* Bd. IV — Jurkiewicz K.: Ignacy Domeyko, *Wszechświat*, 1889, Nr. 7, p. 98—102 — Korotyński: Ignacy Domeyko w Warszawie, *Kronika Rodzinna*, 1884, p. 481—485 — Maliszewski Olszewicz — Moury Alfred, *Bulletin de la Soc. de géographie*, Ser. IV, vol. XVII. — Nekrolog *Głos Polski*, Paryż, 1888, Nr. 37 — (Notatka biograf.) *Bibl. Warsz.*, 1882, IV p. 114 — (Nowości), *Wędrowiec*, 1883, Nr. 80, p. 574, — Korotyński W.: Ignacy Domeyko, *Tyg. Illustr.*, 1871, Ser. 2, VII Nr. 186, p. 37—38, 1884, Nr. 84, 86; 1889, Nr. 319, p. 81—82. — Tenże: Ign. Domeyko, *Kłosa*, 1877, Nr. 644, 650. — Korzon T.: Literatura Rzeczypospolitej Chile. Dary Ign. Domeyki dla Biblioteki Publicznej Uniw. Warszawskiego, *Bibl. Warszawska*, 1874, IV, p. 311—315. — Kuźniar W.: Ignacy Domeyko, *Rocznik Geologiczny*, Pol. Tow. Geolog. za r. 1929 T. VI i odbitka Kraków, 1930 — Malinowski Wład.: Mickiewicz et Domeyko, *Bulletin Polonais*, 1909, mars — Mościcki Henryk: Z filareckiego świata, Warszawa, 1907 — Odyniec A. E.: Oda na cześć Starości, *Kronika Rodzinna*, 1881 zesz. 2. — Tenże: Domeyko w domu rodzinnym, *Kłosa*, 1884, II, p. 116 — Pług A.: Ign. Domeyko w Warszawie, *Kłosa*, 1884, Nr. 997, p. 86—87; Nr. 998, p. 103—104 — Powrót Domeyki w strony rodzinne,

Kronika Rodzinna, 1884, p. 541—542. — Przyczynek do wspomnień o Ignacym Domeyke, *Kłosy*, 1889, II, p. 31. — Rapport sur deux mémoires de M. I. Domeyko, *Comptes rendues de la Soc. Acad. Sc.* 1864, T. LVIII i odtbitka, — Simonin, *La vie souterraine.* — Siemiradzki Józef: Ignacy Domeyko, *Kosmos*, 1889, zes. II/III p. 12—19. — W.K.: Ignacy Domeyko, *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 212 b. — *Wielka Encyklopedia*. — Tretia: Mickiewicz i Domeyko, *Bibl. Warsz.*, 1906, T. II, p. 209—249, 1908, T. III, p. 24—48. — Wiadomości bieżące, *Wszelchświat*, 1884, Nr. 32 p. 512. — Wiśniowski Tadeusz: Geologia polska w ostatnich 50 latach, *Kosmos*, i odtbitka, Warszawa, 1931. — V. öhler: Mineralogie. — Wójcicki: Araukanja Ignacego Domeyki, *Bibl. Warsz.*, 1863, III, p. 526 — Zathey Hugo: Korespondencja Ignacego Domeyki z Walerjanem Chełchowskim, *Przegląd Polski* 1883, II p. 373—387, i odtbitka, Kraków, 1883. — *Kronika Rodzinna*, 1885, p. 575. — *Bulletin Polonais*, 1885. Nr. 25, p. 26.

Dreszer-Orlicz Gustaw, gen., * 2. X. 1889 w Jadowie, oficer Legjonów Polskich; inspektor armji; b. prezes Związku Pionierów Kolonjalnych; jako prezes Ligi Morskiej i Kolonjalnej od 1930 r., zajmując się sprawami migracyjnemi a szczególnie kolonjalnemi, odbył w 1931 podróż propagandową do Stanów Zjednoczonych w celu przeprowadzenia bliższego związania wychodźstwa z macierzą, przyczem udało mu się doprowadzić do złagodzenia antagonizmów wewnętrznych wśród Polonii amerykańskiej.

Ankieta — Łukaszkievicz Cz.: Prezes Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonjalnej w Ameryce. *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1932, Nr. 1. — Pobyt p. gen. G. Orlicz - Dreszera w Ameryce. *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1932, Nr. 1. — (Dalsze materiały patrz roczniki *Morza* 1927—1932).

Drohojowski Józef, ks. reformat, * 1740, † 1812 w Krakowie, kanonik przemyski, odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej i do Egiptu, zwiedził Palestynę, Syryję, Egipt w latach 1788, 1789 i 1791 i wydał dwutomowy opis Ziemi Świętej, zawierający także spostrzeżenia etnograficzne i przyrodnicze: „Pielgrzymka do Ziemi Świętej, Egiptu, niektórych wschodnich i południowych krajów, odbyta w r. 1878, 89 i 91 pobożno ciekawej publiczności ofiarowana (Oryginał łaciński bezimiennie dawniej drukowany, przetłumaczony i zwiększony przez autora, poprawił Jan Nowicki)“, Kraków, 1812, Berdyczów, 1829, Wilno 1822, 1840.

Bersohn M.: Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach, *Bibl. Warsz.*, 1867, T. IV, p. 1—13, Warszawa, 1868. — Bystrzeń — Grabowski Ambroży — Płater — Wielka Encyklopedia.

Dubiecki Marjan, * 26. VIII. 1838 w Zasławiu, † 1928 w Krakowie, historyk, zesłany w 1861, w powstaniu sekretarz Traugutta, zesłany ponownie do katorgi, był 20 lat na Syberji, po powrocie do kraju profesor na kursach Baranieckiego w Krakowie; napisał z pobytu na Syberji m. in.: „Góra Molessona. Ze wspomnień sybirskich“, *Tygodnik Ilustrowany*, 1927, „Osadczy w ziemi Mandżu“, Warszawa, 1901, wydał uzupełnienie E. Labouleya „Historja Stanów Zjednoczonych“, T. IV, uzupełnienia polskiego przekładu, Warszawa, 1878.

Gutenberg — Dybowski B.: Pamiętnik, Lwów, 1930. — Pomarański St.: Wspomnienia o Dubieckim, *Celos Prawdy*

1926, 31. X. — Wielka Encyklopedia — Zieliński
Bibl. Migr. — (Historja).

Dunikowski Emil, dr., * 3. XII. 1855 w Tustaniu, w Małopolsce, † 1924 we Lwowie, profesor uniwersytetu Jana Kazimierza od 1884, odbył wyprawę w góry Sichota-Alin, brał udział w kongresie geologów w Waszyngtonie w 1891 i w amerykańskiej wyprawie geologicznej na przestrzeni 11000 km., badał 1189 i 1893 Amerykę Północną, szczególnie Florydę, dalej Meksyk, Amerykę Południową, a w 1892 zwiedzał jako delegat Pol. Tow. Emigracyjnego osiedla polskie w Stanach Zjednoczonych, napisał m. in.: „Meksyk i szkice z podróży po Ameryce“, Warszawa, „Od Atlantyku po Góry Skaliste, szkice z podróży geologicznej po Ameryce Północnej“, *Kosmos*, 1892, zesz. I—VIII (rec. *Wszechświat*, 1893, p. 237), też Lwów, 1893, „O polskich kolonjach w Północnej Ameryce“, *Przegląd Emigracyjny*, 1893, Nr. 18/19, „Wśród Polonii w Ameryce, druga serja Listów z Ameryki“, Lwów, 1893.

Gadomski A.: Polacy odkrywcy i podróżnicy. *Kalendarz Ill. Kur. Codz.* na rok 1929. — Lisiewicz A.: Połowiczność, *Przegląd Emigracyjny*, 1893, Nr. 22. — Malszewski - Olszewicz — Odkrycie czwartej dzielnicy Polski — Orgelbrand — Piltz Erazm: Polacy w Ameryce, *Kraj*, 1893, Nr. 13. — Przyjęcie prof. Dunikowskiego w Newarku, *Przegląd Emigracyjny*, 1892, Nr. 6 — Rezultat podróży prof. Dunikowskiego, *Przegląd Emigracyjny*, 1893, Nr. 3, p. 9. — Tokarski J.: Wissenschaftliche Ergebnisse der Expedition nach dem Sichota — Alin II, *Bull. de l'Acad. des Sciences de Cracovie*, 1912, Nr. 6, i *Kosmos*, 1912, zesz. 10/12, p. 713 719.

Dunin Władysław, † 1887 we Lwowie, literat i dziennikarz; inspektor telegrefów kolejowych w Rumunji, podróżował 1855-1878 po Bałkanie; napisał: „Rumunja, Bosfor, Bałkany i Dunaj 1855-1878”, *Gazeta Narodowa*, 1887 i przedruk Lwów 1887.

Orgelbrand.

Durski Hieronim, „ojciec szkolnictwa polskiego w Paranie”, był już w 1876 kierownikiem szkoły w Orleans; napisał pierwszy polsko-portugalski elementarz p. t. „Elementarz dla polskich szkół w Brazylii w języku polskim i portugalskim, użyteczny także dla Polaka, nowoprzybyłego do kraju...”, Poznań, 1893.

Głuchowski: Materjały. Warszawa, 1927. — Zieliński: Bibliografia Migracji.

Dutkiewicz Stanisław ks.: odbył podróż do Ziemi Świętej przez Bałkan i Konstantynopol i opisał stan akcji misyjnej na Wschodzie p. t. „Refleksje na tle podróży do Ziemi Świętej.”, Tarnów, 1912.

Zieliński: Bibliografia Migracji.

Dyboski Roman * 1883 w Cieszynie, filolog i podróżnik; profesor literatury angielskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim, członek Pol. Akad. Umiejętności, czł. School of Slavonic Studies, czł. Modern Language Assoc. of America, pełnomocnik Fundacji Kościuszkowskiej na Polskę, wiceprezydent światowego związku oświaty pozaszkolnej: World Assoc. for Adult Education; studjował w Krakowie, Wiedniu, Oxfordzie, Londynie i w Cambridge Springs, służył w dywizji syberyjskiej, przebywał siedem lat w Rosji, z tego cztery na Dalekim Wschodzie, Syberji, oraz dłuższy czas

w Anglii i Stanach Zjednoczonych; jest w żywym kontakcie z światem uczonych anglo-saskich, odbywa stale podróże propagandowe do Anglii, gdzie wykłada historję kultury polskiej na uniwersytecie londyńskim i wygłasza liczne odczyty o Polsce publiczne oraz na międzynarodowych zjazdach naukowych, w społeczeństwie polkiem szerzy znajomość kultury angielskiej i stosunków angielskich i amerykańskich, zajmuje się sprawami wychodźstwa polskiego; wydaje z zakresu swych zainteresowań prace w języku angielskim i polskim oraz stale publikuje artykuły i rozprawy w pismach. D. napisał m. in.: „Siedm lat w Rosji i na Syberji (1915—1921) Przygody i wrażenia“, Warszawa, 1922 „Anglja po wojnie. Wrażenia i refleksje“. Kraków 1925, „Stany Zjednoczone Ameryki Północnej. Wrażenia i refleksje“. Lwów, Warszawa, 1930, „Żywiół morski w twórczości Conrada“, Toruń, 1932, „Instytut polski w uniwersytecie nowojorskim“, *Przegląd Współczesny*, 1927, Nr. 59, p. 523—526, „O Anglii i Anglikach“, Warszawa, 1929, „Poland old and new“, Oxford, 1926; publikuje w kilkudziesięciu pismach krajowych i obcych.

Ankleta — Dunin W. — Grzebieniewski: *Droga*, 1930, Nr. 5, p. 427—429 (recenzje „Stanów Zjedn.“) — Gutenberg. — Lepecki Boh.: Prof. Dyboski o Stanach Zjedn., *Wychodźca*, 1930, Nr. 19. — Mierzwa Stefan P.: Fundacja Kościuszkowska jako symbol łączności Ameryki i Polski, *Przegląd Współczesny*, 1930, Nr. 99, p. 132—146, — Tenże: Co zdziałał w Stanach Zjedn. dzielny profesor polski?, *Wychodźca*, 1929, Nr. 20, p. 6—8. — Schoal Frank L.: *Przegląd Współczesny*, 1930, Nr. 102, p. 128—136, — Posner Stanisław: Propaganda polska w Anglii, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 30, p. 131—132.

Dybowski Benedykt, dr. med., * 30. IV. 1833 w Adamarynie pod Stołpcami, † 30. I. 1930 we Lwowie, zoolog, etnograf i podróżnik, badacz Syberji i odkrywca fauny Bajkału, ostatnio profesor zoologii uniwersytetu Jana Kazimierza; ukończył wydział lekarski w Dorpacie, poczem pracował naukowo w latach 1857 i 1858 we Wrocławiu i Berlinie, w 1862 wykładał zoologję i paleontologję w Szkole Głównej; za udział w powstaniu skazany na śmierć, dzięki staraniom profesora Reicherta z Berlina i Grabego z Warszawy, a za pośrednictwem Bismarcka ułaskawiony na 12 lat katorgi, przybył w początku 1865 nad Bajkał, gdzie wraz z współskazańcami Aleksandrem Czekanowskim, Janem Czerskim i Wiktorem Godlewskim zajął się badaniami naukowemi szczególnie fauny jeziora Bajkałskiego; w latach 1866—1878 czynił poszukiwania zoologiczne w Darasuniu, na wschodnich stokach Gór Jabłonnych, brał udział w wyprawie Skołkowa do kraju amurskiego i ussuryjskiego, poczem powrócił nad Bajkał, gdzie przez dalsze trzy lata zajmował się badaniem jeziora i jego okolic; w latach 1873 i 1874 przebywał w Kułtuku, a po odzyskaniu wolności w 1887 wrócił do kraju, lecz już następnego roku zorganizował wyprawę na Kamczatkę, gdzie osiadł na stałe w Petropawłowsku jako lekarz, ogromnie kochany i czczony przez tubylców z powodu ludzkości, ofiarności i bezinteresowności. Przebywając na krańcach Syberji do 1882 zbadał Kamczatkę, Sachalin, wyspy Kurylskie i Komandorskie; podczas wyprawy na wyspę Behringa zaaklimatyzował tam renifery i konie, a na Kamczatce

i Komandorach króliki i kozy, czem zyskał sobie wdzięczność ludności miejscowej, dla której aklimatyzacja tych zwierząt domowych stała się niebawem źródłem bogactwa; w 1882 wrócił do kraju i objął katedrą na uniw. Jana Kazimierza po zmarłym właśnie innym sławnym podróżniku i badaczu, Szymoni Syrskim. Dybowski jest właściwym odkrywcą fauny Bajkału; obalił on swemi badaniami panujące przedtem przekonanie o ubóstwie fauny bajkałskiej, a dowiódł jej ogromnego bogactwa. Obok badań zoologicznych zajmował się Dybowski również słownictwem narzeczy Ajnów, Kamczadali, Korpików; zbiory jego słownikowe w kilkutomowym opracowaniu Ign. Radlińskiego wydała Akademia Umiejętności w 1891 — 1994 r. Ludność Sachalinu i Kamczatki czciła Dybowskiego poprostu jak nieziemskiego wysłannika, a wdzięczność swą okazała w sposób niezwykle, przysyłając mu w 1903 w darze szkielet krowy morskiej, który się obecnie znajduje w muzeum uniwer. Jana Kazimierza. Dybowski wzbogacił naukę przyrodniczą długim szeregiem cennych prac specjalnych i przyczynków, oraz wspomnień z pobytu na Syberji i opisów swoich podróży i badań, ogłaszając je w oddzielnych publikacjach oraz w *Verhandlugen der Zool. Gesellschaft in Wien*, *Wiegemanns Archiv*, *Journal für Ornitologie*, *Reichsarchiv*, *Izwiestja syberyjskiego oddziału tow. geograficznego w Irkucku*, *Horae Societatis entom. rossicae*, *Proceedings Zool. Societ. of London*, *Kosmos*, w wydawnictwach Pol. Akad. Umiej., *Wiadomościach* ⁿ *nauk przyrodniczych*, *Przyrodzie i Technice*, *Biblijo-*

tece Warszawskiej, Wszechświecie, Tygodniu, Kłosach i t. d. Wspomnienia Dybowskiego ukazały się we Lwowie w 1899 p. t. „O Syberji i Kamczatce”, str. 562, a pośmiertne wydanie jako „Pamiętnik”, z indeksem osób, również we Lwowie w 1930, str. XVI, 627.

Comophorus: Dybowski, *Rybak*, 1903, listopad. — Domaniowski J.: Ś. p. Benedykt Dybowski. Wspomnienie pośmiertne, *Gazeta Polska*, 1930, Nr. 42. — Dyakowski Bohdan: Badacz dalekiej północy, Lublin, 1931. — Dybowski B: Pamiętnik, Lwów, 1930, str. XVI, 627 z 32 ilustracjami. — Tenże: Wyjątek z listu (o programie wyprawy do południowej Kamczatki), *Wszechświat*, 1882, Nr. 36, p. 561—563. — Tenże: Wyjątek z listu Fiszera pisanego z Neapolu, *Kosmos*, 1886, p. 129—130. — Tenże: Wyjątki z listów z Petropawłowska, *Wszechświat*, 1883, Nr. 27, p. 415. — Dybowski Władysław: Benedykt Dybowski w 45 rocznicę działalności naukowej, *Wszechświat*, 1903, Nr. 9, p. 130—135. — Tenże: Ein Beitrag zur Kenntnis der im Baikalsee lebenden Ancyclus - Arten, Moskwa, 1884. — Tenże: Kolekcja gąbek z morza Ochockiego, *Wszechświat*, 1884. — Tenże: Mollusken aus der Uferregion des Baikalsees, 1910 (w rękopisie). — Tenże: Przyczyunki do fauny jeziora Bajkalskiego, *Pamiętnik Fizjograficzny*, 1886, T. I. — Tenże: Przyczynek do poznania ślimaków jeziora Bajkalskiego, *Wiadomości z Nauk Przyrodniczych*, 1880. — Tenże: Studien über die Spongien des Baikalsees, *Mémor. Akad. Sc. S. Petersbg.* 1880, VII, Ser. T. XXII, Nr. 6 (streszczenie A. H. *Kosmos*, 1880, p. 457—464). — Dublecki M: Działalność filantropijna Benedykta Dybowskiego, *Przegląd Współczesny* 1923, Nr. 14, p. 377—411. — Gadomski A.: Polacy odkrywcy i badacze, *Kalendarz Ill. Kurj. Codz.* na r. 1929. — Gayl Kazimierz: Zaslugi naukowe ś. p. prof. Benedykta Dybowskiego, *Tygodnik Ilustrowany*, 1930, Nr. 8. — Grzechmalicki J.: Benedykt de Nałęcz Dybowski, *Kosmos*,

vol 55. — Tenże: Professor dr. Dybowski, *Russische Hydrobiologische Zeitschrift*, Saratov, 1927, Bd. VI, p. 6—7. — Tenże: Benedykt de Nałęcz Dybowski *Bulletin de la Société des Sciences de Poznań*, IV, 1930. — Gutenberg — Hryniewiecki B. dr.: Przemówienie na pogrzebie we Lwowie dn. 4. II., *Szkoły Akademickie*, 1930, styczeń—grudzień, p. 114—115. — Jaworowski Antoni: Odpowiedź dr. B. Dybowskiemu, Lwów, 1891. — Tenże: O sposobie postępowania i nauce dr. B. Dybowskiego. Lwów, 1896. — Jurkiewicz K.: Dr. Benedykt Dybowski, *Tyg. Ilustr.*, 1984, Nr. 56, p. 52—54. — Tenże: Wystawa etnograficzno-przyrodnicza Dybowskiego, *Kłosa*, 1884, Nr. 975—978. — Kościński: Słownik lekarzy polskich. — Kulczyński Władysław: Pajaki zebrane przez dr. B. Dybowskiego, *Pamiętnik Wydz. Matem.-Przyrodn. Akad. Umiej.*, 1885, T. IX, i odbitka, Kraków. — Kulmatycki Włodzimierz: O życiu i działalności ś. p. Benedykta Dybowskiego, *Czasopismo Przyrodnicze*, 1930, i odbitka. — Leliwa Stanisław: Galeria współczesnych znakomitości, Warszawa, 1881—1885, zesz. I—VIII, p. 198. — Lencewicz St.: Benedykt Dybowski, *Przegląd Geograficzny*, 1930' zesz. I—II, p. 126—129. — Lityński Alfred: Benedykt Dybowski, Życie i działalność naukowa, *Archiwum Hydrobiologii i Rybactwa*, 1929, T. IV, Nr. 3-4. — Maliszewski Olszewicz — Nusbaum Józef: Dybowsella baicalensis. *Biografisches Centralblatt*, 1901. — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement — Polanin — Radliński Ignacy: Pamiętki historyczne na Kamczatce, *Tyg. Ilustr.*, 1886, Nr. 173, p. 262. — Tenże: Przeszłość i teraźniejszość, Warszawa, 1901. — Tenże: Słownik narzeczy ludów kamczackich, ze zbiorów prof. B. Dybowskiego, Kraków, 1893—1895. — Tenże: Stosunki etnograficzne na krańcach wschodniej Azji, *Wszechświat*, 1895, p. 65, 89, 99, 115; 1896, Nr. 44, 45, 47, 48, 50; 1897, Nr. 22—23. — Reichman Br.: Dr. Benedykt Dybowski, *Kłosa*, 1884, Nr. 969, p. 55—56, p. 49, portret Nr. 279, p. 76. —

Reszkowski Wacław: Benedykt Nałęcz-Dybowski, *Wszecchświat*, 1930, i Warszawa, 1930. — S. S.: Benedykt Dybowski, *Wędrowiec*, 1883, Nr. 32, p. 498. — Smoleński Jerzy: Benedyktowi Dybowskiemu, *Wiadomości Geograficzne*, 1928, VI, zesz. 4/5. — Słóarski A.: Jeleń Dybowskiego, *Łowiec Polski*, VI, 1904, p. 118. — Sztolcmann Jan: Aperçu historique concernant le Musée Pol. d'Histoire Naturelle, *Prace Zool. Państwowego Muzeum Przyrodniczego*, T. I, 1921, zeszyt I, i odbitka, Warszawa, 1921. — Sullmierski Filip: Dr. B. Dybowski i wystawa jego zbiorów, *Wędrowiec*, 1884, Nr. 6, 7, 8. — Tenże: Zbiory prof. Dybowskiego, *Tygodnik Ilustrowany*, 1884, Nr. 64, p. 187. — Tenże: Z Kamczatki, *Wędrowiec*, 1884, Nr. 10, p. 118. — Taczanowski Wł.: Bericht über die ornitholog. Untersuchungen des Dr. B. Dybowski in Ostsibirien... nach Notizen des ersten, *Journal für Ornithologie*, 1872, p. 340—366, 433—454, 1873, p. 81—112. — Tenże: Wydrozwierz, *Wszecchświat*, 1882, Nr. 17, p. 257—260. — Tenże: Nachtrag zum Berichte über die ornithologischen Untersuchungen von Dr. B. Dybowski in Ostsibirien, *Journal für Ornithologie*, 1873, p. 113. — Tenże: Nachtrag zum Dr. Dybowski'schen Verzeichnis der im Gebiete von Darasum beobachteten Vögel, *Journal für Ornithologie*, 1870, p. 305. — Tenże: Verzeichniss der Vögel, welche durch die Herren Dybowski und Godlewski an der Ussuri-Mündung gesammelt wurden, *Journal für Ornithologie*, 1875, p. 241. — Tenże: Verzeichniss... im südlichen Ussuri-Lande und namentlich an den Küsten des Japanischen Meeres gesammelt u. beobachtet wurden, *Journal für Ornithologie*, 1876, p. 189. — Tenże: Zweiter Nachtrag über die ornith. Untersuchungen von Dr. B. Dybowski in Ostsibirien, *Journal für Ornithologie* 1874, p. 315. — Tenże: (życiorys), *Tygodnik Powszechny*, 1882, Nr. 16, 17. — Talko-Hryncewicz: Benedykt Dybowski, *Przegląd Współczesny*, 1928, Nr. 74 i *Czas* 1923, Nr. 90. — T.: Benedict Ivanowich Dybowski, *The*

Auh, A. *Quartely Journal of Ornithology*, vol. XLXIII, 1931. — Talko-Hrync.: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 26. — Tenże: Z przeżytych dni, Warszawa, 1830. — Tur J.: Spis rozpraw, *Wszechświat*, 1903, Nr. 9. — Tenże: Comophorus Dybowski, *Wszechświat*, 1903, Nr. 27. — Tenże: Kilka słów o teorii budowy ustrojów (poglądy D-go), *Wszechświat*, Nr. 903, Nr. 9. — Tenże: Prace naukowe (D-go), *Wszechświat*, 1903, Nr. 9. — Uczczenie uczonego, *Naokoło Świata*, 1903, Nr. 10, p. 158—159. — Wereszczagin: Vorläufige Betrachtungen über den Ursprung der Fauna und Flora des Bajkalsees, *Doklady Akad. Nauk.*, Leningrad, 1928. — Tenże: K'sistiematiki i Bjologii gołomianki, *Doklady Akad. Nauk.*, Leningrad, 1926. — Wielka Encyklopedia (patrz Dybowski, patrz Czekanowski Aleksander). — Dybowski Benedykt dr. na Bajkale, *Tygodnik Ilustrowany*, 1884, Nr. 59, 110 — Dybowski B. prof. i wystawa jego zbiorów, *Wędrowiec*, 1884, Nr. 10, p. 114, i 118 — Wyjątek z listu, *Wszechświat*, 1882, Nr. 36, p. 561—563 — Wolski T.: Benedykt Dybowski, *Wiedza i Życie*, 1930, Nr. 5. — Wystawa Dybowskiego, *Wędrowiec*, 1884, Nr. 13 — Wystawa prof. Dybowskiego, *Kronika Rodzinna*, 1884, p. 157—158. — Wrześniowski A.: Władysław Taczanowski, *Wszechświat*, 1883, Nr. 22, p. 337—339. — Tenże: Revue critique de la faune ornithologique de la Sibirie Centrale, *Bull. Soc. de la France*, 1876, p. 113, 117, 237; 1876, p. 40, toż po ros. w *Pracach V Zjazdu Naturalistów*, Warszawa, 1877, p. 1—83. — Tenże: Liste des oiseaux recueillis par le dr. Dybowski au Kamtschatka et dans les îles Commandores, *tamże*, 1882, p. 384—398. — Tenże: Description d'un nouveau cerf tacheté du pays d'Ussuri méridional, *cervus Dybowski*, *Proceedings Zool. Soc. of London*, 1876, p. 123—125. — Ziembicki W.: Śp. Benedykt Dybowski 1833—1929, *Polska Gazeta Lekarska*, 1930, Nr. 47, p. 925—926. — Wystawa prof. Dybowskiego, *Tyg. Ilustrowany*, 1884, Nr. 58, p. 113, szp. III, Nr. 61, p. 135, szp. III — Znato-

wicz B.: Podróż syberyjska (Dybowskiego), *Wszecławiat*, 1903, Nr. 9, — (Dybowski), *Kosmos*, 1903, Nr. 1, — (Dybowski), *Wszecławiat*, 1903, Nr. 9. — Dimmel M.: Benedykt Dybowski, *Czas*, 1884, Nr. 89. — Głowacki Aleksander (Prus): Benedykt Dybowski, *Kurjer Warszawski* (Kronika Powsz.), 1884, Nr. 20. — Gr. W.: Wystawa dr. Dybowskiego, *Prawda*, 1884, Nr. 8. — Rejchman Br.: Pionier polski na krańcu świata, *Kurjer Warszawski*, 1883, Nr. 46, 47 — Sabowski: Z Kamczatki, *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 49. — Sulimierski F.: Bliski gość z Dalekiego Wschodu, *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 10 b. — Tenże: Wystawa zbiorów prof. B. Dybowskiego, *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 45 b.

Dybowski Jan, prof., * 1855 we Francji, † 12. XII. 1929 (w Puławach), agronom i podróżnik, syn powstańca, badacz Algieru, Sahary, Konga, i wogóle północnej i środkowej Afryki, kształcił się w Grignon, gdzie został profesorem botaniki i ogrodnictwa, następnie profesorem kultur tropikalnych w Instytucie Narodowym Agronomicznym w Paryżu i sekretarzem towarzystwa ogrodniczego francuskiego; w r. 1892 mianowany generalnym inspektorem rolnictwa i handlu w Tunisie, zainicjował założenie ogrodu kolonialnego w Nogent-sur-Marne, którego dyrektorem został w 1899. Dybowski odbywał podróże naukowe po Afryce z ramienia rządu francuskiego, badając Algier, Saharę i Kongo i tak 1889 badał Saharę i Algier południowy poza El-Golaah; w 1891 powierzył mu rząd wyprawę nad jezioro Czad; dotarł wówczas do Brazzaville, idąc od Loango w Angoli przez Kamerun; w czasie tej wyprawy urządził niebezpieczną ekspedycję dla odszukania zwłok członków wymordowanej wyprawy Cram-

pela, odszukał i pobił rozbójniczy szczep Arabów i po powrocie do Francji z bogatemi zdobyczami naukowemi otrzymał złoty medal od franc. tow. geograficznego. W związku z podróżami i z swemi badaniami naukowemi urządził w 1893 w Jardin des Plantes wystawę, która cieszyła się dużym rozgłosem; w 1901 przedstawił Akademji Nauk w Paryżu referat, omawiający hodowlę chińskiej rośliny „*Eucomia ulmoides*” z której krzewu projektował wydobyć (w 35%) gutaperkę. W czasie konferencji pokojowej, jako dobry znawca spraw kolonialnych oraz warunków kolonizacyjnych, napisał Dybowski! memoriał wszechstronnie uzasadniający konieczność przyznania Polsce mandatu kolonialnego i memoriał ten wręczył Komitetowi Narodowemu, a w 1921 przybył do Polski i prowadził tu z rządem Rzpltej rozmowy w sprawie ewentualnego przydzielenia Polsce terenów kolonialnych. Po wojnie przeniósł się na stałe do Polski i osiadł w Puławach, gdzie pracował w Państw. Instytucie. Z zakresu ogrodnictwa i podróży ogłosił D. m. in.: „W krainie ludożerców”, *Wędrowiec*, 1893 (przekład) Nr. 36—39, „Les jardins d'essai coloniaux”, Paris, 1897, „La route du Tchad du Loange au Chari”, Paris, 1892, str. 381, z mapą, „Traité de culture potagère”, Paris, 1886, „Le Congo inconnu”, Paris, 1912. „L'extrême sud Algérien”, *Archives des Missions scientifiques*, 1891, T. I. D. był współpracownikiem *Dictionnaire d'Agriculture* i encyklopedji Lamiraulta.

(Dybowski Jan) Wspomnienie pośmiertne, *Morze — Pionier Kolonialny*, 1929, Nr. 4/5, p. 39. — (Dybowski Jan)

Gazeta Handlowo-Geograficzna, 1901, Nr. 6, p. 36. — *Biblioteka Warsz.*, 1894, T. III, p. 612—614. — Mallnowski: Wiadomości naukowe z Paryża i Francji. *Przegląd Emigracyjny*, 1893, Nr. 1, 13, 14, 16. — Konferencja Jana Dybowskiego, *Bibl. Warsz.*, 1890, T. IV, p. 446—447, — L. S.: Wyprawa Dybowskiego, *Wędrowiec*, 1892, Nr. 36. — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Orgelbrand Suplement — R.: L'exposition Dybowski au Musée, *Bulletin Polonais*, 1892, Nr. 60, p. 33—35. — Polscy murzyni, *Robotnik*, 1921, 1. VI. — Sprawozdanie w Tow. Geog. podróżnika Jana Dybowskiego z nowej jego misji nad Kongo, *Biblioteka Warsz.*, 1894, T. III, zesz. II, p. 612—614. — Warchałowski Kazimierz: Ustęp z dziejów idei kolonjalnej, *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1932, Nr. 9. — *Wędrowiec*, 1890, Nr. 10, p. 19; 1892, Nr. 33, p. 523; 1894, Nr. 34, p. 667; 1893, Nr. 39, p. 622. — Wielka Encyklopedia — X: La mission de Jean Dybowski, *Bulletin Polonais*, 1892, Nr. 56, p. 90—96. — Żołnierz królowej Madagaskaru, *Robotnik*, 1921, 12. VI.

Dygasiński Adolf, * 1839 w Niegosławicach w Miechowskim, † 1902 w Warszawie, powieściopisarz i publicysta; uczestnik powstania styczniowego, pierwszy redaktor *Wisły*; miłośnik zwierząt i znawca psychologii zwierzęcej, najlepszy pisarz polski w tej dziedzinie; w 1890 w czasie „gorączki brazylijskiej” odbył podróż do Brazylii celem zbadania położenia naszych emigrantów i z tej podróży napisał: „Listy z Brazylii specjalnego delegata *Kurjera Warszawskiego*”, Warszawa, 1891, „Czy jechać do Brazylii?”, *Kurjer Warszawski*, 1891, i odbitka, Warszawa, 1891; ponadto na tle stosunków wychodźczych napisał jedną najlepszą swych powieści (z której skorzystała

Konopnicka do poematu „Pan Balcer w Brazylii“), „Na złamanie karku“ oraz „W brazylijskim piekle“; dla młodzieży: „Przygody młodzieńca, czyli Robinson polski dla młodzieży“, Warszawa, 1891.

bf.: Za oceanem, *Wędrowiec*, 1891, Nr. 13. — Ciembrowicz: Adolf Dygasiński, Lwów, 1906. — Gutenberg — Orgelbrand — Tokarzewicz: Zamiast kroniki, *Atemum*, 1900, T. III, zes. 3, p. 593—608 — Skrzynowski: A. Dygasiński w Brazylii, *Wędrowiec*, 1891, Nr. 7, 8, 9. — Wolert: Adolf Dygasiński i Stanisław Witkiewicz, Kielce, 1931. — Wielka Encyklopedia — Zieliński Bibl. Migracji — Korbut.

Dziedzicki Henryk, dr., † 1921; entomolog; współpracował z Branickimi, odbył wraz z Aleksandrem i Konstantym hr. Branickimi w 1874 podróż naukową po Egipcie i Nubji.

Sztolcman Jan: Aperçu historique, concernant le Musée Pol. d'Histoire Nat., Warszawa, 1921. — Sznabl Jan dr.: Stichopogon Dziedzicki nov. spec., Warszawa, 1882. — Taczanowski Wł.: Hr. Konstanty Branicki, *Wszechświat*, 1884, Nr. 29, p. 445. — Wrześniowski August: Władysław Taczanowski, *Wszechświat*, 1883, Nr. 22.

Dzierżanowski Michał, † 1808 we Wiedniu, podróżnik-zawadjaka, walczył najpierw w 1747 w wojsku francuskim w Niderlandach, powrócił do Polski, wnet jednak opuścił i odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej, jako pokutę za zajazd, uczyniony na majątek rodzicielski, wędrował potem do Paryża, gdzie aresztowany za włóczęgostwo, uwolniony za wstawiennictwem rodaków, udał się do Indyj Wschodnich; tam jako pułkownik wojsk francuskich walczył zwycięsko z Anglikami i organi-

zował wojsko tubylców, wreszcie, popadłszy w zatarg z gubernatorem francuskim, generałem Lally, udał się do Francji ze skargą na tegoż, po drodze awanturując się z Anglikami; nie spotkawszy się w Paryżu z uznaniem, wyjechał za kanał, ofiarowując usługi Anglikom i sprzedał ostatecznie Pittowi plany portów francuskich na Oceanie, które w czasie swej podróży z Indyj do Francji zdążył poczynić, zamierzał potem wziąć udział w wyprawie floty portugalskiej na podbój Paragwaju, został atoli w Lizbonie uwięziony przez inkwizycję, wydostał się z opresji i powędrował do Hiszpanji, gdzie publicznie czynnie znieważył posła saskiego; uzyskał jednak przebaczenie i wrócił do kraju; jako pułkownik wojsk saskich, zyskawszy zaufanie Stanisława Augusta, planował zamach na Repnina z czego zwierzył się Stanisławowi Augustowi — i musiał uchodzić z Warszawy, przyłączył się do konfederacji barskiej, której niemało sprawił kłopotów, ostatecznie osiadł na stałe w Wiedniu.

Beniowski Maurycy August: *Memoires and travels*, London, 1790. — Belcour Thesby de: *Relation ou journal d'un officier français au service de la confédération de Pologne... pris, et relégué en Sibérie*, Amsterdam, 1776. — Dumouriez: (*Memoires*). — Gumplowicz: *Konfederacja barska*. — Morawski: *Materiały do konfederacji barskiej*, 1854, p. 187, sq, 201. — Orgelbrand — Plater — Rapperswil, Teki Chodźki — Rzewuski: *Teofrast polski*. — Rhuilière: *Histoire de l'anarchie de Pologne*, ed. 1807, III, p. 61 sq. — Schmidt: *Panowanie Stanisława Augusta*. — Szujski J.: *Dzieje*, T. IV, p. 452. — Szujski J.: *Dzierżanowski* (poemat), *Dziennik Literacki*, 1859. — *Wiadomości o konfederacji barskiej*, 1873, p. 143, 156, 161.

Dzierżek Krzysztof Nieczuja, w ciągu sześcioletniego pobytu w Konstantynopolu nauczył się języków wschodnich, pełnił funkcje tłumacza poselstw, w 1580 posłował od Stefana Batorego do Porty, poczem walczył pod Połockiem, w 1587 posłował od senatorów do Porty dla zawiadomienia o wypadkach w Polsce, po wojnie moskiewskiej odbył podróż do Jerozolimy; ceniony był jako dobry tłumacz.

Bystroń — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Ehrlich Ludwik, dr., * 11. IV. 1889 w Tarnopolu, prof. Uniw. Jana Kazimierza, doktor uniwersytetu w Oxfordzie, kierownik Instytutu prawa politycznego i prawa narodów, który zorganizował we Lwowie, kilkakrotny sędzia nar. polski w Stałym Trybunale Spraw Międzynar., profesor Akademii Prawa Międzynarodowego w Hadze 1928; w 1917—20 wykładał na Wydziale Nauk Politycznych uniwersytetu w Bereley (Kalifornja), przebywał ponownie w Stanach Zjedn. 1921—23 w służbie M. S. Z. Ehrlich napisał liczne prace z zakresu prawa m. i pisał o zagadnieniu mandatów kolonialnych oraz wygłosił w czasie wojny szereg odczytów w Anglii i Stanach Zjedn. w sprawie polskiej, opublikował m. in.: „L'interpretation des traités“, w zbiorze Akademii Prawa Międzynarodowego, 1929, „Prawo Narodów“, 1927 i 1932.

Ankieta

Eichler Witold dr., * 23. III. 1873 w Międzyrzeczu Podlaskim; entomolog i podróżnik; naczelny lekarz Ka-

sy Chorych w Pabjanicach; przebywał 3 lata na Kaukazie, w Azji Mniejszej i w Persji, kolekcjonując owa-
dy oraz badając przyrodę, etnografię i historję zwie-
dzanych krajów; w 1914 zwiedził wraz z chemikiem
J. Milicerem Tyflis, Kaukaz południowy i pobraze za-
chodnie; w 1915—1916 przebywał w charakterze leka-
rza wojskowego w Eczmiadzinie, w 1916—1917 w Tra-
pezundzie i w sąsiednich sandżakach, 1917 w Urmji
w Persji, wszędzie wolny czas poświęcając organizowa-
niu Polaków; otrzymał za to odznakę polskiej kaukaskiej
brygady. W 1926 zwiedził Algier, w 1929 Tunis, w 1930
Marokko, oraz ponownie w 1931 Tunis i Algier; z podróży
swych przywoził bogate zbiory i posiada poważne kolekcje
chrząszczy. Wrażenia z podróży publikuje przeważnie
w *Gazecie Pabjanickiej*, 1927—1931, np.: „Kartki z po-
dróży po Marokko“ 1929, „Marokko“, *Czasopismo Przy-
rodnicze*, o zbiorach entomologicznych w *Polskiem
Piśmie Entomologicznem*, jak „Nouvelles espèces et
variétés des coléoptères du Caucase et de l'Asie
Mineure“, 1927, „Wykaz chrząszczy, zebranych w san-
dżaku Trapezunckim i Gümmich - charze w latach
1916—1917“, *tamże*, 1922—1928 i inne. Nazwisko Eich-
lera nosi kilka chrząszczy opisanych przez innych przy-
rodników, jak: *Euplectus Eichleri* Fleisch., *Helopho-
rus granularis* sbsp. *Eichleri* d'Orchzm., *Zenabris
alienigera* ab. *Eichleri* Fleisch, *Amphicoma Eichleri*
Zaitzew.

Falski Leon, dr., * 1868 w Warszawie, † w grudniu 1912 w Wołożynie pow. oszmiańskiego; lekarz, aresztowany jako student V roku medycyny w 1893, zesłany w 1897 do Syberji Wschodniej na lat 5, w latach 1897—1898 prowadził wraz z Ciaglińskim stację meteorologiczną „Wierchniaja Miszicha” na przełęczy odnogi gór Chamardabańskich przy trakcie do Kiachty; w latach 1899—1902 pracował jako starszy felczer przy budowie kolei zabajkalskiej; po zwolnieniu z zesłania i nostryfikacji dyplomu uzyskanego w Krakowie oddawał się ponownie działalności rewolucyjnej w Warszawie i w Łodzi i odbywał areszt w latach 1905—1910, poczem praktykował jako lekarz w Wołożynie w latach 1911—1912.

Ankieta (Informacje J. Ciaglińskiego) — Kościński — *Rocznik Główn. Fizycz. Obserwat.* w Petersburgu, 1897.

Feliksiak Stanisław, * 6. VI. 1906 w Łodzi, pracownik Państwowego Muzeum Zoologicznego od 1928 r.; brał udział wraz z prof. dr. W. Roszkowskim w podróży „Daru Pomorza” od 3. X. 1931 — 1. IV. 1932 przeprowadzając badania terenowe faunistyczne połączone z gromadzeniem zwierząt z różnych grup systematycznych dla P. Muz. Zoologicznego, na Teneryfie, w Pernambuco Brazylii północnej, na Martynice, na wyspie Fayal (Azory); opracowuje zebrane w czasie tej podróży mięczaki; ogłosił dwie prace z malakozoologii.

Ankieta. — Dorobek badań naukowych na pokładzie „Daru Pomorza”, *Morze*, 1932, Nr. 2, p. 17.

Felińska Ewa z Wendorffów, * 26. XII. 1793 w Uznoszach pow. nowogrodzki, † 1859, pisarka; zesłana w 1839 za sprawę Konarskiego, przebywała w Berezowie, od 1841 w Saratowie; obok różnych powieści napisała „Pamiętniki z życia“, Wilno 1856 i 1859—60 oraz „Wspomnienia z podróży po Syberji, pobytu w Berezowie i Saratowie“, Wilno 1850 i 1853, tłumaczone na angielski i francuski, w których daje swoje spostrzeżenia społeczne i obyczajowe o Syberji.

Chmielewski P.: Autorki polskie XIX wieku, Warszawa, 1885 — Gutenberg — Janik — Wielka Encyklopedia (Literatura).

Fiedler Arkęcy, 28. II 1894 w Poznaniu; zoolog; studjował w Krakowie, Berlinie i w Poznaniu; w latach 1923—26 poznawał bieg Warty, Dniestru i Niemna, w 1927 zwiedzał Norwegję; w 1928—29, kontynuując prace Chrostowskiego, biorąc udział w ekspedycji Zarychty, urządził wyprawę zoologiczną do Parany, skąd przywiózł do kraju 8000 okazów fauny brazylijskiej, w tem 1150 ptaków, wśród których wiele nieznanych dotychczas gatunków; zbiory te darował Muzeum Wiekopolskiemu w Poznaniu. Z podróży swych napisał m. in. „Bichos, moi brazylijscy przyjaciele“, 1931, „Wśród Indjan Korwadów“, Poznań 1932, a obecnie pracuje nad monografią życia polskiego osadnictwa w lesie brazylijskim pt. „Candido de Abreu, romantyk puszczy brazylijskiej“; umieszcza artykuły w *Kurjerze Poznańskim*, *Ilustracji Poznańskiej*, *Naokoło Świata*.

Ankieta — Kędzierski Cz., *Kurjer Poznański* 1931 Nr. 585. (recenzja).

Finkelhaus Jan, warszawianin, podróżował po Skandynawji i Afryce północnej, pisał „Listy z Afryki“, *Tygodnik Ilustrowany*, 1879 i odbitka, Warszawa, 1881.

Tygodnik Ilustrowany, 1881, Nr. 295 (recenzja). — Zieliński Bibliografja Migracji.

Fischer Jan Józef, * 1873 w Krakowie, kupiec i podróżnik; pionier narciarstwa i żeglugi yachtowej; w 1892 wprowadził w Tatry naukę jazdy na nartach; w 1893—1895 zwiedził rowerem Europę zachodnią, Bałkany, Afrykę północną, wyspy Kanaryjskie; w 1925 żeglował pierwszym polskim yachtem z Danji do Gdańska, w następnych latach do Norwegji, Danji i Szwecji, pierwszy raz w tych krajach pokazując flagę polską; ogłasza liczne artykuły o turystyce zimowej, lotnictwie i żeglarstwie; wydał „Pod żaglami“, Warszawa, 1931.

Ankieta. — Zawodziński K. W., *Wiadomości Literackie*, 1931, Nr. 51/52.

Flegel Robert Edward, * 13. X. 1855 w Wilnie, † 11. IX. 1886 w Brass przy ujściu Nigru; podróżnik piszący po niemiecku; wychowywał się w okolicy Mitawy, w 1869 wstąpił do księgarni w Rydze, w 1872 do szkoły handlowej w Monachjum, później do wielkiej firmy hamburskiej tabaczej Gaiser i Witt, od 1875 główny faktor w Lagos w Górnej Gwinei; w 1879 podjął wyprawę w góry Kameruńskie i tegoż roku odbył wycieczkę po rzece Benue, której pomiarów dokonał,

poczytując sobie za zadanie swego życia wyzyskanie tej drogi wodnej dla handlu — niemieckiego; w 1880 udał się do Nupe i Sokoto w celu zwiedzenia brzegów rz. Benue, w 1882 dotarł do Joli, stolicy Adamany i w sierpniu tegoż roku odkrył źródła Benue pod Ngaundre; w nowej podróży, w 1883, przedsięwziętej w celu dotarcia na południe aż do Kongo, poraz drugi badał brzegi rzeki Benue; w 1884 wrócił do Niemiec prowadząc akcję na rzecz niemieckiego osadnictwa nad Nigrem i Benue; w 1885 podjął trzecią wyprawę. Fl. napisał m. in.: „Lose Blätter aus dem Tagebuche, meinen Hansa-Freunden“, „Vom Niger zum Benue, Briefe aus Afrika“, Berlin, 1890.

Biblioteka Warszawska, 1883, T. IV. p. 304, 394. — *Maliszewski-Olszewicz*. — *Mitteilungen der Afrikanischen Gesellschaft in Deutschland*. — *Orgelbrand* — St.: Edward Robert Flegel, *Wędrowiec*, 1883, Nr. 43, p. 685. — *Wędrowiec*, 1882. T. II (z 4 stycznia 1883) Nr. 53 (63), p. 429—430, 1883, p. 413, Nr. 4, p. 60, Nr. 7, p. 109; 1884, Nr. 5, p. 59, 1887, Nr. 14, p. 171. — *Wielka Encyklopedia*.

Folkierski Władysław, * 1842 w Warszawie, † 1904, inżynier; ukończył w 1863 politechnikę w Karlsruhe, za zasługi przy obronie Paryża w 1870/71 mianowany został kawalerem Legji Honorowej, był wiceprezesem Tow. Nauk Ścisłych w Paryżu; powołany w 1873 przez rząd peruwiański jako delegat do nadzoru nad robotami publicznymi i nad budową dróg żelaznych, odznaczył się przy budowie kolei przez Andy, prowadzonej przez prof. Ernesta Malinowskiego na wysokości 4000 metrów;

w 1888 twórca i dziekan wydziału metematyczno-fizycznego uniwersytetu w Limie, kierował w czasie wojny między Peruwją a Chile ufortyfikowaniem stolicy Limy i portu Callao; po wojnie rząd peruwiański mianował go dyrektorem zarządzającym dróg żelaznych południowych, łączących ocean Spokojny z jeziorem Titicaca i stolicą Inkasów Cusco, oraz powierzył mu zarząd nad żegluga na jeziorze Titicaca; w 1889 powrócił Folkierski do kraju i osiadłszy w Zakopanem czynny był w dziedzinie budowy dróg wodnych; F. zaznaczył się w literaturze technicznej; głównem dziełem Folkierskiego, chlubnie przez świat naukowy ocenionem, są: „Zasady rachunku różniczkowego i całkowego w zastosowaniu...”, Paryż, Warszawa, 1870.

Biblioteka Warszawska, 1904, II, p. 631—632. — *Bulletin Polonais*, 1876, Nr. 3, p. 11. — Epizod z oblężenia Paryża w r. 1870—71, *Tygodnik Ilustrowany*, 1899, Nr. 16, p. 307—308. — Folkierski: Listy z Limy, *Gazeta Warszawska*, 1881, kwiecień, maj. — Gutenberg. — Kluger W.: Listy z Peruwji, Kraków, 1877. — Orgelbrand. — *Wielka Encyklopedia*.

(*Fredecensis* zob. Stańczewski Józef)

Freyd Aleksander Dr. * 6 VIII 1897 w Warszawie; badacz chorób tropikalnych, przewodniczący Sekcji Higieny Kolonjalnej Ligi Morskiej i Kolonjalnej, członek Naukowego Instytutu Emigracyjnego, znany na terenie międzynarodowym jako jeden z najlepszych znawców patologji egzotycznej, 1924—1926 asystent etatowy na wydziale lekarskim uniwersytetu paryskiego, po skończeniu Instytutu Medycyny Kolonjalnej

w Paryżu, kierownik sali kolonjalnej przy szpitalu Cochin; w 1928 brał udział w rządowej ekspedycji badawczej, wysyłaj do Peruwji i Brazylii dla zbadania terenów wyznaczonych na kolonizację polską, odbył wraz z kapitanem Lepeckim i kpt. Zarychtą podróż wzdłuż rzeki Tambo i mało znanych lub nieznanych jej dopływów i badając po drodze szczepy plemienia indyjskiego Kampów, niemających jeszcze kontaktu z białymi. W tym czasie przebył konno Kordyljery wschodnie, samochodem centralne i kolejną zachodnie; w drodze powrotnej zwiedził Panamę i Kube; w marcu 1928 odbył z pilotem paruwjańskim por. Cornejo hydroplanem pierwszą w świecie podróż lotniczą wzdłuż Amazonki peruwjańskiej, aż do trędowiska San-Pablo, gdzie pozostał dwa dni przeprowadzając badania kliniczne i laboratoryjne nad trędowatymi; w maju 1930 brał udział, jako jedyny delegat Polski, w międzynarodowym kongresie malarji w Algierze; po kongresie udał się do Oazy Bou-Saada, skąd, przyłączywszy się do karawany nomadów, dotarł do punktu oddalonego o 150 km. na południe od Touggourtu; w lipcu 1931 brał udział również jako jedyny delegat Polski, w kongresie międzynarodowym medycyny kolonjalnej w Paryżu, wybrany na tymże Kongresie na sekretarza generalnego Międzynarodowego Stałego Komitetu Medycyny Kolonjalnej; od listopada 1931 członek Akademji Geografji w Limie; 1931 wykładał patologję egzotyczną na kursie dla lekarzy w Państwowym Zakładzie Higjeny w Warszawie. Z zakresu patologji egzotycznej oraz podróżnictwa napisał m. in.: „Kilka spostrze-

skrząceń z trędowiska San-Pablo", *Terapia Nova*, 1929; „Patalogja Amazonji Peruwjańskiej", Warszawa 1931 „Dwa dni wśród trędowatych", *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1928, Nr. 11; „Kongres Malarji w Algierze" *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1930, Nr. 10; „Geografia lekarska, Atlas dla lekarzy, podróżników, marynarzy, emigrantów, kolonistów" w rękopisie); „La lutte internationale contre les fléaux coloniaux", Paris, 1931; „Choroby klimatyczne Cz. I. i II", *Kwartalnik I. N. Emigrac.*; 1930. „La prophylaxie du Paludisme", Alger, 1930; „Une propriété nouvellement observée de l' Huile de Chaulmoogra", *Higiène Sociale*, Paris, 1932, Nr. 80; „Pathologie d'Amazonie Peruvienne", Paris 1830.

Ankieta.

Fudakowski Józef, dr. fil., * 23. I. 1893 w Warszawie; zoolog; w latach 1919-23 asystent przy katedrze Anatomji porównawczej Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1925 kustosz działu zoologicznego Muzeum Fizjograficznego Polskiej Akademji Umiejętności, współpracownik Komisji Fizjograficznej Pol. Akad. Um.; w r. 1914 zwiedził Algier, Tunis i część Morokka, w 1917 r. przebywał w celach studjów zoologicznych w Turkiestanie rosyjskim, ogłosił około 20 prac z zakresu entomologii oraz kilka artykułów w prasie ze swych podróży jak: „Palma daktylowa i jej owoce", *Naokoło świata*, 1927, Nr. 38, „Łaźnia potępionych", *tamże*, 1928, Nr. 45, „Drogi i środki ekspansji naukowej na Bliski Wschód", *Il. Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 259.

Ankieta.

Fularski Mieczysław, mjr, dypl., * 25. III 1896 w Będzinie, legionista, członek zarządu Związku Pionierów Kolonjalnych, który jako instruktor P. O. W. w 1921 udał się do Brazylii, gdzie przebywał do 1923 prowadząc szereg wypraw eksploratorskich wgląb Brazylii, biorąc zarazem żywy udział w życiu wychodźstwa w Paranie, St. Catharina i Rio Grande do Sul. F. był prezesem Związku nauczycieli szkół polskich w Brazylii i komendantem głównym „Junaka”, związków sportowych młodzieży polskiej w Brazylii. W latach 1924—1925 przebywał ponownie w Ameryce Południowej i odbył szereg wypraw do Paragwaju, Argentyny i Boliwii w okolice nietknięte stopą podróżników białych, osiadł na pewien czas wśród Indian, studiując ich obyczaje i zwyczaje, przeprowadzał badanie stanu kolonii polskich w Argentynie (Misiones) oraz możliwości kolonizacji polskiej w dorzeczu górnej Parany (Paragwaju). W latach 1926—1927 odbył ekspedycję do Ameryki Półn. i Afryki. W 1927 wrócił nastale do kraju gdzie prowadzi żywą działalność w zakresie spraw emigracyjno-kolonjalnych, jako organizator i współzałożyciel Związku Pionierów Kolonjalnych, członek zarządu Ligi Morskiej i Kolonjalnej, członek i założyciel Instytutu Współpracy z Zagranicą, członek zarządu T-wa Polsko-Brazylijskiego, członek Nauk. Instytutu Emigracyjnego; jest wiceprezesem Rady Org. Polaków z zagranicy, członkiem zarządu Pol. Tow. Emigracyjnego oraz szeregu organizacji pokrewnych. Obok kilku prac z zakresu wojskowości napisał: „Argentyna — Paragwaj — Boliwja. Wrażenia z podróży”, 2 tomy, Warszawa, 1929, „Argentyna — ziemia

obiecana", *Wychodźca*, 1926, Nr. 18, „Kryzys emigracyjny a polska polityka kolonialna", *Pionier Kolonialny — Morze*, 1931, Nr. 3, „O aktywną politykę kolonizacyjną", *Tamże*, 1930, Nr. 4 i *Wychodźca*, 1928, Nr. 52, „Podboje państw kolonialnych i polska akcja kolonialna", *Wiad. Służby Geograficznej* 1930, zesz. IV, p. 416—421, 446 — 450, „Polskie kolonie rolnicze w Argentynie", Warszawa, 1927, pierwszy spis podróżników polskich, obejmujący 106 nazwisk z notatkami biograficznymi p. t. „Eksploratorzy, badacze i podróżnicy polscy do czasu wskrzeszenia Polski Niepodległej", *Wiadomości Służby Geograficznej*, 1930, zesz. IV p. 446 — 450, „Konno przez Paragwaj", *Wychodźca*, 1930, Nr. 22, „Polskie kolonie rolnicze w Argentynie", Warszawa, 1927 i inne rozprawy i artykuły, w których propaguje ideę posiadania własnych kolonij.

Ankieta — Głuchowski: Materiały, Warszawa 1927 — Lepecki (recenzja Argentyny), *Wychodźca*, 1929, Nr. 21, p. 7. — Zieliński Bibl. Migracji.

Gadkowski Jan, * 1897 w Warszawie, kierownik działu fotograficznego Polskiej Agencji Telegraficznej; w 1926 odbył podróż do Kongo Belgijskiego, gdzie w Leopoldville pracował w zakładzie fotograficznym Zagórskiego; przez 4 lata pobytu w Kongo poznawał życie murzynów, opanował dokładnie miejscowy dialekt i zdobył zaufanie ludności murzyńskiej; wrażenia z pobytu opisywał w *Epoce*, a po powrocie do kraju ogłosił w *Morzu—Pionierze Kolonialnym*, 1931, Nr. 1, 2. „Z Kongo do Europy. Podróż wzdłuż francuskiego wybrzeża Afryki"; pisze powieści na tle życia murzyńskiego.

Ankieta.

Gadomski Adam dr. fil. * 26. VII 1894 w Wieliczce, geograf i podróżnik; walczył w Legionach, po wojnie asystent geologii potem geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, od 1930 prof. gimn. w Warszawie, od r. 1928 asystent i następca W. Jezierskiego, którego był współpracownikiem w Pracowni Geograficznej Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego; odbywał latem 1909, 1910, 1911, 1913, 1914 wraz z ojcem Kazimierzem podróże po Włoszech, w 1923 po Czechach i Węgrzech, w 1925 zwiedził Egipt i Sudan, dotarł do oazy Kargha i katarakt Nilu, w drodze powrotnej zwiedził Grecję, Azję Mniejszą, Turcję i Rumunję oraz Włochy, w 1926 Bałtyk, 1928 Szwajcarię i Austrię, w 1930 Jugosławię, Włochy, Francję, Algier, Saharę, Niemcy i Czechy. Z dziedziny podróżnictwa oraz geografii napisał m. in.: „Z morfologii pustyni Libijskiej”, *Czasopismo Geograficzne*, 1925, Nr. 143, „W oazie Fajumskiej”, *tamże*, 1925, Nr. 1, 2, p. 150—152, „Stulecie zdobycia Algieru”, *Legjon*, 1930 Nr. 1, 2 „Na lagunach weneckich”, *Kurjer Literacko - Naukowy*, 1925, z 19. X, „Polski dorobek naukowy w geografii” (Kalendarz II. Kur. Codz. na r. 1930, p. 135—137), „Przyczyny powodzi w północnej Afryce”, *Kurjer Literacko - Naukowy*, 1928, z 2. I., „Typy pustynne Sahary”, *tamże* 1928 z 3. IX. i inne w prasie periodycznej i fachowej.

Ankieta — Zieliński Bibliografia Migracji

Gadomski Feliks, inżynier, * 1894 w Lubarze, b. naczelnik wydziału wychodźstwa zamorskiego w b. Urzędzie Emigracyjnym, nacz. wydz. w Min. Pracy

cy i Opieki Społecznej; G. brał udział w polskiej ekspedycji badawczej do Montanji Peruwjańskiej w 1928 z ramienia Min. Pr. i O. S.; ekspedycja ta, która pod technicznym kierownictwem kapitana Lepeckiego miała na celu zbadanie warunków kolonizacji we wschodniej Peruwji oraz warunków zdrowotnych, komunikacji, zbytu towarów, w sposób pionierski przebyła rzekę Amazonkę aż do ujścia Ukayali, rzekę Ucayali i zbadała częściowo warunki życia nad dorzeczem tych rzek. Gadomski zajmuje się sprawami emigracji, współpracował w ogłoszeniu wyników I powszechnego spisu ludności w Polsce w 1921, pod jego redakcją ukazał się „Skorowidz mniejsowości Rzeczypospolitej Polskiej”; z dziedziny spraw migracyjnych napisał m. in.: „Migracja jak czynnik światowego rozwoju gospodarczego”, *Kwartalnik N. J. Emigr.*, 1927, T. I, p. 100—109, „Organizacja państwowej statystyki emigracyjnej”, *tamże*, 1926, T. I, p. 92—110.

Ankieta — Zarychta: Polska ekspedycja badawcza do Peru, *Wiadomości Służby Geograficznej*, 1930, zesz. IV.

Gałęcki Włodzimierz, inżynier, przebywa w Argentynie, pisuje, głównie do *Wychodźcy*, korespondencje o tamtejszych stosunkach emigracyjnych, jak: „Czy możliwą jest rzeczą tworzenie czysto polskich kolonij w Argentynie?”, 1924, Nr. 3, „Dekalog polskiego wychodźcy”, 1925, Nr. 29—32, „Kto dziś może liczyć na powodzenie w Argentynie?”, 1924, Nr. 4, „Uprawa wina w Argentynie”, 1930, Nr. 16.

Zieliński Bibliografja Migracji.

Gałęzowski Seweryn dr.; * 1801 w Kniażej Krynicy na Ukrainie, † 31, III. 1878 w Paryżu; w 1825 adjunkt przy katedrze chirurgji Uniwersytetu Wileńskiego, w 1828 udał się na koszt U. Wil. na dalsze studia do Niemiec i Francji, był lekarzem w powstaniu listopadowym, nagrodzony krzyżem Virtuti Militari, opuścił ponownie kraj, praktykował w Niemczech i Francji; w 1834 udał się do Ameryki, gdzie przez dwa lata był lekarzem w kompanji kopalni srebra w Agangeo, poczem osiadł w mieście Meksyku, gdzie zasłynął jako chirurg, dochodząc do wielkiej wziętości i znacznego majątku; w 1848 wrócił do Europy, osiadł w Paryżu i należał tam do czołowych działaczy emigracyjnych, szczególnie opiekował się szkołą batinjolską.

Kośmiński: Słownik lekarzy polskich — **Orgelbrand** — **Rapperswil** — **Wielka Encyklopedia.**

Gargas Zygmunt dr., * 1876 w Parkanach w Rumunji, ekonomista i działacz emigracyjny; wykładał w 1903—1906 w lwowskiej Akademji Handlowej ekonomję polityczną; w 1908 wydelegowany do Stanów Zjednoczonych przez polskie organizacje ekonomiczne wygłosił szereg odczytów zagranicą i w kraju, ogłasza liczne prace z dziedziny spraw ekonomicznych, migracyjnych i t. d., m. in.: „Stosunek Polski z Ameryką“, Lwów, 1908, „Die Oesterreichische Auswanderung und die heimische Landwirtschaft“, Wien, 1911, „W sprawie banku polsko-amerykańskiego“, *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1908, Nr. 7, „W sprawie wychodźstwa do

Kanady“, Lwów, 1913, „Zasadnicze zagadnienia polityki wychodźczej“, Warszawa, 1911.

Orgelbrand Supplement — Zieliński Bibliografja Migracji.

(Gąsior zob. Winit Walenty)

Gąsiorowski Stanisław, * 1892, w Wólce Turebskiej, dziennikarz; członek-założyciel Związku Pionierów Kolonialnych, członek zarządu Towarzystwa Przyjaciół Związku Narodowego Polskiego w Ameryce; w r. 1924 przebywał w St. Zjedn. i umieszczał przez szereg miesięcy feljetony pt.: „Szkice z nad Hudsonu“, w *Telegramie Codziennym*; po powrocie do kraju stale pracuje i pisuje wyłącznie w prasie emigracyjnej; od 1925—1930 sekretarz, później redaktor *Wychodźcy*; od 1925 jest korespondentem *Dziennika dla Wszystkich* w Buffalo.

Ankieta.

Giedroyć Aleksander, inżynier górniczy, geolog; prowadził w latach 1880—1890 badania geologiczne na Litwie potem na Syberji, szczególnie w dorzeczu Amur-Darji.

Maliszewski - Olszewicz — Wiśniowski T.: Geologia polska w ostatnich pięćdziesięciu latach, Kraków, 1931.

Giedroyć Gedeon, podejrzany o zamach na cara, zesłany na Kaukaz, walczył przez 13 lat z musu przeciw wojskom Szamila; po powrocie do kraju napisał: „Kilka wspomnień z kaukaskiego wygnania“, Lwów, 1867.

Janik — Rapperswil — Zieliński Bibliografja Migracji.

Gieorgiewicz Bartłomiej, przebywał 14 lat jako jeńiec w Turcji; zwiedził około 1550 Ziemię Świętą; pobyt swój opisał w języku włoskim w dziele: „Opera nuova, che comprende quattro libretti“, Roma 1555; toż w tłumaczeniu Lamberta p. t. „Voyage de Jeruzalem avec la description de cités et villes“, wyszło w Leodjum w 1600. Zwyczaje tureckie opisał w pracy: „De Turcorum moribus“, Roma, 1598.

Bersohn M.: Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej, *Biblioteka Warszawska*, 1868, T. IV, p. 1—13 i, Warszawa odbitka 1868.

Gieysztor Jakób Kazimierz, * 1827 w Medekszach na Żmudzi, † 1897 w Warszawie; sybirak i pamiętnikarz; w czasie powstania styczniowego członek Wydziału Wykonawczego na Litwie, zesłany na Sybir, napisał „Pamiętniki z lat 1857—1865“, Wilno, 1913 i 1921. „Rękopis nadesłany z Syberji“, wydany przez Kraszewskiego w 1873, „Po dziesięciu latach“, Warszawa, 1875; po powrocie do kraju założył i prowadził antykwariat, kładąc niemałe zasługi na polu księgarstwa i bibliografji; był współpracownikiem Słownika Geograficznego.

Dybowski Benedykt, *Przegląd*, 1914, Nr. 30. — Gawroński Rawita, *Kwartalnik Historyczny*, 1914, p. 108—112. — Janik — Korotyński W., *Kurjer Warszawski*, 1897, Nr. 320. — Korzon Tadeusz (Przedmowa do „Pamiętników“, wyd. 1914, oraz wspomnienia osobiste). — Ik., *Tygodnik Ilustrowany*, 1897, Nr. 48: p. 934. — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Gieysztor Józef, prof., * 1865; przyrodnik i ekonomista; prof. Wyższ. Szk. Handlowej w Warszawie

i docent Politechniki Warszawskiej. W charakterze przewodniczącego Koła Mazurskiego w Petersburgu, prowadzącego akcję utrzymania polskości na terenie Prus Wschodnich, odbywszy w 1894 r. podróż po Mazurach i Warmji, zamieścił sprawozdanie z niej w *Kraju*, wrażenia z podróży ukazały się w osobnej odbitce p. t. „W Warmji“, Petersburg, 1895. G. przeprowadził w r. 1903 z polecenia zarządu Wschodnio-Chińskiej Kolei badania ekonomicznego znaczenia Mandżurji i Wschodniej Mongolji (Barga), ogłaszając w języku rosyjskim sprawozdanie p. t.: „Badania ekonomiczne obszaru wschodnio-chińskiej kolei“, Petersburg 1905; w latach 1913 i 1916 odbył z polecenia tegoż zarządu podróż dwukrotną do Japonji, Korei i Chin wewnętrznych dla zawarcia umowy z kolejami tych krajów o bezpośredniej komunikacji z kolejami wschodnio-chińską i syberyjską; wspomnienia z pierwszej podróży p. t.: „Na Dalekim Wschodzie“ ukazały się w *Naokoło Świata*, 1904, Nr. 29—42, oraz oddzielnie, Warszawa, 1904.

Ankieta — Poraj: Na Dalekim Wschodzie, *Kraj*, 1904, Nr. 5, 6, z 1914 r.

Gieysztor Marjan, dr. fil., * 22. II. 1901, zoolog; odbył w 1929 podróż naukową do Hiszpanji i ogłosił w *Biuletynie Pol. Akad. Umiejętności*, 1931 „Przyczynek do znajomości Tabellaria Hiszpanji“; prócz tego opublikował szereg prac z dziedziny zoologii.

Ankieta.

Gieysztor Michał, górnik i podróżnik, zaciągnął się w 1893 w Antwerpji na statek żaglo-

wy, na którym odbył podróż na morze Lodowate; potem odbył 197-dniową podróż wzdłuż wybrzeży Ameryki Południowej, przeszedł pieszo Stany Zjednoczone utrzymując się z różnych zajęć: w kopalniach złota, miedzi, jako kucharz, bileter etc.; wróciwszy do Europy pracował na wszechświatowej wystawie w Paryżu, skąd udał się do Chin i Mandżurji, pracując tam dłuższy czas przy kolei wschodniochińskiej; wypuszczony z niewoli japońskiej, do której dostał się w czasie wojny japońsko-rosyjskiej, osiadł jako farmer w Argentynie, stamtąd ruszył do Nowego Jorku i pracował tam w dokach Rockefellera, skąd zaangażowany został przez hr. Lubomirskiego na dyrektora turkiestańskich kopalni ozokerytowo — naftowych; w czasie wojny światowej walczył na froncie baranowickim i w Turcji, w 1918 uciekłszy z niewoli bolszewickiej dostał się do kraju, a korzystając z propozycji Polsko-Amerykańskiego Syndykatu objął stanowisko dyrektora kolonij polskich w Peruwji; w 1932 wrócił do kraju.

włp: Polski tramp na szlakach świata, *Kurjer Czerwony*, 1932, Nr. 127.

Giller Agaton, * 1831 w Opatówku, † 1887 w Stanisławowie, publicysta, historyk powstania styczniowego; zesłany przed powstaniem nad Bajkał, po wróciwszy w 1862 r. brał czynny udział w powstaniu jako członek Centralnego Komitetu Narodowego i Rządu Narodowego; w 1863 uszedł do Paryża, później bibliotekarz Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu, osiadł pod koniec życia w Stanisławowie; z pobytu

na zesłaniu napisał: „Opisanie zabajkalskiej krainy“, Lipsk, 1867, „Podróż więźnia etapami do Syberji“, Lipsk, 1866 i inne, wiele życiorysów uczestników powstania, historję powstania, oraz liczne przyczynki.

Gutenberg — Janik — Korbut — Kohn Gothillf: Ostatnie chwile Agatona Gillera, Sambor 1887. — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement — Rapperswil — (Historja).

Ginsbert Juljan Mieczysław (Jim Poker), * 18. V. 1892 w Warszawie, inżynier; członek Rady Głównej i Zarządu Gł. Ligi Morskiej i Kolonjalnej, twórca i prezes oddziału propagandy floty wojennej przy L. M. i K.; studjował na politechnice w Nancy i w szkole du Génie Civil w Paryżu, w czasie wojny, będąc jeńcem cywilnym w Niemczech, uszedł do Szwajcarji, poczem jako jeden z pierwszych wstąpił do armji polskiej we Francji; od 1922 oddaje się propagandzie krzewienia idei morskiej, również jako jeden z pierwszych jej pionierów w Polsce; ogłosił z tej dziedziny w prasie krajowej i zagranicznej przeszło sześćset artykułów obok licznych wzmianek, prowadzi w *Polsce Zbrojnej* od 1928 dział morski, wygłasza odczyty normalne oraz przez radio; poza publicystyką zajmuje się literaturą, w której dominuje pierwiastek morski; nowela „Za króla Zygmunta“, 1927, nagrodzona została na konkursie *Morza*, a „Przygoda miłosna bosmata Szelażka“, 1932, „Przyjaciele“, 1931, „Dragon Swida“, 1932 na konkursie *Żołnierza Polskiego*; nowele „Oczy Malajki“, powieści morskie: „Muszę ich odnaleźć“, „Zemsta

Mandragory" a głównie „Panna Wodna" przyczyniły się wydatnie do krzewienia w Polsce pierwiastka morskiego i uświadomienia konieczności posiadania marynarki wojennej.

Ankieta — Zieliński Bibliografia Morza.

Giżycki Jerzy Mikołaj, * 1889 na Podolu rosyjskiem; sportowiec, myśliwy i podróżnik; studjował na uniwersytetach w Brukseli i Halle oraz w akademji rolniczej w Hohenheimie pod Sztutgardem, gdzie zorganizował pierwszą, dotąd nie powtórzoną trudną z powodu wodospadów i porohów wyprawę łodziami wzdłuż Nekar u od Sztutgardu do Heidelbergu; od 1914 do 1923 przebywał w Stanach Zjednoczonych, głównie na Dalekim Zachodzie, gdzie był dwa lata cowboyem w prerjach Wyomingu, górnikiem w górach Skalistych Kolorado, drwalem w dziewiczych lasach kanadyjskiego pogranicza i t. d., a studjując najrozmaitsze środowiska, malarzem pokojowym, żołnierzem armji amerykańskiej, aktorem kinematograficznym w Hollywood i t. d. wreszcie przez ostatnie 3½ lat pobytu w Ameryce urzędnikiem poselstwa R. P. w Waszyngtonie; w 1925 udawszy się do francuskiej Afryki podzwrotnikowej w misji rządu francuskiego odtworzenia tamtejszego życia ekonomicznego, etnograficznego, turystycznego i t. d. zapomocą zdjęć fotograficznych i kinematograficznych przebywał tam przez 5½ roku przeprowadzając studja etnograficzne i społeczne tamtejszych szczepów; w 1932 wrócił do kraju, gdzie wygłosił szereg odczytów oraz

opublikował artykuły w prasie m. in. cykl „Od Gwinejskiej Zatoki do Sahary“, *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1932, Nr. 11—16, 23, 31, 34, 36. Uprzednio wydał w różnych wydawnictwach nowele z życia amerykańskiego i afrykańskiego: „Umarłe miasto“, „Góra Siedmiu duchów“, „Automobilem do umarłego murzyńskiego państwa” i t. d.

Ankieta.

Giżycki Kamil, * 18. IX. 1893 w Krakowie, technolog, literat i podróżnik; w czasie studjów technicznych odbywał wycieczki w celach praktycznych po Europie; ranny w czasie wojny dostał się na Syberję, odbył podróż od Tobolska do Ochocka, badając bogactwa zwiedzanych krajów pod względem technicznym; częściowo zbadał góry Sajańskie i Ałtaj Mongolski; w dywizji syberyjskiej formował pociąg techniczny; uszedłszy z niewoli bolszewickiej przedarł się do Urjanchaju, gdzie walczył na czele partyzanckiego oddziału, przebił się do Mongolji, wziął udział w wyprawie Ungern-Sternberga; z niedobitkami armji schronił się do Mandżurji, przebył północną część Dżungarji i Mongolję, wzdłuż góry Chinganu i półn.-wsch. część stepów mandżurskich, gdzie przez pewien czas był instruktorem technicznym w armji marszałka Dżan-So-Lina, odbył podróż statkiem rybackim na Sachalin, do cieśniny Beringa i wysp Miedzianych, do Kamczatki i wysp Aleuckich; z Dajrenu do Marsylji wzdłuż brzegów Azji; w 1925—1926 r. odbył podróż z prof. Ossendowskim do Afryki; napisał m. in. „Polowania egzotyczne“ Lwów 1927 (dla

młodzieży), „Przez Urjanchaj i Mongolję” Lwów 1929, „Ze Wschodu na Zachód”, Warszawa 1930, dla młodzieży: „Przez knieje i stepy”, Poznań 1930; pracuje nad życiorysem powieściowym Czingischana oraz powieściami podróżniczymi dla młodzieży.

Ankieta — Dębicki Z: Krytyki literackie. — Głzycki K: Ze Wschodu na Zachód (zawiera życiorys) — Ossendowski F: Przez kraj ludzi, zwierząt i bogów, Warszawa 1929 — Moniak Dr: (korespondencja z autorem M. Słownika). — Zieliński Bibl. Migracji

Giżyński Marjan, ks.; pierwszy ksiądz polski w Paranie, który w 1875 objął parafię w Abranchez.

Głuchowski Kazimierz: Materiały do problemu osadnictwa polskiego w Brazylii, Warszawa 1927.

Głlnka Mikołaj, rolnik, radca Komitetu Tow. Kredytowego Ziemskiego; odbył w 1890 z ks. Zygmuntom Chełmickim podróż do Brazylii.

bf: Za ocean, *Wędrowiec*, 1891, Nr. 13 — Orgelbrand — *Tygodnik Ilustrowany*, 1894, Nr. 78, p. 413.

Głabiński Stanisław, dr. prof., * 25. II. 1862 w Skolem, profesor ekonomji i skarbowości Uniwersytetu Jana Kazimierza, b. minister Kolei Żelaznych w Austrii a Spraw Zagranicznych w Polsce senator. Głabiński jest jednym z żyjących założycieli Polskiego Towarzystwa Handlowo-Geograficznego we Lwowie, które jest poprzednikiem Pol. Tow. Emigracyjnego oraz b. prezesem Naukowego Instytutu do Badań Spraw Emigracji; poza pracami fachowemi z zakresu skarbowości, ekonomji i polityki napisał m. in.: „Emigracja i jej rola w gospodarstwie narodowem”, Warszawa,

1931, „Gospodarstwo narodowe a Polacy zamieszkali zagranicą”, (Pamiętnik I Zjazdu Polaków z zagranicy), Warszawa, 1931, „Stosunki handlowe Polski z krajami nowoczesnej emigracji polskiej”, Warszawa, 1931; kwestję emigracji i kolonizacji omawia obszerniej w „Ekonomice narodowej”, Lwów, 1928, w T. II p. 11, 400 i in.

Gutenberg—Orgelbrand Supplement T. 16, 17.—Parlament Rzeczypospolitej Polski, Warszawa 1928.—Peretiatkowicz Współczesna Encyklopedia Polityczna. — Wielka Encyklopedia.

Głuchowski Kazimierz, * 1885 w Kamiennej, pow. nadwórniańskiego; działacz emigracyjny, twórca współczesnej myśli kolonialnej, założyciel Związku Pionierów Kolonialnych. W 1906 wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie w 1914 pracował jako działacz narodowy, redagował w 1908 *Strumień* w Westfield, w 1910 został współredaktorem *Dziennika Narodowego* w Chicago, w 1911 *Dziennika Związkowego*, w 1913 naczelnym redaktorem *Rekordu Codziennego* w Detroit; w 1914 założył i redagował *Kurjer Codzienny* w Cleveland, skąd jako wytrwały propagator idei walki zbrojnej i organizator drużyn sokolich wyjechał w sierpniu 1914 do Legionów. W Stanach Zjednoczonych, poznawszy wielkie walory pionierskie Polaków, poświęcił się studjom problemu kolonizatorskiego i w 1920 wyjechał jako pierwszy konsul Rzpltej do Parany, gdzie prace jego twórcze i organizacyjne miały na celu położenie podwaliny pod zorganizowany polski stan posiadania w Paranie; doku-

mentem tej pracy jest dzieło o Paranie „Wśród pionierów polskich w Antypodach. Materiały do osadnictwa polskiego w Brazylii” Warszawa 1929; wróciwszy do kraju wysunął ideę kolonizacji Angoli, którą pierwszy wprowadził w koło zainteresowań polskich i zainicjował pierwszą polską ekspedycję do tego kraju. W początku 1928 zainicjował i założył wraz z małą grupą osób Związek Pionierów Kolonjalnych, którego ideologię kolonjalną przejęła Liga Morska i Rzeczna zmieniając w 1930 r. tytuł na Ligę Morską i Kolonjalną. Pierwszy program kolonjalny, który stał się programem Ligi Morskiej i Kolonjalnej, wykoncypował i napisał Głuchowski, który ponadto w założonym przez siebie dodatku do *Morza: Pionierze Kolonjalnym* przez rok zgórą w szeregu artykułów rozwijał ideę własnych kolonij polskich. Głuchowski napisał m. in.: „Angola jako ewentualny polski teren osadniczy”, *Kwartalnik N. I. Emigrac.* 1927, IV, 1928, I, i Warszawa 1928, „Nasz program a migracja Polaków” *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1929, Nr. 6, „Przyczynki do badań nad ekspansywnością polskiego kolonisty-rolnika”, *Kwartalnik N. I. Emigrac.* 1927, T. I, p. 110—117.

Ankieta — *Czasopismo Geograficzne*, 1928. Nr. 1, p. 28, Nr. 2/3, p. 73-74. — Rozwadowski J: *Kwartalnik N. I. Emigr.* 1927, T. IV, p. 275-279. — Szukiewicz W: *Kwartalnik N. I. Emigrac.*, 1928, T. II, III, p. 607-612. — Uziembło A: Trzeci etap, *Morze* 1928, Nr. 5.

Godlewski Wiktor, myśliwy i ornitolog, przebywał na Syberji jako zesłaniec; wraz z Czekanowskim

i szczególnie Benedyktem Dybowskim kilka lat badał brzegi Bajkału oraz kraje nad Amurem 1867—1876.

Dybowski Wład.: Ein Betrag zur Kenntniss der im Baikalsee lebenden Ancyclus Arten. — Dybowski B.: Wiktor Godlewski i Wspomnienia — Tenże: Pamiętnik, Lwów, 1930. — Janik — Jurkiewicz K.: Dr. B. Dybowski, *Tyg. Ilustrowany*, 1884, Nr. 56, p. 52—54. — Roszkowski W.: Benedykt Nałęcz Dybowski, *Wszechświat*, 1930 i Warszawa, 1930. — Sztolcman J.: Aperçu historique du Musée d'Histoire Naturelle, Varsovie, 1921. Taczanowski: Verzeichniss der Vögel, welche durch die Herren Dybowski, und Godlewski an der Ussuri-Mündung gesammelt wurden, *Journal f. Ornithologie*, 1875, p. 241. — Tenże: Verzeichniss der Vögel, welche durch die Herren Dybowski und Godlewski in südlichen Ussuri-Lande und namentlich an der Küste des Japanischen Meeres gesammelt u. beobachtet wurden, *tamże*, 1876, p. 189.—Tenże: Revue critique de la faune ornithologique de la Sibirie centrale, *Bul. Soc. Zool de France*, 1876, p 113, 157, 237; 1877, p. 40; *toż* (po rosyjsku, w „Pracach V zjazdu naturalistów“. — Tenże: Wiadomości o działalności Jana Kalinowskiego na Korei, *Wszechświat*, Nr. 42, Warszawa, 1877, p. 1 — 88. — Talko-Hryniewicz: Polacy, jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 26.—Tenże (autobiogr) — Wielka Encyklopedia (pod Czekanowskim) — Wrześniowski A.: Władysław Taczanowski, *Wszechświat*, 1883, Nr. 22, p. 337.

Goetel Ferdynand, * 15 V. 1890 w Suchej w Małopolsce; literat i podróżnik; zesłany w 1914 do Turkiestanu, przebywał tam do 1919, poczem od 1919 — 1920 podróżował po Turkiestanie, Persji i Beludżystanie, Indjach, 1925 po Egipcie, w 1927 po Islandji, w 1929—1930 ponownie po Indjach. Wspomnienia z pobytu w Turkiestanie oraz innych podróży i powrotu do

Europy opisał w książce: „Przez płonący Wschód“, kilka wydań od 1921; „Egipt“, Warszawa, 1927, „Wyspa na chmurnej północy“, Warszawa, 1928; pisze powieści i nowele na tle wspomnień egzotycznych jak: „Kar-Chat“, „Serce lodów“, 1929, odznaczone nagrodą państwową za rok 1929, zbiór nowel: „Pątnik Karapeta“; różne prace Goetla ukazały się w tłumaczeniu w obcych językach.

Ankieta — Gutenberg — Dębicki Zdzisław: Portrety, Ser. II... Warszawa, 1928. — Rogoż St.: Powieści Ferdynanda Goetla, *Przegląd Współczesny*, 1927, Nr. 26. — Trzaska Evert Michalski. — *Czasopismo Geograficzne*, 1929, Nr. 2/3 (rec.); *Droga*, 1928, Nr. 10 (rec.).

Goetel Walery, dr. fil. * 1889 w Suchej, profesor geologii Akademii Górniczej w Krakowie; odbywał podróże naukowe w 1912 r. robiąc badania i zdjęcia geologiczne w Gruzji, w 1924 w Egipcie i pustyni Arabskiej, w 1925 na półwyspie Iberyjskim, w 1927 na Islandji, 1929 przeszedł Afrykę od Przylądka Dobrej Nadziei przez Transwaal, Mozambik, Rodezję, Kongo Belgijskie, Jezioro Tanganika, wyspę Zanzibar, prowincje Tanganika i Kenya, Ugandę, Sudan, Egipt do Aleksandrii, w 1931 podróżował na Lofoty, do Laponii i na Nordkap; ogłosił szereg artykułów podróżniczych w *Ilustrowanym Kur. Codz.*, jak „Poprzez pustynie, góry i wody Czarnego Kontynentu“, 1929 z 8. XII, w *Na szerokim Świecie* i t. d.; opracowuje „Ginącą Atrykę“.

Ankieta — Bystron — *Przegląd Współczesny*, 1927, Nr. 63 (rec.) — Gutenberg — Loth Jerzy: Kronika podróży przez ląd afrykański, *Przegląd Geograficzny*, X, 1930, zesz. 1-2, — Z polskim uczonym wzdłuż całej Afryki, *Na Szerokim Świecie*, 1929, z 15. XII.

Gondek Feliks ks. * 1821 † 9. IV. 1892; proboszcz w Krzyżanowicach później w Trzcianie w Małopolsce i asesor honorowy kurji biskupiej tarnowskiej; w 1859 odbył podróż do Ziemi Świętej, przyczem przebywał w Libanie między Maronitami; jako wspomnienia z podróży i pobytu wśród Maronitów wydał w 1860 w Bochni „Wspomnienia z pielgrzymki do Ziemi Świętej w r. 1859 odbytej“, „Józefata Dolina“, Tarnów 1861 (kilka wydań), „O Maronitach i innych pokoleniach w Libanie“, Bochnia 1860.

Bersohn: „Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach, *Biblj.* Warsz. 1868, T. IV, p. 1—13 i Warszawa 1868.— **Bystroń** — **Maliszewski** — **Wł.**, *Tygodnik Ilustrowany*, IX, 1864 p. 117 (recenzja) — **Orgelbrand** — **Wielka Encyklopedia**.

Gorczyński Wład., dr. * 19. III 1879 w Bramkach pow. błońskiego, meteorolog i klimatolog; członek Pol. Ak. Um. oraz instytucyj zagranicznych jak Komisja Promieniowania Słońca przy Międzyn. Kom. Meteorologicznym, pierwszy dyrektor Państwowego Instytutu Meteorologicznego; ogłosił przeszło 200 prac naukowych z dziedziny promieniowania słońca oraz klimatologii w języku polskim oraz obcych, w czasie od 1905—1916 odbył szereg podróży do francuskiej Afryki północnej, Egiptu i Nubji, Azji Mniejszej i Kaukazu, Buchary i Azji Środkowej i Szpicbergu; w 1922 odbył podróż do Konga i wysp podrównikowych na Atlantyku: San Tomé, Principe, Fernando-Po; w lutym 1923 wyjechał z Antwerpji do Sjamu i na Jawę skąd wrócił w sierpniu; w czasie tej podróży wykonał na pokładzie

okrętu liczne pomiary promieniowania słonecznego na morzu Śródziemnym i oceanie Indyjskim oraz w Bangkoku; w latach 1924—1928 przebywał kilkakrotnie w francuskiej Afryce północnej, przyczem dłuższe badania promieniowania słonecznego prowadził w oazach Sahary Ouargla w 1926 i Togurt w 1924, nadto w latach 1926—1927 i 1928 zwiedził trzykrotnie Amerykę zwłaszcza Meksyk, gdzie zorganizował w tym czasie pomiary aktynometryczne; G. skonstruował „solarymetr”, przyrząd do mierzenia natężenia promieniowania nieba słonecznego; aparatem tym posługiwał się Piccard przy wzlocie w stratosferę w 1932 r.; ogłasza liczne rozprawy i dzieła; wykaz ogłoszonych od 1902 prac zawiera *Sprawozdanie z działalności Stacji Centralnej Meteorologicznej w Warszawie*. Gorczyński napisał m. in.: „Główniejsze wyniki naukowe ekspedycji Pań. Instytutu Meteorologicznego do Sjamu i w okolice równikowe, marzec — sierpień 1923 r.”, *Czasopismo Geograficzne* 1923, p. 144—146, „Light Filter Measurements made by the Polish Solar Radiation Expedition to Siam in 1923 and at Touggourt in the Sahara desert 1924”, *Quarterly Journal of the R. Meteor. Soc.* London 1926, Vol. 51 Nr. 218, April, „Polska wyprawa aktynometryczna na ocean Indyjski do Sjamu w r. 1923”, *Przegląd Geograficzny*, 1924, T. IV i *Czasopismo Geograficzne*, „Polskie okrętowe pomiary aktynometryczne na oceanach Atlantyckim i Indyjskim”, *Przegląd Geograficzny*, T. XI, 1931, „Radiación solar, total y difusa en Tacubaya, Servicio Meteorológico Mexicano, Mexico, 1932, Nr. 4.

„Nowe izotermie Polski, Europy i kuli ziemskiej, z dodatkiem: „O charakterze klimatycznym Polski“, Warszawa 1918.

Ankieta — Gorczyński Wład.: Mesures actinométriques, effectuées à bord de navires dans les océans Atlantique et Indien, Genève 1931 (badania G-go 1913—1928). — Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Najnowsze badania słońca, *Dziennik Chicagoski*, 1927, Nr. 252 z 27. X. — Orgelbrand Supplement. — Peretiatkowicz i Sobeski: Kultura polska, Poznań 1932.

Gordon Jakób (Jatowt), * 1823 (1825) † 30. XI. 1895 we Lwowie, podróżopisarz; zesłany w 1846, uciekł z drogi, ponownie uwięziony w 1848, zesłany został do bataljonów w Uralsku potem w Orenburgu, ułaskawiony po 6 latach i wysłany na Krym, uszedł do Stanów Zjednoczonych, gdzie przebywał do powstania styczniowego, poczem wrócił do kraju i osiadł we Lwowie; napisał pamiętniki, które wyszły w tłumaczeniach na języki francuski i niemiecki, liczne opisy podróży, oraz powieści, m. in.: „Pamiętniki J. G. Gordona, Polaka z Korony, obywatela Stanów Zjednoczonych“, Paryż, 1862, „Gdy się było młodym. Wspomnienia z podróży po szerokim świecie“, Lipsk, 1871; „Obrazki caryzmu“, z przedmową Br. Trentowskiego, Lipsk, 1867, „Przechadzki po Ameryce“, Berlin, 1866, „Wspomnienie z Włoch, Szwajcarii i Niemiec“, *Strzecha*, 1871 i t. d.

Gutenberg — Orgelbrand — Trentowski Br.: (przedmowa do „Obrazków“) — *Przegląd Polski*, 1866/67, p. 317. — Wielka Encyklopedia. — *Wolne Słowo Polskie*, 1896, Nr. 200. Arch. Rappenswilskie, Rkps. 911.

Goryński Jan, podróżował przed 1570 r. do Ziemi Świętej; pozostawił opis swej podróży p. t.: „Peregrynacja do Ziemi Świętej“ w której to pracy zobrazował, jak były zorganizowane w owych czasach pielgrzymki.

Baranowski Tomasz Wład.: Goryński Jan, Peregrynacja do Ziemi Świętej, z rękopisu Biblj. Ordynacji Zamoy-skich wydał wstępem i objaśnieniami opatrzył, Warszawa, 1914 (Prace Kom. do badań nad bist. liter., 1914, p. 258--289) — Bystron — Gutenberg.

Gostomska Zofja Nałęcz, * 21. I. 1899 w Przemysłu, bibliotekarka w Ossolineum we Lwowie; w 1925 odbyła podróż do Kanady w celach literackich a przyłączwszy się do grupy emigrantów, osiadła w puszczy, w okręgu Abitibi (Quebec), gdzie przez trzy lata pracowała jako kolonistka-pionier; potem pracowała w konsulacie w Winnipegu; zwiedziła Kanadę, pod koniec 1929 wróciła do kraju, zatrzymując się dłużej w Londynie. Z podróży swych i pracy pionierskiej napisała: „Z kanadyjskich szlaków“, Lwów 1931, oraz ogłasza artykuły w prasie lwowskiej, jak „Kanada i jej mieszkańcy“, *Słowo Polskie*, 1927, Nr. 188, 189. „Ze stolicy nad rzeką św. Wawrzyńca“, *Słowo Polskie* 1927, Nr. 271. „Na emigracji w Kanadzie“, *Słowo Polskie* 1929, Nr. 354. feljeton „Z przechadzki po pięciu kontynentach“, *tamże*, 1931, Nr. 176. (korespondencje z wystawy kolonjalnej w Paryżu w 1931 r.).

Ankieta — *Il. Kurjer Codzienny*, 1931, Nr. 89 (recenzja).

Gotarowski Adam, sędzia grodzki bobrownicki, towarzyszył jako sekretarz Józefowi Podoskiemu w po-

selstwie do Porty w 1759—1760; napisał „Djarjusz poselstwa Józefa Podoskiego do Turek“, która to praca znajduje się rękopisie (Nr. 614) w Ossolineum.

Estreicher.

Górecki J. ks. dominikanin, przedstawiciel Rzeczypospolitej w Watykanie, udawał się dwukrotnie, drugi raz w 1653 r., do Rzymu, aby z ramienia Jakóba Kurlandzkiego proponować papieżowi Inocentemu X wyprawę kolonialną celem odkrywania nowych krajów i kolonizowania ich oraz nawracania tubylców na katolicyzm.

Retinger Józef H. dr.: Książę Jakób Kurlandzki i jego polityka kolonialna, *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1933, Nr. 5

Grabowski Adam, *1876 r. w Warszawie, malarz; przebywał we Włoszech i Francji; w 1904 udał się wraz z Wincentym Brzozowskim do Syrii i Palestyny jako korespondent czasopisma artystycznego „Sztuka“, wydawanego kilka miesięcy przez Antoniego Potockiego; przez cztery lata przebywał w Azji Mniejszej i północnej Afryce, wędrując z Latakiah do Tarabulos, Beyrutu, Baalbeku, Damaszku, studjując po drodze, poznawszy język arabski, zabytki architektury greckiej, rzymskiej i arabskiej, stosunki polityczne między Arabami a Turkami; podróże swe opisał w pracy: „Wśród gór i pustyni Coelesyrii“, Poznań 1925.

Bystroń — Rygier L., Przedmowa do „Wśród gór“.

(Grillo zob. Ryłło.)

Grabowski Juljan dr., * 1848 w Warszawie
 † 28. II. 1882 w Krakowie, chemik; kształcił się w Szkole
 Głównej i Uniwersytecie Warszawskim, potem asystent
 uniwersytetu w Sztrasburgu; osiadłszy w 1875 we
 Lwowie, był asystentem profesora Radziszewskiego,
 później docentem na Politechnice Lwowskiej; w 1877 r.
 odbył podróż z ramienia Wydziału Krajowego do Ame-
 ryki w celu zbadania technologii nafty i prowadził ba-
 dania przez pół roku w Pensylwanji.

Leppert Wł., *Wszczęświat*, 1882, Nr. 11—12. — Wielka
 Encyklopedia. — Rostafiński J.: Juljan Grabowski, *Kurjer*
Warszawski, 1882, Nr. 55, 56. — Sulimierski F.: Juljan Gra-
 bowski, *Tygodnik Ilustrowany*, 1882, Nr. 326, p. 177—178.

Gralewski Mateusz (Mateusz z Mazewa), *1824
 † 1891, działacz patriotyczny i pisarz; zesłany w 1844 r.
 do wojska na Kaukaz, przebywał tam 12 lat, wrócił
 do kraju w 1856 r., wziął udział w powstaniu stycz-
 niowem jako członek Wydziału Wojny, poczem uszedł
 zagranicę, gdzie uczestniczył w wydawnictwie pisma
 „Braterstwo”, w którym ogłosił broszurkę „O Gruzi-
 nach”, wreszcie osiadł we Lwowie; z pobytu na Kau-
 kazie ogłosił „Kaukaz, wspomnienia z dwunastoletniej
 niewoli, opisanie kraju; ludność, zwyczaje i obyczaje”
 Lwów 1877 r.

Janik — Wielka Encyklopedia.

Grąbczewski Bronisław * 1854 r. w Kowień-
 szczyźnie † 1926 w Warszawie, topograf i podróżnik;
 studjował w Instytucie Górniczym w Petersburgu, po-
 czem wstąpił do wojska rosyjskiego, gdzie dosłużył

się stopnia generała; Grąbczewski badał Pamiry, Kandżut, Tybet, północną Kaszgarję i zwiedził kilkakrotnie Japonję. Jako oficer rosyjski brał czynny udział w wyprawach wojennych na Ferganę w 1875 r., na Alaj 1876 r. i na Samarkandę w 1878 r.; będąc pomocnikiem naczelnika powiatu margielańskiego studjował języki Sartów i Tadżyków; w 1885 r. brał udział z ramienia rządu w wytyczeniu granicy między Rosją a Chinami i badał wówczas Kaszgarję; w 1886 r. badał strumienie źródłowe Syr-Darji, rzeki Naryn, Susamyr oraz góry Aleksandra, Fergany i Tian-Szan, 1888 r. Pamiry, Hindukusz, niektóre strumienie źródłowe rzek Indusu, Kandżut i w 1889 r. Karategin i Dardystan oraz północno-zachodnią część Tybetu, starając się dotrzeć do Kafiristanu; w latach 1891 i 1892 zwiedzał ponownie Pamiry; od 1896—1903 przebywał w Kwantungu, od 1903 — 1906 był gubernatorem i atamanem kozaków astrachańskich; zwolniony z urzędu udał się do Francji i do Hiszpanji, aby w 1910 roku osiąść w Warszawie. W czasie wojny światowej przebywał nad Morzem Czarnem, poczem w 1920 r. wrócił do Warszawy przez Japonję, Cejlon i Londyn. Grąbczewski podczas tych wypraw zbierał najrozmaitsze kolekcje przyrodnicze i etnograficzne, doprowadzając zbiór materiałów do 36.000 okazów, zdejmował mapy geograficzne i czynił zdjęcia marszrutowe, obejmujące przeszło 10.000 kilometrów przebytych w krajach dotąd niezbadanych, określił 87 punktów astronomicznych — 509 wysokości barometrycznych, odkrył złoża nefrytu. Prace Grąbczewskiego znacznie

rozszerzyły wiadomości nasze¹ o Azji Środkowej; angielskie badania wyżyn środkowo-azjatyckich wykazują stale poprawność robót Grąbczewskiego. Materiały zebrane przez Grąbczewskiego opracowali Wojekow, Tillo, Siemianow. Grąbczewski za prace swe kilkakrotnie odznaczony był medalami przez rosyjskie towarzystwo geograficzne. Opisy podróży generała Grąbczewskiego dopiero po wojnie udostępnione zostały społeczeństwu polskiemu w pracach: „Podróże” 2 tomy: „I. Kraj i ludzie. Podróż do Azji Środkowej II. Przez Pamiry i Hindukusz. W pustyniach Raskemu i Tybetu” Warszawa 1924-1926, „Wspomnienia myśliwskie”, Warszawa 1925, „Na służbie rosyjskiej, fragmenty wspomnień” Warszawa, 1926 i t. d.

Chłapowski Franciszek dr.: Podróż kapitana Grąbczewskiego do Środkowej Azji, *Roczniki Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu*, R. XVIII, str. 201. — Fularski — Gadomski Adam: Polscy odkrywcy i podróżnicy. Kalendarz *Ilustrowanego Kurjera Codziennego* na rok 1929. — Gutenberg — J. W.: Jeszcze o zasługach Grąbczewskiego w zbadaniu Karakorum, *Przyroda i Technika*, 1927, Nr. 7 — Lencewicz Stanisław: Generał Bronisław Grąbczewski, *Przegląd Geograficzny*, 1925, p. 144—145. — Tenże: Kolonizacja a wyprawy naukowe, *Pionier Kolonialny — Morze*, 1928, Nr. 4 i p. 26. — Maliszewski Olszewicz — Olszewicz Bolesław: Generał Bronisław Grąbczewski, podróżnik polski po Azji Środkowej. *Naokoło Świata*, 1926, Nr. 25, p. 89—104. — Tenże: Generał Bronisław Grąbczewski, polski badacz Azji Środkowej 1855 — 1926. Poznań 1927. — Orgelbrand Supplement T. 17. — (Recenzje): *Droga*, 1926, 1928, Nr. 4. — Szczepański J. A.: Udział Polaków w zdobywaniu gór świata, *Kurjer Naukowo - Literacki*, 1931,

Nr. 28. — Rymiński Ludwik: Wielcy polscy podróżnicy. Gen. Bron. Grąbczewski, *Wschód*, 1930, Nr. 1. p. 11—16. — Wąsowicz J.: O pracach Grąbczewskiego w kaszmirskim dorzeczu Indusu, *Czasopismo Geograficzne*, 1927, Nr. 1, p. 26. — Tenże: Royal Geographical Society o Grąbczewskim, *Czasopismo Geograficzne*, 1926, Nr. 4. — Wielka Encyklopedia — Wróblewski W.: Wyprawy do Azji Środkowej, *Wszechświat*, 1891, Nr. 52, p. 817—822.

Grochowski Kazimierz, * 1873 w Rudzie, pow. żydaczowski, inżynier górniczy i podróżnik; studjował na uniwersytecie we Wiedniu i akademjach górniczych w Leoben, Przybramie i we Freibergu Saskim; wyjechał na Daleki Wschód Azji, pod drodze zwiedzając Indje i Japonję; od roku 1906 aż do r. 1914 prowadził badania geologiczne, górnicze, a także archeologiczne i etnograficzne we Wschodniej Azji, na przestrzeni od Korei do Oceanu Lodowatego i od mórz Japońskiego, Ochockiego i Berynga, aż do rzeki Leny, badania obejmowały także półwysep Alaskę i wyspy Aleuckie, prócz tego zwiedził wyspy Hawajskie i Północną Amerykę od Kanady do Meksyku; w r. 1914 wyjechał do Chin i aż do r. 1932 włącznie odbył kilkanaście ekspedycji badawczych do Mongolji, kraju Urjanchajskiego (razem ze szwedzką ekspedycją prof. Sederholma), Mandżurji i Chin, w r. 1916 założył osadę przemysłową w rejonie jezior Słonych i Sodowych w prow. Barga (Mongolja), która to osada otrzymała nazwę „Grochowskoje” albo „Fort Grochowski”. Grochowski w r. 1929 był Delegatem Kolonii Polskiej w Chinach, na „Pierwszy

Zjazd Polaków z Zagranicy" w Warszawie. Wraz z kilkoma europejczykami założył w Harbinie „Towarzystwo Badania Mandżurji“ (Manchuria Research Society Harbin) i Muzeum przy niem, które obecnie zabrali Chińczycy. Napisał wiele artykułów w pismach polskich i zagranicznych oraz książkę p. t.: „Polacy na Dalekim Wschodzie“, Harbin 1928 r.

Ankieta — Borzemski W.: Pamiętnik tajnych organizacji niepodległościowych, Lwów 1930 r. — Ekspedycja inż. K. Grochowskiego na „Cmentarzysko Narodów“ w prowincji Hej-Lun-Dzian w Chinach, *Wschód*, 1932 r., Nr. 1—2 (5/6), p. 67—69. — Lepecki Bohdan T.: Zatař mandżurski a Polacy, *Kurjer Czerwony*, 1932, Nr. 253. — Pomarański St.: Na odległej placówce. Z działalności na Dalekim Wschodzie inż. K. Grochowskiego, *Gazeta Lwowska*, 1927, Nr. 288, z dn. 16. XII. — Przewalski Stefan: Polskie badania naukowe w Mongolji, *Morze — Pionier Kolonialny*. 1931, Nr. 6/7. — Tenże: Muzeum polskie w Charbinie, *Morze — Pionier Kolonialny*, 1931, Nr. 6/7 — Tenże: Muzeum polskie w Charbinie, *Morze — Pionier Kolonialny*, 1932, Nr. 1 — Reychman Jan: Polskie Muzeum Wschodoznawcze w Charbinie, *Kurjer Naukowo-Literacki*, 1931, z dn. 29.VI. — Wychodźca: Polska ekspedycja, *Gazeta Warszawska*, 1931, z dn. 18. I. — Wyprawa nad rzekę Żółtego Smoka, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1931. Nr. 281. — Wyprawa nad rzekę Żółtego Smoka, Ekspedycja inż. Grochowskiego, *Słowo* 1931, Nr. 228. — *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 213.

Gruszecki Artur, * 1852 r. w Samborze, † 1929 r.; powieściopisarz; badał w 1897 r. wychodźstwo polskie w Niemczech, w 1899 r., w miesiąc po Bieleckim i Dmowskim, udał się jako delegat *Tygodnika Ilustrowanego* do Parany w celu badania położenia wychodźstwa polskiego; sprawozdania i spostrzerzenia swe opubli-

kował w *Tygodniku Ilustrowanym*; nie zgadzał się z sposobem propandandy Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego, skąd wywiązała się dłuższa polemika w prasie; wynikiem podróży G-go były między innymi prace: „Na drugą półkulę”, Warszawa, 1903 r., „Z kraju palm i słońca. Wrażenia z podróży”, Kraków, 1903, 1925 r. „Przygody chłopca w Brazylii” Powieść dla młodzieży, Warszawa, 1912 r.

Głosy prasy, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1900 r. Nr. 6. — Gutenberg. — Informacje p. Gruszeckiego, *Cazeta Handlowo-Geograficzna*, 1900 r. Nr. 5. — Interview z p. Gruszeckim, *Tamże* 1900 r. Nr. 2, p. 31-32. — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement, T. 16. 17. — Pan Artur Gruszecki, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1900 r. Nr. 6. — Na drugą półkulę. Wyjazd delegata naszego do Parany, *Tygodnik Ilustrowany*, 1899, Nr. 41, p. 799-800. — Rewera: Rozumny krok. *Tamże*, 1899 r. Nr. 41, 801-802. — Romer Eugenjusz: W imieniu prawdy (odparcie ataków G-go na Siemiradzkiego), *Tamże*, 1900 r. Nr. 11. p. 113-114. — Tokarzewicz J.: Zamiast kroniki, *Ateneum*, 1900 r. T. III. zesz. 3. — Wyjazd naszego delegata do Brazylii, *Tygodnik Ilustrowany*, 1899 r. Nr. 47, p. 919-920.

Grzegorzewski Jan, * 1850, † 1922, etnograf i orientalista; miłośnik słowiańszczyzny bałkańskiej i wschodu muzułmańskiego, zwrócił uwagę naszych uczonych na zagadnienia wschodnie i zainicjował założenie w 1914 r. „Rocznika Orientalistycznego”; podróżował wiele po Bałkanach, Bliskim Wschodzie, Turcji, Arabji; w czasie wojny rosyjsko-tureckiej był korespondentem wojennym „Figara”, napisał szereg studjów o ludach południowo-słowiańskich, oraz z zakresu spraw wschodnich jak: „Podróżnicy polscy na

Wschodzie", Lwów 1896, „Albanja i Albańczycy", Lwów 1912, „Język Łach-Karaitów", 1917, „Działalność Polaków na Bałkanie i na dalszym Wschodzie" (Polska w kulturze powszechnej, Kraków 1918), „Współczesna Bułgarja", Kraków 1883, „Chrześcijananie na wulkanie Wschodu", *Wędrowiec*, 1891, Nr. 27 34; „List otwarty do J. Eks. J. W. Pana marszałka krajowego w sprawie orjentalizmu i orjentalistyki", Lwów 1904, „Z Arabji południowej", *Wędrowiec* 1891, Nr. 35, 38, 39. „Z dziedziny piękna i sztuk pięknych w Persji", *Tygodnik Ilustrowany*, 1889, Nr. 336, „Z pod niebo wschodniego. Nowele i fragmenty z podróży", Lwów 1902. Grzegorzewski był członkiem Tow. Handlow. Geograficznego we Lwowie.

Gość ze Wschodu, *Słowo Polskie*, 1914 Nr 139. — Jan Grzegorzewski i stacja naukowa polska na Wschodzie, *Przegląd*, 1914, Nr. 84. — Gutenberg — J. Fr. G.: Związek Naukowo Literacki (recenzja odczytu Grzegorzewskiego), *Słowo Polskie*, 1914, Nr. 154. — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement T. 16. — Wielka Encyklopedia. — (Zyciorys) w II zesz. *Rocznika Orjentalistycznego za Koraj-Awazy* 1932.

Grzybowski Józef, dr. * 1869 r. w Krakowie, † 1922 r.; paleontolog, geolog i podróżnik; uczeń i asystent Szajnochy, pierwszy profesor na oddzielnej katedrze paleontologii Uniwersytetu Jagiellońskiego; odbył w 1897 r. podróż naukową do Ameryki południowej, później odbywał podróże po Europie. W 1916—1917 r. badał naftonośne obszary w Iraku i w Mezopotamji, o czem opublikował sprawozdanie pt. „Polska ekspedycja naukowa do Mezopotamji", *Przegląd Geograficzny*, I, 1918/19, p. 144—150,

Fudakowski J.: Drogi i środki polskiej ekspansji naukowej na bliski Wschód. *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 259. — Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand Supplement.

Grzywiński Jan * w 1878 w Zdżarach pod Tarnowem; publicysta z zakresu astrofizyki, przyrody i prehistorji; w czasie studjów uniwersyteckich zwiedzał Węgry, Austrię, Czechy, Szwajcarję, Niemcy, kierował w 1914, jako oficer legionowy, budową „Drogi Legionów”, przez przełęcz Pantyru; G. zainicjował i zrealizował sprowadzenie zwłok gen. Bema z Aleppo w 1929; zaprojektował i redaguje kalendarz *Ilustrowanego Kurjera Codziennego*, w którym prowadzi stale propagandę polskiego morza, rejestruje co roku rozwój polskiej żeglugi oraz informuje o polskim podróżnictwie; Kalendarz I. K. C. przyczynił się do spopularyzowania zasług odkrywczych polskich podróżników i do pogłębienia zainteresowania w kierunku wypraw badawczych.

Ankieta .

Gustowski Leszek, * 22. VII. 1900 r w Opalenicy Wlkp.; redaktor; studjował na Uniw. Berlińskim i Poznańskim, gdzie ukończył wydział ekonomiczny; członek Zarządu Oddziału Ligi Morskiej i Kolonjalnej w Poznaniu. Od r. 1925 odbywał podróże do Niemiec i Belgji w celach gospodarczych; w lutym 1928 r. udał się jako akredytowany przy Office National du Commerce Extérieur w Paryżu do francuskiej Afryki północnej, poczem od grudnia 1928 r. do czerwca 1929 objechał w celach ankiety handlowo - gospodarczej

odbywanej w kontakcie z posłami Rzeczypospolitej, ponownie Belgię, Francję, ponadto Szwajcarię, Austrię i Czechy. Od lipca 1929 do końca 1930 podróżował z Gdyni i Gdańska do portów basenu bałtyckiego; zajmuje się wydatnie propagandą morza polskiego, handlu zamorskiego i sprawami emigracji, ogłaszając artykuły w prasie polskiej zagranicą — oraz w krajach francuskich, niemieckich i włoskich; jest stałym korespondentem *Gazety Polskiej w Brazylji* w Kurytybie od listopada 1928. Od września 1930 jest redaktorem naczelnym *Kupca* tygodnika w Poznaniu oraz redaktorem gospodarczym kilku innych wydawnictw specjalnych. Obok prac treści ogólnie — ekonomicznej, napisał m. innemi „Kartki z podróży”, Poznań 1930, „Na Morze! Gdańsk, Gdynia”, Poznań 1931, „Od Warszawy do Sahary”, Poznań 1932, „Danzig und Gdynia”, Poznań, Katowice, Gdańsk, 1930, oraz liczne elaboraty podróźnicze, jak: „W kraju stepów, piasków i daktyli”, *Rocznik Rynku Kolonialnego*, 1930, „Największe winnice Afryki” *Rocznik Domu Gościnnego*, 1929, „W kraju fig i oliwek”, *Rocznik Kupca* 1929, „Pierwsza podróż kupców polskich do Belgji i Holandji” 1932, „Polen und das Meer” Amsterdam, Rotterdam 1933. Gustowski rozwija ponadto żywą działalność odczytową w kraju oraz w krajach zagranicznych jak: Niemcy, Francja, Czechy i Holandja.

Ankieta

Gzowski Kazimierz Stanisław * 1813 r. w Petersburgu † 1898 w Toronto w Kanadzie; nauki pobierał

w Liceum Krzemienieckim, poczem studjował prawo i osiadł w Filadelfji jako adwokat, następnie, przerzucawszy się na inżynierję, prowadził w 1841 r. w Toronto roboty przy budowie kolei; w 1872 r. obrany prezesem towarzystw strzeleckich, mianowany podpułkownikiem i pułkownikiem sztabu inżynierji kanadyjskiej, został w 1879r. adjutantem królowej Anglji, w 1896 gubernatorem Ontario oraz prezesem towarzystwa inżynierskiego i komisji wodospadu Niagary.

Tygodnik Ilustrowany, 1898, 37, p. 784, Nr. 46. p. 915.

Habich Edward, * 1835 r. w Warszawie † 1909; inżynier; po odśluzeniu wojska jako oficer artylerji, udał się do Paryża, gdzie w szkole dróg i mostów uzyskał stopień inżyniera, wrócił w 1863 r. na powstanie, w którym odznaczył się jako dowódca oddziału; po powstaniu wyemigrował w 1865 r. do Francji, został profesorem mechaniki, a później dyrektorem Wyższej Szkoły Polskiej na Monparnasie, przeniósł się w 1869 r. do Peruwji, gdzie zorganizował w 1876 r. w Limie pierwszą w Ameryce południowej szkołę inżynierów, której został dyrektorem; w Peruwji przeprowadził ważne roboty inżynieryjne, jak budowy mostów, regulacje miast, irygacje południowej części kraju; w Limie założył i wydawał rocznik naukowy: „*Annales de constructions civiles y de minas del Peru*”. Habich ogłosił kilka książek z dziedziny inżynierji wodnej, jak: „*Vias del Pacifico al Maranon*”, Lima 1903, „*Études géométriques et cinématiques*”, Lima 1880.

Bulletin Polonais, 1876, Nr. 3, p. 11; 1883, Nr. 15, p. 29. —

Gutenberg — Kluger Władysław: Listy z Peruwji, Kra-

ków 1887 — Orgelbrand Suplement T. 16 — Zieliński Stanisław: Bitwy i potyczki 1863/4, Rapperswil 1913, str. 176—178, 518. — Korespondencja Gasztowntta, Rękopis Biblj. Rapperswilskiej, Nr. prowiz 66. — Korenspond. Duchnińskiej Seweryny, Rkps. Biblj. Rapperswilskiej Nr. prowiz. 148.

(Hadajad bej zob. Rzewuski Wacław).

Haiman Mieczysław, * 1888 r. w Złoczowie, redaktor i historyk wychodźstwa w Ameryce; uczęszczał do gimnazjum we Lwowie; od 1908 do 1913 służył w marynarce austriackiej, poczem osiadł na stałe w Stanach Zjednoczonych, gdzie w 1917 wstąpił do *Kurjera Codziennego* w Bostonie, następnie pracował w redakcjach *Polaka w Ameryce* i *Telegramu* w Buffalo, od 1927 w *Dzienniku Zjednoczenia*. Ogłosił szereg wierszy i nowel w latach 1917—1921 w *Kurjerze Codziennym* i *Postępie* (Baltimore); poświęciwszy się pracom nad historją Polaków w Ameryce, ogłosił z tej dziedziny cenne prace, jak „Historja udziału Polaków w amerykańskiej wojnie domowej“, Chicago 1928, „Z przeszłości polskiej w Ameryce“, Buffalo 1927, „Polacy wśród pionierów Ameryki“, Chicago 1930, „Poland and the American Revolutionary War“, Chicago 1932.

Ankleta — Zieliński: Bibl. Migr.

(Hajota zob. Rogozińska)

Hartung Mikołaj, chemik i przyrodnik; przed powstaniem asystent Fonberga w Kijowie, za udział w powstaniu styczniowym zesłany nad Bajkał, odbył drogę etapami do Tobolska wraz z Aleksandrem Cze-

kanowskim, na zesłaniu wziął udział w powstaniu nad Bajkałem; badał florę i życie owadów na Syberji oraz stosunki etnograficzne wśród Sojatów; w 1871 r. badał słone jezioro Borziwiki, w 1873 r. tzw. Kitajskie i Tunkińskie „golcy”; zebrał kolekcje entomologiczne i materiały etnograficzne; zielnik kolekcij botanicznych, które zbierał z Czerskim, znajduje się w Ogrodzie Botanicznym w Petersburgu.

Ankieta — (Inf prof. B. Hryniewieckiego) — Dybowski Ben. Pamiętnik, Lwów 1930. — Janik — Talko Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegl. Współczesny*, 1924 Nr. 26.

Hellwig Bronisław, * 4. VIII. 1889 r. w Bełchatowie, inżynier — rolnik, dyplomowany agronom, specjalista w sprawach rolnictwa podzwrotnikowego; b. kierownik rolniczych zakładów doświadczalnych, doradca b. Urzędu Emigracyjnego w sprawach rolnictwa kolonjalnego i referent spraw doświadczalnictwa i nauki rolniczej w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych, wiceprezes Sekcji Badań Terenowych Ligi Morskiej i Kolonjalnej, członek Naukowego Instytutu Emigracyjnego i Kolonjalnego, wykładowca Studium Nauk Emigracyjnych i Kolonjalnych. W latach 1929/30 odbył podróż dla studjów rolnictwa krajów gorących do Brazylii, pracując podczas podróży w Instytucie Rolnictwa Kolonjalnego w Nogent-sur-Marne pod Paryżem i w Instytucie Agronomicznym w Campinas (stan Sao Paulo). Napisał między innemi: „Kawa — uprawa krzewu kawowego”, Warszawa 1930, „Wrażenia rolnicze z podzwrotnika”, *Gazeta Rolnicza* 1930 r. Nr. 1, „Wrażenia

rolnicze z Parany“ *tamże* 1930 r. Nr. 24, „Rolnictwo krajów podzwrotnikowych. Podręcznik dla kolonistów“ (wspólnie z Jerzym Jackowskim), Warszawa 1832 r. Ankieta.

Hempel Antoni; brał udział w r. 1891—1892, wraz z Wiktorem Łażniewskim, w wyprawie naukowej profesora J. Siemiradzkiego do Ameryki Południowej, skąd napisał relację p. t. „Gorączka brazylijska“, *Przegląd Emigracyjny*, 1892, Nr. 1, 2, „Polacy w Brazylii: Centralne stacje imigracyjne w miastach; na plantacjach; koloniści na własnych kolejach; uciekinierzy, *tamże*, 1892, Nr. 3, 4, 9, 11, 12; 1893, Nr. 3; oddzielnie wydał: „Polacy w Brazylii, przez... członka wyprawy naukowej Dra J. Siemiradzkiego do Brazylii i Argentyny. Z mapą kolonij polskich w Brazylii“. Lwów 1894.

Bis St., *Przegląd Emigracyjny*, 1893, Nr. 23. — Tokarzewicz J.: Zamiast kroniki, *Ateneum*, 1900, T III, zesz. 3.

Henryk Sandomierski, * między 1127 a 1131 † 18. X. 1166, książę sandomierski i lubelski, czwarty syn Bolesława Krzywoustego; przyłączył się z garstką rycerzy polskich w 1154 do wyprawy krzyżowej i zdobył sobie sławę, walcząc w wojsku Balduina w Palestynie: poległ w walce z Jadźwingami.

Balzer Oskar: Genealogja Piastów — Bersohn M.: Kilka słów o pielgrzymach i podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dzieła; *Biblioteka Warszawska* 1868, T. IV, p. 1-13 Bystron — Długosz — Kantecki: Zgon Henryka Sandomierskiego, *Przewodnik Naukowy i Literacki*, 1884 — Platter — Ultima Thule — Wielka Encyklopedia.

Henryk II Pobożny, * w 1191 r. † 9. IV. 1241 w bitwie pod Lignicą, syn Henryka Brodatego; brał udział w wyprawie krzyżowej Andrzeja II w r. 1217.

Orgelbrand — Wielka En yklopedia — Włodarski B.: Udział Polaków w wyprawie krzyżowej Andrzeja II w 1217 r. *Kwartalik Historyczny*, 1924, zeszyt 1-2, p. 28- 36.

Hermanowicz, lekarz wojskowy; uczestnik powstania listopadowego; wstąpił w 1833 r. do służby egipskiej, w której był lekarzem sztabowym pułku; w służbie Mehmeta Alego towarzyszył synom wicekróla w kampanjach przez nich odbytych, brał udział w kilku wyprawach do Sennaru, później był w sztabie Ibrahima paszy w wojnach syryjskich, w 1840 r. był w wyprawie do Hedżasu, dwukrotnie odwiedzał Mekkę; gdy Mehmet Ali, w nadziei, że odkryje złoża złota w Sudanie, prosił Rosji o przysłanie mu oficerów, zdatnych do czynienia odnośnych poszukiwań, Hermanowicz przyłączony został do wyprawy pułkownika rosyjskiego Kowalewskiego w 1837 — 1839 r. W wyprawie tej, w której brało udział kilku Polaków, a która, mimo że złota nie znalazła, dała jednak dodatnie wyniki naukowe, Hermanowicz zebrał wiele szczegółów o Sudanie.

Bystroń — Mann Maurycy: Podróż na Wschód, Kraków, 1854-1855, T. I. p. 473, III, 186.

Hirszenfeld Józef, inżynier, wziął udział w podróży statku Rogozińskiego „Łucja — Małgorzata“ do Kamerunu od grudnia 1882 do 20 kwietnia 1883 r., osiadł w faktorji niemieckiej na rzece Kameruńskiej, gdzie pozostawał do powrotu do kraju pod koniec 1883 r.

Ankieta — Rogoziński SS.: Wyprawa. Żegluga wzdłuż brzegów zachodniej Afryki na lgrze „Łucja — Małgorzata“ 1882-1883, Warszawa 1886 — Tomczek Klemens: Dziennik Podróży, rękopis niedrukowany.

Hłasko Florjan, dr. med.; * 16. IV. 1865 w Ku-
binie w Witebszczyźnie † 29. XII. 1921; komandor
marynarki wojennej; do gimnazjum uczęszczał w Witeb-
sku, studjował w Petersburgu, jako lekarz na statkach
marynarki wojennej rosyjskiej dwadzieścia lat prze-
bywał na morzu, biorąc udział w różnych wyprawach
wojennych; po wskrzeszeniu Polski wstąpił jako lekarz
mar. woj. do marynarki Rzeczypospolitej i zmarł na
stanowisku Komandora; przeżycia swoje opisał w książ-
ce: „Morzami ku Polsce. Z pamiętnika marynarza“,
Warszawa 1922 r.

Porębski K., wice-admirał, Przedmowa do książki: „Mo-
rzami ku Polsce“, — W rocznicę zgonu śp. Dr. Florjana
Hłaski, autora, „Morzami ku Polsce“, *Podróże morskie
i sport wodny*, Warszawa, 1923, Nr. 1. —

(Hodl zob. Tokarzewski Józef).

Hołowiński Ignacy ks. (Kefaliński Żegota, Kostro-
wiec), arcybiskup metropolita mohyl.; * 19. X. 1807 r.
w Owruczu † 1855 w Petersburgu; odbył w 1839 r.
sześciotygodniową pielgrzymkę do Ziemi Świętej, po-
dróżując przez Odesę, Konstantynopol, Syryję i wydał
pięciotomowe dzieło, p. t. „Pielgrzymka do Ziemi
Świętej“, Wilno 1841—1843 i Petersburg 1853, która
to praca uważana jest za najdokładniejszy opis Ziemi
Świętej, jej historii oraz tradycji i legend.

Bersohn M.: Kilka słów o polskich pielgrzymach i podróz-
nikach do Ziemi Świętej i ich dziełach, *Biblioteka War-*

szawska, 1868, T. IV. p. 1—13 — Bystroń — Czajkowski K. ks.: Nowy komentarz do charakterystyki Hołowińskiego, *Przegląd Powszechny*, 1905. Nr. 10 — Dobaszewicz Tomasz ks.: Wspomnienie z czasów, które przeżyłem, *Przegląd Polski*, 1882, T. IV., 1883, T. I i II, i odbitka, Kraków 1883 — Encyklopedia powszechna T. XII, str. 80—89 art. Bartoszewicza — Feliński Szczesny Zygmunt ks.: L'esprit du Mgr. Hołowiński, Petersburg, — Tenże Wspomnienia życia i zgonu Ignacego Hołowińskiego, spisane na żądanie kolegów przez jednego z jego uczniów, Warszawa 1856. — Galli Edward Marjan dr.: Pamiętniki, 1816—1893, *Przegląd Narodowy*, 1913, zesz. 8—11 (z bibliografią) — Gutenberg — Grabowski M. — Iwaszkiewicz Jerzy ks.: Mowa na pogrzebie śp. Ignacego Hołowińskiego, Petersburg 1855 — Janik — Jankowski Placyd: Wspomnienia ze szkół słonimskich, *Kronika Wiadomości krajowych i zagranicznych*, 1857, Nr. 111. — Kozłowski S.; Mowa (Cztery mowy po ks. Ignacym Hołowińskim, Wilno 1856). — Majewski W.: Mowa. (Cztery mowy po ks. Ignacym Hołowińskim, Wilno 1856). — Orgelbrand — Stanisławski A.: Do korespondencji z lat ubiegłych, *Kronika Rodzinna*, 1883, p. 211—212. — Recenzje; ks: Widoki Ziemi Świętej, *Tygodnik Ilustrowany*, 1886, Nr. 208, p. 411—414, — Ed. H: Teka Rozmaitości, *Biblioteka Warszawska*, 1844, T. III. p. 442—445; — Węzyk: Pielgrzymka do Ziemi Świętej, *Tamże*, 1842, T. III, p. 398—408. — Symon Fr. Albin ks.: Z życia i korespondencji ks. Hołowińskiego (Charitas, Petersburg 1894, str. od 50—58). — Wasilewski Jan ks.: Arcybiskup i administratorowie archidiecezji mohilewskiej, Pińsk 1928 — Ultima Thule — Wielka Encyklopedia — Wspomnienia z życia i zgonu Ignacego Hołowińskiego, Warszawa 1856

(Holiński zobacz Hołyński Aleksander.)

Hołyński Aleksander Jan Joachim (Holiński)

* 1813(1818) pod Witebskiem † 1884 we Lwowie (1887); po powstaniu listopadowem wyemigrował; w 1836 poznał

się w Rzymie z Juljuszem Słowackim; w latach 1836-1837 odbył wraz z starszym bratem Stefanem podróż do Egiptu i Ziemi Świętej, w powrotnej drodze spotkali się Hołyńscy w Deuderah nad Nilem z Słowackim, który Stefanowi przypisał Anhellego na pamiątkę spotkania się w Ziemi Świętej i pod górami Libanu, Aleksandra obdarzył listem „pisanym na łódce nilowej”; Po powrocie z podróży mieszkał Aleksander Hołyński we Francji i Hiszpanji, wreszcie udał się za Atlantyk i podróżował po Ameryce Północnej i Południowej. Opisy swych podróży ogłaszał pod nazwiskiem „Hołyński”: „Coup d'oeil sur les Asturies“, Paris 1843, „La Californie et les routes interocéaniques“, Bruxelles 1853, I i II wydanie, „L'Equateur, scènes de la vie sud — américaine“, Paris 1861.

Bystroń — Grabowski Michał: List., *Dziennik Warszawski*, 1856, Nr. 33-35 — Małecki A.: Juljusz Słowacki, Wyd. I, II 63 — Orgelbrand — Słowacki Juljusz: Pisma, Wydanie *Kurjera Codziennego*, Tom I. 65. — Tenże: Lilla Weneda, Paryż 1840, p. 157—166. — Tenże: Listy do Matki, wyd. Meyeta T. II. 22 sq. — Wielka Encyklopedia — *Złota Przędza*, I. 594 i 6.

Hołyński Stefan, starszy brat Aleksandra, podróżował wraz z nim po Egipcie i Ziemi Świętej w latach 1836 — 1837.

Zródła zobacz: Hołyński Aleksander.

Horain Juljan, * 1821 r. w Radoszkowicach w powiecie wilejskim, † 28. III. 1883 r. we Lwowie, literat; w 1871, sprzedawszy majątek wyemigrował do Drezna, stamtąd do Stanów Zjednoczonych, gdzie osiadł w Ho-

boken pod Nowym Yorkiem; w 1871 r. wygłosił w Nowym Yorku odczyt: „O bajkach i bajkopisarzach polskich”; w zamiarze skierowania osadnictwa do Kalifornji osiadł tamże, współpracując równocześnie z wielu pismami krajowemi; Horain był w bardzo żywej korespondencji z Piotrem Wereszczyńskim z racji projektu „Nowej Polski niepodległej na Nowej Gwinei”. W 1880 r. wrócił do kraju i osiadł w Krakowie, następnie we Lwowie. Horain napisał między innemi: „Żydzi polscy w Ameryce. Ze świeżych wspomnień”, *Tygodnik Powszechny*, 1882, p. 811, 826, „Na jednym wózku z poetą. Z przed trzydziestoletnich wspomnień”, *Gazeta Polska*, Nr. 212-217, „Listy z Ameryki do przyjaciół w Europie”, *Biblioteka Warszawska*, 1873, T. II, p. 353, T. IV, p. 141, 493 i 1874, T. I, 448, T. II, 63, T. III, 64, 226, „Korespondencje”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1872, 1873, „Epopėja hawajska”. *Kurjer Warszawski*, 1881, Nr. 257—259.

Gutenberg — Orgelbrand — Pietkiewicz Antoni, *Kłosa*, 1883, Nr. 939, p. 412 (z portretem) — S.: Wspomnienie pośmiertne, *Kurjer Warszawski*, 1883, Nr. 71 — Wereszczyński Piotr Aleksander, *Pamiętnik, Rękopis Pol. Akad. Umiejętności* Nr. 1675 — *Wielka Encyklopedia* —; *Biblioteka Warszawska*, 1883, T. II, p. 331 — *Kronika Rodzinna*, 1883, p. 226 — *Tygodnik Ilustrowany*, 1883, Nr. 14 p. 218; 1873, Nr. 228 p. 26 — Teki życiorysowe, Rkps. Biblj. Rapperswilskiej.

Horain Tadeusz, * 1800 (?) na Litwie † 1839 r. w Algierze, generał armji francuskiej; w powstaniu listopadowem oficer sztabowy w korpusie partyzanckim Szeptyckiego potem Różyckiego, po powstaniu wstąpił

do armji francuskiej, odznaczył się jako dowódzca bataljonu polskiego w Legji Cudzoziemskiej w Algierze; odznaczony wielu dekoracjami polskimi, francuskimi i hiszpańskimi zginął w Algierze z ran otrzymanych w boju z Kabylami przy zdobywaniu twierdzy Gige lly; na pamiątkę waleczności jaką okazał Horain, jedna z ulic twierdzy oraz jeden szaniec otrzymały jego miano.

Czajkowski Michał: Dziwne życia Polaków i Polek, Lipsk 1865 — Kunaszowski Hieronim Życiorysy uczestników powstania listopadowego, Lwów' 1880 — Lewak Adam, dr.: Czasy wielkiej emigracji, (Warszawa, 1930 — p 210), — Oficerowie polscy w wojsku hiszpańskim, *Kronika Emigracji Polskiej*, 1839. T. VIII, p. 249-254, 267-270 — *Młoda Polska*, 1839, T. II. dodatek, p. 62, 68, 70. —

Hordliczka Jan Karol, kpt. * w 1890 r. w Hucie Garwolińskiej: studjował na politechnice w Zurychu, podróżował po Europie Zachodniej, w czasie wojny światowej zwiedził Rosję europejską oraz gubernje nad morzem Białem; jako oficer w służbie angielskiej wyjechał do Kanady, gdzie przedsiębrał podróże melioracyjne na północy kraju. Z Kanady odbywał podróże krajoznawcze do Stanów Zjednoczonych, po wojnie zwiedził Brazylię i Argentynę; o podróżach wygłaszał odczyty, szczególnie dla młodzieży, oraz publikuje artykuły w prasie.

Ankieta.

Horodyński Bolesław, * 15. IV 1843 w Warszawie, † 15. II. 1932 w Warszawie; antropolog; brał udział w powstaniu styczniowym, poczem kształcił się w zawodzie technicznym; pomagał antropologowi Dudre-

wiczowi w Berlinie w dokonywaniu pomiarów antropologicznych, wreszcie udał się do Stanów Zjednoczonych, tam przez szesnaście lat przebywał wśród Indjan Omaha w stanie Nebraska, poczem wrócił do kraju w 1881 r.; od 1888 do 1898 był urzędnikiem w konsulacie amerykańskim a od 1892—1900 konsulem Stanów Zjednoczonych w Warszawie; H. ogłaszał swoje opowiadania w pismach warszawskich, jak: „Historja pokolenia Omaha“, *Wędrowiec*, 1884, Nr. 24, 286—287, „Wrażenia z szesnastoletniego pobytu w Ameryce“, *Tygodnik ilustrowany*, 1884, Nr. 79—87: „Omahowie“ *Kurjer Warszawski*, 1884 Nr. 134 b. „Do Chicago“, *Wędrowiec*, 1893, Nr. 8—12.

Komisja kwalifikacyjna weteranów powstań narodowych, 1831, 1848 1863, Lista II. Rękopis, Archiwum Centralnej Biblioteki Wojskowej — *Tygodnik ilustrowany*, 1884, Nr. 79 p. 5.

(Hryniewicz zob. Talko-Hryniewicz Józef).

Hryniewicz Bolesław Leon, dr. prof.: * 20. II. 1875 r. w Międzyrzeczu na Podlasiu, od r. 1919 prof. systematyki i geografji roślin i Dyrektor Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego; Komandor orderu Polonja Restituta; aresztowany w 1894 r. za manifestację z powodu obchodu rocznicy powstania Kilińskiego zesłany został do gubernji tulskiej; po powrocie i ukończeniu uniwersytetu w Dorpacie był tam od r. 1900 kolejno asystentem, pomocnikiem dyrektora Ogrodu Botanicznego i docentem botaniki, od r. 1914—1919 był profesorem i dyrektorem Ogr. Bot. Uniw. w Odesie. Z Dorpatu, pod egidą Ros. Towarzystwa Geograficznego, odbył trzy podróże naukowe w ce-

łach botaniczno-geograficznych na Kaukaz: 1) W roku 1900 przejechał drogę wojenną gruzińską, zatrzymując się u lodowców Kazbeku, następnie badał roślinność Kachetji w miejscowości Kardanach koło Signachu, skąd zrobił wyprawę w góry w stronę Dagestanu z miejscowości Łagodechy i na południe do rzeki Jory; następnie przez Tyflis i Batum przejechał w okolice Soczy na brzeg Czarnego morza, badając tamtejszą florę; wrócił przez Krym i Odessę; 2) w 1901 r. badał roślinność wybrzeża morza Czarnego pomiędzy Tuapse a Suchumem, robiąc wyprawy wgląb kraju ku górom Fiszt i Oszten, przełęcz Pseaszcho i źródłiska rzeki Urusztenu, oraz jez. Karadywacz, początek rzeki Mzymty. 3) W r. 1903 badał Armenję i Karabach, idąc szlakiem: Erywań — Nachiczewan — Dżulfy — Ordubad nad Araksem (na granicy Persji); stamtąd konno na północ w góry Karabachu (Kapu-dżich) do jeziora Gokcza, dookoła jeziora ze wschodniej, północnej i zachodniej strony, przez Daraczyczag do Erywania; stamtąd wyprawa na Ararat pod sam szczyt. Prócz Kaukazu badał florę Litwy a zwłaszcza Żmudzi (w 1913 i 1914) i morskiego wybrzeża w Połędzie; cenne jego kolekcje zaginęły podczas wojny; z ocalonych resztek przygotowuje większą pracę p. t. „Materjały do Flory Żmudzi”. Wyniki badań kaukaskich ogłosił w książce p. t. „Wyniki dwóch podróży botanicznych na Kaukaz w 1900 i 1901. I. „Droga wojenno-gruzińska. II. Kachetja. III. Wybrzeże Czarnomorskie”. Dorpat 1903. Str. 134. 8 tablic, 1 rys., 2 mapy (po rosyjsku), „Sprawozdanie z botaniczno-geo-

graficznej podróży po kraju Zakaukaskim w lecie 1903", *Izwiestja Imp. Rus. Geogr. Obszcz. XL, 3. 1905*, Petersburg (po rosyjsku), „Enumeratio plantarum rariorum vel minus cognitarum in Armenia rossica et Karabach anno 1903 lectarum”, *Acta Horti Botanici Univ. Jurjev.*, V. 1905, „Dioscoreaceae florum Caucasi Tauriaeque”, (*Flora caucasica critica*) 1916. Po wojnie brał udział we wszystkich międzynarodowych wycieczkach fitogeograficznych, organizowanych przez specjalne biuro międzynarodowe (*Excursion Phytogéographique Internationale*) w celu poznawania szaty roślinnej i omawiania metod współczesnej fitysocjologii: w r. 1923 (III I. P. E.) w Szwajcarii, w r. 1925 (IV I. P. E.) w Skandynawji, w 1928 (V) w Czechosłowacji i w Polsce (gdzie wspólnie z prof. Szaferem był organizatorem i kierownikiem wycieczki), w r. 1931 (VI) w Rumunji. W r. 1930 wziął udział w zjeździe geografów słowiańskich w Belgradzie i odbył podróż po Jugosławji.

Ankieta — Gutenberg.

Hryniewiecki Leon, * w Kijowie, † w 1891 r. w osadzie Czuchockiej, lekarz-przyrodnik; mianowany w 1880 r. lekarzem na posterunku Aleksandrowskim na brzegu cieśniny Tatarskiej de Castri naprzeciw Sachalinu, był na Nowej Ziemi kierownikiem międzynarodowej stacji meteorologicznej. potem na Kamczatce, odbył w 1883 r. podróż po Nowej Ziemi, którą przeszedł całą jako pierwszy europejczyk po nieudanych próbach Missiejewa w 1839 r. i Tiagina w 1877 r.;

w 1886 r. przeniesiony został na Komandory, w 1889 r. został naczelnikiem okręgu anadyrskiego, obłasti Nadmorskiej, gdzie założył sobie rezydencję na samym krańcu północno-wschodniej Azji; tutaj zmarł walcząc z niedostatkiem. Oprócz prac ogłaszanych po rosyjsku miał pozostawić cenne rękopisy; zielniki zebrane przez Hryniewieckiego znajdują się w Muzeum w Władywostoku.

Ankieta (informacja prof. Dr. B. Hryniewieckiego).
Talko — Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924 r. Nr. 26 p. 362.
— *Wędrowiec*, 1884, Nr. 2.

Hubert Witold, inżynier morski, * 24. VI. 1889 w Warszawie; marynarz i pisarz morski; gimnazjum ukończył w Orle, politechnikę ze stopniem inżyniera w Petersburgu, służył do 1918 r. w rosyjskiej, następnie w polskiej marynarce wojennej; po wyjściu z służby wojskowej pracował do r. 1932 r. w Departamencie Morskim Ministerstwa Przemysłu i Handlu obecnie dyrektor fabryki wyrobów metalowych. Będąc w służbie rosyjskiej, Hubert odbywał podróże morskie w 1912 r. na Bliski Wschód, w 1917 r. na Daleki Wschód; zajmuje się propagandą marynarki wojennej i handlowej, ogłasza liczne artykuły i rozprawy z zakresu spraw morskich i historii marynarki, szczególnie polskiej w *Przeglądzie Morskim*, *Gazecie Warszawskiej*, *Kurjerze Poznańskim*, *Szańcu*, *Morzu*, jako to: „Bitwa pod Oliwą“, *Przegląd Historyczno-Wojskowy*, 1928 r. Nr. 1 „Próby tworzenia marynarki wojennej podczas powstania 1863/4 r.“, *Przegląd Morski*,

1929 r. Nr. 4, p. 26; „Flota I: Zygmunta Augusta II: Zygmunta III, III: Władysława IV“, *tamże*, 1931 r. Nr. 26, 27, „Znaczenie Bałtyku w przeszłości“, *tamże* 1930 r. Nr. 23/24, p. 990 — 1028 + mapa. „Stan polskich przedsiębiorstw żeglugi, referat na I Kongres Narodowy Żeglugi w Warszawie 1932“, wydany przez I Kongres, Warszawa 1932, „Międzynarodowe sygnały morskie“, Warszawa, 1930 r. Wyd. Wojsk. Instytutu Nauk. Wyd.; dla Encyklopedji Wojskowej H. opracował działy historii wojen morskich i budowy oraz teorii okrętu; ponadto w rękopisie posiada „Wpływ wielkich bitew morskich na przebieg dziejów starożytnych“ (w kierownictwie Marynarki Wojennej), „Wojna hiszpańsko — amerykańska“, „Blake i odrodzenie angielskiej marynarki wojennej,“ „Duquesne pod Sycylją“ i inne.

Ankieta — Ultima Thule.

Hupka Jan Dr. * 1866 w Niwiskach, rolnik i dziennikarz; jako prezes Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego 1906 — 1914 r., jako poseł oraz członek galicyjskiego Wydziału Krajowego zajmował się gorliwie sprawami emigracyjnymi; zwiedzał corocznie kraje południowe i odbył kilka podróży morskich, w czasie których zwiedził Syryję, Palestynę, Indje, Algier, Tunis; z podróży swych oraz z dziedziny spraw emigracyjnych ogłasza liczne artykuły i rozprawy w prasie zwłaszcza w *Czasie*. Oddzielnie wydał między innemi: „Z zimowej wycieczki“ Kraków, 1904; „Z wędrówek po Indjach“, Kraków 1914 r., „Z Syrii i Palestyny“, Kraków, 1928 r.

Ankieta.

Idzikowski Ludwik, major, * 24. VIII. 1891 † 1931 r.; lotnik, podjął wraz z majorem Kubalą lot przez Atlantyk do Ameryki przerwany katastrofą samolotu na Azorach, w której zginął Idzikowski.

Idźkowski Adam, * 24. XII. 1798 r. w Truskolaskach w Łomżyńskim, † 3. V. 1879 r. w Litynie na Podolu, architekt i budowniczy; po ukończeniu Uniwersytetu Warszawskiego podróżował kilka lat dla dalszych studjów po Szwajcarji, Francji, Anglii, Belgji, Niemczech, w 1828 r. wrócił do kraju; był na Kaukazie, który opisał w *Bibliotece Warszawskiej*, 1843, T. II. 225, w pracy „Wspomnienia z Kaukazu“; Idźkowski napisał liczne prace z zakresu budownictwa i architektury; był członkiem petersburskiej Akademji Sztuk Pięknych.

Orgelbrand — Wielka Encyklopedia

Iliński Aleksander (Iłaj, Iskander — basza, Skinder — basza) * 1810 r. (? 1814) pod Benderami, † 1861 w Konstantynopolu (? 1857 w Bagdadzie); generał dywizji w armji tureckiej; uczestnik powstania listopadowego, walczył w 1834 r. po stronie Don Pedra przeciw Don Miguelowi w Portugalji, w 1836 r. udał się do (Chin i) Persji, gdzie wziął udział po stronie perskiej w oblężeniu Heratu, wróciwszy do Europy wszedł do Legjonu Cudzoziemskiego i brał kilkakrotnie udział w wyprawach przeciw Arabom w Algierze, poczem jako członek Agencji Polskiej na Wschodzie ks. Adama Czartoryskiego, prowadził do pseudonimem Iłaja, propagandę polską wśród kozaków na Dobrudży

i zawarł, jako przedstawiciel Czartoryskiego, traktat zaczepno-odporny z Kozakami i Nekresowcami; zdradzony, aby się ratować przed wydaniem Rosji, przyjął muzułmanizm w 1845 r., nie przestając działać w służbie Czartoryskiego; w 1845 r. wyruszył do Bema na Węgry, poczem wstąpił do armii tureckiej, gdzie został oficerem sztabowym i mężem zaufania Omara-paszy; jako taki odznaczył się w 1851 r. w Bośni i Hercegowinie; w wojnie wschodniej dowodził ochotnikami, z którymi odznaczył się pod Czetale i Krajową; w 1853 r. pierwszy zajął Bukareszt, następnie dowodząc, jako generał dywizji, Baszybożukami na Krymie przyczynił się do zwycięstwa pod Eupatorją 17. II. 1855 r., gdzie ciężko ranny otrzymał tyłuł Ferika-paszy od Omara, niósł odsiecz Karsowi i odznaczył się w bitwie nad rzeką Arpaczaj; po traktacie paryskim przebywał krótki czas w Bagdadzie. Iliński, który odznaczał się zawadjackiem męstwem, odgrywał wielką rolę w sztabie Omara-paszy.

Archiwum Czartoryskich, Rkps. — Czajkowski M.: *Dziwne życia Polaków i Polek*, Lipsk, 1865. — Gutenberg — Lewak Adam Dr.: *Czasy Wielkiej Emigracji* (Polska jej dzieje i kultura). — *Tenże*, informacje ustne. — Miłkowski Zygmunt: *Sylwety emigracyjne*, Lwów, 1904.

(Iłaj zob. Iliński Aleksander).

(Iskander-basza zob. Iliński Aleksander).

(Iskander-bej zob. Kuczyński).

(Issa Sahim-bej zob. Pruski).

(Izet-bej zob. Ziliński Józef Feliks).

Iżycki Mateusz, kapitan - pilot, * 22. II. 1898; lotnik; odbył jako pierwszy i jedyny do 1931 roku oficer zagraniczny stage w afrykańskim lotnictwie francuskim, odbywał loty ponad północną Afryką i zdobył pierwszą nagrodę za najlepiej osiągniętą wysokość na międzynarodowym konkursie awionetek w Zagrzebiu w 1931 r.; przeleciał w 1931 r. 17.000 klm. nad Algierem i u brzegów Sahary; jest jednym z rzadkich cudzoziemców, który posiada specjalną odznakę oficera francuskich lotniczych wojsk kolonialnych; loty swe opisał w szeregu feljetonów w *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym*, jako to: „Czerwone miasto w skwarze—Marakesz“, 1932 Nr. 38, „Miasta jak z bajki: Rabat i Casablanca, 1932, Nr. 55, „Gdy w obliczu śmierci człowiek pije krew z własnych żył. Lot nad krajem wrogów“, 1932 Nr. 41 itd.

Trzy miesiące u pustynnych brzegów Sahary, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 32. — Dalsze rozszerzenie łamów, *tamże*.

Jabłonowski Aleksander, * 19. IV. 1829 r. w Goźlinie ziemi Czerskiej, † 22. VIII. 1913 r.; podróżował od 1860 r. po Włoszech, Grecji, Turcji i słowiańszczyźnie południowej, zesłany po roku 1863 do ziemi Mordwinów do Kiereńska w guberni pensańskiej, badał tamtejsze stosunki, wrócił do kraju w 1868 r. a od 1870 r. odbył ponownie podróż na Wschód muzułmański do Syrii i Ziemi Świętej, podróżował po Mezopotamji, Kurdystanie, był w Bagdadzie, zwiedził Trypolitanję, Bałkany i badał słowiańszczyznę południową; napisał szereg prac o Wschodzie muzułmańskim i słowiańszczyźnie,

m. innemi: „Ustęp z pamiętnika podróży po muzułmańskim Wschodzie odbytej w 1870 r.” *Tygodnik Ilustrowany*, 1872, Nr. 252—260; 1874, Nr. 330—339, *Bluszcz*, 1871, Nr. 23—27, „Wschód muzułmański”, *Ateneum*, 1876, IV. zes. 10, p. 178—198, zes. 11, p. 113—137, „Wspomnienia i zarysy Albanji”, *Ateneum*, 1879, IV. p. 265—289.

Bystróż — Dobrowolski Marcei: Aleksander Jabłonowski, zarys żywota i przegląd dzieł 1829—1913. *Przegląd Historyczny* XVII, zeszyt 2 i oddzielnie, Warszawa 1913. — **Gutenberg — Janik — Korzon Tadeusz:** Aleksander Jabłonowski, *Kwartalnik Historyczny*, 1914, Nr. 2. — **L. W.:** Ś. p. Aleksander Jabłonowski, *Biblioteka Warszawska*, 1913, T. IV, p. 399—402. — **Mienicki R.:** Ś. p. Aleksander Jabłonowski, *Książka*, 1913, Nr. 9. — **Orgelbrand — Wielka Encyklopedia — Jabłonowski Al. jako heraldyk,** *Miesięcznik Heraldyczny*, 1913, Nr. 9—10. — **Autobiografia,** Rękopis w zbiorach Stefana Dembego. — **Ultima Thule.**

Jabłonowski Wacław, publicysta; przebywał pewien czas we Francji i w Algierze; zajmował się problemem kolonizacji, pisał przeważnie po francusku; napisał między innymi: „Exquisse d'un système de civilisation et colonisation d'Algérie”, Paryż, 1840.

Wielka Encyklopedia.

Jabłonowski Władysław, Dr. * 1841 r. na Podlasiu, † 9. I. 1894 r. w Burgas; lekarz, przyrodnik; jako uczeń szkoły w Cuneo wziął udział w powstaniu styczniowym, studjował potem na wydziale lekarskim w Krakowie, ukończył uniwersytet w Wiedniu; pragnąc poznać Wschód muzułmański, wstąpił do służby wojskowej

tureckiej; przebywał w Bagdadzie, w 1869 r. z pułkiem swym, złożonym z Kurdów, udał się do Hylleh w pobliżu ruin Babilonu, potem jako pułkownik do Kerbeli, miasta świętego Sziitów, podróżował do Konstantynopola w 1870 r. Z Mostaru, gdzie później przebywał, przysyłał korespondencje do pism krajowych; w 1881 r. wysłany został na czele ekspedycji sanitarnej do Iraku. Jabłonowski zbierał okazy flory, gromadził zabytki archeologiczne babilońskie i assyryjskie; bogate jego zbiory dostały się do Wiednia; pamiątki Jabłonowskiego oraz część jego zbiorów archeologicznych i etnograficznych przeszły w posiadanie Polskiej Akademii Umiejętności. Jabłonowski pisywał przeważnie w pismach fachowych, jak *Medycyna* i *Przegląd Lekarski*, „Przyczynki do epidermologii Wschodu“, *Przegląd Lekarski*, 1891—1894, „Szkice sanitarne z Persji“, *tamże*, 1885, 1887, „Zaraza morowa i cholera na Wschodzie“, *tamże*, 1882, „Służba zdrowia w wojsku tureckiem“, *Medycyna*, 1876, 1877, „Obrazki ze Wschodu“, *Tygodnik Ilustrowany*, 1882, Nr. 342—345, — „Ałczy Maden, górnictwo polskie w Turcji“, *Wędrowiec*, 1881, T. IX, Nr. 229—235, 312, 331, 338, 365, 378, 391, 407, T. X, Nr. 236—238

Ateneum, 1894, T. I, p. 637. — Koźmiński: Słownik lekarzów polskich. — *Wielka Encyklopedia*.

Jabłonowski Władysław, * 21. IX. 1866 w Popieluchach na Podolu; literat i publicysta; senator od 1922 r.; współzałożyciel stronnictwa demokratyczno-narodowego; studja ukończył na uniwersytecie w Genewie, poczem studjował w Lipsku i Paryżu; podró-

żował po Wschodzie: Turcji, Bałkanach i t. d.; zesłany na Kaukaz przebywał dwa lata w Wierchnieuralsku, skąd wrócił w 1895 r. na stałe do Warszawy; napisał m. in. „Wśród obcych“.

Bystroń — Ankieta — Gutenberg — Parlament Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1928 — Wielka Encyklopedia — Ultima Thule.

Jabłoński Izidor (Pawłowski), * 1837 (1835 ?) w Krakowie, † 1906 r.; malarz; odbył w 1860 r. przez Włochy i Grecję podróż na Wschód do Turcji, Egiptu i Palestyny, utrzymując się przez cały czas kilkumiesięcznej podróży z malowania portretów.

Bystroń — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia — Ultima Thule.

Jackowski Józef, geolog; udał się w 1886 roku do Boliwji jako młody inżynier górniczy, a w 1890 r. zajmował naczelne miejsce w zarządzie kopalń bismutu i cyny w Buen Retiro de Tasna i Chorolque, najwyżej bo na wysokości 5000 m. położonych kopalń, na stanowisku tem badał folklor górali boliwiańskich, zwyczaję Indian, zbierał i publikował w swoich „Listach z Boliwji” opisy okolic oraz próbki poezji indyjskiej, a szczególnie badał fizjologję i geologję kraju, kolekcjonując i przysyłając do zbiorów Tow. Przyjaciół Nauk w Poznaniu setki okazów minerałów; kolekcje te posiadają wielką wartość naukową i wiele z nich stanowiło w swoim czasie unikaty, o których nabycie zabiegali w Towarzystwie P. N. Poznańskiem najpoważniejsze muzea, jak British Museum i inne. Listy jego p. t. „Wyjątki z listów z Boliwji” publikowane były w *Rocz-*

nikach Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu w latach 1890 p. 101—124 i 1891 p. 417—449.

Chłapowski Fr. (Wstęp do „Dalszego ciągu listów z Boliwji”) *Roczniki Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu*, 1891 p. 417—419 — *Wszechświat*, 1892 Nr. 20 p. 317—318.

św. Jacek Odrowąż, * 1183 r. w Kamieniu, w księstwie Opolskiem, † 15.VIII. 1257 r. w Krakowie; miał podróżować około 1257 r. do Tybetu i Chin i głosić tam wiarę chrześcijańską.

Bzowski Abraham: *Sertum gloriae S. Hyacinti Poloni. Venetiae* 1598. — Tenże: *Thaumalingus Polonus, Venetiae*, 1606. — Flavigny, comtesse: *St. Hyacinte et ses compagnons du XIII siècle*. — Frydrychowicz: *S. Hyacinthus Odrovasio, Cracoviae* 1688. — Mick Wincenty, dominikanin, (przedruk w Bielowskiego *Monumentach*) — **Wielka Encyklopedia** — Klissowski Jacek ks.: *Życie i cuda św. Jacka*, bm. 1750. — Leender Albert: *De viris illustris ord. praedic., Bononiae* 1517. — Lubomlczyk Seweryn: *De vita miraculis et actis canonisationi St. Hyacinthi*, Roma 1594. — Orgelbrand — Ruszel Paweł: *Tryumf na dzień chwalebny Jacka św. wielkiego patrona polskiego*. Wilno 1641. — *Ultima Thule*.

Jaczewski Leonard Feliks Stefan, * 1858 r. w Koninie, † 1916 w Petersburgu, inż. górniczy, geolog; przez kilka lat z rzędu objeżdżał z ramienia gabinetu imperatorskiego Azję środkową i Syberję, badając szczególnie złoża złotonośne i zjawiska ziemi wiecznie zmarzłej, zwiedził ziemię Sajotów w guberni Jenisejskiej, kraj Zabajkalski i t. d. i urządzał stacje meteorologiczne w wielu miejscowościach do których docierał, a otrzymane obserwacje odstępował Główn-

nemu Obserwatorium Fizycznemu w Petersburgu; w stacjach tych starał się osadzać zesłanych Polaków, jak np. Ciaglińskiego i Falskiego w 1897 r. w Wierchniaja Miszicha na przełęczu odnogi Chamardubańskiej przy trakcie do Kiachty. J. ogłosił kilkadziesiąt rozpraw naukowych z zakresu geologii.

Ankieta (informacja p. Ciaglińskiego i Dra Tadeusza Jaczewskiego). — Fularski — Talko - Hryncewicz J.: Z przeżytych dni, Warszawa, 1930 — Wiśniowski T.: Geologia polska.

Jaczewski Tadeusz Antoni Franciszek; dr. fil.

* 1. II. 1899 r. w Petersburgu; zoolog; syn badacza Syberji, geologa inżyniera Leonarda Jaczewskiego, członek Związku Pionierów Kolonialnych, p. o. kierownika Wydziału w Państwowem Muzeum Zoologicznem w Warszawie; w 1921 r. — 1924 r. brał udział w polskiej wyprawie zoologicznej do Brazylii pod kierownictwem Tadeusza Chrostowskiego, po którego śmierci doprowadził ekspedycję do końca, przywożąc bogate zbiory do Państwowego Muzeum Zoologicznego; w 1929 r. odbył wraz z dr. Tadeuszem Wolskim naukowo-badawczą ekspedycję zoologiczną do środkowego Meksyku z ramienia Państwowego Muzeum Zoologicznego w celu zebrania materiałów faunistycznych z wielkich jezior meksykańskich Chapala, Patzouaro i Texcoco, z specjalnem uwzględnieniem owadów; w czasie siedmioletniego pobytu w Meksyku J. i W. zebrali około 10.000 egzemplarzy przedstawicieli fauny meksykańskiej oraz 92 próbki denne i planktonowe; w roku 1924 prowa-

dził dorywcze badania zoologiczne w Mołdawji, Bułgarji, Turcji i Jugosławji; Jaczewski ogłosił w kraju i zagranicą z zakresu zoologii oraz swoich podróży przeszło 30 prac naukowych, między innemi: „The polish Zoological Expedition to Brazil in the years 1921 — 1924. Itinerary and brief report“, Warszawa 1925; wspólnie z Wolskim: „Report on a Zoological Trip to Mexico in summer 1929 w *Sprawozdaniu Państw. Muz. Zool.* za rok 1929, Warszawa 1931, dalej kilka wspomnień pośmiertnych, poświęconych Tadeuszowi Chrostowskiemu i Janowi Sztolcmanowi; w kwestjach kolonialnych i migracyjnych: „Koloniści polscy wobec zjawisk geografji fizycznej w Paranie“, *Ziemia*, 1930, Nr. 1, „Polska ekspansja naukowa w dziedzinie badań zoologicznych“, *Morze — Pionier Kolonialny*, 1932, Nr. 4, „Wykorzystanie dla celów naukowych pracy instruktorów szkolnych w naszych środowiskach emigracyjnych“, *Morze — Pionier Kolonialny*, 1927, Nr. 2/3.

Ankieta. — Mc. Atee and J. R. Malloch; Thyreoriceae from the State of Parana, Bresil, *Prace Państwowego Muzeum Zoologicznego*, 1928, T. VII, zeszyt 1.

Jagniątkowski Władysław, pułkownik, * 1850 r. w Michałowie, pow. grójeckiego, † 8. I. 1930 r. w Warszawie, wykładowca w Szkole Inżynierji i Saperów; ukończył szkołę inżynierów w Petersburgu, w 1887 r. wstąpił do Legji Cudzoziemskiej, skąd przeniósł się do armji kolonialnej; jako oficer francuski brał udział w wielu kampanjach, jak w wyprawie przeciw amazonkom w Dahomeju, w walkach na Madagaskarze, w woj-

nie bokserskiej w Chinach w 1900 r; wolne od służby chwile poświęcał pracy literackiej, pisząc wspomnienia i powieści podróżnicze, jak: "Kartki z podróży" (Po Dalekim Wschodzie), Warszawa 1909 r., „Mussa, powieść z życia afrykańskiego“, Warszawa, 1924 r., „Na brzegach Senegalu. Z przygód polskich na obczyźnie“, Warszawa, 1912 r., „Polak w Legji Cudzoziemskiej“, Warszawa 1909 r., „W krainie bokserów“, powieść, Warszawa, 1913 r.

Sp. pułkownik W. Jagniątkowski, *Polska Zbrojna*, 1930 r. Nr. 9, p. 4.

Jahołkowska Jadwiga, ur. na Podlasiu, † 16. XI. 1931 r. w Warszawie, nauczycielka i działaczka emigracyjna; za działalność niepodległościową wydalona z kraju, udała się Jahołkowska do Parany, gdzie rozwinęła szeroką działalność wśród tamtejszej emigracji; w 1913 r. wróciła do Polski, prowadząc dalej roboty społeczno-narodowe; odznaczona została Krzyżem Niepodległości a po śmierci orderem Polonia Restituta.

Głuchowski: *Materjały . . .* Warszawa, 1927. — **Knauff** Stanisław: *Z żałobnej karty, Morze — Pionier Kolonialny*, 1932, Nr. 1. — *Z Parany, Polski Przegląd Emigracyjny*, 1907, Nr. 2. — Ś. p. **Jadwiga Jahołkowska**, *Kurjer Warszawski*, 1931, Nr. 288.

Jakimowski Marek, * w Barze na Podolu; wzięty do niewoli pod Chocimem 1620 r, wywieziony został wraz z innymi jeńcami do Stambułu; stamtąd Kassembek, gubernator Damiety i Rossetu wyprawił się z jeńcami i innymi niewolnikami na 4 galarach do Ale-

ksandrji; na jednej z galar znajdował się Jakimowski wraz z 220 jeńcami chrześcijańskimi i brankami chrześcijańskimi, przeważnie pojmanemi na Rusi. W drodze do Aleksandrji, w Mitylene Jakimowicz, powziąwszy zamiar oswobodzenia się, skorzystał z burzy, która się nocą zerwała, zabił kapitana i przy pomocy Stefana Satanowskiego i Jana z Tulczyna wybił załogę, oswobodził resztę towarzyszków niedoli, zajął miejsce kapitana i wśród ciemnej nocy, mimo energicznego pościgu flotyli Kassembeka, doprowadził statek szczęśliwie do Palermo. W tryumfalnym pochodzie ruszyła gromada zwycięzców do Neapolu i Rzymu, gdzie stanęła 16. lutego 1621 r.; udawszy się w uroczystej procesji do kościoła św. Stanisława, zawiesił w nim jako też w kościołach św. Zuzanny i św. Hieronima, sztandary zdobyte na galarze. Przyjęty przez papieża Pawła V na uroczystej audjencji, złożył u stóp jego pięknie haftowaną chorągiew turecką, zdobytą na galarze i udekorowany został przez Ojca św. złotym krzyżem; w Rzymie też wziął Jakimowski ślub z Katarzyną, pochodzącą z Polski, która jako branka wojenna znajdowała się na jego galarze. Śmiałe uwolnienie Jakimowskiego i oswobodzenie tylu jeńców oraz powrót przez Rzym do Krakowa, gdzie stanęli 8 maja 1621 r., miały tak wielki rozgłos w Europie, że drukowano wtedy osobne o tym wypadku relacje. Pierwszy druk ukazał się już w 1623 r. w Rzymie pt. „La conquista della galera di Alessandria nel porto di Meteline coll'sopra corragio del capitano Marko Jakimowski Polacco; et quale fù prigionero sulla su-

detta galera, Colla liberatione dei 221 prigionieri christiani“; druk ten wyszedł w tłumaczeniu polskiem w 1628 r. w Krakowie pt. „Opisanie krótkie zdobycia galery itd.“. Sławny malarz Dollabella uwiecznił przygody Jakimowskiego w szkicu, przedstawiającym ślub Marka z Katarzyną, błogosławiony przez papieża.

Conquista, La, della galera i t. d., Roma 1623. — Grabowski Ambroży i Juszyński Hieronim: Krótkie przypowieści dawnych Polaków, Kraków, 1819. — Groza Aleksander: Marek Jakimowski, duma, *Czas*, Dodatek, 1857, T. VII, i oddzielnie, Żytomierz, 1858. — Maciejewski: Piśmiennictwo, T. III, p. 128. — Majeranowski, *Pszczółka* 1882, XII, p. 3, 191, 126. — Milewski Karol: Pamiętniki historyczne polskie, Warszawa, 1848. — Opisanie krótkie zdobycia galery przedniejszej aleksandryjskiej i t. p., Kraków, 1628. — Orgelbrand — Plater — Raczyński Edward: Dziennik podróży do Turcji odbytej w r. 1814, Wrocław 1821, p. 105. — Relatione della conquista i t. p. Roma et Firenze 1628. — Rogowski Jan: Zapomniany żeglarz, *Morze*, 1925, Nr. 12, str. 3. — Swiejkowski Hipolit: Marek Jakimowski, Podolanin, (poemat), Paryż 1879. — Ślaski Bolesław: Opanowanie w r. 1627 przez Marka Jakimowskiego okrętu tureckiego; z pierwodruku wydał . . . Poznań 1927. — Święcicki F.: Historyczne pamiętniki . . . I p. 93. — Wielka Encyklopedia — Wiszniewski: Historia literatury polskiej, Kraków 1840—1845, T. VIII, p. 53. — Zieliński Kazimierz: W niewoli ottomańskiej, *Morze*, 1932, Nr. 11.

Jaklicz Józef, pułkownik; * 17. IX. 1894 w Krakowie, profesor Wyższej Szkoły Wojskowej, odbywał liczne podróże zamorskie, w 1921 zwiedził Algier, Saharę centralną, oazę Ghardaia i Laghuat, w 1927

Tunis, Cairouan, w 1932 Marokko, Fez, Casablankę, Tangier.

Ankieta.

Jakób Kurlandzki, * 28. X. 1610 r. w Goldyndze, † 31. XII. 1682 r., syn W. Ks. Kurlandzkiego Wilhelma Kettlera, ostatniego Wielkiego Mistrza Zakonu Krzyżowego, książę kurlandzki, lennik Rzeczypospolitej; spokrewniony był z Radziwiłłami i pozostawał w dobrych stosunkach z innymi wielkimi rodami Rzeczypospolitej; w początku swego panowania, z myślą o usamodzielnieniu się i podniesieniu kraju, dążył do zdobycia kolonij zamorskich dla Kurlandji, używając do negocjacyj dyplomatów Rzeczypospolitej, jak rezydenta de Bay w Holandji, lub dominikanina J. Góreckiego, którego dwukrotnie wysyłał do Rzymu z propozycjami dla papieża Inocentego X; w sposobach niewybredny, Anglikom przyrzekał krzewienie protestantyzmu w przyszłej swej kolonji, papieżowi 1653 r. przez Góreckiego proponował wielką wyprawę, do której podjął się zbudowania i dostarczenia 40 statków oraz stawienia 24.000 załogi i wojska, — celem odkrywania nowych krajów i kolonizowania ich oraz nawracania tubylców na katolicyzm; ostatecznie Jakób wszedł w posiadanie perły Antyli, wyspy Tobacco na morzu Karaibskim, którą zajął 1650 (1651?), oraz wyspy Św. Andrzeja i terytorjów Gambji w północno-zachodniej Afryce, punkt ten upatruwszy na centrum ekspansji handlowej na Daleki Wschód, stosunki bowiem handlowe utrzymywał rozległe, a flota ks. kurlandzkiego z banderą czerwonego raka na czarnem polu przez

dziesiątki lat była popularna na świecie; w własnych stoczniach w Goldyndze, Mitawie i Libawie zbudował Jakób w ciągu długiego panowania 123 statki, z czego 44 wielkie wojenne; najmniejszy ten z książąt nadbałtyckich stał się pierwszym na północy autorytetem w sprawach kolonialnych i twórcą rozległego handlu zamorskiego. Po najeździe szwedzkim, zniszczeniu kraju przez Szwedów i w czasie niewoli szwedzkiej, w której przebywał od 30. IX. 1858 r. do 1861 r., kolonie przeszły prawie wszystkie we władanie kompanij holenderskich i na zawsze dla Kurlandji przypadły, ale bandera kurlandzka nadal powiewała na dalekich oceanach, gdyż Jakób czynił wszystko, by podnieść kraj zrujnowany przez Szwedów. W 1564 r. zawarł z Anglią traktat handlowy, dotyczący jednak już tylko handlu na Bałtyku, ale teraz już uwzględnił w układach sprawy Rzeczypospolitej jako swego suwerena, czego przed katastrofą zaniedbywał. Jeszcze w 1664 król Karol II Stuart przyznał Jakóbowi pełne prawa do wyspy Tobacco, w której pełne posiadanie wrócił książę kurlandzki w 1681; nominalna zależność wyspy od Kurlandji skończyła się w roku 1737.

Beziehungen, Die, des Herzogs Jacob von Kurland zu Spanien, Sitzungsberichte der Kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst aus dem Jahre 1890. — Cruse C. W.: *Kurland unter den Herzögen*, Mitau, 1837. — Diederichs J. H.: *Herzog Jacobs von Kurland Kolonien*, Mitau, 1890. *Kwartalnik Historyczny*, VII, p. 155 sq. — Manteuffel J.: *Jakób książę kurlandzki i jego następcy*, Kraków, 1886. — Tenże: *Listy z nad Bałtyku*, Kraków, 1889. — Retinger Józef H.: *Historja Gambji, Kurjer*

Litcracko-Naukowy, 1933 Nr. 8. — Tenże: Jedyne kolonie Rzeczypospolitej—zapomniane, *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1933, Nr. 5. — Tenże: Książę Jakób Kurlandzki i jego polityka kolonialna, *tamże*, 1933, Nr. 6. — Tenże: Historia wyspy Tobago, *tamże*, 1933, Nr. 7. — *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst*, Mitau: — Sawigh H.: Eine kurländische Kolonie, *Baltische Monatschrift*. 1872, T. III, p. 1—12. — Streifzuge, Kolonial-politische, ins XVII Jahrhundert, *Baltische Monatschrift*, 1890. — **Wielka Encyklopedia.**

Jakób z Łomży, bernardyn; odbył w 1542 r. pielgrzymkę do Ziemi Świętej.
Bystron.

Jakób z Wyganowa, kanonik poznański; pielgrzymował w 1453 r. z kanonikiem Maciejem z Chro-
nima do Ziemi Świętej, gdzie miał przebywać dwa lata.
Bersohn M.: Kilka słów o polskich pielgrzymach do Ziemi
Świętej i ich dziełach, *Biblioteka Warszawska*, 1868,
T. IV. p. 1 — 13

Jakubski Antoni Władysław, dr. fil.* 28.III.1883 r.
we Lwowie, profesor anatomji porównawczej i bio-
logji na Uniwersytecie Poznańskim, zorganizował
w 1922/23 na Bałtyku Morskie Laboratorium Rybackie
na Helu, którego kierownikiem był do 1. X. 1923 r.
O odbył w 1907 r. podróż do Finlandji, w r. 1909/10
własnym kosztem zorganizowaną wyprawę do Afryki
wschodniej i środkowej w okolice jeziora Njassa
i Rukwa, stepu Ussangu, kraju Ubena i Ugogo, kraju
Ussambara, skąd dokonał samotnie wejścia na szczyt
Kilimandżaro (6010 m). Napisał między innemi:
„W krainach słońca — kartki z podróży do Afryki środ-
kowej w latach 1909/10”, Lwów 1914 i 1923; „Wy-

prawa na Mont Kilimandżaro" (Krakowskie odczyty geograficzne Nr. 3), Kraków 1926; „Beiträge zur Kenntnis der Südwasserfauna Ostafrikas I Rädertiere der Usangusteppe". *Zoologischer Anzeiger*, 1912, Bd. 39. „Tereny rybackie polskiego Bałtyku", *Rocznik Nauk Rolniczych*, T. XI, 1927, „Fauna Bałtyku polskiego i jej znaczenie gospodarcze", *Czasopismo geograficzne*, 1931, „Prawa Polski do byłego Prowincjonalnego Muzeum Przyrodniczego w Gdańsku", *Przyroda i Technika*, 1926, „Sprawozdanie z czynności kierownika naukowego Morskiego Laboratorium Rybackiego w Helu za okres od 1. VIII. 1922 do 1. X. 1923", *Kosmos*, 1924.

Ankieta. — Peretiatkowicz i Sobeski: Współczesna kultura Polska, Poznań, 1932. — Ultima Thule.

św. Jan Kanty, * 24. VI. 1397 r. (1390, 1412) w Kętach, † 24. XII. 1473 r. w Krakowie; wykładał w Akademii Krakowskiej, odbył cztery piesze pielgrzymki do Rzymu i podróżował po Ziemi Świętej.

Bystroń — Opatovius Adam: *Vita eximii viri . . .* Kraków 1628, 1648 i 1712. — Tenże: *Żywot i cuda*, Kraków 1632. — Orgelbrand — Plater — Putanowicz Józef, ks.: *Życie, cuda i dzieje kanonizacji św. Jana Kantego*, Kraków 1780 r. — Sacranus Joannes: *Vita S. J. C.*, Kraków 1520. — Świątkiewicz Paweł: *Vita S. J. C.*, Kraków, 1608. — Wielka Encyklopedia.

Jan, syn Piotra, według zapisków kronik syberyjskich podróżował w 1616 r. po Bucharze.

Janik. (Jan z Elgot zob. Wieniawa z Lgoty).

Jan z Kolna, rzekomy polski odkrywca Ameryki, żeglując z polecenia króla duńskiego Chrystjana I miał jakoby w r. 1476 wylądować w Labradorze; według najnowszych badań wyprawa z tego roku dotarła jednak tylko do Grenlandji; nazwisko żeglarza jest sporne; pisane w najdawniejszych źródłach Scolvus, może oznaczać skandynawskie Skolv lub Skolp; Lelewel opierał się na zniekształconej łacińskiej formie nazwiska żeglarza Scolnus, skąd powstało mniemanie o istnieniu Jana z Kolna. Najdawniejsze źródła zwą Scolnusa Norwegiem lub Duńczykiem, polskie pochodzenie żeglarza jest wątpliwe, ale nie wykluczone, skoro już w XVI w. zwą go też Polakiem. Bellefort np. pisze o „gentilhomme polonais“. Około rzekomego odkrywcy Ameryki Jana z Kolna powstała w Polsce legenda, która znalazła oddźwięk nawet w nazwaniu ulicy w Kolnie mazowieckiem jego imieniem, w projektach pomników odkrywcy, w nazwach organizacji pod wezwaniem Jana z Kolna. Także w krajach skandynawskich trwa legenda o Scolvusi, skandynawskim odkrywcy Ameryki przed Kolumbem. Prócz Polaków, także kilka innych narodów, w tem wszystkie skandynawskie, wnoszą pretensje do uznania Skolvusa za swego rodaka; w Polsce badaniem Scolvusa zajmuje się głównie Bolesław Olszewicz.

Badania, Nowe, nad historją odkrycia Ameryki, *Czasopismo Geograficzne*, 1928, Nr. 4 — Caraci G.: Una pretesa scoperta dell' America vent'anno innonsi Colombo, *Boll. Soc. Geogr. Italiana*, 1930 — Gutenberg — Larsen S.: Discovery of North-America twenty years before Columbus, Copenhagen 1925. — Lelewel J.: O odkryciu

Ameryki przez Jana z Kolna, *Orędownik Naukowy*, II, 1842, p. 325. — Maliszewski Olszewicz — Olszewicz: B. dr.: Polska i odkrycie Ameryki, *Tęcza*, 1931, Nr. 27 — Tenże: Jan z Kolna, domniemany polski odkrywca Ameryki (w rękopisie, z wyczerpującą bibliografią przedmiotu). — *Poprzednik Polski Kolumba*, *Biblioteka Warszawska*, 1883, T. IV, p. 304—305. — *Wędrowiec*, 1883, Nr. 30. — Sawicz Zabłocki: O Janie z Kolna, marynarzu polskim z XV w., *Ruch Literacki*, 1876, Nr. 31, p. 70-71 — Stetkiewicz Stefan: Odkrywczy Ameryki przypuszczalni i istotni. *Ateneum*, 1892, T. IV, p. 290. — Storm G.: Söfarerer Johannes Scolvus og hans reise til Labrador eller Grönland, *Norsk Hist. Tidsskrift*, 1886. — Udział Skandynawów w odkryciu Ameryki i wzmianki o Polaku Janie z Kolna jako odkrywcy ziem zajętych niegdyś przez islandzkich Skandynawów, *Biblioteka Warszawska*, 1892, T. IV, p. 316—319. — Ultima Thule. — Wiszniewski. Historia literatury polskiej.

Jan z Ostrołęki * 1612 r. bernardyn, pielgrzymował do Palestyny.

Bystrzeń — Golichowski Norbert: Historia et catalogus observantis provinciae ordinis Minorum S. P. N. Francisci vulgo Bernardinorum, Leopoli 1895.

Jan z Szamotuł (Jonston Jan) * 3. X. 1603 r. w Szamotułach, † 1675 r.; lekarz i przyrodnik; podróżował przez 10 lat po Europie, zwiedzając kilkakrotnie Niemcy, Francję, Belgię, Niderlandy, Anglię, Szwajcarię, Włochy a wróciwszy na stałe do kraju w 1623 r. osiadł w Lesznie jako nadworny lekarz Bogusława Leszczyńskiego; koniec życia spędził w majątku własnym pod Lignicą. Władając piętnastu językami, napisał wiele prac naukowych, wszystkie po łacinie; dzieła jego były tłumaczone na wszystkie

języki, Jan z Szamotuł wstawił się głównie dziełami o historii naturalnej, jak: „Taumatografja naturalis in decem classis divisa“, Amsterdam, „Theatrum universale omnium animalinu“.

Arnold, *Roczniki Tow. Przyj. Nauk Warsz.*, T. VII, p. 132 — Gasiorowski L.: Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce, T. II. p. 204—225, 227 — 230 — Kościński: Słownik lekarzów polskich — Loewe Wiktor dr.: Dr. Johann Johnston ein Polyhistor der XVII Jahrhundertz, *Zeitschrift der hist. Gesellschaft* zu Posen Ihr XXIII, Halbh. II — Mecger: Skizze einer pragmatischen Literaturgeschichte der Medizin, Königsberg 1792 (na str. 278) — Olgelbrand — Rembowska J. Helena: Jan z Szamotuł, *Kosmos*, 1925 r, I — Ultina Thule.

Jan z Tulczyna, zdobywał przy boku Marka Jakimowskiego galerę turecką pod Mitylene w 1620 r.

Źródła zobacz p. Jakimowski.

Janicki Konstanty, dr., * 16. XI. 1876, † 25. X. 1932 r.; zoolog; członek Polskiej Akademji Umiejętności; od 1894 r. przebywał zagranicą, studiując od 1894 r. do 1898 r. w Lipsku, od 1898 r. do 1901 r. we Fryburgu w Bryzgowji, poczem przebywał w Bazylei, Rzymie, Messynie, Neapolu i w francuskiej Szwajcarji; do kraju wrócił w 1919 r. na katedrę zoologii na Uniwersytecie Warszawskim; po objęciu katedry odbył w 1927 r. i 1928 r. dwie podróże naukowe do Saratowa i w 1930 r. i 1932 r. do Messyny na stację biologiczną morską; Janicki, poświęciwszy się specjalnie helminologii i protozoologii zyskał rozgłos w świecie

naukowym przez odkrycia cyklów rozwojowych i gospodarzy przejściowych w robakach pasorzytniczych.
Ankieta — Ultima Thule.

Janicki Stanisław, inż. * 1836 r. † 10. VII. 1888 r. w Warszawie; studjował na politechnice w Hanowerze, budował, jako pomocnik inżyniera, pierwszy most żelazny na Wiśle w Warszawie; w 1864 r. powołany został przez Lessepsa do udziału w budowie kanału Sueskiego, po powrocie z Suezu budował port w Rjece, który ukończył w 1879 r., poczem był dyrektorem żeglugi parowej na Moskwie. Z Egiptu pisywał „Listy z nad kanału Sueskiego” do *Tygodnika Ilustrowanego*, 1854 r., Nr. 71, ponad to opublikował w Paryżu w 1880 r. „Note sur les divers moyens employés pour améliorer les conditions de navigabilité des rivières”, Paris 1880 r.

Jezierski Wacław, dr. — Orgelbrand — *Wolne Słowo Polskie*, 1888 r., Nr. 22 z 1. VIII. — Żeromski Stefan, *Wiatr od morza*.

Janicki Zygmunt, ks. franciszkanin, prowincjał i komisarz Ziemi Świętej, zorganizował dwie pielgrzymki do Ziemi Świętej, które opisał: „Pierwsza polska pielgrzymka do Ziemi Świętej”, 1907 r., „Wspomnienia drugiej polskiej pielgrzymki do Ziemi Świętej w r. 1909”. Bystroń.

Janiewicz Henryk, * 4. I. 1897 r w Warszawie; dziennikarz, prezes okręgu buffaloskiego Ligi Morskiej i Kolonjalnej; ukończył Wyższą Szkołę Handlową w Warszawie, studjował dalej w Moskwie i Paryżu; aresztowany w 1915 r. w Warszawie, po wyjściu

z Butyrek zwiedził Rosję europejską, w 1924 r. zwiedzał zachodnią Europę i Skandynawję, w 1925 r. Algier i Maroko, badając możliwości handlowe w północnej Afryce, w 1928 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych w propagandowej misji filmowej, zwiedził wschodnie, północne i zachodnie stany, Yellowstone Park i rezerваты indjańskie w różnych stanach, oraz wszystkie większe środowiska wychodźstwa polskiego, badając warunki wychodźcze; w 1931 r. zwiedził Kanadę.

Ankieta — Liga Morska i Kolonialna w Ameryce, *Morze*, 1932 r., Nr. 7/8 p. 28.

Janikowski Leopold, * 1855 w Dąbrówce pow. warszawskiego, podróżnik; od 1900 r. wicedyrektor, obecnie dyrektor administracyjny Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie, uczestnik pierwszej polskiej wyprawy do Afryki środkowo-zachodniej, zorganizowanej przez Stefana Rogozińskiego. Była to najśłynniejsza wyprawa eksploracyjna polska XIX wieku o charakterze polityczno - państwowym, podjęta przez Rogozińskiego, Janikowskiego i Klemensa Tomczka z myślą stworzenia samodzielnej kolonii polskiej w niezbadanym dotąd Kamerunie. Ekspedycja wypłynęła w 1882 r. z Hawru na stateczku własnym „Łucja — Małgorzata”, aby poznać brzeg zachodni Afryki zwiedziła Maderę, wyspy Kanaryjskie (Teneryfy), republikę. Liberję, Assini, Złote Wybrzeże, wyspy Fernando-Poo i t. d. U stóp Gór Kameruńskich, na wyspie Mendoleh, wybudowano dom i z stacji tej robiono ciągle wycieczki, celem

zbadania gór Kameruńskich, rzek Kameruńskiej i Mungo, starając się posuwać jak najdalej w głąb nieznanego kontynentu; między innemi urządzono wycieczkę na najwyższy szczyt Góry Mongo-ma-Lobach, 14700 stóp. Za pomoc, daną Anglikom przy zajęciu Gór Kameruńskich, jako kolonji angielskiej, ekspedycja prześladowana była przez władze niemieckie. Janikowski został ostrzeliwany na morzu przez korwetę „Bismark”, uwięziony czasowo i uwolniony przez okręty wojenne angielskie. W r. 1886 wrócił Janikowski z Rogozińskim do kraju — Tomczek zmarł po rocznym pobycie w Kamerunie — przywożąc liczne zbiory i opisy zwiedzonych terenów.

W 1887 r. wyruszył Janikowski powtórnie do Afryki zachodniej do zatoki Elobey, celem badań ciekawego plemienia ludożerczego Fan lub Mpangue, wśród którego przebywał 3 lata, gromadząc dane o życiu, religji, zwyczajach, oraz zbiory, liczące tysiąc kilkaset okazów, które ofiarował Muzeum Etnograficznemu w Warszawie. W czasie pobytu w Afryce Towarzystwo Geograficzne w Paryżu zamieszczało sprawozdania o pracach wyprawy, a ponad to uczestnicy publikowali korespondencje i rozprawy w czasopismach krajowych oraz wygłaszali liczne odczyty. Janikowski napisał między innemi: „Urywek ze wspomnień afrykańskich”, (w Upominku na cześć Orzeszkowej), Kraków 1893 r., „Wspomnienia z ekspedycji Szolca-Rogozińskiego do Kamerunu w r. 1882”, „Zajęcie Kamerunu przez Niemców”, *Morze—Pionier Kolonialny*, 1931 r. Nr. 3, broszurę „Fernardo — Poo”. „Szkic podróżniczy”, War-

szawa 1892 r., obecnie ogłasza „Wspomnienia z podróży afrykańskich w latach 1882 — 1886” *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1933 r. od Nru 1-go.

Ankieta — as — Fularski: Spis podróżników, *Wiadomości Służby Geogr.* 1930, Zesz. IV. — Gutenberg — Janikowski L.: Wspomnienia z ekspedycji Szolca-Rogosińskiego do Kamerunu w 1892 r. Zajęcie Kamerunu przez Niemców, *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1931 r. Nr. 3 z portretem i mapą. — Janikowski L.: Z nad brzegów Utamboni, Stacja Widoko, 26. IX, list do Dra Talki, *Wędrowiec*, 1888, Nr. 51. p. 614 — Kl. J.: Wystawa etnograficzna (Janikowski), *Wędrowiec*, 1882, Nr. 48 p. 760 — 762 — Karol. Prelekcja p. Janikowskiego, Pokłosie, *Kłosa*, 1886, Nr. 1086, p. 250 — 251. — M. G. Odczyty Leopolda Janikowskiego, *Tygodnik Ilustrowany*, 1886, Nr. 172, p. 244 — 246 (z portretem) — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Rogoziński S.: Stacja Mondoleh w zatoce Ambas, w Afryce zachodniej. Sprawozdanie, *Wszechświat*, 1885, Nr. 40, p. 626 — 628, Nr. 41, p. 648 — 650 (z diagramem) — Skarżyński Antoni: Wystawa podróżnicza. *Wędrowiec*, 1890, Nr. 46, p. 287. — Sulimierski F.: Podróż afrykańska Rogosińskiego, z mapą, *Wszechświat*, 1884, Nr. 22, p. 341 — 347 — Tenże, *Tygodnik Ilustrowany*, Nr. 82, p. 69 — 70 — Wasilewski Zygmunt: Wystawa etnograficzna środkowej Afryki, ze zbiorów Leopolda Janikowskiego, *Tygodnik Ilustrowany*, 1890, Nr. 45 (z ryciną) — Wielka Encyklopedia — Zbiory etnograficzne naszych przyrodników pp. Jastrzębowski i Janikowski, *Biblioteka Warszawska*, 1892, IV, p. 599 — 602 (patrz także źródła do Rogosińskiego). — O wyprawie afrykańskiej, odczyt p. Janikowskiego, *Bibl. Warszawska*, 1886, p. 281. — Zieliński Stanisław: Wyprawa Stefana S. Rogosińskiego do Afryki, Warszawa 1933, — Tenże: Leopold Janikowski, *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1932, Nr. 12.

Janiszewski Leon, * 1810 r. w Kaliszu † w 1861 r.; literat i muzyk; był dyrektorem i nauczycielem muzyki w instytucie panien w Tyflisie; napisał: „Pielgrzymki do mogiły Aleksandra Grybojedowa na górę św. Dawida w Tyflisie dn. 9. I. 1842 r.“, *Biblioteka Warszawska*, 1843 r., T. III. p. 1 — 16.

Orgelbrand—Wielka Encyklopedia.
(Jankowski Adolf zob. Zielonka Ludwik),

Jankowski Michał, zesłany za udział w powstaniu styczniowym, badał Daurję w 1865—1867 z Parvexem i Wiktozem Godlewskim, któremu pomagał w gromadzeniu zbiorów zoologicznych, towarzyszył również Dybowskiemu w podróżach naukowych, osiadł na stałe w okolicach jeziora Chanki na granicy kraju usuryjskiego, gdzie założył pierwszą fermę rolniczą i jako hodowca stada koni i zwierząt domowych zjednał sobie rozgłos we wschodniej Syberji, wiele pracy i energii wkładając w swe dzieło, jako pierwszy kultywator tej dzikiej polaci, gdzie długie lata staczał walkę z dzikimi zwierzętami. Kolekcję swoją [botaniczną z Mandżurji i kraju Nadamurskiego przesłał do Muzeum Branickich w 1887 r.

Ankieta (Inform. prof. Dr. B. Hryniewieckiego) — Dybowski Benedykt: Pamiętnik, Lwów 1930. — Stolzman J.: Aperçu historique concernaut le Musée Polonais d. histoire naturelle, *Prace Zoolog. P. Fañ. Muz. Przyr.* T. I, 1921, zes. 1 — Tenże: Tygrys na półwyspie Jankowskiego (Kalendarz Myśliwski r. 1899). — Tenże: Wspomnienia z podróży do Peru, *Wszechświat*, 1882, Nr. 1—48 rwane. — (Notatka). *Wszechświat* 1888, Nr. 10 p. 159 — Tacza-

nowski Wł.: Wiadomości o działalności p. Jankowskiego na Korei, *Wszechświat* 1887, Nr. 42 p 666—Talko Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 26.

Janowski Aleksander Ludwik, * 20. X. 1866 r. w Warszawie, geograf, podróżnik i popularyzator; profesor geografii w szkołach polskich przed wojną i po wojnie, do 1928 r. kierownik oświaty pozaszkolnej w Ministerstwie Wyznań R. i O. P., obecnie na emeryturze, czołowy pionier krajoznawstwa polskiego, który dziesiątki lat odbywał wycieczki po kraju, zwiedzając Polskę wzdłuż i wszerz i zachęcając społeczeństwo do poznawania kraju, współzałożyciel w 1906 r. Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i jego prezes, współzałożyciel i członek zarządu Towarzystwa Opieki kulturalnej nad Polakami zagranicą im. Adama Mickiewicza, autor niezliczonych artykułów krajoznawczych oraz kilku tomików „Wycieczek po kraju”. W 1913 r. odbył Janowski podróż naokoło świata w celu zbadań życia emigracji polskiej w Stanach Zjednoczonych i na Syberji; w czasie tej podróży wygłosił Janowski szereg odczytów dla emigracji oraz dla społeczeństwa amerykańskiego; w powrotnej drodze zwiedził Janowski wyspy Hawajskie oraz Japonję, poczem przez Koreę, Mandżurję i Syberję wrócił w styczniu 1915 r. do Warszawy. W 1927 r., na propozycję Urzędu Emigracyjnego, odbył Janowski, jako delegat Urzędu, ponownie podróż za ocean do Ameryki Południowej, zwiedził centra emigracji w Brazylii i Argentynie, w Paranie, St. Catharina, Rio Grande

do Sul, Missiones, Buenos Aires i t. d., wygłaszając wszędzie odczyty dla wychodźców. W ostatnich latach podróżował po Jugosławii z odczytami o Polsce w 4 większych miastach, po Rumunji, Turcji, Palestynie, Egipcie z odczytem Y. M. C. A., Tunisie i Algierze. W 1931 r. odbył na pokładzie „Polonii“ podróż na Nordkap.

Ankieta.

Janowski Artur, † 1. VII. 1881 r. w Latakieh ornitolog i podróżnik; podróżował wiele po Wschodzie i zamieszkał na stałe w Syrii; w 1881 r. brał udział w wyprawie myśliwskiej Karola Brzozowskiego do Cylicji i Syrii; w *Łowcu* opisywał piękności przyrody.

Bystroń — Starzeński L.: Wspomnienia z wyprawy do Cylicji i Syrii, Lwów 1882 r. — *Tygodnik Ilustrowany*, 1882 r. № 339 p. 398.

Janta-Połczyński Aleksander, *. 11. XII, 1908 w Poznaniu, literat i publicysta; współpracownik licznych pism w kraju i na emigracji, szczególnie w Stanach Zjednoczonych, zamieszkały od 1929 w Paryżu; odbywa liczne podróże, w 1931 do Anglii i Stanów Zjednoczonych, w 1932 do Rosji Sowieckiej, na Ural do Azji środkowej i z powrotem przez morze Kaspijskie, Kaukaz, morze Czarne, Krym i Ukrainę, pod koniec 1932 i ponownie w początku 1933 zwiedzał Włochy; w 1933 udaje się na Daleki Wschód. Na temat podróży amerykańskiej umieścił szereg artykułów p. t.: „Cykl Amerykański“, „*Kurjer Warszawski* 1932, luty-czerwiec, z podróży do Rosji „W głąb Z. S. S. R.“, Warszawa

1933, ponadto „Tańczące Indje. Dżardżiling w Himalajach“, *Tęcza* 1930, zesz. 50 i t. d.

Ankieta.

Januszewicz Edward, * 19. II. 1900 w Petersburgu; pionier kolonialny; członek Związku Pionierów Kolonialnych; zwiedzał 1916-1918 Syberję, Mandżurję, Mongolję i Chiny; wstąpiwszy do 5 dywizji syberyjskiej W. P. z resztkami jej przybył do Polski; odbywając w 1920 podróż z Władywostoku do Gdańska przez Houkong, Singapore, Colombo, Suez, Port-Said, Gibraltar, Plymouth, i Kopenhagę; w 1929-1931 odbył podróż po południowej Ameryce; uzyskawszy od rządu republiki paragwajskiej prawa szkolne dla szkół polskich w Paragwaju, założył w 1931 r. pierwszą polską szkołę w Carne del Parana, col. Tacuary w Paragwaju; z poróży po Paragwaju nadsyłał zdjęcia do P. A. T. oraz korespondencje do *Kurjera Warszawskiego* i napisał pracę: „Paraguay i jego życie“ (w rękopisie). W *Morzu — Pionierze Kolonialnym* umieścił „Polacy w Paragwaju“, 1931 Nr. 9.

Ankieta.

Januszewski W.; podróżował od 1904 r. po południowej Europie i półocnej Afryce; napisał „Dookoła morza Śródziemnego“; Wilno (1914 r.).

Januskiewicz Adolf, * 28. V. 1803 r. w Nieświeżu, † w 1857 r. w Działhynie; literat; po powstaniu zesłany był z Uniwersytetu Wileńskiego do Wiatki potem do Tobolska wreszcie do Iżymia, gdzie spotkał się z Gustawem Zielińskim, z którym później pro-

wadził ożywioną korespondencję; jako urzędnik kancelarii naczelnika kirgiskich kozaków, zwiedzał kraj Kirgizów, wspinał się na górę Niedźwiedzią, szukał Karakorum, wreszcie osiadł w 1852 r. w Niżnie Tugilsku w górach Uralskich jako bibliotekarz i inspektor ogrodnictwa hr. Anatola Dawidowa; wrócił na Litwę w 1856 r. Januszkiewicza „Listy ze stepu Kirgiskiego pisane do rodziny i przyjaciół w 1846 r.“ ukazały się w *Bibliotece Warszawskiej*, 1859 r. T. I — III, oraz pisane do Gustawa Zielińskiego w *Kronice Rodzinnej* 1857 r.; listy te wydał Eustachy Januszkiewicz w Berlinie i w Paryżu w 1861 r. p. t. : „Żywot Adolfa Januszkiewicza i listy jego ze stepów Kirgiskich“.

Gutenberg — Janik — Januszkiewicz Eustachy / patrz wyżej / — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Jarosław Stefan * 14. X. 1903 r. w Rozwadowie pow. tarnobrzckiego, geograf i podróżnik; wychowany na Podhalu, studjował na Uniwersytecie Poznańskim i Jagiellońskim; od sierpnia 1927 r. do września 1929 r. podróżował po Ameryce Północnej, gdzie wygłosił kilkaset wykładów o Tatrach dla Polaków i Amerykanów; w tym czasie zwiedził wszystkie parki narodowe w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i na Alasce; odbył szereg wypraw w górach Skalistych Sierra Nevada, paśmie Nabrzeżnem, samotnie zdobył w lipcu 1928 r. Mt. Rainier (4389 m.) w Kaskadach, czyli w górach Wodospadów — w ciągu doby w górę i dnia z powrotem; usiłował zdobyć najwyższy szczyt Ameryki Północnej górę Mac Kinleya na Alasce (6187 m), najwyższe wzniesienie na ziemi ponad granicą wiecz-

nych śniegów i był pierwszym Europejczykiem, który był w pobliżu tej góry; spędził 29 dni podczas wyprawy na ten szczyt z towarzyszem Leonem Koppą, Polakiem, atoli długotrwała śnieżnica zegnała ich z lodowca Muldrow i zmusiła do powrotu. W związku z podróżą nawiązywał Jarosz stosunki z Polakami żyjącymi w rozproszonem czy to w prerji w stanie Wyoming, Montana, czy w górach Skalistych zachodniej Kanady, na Alasce nad Yichonem, cieśniną Beringa w tundrze wśród Eskimosów, wśród Indian i cowbojów. Po powrocie wygłosił w Polsce około 1.000 odczytów o swej podróży.

Ankieta — Szczepański: Udział Polaków w zdobywaniu gór świata, *Kurjer Naukowy i Literacki*, 1931, Nr. 28.

Jarzyna Adam, dr. praw, * 1909 r. we Lwowie; sędzia; studjując sprawy emigracyjne, napisał między innemi: „Peru — widoki dla osadnictwa rolnego na terenie koncesyj”, *Rolnictwo*, 1930 r., zeszyt 3, „Działalność Nauk Inst. Emigracyjnego i Kolonjalnego”, Warszawa 1931 r., „Zatrute ochłapy kolonizacyjne w Peru”, *Gazeta Poranna*, 1929 r., Nr. 8847.

Ankieta — Problem Emigracyjny w Polsce. Odczyt Dr. Jarzyny we Lwowie, *Słowo Polskie*, 1931, Nr. 290.

Jaskólski Marjusz Stanisław, strażnik wojskowy, później kasztelan sanocki; posłował w 1654 r. na Krym do Chana Islam Geraja.

Kubala Ludwik: Dwa poselstwa w 1654 r. *Biblioteka Warszawską*, 1906 T. IV, zesz. 3, p. 532—538 — Ekspedycja legacji Bieganowskiemu dana we Lwowie 11. I

1654 r. z listami króla do sultana..., rękopis Ossolineum Nr. 227. — Jaskólski Marjusz Stanisław: Relacja poselstwa do Tartarji do Islam Geraja Chana ... w liście do Stefana Korycimskiego i kanclerza w k. z Bakszyseraju 2. V. 1654 r. (Grabowski A: Ojczyście spominki T, I, p. 131 — 137).

(Jastro zob. Zielonka Ludwik).

(Jatowt zob. Gordon Jakób).

Jautz Władysław, * ok. 1860 r. † 1903 r. (1904?) w Corrientes w Argentynie; farmaceuta ze Lwowa, pionier kolonialny i podróżnik. W 1884 r. wraz z braćmi Stelbeckimi i A. Pisulińskim udał się do Afryki środkowej, gdzie z Stelbeckimi założył faktorję Szamu nad rzeką Szire przy ujściu do Zambezi; niebawem jednak ciężko chorego na malarję Jautza wysłano do Europy; powróciwszy do zdrowia już w czasie podróży morskiej, udał się do Argentyny, gdzie założył skład artykułów aptecznych w Corrientes, prowadził różne inne przedsiębiorstwa, dorobił się majątku i w ostatnich latach był konsulem honorowym austriackim w Argentynie.

Ankieta (Inf. p. Pisulińskiego)—**Archiwum** Związku Pionierów Kolonialnych, list Pisulińskiego z dn. 2 VI. 1931 r.—**Pisuliński**: Szlakiem słonia afrykańskiego, Lwów — Warszawa 1927 r.

Jawłowski Hieronim, dr. * w 1887 r. w Kownie; zoolog i podróżnik; kustosz Państwowego Muzeum Zoologicznego po studjach przyrody na uniwersytecie w Petersburgu wziął udział w 1914 r. w ekspedycji naukowej do badań morza Kaspijskiego, zorganizowanej przez Knipowicza; w 1915 r. podróżował po Persji północnej w prowincji Mazanderanie i po wybrzeżach morza

Kaspijskiego, zbierając materiały do badań faunistycznych, w połowie 1915 r. wyjechał na Kaukaz, gdzie przebywał do 1917 r. podróżując głównie w Dagiestanie; w 1924 r. prowadził badania faunistyczne we Włoszech, w 1924 r. i 1932 r. na terenie Rumunii w Dobrudży, w Karpatach Transylwańskich, w Mołdawji, w 1931 r. we Francji środkowej i południowej. Jawłowski opublikował szereg prac naukowych z zakresu systematyki i zoologii wijów; z prac dotyczących wyników podróży ogłosił między innymi: „*Contribution à la faune des Diplopodes de la France*”, „*Zur Kenntnis der Diplopodenfauna Osteuropas*”, „*O kilku gatunkach krocionogów (Diplopoda) z Azji Mniejszej i Transkaukazji.* —

Ankieta — Prace P. Muzeum Zoologicznego, 1929 r. T. VIII. zesz. I. — Zakład rybactwa przy Instytucie Zoologicznym w Bukareszcie.

Jawornicki Aleksander, przyłączył się do drugiej wyprawy Leopolda Janikowskiego do Afryki zachodniej w 1887 r., odłączył się od Janikowskiego po przybyciu do Elobey i próbował przez parę miesięcy na własną rękę handlu zamiennego z Murzynami; ogłosił „*Listy z podróży po Afryce*”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1888, Nr. 264, 265, 275, 277, 278, 281, 282, 286, 287; 1889, Nr. 343, 345, „*O kulturze plemion afrykańskich, trzy odczyty wygłoszone w Warszawie*”, *Biblioteka Warszawska*, 1889, T. II; p. 296-298.

Ankieta (Informacje p. L. Janikowskiego) — Polska Ekspedycja, *Wydrowiec*, 1887, Nr. 37 — *Wędrowiec*, 1888, Nr. 22, p. 262; 1888, Nr. 61, 72. --

Jaworski Hipolit (Terlica Mieczysław) * w 1812 r. w Opocznie, † w 1877 r. w Brukseli; zesłany po 1831 r.

na Kaukaz przebywał tam kilka lat jako oficer techniczny; w powstaniu styczniowym dowodził oddziałem pod pseudonimem Drewnowskiego; ogłosił opis Kaukazu, przyrody, ludności, administracji i walk z Szamylem, pt.: „Wspomnienia z Kaukazu”, 1857 r., i Poznań 1877 r.

Janik — Zieliński Stanisław: Bitwy i potyczki 1863/64, Rapperswil 1913 r. p. 137, 135, 510.

Jaworski J. L. dr., * w Warszawie, członek ros. tow. geograficznego; był lekarzem poselstwa rosyjskiego; wysłany w 1875 r. do Afganistanu, był ostatnim lekarzem afgańskiego emira Szir-Alego; wspomnienia swoje z podróży do Azji środkowej oraz pobytu tamże wydał w Paryżu w języku francuskim oraz w 1885 r. w Jenie (w tłumaczeniu z rosyjskiego) p. t.: „Reise der russischen Gesandtschaft in Afghanistan und Buchara in den Jahren 1875/79 r. aus dem Russischen übersetzt”, Jena 1885, 2 tomy.

Petri Ed. dr. (przedmowa do Jaworskiego: Reise)—H. W. Podróż do Afganistanu, *Kurjer Warszawski*, 1885 r. Nr 124b, 125b. — *Wędrowiec*, 1882 r. T. II, Nr. 38 p. 190.

Jaworski Jan Dr., * 31. X. 1903 w Warszawie, orientalista; po ukończeniu Uniwersytetu Warszawskiego studjował języki wschodnie w Paryżu, gdzie ukończył w 1927 wydział chiński i japoński w Ecole Nationale des Langues Orientales vivantes, poczem odbył studja w departamencie manuskryptów wschodnich w British Museum w Londynie; 1928—1929; odbywał studja buddyzmu w Japonji, poczem w 1930 otrzymał dyplom z filologii buddyjskiej w Ecole des

Hautes Etudes w Paryżu. Z zakresu swych studiów napisał m. inn.: „La section de la nourriture dans la Vinaya des Mahiśasaka, *Rocznik Orientalistyczny*, 1929/30, Warszawa 1930, T. VII, „La Section de l'ordination dans le Vinaya des Mūlasarvāstivādin“, *Sprawozdanie z posiedzeń Tow. Nauk Warszawskiego*, 1931, T. XXIII i odbitka.

Ankieta.

Jaxa z Miechowa (Jaksa de Kopanik) † 7. IV. 1176 r., jeden z najwybitniejszych możnowładców polskich wieku XII, utożsamiany z Jaksą Kopanicy, towarzyszył księciu Henrykowi do Ziemi Świętej w 1154 roku i podróżował podobno poraz drugi w 1162 r.

Bersohn M.: Kilka słów o polskich pielgrzymach i podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziejach, *Biblioteka Warszawska*, 1868 r. T. IV. p. 1—13 — Bystrzeń — Gutenberg — Pękalski Piotr: O początku rozkrzewienia i upadku zakonu XX. Kanoników stróżów Grobu Jerozolim.; Kraków 1867 r. — Piękoskiński Fr.: Monumenta pol. hist. T. II, 798 — Wielka Encyklopedia — Finkel Biblijografia.

Jelski Konstanty, * 1838 r. w Ładzie pow. ihumiejskiego, † 1896 w Krakowie, podróżnik i zoolog; syn Michała, kapitana wojsk polskich, studjował w Kijowie, skąd wraz z Kesslerem odbył wycieczkę naukową na Krym, poczem objął stanowisko kustosa gabinetu zoologicznego Uniw. Kijowskiego; na zaproszenie rządu tureckiego zorganizował ekspedycję naukową w głąb Azji, poczem z ramienia rządu francuskiego udał się w misji naukowej do Guyany francuskiej, gdzie przebywał od 1862 — 1869, odbywając

stałe wycieczki po kraju i zasilając kolekcjami ptaków, węzów, ryb, pajaków, mięczaków Muzeum Branickich, którego był współpracownikiem; z ramienia Branickich i na ich koszt udał się następnie do Peruwji, gdzie został kustoszem rządowego muzeum Raimondiego w Limie; w Peruwji pracował z Janem Sztolzmanem, również przez Branickich tam wysłanym, odbywając liczne podróże naukowe, których poważne plony opracowywali Sztolcman, Taczanowski i Berlepsch; tutaj w Peruwji znalazł nieznanego ssaka *Dinomys* oraz około 60 gatunków innych nieznanych ptaków obok mnóstwa istot niższych; wrócił wreszcie do kraju i osiadł w Krakowie, gdzie 1879 został kustoszem zbiorów przyrodniczych Akademji Umiejętności. Jelski napisał kilkutomową pracę „El Peru” i „Popularno przyrodnicze opowiadanie z podróży po Guyanie francuskiej i po części Peru”, Kraków 1898. Nazwiskiem Jelskiego „O cethea Jelsci” nazwał prof. Karol Metz w 1889 jeden gatunek lauru.

Gutenberg—Lubomirski Wł.: Notice sur quelques coquilles du Peru, *Proceedings Zool. Soc.* London 1879, 2. XII. — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Sztolcman J.: Konstanty Jelski, wsp. pośmiertne, *Wszechświat*, 1897, Nr. 1. p. 2 — 4. — Tenże: Muzeum hr. Branickich we Frascatti — *tamże*, 1891, p. 223. — Tenże: Nowości Muzeum Branickich, 1817.—Tenże: Historyczny zarys, *Prace Zoolog. P. Pań. Muz. Prz.* T. I. 1921, zesz. I. i odbitka, Warszawa 1921. — Tenże: Peru, wspomnienia z podróży. Warszawa, 1912. — Szyszyłowicz I.: Diagnoses plantarum novarum ad cl. d. const. Jelski in Peruvia lectarum, *Rozprawy Ak. Um. Wyd. M. P.* T. II, T. VII. 1895, p. 215—9. — Taczanowski Wł.: Hr. Konstanty Branicki, *Wszech-*

świat 1884, Nr. 29, p. 450—452. Tenże: Liste des oiseaux recueillis par M. Constantin Jelski dans la partie centrale du Perou occidentale, *Proc. Zool. Soc. London*, 1874, p. 501 — 565. — Tenże: Liste des oiseaux rec. en 1876 au nord du Perou occid. par M. M. Jelski et Stolzman, *tamże* 1877, p. 319—333. — Tenże: O wędrownych ptakach, *Wszechświat* 1886. — Tenże: Ornitologie, to T. III, Revines, 1886. — Tenże: Suplement à la liste des oiseaux rec. au nord du Perou occ. p. M. M. Jelski et Stolzman, *tamże* 1877 p. 744—754. — Tenże: Liste d. ois. rec. au nord du Perou par M. M. Stolzman et Jelski, en 1878, *tamże*, 1879, p. 219 — 245. — Tenże: Description d'une nouvelle belette du Perou septentrional, *tamże* 1881. — Tenże: *Wszechświat* 1888, Nr. 48 p. 771. — Wielka Encyklopedia — Wrześniowski A.: Władysław Taczanowski *Wszechświat* 1883, Nr. 22, p. 337—339.

Jełowicki Aleksander ks., * w 1804 r. w Hubniku na Podolu, † 15. IV. 1877 r. w Rzymie; po powstaniu wyemigrował do Francji, podróżował rok po Wschodzie, był w Ziemi Świętej; napisał „Przechadzki po Jerozolimie i bliższych okolicach“, Warszawa, 1897 r. i „Wycieczka do morza Martwego“, *Wędrowiec*, 1893 r. Nr. 47—49.

Bystroń — Gutenberg — Mickiewicz Władysław: Żywot Adama Mickiewicza (T. II i III). — F. K., *Tygodnik Ilustrowany* 1897 r., Nr. 9, p. 180 (recenzja) — Smolikowski: Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego. — Wielka Encyklopedia.

(Jemsel zob. Samuel ben Dawid).

Jerzmanowski Erazm, inż. * 2. VI. 1844 r. w Tomisławicach † 1909 w Prokocimiu; uczestnik powstania styczniowego wyemigrował do Francji, gdzie

ukończył akademię wojskową w Metz w 1868 r., brał udział w obronie Paryża w 1870 r., wysłany przez konsorcjum kapitalistów do Stanów Zjednoczonych wybudował tam gazownie w Buffalo, Nowym Yorku, Brooklynie, Baltimore i wielu innych ważniejszych miastach, przyczem dorobił się poważnego majątku. Jerzmanowski stale pracując nad ulepszeniem systemów oświetlenia gazowego, zdobył sobie szacunek Amerykanów i wysokie uznanie sfer fachowych. J. brał bardzo czynny udział w pracach wychodźstwa polskiego, które organizował i wspierał materjalnie. W 1896 wrócił do kraju; J. poczynił różne zapisy, między innemi 1.200.000 koron na Akademię Umiejętności.

Gutenberg — Orgelbrand Supplement — *Polski Przegląd Emigracyjny* 1909, Nr. 3. — Ultima Thule — *Wielka Encyklopedia*.

(Jim Pokrer zob. Ginsbert Julian).

Jodko Narkiewicz Jan, ziemianin; podróżował po Turcji europejskiej i azjatyckiej, kilka razy po Ziemi Świętej ostatnio 1898 r.; napisał: „Ze Wschodu“, Warszawa 1899 r., gdzie opisuje wrażenia z podróży statkiem od Aleksandrii do Konstantynopola.

Bystron — *Tygodnik Ilustrowany*, 1899 r., Nr. 27, p. 535 (recenzja).

Jodko Narkiewicz Konstanty dr. * 23. X. 1901, alpinista i podróżnik; studjował geografję i nauki biologiczne na Uniw. Jagiellońskim; od 1923 odbywa podróże głównie o charakterze alpinistycznym; w 1923 odbył czteromiesięczną samotną podróż przeważnie przez Rumunję, półwysep Bałkański oraz Wę-

gry i Czechy, przyczem dokonał samotnie wejścia na najwyższy szczyt Czarnogórza, Łowczyn; w 1929, po szeregu wypraw letnich i zimowych w Tatrach, odbył samotną podróż na lodowce Islandji, zwiedzając po drodze Niemcy i Danję; wyprawa wgląd lądu uwieńczona została zdobyciem dwóch nieznanych dotąd szczytów i wejściem na kopułę Geitlandsjökull w grupie Langjökull (1115 m, 1232 m, 1589 m), była to pierwsza polska wyprawa alpinistyczna odkrywczą; w 1931 brał udział w polskiej ekspedycji sekcji turystycznej P. T. Tatrzańskiego w Alpy Delfinackie we Francji, w masyw Pelvoux, gdzie dokonał pierwszego samotnego wejścia na szczyt Rateau, 3809 m, od północy; w tymże sezonie poznał góry Korsyki, poczem udał się samotnie do Afryki północnej; z Algieru, po wypadzie w góry Kabylji, Dżebel Dziurdziura, gdzie dokonał kilku pierwszych wejść szczytowych, przez Konstantynę, Batnę, Biskrę, skąd częściowo na wielbłądzie z jednym Arabem, częściowo autem, przeciął Erg saharyjski, kraj szotów, poczem przez Tunis wrócił do Europy, w drodze powrotnej zwiedzając Włochy północne, Szwajcarję i Austriję. W 1932 wziął udział w drugiej ekspedycji sekcji turystycznej P. T. T. w Alpy francuskie w grupie Mont Blanc, biorąc udział w pierwszym polskim wejściu na Mont Blanc granią Pêteret, uchodzącą za jedną z najtrudniejszych dróg w Alpach; obecnie przygotowuje alpinistyczną ekspedycję naukową w górach Ameryki północnej. Wspomnienia i sprawozdania drukował w pismach codziennych jak *Ilustrowany Kurjer Codzienny* „Samotna

wyprawa Polaka na szczyty Atlasu“, 1931, Nr. 322 i w *Taterniku*.

Ankieta — Echa zagraniczne polskiej wyprawy w Alpy. *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932 r., Nr. 64 — Piotrowski K. Dr.: Polscy taternicy w Alpach, *tamże*, 1932 r., Nr. 209. — *Szlakiem*, Najświetniejszym, na szczyt Europy, *tamże*, 1932 r., Nr. 231 — *Urwisk*, Wśród, alpejskiego Mnicha, *tamże*, 1932 r. Nr. 242.

Jodłowski Jan Stanisław, dr.; zesłany do gubernji jeniisejskiej napisał „Wspomienia z dalekiej północy“, Krosno, 1909 r., z których to wspomnień Stachiewicz zaczerpnął tematu do obrazu „Pochód na Sybir“. Janik.

(**Jonston** Johannes zob. Jan z Szamotuł).

Jordan Andrzej ks. bernardyn; lektor prowincji ruskiej, udał się w 1755 do Jerozolimy; po powrocie spisał w 1759 r. łaciński opis podróży, znajdujący się w jednej z bibliotek bernardyńskich a w którym autor wspomina o powstałym wówczas projekcie Sybiraków oderwania Syberji od Rosji i stworzenia samodzielnych Stanów Zjednoczonych.

Bystron.

Jordan Roman odbył w 1911 r. podróż do Argentyny z ramienia Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego w celu zbadania stosunków panujących na tamtejszym rynku pracy i zbadania możliwości skierowania emigracji galicyjskiej do Argentyny. Spostrzeżenia swe ujął Jordan w pracach: „Argentyna jako teren dla polskiego wychodźstwa“, Kraków 1912 r. „Widoki dla wychodźców w Argentynie“, *Polski Prze-*

gląd Emigracyjny, 1912 r., styczeń, p. 4—13, „Z podróży do Argentyny“, *tamże* 1911 r. Nr. 17, 18.

Polski Przegląd Emigracyjny, 1912 r. Nr. 4, p. 135 — 137.

Jordan Zygmunt, * 1824 r. w Warszawie, † 15 VI. 1866 r. w Paryżu; pułkownik; brał udział w powstaniu listopadowym, węgierskiem; w wojnie krymskiej i w powstaniu styczniowym; po upadku powstania węgierskiego udał się do Turcji, podróżował wiele po Wschodzie, zwiedził między innymi Egipt i Palestynę, skąd pisywał „Listy ze Wschodu“ do *Gazety Codziennej*.

Bystrzycki — *Roczniki Tow. H.istoryczno-Literackiego w Paryżu*, 1866 r. p. 331 — Zieliński Stanisław; Bitwy i potyczki 1863/64 r. Rapperswil 1913.

Judycki Józef, inż. górniczy, geolog; po powstaniu styczniowym wyemigrował do Francji; b. uczeń szkoły w St. Etienne, był od 1884 r. naczelnym geometrą terenów złotonośnych w gubernji tomskiej; stamtąd przysyłał swe spostrzeżenia naukowe do tow. nauk. w Cahors; nap.: „Origine morganique des combustibles minéraux d'après le mode de gisement du carbon et de ses composés“, Figeaux 1883.

Malinowski J.; *Wiadomości; Polski Przegląd Emigracyjny*, 1893 r., Nr. 11.

Jurkowski Władysław, * 1817 † 1875 r. na Podolu; kapitan artylerji ros.; studjował na uniwersytecie w Kijowie, za sprawę Konarskiego aresztowany w 1838 r. zesłany został na Kaukaz, który poznał dokładnie w czasie licznych pochodów i opisał w niedrukowa-

nych: „Wspomnieniach kaukaskich“; po powrocie do kraju podróżował po Europie, wreszcie osiadł na stałe na Podolu; prócz „Wspomnień“ pozostawił w rękopiśmie „Geografję“ i „Chronologję dziejów Polski“.

Ruch Literacki, 1877 r., T. II, p. 142—143.

(Jussuf aga zob. Szulc August).

Kajsiewicz Hieronim, ks. dr. * 7.XII.1812 r. w Marjamopolskiem, † 23.II.1873 r., wyemigrował do Paryża, został księdzem, założył Zakon Zmartwychwstania Pańskiego (Zmartwychwstańców); odbywał w celach misyjnych liczne podróże po Europie zachodniej, oraz po Bałkanach i po Wschodzie; był w Turcji, Syrii, Ziemi Świętej, dwa razy udawał się do Ameryki: do Kanady, Stanów Zjednoczonych, Teksasu, Brazylii, ogłosił między innemi: *Listy zaatlantyckie do braci i przyjaciół*“, Paryż 1869 r., *Listy z drugiej podróży amerykańskiej do braci i przyjaciół*“, *Przegląd* Lwów, 1872 r., zawierające opis podróży do Ameryki północnej i Brazylii; „*Pisma*“ Kajsiewicza wyszły w 1872 r. w Berlinie i zawierają w III-cim tomie „*Listy z podróży*“.

Bystroń — Gutenberg — Kunaszowski — Odescałchi
Baltazar ks.: *Polacy w Rzymie. Wspomnienia z lat dzie-
dzinnych, Przegląd Polski*, 1893 r. T. IV. p. 217—233 —
Orgelbrand — Smolikowski S. ks.: *Historja Zgromadze-
nia Zmartwychwstania Pańskiego*. Kraków 1892—1896 r.
— Zalewski Bronisław: *Ks. Hieronim Kajsiewicz; Roc-
zniki Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu*,
1873 Paryż 1879 r. i Poznań 1879 r. — Tarnowski Stani-
sław Ks.: *Hieronim Kajsiewicz, Przegląd Polski*, 1873 r.
— Ultima Thule — Wielka Encyklopedja.

Kalinowski Jan, * około 1860 r. pod Okuniewem, przyrodnik i podróżnik; Kalinowskiego przywiózł Benedykt Dybowski jako 19-letniego chłopca w 1879 r. na Kamczatkę, jako swego kolektora okazów i myśliwego i wykształcił na znakomitego pomocnika; Kalinowski brał udział w wszystkich wycieczkach Dybowskiego po Kamczatce i na wyspie Behringa, a następnie samotnie podróżował po kraju Amurskim, po Japonii i Korei, skąd nadsyłał kolekcje, które przyczyniły się do z bogacenia Muzeum Branickich w Warszawie, wreszcie udał się z ramienia Branickich do Peruwji, gdzie kontynuował swoją działalność podróżniczo-kolekcyjnerską; wreszcie założył fermę w Marapata w prowincji Quispicanchis, na której od kilkunastu lat gospodarzy z żoną i jedenaściorgiem dzieci, uprawiając nadal myśliwstwo i kolekcjonując okazy. „List z Korei” Kalinowskiego umieszczony jest w *Wszechświecie*, 1887 r. Nr. 11, p. 175.

Dybowski Benedykt: Pamiętnik. Lwów 1930 r. — Tenże, Wyjątek z listu z dn. 9. VIII. 1882 r. — Gallas Marjan Rok w Peru (w rękopisie), — *Wszechświat*, 1882 r., Nr. 36, p. 562—563. — Jurkowski K.; Dr. Benedykt Dybowski, *Tygodnik Ilustrowany*, 1884 r. Nr. 56, p. 52—54. — Sztolcman Jan: Aperçu historique concernant le Musée Polonais d'Histoire Naturelle, *Prace Zool. P. Muz. Przyr.* 1921 r. zesz. I i odbitka, Warszawa 1921 r. — Tenże: Description d'oiseaux du Perou Central recueillis par le voyageur polonais Jan Kalinowski, *Ornis*, 1901 — Tenże List p. Kalinowskiego, *Wszechświat*, 1889 r. Nr. 48, p. 771—772; 1892 r. p. 207 — Tenże: Nowości Muzeum Branickich, *Wszechświat*, 1897 r. — Tenże: Muzeum Zoologiczne hr. Branickich w Frascati, *Wszechświat*, 1891 r. Nr. 14

p. 223; 1890, Nr. 17, p. 271 — Tenże: On the ornithological researches of Mr. Kalinowski in Central Peru, *Proceedings Zool. Soc.*, London, 1896 r.; 1892 r. — Tenże: Rapport sur des nouvelles collections ornithologiques, faites au Perou par Mr. Jean Kalinowski, *Ornis*, 1906 r. — Tenże: 2 podróże Kalinowskiego i Bareja, *Wszecławiat*, 1893 r. XII, p. 356, 372. — Talko-Hryncewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924 r. Nr. 26, p. 363 — Wrześniowski A: Kogut Feniks, *Wszecławiat*, 1886 r. Nr. 13, p. 194—196.

Kalinowski Karol, * 21.I.1821 w Kalinowie w Augustowskiem; za udział w spiskach zesłany w 1844 do wojska na Kaukaz brał udział w walkach z Szamylem, wzięty do niewoli przebył w niej u Czeczeńców od 1844 r. — do 1854 r.; napisał pamiętnik, w którym opisał walki i zwyczaje górali kaukaskich: „Pamiętnik mojej żołnierki na Kaukazie i niewoli u Szamyla od 1844 r. — do 1854 r.”, Warszawa, 1883 r., jako dodatek do *Wędrowca*.

Kalinowski Karol: Pamiętnik (j. w. — biografia) — Sedlaczek, *Wędrowiec*, 1883 r. Nr. 24, p. 335—336.

Kaławowski Henryk dr. * 1806 r. † 23. XII. 1895 r. w Waszyngtonie; lingwista i polityk; brał udział w powstaniu listopadowem używany do różnych misyj, potem przy sztabie Giełguda i Dembińskiego. Po powstaniu wyemigrował do Francji, w 1833 wziął udział w wyprawie Zaliwskiego do Galicji; 1840 udał się do Ameryki skąd wrócił na rewolucję 1848 r., wyrugowany z zaboru pruskiego wrócił do Stanów Zjednoczonych, gdzie od 1850—1889

był ciągle w służbie w departamentach rządu Stanów Zjedn., sekretarzem skarbu i w biurze oświetlania brzegów morskich, w 1863 r. był agentem Rządu Narodowego na Amerykę; wykładał w Kolegium Maryland, zmarł jako dyrektor departamentu Ministerstwa Przemysłu i Handlu w Waszyngtonie; Kałusowski prowadził korespondencję z Wereszczyńskim w sprawie projektu założenia kolonii w Oceanji; publikował „Listy o Ameryce do Juljana Horaina“, *Tygodnik Ilustrowany*, 1871 r. Nr. 169, 181.

Kunaszowski — (Nekrolog) *Przegląd Wszechpolski*, 1895 r. Nr. 6, p. 89—90. — *Tygodnik Ilustrowany*, 1871 r. p. 272. — Rapperswil, Rękopis Nr. 437/IV. — Wereszczyński, Polska Akademia Umiejętności. Rękopis 1675.

Kałuszyński Mikołaj, ks. przebywał na zesłaniu na Sybirze; ogłosił „Trzy pisma z wygnania“, Lwów 1890 r. i 1892 r., „Tunka jej okolice w Sajańskich górach“, Poznań 1887 r. „Z Syberji. Burjaci stepu tunkińskiego. Wieś Tunka i pobyt w niej kapłanów polskich“ *Warta*, Poznań 1878 r. Nr. 197 do 203; rękopis Kałuszyńskiego znajduje się w Ossolineum, Nr. 2757.II.

Giller Agaton, Przedmowa do „Tunki“ — Janik

Kamieński Adam Dłużyk, * na Białej Rusi, jeden z pierwszych Polaków na Syberji; wzięty do niewoli 20. X. 1657 r. w bitwie pod Basią między Orszą a Czausami w walce z Kniaziem Jurgim Dołhorukim, wcielony został do oddziałów zbrojnych eksploratorów niepodbitych ziem Sy-

berji; w oddziałach tych pozostając przez cztery i pół roku, docierał aż do morza Lodowatego; po powrocie z wygnania napisał „Djarjusz więzienia moskiewskiego, miast i miejsc“, który opublikował ks. Marjański w księdze zbiorowej Warta, Poznań, 1874.; jest to najstarszy polski opis Syberji, podający szczegóły o Gilakach, Jakutach, Czukczach. Pamiętnik współczesnego Kamieńskiemu zesłańca, ks. Kawenczyńskiego, zaginął.

Gutenberg — Janik — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand Supplement — Polacy, Pierwsi w syberyjskiej niewoli. *Ruch, Literatura* 1876 r. Nr. 28 p. 32 — Wielka Encyklopedia.

Kamieński Franciszek, dr. * 1851 r. w Lublinie, † 16.IX.1912 r. w Warszawie, anatom i systematyk roślin; studjował w Warszawie, Strassburgu, Wrocławiu, w 1877 r. docent botaniki na Uniwersytecie Lwowskim, wykładał na Poltechnice i w Szkole Weterynaryjnej, od 1888 r. profesor na katedrze morfologii i systematyki roślin w Odesie, od 1895 r. dyrektor Ogrodu Botanicznego tamże. Dla zbadania rośliny pływacza zwyczajnego (*Utricularia vulgaris*) przedsięwziął szereg podróży do instytutów botanicznych zachodniej Europy, w 1887 r. i 1888 r. zbierał materiały zielnikowe na Krymie i do długiej listy badaczy flory tego kraju dorzucił swoje cenne przyczynki, dotyczące występowania kilku paproci śródziemno-morskiego typu, w 1893 r. zwiedził Indje, Ceylon, Jawę i Egipt, uzyskując sławę pierwszorzędnego znawcy pływacza podzwrotnikowego; z podróży tej przywiózł materiały do

monografii *Lentibulariaceae*, opisy nowych 9 gatunków ogłosił w *Berichte der deutschen bot. Gesellschaft* XII, 1894 r. Heft I., pozatem ogłosił m. in. „O sosadistych tajnobracznych juźnago bierega Krimu“, *Zapiski Noworos. Obszer. Jestiestwoisp*, Odesa, 1889, „*Lentibulariaceae afrikanskoj flory*“, *Dniew*, XV, *Sjezda Rus. Jestiestwoisp* i Wraczej, 1901, Nr. 6, p. 249.

Ankieta (Informacje prof. Dr. B. Hryniewieckiego) — Brockhaus i Efron, Tom 27, p. 172 — Hryniewiecki B. Dr.: Franciszek Kamiński i jego zasługi naukowe, *Kosmos*, XXXVIII, 1913 r. p. 156 — 169 (zawiera bibliografię prac K-go) — Mensch A. dr.: Geistige Welt. Galerie der Zeitgenossen auf dem Gebiete der Künste und Wissenschaften, Berlin—Charlottenburg — Sygietyński A.: ś. p. Franciszek Kamiński, *Kurjer Warszawski* 1912 r., Nr. 261. 20. IX. — *Wszecħwiat*, 1895 r. Nr. 2, p. 30. — (Kamiński Franciszek) wspomnienie pośmiertne, *Sprawozdanie Komisji Fizjograficznej Akad. Um.* 1916/17 Kraków, 1917.

Kamiński Marcelli, ks. * 17. II. 1797 r. na Białej Rusi † 15. VIII. 1845 w Rzymie; misjonarz; przebywał na Syberji jako misjonarz od 1811 r. do 1821 r., podróżując po ogromnych przestrzeniach, odszukując rozproszonych katolików, w 1816 r. był w Irkucku, w 1821 w Tomsku itd.; wydalony z Rosji osiadł w Galicji, potem we Włoszech; wyjątki z jego „Listów z Tomsku“ publikowane były w *Miesięczniku Połockim*, 1816 i 1818 r.

Janik — Wielka Encyklopedia.

Kamiński Michał, prof. * 24. XI. 1886 r. w gub. mohylewskiej, mag. astronomji i geod., obecnie profesor astronomji na Uniwersytecie Warszawskim

i dyrektor Obserwatorium Astronomicznego, członek Pol. Akad. Umiejętności, poprzednio dyr. obserw. morskiego w Władywostoku i współpracownik wydziału hydrograficznego cesarskiej marynarki japońskiej; podróżował 1914 — 1920 po Syberji i 1920 — 1922 po Japonji; pracuje głównie w dziedzinie mechaniki niebios. Część jego prac odnosi się do hydrografji, do magnetyzmu ziemskiego i t. d. Z tych ostatnich prac najważniejsze są: „Izogony Okrestnostiej Libawy“, Petersburg 1917, „Azymuty nabieżników na Helu“, Warszawa 1927, „Mapy synoptyczne pogody i lodów na Syberji“, Warszawa 1927.

Ankieta — Gadomski: Znaczenie wyprawy Andréego dla nauki, *Kurjer Lit. - Nauk.* 1930 z dn. 6. X. — Peretiatkowicz i Sobeski — Żelechowski: *Czas* 1924, 9. X.

Kamieński Mieczysław, * 1822 r. † 4. VII. 1859 r. pod Magentą; inżynier górniczy i żeglarz; syn pułkownika Mikołaja Kamieńskiego z 1831 r., po skończeniu szkoły górnictwa puścił się na morze, opłynął przylądek Horn, wziął udział w walce z Austryjakami i zginął pod Magentą. Od młodości wychowany we Francji, pisał po francusku np.: „Souvenir de voyage de guerre“, Paryż 1861 r.

Kamieński Miecislav, tué à Mangeta. Paris 1862 r. — Orgelbrand — Wielka Encyklopedja.

Kamieński Mikołaj, * 1799 r. † 5. II. 1872 r. w Paryżu; podpułkownik w powstaniu listopadowym, wyemigrował do Francji, formował wraz z Mickiewiczem w 1848 r. we Włoszech Legjon Polski, którego był pułkownikiem, wziął udział w wojnie krymskiej

i w obronie Paryża w 1870 r. jako gwardzista narodowy. Napisał „Kilka wspomnień starego żołnierza“, Poznań 1872 r.

Janik — Kunaszowski — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Kannewiszer Ryszard, x 1901 r. w Kownie; inżynier; ukończył Wyższą Szkołę Handlową i Wydział Ekonomiczny-Gospodarczy Szkoły Nauk Politycz.; brał udział w wojnie polsko-rosyjskiej jako ppor. inżynier saperów; w 1929 r. wyemigrował do Angoli, gdzie prowadził przemysł betoniarski w Huambo, poczem osiadł na fermie w Nowa Lisboa, skąd pisuje do kraju o stosunkach w Angoli.

Ankieta. — *Morze*, 1930, Nr. 8.

(Kara Awdzia zob. Brzozowski Karol).

Karge Józef, generał; * 1823 r. † 1892 r., uczestnik powstania poznańskiego w 1848 r. wyemigrował do Francji, stamtąd w 1851 r. do Stanów Zjednoczonych, założył w New Yorku szkołę wojskową, w której wykładał angielski i francuski; w czasie wojny secesyjnej wstąpił do armii unijnej, w której był zrazu podpułkownikiem instruktorem jazdy pułku nowojorskiego, składającego się przeważnie z Polaków, wreszcie od 1865 r. generałem; po wojnie wrócił do zawodu nauczycielskiego i był od 1870 r. profesorem literatury i języków europejskich w Kolegium New Jerscy w Princeton.

Gordon k.: Podróż do Nowego Orleanu, Lipsk 1867. — Gutenberg — Haiman Mieczysław: Historia udziału Polaków w amerykańskiej wojnie domowej, Chicago 1928.

Karnicki Ksawery * 13.VIII.1750 w Nowogródzkiem, † 1801 w Cherburgu; uczył się w szkołach pijarskich, w 1774 wyemigrował do Ameryki Południowej; podróżował tam najdłużej przebywając w Chile, gdzie był jednym z organizatorów wyprawy statkiem do Australji z myślą o osadnictwie i uprawianiu połowów wielorybów; dotarł do Australji skąd wzdłuż brzegów Afryki udał się do Europy i zawiązał w początku 1791 do Marsylii, K. pozostawił pamiętnik znajdujący się w posiadaniu p. Józefa Brzozowskiego. Pamiętnik obejmuje głównie lata 1785—1791.

Przewalski Stefan dr.: *Wyspa Wielkanocna, Morze*, 1933.

Karo Ferdynand, * 6.V.1845 r. w Prusach, † 3. IX.1927 r. w Warszawie, botanik i farmaceuta; kustorz Muzeum Warszawskiego Tow. Farmaceutycznego, w powstaniu styczniowym; członek poczty narodowej; do szkoły średniej uczęszczał w Wrocławiu, studia farmaceutyczne odbywał w Szkole Głównej; po powstaniu pracował w zawodzie aptekarskim, zrazu prywatnie, potem jako zarządca apteki wojskowej w Lublinie; w 1880 r. przeniesiony do apteki w Irkucku, pozostał na Syberji 20 lat i zebrał w ciągu tego czasu około 80.000 okazów — blisko 800 gatunków; wróciwszy do kraju osiadł jako właściciel apteki w Magnuszewie, lecz niebawem udał się ponownie na Syberję, nad Amur, gdzie w nieznanych okolicach Błagowieszczeńska zajął się zbieraniem nowych okazów, po wojnie boksterskiej zapuszczał się na terytorjum

chińskie dla nowych badań; Freyn nadał dziewięciu nowym gatunkom nazwę Ferdynanda Kary; zielniki Kary znajdują się w Warszawskim Towarzystwie Farmaceutycznym, w licznych zakładach uniwersyteckich, ogrodach botanicznych oraz u kilkunastu uczonych całego świata.

Ankieta (Informacja prof. dr. B. Hryniewieckiego). — Archiwum Centralnej Biblioteki Wojskowej, Papiery Komisji Kwalifikacyjnej Weteranów Powstań Narodowych, Lista III. — Hryniewiecki: Ferd. Karo, życior. (rękopis.) — Jubileusz Ferdynanda Karo, *Wiadomości Farmaceutyczne*, 1925, Nr. 24, p. 253—276. — (Karo Ferdynand), *Tamże* 1927, Nr. 37, p. 849. — Koskowski Br.: Ferdynand Karo Przemówienie na jubileuszowym obchodzie w Warszawskim Towarzystwie Farmaceutycznym w dn. 9 VI 1925 r., *Tamże*. 1925, Nr. 24, p. 371—373. — Rostafiński Józef: Ferdynand Karo jako florysta Król. Polskiego 1867—1887, *Tamże*, 1925, Nr. 24, p. 374—375. — Rostafiński Marjan: Refleksje. W dzień jubileuszu Ferd. Karo *Tamże*, 1925, Nr. 24, p. 376. — Freyn (Opis roślin zebranych przez Ferd. Karę), *Oesterreichische Botanische Zeitschrift*, 1895 r. — 1901 r.

Karpiński Stanisław kp. pilot, * 17. XII. 1891 r. lotnik i literat; członek Aeroklubu Rzeczyp. Polskiej, wykonał kilka lotów długodystansowych na polskim samolocie „Lublin R-X” z polskim silnikiem „Wright-Skoda 220HP”, mających na celu powietrzną propagandę Polski i polskiego lotnictwa: 1) 15-go lipca 1931 r. lot około Polski bez międzylądowania na trasie Warszawa—Toruń—Poznań—Łódź—Kraków—Lwów—Zamość—Brześć—Białystok—Warszawa, ogółem 1650 km w ciągu 18 godzin 15 minut. 2) Od 23-go września

do 7-go października 1931 r. lot dookoła Europy na trasie i z międzylądowaniem w Bukareszcie, Konstantynopolu, Rzymie, Turynie, Londynie i Warszawie, ogółem 6850 km w ciągu 49 godzin 45 minut. 3) Od 2-go do 24-go października 1932 r. lot ponad trzema kontynentami świata: Europą, Azją i Afryką do Afganistanu i Egiptu na trasie: Warszawa — Sliven (Bułgaria)—Konstantynopol—Aleppo—Bagdad—Teheran—Herat—Kabul—Herat—Teheran—Bagdad—Kair—Jerozolima—Aleppo—Konstantynopol—Lublin—Warszawa, ogółem 14390 km w ciągu 108 godzin 50 minut. Relacje o powyższych lotach umieścił w wielu piśmiech codziennych, jak: „Na polskim płatowcu i z polskim silnikiem“, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 154, „Powietrzni dżentelmeni Anglii. Wspomnienia z lotu dookoła Europy“ tamże 1932, Nr. 146, „Lot nad Rosją i Afganistanem“, tamże 1932, Nr. 316, oraz w czasopiśmie perjodycznych i fachowych, wygłosił na ten temat szereg publicznych odczytów, oraz wydaje książkę pod tytułem: „Moje loty długodystansowe“.

Ankieta—Odroczenie startu kpt. Karpińskiego, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 274 — Karpiński St.; Powietrzni dżentelmeni Anglii j.w. — Co widział kpt. Karpiński w Kabulu? tamże, 1932, Nr. 298.

Kaweczyński Jędrzej, ks. T. J., † 29.I.1667 w Nieświeżu; jeden z pierwszych, znanych w historii Polaków, który wywiezieni byli na Sybir; wzięty do niewoli 6.VIII. 1854 w Nowogrodku, pozostawał 10 lat na wygnaniu, zwiedzając Syberję i wrócił prawdopo-

dobnie z Adamem Kamieńskim; K. napisał według Kajsiewicza pamiętnik, który zaginął.

Kajsiewicz Hier. ks.: Życiorys Andrzeja Boboli, Paryż 1854. — Janik. — Polacy, Pierwsi, w syberyjskiej niewoli, *Ruch Katolicki*. 1876, Nr. 28, p. 32. — Rostworowski: Lituanicarum S. J. historiam provincionalium pars prima, Wilno 1768. — *Wielka Encyklopedia* (w życiorysie Kamińskiego-Dłuszyka).

Kazimirski Wojciech de Biberstein, * 1808 r. w Lubelskiem, † 22. VI. 1887 r. w Paryżu; orientalista; studjował na Uniwersytecie Warszawskim, wziął udział w powstaniu listopadowem, wyemigrował do Francji, gdzie oddał się studjom języków wschodnich; wstąpiwszy w 1851 r. do ministerstwa spraw zagranicznych w Paryżu, był potem tłumaczem poselstwa francuskiego w Persji, od 1858 r. szefem wydziału we francuskim min. s. z.; Kazimirski przetłumaczył koran na język francuski oraz polski; w 1840 r. wydał słownik arabsko-francuski p. t. „*Dictionnaire arabe-français avec un vocabulaire des termes de marine et d'art militaire en arabe et en français*”, Paris 1846, 2 tomy, oraz wraz z Ropelewskim t. zw. słownik emigracyjny p. t. „*Słownik polsko-francuski*”, Berlin 1873 r., ponad to przetłumaczył na polski „*Gulistan, to jest ogród różany Sadego z Syrazu, z oryginału perskiego*”, Paryż 1876 r.; K. drukował wiele artykułów z literatury Wschodu w „*Encyclopédie Nouvelle*” Reynaud'a.

Bulletin Polonais, 1887 r. Nr. 34, p. 36 — Jezierski. *Biblioteka Warszawska*, 1887 I p. 464-474 — Gutenberg — Örgelbrand — Rapperswil — Święcicki Jul. Ad: Naj-

nowsze prace orientalistów polskich zagranicą, *Biblioteka Warszawska*, 1879 r. T. IV. p. 90—121, — *Biblioteka Warszawska*, 1887 r. T. III p. 835 — *Wielka Encyklopedia — Ultima Thule*.

Kądzielski Stanisław, zesłany za Związek Narodu Polskiego w 1892 r. na 13 lat katorgi, przebywał ostatnio w Akatui, skąd zbiegł w 1900 r. i opisał swe przygody w pamiętniku p. t.: „*Przygody kijowsko-sybirskie od wiosny 1892 r. do jesieni 1900 r.*”, Kraków 1908 r. i 1910 r.

Janik.

(Kefaliński zob. Holewiński Ignacy).

Kiełpiński Tadeusz, dr. fil. * 1898 r. w Krakowie, gdzie ukończył studia w 1920 r.; K. przebywa stale zagranicą, przeważnie we Francji; w 1928 r. odbył wielką podróż jako dziennikarz do centralnej Sahary z holenderską ekspedycją saharyjską; w 1930 r., po chwilowym powrocie do kraju, organizował wraz z dr. A. Gadomskim polską wyprawę do gór Hoggaru w Sachamfran, która z przyczyn finansowych nie doszła do skutku; korespondent włoski I. K. C. oraz pism zagranicznych, ogłasza artykuły podróżnicze w *Tęczy* poznańskiej i *Naokoło świata*, „Kobiety w pustyni” w *Polsce Zbrojnej* 1929 r.

Ankieta — Gadomski Ad.: Polak w krainie mitycznej Atlantydy, *Na Szerokim Świecie*, 1930 r. 2, II — Dalsze źródła zob. pod Jodko Narkiewicz Konstanty.

Kierkowski Kazimierz, major, * 3. III. 1893 r.; od 1911 r. podróżował po Europie zachodniej, szcze-

gólnie po Włoszech, oraz po Rosji i Afryce; wydał zwięzły „Przewodnik po Włoszech”, Warszawa, 1925 r. Ankieta.

Kierzkowski Jakób Filip, major, * 17. IV. 1771 r. w Smoszewie p. Krotoszynem, † 25. II. 1862 r. w Poznaniu; brał udział w powstaniu kościuszkowskim, w Legjonach, we wszystkich walkach napoleońskich, w wyprawie na San Domingo, walczył w Hiszpanii, potem w powstaniu listopadowem, uszedł wreszcie zagranicę i do Wielkopolski wrócił w 1835 r.; Kierzkowski pozostawił pamiętnik p. t.: „Wyprawa Polaków na San Domingo z Legji Naddunajskiej...”, rękopis Bibl. Rapperswilskiej, oraz obszerniejsze pamiętniki wydane w Poznaniu w 1866 i 1904 r. odnoszące się do San Domingo, Hiszpanji ect. p. t. „Pamiętniki kapitana wojsk francuskich... a na ostatniem miejscu majora Wojsk Polskich“.

Gutenberg — Korzon P.: *Książka*, 1904, Nr. (rec. Pamiętników) — Rembowski A.: *Biblioteka Warszawska*, 1904, T. III, p. 174-179 (rec) — Ultima Thule — Wielka Encyklopedia (Historja).

(**Kieszowski** zob. Kierzkowski Jakób Filip).

Kiliński dr., geolog; † 1932 r. w Wenezueli; prowadził badania geologiczne w Kanadzie, Meksyku, Gujanie holenderskiej i Wenezueli.

Ankieta (inf. prof. T. Wiśniowskiego) — *Kurjer Warszawski*, 1931 r. Nr. 209. *Gazeta Warszawska* 1931, 9. IX. (klepsydra).

Kisielewowa z Potockich podróżowała w 1853 r. po Afryce północnej i Azji.

Bystroń — *Kurjer Warszawski*, 1853 r. N. 93.

Kleczkowski Michał Aleksander, * 27. II. 1818 r. w Kleczkowie, † 27. III. 1886 r. w Paryżu; dyplomata i sinolog; emigrant z 1831 r.; w 1842 wstąpił w Collège de France na wydział języków wschodnich, poświęcając się specjalnie chińskiemu; w 1847 r. rozpoczął służbę w ministerstwie spraw zagranicznych w Paryżu; przydzielony do misji zagranicznej, udał się do Chin; już w 1848 r. odznaczył się, podejmując odważną podróż na lichej chińskiej dżonce, w celu odszukania zaginionego statku *Narval*, wysłanego do Korei, odnalazł rozbitków i przywiózł szczęśliwie do Szanghaju; w Chinach, przebywając od 1850 — 1863 r., odrazu wystąpił na widownię dzięki wielkiej gorliwości w pracach nad badaniem kraju, zrazu jako tłumacz poselstwa, potem jako minister pełnomocny; rady i wskazówki, udzielane przez Kleczkowskiego rządowi francuskiemu, posłużyły do uregulowania wyprawy do Chin w 1860 r.; po powrocie z Chin został w 1876 r. profesorem chińskiego języka w szkole języków żywych (*Ecole des langues vivantes*); Kleczkowski napisał „*Cours graduel et complet du chinois, parlé et écrit*“, Paris 1877 r., pracę, uważaną w swoim czasie za najlepszy podręcznik do nauki języka chińskiego.

Bulletin Polonais, 1886 r. Nr. 30, p. 35 — Orgelbrand — Pan Kleczkowski, sinolog i jego dzieła, *Ruch Literacki*, 1872 r. Nr. 32, p. 79 — Pietkiewicz: Al. hr. Kleczkowski, *Kłosa*, 1886 r., Nr. 1093. — Sinolog, Zmarły, hr. Kleczkowski, *Biblioteka Warszawska*. 1886 r. T. III. p. 85.

Klemensiewicz Edmund, uczestnik powstania styczniowego, zesłany na Sybir, napisał z pobytu na

zesłaniu krótkie wspomnienia p. t. „Pomiędzy Tunguzami“, w księdze zbiorowej; „W czternastą rocznicę powstania styczniowego“, Lwów 1903.

Janik.

Klimczyk Władysław, ks. salezjanin, * 24. VIII. 1893 r. w Sobiesękach k. Ojcowa, kształcił się w Oświęcimiu, potem w Jugosławji, w 1922 r. otrzymał święcenia kapłańskie w Turynie; pracował jako prefekt szkolny 4 lata w Przemyśle, potem w Krakowie był 2 lata administratorem zakładu salezjańskiego im. Lubomirskich i rok w gimnazjum salezjańskim w Różanymstoku; stamtąd w 1929 r. udał się do Indyj, gdzie pracował na placówce misyjnej w Ranipet; obecnie kieruje placówką w Jalarpet; umieszcza w pismach krajowych korespondencje o działalności misyjnej Polaków w Indjach, jak „Polacy misjonarze w południowych Indjach“, *Kurjer Poznański*, 1931 r. Nr. 392 „Przygoda polskiego misjonarza“, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932 r. Nr. 3 i td.

Ankleta — Goetel Ferd.: Polski apostoł w kraju parjasów, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1931, Nr. 294.

Klonowski Romuald, * 1821 w Krożach † VII. 1871 w Dagestanie, podróżnik; 8 lat życia spędził wyłącznie prawie w podróżach, zwiedzając Włochy, Hiszpanję, Algier, wreszcie udał się na Kaukaz, gdzie zmarł, tknięty apopleksją, w czasie wycieczki w śnieżne góry Władykaukaskie, prawie na najwyższym ich wierzchołku; ukazało się kilka wspomnień Klonowskiego, jak: „Dagestan. Szkice z podróży“, *Tygodnik Ilustrowany*, 1871 r., Nr. 181, 184, 187, 188; 1873, Nr. 275—277,

„Szkice z Kaukazu”, *tamże* 1872, Nr. 253—257, 1873, Nr. 178, 204, „Wycieczki po Kaukazie i Gruzji”, *tamże* 1875, Nr. 383—391.

Tygodnik Ilustrowany. 1872, Nr. 221, p. 157.

Kluger Władysław, inż. * 1849 r. (1848?) w Krakowie, † 29. II. 1884 r. w San Remo; podróżnik; po ukończeniu szkoły realnej i Instytutu Technologicznego w Krakowie, wszedł w 1868 r. do Wyższej Szkoły Polskiej w Paryżu poczem studjował tamże w szkole dróg i mostów, którą ukończył w 1873 r. z dyplomem inżyniera; przez krótki czas zajęty w Embrun przy budowie drogi żel. Liońskiej, w 1873 r. powołany został przez rząd peruwiański na stanowisko inżyniera specjalnie do robót hydraulicznych a niebawem zorganizował i założył na życzenie rządu peruwiańskiego w Limie szkołę dróg i mostów, czyli politechnikę, przy której objął katedrę mechaniki stosowanej. Kluger należał do grona tych profesorów Polaków, którzy jak Ernest Malinowski, Władysław Folkierski, Tadeusz Stryjeński, Edward Habich, oddali jako inżynierowie i uczeni ogromne usługi Peruwji i Boliwji. W czasie swego pobytu w Peruwji od 1874 do 1880 r. dokonał Kluger wielu prac inżynierskich pierwszorzędного znaczenia; w 1875 r. mianowany został naczelnikiem wyprawy, mającej zbadać pod względem topograficznym i hydraulicznym część Kordyljerów zawartą mniej więcej między 17° a 19° szerokości geograficznej, a to w celu zaprowadzenia irygacji w żyznej a mało uprawnej dolinie Tacny zapomocą wody z doliny Maure

sprowadzonej; Kluger zaznaczył się wszechstronną działalnością, nie tylko bowiem projektował wiele dróg i kanałów, trasował kanał przez Andy i drogę kolei żelaznej do Boliwji, ale opracował wiele innych ważnych projektów, wybudował sporo gmachów publicznych i kościołów i t. d. Sterawszy zdrowie w gorącym klimacie Peruwji wrócił do Europy, by leczyć się w Krynicy i Meranie i osiadł w Krakowie; w uznaniu jego wiedzy austriackie ministerstwo robót publicznych przyznało mu bez egzaminu stopień uprawnionego inżyniera cywilnego; ostatnio sprawiał funkcje referenta sprawy wodociągowej w Krakowie. Kluger zebrał w Peruwji znaczne zbiory antropologiczne i etnograficzne, które ofiarował w 1878 r. Akademji Umiejętności. Z pobytu swego w Peruwji ogłosił: „Listy z Peruwji i Boliwji“, *Czas* 1877 r. i Kraków 1878 r., „Dzisiejsza Peruwja“, *Wędrowiec*, 1881 r. i Warszawa 1882 r., poza tem wyszły nakładem Działyńskiego prace Klugera: „Wykład hydrauliki wraz z teorią machin wodnych“ (napisana wspólnie z Kucharzewskim), Paryż 1873 r. i „Wykład wytrzymałości i stałości budowli“, tamże 1877; prócz tego ogłaszał artykuły fachowe w *Przeglądzie Technicznym*, jak „O zbiornikach wody deszczowej w górach Kordyljerskich“, 1881 r. w *Pamiętniku Nauk Ścisłych*.

Bulletin Polonais, 1876, Nr. 3, p. 11. — Gutenberg — Kluger Władysław: Listy z Peruwji i Boliwji, Kraków, 1877 r. — (Kluger Wł.), *Czas*, 1884 r. i odbitka, Kraków 1884 r. — *Tygodnik Ilustrowany*, 1884 r. Nr. 62, p. 154, szp. II, — *Kłosa*, 1884, Nr. 976, p. 167—170, 176, *Kurjer Warszaw-*

ski, 1884 r., Nr. 64a. — Maliszewski Olszewicz—Orgelbrand — Ultima Thule — Wielka Encyklopedia.

Kłobukowski Antoni, był w 1883 r. szefem gabinetu gubernatora kolonji francuskiej Kochinchiny, Ch. Thomsona, w 1892 r. konsulem francuskim w Jokohamie; napisał pracę o Japonji i stosunkach tamtejszych.

Bulletin de la Société des Etudes Coloniales et Maritimes, 1892, octobre, p. 290 (rec.) — *Bulletin Polonais*, 1883, Nr. 16, p. 42; 1884, Nr. 21, 23, p. 24 — **Malinowski J.**: Wiadomości, *Przegląd Emigracyjny*, 1893, Nr. 14 — **Dębicki Ludwik**: Antoni Kłobukowski z Sienikowicz Oksza.

Kłobukowski Stanisław, dr. * 1852 r. w Powierciu pod Kołem; działacz emigracyjny i podróżnik; jeden z pionierów idei „Nowej Polski“ w Brazylji; szkołę średnią ukończył w Paryżu, poczem studjował w Genewie i w Bonn; 1889 r. pierwszy poruszył i omówił na zjeździe lwowskim prawników i ekonomistów sprawę populacji i wychodztwa polskiego i w konsekwencji założył w lipcu 1892 r. we Lwowie *Przegląd Emigracyjny* przemieniony w 1896 r. na *Gazetę Handlową Geograficzną*; w 1893 r. na III-cim Zjeździe prawników, poparty przez Alfonsa Parczewskiego i Wiktora Ungara, przeprowadził uchwałę zalecającą założenie Towarzystwa Handlowo - Geograficznego, które też istotnie powstało tego roku we Lwowie pod prezesurą Tadeusza Dzieduszyckiego; w czerwcu 1895 r. udał się z ramienia Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego jako przewodnik partji emigrantów, będących pod opieką Towarzystwa św. Rafała do Brazylji; tam

pozostał do 1898 r., podróżując po kraju, badając warunki kolonizacji i nawiązując stosunki handlowe; zwiedził wówczas Brazylię, południowy Paragwaj, Argentynę północną i południową — Patagonję i Ziemię Ognistą — oraz południowe Chile; w 1908 r. udał się na dłuższy pobyt do Brazylii; Kłobukowski pisał wiele z dziedziny emigracji, kolonizacji i spraw morskich w prasie oraz w oddzielnych wydawnictwach, jako to: „Das feindliche Privateigentum zur See“, Bonn 1878 r., „O flocie ochotniczej i korsarstwie“, Warszawa 1878 r. „Roczna emigracja“, *Ekonomista Polski*, 1890 r. i *Ateneum*, 1889 r., „Wspomnienia z podróży po Brazylii, Argentynie, Paragwaju, Patagonji i Ziemi Ognistej 1895 r. — 1898 r.“, Lwów 1898 r. i w *Gazecie Handlowo-Geograficznej*, „Czy istnieje niebezpieczeństwo polskie w Paranie?“, *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1911 r. Nr. 22, „Francuzi kolonizatorami Parany“, *tamże*, 1908 r. Nr. 22, „Kopalnia złota—herba „Mate“ kolonistów polskich“, *tamże*, 1911, Nr. 7, „Listy z Parany“, *tamże*, 1908, 1909, 1910, „Opis stanu Parana“, Lwów 1896 r., „Parcelacja czy kolonizacja wewnętrzna?“, *Przegląd Emigracyjny*, 1893, Nr. 22, „Szkice z kolonij polskich w Paranie“, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1898, Nr. 1—3, „W sprawie Polskiego Towarzystwa Handlowo-Geograficznego“, *Przegląd Emigracyjny*, 1894, Nr. 4 i wiele innych.

Głuchowski: Materiały — Orgelbrand — Tokarzewicz: Zamiast kroniki, *Ateneum*, 1900 r., T. III, zeszyt 3, — *Tygodnik Ilustrowany*, 1899 r., Nr. 41, p. 802. — Wielka Encyklopedia.

Kneblewski Wacław, ks., * 1887 r. w ziemi kaliskiej podróżnik; proboszcz w Nieszawie; ukończył uniwersytety w Lublinie i Waszyngtonie; jeden z najruchliwszych duchownych-podróżników i znawców emigracji polskiej na Bałkanach i w Stanach Zjednoczonych; był czterokrotnie w Stanach Zjednoczonych 1919-1924 r. w charakterze delegata Uniwersytetu Katolickiego w Lublinie; w tym czasie zwiedził całe Stany Zjednoczone między Atlantykiem a Pacyfikiem, Kanadę, i Meksyk; przez pewien czas pracował jako kierownik Biura Kongresu Wychodźstwa w Chicago i Detroit i jako naczelny redaktor *Dziennika Narodowego* w New Yorku; dłuższy czas mieszkał w Waszyngtonie. W ostatnich latach odbywał podróże po Hiszpanji, Danji, Holandji, kilkakrotnie po Francji i Szwajcarji, Niemczech i Austrii po Czechach, Jugosławji, zwiedził kraje bałkańskie i Turcję azjatycką; ponad to odbył podróże po Afryce północnej: Egipcie, Tunisie i Algierze. Jako propagator współpracy polsko - jugosłowiańskiej jest założycielem „Ligi Stowarzyszeń Polsko - Jugosłowiańskich w Polsce” i redaktorem pierwszego *Rocznika Polsko - Jugosłowiańskiego* oraz organizatorem pierwszego kongresu polsko - jugosłowiańskiego; ks. Kneblewski był delegatem Polski na teren trzęsienia ziemi w południowej Jugosławji; w uznaniu działalności mianowany został komandorem orderu Korony Jugosłowiańskiej. Z dziedziny swych zainteresowań ogłasza ks. Kneblewski liczne prace publicystyczne w prasie krajowej i emigracyjnej; w *Kurjerze Warszawskim*, *Gazecie Warszawskiej*, *Kurjerze Poznańskim*, *Dzienniku Poznań-*

skim, *Ilustrowanym Kurjerze Codzennym*, *Morzu*, *Tygodniku Ilustrowanym*, *Ateneum Kapłańskim*, *Tęczy*, i t. d.; z podróży po Bałkanach ogłosił rozprawę „Polacy na Bałkanach“, *Ateneum Kapłańskie*, o podróży afrykańskiej szereg feljetonów w *Kurjerze Poznańskim*, o tej podróży ukaże się praca: „Pod płaszczem Allaha“ z przedmową Ossendowskiego. Całość materiału dotyczącego podróży ukaże się oddzielnie w pracach: „Dusza Bałkanu“ i „Na szlakach nowej Palestyny“.

Ankieta.

Knoll Franciszek, ur. w Grodzisku Wlkp.; za udział w powstaniu 1831 r. zesłany. przebywał w Omsku, gdzie brał udział w spisku omskim ks. Sierocińskiego 1835 r., potem zesłany do Nerczyńska, osiadł wreszcie w Akatui, skąd wrócił jako nauczyciel do Nerczyńska, a stamtąd w 1849 r. przeniósł się do Irkucka; po powrocie do Wielkopolski w 1859 r. ogłosił: „Pamiętnik z Syberji“, Poznań 1883 r. i 1893 r.

Janik.

Kobecki; inżynier górniczy; prowadził badania geologiczne w Rosji; pisał tylko po rosyjsku; przed wojną był profesorem geologii i mineralogji w akademji handlowej w Kijowie i docentem politechniki. Pisał m. in.: „Poliienyja iskopajemyja na kazionnych ziemiach Aleksandrijskawo i Chersonskawo ujezdow“, 1899 r.

Ankieta (Inf. prof. T. Wiśniowskiego).

Kobrzyński Józef, * 5. II. 1903 r. w Jaśle, kierownik Związku Obrony Kresów Zachodnich w Krakowie; przebywał z ramienia Min. W. R. i O. P. dwa lata w Rio Grande do Sul, Guarany, osiedlając się później w Porto Alegre jako profesor liceum polskiego *Aguia Branca*; działał na terenie młodzieży, należał do założycieli „Echa Polskiego”; wybrany przez Sejmik Związku Zrzeszeń Tow. Pol. na I-szy Zjazd Polaków z zagranicy wrócił do kraju w 1929 r.; napisał w *Pamiętniku I-go Zjazdu Pol. z Zagranicy*: „Stan i sprawy wychodźstwa w stanie Rio Grande do Sul w Brazylii”; tenże temat opracowuje do wydania książkowego.

Ankieta.

Kobyłecki Michał, * 1801 † 1867 r., podróżnik; za odmowę walki przeciw rodakom w 1831 r. przeniesiony jako oficer artylerji do Moskwy, potem do Tobolska, zwiedzał i obserwował Syberję w latach 1831—1834 r. O podróżach swych opublikował „Wiaomości z Syberji i podróże w niej odbyte w latach 1831—1833 r. i 1834 r.”, Warszawa, 1837 r. 2 tomy.

Janik.

Koczur Dominik, bernardyn z Kalwarji Zebrzydowskiej, pielgrzymował dwukrotnie do Ziemi Świętej w 1856—1857 r. i 1878—1879 r.; podróże swoje opisał w „Pielgrzymce misyjnej do Ziemi Świętej, Syrji, Samarji, Galilei i Egiptu”, Frydek 1880 r.

Janik.

Kohn Albin, * 1820 r. w Bydgoszczy, † 2. XI. (XII). 1880 r. w Poznaniu; schwytany z bronią w rękę pod Ruszkowem, więziony był w Kistrzynie, za udział w powstaniu styczniowym zesłany, ogłaszał „Listy z Syberji“, *Sobótka*, 1871 r., zawierające wspomnienia z Syberji wschodniej od 1866 r.; ponadto pisał o podróżach Przewalskiego w *Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik*, 1879 r., 2, 1880 r. zeszyt 8 i przetłumaczył tegoż podróżnika „Mongolję“; wspólnie z R. Andrée'm wydał: „Sibirien (und das Amurgebiet). Geschichte und Reisen, Landschaften und Völker zwischen Ural und Beringstrasse“, Lipsk, 1877 r.

Dybowski B.: Pamiętnik, Lwów 1930. — Heppen: Nekrologja półroczna, *Tygodnik Ilustrowany*, 1881, Nr. 301, p. 224. — Janik — *Wędrowiec*, 1881, T. XI, Nr. 210 p. 5, 6, 8— Warnka S.: (recenzja: Sibirien), *Ateneum*, 1876, III, zesz. 7 p. 250—255.

Kolski Józef, * 1866 r. w Kaliszu; † 3. XI. 1919 r. w Częstochowie; geolog; studja górnicze odbył w Freibergu; przeprowadzał w kraju, w okolicach Salonik i w gubernji twerskiej badania geologiczne, których rezultatem była m. in. budowa studni artezyjskiej z wodą o własności leczniczej; w 1903 r. był ekspertem złóż miedzi w gubernji orenburskiej, poczem pracował szereg lat do 1918 r. w zagłębiu węglowym Donieckiem. W 1906 i 1907 r. badał tereny naftowe w Baku; pisał w *Przeglądzie Górniczo-Hutniczym*, *Wszechświecie* i td.; po rosyjsku napisał większą pracę pt.: „Opis złoża żyłowskiego (Zagłębie Donieckie).“

Wiśniowski T. dr.: Historia geologii polskiej (w rękopisie).

Komorowicz Maurycy; geolog-wulkanolog; badał od 1907 r. wulkany szeregu wysp atlantyckich na obszarze afrykańskim i europejskim, szczególnie gejzery na Islandji, wulkany wysp Afryki podrównikowej i td.; napisał m. in.: „Wulkanologische Studien auf einigen Inseln des atlantischen Océans”, 1912, z licznymi ilustr. i mapami, „Notatki z podróży po Islandji“, *Przegląd Polski*, 1908 r., październik, „An sonnigen Gestaden. Stimmungsbilder aus dem subtropischen Afrika“, Charlottenberg, 1912 r.

Wiśniowski T. dr.: Historia geologii polskiej (w rękopisie)
— Zieliński Bibl. Migr.

Konopka (C.) Kazimierz ks. T. J. (Nowina), * 4. I. 1879 r. w Tarnowie; misjonarz; ukończył wydział teologiczny oraz studia historyczno-geograficzne na Uniwersytecie Jagiellońskim, był kapłanem w Legjonach; przebywał od 1930 r. w północnej Rodezji, prowincji misjonarskiej jezuitów polskich; pisuje z Afryki do pism krajowych, jak: „Od Kapsztadu do Zambazi. Z wędrówek polskiego misjonarza“, *Głos Narodu*, 1931 r. Nr. 250, „Głos Polaka-misjonarza ze stepów południowej Afryki“, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1931 r. Nr. 267, „Polska misja w Rodezji“, w *Kalendarzu Ligi Katolickiej* na r. 1932, Katowice, 1931 r.

Ankieta (Inf. p. inż. Konopki, brata ks. K.).

Konopnicka Marja, * 23. V. 1842 r. w Suwałkach, † 8. X. 1910 r. we Lwowie; poetka; podróżowała wiele po Europie, 12 lat przebywała we Francji, Włoszech i Niemczech, śledząc tam życie wychodźstwa

polskiego, które opisała w kilku swoich utworach; w „Panu Balcerze“, który ukazywał się od 1892 — 1906 r. w *Bibliotece Warszawskiej*, w wydaniu książkowym ukazał się w 1910 r., opowiedziała o wychodźstwie polskiem do Brazylii, opisała podróż morzem i jej grozę, wędrówkę kolonistów polskich przez lasy dziewicze, budowanie własnych zagród na nowej ziemi, walkę chłopów z murzynami i td.; interesując się osadnictwem pionierskim w Paranie napisała na uroczystość pierwszego sejmku polskiego w Kurytybie 3. V. 1898 r. „Hymn Nowej Polski“, ogłoszony w *Gazecie Handlowo-Geograficznej*, 1898 r. Nr. 6, dalej „Na obczyźnie“, *Biblioteka Warszawska*, 1911 r. T. III, p. 441—447, „Wrażenia z podróży“, Warszawa 1894 r.

Orgelbrand — *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1910 r., Nr. 19 — *Wędrowiec*, 1884 r. Nr. 10—11 — *Ultima Thule* — *Wielka Encyklopedia* — Korbut Literatura polska.

Kontkiewicz Stanisław, inż. * 6. V. 1846 r. w Warszawie; geolog i podróżnik; w 1871 r. ukończył wydział inżynierji na uniwersytecie ryskim, pracował od 1871—1873 r. przy budowie kolei żelaznych w Rosji, poczem poświęcił się specjalnie geologii; od 1876 prowadził badania geologiczne wzdłuż linii uralskiej drogi żelaznej między stacjami: Jekaterynburgiem a Biserem, potem wraz z inżynierem Taskinem prowadził w gub. ołonieckiej poszukiwania złóż antracytu i odkrył nowy minerał: szungit, który opisał w pracach petersb. tow. mineralogicznego 1878 r.; w 1878—1879 r. badał na południu Rosji pasma skał granitowych w Noworosji na wschód od Dniepru

i odkrył złoża rudy żelaznej koło góry Korsak-Mogiła. W tym czasie badał budowę geologiczną złóż rudy żelaznej w Krzywym Rogu, poza tem badał Kieleckie; w 1881 został dyrektorem kopalni w Krzywym Rogu, prowadząc w dalszym ciągu badania geologiczne tamtejszych rud żelaznych, wreszcie osiadł w 1886 r. w kraju jako dyrektor kopalń w Dąbrowie Górniczej, gdzie kontynuował prace badawcze. Wyniki badań w Rosji ogłaszał K. w prasie fachowej jak; „Badania mikroskopowe skał granitowych złot. okręgu górniczego” (po ros.), *Gornyj Żurnal*, 1877 r. T. IV, „Sprawozdanie z badań geologicznych wzdłuż uralskiej drogi żelaznej górniczej z mapą” (po ros.), *tamże*, 1880 r. T. II. — badania w Polsce w *Pamiętniku Fizjograficznym*; w *Wszczęświecie*, 1882 r. zesz. I, ukazały się „Wycieczki górnicze do Algieru”.

Światła i cienie, *Wędrowiec*, 1882, Nr. 7, p. 110—111. — *Wędrowiec*, 1891, Nr. 48. — Wiśniewski T.: Geologia polska — *Wielka Encyklopedia*.

Kończ Maciej; * 1884 r. geograf; studjował w Szwajcarii; brał udział w wyprawie włoskiej Workmanów do zachodnich Himalajów i do Karakorum w 1911 roku.

Ankieta (Inf. prof. Lencewicza) — Gutenberg.

Kopeć Józef, generał, * 1762 † 1810 r.; pojmany w bitwie pod Maciejowicami, zesłany został do Irkucka potem na Kamczatkę; przebywając kilka lat na Kamczatce zbierał materiały etnograficzne i badał kraj; po powrocie do kraju wydał dziennik podróży, będący

jednym z pierwszych opisów Kamczatki i jej ludów, a zawierający dane o przyrodzie tamtejszej, zwyczajach Kamczadałów i td.; zbiory, które Kopeć gromadził na Kamczatce, ofiarował Czartoryskim. Dziennik ukazał się w 1810 r. i doczekał się licznych wydań jak: „Dziennik podróży brygadiera w. p. przez całą wzdłuż Azję lądem do portu Ochocka, oceanem przez wyspy Kurylskie do niższej Kamczatki, a stamtąd napowrót do tegoż portu na psach i jeleniach“, Wrocław 1837 r.

Gutenberg — Hahn W.: Józef Kopeć. W setną rocznicę śmierci, *Kurjer Literacko - Naukowy*, 1927, Nr. 31. — Janik — Maliszewski — Mickiewicz Ad.: (przedmowa do wydania paryskiego z 1867 Dziennika podróży) — Orgelbrand — Plater — Sybir: Pamiętniki Polaków z pobytu na Sybirze, T. II, Chełmno 1865. — Siemieński L.: Wieczór u gen. Kopcia (Mozaika, Kraków 1853). — Tatomir L.: Pamiętniki o Sybirze, *Dziennik Literacki*, 1865, Nr. 79—84. — Ultima Thule — Wielka Encyklopedia — Wójcicki.

Koppa Leon; traper, przebywający w okolicy Fairbanks na Alasce, towarzyszył Jaroszowi przy zdobywaniu lodowca Moldrow i Mc. Kinley.

Ankieta (inf. p. Jarosza) — Szczepański: Udział Polaków w zdobywaniu gór świata, *Kurjer Naukowo-Literacki*, 1931, Nr. 28.

Korniowski Rudolf, harcerz, wyruszył 8. VII. 1932 r. za przykładem Allain Gerbault'a wraz z Władysławem Wagnerem na żagłowiec „Zjawa“, przez nich samych zbudowanej, w podróż naokoło Europy; samotni młodzi żeglarze wyruszywszy z Gdyni, przecięli Bałtyk, Morze Północne, Atlantyk, w początku

1933 r. zetknęli się u brzegów północnej Afryki z Gerbaultem.

Za przykładem samotnego żeglarza Allain'a Gerbault'a
II. *Kurjer Codz.* 1933, Nr. 46 — Zew, Gdy poszli za zewem morza. Dwu polaków w yachcie dookoła Europy,
Ilustrowany Kurjer Codzienny, 1932, Nr. 326.

Korsak Włodzimierz, * 1. VIII. 1886 w Anińsku, w Witebskiem, myśliwy i podróżnik; łowczy Dyrekcji Lasów Państwowych w Wilnie; odbył w 1917 podróż eksploracyjną po wschodniej Bucharze i Afganistanie, którą opisał w książce: „Ku indyjskiej rubieży. Z mapą wschodniej Buchary, Darwazu i Badakchanu“, Poznań 1922; poza tem odbył szereg podróży przyrodniczo-myśliwskich do Turkiestanu, północnej Persji i Kaukazu, z których wspomnienia umieszcza w pismach łowieckich, jak *Łowiec*.

Ankieta.

Korzeliński Seweryn, major, † 1876 r. w Brzeżnicy pow. stryjskiego; pisarz i podróżnik; wyemigrował po powstaniu listopadowem jako major wojsk polskich do Francji, przez pewien czas przebywał w Azji, skąd wrócił w 1851 r. do Anglii, gdzie zorganizował z kilku emigrantami towarzystwo w celu wspólnej pracy w kopalniach w Australji, gdzie przebywał od 1852-1856 r., wrócił do kraju i został w 1860 r. dyrektorem Szkoły Rolniczej w Czernichowie pod Zatorem. Jako wynik pobytu w Australji ogłosił dwutomowe dzieło: „Dziennik podróży do Australji i pobytu tamże od 1852-1856“, Kraków 1858-1859 r., ponadto wydał: „Wyspa Jersey. Podróż do wysp w kanale La Manche“, Kraków, 1860.

„Wyjazd na miejsce internowania w Kutahii“, Sobótka
Księga zbiorowa, Lwów 1875 r.

Gutenberg — Korzeliński, autobiografia *Gazeta Narodowa* — Pamiętnik zasłużonych ludzi, Lwów, 1871 — 75 —
Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Korzeniowski Józef (Conrad Joseph), * 1857 r. na Podolu, † 1924 r.; marynarz i podróżnik; pisarz angielski; jako kilkuletni chłopiec przebywał od 1861 na zesłaniu w Wołogdzie z ojcem, poetą Apollo Nałęcz-Korzeniowskim, młodzieńcem będąc, gnany niepojętą tęsknotą do morza, wybrał się w 1877 r. z Krakowa do Marsylji, tam zaciągnął się do marynarki handlowej francuskiej, przez 3 lata podróżował po morzu Śródziemnem i dwukrotnie był w Indjach, w 1878 r. wstąpił do marynarki handlowej angielskiej, podróżując kilka lat po oceanach, w 1884 r. przyjął obywatelstwo angielskie, osiadł w Folkestone pod Londynem i oddał się pracy pisarskiej; pisał powieści z życia marynarzy i krajów egzotycznych; Korzeniowski stał się jednym z najwybitniejszych pisarzy podróżniczych angielskich; dorobek jego należy do literatury angielskiej i wszechświatowej; pisał tylko po angielsku, ale kontaktu z pierwszą ojczyzną nie zrywał. Dzieła Korzeniowskiego tłumaczone są na wiele języków. Pełne wydanie polskie zaincjonował Żeromski.

Aves Ant.: Conrad po polsku, *Morze*, 1928 r. Nr. 8 —
Aubry Jean G.: Polska w życiu i dziełach Josepha Conrada, *Droga*, 1927 r. listopad, p. 17—29 — Conrad Jessy —

Conrad Joseph: A personal Record — Tenże: Letters from 1895 — 1924 r. Indianapolis, 1928 — Tenże: Nieznane listy do Marji z Bobrowskich Tyszkowskiej, M. Jasińskiego i Anieli Zagórskiej (z autobiografią z 1895), *Ruch Literacki*, 1927 r. Nr. 1, 3, 5. — Czekański Eust.: J. Conrad w świetle listów pisanych do K. Waliszewskiego, *Świat*, 1927 r. Nr. 12 — Dawid Maurice: Joseph Conrad, l'homme et l'oeuvre — Flahestry L.: Joseph Conrad; an appreciation, London 1930 r. — Grabowski — Gutenberg. — Grzegorzczak Piotr: Z dziejów J. Conrada, *Ruch Literacki*, 1927 r. Nr. 3 — Kołaczkowski Stefan: Józef Conrad (Korzeniowski), *Przegląd Współczesny*, 1925 r. Nr. 33—34 — Kridl: Nowe studjum o Conradzie (o książce M. Dawida), *Przegląd Współczesny*, 1930 r. Nr. 96. — Morf Gustaw: The Polish heritage of Joseph Conrad, London, 1930 r. — Orgelbrand. — Rakowska. — Ultima Thule — Wielka Encyklopedia. — Wychowanie społeczeństwa (Umiastowski R.: Ludzie głębin, Warszawa, 1929 r.). — Żeromski Stefan: Autor roślak, *Naokoło Świata*, 1925 r. Nr. 10.

Kosmatka Marcin, * 27. IX. 1855 r. pod Kcynią; w 1869 r. wyemigrował z 16 lat starszym bratem Wojciechem do Ameryki; w Dauvill Pa. Kosmatkowie połączyli się z dziewiętnastoletnim bratem Michałem i przewędrowali wielką poiać kraju: Shamokin, Colu-met Mich., New Haven Con., New York; tutaj Marcin Kosmatka pracował pewien czas w piekarni, poczem puścił się drogę do Shamokin, skąd do Toledo, dalej do kopalń w Jackson Mich., wreszcie do Chicago, gdzie znalazł zajęcie w rzeźni; w 1877 r. zapisał się do wojska i wymógł na władzach, że zapisano go jako Polaka; wraz z oddziałem swym brał udział w ekspedycjach i walkach z Siouxami w Utah i Colorado,

poczem poświęcił się zawodowi cowboja i przez cztery lata „cowbojował” w pobliżu Snake River w Idaho, wreszcie pracował w szmelcowni w Butte City a na koniec osiadł w Helena Mont.

Przygody Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki, *Wychodźca*, 1929 r. Nr. 22.

Kossak Wojciech, *1856r. w Paryżu; malarz, бата-
lista i portrecista; w związku z zawodem podróżował po
Europie, Afryce i Ameryce, gdzie wykonał wiele por-
tretów wybitnych Amerykanów; w 1932 r. udał się
ponownie do Stanów Zjednoczonych; malował między
innemi: „Panoramę Racławicką”, „Bitwę pod Pirami-
dami”, wspólnie z Fałatem „Berezynę”, wspólnie z Wie-
wiórskim „Samo-Sierę”; napisał „Moje Wspomnienia”,
Berlin, 1913 r.

Gutenberg — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Kossobudzki Szymon dr., * 1871 r. w Warsza-
wie; działacz emigracyjny; lekarz ordynator szpitala
miejskiego w Kurytybie i profesor uniwersytetu, cie-
szący się wielkiem poważaniem w społeczeństwie bra-
zyljskiem i posiadający poważne wpływy wśród Bra-
zyljan; jest jednym z czołowych działaczy starszej
generacji wychodźstwa polskiego w Brazylii; wydawał
i redagował *Niwę*, *Świt*, był organizatorem „Kultury”,
organizatorem i prezesem Centralnego Związku Po-
laków w Brazylii; w 1918 r. wspólnie z prof. Juljanem
Szymańskim prowadził akcję przeciw rządowemu pro-
jektowi szkolnemu, będącemu zamachem na polskość
szkolnictwa emigracyjnego; w toku tej akcji Kossobudz-
ki i Szymański ogłosili między innemi energiczny list

otwarty do Brazylijan; w czasie wielkiej wojny należał do obozu popierającego Legjony Piłsudskiego, jako prezes K. O. N.; Kossobudzki pisuje także poezję, zajmuje się publicystyką i jest inicjatorem pisma „Echo da Polonia“.

Ankieta (Inf. p. dr. J. Szymańskiego) — Gluchowski Kaz.:
Materiały p. 179, 219.

Kostecki Djonizy, * 9. X. 1871 r. w Trembowli, rolnik tropikalny; po ukończeniu nauk gimnazjalnych i przerwaniu studjów uniwersyteckich wyemigrował w 1908 r. do Stanów Zjednoczonych a stamtąd do Meksyku, gdzie zajmował się rolnictwem tropikalnem i sprawami doświadczałnictwa z zakresu uprawy roślin tropikalnych, pozostając w kontakcie z rządowymi stacjami doświadczałnemi w kolonjach afrykańskich, australijskich i południowo-amerykańskich; przez pewien czas, od 1918 — 1919 r. pracował w *Dzienniku Związkowym* w Chicago. Po powrocie do kraju przystąpił do opisywania swych przeżyć i doświadczeń jak: „Północna Rodezja w nowej fazie rozwoju“ *Morze*, 1932 r. Nr. 2 i w „*Kalendarzu Morskim i kolonialnym*“ za rok 1933.
Ankieta.

Koszczyc Wacław (Sahi-bej), ur. w Mińszczyźnie: powieściopisarz i podróżnik; brał udział w powstaniu styczniowym, poczem wyemigrował do Turcji, gdzie od 1865 r. pracował jako inżynier dróg wodnych i mostów, wreszcie osiadł we Lwowie; pisywał powieści i szkice etnograficzne, głównie w *Wędrowcu*, *Wieńcu*, *Gazecie Narodowej*, jak: „Z tajemnic Wschodu. Obrazki i szkice Sahi-beja“, *Wędrowiec*, 1885 r., Nr.

1—9 p. 3—403 i Warszawa. 1886 r., „Wschód: z Stambułu do Angory“, *tamże* 1874 r., „Ład boży. Z życia tureckiego“, *Kłosa* 1884 r., „Z Kierazunty do Karahissar“, *Wędrowiec*.

Orgelbrand — *Wędrowiec*, 1885 r. Nr. 1, p. 1—2 — Wielka Encyklopedia — Zieliński Stanisław: Bitwy i potyczki, 1863/43, Rapperswil 1913, p. 315, 316, 547.

Kościelski Józef, * 1845 r. w Służewie Wlkp. † w 1911 r.; pisarz i polityk; jako poseł na Sejm pruski i członek pruskiej Izby Panów, kierował w zaborze pruskim polityką ugodową, z którą jednak zerwał i wziął czynny udział w antyrządowej akcji społeczeństwa, między innymi jako prezes „Straży“; w latach 1871—1872 podróżował po Wschodzie, wygłaszał odczyty o wrażeniach z podróży, o kulturze i literaturze Wschodu, ogłosił rozprawę o poezji epicznej arabskiej; napisał m. in.: „Listy ze Wschodu“, Sobótka, księga pamiątkowa, Lwów, 1875, „Na pustyni“ (wiersz), *Tygodnik Ilustrowany*, 1884, Nr. 56, p. 58, „Szoari i rapsody arabskie w Egipcie“, *Roczniki Tow. Prz. Nauk w Poznaniu*, R. IX, p. 233 sq.

Gutenberg — L. W.: Śp. Józef Kościelski, *Biblioteka Warszawska*, 1911, T. III, p. 602—604. — M. G.: Józef Kościelski, *Kłosa*, 1883, p. 23 — Orgelbrand — Poświęcie polscy w parlamencie niemieckim ks. Jażdżewski, J. Kościelski, *Kłosa*, 1886, Nr. 1002, p. 23—24 — Wielka Encyklopedia.

Kościelski Władysław (Sefer Pasza), urodził się na Kujawach w Poznańskim, zmarł w Austrii; generał w tureckich i dyplomata; właściciel majątku na Ku-

jawach, służył w armji pruskiej, wziął udział w powstaniu poznańskim, po którego upadku udał się do Paryża, wszedł tam w kontakt z Biurem Interesów Polskich Czartoryskiego i w 1849 r. wyjechał na Wschód jako przedstawiciel ks. Czartoryskiego; tam z ramienia tegoż był komendantem obozu internowanych w Turcji Polaków, potem agentem głównym Czartoryskiego w Konstantynopolu; w procesie berlińskim skazany na utratę obywatelstwa, musiał opuścić Turcję i w 1851 r. udał się do Paryża, wrócił jednak z Ksawerym Branickim w 1855 do Konstantynopola. Tutaj odrazu zaczął odgrywać wielką rolę, był w francuskim sztabie głównym przy ekspedycji angielsko-francuskiej na Dobrudżę, gdzie uratował wojska fr.-ang. organizując ich zaprowiantowanie po pożarze magazynów, wspólnie z Omerem Paszą poszedł na Krym, odznaczył się pod Eupatorją, gdzie zdobył szlify generała tureckiego i od tego czasu pozostał w służbie tureckiej, najpierw przy sułtanie Abdul Medzidzie, potem przy dworze Abdul Azisa, pełniąc funkcje mistrza ceremonji; organizował dwór sułtański na modłę europejską, bez urażenia praw koranu, zakładał stajnie wyścigowe, prowadził gospodarstwo wiejskie i t. d.; nie było wówczas sprawy politycznej w Turcji, w której K. nie brałby udziału, równocześnie pozostając nadal w stosunkach z Czartoryskim. W 1863 ofiarował K. znaczne sumy na powstanie. Za życia ministrów Aliego i Fuada baszów miał bardzo wielki wpływ w Turcji, po ich śmierci, po zwiększeniu się wpływów rosyjskich w Turcji, przeniósł się do Egiptu,

którego wicekról był jego przyjacielem. Nie zajmując się w Egipcie formalnie żadnego oficjalnego stanowiska, kierował jednak całą polityką egipską, zwłaszcza sprawą Suez; w czasie zatargu sueskiego jeździł z wicekrólem po Europie i on ostatecznie zdecydował o losach Suez; wycofawszy się z polityki nabył majątek w Austrii i tam zmarł. Kościelski odznaczał się wielką pomysłowością, szaloną zawadjacką odwagą i miał decydujący wpływ na politykę egipską.

Lewak Adam: Polska a Turcja (w rękopisie) — Michałowski Adam: Trzyletni pobyt na Wschodzie, Londyn 1857 — Szulc K.: Czy Polsce potrzebne są kolonie? p. 30 — Polacy na Wschodzie. Sefer Pasza. (Czas). Teki życiorysowe, Archiwum Biblj. Rapperwilskiej Nr. 569/1863.

Kościuszko Tadeusz * 1746 w Mereczowszczyźnie, † 1817 w Solurze w Szwajcarji; bohater narodowy polski; oficer artylerji, po upadku konfederacji barskiej wyjechał w 1776 do Ameryki, walczył w szeregach armji amerykańskiej w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych; w wojnie tej fortyfikował Filadelfję, mianowany pułkownikiem fortyfikował obozy amerykańskiej armji północnej; dzięki zdolnościom inżynierskim Kościuszki Amerykanie odparli ataki Anglików i zniszczyli ich pod Saratogą; potem brał udział w walkach partyzanckich, w których się odznaczył i został adjutantem Washingtona; w 1783 mianowany został przez kongres generałem i zaszczycony orderem Cyncynata, w 1784 wyjechał do kraju, odznaczył się pod Zieleńcami, Włodzimierzem i Dubienką, zorganizował powstanie, stanął na jego czele jako

Naczelnik Narodu, zorganizował obronę Warszawy, odniósł zwycięstwo pod Racławicami, ranny i pojmany pod Maciejowicami, po uwolnieniu z niewoli wyjechał w 1797 ponownie do Stanów Zjednoczonych, w 1798 powrócił do Europy i osiadł na stałe w Solurze.

Bogata literatura o Kościuszcze.

Kośmiński Jan † 29. VI. 1894 pod Passo Fundo, nauczyciel ludowy; urodzony w Kongresówcu, uczył do szkół w Stanisławowie w Małopolsce; w 1893 wyemigrował do Brazylii jako nauczyciel ludowy; brał udział w rewolucji brazylijskiej 1892—1894; poległ w boju, walcząc w oddziale pułkownika Bodziaka przeciw wojskom rządu centralnego. Kośmiński pisywał korespondencje do kraju m. in.: „Z pola walki w Brazylii, Specjalne sprawozdanie P. E. w lutym 1894 r.”, *Przegląd Emigracyjny*, 1894 r., Nr. 14.

Grzędała ks.: Korespondencja z Buenos Aires, *Przegląd Wszechpolski*, 1895 r., Nr. 1 — J. S. Wiadomości z Brazylii, *Przegląd Emigracyjny*, 1894 r. Nr. 13 — Kośmiński Jan (nekrolog), *Przegląd Emigracyjny*, 1894 r., Nr. 24 — Nowalewski J.: Korespondencja z Buenos Aires, *Przegląd Wszechpolski*, 1895 r., Nr. 7 — Polacy w rewolucji brazylijskiej, *Przegląd Emigracyjny*, 1894 r., Nr. 5 — Slemiradzki J.: Wypadki w Brazylii, *Przegląd Emigracyjny*, 1894, Nr. 8 — Zieliński Stanisław: Udział Polaków w rewolucji brazylijskiej 1892/4, *Polska Zbrojna*, 1931, Nr. 347.

Koten Jakób, zesłany na Sybir, po trzech nieudanych próbach ucieczki, w których dotarł do Moskwy, drugi raz do Grodna, wysłany w 1869 roku do gubernii jakuckiej, przebiegał okolice jako myśliwy, wreszcie uciekł przez Ural, Moskwę, Petersburg, Danję i Niemcy

do Paryża; przejścia swe na Syberji opisał w broszurce: „Ucieczka z Syberji“, Kraków, 1869 r.

Janik.

Kotowski Feliks, * 1895, † 1929 r.; agronom; profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego; w 1926 — 1927 r. przebywał w Ameryce, zaznajamiając się z ważniejszymi zakładami agronomicznymi; wracając z Ameryki zwiedził Japonję, Chiny, Ceylon, Indje i Turcję. Wrażenia i spostrzeżenia z podróży opisywał w *Tęczy*: „Wrażenia z Szanghaju i Hong-Kongu“, 1928 r., zeszyt 42, „Indje, sfinks imperjum brytyjskiego“, 1929 r. zesz. 19, „Kraj miłościwie panującego Mikada“, 1928 r. zesz. 39.

Gutenberg — Zieliński. Bibl. Migr.

Kotwicz Władysław, dr., * 1872 r. w Ossowie woj. wileńskiego; orientalista; ukończył studia nauk Dalekiego Wschodu na uniwersytecie w Petersburgu, był od 1896 r. — 1918 r. szefem sekcji wschodniej kancelarii min. skarbu w Petersburgu, docentem, potem profesorem języków mandżursko-tunguskich i mongolskich tamże 1900 — 1923 r., od 1923 r. na Uniwersytecie Jana Kazimierza; jest prezesem Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego i członkiem Polskiej Akademii Umiejętności; wydał po rosyjsku gramatykę języka mongolskiego 1902 i 1929 r., „Zagadki i przysłowia kałmuckie“ 1905 r., „Literatura mandżurska“, 1920 r.; po polsku „O chronologii mongolskiej“, *Rocznik Orientalistyczny*, 1925 r., dalej „Le monument turc d'Ikke-Khuchotu en Mongolie centrale, *tamże*, „Contribution aux études

altaiques", *tamże*, 1930; „Les khitaïs et leur écriture”, *tamże* 1929 r. — 1924 r., T. II, 1925 r.; redaguje *Rocznik Orientalistyczny*.

Gutenberg — Peretiatkowicz i Sobeski: Współczesna kultura polska, Poznań, 1932 r. — Zieliński: Bibliografia Migracji.

Kowalczyk Jan Jakób, * 1872 r. w Krzyżowicach na Górnym Śląsku; polityk-ekonomista i działacz emigracyjny; b. konsul i senator R. P., komisarz rządowy Izby Handlowej w Katowicach; studjował na uniwersytecie w Wrocławiu, współtwórca ruchu narodowego na G. Śląsku i założyciel spółki wydawniczej dziennika „Górnoślązak”, którego pierwsze numery, w czasie więzienia Kowalczyka, redagował Korfanty, od 1906—1915 przebywał w Stanach Zjednoczonych, gdzie redagował *Dziennik Polski w Detroit*, *Polaka w Ameryce* późniejszy *Dziennik dla wszystkich* w Buffalo i inne; interesując się sprawami wychodźstwa obu Ameryk, brał udział w akcji „Towarzystwa kolonizacyjno-transportowego” ks. Wyszyńskiego i propagował wychodźstwo zbiorowe do południowej Alberty w Kanadzie; dalej w południowej Alabanie i północnej Florydzie, w 1913 wrócił do kraju, a w 1915 udał się do Kopenhagi, zorganizował wychodźstwo polskie w Danii i działał jako korespondent *Dziennika Związkowego* w Chicago na rzecz koalicji. W Danii napisał „Potęgę”, proponując w niej organizację życia gospodarczego i społecznego w przyszłej Polsce; w 1919 powrócił do kraju, by w 1919 ponownie udać się do Ameryki, gdzie przeprowadził propagandę na rzecz

plebiscytu górnośląskiego. Kowalczyk publikuje liczne artykuły oraz książki przeważnie polityczne i ekonomiczne tudzież powieści.

Gutenberg. — Humburg polsko-amerykański, *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1908 r. Nr. 8 — Warchałowski Kaz: Kanada czy Parana, *tamże*, 1908 r. Nr. 16— Kowalczyk J.J: Wychodztwo polskie do Kanady, *tamże*, 1908 r. Nr. 1.

Kowalewski Józef Szczepan * 1800 r. w Grodzieńskim, † w 1878 r. w Warszawie; orientalista i podróżnik; w 1823 r. został nauczycielem w Wilnie, jako członek towarzystwa Filomatów zesłany w 1827 r. do Irkucka, zabrał się tam do badania nieznanych ludów azjatyckich i do nauki języków wschodnich, opanował arabski, perski, turecki i tatarski, potem mongolski, mandżurski, tybetański i sanskryt; podróżując stale po niedostępnych i nieznanych częściach Mongolji, Chin, wśród Burjatów, Tunguzów i td., studiował prawie że nieznanne wówczas urządzenia państwowe i życie ludów Dalekiego Wschodu, zbierając materiały do historii tych ziem i gromadząc wiadomości lingwistyczne i etnograficzne i td. Od Kowalewskiego, który pierwszy badał na miejscu narzecza, które nie posiadały ani słowników, ani gramatyki, datuje się naukowe badanie mongolszczyzny; w 1830 r. Kowalewski wysłany został w misji naukowej do Pekinu i pozostał w Chinach 13 miesięcy, poczem wrócił znowu do Tunguzów i Burjatów; w 1833 r. wezwany do Petersburga zdał sprawę ze swoich pięcioletnich podróży, wrócił do Kazania na katedrę języków wschodnich, został rektorem uniwersytetu ka-

zańskiego, na którym to stanowisku przebywał do 1860 r.; powołany w 1862 r. do Warszawy na profesora Szkoły Głównej, wykładał historję powszechną i był ciągle dziekanem wydziału filologicznego, pełniąc te obowiązki i w późniejszym rosyjskim Uniwersytecie Warszawskim do śmierci w 1878 r.; Kowalewski, znawca języków mongolskich, któremu najlepsi współcześni znawcy mongolszczyzny przesyłali swoje prace do oceny, ogłaszał prace swe przeważnie w językach obcych, jak pomnikowe dzieło: „Dictionnaire mongol - russe - français”, 2 tomy, Kazań 1844—1845, edyny wówczas słownik mongolski, „Kratkaja grammatika mongolskaja kniżnago jazyka”, Kazań 1835, „Mongolskaja chrestomatija” 2 tomy, Kazań, 1836 — 1837; po mongolsku wydał w Kazaniu stary i nowy testament oraz broszurę o szczepieniu ospy; dzieła Kowalewskiego tłumaczone były na inne języki; ponadto ogłaszał Kowalewski rozprawy, artykuły, wspomnienia w różnych czasopismach; w *Le Polonais*, 1835, p. 308 — 317 i 1836, p. 107 — 113 ukazała się „La Mongolie et la Chine”, dalej ogłosił „Pobyt u Burjatów”, *Tygodnik Petersburski*, 1832, Nr. 11, „Rzeczy wschodnie dla miłośników geografji Azji”, 1834, Nr. 47, „Przejazd z Mongolji do Chin”, 1835, Nr. 21, 23, 64, 84, „Procesje i igrzyska na stepach burjackich”, 1834, Nr. 9 i td.; niekiedy publikował w *Dzienniku Wileńskim*. Wiele prac Kowalewskiego zaginęło, trzy razy tracił rękopisy: w 1824 r., w 1831 r. w czasie pobytu w Pekinie i w 1863 r. w czasie pożaru pałacu Zamoyских. Dzieci Kowalewskiego wynarodowiły się.

Bartoszewicz, *Przegląd Naukowy* (1848), (T. II) — *Bulletin Polonais*, 1879 r. Nr. 8. p. 23 — Domeyko: Filareci i Filomaci, *Rocznik Towarzystwa Hist. Literackiego* w Paryżu za 1870—72 — Gutenberg—Janik—Kowalewski J.: List (autobiograficzny) do Hiacynta Krusińskiego, *Kronika Rodzinna*, 1883, p. 332—335 — Lewestam, *Kłosa*, 1878 Nr. 678 — Maliszewski Olszewicz — Obożnienie truda inspiechow prepodawania aziatitskich jazykow w imperatorskom Kazanskim uniwersitetie do nastojaszczago wremeni, Kazań, 1842 — Orgelbrand, — *Le Polonais*, 1835, p. 308 — Słownik mongolsko-rosyjsko-francuski (rec.), *Biblioteka Warszawska*, 1846, T. III, p. 688—689 — Szkoła Główna Warszawska, 1900, T. I, p. 75, 83, 137, 142 — Szymanowski J.: Szczepan Kowalewski, *Tygodnik Ilustrowany*, 1864, N. 273, 274 — Talko-Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1926, Nr. 24 — Wielka Encyklopedia (p. Czekanowski).

Kowalski Alfred M., podróżował w 1879 r. po Afryce, potem był szefem służby drogi żelaznej Bone-Guelma i jej przedłużenia; napisał: „Etat actuel des chemins de fer en Algérie”, Dunond 1880 r.

Bulletin Polonais 1897, Nr. 9, p. 31; 1880, Nr. 10, p. 28

Kowalski Marjan, dr., * 11. III. 1822 r. (15. X. 1821 r.?) w Debreczynie, † 28. V. 1884 w Kazaniu; astronom; studjował na uniwersytecie w Petersburgu, otrzymał złoty medal za rozprawę o zasadach mechaniki; został asystentem obserwatorium w Pulkowie, w 1848 r. magistrem astronomji; od 1850 r. wykładał astronomję na uniwersytecie w Kazaniu, gdzie potem był dyrektorem obserwatorium astronomicznego, w 1848 r. brał udział w wyprawie naukowej Hofmana

na północny Ural, gdzie oznaczył położenie geograficzne 186 miejscowości; rezultaty swych badań ogłosił w dziele: „Siewiernyj Ural“, 1853 r., przełożone także na angielski; w 1851 r. obserwował dn. 28. VII. całkowite zaćmienie słońca; Kowalski napisał w obcych językach szereg prac kapitalnych z dziedziny astronomji jak: „Teorja biegu Neptuna“ (po rosyjsku), „*Théorie der Finsternisse*“, 1855 r., „*Recherches sur les refractions astronomiques*“, oraz wiele rozpraw i artykułów w czasopismach francuskich, niemieckich i polskich.

Gutenberg — *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 175 b. — Malszewski-Olszewicz — *Tygodnik Ilustrowany*, 1884, Nr. 29 p. 15, II szp. — *Vierteljahreshefte der astronomischen Gesellschaft*, Leipzig, Jhrg. 19, 1884, Heft 3. — Wielka Encyklopedia — Wierzbicki dr.: Dr. M. Kowalski, *Kłosa*, 1884, Nr. 1014 p. 363—366.

Kowalski Tadeusz, dr., * 1889 r. w Châteauroux w dep. Indre we Francji, orientalista i podróżnik; profesor filologii orientalnej Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek czynny Polskiej Akademji Umiejętności, sekretarz Komisji Orientalistycznej P. A. U., członek Orientalni Ustav w Pradze, Société Finno-Ougrienne w Helsingforsie, akademji arabskiej w Damaszku, tureckiego towarzystwa ludoznawczego w Stambule; odbył w 1923/4 r. podróż naukową po Turcji europejskiej i azjatyckiej, w 1927 r. wziął udział w polskiej ekspedycji badawczej Ludomira Sawickiego do Azji Mniejszej, w roku 1929 odbył podróż do obszarów tureckich w Bułgarji. Wydał: „*Der Diwan des Kais ibn*

al-Hatim“, Lipsk 1914 r., „Karaimische Texte im Dialekt von Troki“, Kraków, 1929 r., „Zagadki ludowe tureckie“, Kraków 1919 r. „Ze studjów nad formą poezji ludów tureckich“, Kraków, 1921 r., „Arabowie i Turcy w świetle źródeł“, Kraków, 1923 r., „Turcja powojenna“, Lwów 1925 r. „Les Turcs et la langue turque de la Bulgarie du nord-est“, Kraków 1933, oraz napisał wiele artykułów, rozpraw i recenzyj w pismach krajowych i zagranicznych; od 1918 r. redaguje. jako sekretarz Komisji Orientalistycznej *Prace Komisji Orientalistycznej* P. A. U.

Ankieta — Wędkiewicz (recenzja) — *Karaj Awazy* zesz. II
— Peretiatkowicz i Sobeski.

Kozicki Stanisław, dr., * 4. IV. 1876 r. w Łempicach pow. pułtuskiego, polityk i publicysta, senator; studjował w Halle i Berlinie, był członkiem Komitetu Narodowego w Paryżu 1918 r. i sekretarzem generalnym Delegacji Polskiej na konferencję pokojową 1914 — 1920 r., redagował *Gazetę Warszawską*, *Kurjer Poznański*, *Przegląd Wszechpolski* i in., w 1922 — 1926 r. poseł na Sejm, w 1926 r. poseł RP. przy Kwirynale; publikował artykuły w sprawie emigracji zarobkowej do Francji w *Polskim Przeglądzie Emigracyjnym*, pisze w sprawie dostępu do morza w *Gazecie Warszawskiej* i innych, na przykład: „Ruch towarowy i okrętowy w porcie gdańskim w latach 1919 — 1927“ w *Miesięczniku Związku Obrony Kresów Zachodnich*, 1928 r.; z pobytu we Włoszech napisał: „Na Sycylji“, Warszawa 1930.

Ankieta — Orgelbrand Suplement — Parlament Rzeczypospolitej, Warszawa, 1928 — Zieliński: Biblj. Migr. — Tenże: Bibljografja Morska.

Kozłowski Roman dr., * 1. II. 1889 w Włocławku, geolog i podróżnik; w 1910 ukończył wydział mat.-przyr. Sorbony; od 1924 profesor paleontologii i geologii Wolnej Wszechnicy Polskiej, od 1927 prof. paleontologii Uniwersytetu Warszawskiego; w 1913 powołany przez rząd Boliwji na stanowisko profesora geologii w szkole górniczej w Oruro, od 1915—1920 był dyrektorem szkoły inżynierów górniczych tamże; w latach 1919—1921 odbywał podróż naukową w Andach boliwijskich, przeprowadzając tam badania geologiczne; w 1921 wrócił do Europy, przywożąc bogate zbiory paleontologiczne i mineralogiczne. Obserwacje meteorologiczne Kozłowskiego, poczynione w latach 1917—1919 w Oruro, opracowane zostały przez dr. Stenza. Kozłowski ogłosił kilka rozpraw, dotyczących Boliwji, m. in.: „Les Brachiopodes du Carbonifère sup. de Bolivie“, *Annales de Paléontologie*, Paris, T. IX, 1914, p. 1—100, „Apuntes acerca de un viaje geológico por los departamentos de Oruro, Potosí y Chuquisaca“, *Boletín de la Soc. Geogr. de La Paz*, 1920, p. 37—92, „Faune dévonienne de Bolivie“, *Annales de Paléontologie*, Paris, T. XII, 1923, p. 1—112, „Boliwja i jej możliwości kolonizacyjne“, *Kwartalnik Nauk Inst. Emigr.*, T. III—IV, 1930, p. 219—244, wspólnie z S. Jaskólskim „Złóża srebrno-cynowe Oruro w Boliwji“, *Archiwum Miner. Tow. Nauk. Warszaw.*, 1932, T. VIII, p. 1—109.

Ankieta — Maliszewski Olszewicz — Peretjatkowicz

i Sobeski: Współczesna kultura polska — Stenz: Condiciones climatológica del Altiplano de Bolivia según las observaciones meteorológicas del Dr. R. Kozłowski efectuadas en Oruro entre 1917 y 1919, Barcelona 1932 — Tenże: Przebieg dobowy i roczny temperatury w Oruro (Boliwja) według spostrzeżeń dr. R. Kozłowskiego, *Kosmos*, T. 53, ser. A. 1929 r. zesz. IV — Tenże: Über den täglichen Verlauf in der Temperatur, Feuchtigkeit und Verdunstung auf der bolivischen Hochebene Oruro (3703m) nach R. Kozłowskis Beobachtungen in den Jahren 1917 — 1918 *Meteorologische Zeitschrift*, 1932, Nr. 1 — Wiśniowski T.: Historia geologii polskiej (w rękop.) — Zieliński: Bibl. Migr

Kozubowski Feliks (Zygmunt Grabowski) *1832 r. † 1907 r. w Krakowie; publicysta i powieściopisarz; brał udział w powstaniu styczniowym, wyemigrował do Francji, przebywał w Algierze; napisał m. in.: „Z życia Polaków na świecie“, Cieszyn, 1879 r., „Trzy lata w Algierze. Z osobistych wspomnień żołnierza“, Złoczów, 1895 r., „Królewski lokator“, (wspomnienia z Legji Cudzoziemskiej w Algierze w 1867 r.), *Wędrowiec*, 1891 r., T. II, „Minister“ (na tle wspomnień z życia w Algierze i z wojny 1870 r.), *Kłosa*, 1884 r., p. 234, 250, 277, 292, 303.

Gutenberg — Orzelbrand — Zieliński Bibl. Migr.

Koźuchowski Józef; * 1886 r.; ekonomista; studjował we Lwowie i Monachjum, ukończył wydział prawny Uniwersytetu Warszawskiego, w 1930 r. był mianowany podsekretarzem Stanu w Min. P. i H., od 1932 r. dyrektor Banku Gospodarstwa Krajowego; Koźuchowski jest współzałożycielem Związku Pionierów Kolonialnych, prezesem Rady Ligi Morskiej i Kolonialnej, prze-

wodniczącym Funduszu Kolonjalnego przy L. M. i K., członkiem Kuratorjum Instytutu Bałtyckiego; zainicjował i zorganizował szereg wydawnictw z zakresu spraw morskich, zainicjował łącznie z dyr. Rumblem, budowę „Domu Marynarza” w Gdyni.

Ankieta — Peretiatkowicz.

Krajewski Radosław * 4. II. 1887 r. w Woli Dębskiej pow. mławskiego, poeta i publicysta; redaktor *Floty Polskiej*; inicjował i redagował pisma, poświęcone propagandzie morskiej, jak: *Ku Morzu*, *Księga tygodnia bandery*, *Bandera polska*, *Morze*, *Żegluga—The Navigation*, *Flota Narodowa*, współdziałał w rozwoju Ligi Morskiej i Kolonjalnej; pisuje artykuły morskie i wygłasza odczyty o sprawach morskich.

Ankieta.

Kraśiński Jerzy, podstoli podolski, posłował do Porty w 1636 r.; pozostawił „Djarjusz poselstwa J. K. podstolego do Porty Ottomańskiej w r. 1636”.

Kantecki: Z podróży Oświęcima, Lwów, 1875 r., p. 1 — 54.

Krause Ignacy ks., misjonarz w Chinach; przełożony okręgu misyjnego polskich ks. misjonarzy, zwanych zagranicą lazarystami; rezyduje w Shunteh-fu, prow. Hopei (dawniej Czili); pisuje do pism krajowych np.: „Wśród skośnookich neofitów. List z głębi Chin”, *Tęcza*, 1931 r., zesz. 16.

Ankieta (Inf. ks. red. J. Krzyszkowskiego).

Krosnowski Eugenjusz, brał udział w ekspedycji ks. Jana Wasilewskiego na Ałtaj w 1917 roku; o wyprawie tej napisał: „Podróżnicy polscy na Ałtaju”, *Naokoło Świata*, Nr. 53, p. 77—94.

Ankieta (Inf. dr. Hejmowskiego) — Krosnowski (j. w.).

Krosnowski Zygmunt * 5. VI. 1901; brał udział w ekspedycji ks. Jana Wasilewskiego na Altaj w 1917 r.

Ankieta (Inf. mec. Hejmowskiego)—Krosnowski: Podróżnicy polscy na Altaju, *Naokoło Świata*, 1928, Nr. 53, p. 77—94.

Krupski Stanisław, dr. (X. Purk), zesłany na Sybir po powstaniu styczniowym, zbiegł z katorgi; z pobytu na Sybirze napisał dwutomowe pamiętniki pod pseudonimem X. Purka p. t. „Luźne karty pamiętnika zbiega z Sybiru”, Lipsk, 1874 i 1877 r.

Ankieta (inf. prot. Edwarda Lotha).

Krusiński Tadeusz ks. T. J.; * 1675 r. w Kamieńcu Podolskim, † 22. IX. 1757 r. w Zbrzysiu pod Kamieńcem; misjonarz i orientalista; za młodu nauczył się języka tureckiego, ormiańskiego i perskiego, wysłany w 1702 r. przez kongregację De Propaganda Fide był do 1729 r. misjonarzem w Konstantynopolu i w Persji, gdzie badał obyczaje i zwyczaje azjatyckie i nowożytną historję Persji; był tłumaczem i sekretarzem Fryderyka Barnabity, biskupa ispahańskiego; ks. Krusiński używany był nieraz przez szachów perskich, przez rząd turecki i Watykan do spraw dyplomatycznych oraz prac historycznych; jako naoczny świadek wielkiej rewolucji perskiej w 1722 r. opisał dokładnie wszystkie wypadki w kilku pracach jak: „Historie de la dernière révolution de Perse”, Paris, 1729, La Haye, 1728, „Historie des révolutions de la Perse depuis le commencement de ce siècle, jusqu'à la fin du règne de l'usurpateur Aszraff”, Paris, 1842 i td.; prace historyczne, dotyczące Persji, które uka-

zały się w językach francuskim, angielskim, łacińskim, niemieckim, holenderskim, tureckim, rozślawiły ks. Krusińskiego jako znawcę stosunków i obyczajów na Wschodzie; ks. Krusiński badał także akta stosunków polsko - perskich, ale część jego opracowań w tej dziedzinie spłonęła w Ispahanie; od 1702 — 1729 odbył ks. Krusiński trzy podróże do Persji, w 1740 jeździł ponownie do Persji, poczem zwiedził Palestynę; w 1729 r., wróciwszy do Rzymu, wykładał przez 5 lat języki wschodnie w kolegium propagandy, poczem przebywał w Kamieńcu, Jarosławiu, we Lwowie i Ostrogu, jako prokurator tamtejszych kolegów jezuitów; Krusiński był niepospolitym znawcą języków wschodnich i azjatyckiego Wschodu; bogaty swój zbiór druków i rękopisów wschodnich ofiarował bibliotece Załuskich. W pracach swych, jak „*Tragica vertentis belli persici historia...*”, Lwów 1740 r., Krusiński dał obraz nie tylko rewolucji ale i rządów i ludów tj. Persów i Afganów, oraz stosunków i przygód misyjnych, zwłaszcza polskich. Ks. Krusiński napisał także ciekawą broszurę o kawie tureckiej pt.: „*Pragmatographia de legitimo usu ambrozye tureckiej, to jest opisanie sposobu należytego zażywania kawy tureckiej...*”, Warszawa, 1769 r.

Bentkowski: *Historja literatury polskiej*, Warszawa, 1814 r. T. I. na str. 387 — Clodius Jon. Chrys.: *Acta erudit.... Marburg*, 1731 — Estreicher: *Bibliografia Polska* — Tenże, *Biblioteka Warszawska*, 1841 — Cutenberg — Hureau M. B.: *Histoire de la Pologne*, Paris, 1846, na str. 242 — Janocki Jan Daniel Andrzej: *Polonia litteratura nostri temporis*, Vratislaviae 1750, (na str. 40) — Tenże: *Lexi-*

con derer itzlebenden Gelehrten in Polen... Breslau, 1755. T. I, str. 84 — 87 — Kraushar Al.. Wędrowki po Europie imć pana Tomasza Wolskiego, Kraków, 1889 r. — Maliszewski Olszewicz — Muchliński A.: *Pamiętnik religijno - moralny*, 1861 r. Ser. II. T. VIII, p. 136 — 151, 289 — 301 — Orgelbrand Powszechna Encyklopedia, 1864, T. XVI — Toderini: Letteratura turchesa. T. III, p. 34 — 40 — Wielka Encyklopedia — Załęski St. ks.: *Misje w Persji w XVIII w. pod protektoratem Polski, Misje Katolickie*, 1882 i Kraków 1882 — Tenże: *Jezuici w Polsce*, Lwów, 1902 r. T. III, Cz. II — Zieliński Feliks: *Wiadomość historyczna o księdzu Krusińskim. Biblioteka Warszawska*, 1841, IV, p. 375 — 397 — Zieliński: *Bibl. Migr.*

Kruszka Wacław, ks. * 1868 r. w Słabomierzu, woj. poznańskiego; działacz i pisarz emigracyjny; wyemigrowawszy do brata Michała w Stanach Zjednoczonych, założył kilka parafij polskich, wykładał w Wyższej Szkole Polskiej w Milwaukee, redagował *Kurjer Polski*, tamże odbywał częste podróże misyjne, jeździł w 1903 r. jako delegat wychodźstwa do Rzymu w sprawie biskupstwa polskiego. Ks. Kruszką napisał pierwszą „Historję polską w Ameryce, początek, wzrost i rozwój dziejowy osad polskich w Północnej Ameryce”, Milwaukee 1905 r., ponad to „Wrażenia z wycieczki misyjnej, Neapol, Wezuwjusz, Pompei. Wrażenia z podróży”, Milwaukee, 1898 r., „Polskie szkolnictwo parafjalne w Stanach Zjednoczonych”, *Wychodźca*, 1928 r., Nr. 29 — 31 i *Kwartalnik Inst. Emigr.*, 1928 r., T. II/III p. 344 — 360.

Gutenberg—Kruszka W.: *Siedm siedmioleci, czyli pół wieku życia. Pamiętniki i przyczynek do historii polskiej w Ameryce*, Poznań, Milwaukee 1924 r. — Orgelbrand Supplement — Wielka Encyklopedia.

Kruszyński Józef ks. dr. * 18. III. 1877 r. w Pa-ryżu; rektor Katol. Uniwersytetu w Lublinie; odbył trzy podróże po Wschodzie: 1908 do Syrii, Palestyny i Egiptu, 1913 r. na Bałkany i do Azji Mniejszej, 1914 r. ponownie do Palestyny i Egiptu. Wrażenia z podróży publikował w prasie krajowej m. in.: „Z Bejrutu do Biblos”, *Gazeta Warszawska*, 1913 r. Nr. 11, 12; „Rzeczpospolita mnisia”, *tamże*, 1913, Nr. 175, „Z Bejrutu do Damaszku”, *tamże*, 1914, Nr. 99, „Sjonizm a Ziemia Święta”, *Dziennik Powszechny*, 1911 r. Nr. 78, 80, „Ze Smyrny do Konstantynopola”, *Dziennik Kujawski*, 1912 r. Nr. 259, „Przyszłość Palestyny”, *Przegląd Powszechny*, 1912 r., grudzień.

Ankieta — Peretiatkowicz i Sobeski: Współczesna kultura Polski, Poznań, 1930 r. — Zieliński Bibl. Migr.

Kryczyński Najman — Mirza Leon Arslan, * 1887 r. w Wilnie; tatar polski; wiceprezes sądu okręgowego w Zamościu; członek Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego; od 1907 r. czynny w organizowaniu muzułmanów na terytorjum Rosji, później muzułmanów polskich; współdziałając w czasie wojny światowej z gen. Sulikiewiczem, był w 1918 r. przewodniczącym Komisji Nadzwyczajnej Parlamentu Tatarskiego na Krymie do badania zatargów tatarsko-greckich i szefem kancelarii premjera Republiki Krymskiej Sulikiewicza; w tymże roku założył w Symferopolu Stowarzyszenie Tatarów Polskich, w 1919 r. był delegatem Parlamentu Tatarskiego do pertraktacyj z polskimi organizacjami na Krymie w sprawie oddania głosów polskich na kandydatów tatarskich; po obale-

niu republiki tatarskiej udał się do Azerbejdżanu, gdzie był dyrektorem kancelarii rządu Republiki Azerbejdżańskiej w Baku i redaktorem „Dziennika Ustaw” i „Zbioru Praw”; w 1920 r. wrócił do kraju i osiadł w Wilnie, poświęcając się służbie sądowej. W r. 1929 założył Muzeum Tatarskie w Wilnie, którego jest kustoszem. Kryczyński jest bardzo czynny na polu organizowania Tatarów polskich, w r. 1932 założył w Wilnie czasopismo „Rocznik Tatarski”, którego jest redaktorem naczelnym i przyczynił się do wielu cennych wydawnictw, jak: „Dokumenty polityki rosyjskiego caratu w Zakaukazji” (po rosyjsku), Baku 1919—1920 r., „Historja tatarów polskich” (w języku tatarskim), Symferopol, 1919 r., Dziadulewicz „Herbarz rodzin tatarskich w Polsce”, Wilno, 1919 r.; odbywał podróże w 1904, 1913 i 1920 r. po Kaukazie, Gruzji i Zakaukaziu, w 1905 r., 1916—1919 po Krymie, między 1906 a 1932 r. zwiedził Turcję, Bałkany i różne kraje Europy zachodniej. Napisał m. in.: „Materjały bibliograficzne do historii Tatarów Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy” (po ros.), Petersburg, 1917 r., „Szkice polityki rosyjskiej na kresach” (po ros.). T. I i II, Baku 1919—1920, „Tatarzy polscy a świat Islamu”, *Wschód*, 1923 r., Nr. 1—2 (5—6), „Generał Maciej Sulkiewicz”, *Rocznik Tatarski*, 1932 r., T. I, p. 247—255, „Czarny Michał, wierny żołnierz Marszałka Piłsudskiego”, Wilno, 1932, oraz wiele artykułów w sprawach ruchu muzułmańskiego w pismach *Krym*, *Azerbejdżan*, *Kurjer Wileński*, *Przegląd Islamski*, *Ate-neum Wileńskie* i t. d.

Ankieta — *Al-Jami'a Al-Islamia*, Jafa, 1933, 22. III. — Charkiewicz Walerjan, *Ilustracja Polska*, Poznań, 1931 r., 27. XII, p. 8, 14 — Tenże: *Słowo*, Wilno, 1932 4 VIII. — *Yeni Gun*, Istambul, 1921, № 321 — *Cumhuriyet*, Istambul, 1932 14. VIII. — *La République*, Stamboul, 1932, № 293.

Kryczyński Najman-Mirza Olgierd, * 22.X. 1884 r. w Wilnie; Tatar polski, potomek kniazia Najmana; ukończył wydział prawny uniwersytetu w Petersburgu w 1908 r., od 1928 r. prezes Rady Centralnej Związku Kulturalno-Oświatowego Tatarów w Polsce; od 1933 prezes gminy muzułmańskiej m. st. Warszawy; prokurator Sądu Najwyższego; w 1918 r. jako prokurator, współpracował z gen. Sulikiewiczem, premierem republiki Krymskiej, w 1919—1920 r. był wiceministrem sprawiedliwości republiki Azerbejdżańskiej, na którym to stanowisku przeprowadził szereg ustaw w kierunku utrwalenia niepodległości, w 1920 r. reprezentował Azerbejdżan na konferencji republik kaukaskich; w latach 1905—1912 zwiedził szereg krajów Europy zachodniej oraz środkową Azję: Turkiestan, Chiwę. Bucharę w 1910—1913, Azję Mniejszą: Turcję, Syrię. Palestynę 1914—1925, kraje afrykańskie: Egipt, Tunis, Marokko w 1908—1925, Krym i Kaukaz 1905—1920; w 1925 r. brał udział w charakterze członka polskiej delegacji w zjeździe międzynarodowym w Kairze i odbył wówczas podróż po Syrii, Palestynie i Turcji, w wyniku której odznaczony został przez króla Egiptu orderem Nilu; po powrocie wygłosił kilka odczytów publicznych oraz ogłosił kilka prac prawniczych i publicystycznych

z dziedziny stosunków polsko - muzułmańskich m. in. „Ruch nacjonalistyczny a Tatarzy litewscy”, *Rocznik Tatarski*, 1933, T. I; p. 5—20.

Ankieta—*Al-Ahram* Kair, 1925 10.IV.—*La Liberté*, Caire 1925, Nr. 1072 — Braun Jerzy, *Illustr. Kur. Codzienny*, 1925, 11. V. Nr. 22 — Krzyszkowski J. K., *Przegląd Powszechny*, 1933, Nr. 593 — Ligenza (Cz. Jankowski), *Kurier Warszawski*, 1926 r. Nr. 11, 11.1.—*Wschód*, 1932, z. 1—2, str. 64—65.—*Rocznik Tatarski*, t. I. 1932, Wilno, 324—326. — Thormagne *Echo de Varsovie*, 1933, Nr. 14. — *Zet*, 1932 r., Nr. 11 — *Tatarzyński. Słowo*, 1932, Nr. 247.

Krzyszkowski Józef, ks., * 19. III. 1889 r. w Lipnicy Dolnej; pisarz katolicki i misyjny; redaguje od 1919 *Misje Katolickie*, w których ogłasza artykuły i rozprawy o misjach i misjonarzach polskich w dalekich krajach, na podstawie badań archiwalnych i materiałów przysłanych mu przez misjonarzy, jako to: o Ks. Boymie, *Misje Katolickie*, 1929 r. p. 307 sq., 1931 r., p. 286, p. 315 i 1933 r. p. 51 82 sq. 114 sq., o ks. Jędrzeju Rudominie, *tamże*, 1932 r., p. 201, 265, 298, 336; 1933 zesz. lipiec — sierp., o ks. Marcinie Czermińskim, *tamże* 1931 r. p. 141; napisał m. in. „Przez pola misyjne”, Kraków 1925 r., „Współczesne misje zagraniczne Towarzystwa Jezusowego”, *tamże*, 1927 r., „Polska misja w Afryce”, *tamże*, 1923 r., oraz w 1927 r. wspólnie z O. Hankiewiczem, b. misjonarzem w Rodezji, rozszerzone wydanie tej broszury: „Tajemniczy znak”, *tamże* 1924 r., „Krwawe palmy”, *tamże* 1927 r., „Akcja misyjna”, *tamże*, 1932 r.

Ankieta.

Krzywiec Benedykt, magister praw, * 29. IV. 1901 r. w Berlinie; członek Ligi Morskiej i Kolonjalnej, w 1929 r. członek Rady Głównej; wiceprezes Oddziału Propagandy Floty Wojennej przy L. M. i K.; w 1918 r. przebywał w Mandżurji, gdzie był współzałożycielem harcerstwa polskiego i drużynowym w Charbinie i Władywostoku; w 1920 r., wracając jako ochotnik do kraju na pokładzie statku „Brandenburg”, zwiedził Egipt; Krzywiec zajmuje się badaniem spraw morskich i propagandą morza, ogłasza artykuły w prasie codziennej i fachowej m. in.: „Wspomnienie z Egiptu”, *Wiarus*, 1932 r., Nr. 36. Oddzielnie wydał: „Jak należy traktować w Polsce sprawę marynarki wojennej”, Warszawa, 1929 r., „Sprawa obrony morskiej w Polsce w przeszłości i obecnie”, Warszawa, 1932 r.

Ankieta.

Krzyżanowski Włodzimierz, generał w. ameryk, * 1824 r. w Rożnowie Wlkp., † 1887 r.; uczestnicząc jako student w ruchu wolnościowym, musiał opuścić kraj i udał się do Ameryki, gdzie był inżynierem cywilnym; jako taki przeprowadzał pomiary Wirginji, był czynny przy rozbudowie linii kolejowych w zachodnich stanach; w wojnie secesyjnej sformował pułk przeważnie z Polaków, który pod nazwą „Legjon Polski” walczył w armji unijnej; pod koniec wojny secesyjnej był gubernatorem zdobytych stanów Florydy, Wirginji i Georgji, po wojnie pierwszym gubernatorem Alaski.

Gutenberg — Haiman Miecz.: Historia udziału Polaków w amerykańskiej wojnie domowej, Chicago, 1928 r. — Krzyżanowski Wł.: Wspomnienia z pobytu w Ameryce podczas wojny 1861 — 1864, *Kłosy*, 1883 r., Nr. 94) — 957.

Książkiewicz Marjan dr., * 1906 r. w Krakowie, geolog; asystent Uniw. Jagiellońskiego; brał udział w wyprawie naukowej Ludomira Sawickiego w 1927 r. do Dobrudży, w 1928 r. do Rumunji, Bułgarji, Jugosławji i Turcji i z wyprawy tej ogłosił: „Sur la géologie de Istrandja et de territoires voisins”, (Scientif Resultats of the voyages of the Orbis), Cracow, 1930, „Wyprawa bałkańska” (ostatnia podróż prof. Sawickiego — odczyty geograficzne), Kraków 1929 r.

Ankieta.

Księżopolski Władysław, zbieracz roślin i preparator; zesłany po powstaniu styczniowym przebywał w Darasuniu, gdzie prowadził małą gospodarkę, uprawiał myśliwstwo i nauczył się preparowania roślin oraz skórek ptasich; brał udział w wyprawie Czekanowskiego na Jenissej i w innych podróżach naukowych; w Akademji Petersburskiej znajduje się jego kolekcja 500 roślin z Kułtuku nad Bajkałem, gdzie przebywał jako preparator Dybowskiego i zarządca gospodarki Dybowskiego i towarzyszy; nowy gatunek rododendronu, znaleziony przez Księżopolskiego, nazwał akademik Maximow „Rhododendron Księżopolski”.

Ankieta (inf. prof. dr. Hryniewieckiego) — Czekanowski A.: Wspomnienie z podróży na rzece Olenek, Ossolineum Rps Nr. 4399 — Dybowski B.: Pamiętnik, Lwów, 1930 — Müller Fr.: Unter Tungusen und Jakuten, Leip-

zig, 1882 r. — Siemianow — Talko-Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny* 1924 r., Nr. 26.

Kubary Jan, * w XI. 1846 r. w Warszawie, † 9. X. 1896 r. na wyspie Ponape archipelagu Karolińskiego; etnograf i podróżnik; studjował na wydziale lekarskim Szkoły Głównej; gnębiony wyrzutami sumienia z powodu zachowania się swego w czasie powstania opuścił kraj i udał się do Niemiec, gdzie w 1869 r. został agentem domu handlowego J. C. Godeffroy w Hamburgu z obowiązkiem zasilania muzeum Godeffroy, założonego w 1861 r., w zbiory etnograficzne z wysp Oceanji; odtąd Kubary był w ciągłych podróżach wśród archipelagów australijskich, badając przyrodę i mieszkańców oraz gromadząc zbiory naukowe; w 1869—1874 r. prowadził studja w obrębie Mikronezji, poczem osiadł jako plantator na wyspie Ponape, gdzie założył pracownię naukową i zajął się cywilizowaniem krajowców, którzy go otaczali niekłamaną czcią; w 1882 r. zwiedził Japonję, w 1883 r. badał wyspę Pelew (Pelau), gromadząc tam zbiory dla berlińskiego muzeum etnograficznego; przez krótki czas w 1885 r. pracował w administracji niemieckiej na wyspie Nowej Brytanji (Neu Pommern), poczem wrócił na Ponape. W 1875 r. odwiedził kraj i przywiózł nieco okazów etnograficznych, które nabył fotograf Mieczynski. Plony swych badań etnograficznych pierwszorzędnej wartości publikował głównie w *Journal des Museums Godeffroy* (o ustroju społecznym Ebończyków i in.) i *Mitteilungen der Geographischen Gesell-*

schaft in Hamburg (o ustroju wyspu Mortlock i td.). Poza tem publikował wiele przyczynków w pismach krajowych jak: „Obrazki z wysp Żeglarskich na oceanie Wielkim zebrane w 1870 r., z drzeworytami podług fotografij zdjętych z miejsca przez autora”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1873 r. Nr. 286—288, 291—294, 296—299 i *Kłosa* 1873 r., „Obrządki pogrzebowe Pelauczyków”, *Ateneum*, 1885, T. I, p. 50—61, „Pieniądze na wyspach Pellewskich”, *Wędrowiec*, 1882, T. I, Nr. 43, p. 263—268, „Wigilja Bożego Narodzenia na oceanie Spokojnym”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1878 r. Nr. 156, p. 334—335, „Wyspy Nukuoro. Z podróży po oceanie Spokojnym”, *Ateneum*, 1882, T. III, p. 94—121, 262—291, „Z podróży po Mikronezji. Notaty zebrane w latach 1870—1880”, *Wędrowiec*, 1882, T. I, Nr. 12—21, „Żegluga morska i handel międzywyspowy Karolińczyków centralnych”, *Wszechświat*, 1882, Nr. 16—18. Poza publikacjami w czasopismach ogłosił: „Etnographische Beiträge zur Kenntnis der Karolinen-Inselgruppe, I Die socialen Einrichtungen der Pelauer“, Berlin 1885, „Etnographische Beiträge zur Kenntnis des Karolinen-Archipels (wspólnie z I. D. F. Scheltzem), Leyden, Berlin, 1895, o wierzeniach Pelauczyków w Bastiana: Allerlei aus Menschenkunde.

Archiwum Centralnej Biblioteki Wojskowej. Papiery Komisji kwalifikacyjnej weteranów powstań narodowych, List II. Teka: Franciszek Kobyliński — Gadomski Adam — Gutenberg — Iwaszkiewicz Janusz; Wielka prowokacja. Rzekomy rząd narodowy w 1860 r., Warszawa, 1930 — Krzywicki Ludwik: Jan Kubary i jego poszukiwania naukowe *Biblioteka Warszawska*, 1897, T. I

(II), p. 160—169 — Tenże, *Prawda* 1886 r. — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand Suplement — Waga A.: O zasłudze naukowej ziomka naszego Jana Kubarego, *Biblioteka Warszawska*, 1875, T IV, p. 226—230 — *Wielka Encyklopedia* — Zieliński Biblj. Migr. — *Głos*, 1896 — *Tygodnik Ilustrowany*, 1885, Nr. 152, p. 351, 1 szp., 1886, 1887, Nr. 11, p. 218 — *Wędrowiec*, 1875, II, Nr. 303 z 21. X., 1882, I, p. 392 — *Wszechświat*, 1889, Nr. 44, p. 707.

Kulaszyński Mikołaj ks., zesłany po powstaniu styczniowym do gubernji krasnojarskiej, potem do Tunki; przebywał długi czas wśród Burjatów i podróżował po Syberji; z pobytu swego i z podróży napisał: „Trzy pisma z wygnania”, Lwów, 1890 r., „Tunka i jej okolice w Sajańskich górach”, Poznań, 1887 r., „Ze Wschodu, do Fr. Strz. 1874—1882 r.”, *Wędrowiec*, 1883 r., Nr. 19—24, „Z Syberji. Burjaci stepu Tunkińskiego. Wieś Tunka i pobyt w niej kapłanów polskich od 1866 r. — do 1875 r.”, *Warta*, 1878 r.

Giller (przedmowa do „Tunki”) — Janik — Zieliński Bibl. Migr.

Kulczycki Adam, * 1809 r. † 11. VII. 1882 r., inżynier; wychowanek Szkoły Aplik., uczestnik powstania listopadowego; wyemigrował w stopniu ofic. kwatermistrzostwa i jako technik zaangażowany został do Brazylii; po powrocie do Francji powołany został przez rząd francuski do służby w wydziale kolonialnym; osiadł na Tahiti, gdzie założył obserwatorium astronomiczne, wkońcu został dyrektorem spraw wewnętrznych w Nowej Kaledonji, z zachowa-

niem obowiązków astronoma. Kulczycki sporządził i wydał mapy Tahiti i Morei.

Menager de Tahiti, 1882, 13. VII. — *Bulletin Polonais*, 1883, Nr. 16, p. 44 — Trzaska, Ewert i Michalski.

Kulczycki Franciszek Jerzy, * w Samborze; odbywał podróże na Wschód, poznał obyczaje maho-metańskie i mowę turecką, został tłumaczem przy akademji orjentalnej, osiadł wreszcie w Leopoldstradzie p. Wiedniem. W czasie oblężenia Wiednia 1683 r. odznaczył się jako porucznik w kompanji ochotniczej kapitana Franka; po zwycięstwie otrzymał przywilej wystawienia kawiarni i sprzedaży kawy, przyrządzanej na wzór turecki, wprowadzając w ten sposób użycie kawy w Europie.

Horoszkiewicz R. W.: Bohater z pod Wiednia i pierwszy kawiarz wiedeński, *Il. Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 126 — Orgelbrand — Pietkiewicz: Franciszek Kólczycki, *Kłosa*, 1883 r. Nr. 930, p. 171 — Plater (Jerzy Kulczycki) — Friedberg Jan: Imć Pan Jerzy Kulczycki i jego ród, *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1933, Nr. 19 — Lisowski M.: Wiedeńskie archiwa o czynie Jerzego Kulczyckiego i o polskiej husarji *Ilustr. Kurjer Codz.*, 1933, Nr. 135.

Kurcjusz Aleksy, * 1863 r. † 16. VIII. 1932 r. w Żabkach pod Nieświeżem; przyrodnik i socjolog; studjował w różnych uniwersytetach Europy zachodniej, poczem przeniósł się do Stanów Zjednoczonych, gdzie wykładał na Uniwersytecie Ludowym; około 1900 r. wyemigrował do Parany, tam przez kilka lat był nauczycielem; pisał wiele w prasie perjodycznej, jak *Myśl Niepodległa* (przedwojenna), *Prawda*, m. in.: „Polacy Stanów Zjednoczonych Północnej Ame-

ryki", *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1898 r., Nr. 1; wydawał, przeważnie własnym nakładem, wiele książek i broszur przyrodniczych i socjologicznych oraz geografję Brazylii dla wychodźców, dwutomową „Brazylję” Warszawa, 1909 r.; ostatnie lata pracował nad dziełem „Monografia Morza”, które nieukończone pozostało w rękopisie.

Głuchowski. Materiały — Haiman M.: Polacy wśród pionierów Ameryki Północnej, Chicago, 1929 r. — Wielopolska J. Marja Jehanne: Nieukończona monografia morza, *Kurjer Poranny*, 1932, 14. XII.

Kuryło Edward * 1. X. 1883 r. w Warszawie; choreograf i podróżnik; od 1906 r. do 1911 r. podróżował po Europie zachodniej, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Meksyku i Kubie, badając tańce narodowe i studjując sztukę ludową; w 1911 — 1912 był „maître de ballet” w teatrze „Empire” w Londynie; w 1915 r. udał się ponownie do Ameryki, gdzie otworzył szkoły w New Yorku i Los Angeles i był instruktorem wychowania fizycznego na uniwersytecie kalifornijskim; w 1918 r. podróżował na czele własnej trupy po Australji, Nowej Zelandji, Jawie, półwyspie Malajskim, Birmje, Ceylonie, Indjach i td.; w 1913 i 1925 r. był dyrektorem baletu Teatrów Miejskich w Warszawie, jest korespondentem zagranicznych pism specjalnych, jak: *Variety* i *The Dance* w New Yorku, *The Dancing Times* w Londynie, *The American Dancer* w Los Angeles; w 1928 r. udał się ponownie na Wschód, występując ponadto w Chinach i Japonji; jako wynik swych podróży ogłasza studja o tańcach, teatrze i muzyce, jak:

„Tańce w Indjach”, *Naokoło Świata*, 1930 r. Nr. 73, „Taniec w Japonji”, *tamże*, 1930 r. Nr. 72, „Teatr, muzyka, tańce na Wschodzie”, *tamże*, 1924 r. Nr. 7 „Teatr chiński”, „Taniec chiński”, „Chińskie awantury”, *Taniec i Rozrywka*, 1927 r., Nr. 5, „Rzeczy ciekawe w Indjach”, *tamże*, 1926 r., Nr. 2, „Wspomnienia z Japonji”, *tamże*, 1927 r., Nr. 1. Ponad to wydał monografię o tańcu ludowym etc. p. t. „Taniec”, (tom I) Warszawa.

Ankieta.

Kwiatkowski Eugenjusz, inż. * 30. XII. 1888 r. w Krakowie; dyrektor Państw. Fabr. Związków Azotowych w Mościcach, 8. VII. 1926 r. do 5. XII. 1930 r. był ministrem Przemysłu i Handlu; na okres urzędowania Kwiatkowskiego i w związku z jego inicjatywą przypada uruchomienie zaczątków polskiej floty handlowej przez Min. Przemysłu i Handlu; powstały kolejno „Przedsiębiorstwo Państwowe Żegluga Polska”, posiadające statki do przewozu węgla i towarów masowych, statki do przewozu towarów drobnicowych i statki pasażerskie w tem dwa, „Gdynia”, i „Gdańsk”, zakupione z inicjatywy min. komunikacji, inż. Romockiego, dalej: „Wilno”, „Toruń”, „Poznań”, „Kraków”, „Katowice”, „Wisła”, „Warta”, „Niemen”, „Chorzów”, „Wanda”, „Jadwiga”, „Hanka”, następnie Tow. „Polsko-Brytyjskie” z czterema statkami towarowymi, oraz Tow. „Gdynia—Ameryka”, z trzema statkami: „Polonia”, „Kościeszko”, „Pułaski”; obok tego poczęła powstawać żegluga prywatna firmy „Robur” tudzież flota rybacka i flotyla, obsługująca port; w tym okresie Min. Przem. i Han-

dlu rozbudowało port Gdynię, którego zdolność przeładunkowa wynosiła w 1925 r. około 50,000 t. a. w 1931 r. — 5,000,000 ton; działalność min. Kwiatkowskiego, który był opiekunem i organizatorem budowy portu Gdyni, zaskarbiła mu miano „twórcy Gdyni”. Kwiatkowski ogłasza liczne artykuły i rozprawy z dziedziny zagadnień morskich, pomorskich i handlu zamorskiego, jak: „Powrót Polski nad Bałtyk”, Warszawa, 1930 r., „Polska na morzu”, Warszawa, 1928 — 1930 r., „Dysproporcje”, Warszawa, 1932 r., „Bałtycka orientacja Polski”, Warszawa, 1933 r., „Myśli o odbudowie Polski” «Kalendarz Emigracyjny P. T. E. na r. 1927», „Śląsk i Pomorze”, *Morze*, 1930 r., Nr. 11, „Trzymajmy się morza” «Kronika o polskim morzu», Warszawa, 1930 r., „Prawo zwycięstwa”, Warszawa, 1928 r. i t. d. Poza tem Kwiatkowski był inicjatorem ustawy o poparciu finansowem m. Gdyni, współdziałał w kierunku uprzemysłowienia Gdyni i połączenia tego portu stałemi linjami z portami innych państw i kontynentów.

Ankieta — Peretiatkowicz — Peretiatkowicz i Sobeski — Wrzós: Pan Prezydent Ignacy Mościcki o swej przeszłości, kapitalizmie i komunizmie, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 106.

Kwiatkowski Remigjusz, *3.VI. 1884 r. w Warszawie; literat i podróżnik; studia historyczno-filologiczne odbył w uniwersytecie w Warszawie, studia orientalne w instytucie języków wschodnich w Moskwie; w roku 1911 podróżował po Syberji, Japonji i Korei, w roku 1912 po Krymie, Kaukazie, Persji

i Turcji; zbierał i tłumaczył poezje wschodnie; publikuje studia i szkice literackie na tematy wschodnie m. in.: „Chiakunin-Irszu (antologia japońska), *Museion*, 1912 wrzesień; i oddzielnie, Warszawa, 1913 r., „Liryki arabskie“, *Sfinks*, 1913 luty, „Literatura chińska“, Warszawa, 1908 r., „Literatura japońska“, Warszawa, 1908 r., „Poezja i przyroda Japonji“, *Biblioteka Warszawska*, 1911 T. IV, z. II, p. 302 — 16.

Ankieta — Gostomski W.: *Książka* 1913, Nr. 8, p. 407 — 408 (recenzja *Antologii*).

Kwietniewski Kazimierz, dr. prof., * 3.IV. 1873 r. w Warszawie, zoolog i oceanograf; profesor zoologii i anatomji porównawczej na Uniwersytecie Jana Kazimierza od 1907 r.; studjował w Zurychu, Monachjum i Jenie. Od 1897 r. — 1900 r. asystent instytutu zoologicznego uniwersytetu w Messynie, następnie w Padwie i Pizie oraz dyrektor instytutu zoologicznego w Padwie; podczas pobytu w Messynie pracował nad planktonem morskim i ogłosił kilka prac o pelagicznych mięczakach Skrzydłonogich, jak: „Contribuzioni alla conoscenza anatomo-zoologica degli Pteropodi gymnosomi del Mare Mediterraneo“, Roma 1903; wynik spostrzeżeń nad ukwiałami pochodzącymi z Rje-ki ogłosił w pracy: „O dzieleniu się podłużnem ukwiału *Actinia Cari*“, *Bulletin de l'Acad. Sc. Cracovie*, 1916. Kwietniewski prowadził również badania nad budową anatomiczną i histologiczną skóry ryb Spadoustych na materiałach zebranych w stacji zoologicznej w Neapolu, brał udział w opracowaniu materiałów zoologicznych, zebranych podczas różnych wy-

praw naukowych, jak Studera na „Gazelli“ naokoło świata, R. Semona do Australji, Kückenthala na wyspy Moluckie i do Spitzbergu, które opracował w dziełach jak: „Revision der Actinien, welche von Herrn Prof. Studer auf der Reise der Corvette „Gazelle“ um die Erde gesammelt wurden“, Jena 1896; „Actinaria von Ternate“, Frankfurt, 1897, „Actinaria vom Ambon und Thursday Island, in Semon, Forschungsreisen in Australien“, Jena 1898, „Actinaria von Ost-Spitzbergen“, *Zoologisches Jahrbuch*, 1898; w 1912 r. Kwietniewski brał udział jako biolog w badaniach oceanograficznych morza Adrjatyckiego na statku „Najade“.

Ankieta — Peretiatkowicz i Sobeski: Współczesna kultura polska — Petelenz Cz. komandor (teki życiorysowe autora M. Słownika) — Zieliński Bibl. Morska.

Laasner Feliks ks. reformat, ur. (w Krakowie), odbył w 1843 r. podróż do Palestyny, gdzie pozostał do 1849 r.; podróż i kraj opisał w dziełku: „Pielgrzymka misyjna do Ziemi Świętej, Syrii i Egiptu od 1843 r. do 1849 r. odbyta, z dokładnem opisaniem wszystkich miejsc świętych“, Kraków, 1855 r.

Bersohn M.: Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach, *Biblioteka Warszawska*, 1868 r. T. IV, p. 1 — 13. — Norof A.: Pelerinage en Terre Sainte de l'Igoumène russe. St. Petersbourg, 1864 r.

Lanckoroński Karol hr. * 4.XI. 1848 † 15.VII. 1933 w Wiedniu; archeolog i podróżnik; zorganizował w 1884 r. wyprawę archeologiczną do dawnych prowincyj Parmfilji i Pizydji w Azji Mniejszej; w wyprawie tej, którą prowadził prof. Nieman, brali udział z Polaków Jacek Malczewski i prof. Marjan Sokołowski; w 1888—1889 odbył

L. podróż naokoło świata zatrzymując się dłużej w Japonji i Indjach; podróż tę, w czasie której zgromadził bogate zbiory etnograficzne i artystyczne, opisał w pracy „Naokoło ziemi 1888 — 1889. Wrażenia i poglądy”, T. I. Kraków 1893; wyniki badań w Azji Mniejszej, opracowane przy współudziale Niemana i Petersena, opublikował w pracy „Miasta Panfilji i Pizydji”, 2 tomy, Kraków 1891 — 1895; dzieła te wyszły także w języku niemieckim, franc. i angielskim; prócz tego publikował artykuły i rozprawy z dziedziny podróży archeologicznych w czasopismach polskich i obcych. Ponadto odbył Lanckoroński podróże do Algieru i Ameryki Północnej.

Bulletin Polonais 1885, Nr. 24, p. 30 — Gutenberg — Orgelbrand—Orgelbrand Suplement—Sokołowski Marjan: Studja i szkice, Kraków 1899. — Tenże: Rhodos z listów pisanych podczas ekspedycji hr. Lanckorońskiego do Azji Mniejszej, *Czas*, 1884, Nr. 262, 263 — Szczepański J. A: Udział Polaków w zdobywaniu gór świata, *Kurjer Literacko-Naukowy* 1931, Nr. 28 — Szydłowski Tadeusz: Wyprawa archeologiczna do Azji Mniejszej w 1884 r., ilustrowana przez Jacka Malczewskiego, *Kurjer Literacko - Naukowy*, 1931, Nr. 24 — Świętochowski: Pierwsza wyprawa polska do Afryki, *Prawda*, 1884, Nr. 2 — *Tygodnik Ilustrowany*, 1884, Nr. 85, p. 175; 1885, Nr. 134 p. 163, III szp. — Wielka Encyklopedia — Wyprawa hr. Lanckorońskiego do Azji Mniejszej, *Biblioteka Warszawska* 1884, T. IV p. 150 — Klein Fr. Bezcenne zbiory art. śp. hr. Karola Lanckorońskiego. II. *Kur. Codz.* 1933, Nr. 206.

Landowski Edward dr. * 14. X. 1838 w Wilnie † 7.XI. 1882 w Mustapha Supérieur w Algierze; ukończył szkoły w Lublinie w 1857 r.; jako uczestnik po-

wstania styczniowego wyemigrował do Montpellier, później osiadł w Paryżu; w 1879 r. przeniósł się do Algieru, gdzie założył zakład hydroterapeutyczny i prowadził studia nad rośliną narkotyczną *Piscida erythrina*, o której napisał: „*Traîtement de la phthisie pulmonaire à Alger*”, Paris 1880 r.

Bulletin Polonais 1883 r., Nr. 16, p. 45 — Korespondencja Ludwika i Zofii Nabelaków, Rkps. Bibl. Rapperswilskiej Nr. 208. — Kościński: Słownik lekarzów polskich. — Malinowski J.: Wiadomości, *Przegląd Emigracyjny*, 1893 r. Nr. 14. — Tenże: Spis wynalazków i odkryć zrobionych przez Polaków *Przewodnik Handlowo-Geograficzny*, 1895, Nr. 5, 6, 7, 10 — *Wędrowiec*, 1832, T. II, Nr. 47, p. 335 — Wielka Encyklopedia.

Lanhaus Jakób ks.; odbył w 1768 pielgrzymkę z Gniezna do Ziemi Świętej.

Karwowski St.: Itinerarium bożogrobowca gnieźnieńskiego ks. J. L. Poznań, 1890 r.

Lasocki Aleksander, * ok. 1790 w pow. rawskim; walczył w Legjonach w Hiszpanji, poczem wstąpił do wojska angielskiego; wysłany z pułkiem Gordona na Jamajkę został tam komendantem obwodu plemienia Maronów czyli Bukenesów; pełniąc te obowiązki nauczył się języka krajowców i poznał ich zwyczaje; około 1815 wrócił do Warszawy.

Cielecki Fel. Do redakcji „*Kłosów*”, *Kłosy*, 1866 Nr. 27, p. 324.

Laszenko Aleksander, * 4. VI. 1883 w Annówce pow. wołczańskiego na Ukrainie zadnieprzańskiej; malarz Wschodu, myśliwy i podróżnik; studjował w akademji sztuk pięknych w Petersburgu, był pułkownikiem gwardji armji rosyjskiej. W 1897 — 1898 towa-

rzyszył ojcu w podróży do Egiptu, w 1903 — 1904 odbył podróż naokoło świata zwiedzając Indje, Australję, Nową Zelandję, N. Kaledonję, wyspy Fidži, Samoa, Tahiti, Zanzibar, Mombassa, Tananariwę, wyspy Kanaryjskie i t. d.; w 1904 — 1905, wraz z orientalistą prof. Newfeldtem, odbywał studja w Kairze i Luxorze, zwiedził Palestynę, Syryę, Mezopotamję; w 1906 odbył jedenastomiesięczną podróż myśliwską w głąb Afryki od Chartumu, przez Sudan, po Białym Nilu, do francuskiej Afryki ekwatorjalnej, Konga, Ugandy ect.; w 1909 — 1910 przedsięwziął 7-miesięczną podróż po Egipcie, Abisynji i t. d.; w 1911 i 1912 zwiedził ponownie Egipt oraz Algier, Tunis, Marokko; po wojnie podróżował znowu po Afryce północnej w latach: 1920, 1922, 1923, 1925, 1927, 1929 — 1930; na stałe osiadł w Polsce w 1920 r. Laszenko był jedynym malarzem europejskim w Luxorze, gdy Howard Carter 28. XI. 1922 r. odkrywał grobowiec Tut-ench-Amona. W czasie swych podróży prowadził studja archeologiczne, zbierał trofea myśliwskie oraz materiały do prac malarskich; z okresu jego licznych podróży pochodzą krajobrazy z doliny Nilu i pustyni, sceny z życia Egiptu, Algieru, Tunisu, Palestyny i Afryki Środkowej, jako to słynne: „Porosie“, „Praca egipska“, „Cisza“, „Biały Szlak“, „Sierpień w Luxorze“, „Świątynia Setosa I“, „Dolina umarłych“, „Paciorki pustyni“. Laszenko urządził w Polsce i zagranicą cały szereg wystaw swych prac; w Polsce wystawiał we wszystkich większych miastach; w niektórych, jak Warszawa, Poznań, Łódź, Toruń

odbyło się po kilka wystaw; zagranicą wystawał w Paryżu, Berlinie, Brukseli, Kairze, Algierze, Luxorze, Petersburgu, Moskwie, Wołogdzie, Charkowie.

Ankieta — Gutenberg.

Laudyn-Chrzanowska Stefanja (Stebor), w Rohaczewie w Mohylewsczyźnie, literatka i publicystka; wyemigrowała w 1909 r. do Stanów Zjednoczonych, gdzie zajęła przodujące stanowisko w ruchu kobiet wśród emigracji polskiej, zainicjowała i redagowała pierwsze pismo kobiece polskie p. t. *Głos Polek*; czynna wśród emigracji przebywała w Stanach Zjednoczonych do 1930 r., poczem wróciła do kraju i osiadła w Zakopanem. Laudyn - Chrzanowska napisała szereg utworów scenicznych dla wychodźstwa oraz szkiców obyczajowych jak: „Galerja obrazów z krainy dolara“, Chicago 1914, ogłasza artykuły i korespondencje w pismach krajowych: „Listy z za Oceanu“, *Gazeta Warszawska*, 1927 r., „Sejm Polek w Chicago“, *tamże*, 1927 r. Nr. 281 i t. d.

Ankieta.

Lemański Zenon, dr.; meteorolog; od 1928 r. stały współpracownik centralnego obserwatorium meteorologicznego w Tacubaya w Meksyku, gdzie prowadzi dział pomiarów promieniowania i widma słonecznego; w 1925 studjował prawo na uniwersytecie w Algierze; w 1926 podróżował po Afryce północnej jako współpracownik prof. Gorczyńskiego, z którym wykonywał badania widma słonecznego w oazie Ouargla; od 1926 — 1927 prowadził także pomiary w El Ariana pod Tunisem; w 1927 prowadził pomia-

ry promieniowania słońca na stacji meteorologicznej Bel Air pod Montpellier; we wrześniu 1927 r. towarzyszył prof. Gorczyńskiemu w badaniach słonecznych w Meksyku; w marcu 1928 odbył szereg wycieczek górskich, czyniąc pomiary aktyhometryczne, na Ajusco, Tlamacas i Popocatepetl w Meksyku. Niektóre spostrzeżenia Lemańskiego ogłasza prof. Gorczyński: „Sur les valeurs élevées du rayonnement solaire“, *Bulletin Acad. Pol. es Sc. et des Lettres*, Ser. A. 1929.

Ankieta (Inf. prof. Gorczyńskiego i dr. Stenza).

Lenartowicz Stefan, * 21. IX. 1894 r. w Warszawie, działacz emigracyjny; od 1923 r. kierownik Wydziału Zagranicznego Związku Obrony Kresów Zachodnich, od 1929 r. dyrektor Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy; za działalność na polu emigr. odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Polonia Restituta; wizytował z racji swego stanowiska wszystkie środowiska polskie zagraniczne w Europie oraz w 1931 i 1933 wychodźstwo polskie w Stanach Zjednoczonych, gdzie wygłosił szereg odczytów i referatów na zgromadzeniach i przez radio. Lenartowicz ogłosił m. in.: „Szkołnictwo polskie w Niemczech“, Warszawa, 1928, „Zagadnienie polskości w Gdańsku“, Poznań, 1928 r., tudzież szereg artykułów w *Polakach Zagranicą*, *Sprawach Narodowościowych*, *Strażnicy Zachodniej*: „Mniejszości polskie w Europie“, Brzask, 1930 Nr. 2/3, „Zagadnienie polskości w Niemczech i niemieckie tendencje ekspansywne na terenie międzynarodowym“ «Pamiętnik II Wal. Zjazdu Deleg. Zw.

Obr. Kresów Zach. Poznań, 1927», „Program prac Rady Org. na przyszłość” i t. d.

Ankieta.

Lencewicz Stanisław, dr. * 19. IV. 1889 w Warszawie, prof. geografii na Uniwersytecie Warszawskim. Odbýwał podróże naukowe po wszystkich krajach europejskich, od Laponji po Kaukaz i morze Śródziemne, oraz do Palestyny i Egiptu. W czasie pobytu w Szwajcarji, jako asystent uniwersytetu w Neuchâtel, opracował szereg prac naukowych o Alpach i Apeninach: „La transhumance dans le val de Réchy”, *Bul. Soc. Neuchâtel. Géogr.* 1916; „Observations sur la morphologie glaciaire dans le val de Dix” *Ztschr. f. Gletscherkunde* 1916; „Profile geologiczne przez Apenin Toskański” *Spraw. Tow. Nauk. Warsz.* 1917; „Morfologia doliny Réchy” *Prace Tow. Nauk. Warsz.* 1918. Spostrzeżenia poczynione w Saharze dały materiał do publikacji „O formach wydymowych oazy Kharga” *Kosmos* 1925, a z podróży po morzu Śródziemnem powstał „Szkic geograficzny wyspy Majorki”, *Przeegl. Geogr.* 1928, przełożony później w Hiszpanji. Ponadto ogłosił liczne prace i artykuły dotyczące geografji Polski. W sprawach kolonialnych zabierał głos w *Morzu*: „Kolonizacja i wyprawy naukowe”, 1928.

Ankieta — **Lencewicz** St.: Spis prac naukowych 1911 — 1931, Warszawa, 1932. — **Wiśniowski** T.: Historia geologii polskiej (w rękopisie).

Lepecki Bohdan Teofil, * 14. I. 1901 r. w Kłuckowicach, pow. puławskiego; dziennikarz i podróżnik;

ukończył gimnazjum w Warszawie, studia polityczno-społeczne odbywał w 1923 — 1928 r. na Wolnej Wszechnicy Polskiej, od 1928 r. do 1930 r. był sekretarzem redakcji potem redaktorem *Wychodźcy*, od 1932 r. jest redaktorem „*Polaków Zagranicą*”; w 1930 wyjechał do Brazylii jako kierownik Patronatu Polskiego w Rio de Janeiro; w czasie pobytu w Brazylii zwiedził stany Rio de Janeiro, Sao Paulo i dwukrotnie Paragę; w 1933 udał się ponownie do Brazylii z prezesem Rady Org. Polaków z Zagranicy, marszałkiem Raczkiewiczem. Lepecki publikuje liczne artykuły i rozprawy z zakresu spraw emigracyjnych i podróży swoich po Brazylii, jak: „Stany Zjednoczone a emigracja”, Warszawa 1930 r., „Czarni brazylijanie”, Warszawa 1932 r., „Czy warto jechać do Parany”, *Wychodźca* 1929 r., Nr. 18, „Parobek — najmita, czy pionier — zdobywca”, *tamże*, 1929 r., Nr. 39, „Skończyć z żebranią na wychodźstwie”, *tamże*, 1928 r., Nr. 49, „W krainie pinjorów”, *Morze-Pionier Kolonialny*, 1932 r. — 1933 r.; w przygotowaniu do druku ma: „W miastach i puszczech Brazylii”.

Ankleta — Zieliński Bibljografja Migr.

Lepecki Mieczysław Bohdan, kpt., * 16. XI. 1897 w Kluczkowicach pow. puławskiego; pisarz i podróżnik; walczył w Legjonach, był internowany w Szczypiornie, ranny w wojnie polsko-rosyjskiej, w 1931 sekretarz poselstwa w Bukareszcie, od końca 1931 r. oficer do zleceń Marszałka Piłsudskiego, wiceprezes b. Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego, członek Insty-

tutu Naukowego do Badań Spraw Emigracyjnych i Kolonialnych, Związku Pionierów Kolonialnych, Rady Głównej i Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonialnej, odznaczony orderem Virtuti Militari, Krzyżem Niepodległości, Polonia Restituta, trzykrotnie Krzyżem Walecznych. W 1922 wystąpił z wojska, aby udać się do Brazylii, gdzie organizował związki strzeleckie przekształcając je ze względów politycznych na Związek Polskich Towarzystw Sportowych „Junak“; został pierwszym komendantem głównym tej organizacji i sekretarzem Związku Towarzystw „Kultura“, oraz redaktorem *Świtu* w Kurytybie i założonego przez siebie *Sportowca polskiego w Brazylii*. Przez szereg miesięcy pracował w puszczach stanu Santa Catharina jako geometra; pod koniec 1923 r. wrócił do kraju zwiedzając po drodze Senegal. W listopadzie 1924 r. udał się do Hiszpanji, Tangeru i Marokka hiszpańskiego, gdzie wziął udział w walkach wojsk hiszpańskich z plemionami Riffu i Dżebali. Wróciwszy po kilkumiesięcznym pobycie w Afryce do kraju, wyruszył w listopadzie 1925 r. w podróż do Argentyny, Paragwaju, Boliwji i Brazylii, odbywając tę 10-ciomiesięczną podróż na terenie Ameryki Południowej częściowo pieszo, częściowo konno i tratwą (w s'ronach oddalonych od cywilizacji). Wrócił pod koniec 1926 r. do Warszawy, gdzie został szefem referatu prasowego Gabinetu Ministra Spraw Wojskowych. W 1928 r. udał się w 8-miomiesięczną podróż do Peruwji, jako kierownik techniczny wyprawy, wysłanej przez rząd celem wydania opinji o te-

renach kolonizacyjnych nad rzeką Ucayali, Urubamba i Tambo. Przebył wówczas cały ląd południowo-amerykański w poprzek, przejeżdżając Amazonkę, Ucayali i Tambo, oraz konno Kordyljery. Wrócił przez Pacyfik i Kanał Panamski. W styczniu 1930 r. wyruszył w nową podróż, która trwała 10 miesięcy i objęła Esprito Santo, Patagonję, Ziemię Ognistą, archipelag Chiloe, Chile, Boliwję, południową Peruwję, Panamę, Nicaragu'ę, Gwatemalę, Meksyk i wyspę Kubę. Pod koniec 1930 r. towarzyszył Marszałkowi Piłsudskiemu w podróży na Maderę, gdzie pozostał kilka miesięcy i wrócił na polskim statku wojennym „Wicher”. W 1932 r. odbył z Marszałkiem podróż do Egiptu; w lipcu 1933 udał się na Syberję. W czasie od 1922 do 1932 odbył Lepecki cztery podróże do krajów Ameryki Południowej i cztery do Afryki, spędzając w sumie 5½ roku na podróżach. Lepecki, najpłodniejszy pisarz wśród współczesnych podróżników polskich, stoi w pierwszym szeregu popularyzatorów krajów zamorskich, problemów kolonialnych, kolonizacyjnych i wychodźczych. Ogłosił dotychczas 24 książki i kilkaset artykułów. Do ważniejszych książek Lepeckiego należą: „Co to jest Paragwaj?”, Warszawa, 1927 r., „35000 kilometrów przez lądy i morza”, „Matto Grosso. Dziki Zachód Brazylii”, tamże 1928 r., „Na Amazonce i we wschodnim Peru”, 1931 r., „Na cmentarzyskach Indian. Wrażenia z podróży po Paranie”, 1926 r., „Oceanem, rzeką, lądem. Przygody z podróży po Argentynie”, 1929 r., „Opis polskich terenów kolonizacyjnych w Peru”, 1930, „Opis stanu

Parana", 1928, „Belab-es-Siba kilka wiadomości o hiszpańskim Marokku, *Wychodźca* 1925, Nr. 35, „Czy warto emigrować do Paragwaju?", *tamże* 1926 r., Nr. 39, 40, „Na parańskim pomorzu", *Morze-Pionier Kolonjalny*, 1931, Nr. 4, „Amazonka czyli Rzeka-Morze", *Wychodźca*, 1930, Nr. 7, „Dziewczyna z djabelskiego szczytu. Opowieść egzotyczna, osnuta na tle legendy brazylijskiej", *Na Szerokim Świecie*, 1925 r., Nr. 11, „Hiszpański Legjon Cudzoziemski", *Polska Zbrojna*, 1925, Nr. 9, „Kilka słów i uwag o kolonji Salipo w Peru", *Kwartalnik N. J. Emig.* 1928 r., T. II/III, p. 451 — 546, „Na Amazonce i wewschodniem Peru", *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1931, 30. III. i t. d.

G. M.: Pionier Polski Odrodzonej. *Polska Zbrojna* 1927, Nr. 71. — Pankiewicz M.: Książka M. B. Lepeckiego (Wspomnienia Peru czyli Montanji). *Wychodźca*, 1929, Nr. 48. — Rozwadowski J.: Lepecki Mieczysław Bohdan. Wschodnie Peru, *Morze-Pionier Kolonjalny* 1929 r., Nr. 1 — Romer Helena: Nasza literatura podróżnicza. *Kurjer Wileński*, 1931, Nr. 162 — Peretiatkowicz i Sobeski. Współczesna kultura polska. Warszawa 1932 — Zieliński: Biblijografia Emigracyjna.

Leśniewicz Joachim, * 1798 † 1852 w Woroneżu, oficer powstania listopadowego, za udział w tajnych związkach zesłany na 15 lat katorgi na Sybir; pozostawił w rękopisie pamiętniki.

Budzyński M.: Wspomnienia z mojego życia, Poznań, 1880. — Gutenberg — Iwanowski: Pamiętniki z różnych czasów. — Orgelbrand Supplement Janik-Rolle M.: Z minionych stuleci, Lwów, 1908 — Wielka Encyklopedia:

Lewandowski Zenon, * 29. VII. 1859 r. w Niewólnie pod Trzemesznem † 23. III. 1927 r. w Poznaniu; chemik-farmaceuta, działacz emigracyjny; studjował chemję na Uniwersytecie Jagiellońskim, poczem był asystentem chemika sądowego w Berlinie, założył drogerję w Gnieźnie, gdzie wydawał *Lecha*; po wojnie był konsulem generalnym R. P. w Olsztynie i posłem na Sejm; w 1899 r. udał się jako delegat Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego do Brazylii, gdzie przebywał 2 lata głównie w Rio Grande do Sul i Paranie, organizując tam wychodztwo. Z pobytu w Paranie napisał: „Wychodztwo polskie w Paranie”, *Roczniki Tow. Naukowego w Poznaniu* (1892), XXIX, zesz. 1.

Gazeta Handlowo-Geograficzna, 1899 r., Nr. 23/24, p. 193 — Parlament Rzeczypospolitej Polski, Warszawa, 1928 r. — Towarzystwo Kolonizacyjno-Handlowe, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1900, Nr. 6.

Lewiński Jan, * w 1876 r. w Lublinie; studja uniwersyteckie ukończył w Warszawie; zorganizował pracownię geologiczną przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie i został jej pierwszym kierownikiem w 1901 r. Przeprowadził doniosłe badania geologiczne w kraju i odbył studja specjalne w Paryżu, Monachjum i t. d.; należy do grona założycieli Tow. Naukowego w Warszawie i był kilkakrotnie przewodniczącym wydziału matem.-przyrodniczego tegoż Towarzystwa. W latach wojny światowej pracował nad organizacją polskiego Uniwersytetu Warszawskiego, w którym został profesorem geologii. Badania prowadzi

nad jurą krajową, zwłaszcza kielecką, interesuje się także utworami młodszymi, lodowcowymi i t. d., niemniej hydrologją. W r. 1914 rozpoczął pracę badawczą, zakrojoną na wielką skalę w gub. chersońskiej—wojna światowa przerwała ją jednak. O rezultatach tych badań napisał rzecz pod tytułem: „Z morfologii i geologii stepów czarnomorskich”, 1916. Publikuje szereg prac w rozmaitych językach w zakresie geologii, paleontologii i t. d., przedewszystkiem Polski.

Ankieta (Inf. prof. Wiśniowskiego) — Wiśniowski T.: Historia geologii polskiej (w rękopisie).

Lot Piotr, * 1883 w Bratkowcach w woj. stanisławowskim, dziennikarz, współpracownik *Ilustr. Kurjera Codziennego*; odbył w służbie tego dziennika, w charakterze korespondenta wojennego, podróż do Marokka w okresie powstania Riffenów w r. 1925 i do Syrii w czasie powstania Druzów w r. 1926. W latach 1928/29 był redaktorem kierującym dzieła p. t. „Dziesięciolecie Polski Odrodzonej”. W latach 1931/32 organizował w Stanach Zjedn. penetrację polskich pism i książek, dla ożywienia łączności narodowej i kulturalnej Macierzy z Polonią amerykańską.

Ankieta.

Loth Edward dr. med. i fil. * dnia 3. VIII. 1884 r. w Warszawie, anatom; studjował przyrodę i medycynę w Zurychu i Heidelbergu, był asystentem uniwersytetów w Bonn, Getyndze, Heidelbergu i Lwowie, docentem anatomji tamże, od roku 1915 profesor anatomji na Uniwersytecie Warszawskim; od-

bywał podróże naukowe do Muzeów przyrodniczych europejskich oraz w Waszyngtonie, Chicago i w Hawanie, napisał między innemi: „Kult zwierząt w Afryce“, *Wszechświat*, 1907, oraz szereg rozpraw dotyczących szkieletu Wielorybowatych (1921 — 1932).

Ankieta — Gutenberg — Peretiatkowicz i Sobeski:
Współczesna kultura polska, Poznań, 1932 r. — Trzaska
Evert i Michalski — *Rocznik P. Akad. Umiejętności* 1927.

Loth Jerzy dr., * 4. VIII. 1880 r. w Warszawie; geograf i podróżnik; profesor geografii ekonomicznej, politycznej i opisowej w Szkole Głównej Handlowej, w Szkole Nauk Politycznych i na Uniwersytecie Warszawskim; wykładał w Państwowym Instytucie Pedagogicznym, w Wolnej Wszechnicy Polskiej i Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie; jest członkiem założycielem i był w ciągu wielu lat sekretarzem Polskiego Towarzystwa Geograficznego, które reprezentował na kilku kongresach międzynarodowych geograficznych i geologicznych; członek honorowy królewskiego towarzystwa geograficznego w Londynie i członek korespondent t-wa geografii i statystyki w Meksyku. Biorąc czynny udział w życiu sportowem reprezentował polskie wioślarstwo na Kongresie Olimpijskim w Amsterdamie; odbył szereg podróży naukowych po Europie, Afryce i Ameryce; w r. 1903 — 1905 odbył podróż przez Stany Zjednoczone, gdzie przebywał 2 lata, na wyspy Antyle i do Nicaragui, gdzie przebywał 1½ roku wśród plemion Miskito i Sumo; następnie udał się do Costarica i do Panamy, gdzie przeszedł pieszo przesmyk

podczas budowy kanału; zwiedził Kolumbję, Wenezuelę; w roku 1912-ym zwiedził Egipt, podróżując po kraju aż do granic Nubji; w r. 1929 odbył wraz z prof. Walerym Goetlem pierwszą polską podróż przez środek kontynentu Afryki od przylądka Dobrej Nadziei do morza Śródziemnego; był na Pico de Tenerife i w Las Palmas; w roku 1930 zwiedził Algerję północną i południową oraz Marokko. Loth pisze artykuły i rozprawy geograficzne i podróżnicze; ważniejsze prace L. są: „Afganistan“, *Przegląd Geograficzny*, 1928, Nr. III/IV p. 102 — 155, oddzielnie Warszawa 1929, „Historja kolonizacji Afryki“, *tamże*, 1918/1919 p. 157; wydał m. in. „Mapę i opis rzeki Wanks (Rio Coco w Nicaragua) i jej dopływów Bocay i Waspuk“, Warszawa, 1913 r., „La colonisation et la division de l'Afrique“, Warszawa, 1915, „Przyczynek do etnologji szczepów Miskito i Sumo z uwagami o języku Miskito“, Warszawa, 1916 r., „Zarys dziejów rozwoju horyzontu geograficznego na tle historii odkryć“, Kraków, 1928 r., „Ekspansja polityczna państw europejskich w Afryce“, Warszawa, 1930 r. „Gibraltar. Zarys geograficzno-polityczny“, Warszawa, 1926 r., „Kronika podróży przez ląd afrykański od przylądka Dobrej Nadziei do morza Śródziemnego“, Warszawa, 1930 r.

Gutenberg — Peretiatkowicz i Sobeski — Trzaska Evert i Michalski — Wąsowicz J.: *Czasopisma geograficzne* 1929 r., Nr. 2/3 (recenzja „Zarysu“) — Zieliński: *Bibliografja Migracyjna*.

Lubańska Janina * 16. IV. 1901 r. w Krakowie; dziennikarka i podróżniczka; sekretarka Konsulatu

R. P. do Szanhaju; udała się w roku 1931 samotnie do Chin, skąd nadsyła do prasy krajowej opisy, jak: „O kolonjach polskich w Chinach i o życiu chińskim”, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1931 r., Nr. 336.

Ankieta (List d-ra A. Gadomskiego do autora M. Słow.)

Lubomirski Józef książę, * 1839 w Dubnie † 1895 w Paryżu; pisarz i podróżnik; osiadł za młodu zagranicą i odbywał liczne podróże; napisał m. in. „Safar Hadży czyli Rosjanie w Samarkandzie”, Poznań, 1880, „Les pays oubliés, la Côte barbaresque et le Sahara, excursion dans le vieux monde”, Paris, 1880, „Jerusalem, un incrédule en Terre Sainte”, Paris, 1882.

Orgelbrand.

Lubomirski Kazimierz książę, * 1869 r. w Krakowie, poseł na Sejm; był w 1899 prezesem Towarzystwa Kolonizacyjno-Handlowego we Lwowie.

Ochorowicz J.: Szlakiem wychodźców, Warszawa, 1900, 2 tomy — Peretiatkowicz: Współczesna Encyklopedia życia politycznego, Poznań, 1931 r. — Siemiradzki J.: W sprawie towarzystwa kolonizacyjnego, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1899, Nr. 8. — Tokarzewicz: Zamiast kroniki, *Ateneum*, 1900, T. III, zesz. 3, p. 133 — 134.

Lubomirski Władysław książę, * 1824 † 1882 r.; zoolog; popierał podróżnictwo naukowe opracował i wydawał prace polskich podróżników, jak o mięczakach, zebranych przez Sztolcmana i Jelskiego: „Notice sur quelques coquilles du Pérou”, *Proceedings of the Zoological Soc. of London* 1879, 2. XII;

różne okazy fauny i flory noszą nazwisko Lubomirskiego.

H. M.: Władysław Lubomirski, *Kurjer Warszawski*, 1882, Nr. 52. — Hilarowicz Józef: Szlakiem nauki polskiej, Warszawa, 1916. — Wrześniowski, *Wszechświat*, 1882, Nr. 1, p. 3 — 8. — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Ludkiewicz Zdzisław, prof., * d. 17. I. 1883 r. w Poniewieżu na Litwie Kowieńskiej; działacz emigracyjny; odbywał podróże w związku ze sprawami emigracyjnymi; należał przed wojną do Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego w Krakowie, prowadzonego przez Józefa Okołowicza, bierze udział w pracach Naukowego Instytutu Emigracyjnego, Towarzystwa Kolonizacyjnego i jest członkiem Państwowej Rady Emigracyjnej; napisał m. in.: „Kwestja rolna w Galicji”, Lwów, 1910 r., w której to pracy wiele miejsca poświęca sprawom emigracyjnym, „Warunki emigracji rolnej do Francji”, Warszawa, 1929 r., „Zagadnienia polityki agrarnej a emigracja”, *Rolnictwo*, 1929 r. i oddzielnie, Warszawa, 1929 r., „Uwagi o organizacji emigracji polskiej we Francji”, *Kwartalnik Nauk. Instytutu Emigracyjnego*, 1928 r., T. II i III, p. 277—304, „La structure agraire de la Pologne et de la France au point de vue de l'émigration” *Revue Internationale du Travail* i *International Labour Review*.

Ankieta — Zieliński. Bibl. Migr.

Lux Kazimierz, * 25. II. 1780 w Płockiem, † 1846 tamże; legjonista; odbył kampanję w Europie i na San Domingo, walczył pod Cotar i Coyes,

gdzie dostał się do niewoli w 1802 i zesłany został na Jamajkę; pozostawił pamiętniki częściowo w rękopisie p. t. „Historja Legjonów Polskich” w Bibliotece Rapperswilskiej, Nr. 114, częściowo opublikowane przez Wierzbickiego p. t. „Opisanie wyspy San Domingo”, *Biblj. Warszawska*, 1854, T. IV, p. 441—447.

Gutenberg-Krasński W.: Do redakcji Wiadomości o życiu K. Luxa, *Bibljoteka Warszawska*, 1847, T. III, p. 173—176 — Orgelbrand, — *Wielka Encyklopedja* — Wierzbicki Piotr Bazyli: Wyspa San Domingo pod względem statystycznym opisana według notat porobionych na miejscu w r. 1855 i 1856 r., *Bibljoteka Warszawska*, 1847, styczeń, marzec. — Tenże: Opisanie wyspy San Domingo *Bibl. Warszawska*, 1854, T. IV, p. 197, 441. — Wójcicki K. W.: Cmentarz powązkowski, Warszawa, T. I.

Łagowski Ignacy, dr. † w 1875 r. w Irkucku; lekarz i botanik; za udział w powstaniu styczniowym skazany do robót ciężkich w Usolu, cały czas poświęcał badaniu flory okolic Usola; później osiadł w Irkucku, gdzie zdobył sobie rozgłos jako biegły lekarz-chirurg i filantrop, ponieważ pieniądze, które zarabiał, hojnie rozdawał potrzebującym; zmarł w Irkucku, pozostawiając rodzinę w nędzy; zbiory Łagowskiego stanowią we Lwowie cenną kolekcję flory Zabajkala i Irkucka z wielu rzadkimi okazami, określonymi przez Turczaninowa. Olbrzymi zielnik Turczaninowa jest w Charkowie w Inst. Botan. Opracowaniem zielnika d-ra Łagowskiego zajmował się w latach 1911 — 1923 Dezydery Szymkiewicz w Krakowie.

Ankieta (Informacja prof. d-ra B. Hryniewieckiego). — Dybowski B.: Ignacy Łagowski, *Tygodnik*, 1889 r., Nr. 19 — 27. — Tenże: Pamiętnik, Lwów, 1930 r. — Tal-ko-Hryncewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924 r., Nr. 26.

Łagowski Józef, dr., * 1820 r. w Stepaniu powiatu rówieńskiego, lekarz, botanik i podróżnik; ukończył wydział medyczny uniwersytetu w Kijowie, jako lekarz wojskowy w korpusie kaukaskim podróżował po Kaukazie i Turcji zbierając rośliny, osiadł wreszcie w Żytomierzu, gdzie był członkiem Zarządu Lekarskiego i uporządkował swoje zbiory; duży zielnik (około 2000 gatunków) znajduje się w ogrodzie botanicznym w Petersburgu; różne nowoodkryte przez Łagowskiego rośliny opisywał Trautvetter.

Łapczyński K.: Wiadomości o zielniku nadbajkalskim Józefa Łagowskiego, *Wszecławiat*, 1886 r., Nr. 23, p. 399 (359) — Trautvetter — Łagowskia physocarpa Trautv., *Acta Horti Petropolitani*, T. VIII, fasc. 1, p. 86 — *Bulletin Cl. phys.-mat. Acad. St. Pet.*, XVI, p. 321. — Lipski W. Flora Kawkaza. *Trudy Tiflis. Bot. Sada*. IV. 1899, p. 144.

Łapczyński Kazimierz, * 1823 w Kupiszkach na Inflantach, † XII. 1892, botanik i podróżnik; zesłany w 1846 r. za sprawę ks. Ściegiennego na Kaukaz, przebywał tam do 1856 r.; przeszedł przez Caucasiae pylae, stepy morza Kaspijskiego, zwiedził Degestan i Armenję; opisy swych podróży i wyniki badań nad roślinami, szczególnie w dziedzinie geografji roślin, ogłaszał w *Pamiętniku Fizjograficznym* i in., jak: „Wspólne gatunki roślin jawnokwiatowych nasze i nad-

bajkalskie, *Pamiętnik Fizjograficzny*, T. VI, „Przejazd przez szczyty Kaukazu”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1868, II, Nr. 40 — 44, „Wataga. Wspomnienia (dagestańskie)”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1865, Nr. 288, 289, „Wiadomości o zielniku nadbajkalskim Józefa Łagowskiego”, *Wszechświat*, 1886, Nr. 23, 24, „Z Tyflisu po Ararat”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1866, Nr. 367 — 370, 372 — 374; 1867, Nr. 380 — 382; 386, 387; „Skóra tygrysa”, przekład poematu georgjańskiego, *Biblioteka Warszawska*, 1863 r.,

Janik — Orgelbrand — Słóarski: Kazimierz Łępczyński, *Wszechświat*, 1893, p. 1. — *Tygodnik Ilustrowany*, 1892, Nr. 157, p. 429 — Wielka Encyklopedia.

Łapiński Teofil (Taffik bej); pułkownik; brał udział w powstaniu węgierskiem, potem dowodził wyprawą na Kaukazie celem niesienia pomocy tamtejszym góralom w walce przeciw Rosji, dowodził wyprawą morską w czasie powstania styczniowego; ogłosił szereg opisów, jak: „Die Bergvölker des Kaukasus und ihr Freiheitskampf”, 2 tomy, Hamburg, 1862 r., „Powstańcy na morzu w wyprawie na Litwę”, *Gazeta Narodowa*, 1878, Nr. 180 — 227 i oddzielnie, Lwów, 1878 r., „Z przypomnień polskiego wychodźcy, byłego oficera honwedów 1848 — 1849” (*Tygodnik Polski na węgierskiej ziemi*) Peszt, 1872 r., Nr. 1.

Hubert W.: Próba tworzenia marynarki wojennej podczas powstania 1863/64, *Przegląd Morski*, 1929 r., Nr. 4 — Orgelbrand — Pellegrini G.: Raporto sulla spedizione del Baltico comandata del Colonello Łapiński, Rękopis Biblioteki Rapperswilskiej, — Wielka Encyklopedia. —

Zieliński St.: Bitwy i potyczki 1863/64, Rapperswil 1913, p. 298, 542. — Tenże: Marynarka wojenna powstania styczniowego, *Morze*, 1932, Nr. 7/8—Rkp. Bibl. Rapperswilskiej Nr. 428, 886, 890.

Łaski Hieronim Jarosław * 1495 † 1542 w Krakowie; posłował kilkakrotnie do Stambułu; napisał: „Historia arcana legationis ad Solimanum susceptae (w Bel'a M. „Adpartus ad historiam Hungariae” 1735 r.).

Hirszberg A.: Hieronim Łaski, Lwów, 1888. — Hubert L.: Hieronim Łaski, *Biblioteka Warszawska*, 1861, T. III, p. 63 — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Łaski Stanisław, † 1550; odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej około 1520 r. i towarzyszył bratu Hieronimowi Jarosławowi w jednym z poselstw do Stambułu; pozostałe po nim prace wydał M. Malinowski p. t. „Prace naukowe i dyplomatyczne”, 1864.

Bystróż — Holtorpius: De peregrinatione Stanisłai a Lasco, 1548, — Wielka Encyklopedia. — Zakrzewski W.: Rodzina Łaskich, *Ateneum*, 1883 r.

Łazowski Feliks, inżynier i kartograf; syn emigranta polskiego, brał udział w wyprawie egipskiej Napoleona; dzięki znajomości spraw wschodnich zajął naczelne stanowisko w inżynierji wojskowej, jako generał brygady, fortyfikował kraj; w 1800 r. wrócił do Francji.

Bystróż.

Łążniewski Witold; brał udział w wyprawie Siemiradzkiego do południowej Ameryki w 1891 r. i 1892 r.

Ankieta (list prof Siemiradzkiego do autora M. Słow.) —
Hempel A: Polacy w Brazylii, Lwów, 1894.

Łopatecki Mieczysław, przebywał w 1885 i 1886 w Meksyku, Guatemali i San Salvador skąd pisywał do pism warszawskich, jak: „Zachód środkowej Ameryki“, *Kurjer Warszawski*, 1886 r., Nr. 193 b, 194 b., 215 b., 216 b.

(Łotos, zob. Niklewicz Konrad).

Łoś Stefan, * 19. VII. 1901 w Bobinie, pow. pińczowskiego; malarz i dziennikarz; referent prasowy Min. Komunikacji; nagrodzony (z funduszu im. St. Gawrońskiego) za pracę literacką na tle życia emigrantów; redagował w 1931/32 pismo dla młodzieży p. t. *Wędrowiec* i miesięcznik dla Polaków zagranicą p. t. *Wieści z Polski*. W 1927 udał się do Brazylii, gdzie jako delegat Powszechnej Wystawy Krajowej podróżował po osiedlach polskich; w tym czasie ukazał się staraniem Ł. szereg numerów specjalnych pism brazylijskich poświęconych Polsce; z pobytu w Brazylii nap.: „Czarny Wojtek“, Warszawa, 1932, na tle życia kolonistów polskich, „Przygody w Serra de Mar“, Warszawa, 1932 i t. d., z pobytu w Anglii nap. „Czeńdź“, Warszawa, 1929; opracowuje pamiętniki p. t. „Z pendzlem przez dżungle“. Ł. urządził w 1929 w Kurytybie i w 1932 w Warszawie wystawę swoich akwarel egzotycznych.

Ankieta.

Łubieński Jan hr.: osiadł w Australji, gdzie założył w okolicy Sidney około 1890 r. garbarnię, ma-

jąca na celu przerabianie skór baranich na delikatne kolorowe safjany.

Lewandowski A.: *Przegląd Emigracyjny*. 1894 r., Nr. 11.

Łubieński Roger hr., * 8. VIII. 1849 r. w Sokolu p. Wiskitkami; polityk i publicysta; kształcił się w Anglii; podróżował po Europie i Ameryce, gdzie wstąpił do Redakcji *Oveland Monthly* w San Francisco; po powrocie do kraju pisywał „Listy z Ameryki“, *Kronika Rodzinna*, 1874 r.

Orgelbrand — Wielka Encyklopedia.

Łubieński Stefan; przebywał w Japonji; napisał „Japonja. Kronika przeciwieństw i żywiołów“, *Naokoło Świata*, 1928 r., Nr. 45, „Między Wschodem a Zachodem. Japonja na straży Azji“ z przedmową Wacława Sieroszewskiego, Warszawa, 1927 r., „O muzyce japońskiej“, *Muzyka*, 1927 r., Nr. 5.

Łukasziewicz Czesław Zygmunt, dr., * 19. IV. 1882 r. w Krakowie; pisarz i działacz emigracyjny; członek Związku Pionierów Kolonialnych, wiceprezes Zarządu Warszawskiego Okręgu Ligi Morskiej i Kolonialnej, redaktor *Lotu Polskiego*, korespondent pism polsko-amerykańskich; działał jako dziennikarz wśród emigracji polskiej na Węgrzech, w r. 1907 odbył podróż na Bałkan, do Azji Mniejszej i do północnej Afryki; w 1910 r. przeniósł się do Warszawy, skąd po pewnym czasie, wysłany przez *Kurjer Warszawski* do Berlina, przebywał tam cztery lata, pracując równocześnie wśród emigracji polskiej w Nadrenji, gdzie redagował *Tydzień Ilustrowany* dla gorników;

wydalony z Prus udał się do Paryża w pierwszych miesiącach 1914 r., stamtąd pod koniec 1914 r. wyjechał jako emisariusz do Stanów Zjednoczonych, gdzie brał żywy udział w pracach Komitetu Obrony Narodowej i Strzeleckiego Związku Młodzieży Polskiej; w r. 1915 zorganizował Szkołę Podchorążych w New-Yorku, był współzałożycielem i wykładowcą Wojskowej Szkoły Podoficerskiej w Konarach (Congers, NY. Stany Zjednoczone); w dniu wybuchu wojny amerykańsko-austriackiej 10. XII. 1917 r. internowany na Ellis Island, a potem w Trenton, po pół roku uwolniony, osiadł na pewien czas na roli w Wirginji i oddał się pracy pisarskiej; później redagował pisma polskie w Chicago, Detroit, Scranton i New-Yorku; pracując społecznie wśród emigracji założył uniwersytety ludowe w Buffalo 1922 r. i w Scranton 1926; w 1930 r. powrócił do kraju, skąd w następnym roku wyjeżdżał jeszcze raz do Stanów Zjednoczonych z ramienia Ligi Morskiej i Kolonjalnej i założył tam pewną ilość oddziałów L. M. i K. Łukaszewicz napisał szereg utworów beletrystycznych, w tem kilka powieści z życia polskich wychodźców w Stanach Zjednoczonych, jako to: „Bielmo“, Boston, 1918 r., „Księży Chleb“, Chicago, 1919 r., „Zakonny Welon“, Chicago, 1920 r., „Dziwna Dziewczyna“, Chicago, 1923 r., „Ucieczka Grzesznych“, Toledo, 1928 r., „Anioł Stróż“, Toledo, 1930 r., oraz rodzaj pamiętnika na tle stosunków emigracyjnych p. t.: „Księgi kołtuństwa polskiego“, Toledo, 1931; wspomnienia z podróży ujął w książkach: „Z krainy winnej latorośli“,

Budapeszt, 1909 r. i „Nad Sprewą“, Berlin, 1913 r.; ogłasza liczne artykuły z zakresu spraw emigracyjnych.

Ankieta — Okołowicz Józef: Wychodztwo i osadnictwo polskie przed wojną światową, 1920. — Lepecki Bohdan: 25 lat rzetelnej pracy na niwie emigracyjnej, *Wychodźca*, 1929 r., Nr. 25 — 25-lecie pracy dziennikarskiej i publicystycznej Czesława Łukaszewicza — Siemiradzki Tomasz: Czesław Łukaszewicz, *Wiadomości Codzienne*, 1929 r., 8. VI. — Fox Paweł dr.: *Postęp*, 1918 r., Nr. 2. — Lubicz J.: Jubileusz Łukaszewicza, *Ameryka — Echo*, 8. VI 1929 r. — Gmernicki M.: Cześć zasłudze! *Dziennik Polski*, Detroit, 8. VI. 1929 r. — Błażewicz W.: Dzisiejszy jubilat, *Nowy Świat*, New-York, 8. VI. 1929 r. — Klukowski St.: Czesław Łukaszewicz, *Straż*, Scranton, 5. VI. 1929, — *Wychodźca*, 1931 r. — Jeziorański Leon: Historia Wojskowej Szkoły Podoficerskiej Związku Młodzieży Polskiej w Konarach (St. Zjedn.), *Niepodległość*, 1933 r., T. VII, zesz. I (16), p. 81 — 119. — Zieliński, Bibl. Migr.

Łyp Franciszek Feliks, * 7. IV. 1888 w Jaworznie; publicysta i podróżnik; członek Związku Pionierów Kolonialnych i prezes tegoż — 1932/33 r.; sekretarz Wydziału Kolonialnego i b. członek Rady Głównej Ligi M. i K. — 1931 — 1932 r.; studjował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim; po ukończeniu Akademii Handlowej w Krakowie w 1912 r. udał się w 1914 r. do Parany, gdzie pracował jako nauczyciel w szkolnictwie powszechnem i średnim, był kolonistą i urzędnikiem technicznym przy budowie kolei, redaktorem *Świtu*; w czasie wojny brał w Paranie czynny udział w propagandzie legionowej; po wojnie pracował w Konsulacie Polskim w Kurytybie wspólnie z konsulem K. Głuchowskim, zajmował

się kolonizacją i założył wraz z K. Głuchowskim i W. Radeckim kolonję Amolafaca (obecnie Cor. Ernesto Queiroz), wróciwszy do Europy w 1926 r. był urzędnikiem konsulatu R. P. w Rotterdamie; w 1929 r. wyjechał do Angoli jako kierownik misji badawczej z ramienia Ligi Morskiej i Kolonjalnej, Związku Pionierów Kolonjalnych i Naukowego Instytutu Emigr. Łyp pisuje w prasie polskiej na tematy kolonjalne jak: „Finanse Brazylii“, *Nasze Życie*, 1922 r., Nr. 1, „Nasza przyszłość w Brazylii“, *Nasza Szkoła*, 1925 r., Nr. 5, „Rzeka o trzech nazwach“, *Tygodnik Ilustrowany*, 1930 r., Nr. 5, „Brazylijska polityka emigracyjna“, *Kwartalnik J. N. Emigr. i Kol.*, 1927, T. II, p. 87 — 94, „Handel kolonjalny Angoli“, *Morze — Pionier Kolonjalny*, 1928 r., Nr. 10, i prowadzi Przegląd Kolonjalny w *Morzu* od listopada 1930; oddzielnie wydał w Kurytybie w 1923 r. broszurę p. t. „Immunizacja zboża“ (z ilustracjami Zarychty), która wskazała wychodźcom i wogóle rolnikowi brazylijskiemu sposób przechowania ziarna i uchronienia go przed owadami, „Wysoki płaskowyż Angoli“, Warszawa, 1929 r., str. 116, „Brazylja. Kraj, ludzie i stosunki“, Warszawa, 1930 r., str. 522: „Wiadomości o wysokim płaskowyżu Angoli“ r. 1931.

Anneta — Głuchowski: Materiały — Zieliński. Bibl. Migr.

Łysakowski Władysław, meteorolog; brał udział w wyprawie polarnej na wyspę Niedźwiedzią w 1932/33.

Bibliografję patrz Siedlecki Stanisław.

Maciej z Chronima; kanonik poznański; odbył wraz z kanonikiem Jakóbem z Wygonowa pielgrzymkę do Ziemi Świętej w 1453. r.

Bersohn: Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej, *Biblioteka Warszawska*, 1868 r. T. IV. p. 1-13.

Makarczyk Janusz, * 25. III. 1901 r. w Łodzi, literat i podróżnik; ukończył wydział prawno-ekonomiczny na Uniwersytecie Poznańskim, sekretarz Polskiej Stacji Badań Tropikalnych w Warszawie, bierze udział w międzyparlamentarnych zjazdach ekonomicznych, uczestniczył jako sekretarz delegacji polskiej w komisjach emigracyjnych i kolonialnych w Rio de Janeiro, w Paryżu, Brukseli i Berlinie. Odbywał podróże po Stanach Zjednoczonych w 1925 r., po Syrii, Palestynie i Transjordanji, 1927 r. po Brazylii, w 1931 r. po Bułgarji publikując jako korespondent *Kurjera Warszawskiego* opisy i wrażenia korespondenta w tamże piśmie oraz w *Kurjerze Poznańskim*, *Tygodniku Ilustrowanym*, *Świecie* i t. d.; ogłasza artykuły, dotyczące ekspansji morskiej, idei kolonialnej i zagadnień emigracyjnych. Napisał między innemi: „Przez Palestynę i Syryję”, Warszawa, 1925 r., „U. S. A. Obrazki z Ameryki powojennej”, 1925 r., „Nowa Brazylja”, 1928 r., oraz powieści podróżnicze: „Przez morza i dżungle. Powieść dla młodzieży”, pozatem powieści satyryczno-obyczajowe z obserwacyj podróżniczych, jak „Amerykańska karuzela”, „R. Leem” i inne; w roku 1932 wystawił swój dramat: „Harum Al Raszyd” na scenach teatrów państwowych Bułgarji.

Ankieta — Dębicki Zdz.: Nowa Brazylja, *Kurjer Warszawski*, 1931 r. Nr. 306 — Appenszlak Jul.: Dziennikarz polski w Palestynie i Syrii, *Nasz Przegląd*, 1925 r. Nr. 281 — Nowaczyński A.: Przegląd Prasy, *Gazeta Warszawska Poranna*, 1926 r. Nr. 13 — Rychliński J. B.: Egzotyzm realistyczny, *Polska Zbrojna*, 1931 r. Nr. 330 — Świętochowski Al.: (przedmowa do Nowej Brazylji) — Jankowski, *Słowo Wileńskie*, 1925 r. — Berliner Tageblatt, 1928 r., I-sze półrocze. — *Giornale da Commercio* (Rio de Janeiro) 1927 r. lipiec-sierpień — Lorentowicz J. *Ekspress Poranny*, 1925 r. Nr.:

Makowski — Sarjusz Arnold Artur, * 1876 r. w Petersburgu; geolog; ukończył wydział przyrodniczy uniwersytetu oraz instytut górniczy w Petersburgu; był więziony w latach studenckich dwukrotnie za udział w ruchu wolnościowym; w 1920 r. został profesorem geologii w Liceum Krzemienieckim, następnie geologiem Państwowego Instytutu Geologicznego i od 1921 r. profesorem geologii i paleontologii Wolnej Wszechnicy Polskiej. Makowski odbywał liczne podróże po Rosji europejskiej, Finlandji, Syberji, Mandżurji, Japonji, zwiedzając kopalnie węgla, złota, kruszców i biorąc udział w pracach geodezyjnych; jako współpracownik rosyjskiego komitetu geologicznego brał udział, wraz z prof. Jaczewskim, w 1905 — 1906 r. w badaniach nad tworzeniem się lodu na dnie jeziora Ładogi; w 1906 r. udał się z geologiem Meisterem w podróż exploracyjną do Azji Środkowej; w 1910 — 1911 r. brał udział w zdjęciach teodolitowych i badaniach geologicznych maikopskich złóż naftowych na północnym zboczu Kaukazu; w 1912 r. wydelegowany na dalsze studia przez ministerstwo

oświaty udał się do Niemiec i Szwajcarji, podróżował po Europie, prowadził badania nad Jurą w Badenji, w kantonach Argowji i Szafhuzy i zgromadził liczne zbiory paleontologiczne i stratygraficzne utworów jurajskich tych terenów oraz studjował budowę łańcuchów górskich Jury i Alp. Od 1921 r. prowadził badania geologiczne przeważnie na terenie polskiego Zagłębia Węglowego oraz na terenach rozmieszczenia węgla brunatnego w Polsce.

Ankieta — Wiśniowski T.: Historia geologii polskiej (w rękopisie) — Peretietkowicz i Sobeski.

Malczewski Jacek, * 1855 r. w Radomiu † 1929 r. w Krakowie; malarz; brał udział w wyprawie hr. Karola Lanckorońskiego do Azji Mniejszej w 1884 r.; podczas podróży tej zaznajomił się Malczewski bliżej z mitologją i sztuką starożytną, co znalazło później oddźwięk w jego sztuce; wynikiem podróży archeologicznej był m. in. szereg szkiców i akwarel Malczewskiego jak: „Przyjęcie polskiej ekspedycji archeologicznej u dygnitarza tureckiego“, „Przeprawa przez zatokę w łodziach“, „Przejście ekspedycji przez Taurus“, oraz poezje, jak wiersz o wyspie Rodos, będący hymnem na cześć Apolina.

Broniewski Kazimierz: Jacek Malczewski, *Biblioteka Warszawska*, 1903. T. IV. p. 342-349. — **Bunikiewicz W.**: Jacek Malczewski, 50-cio lecie twórczości, *Kultura Słowańska* 1925. Nr. 9 — **Gutenberg** — Heydel Adam: Ze wspomnień o Jacku Malczewskim, *Przegląd Współczesny*, 1930, Nr. 93, p. 12-25. — **Lechoń Jan**: Jacek Malczewski, *Pro Arte et Studio*. 1917 zesz. 9. — **Łepkowski E.**: Ja-

cek Malczewski, *Tęcza*, 1929 r. zesz. 48, 49. — Orgelbrand — Pliński L.: Jacek Malczewski, w 70-cio lecie artysty *Przegląd Współczesny*, 1924 r. Nr. 31, p. 161-178. — Sokołowski Marjan: Rhodos. Z listów pisanych podczas ekspedycji hr. Lanckorońskiego do Azji Mniejszej, *Czas*, 1884 r. Nr. 262-263 — Tenże: Austrjackie odkrycia w Azji Mniejszej, *Przegląd Polski*, 1883, I, p. 264-285, też Kraków 1883 — Stirling Mieczysław dr., Jacek Malczewski, *Sztuka i Artysta*, 1924 zesz. 1. — Szydlowski Tadeusz: Drogi sztuki Jacka Malczewskiego *Przegląd Warszawski*, 1925 r. Nr. 43, kwiecień — Wielka Encyklopedia.

Malinowski Bronisław, dr., * 1884 r.; etnolog i podróżnik; studjował w Krakowie, Lipsku i Londynie, profesor uniwersytetu londyńskiego; odbył w latach 1914-1920 podróż naukową na Nową Gwineę, w wyniku której napisał: „Das Geschlechtsleben der Wilden in Nordwest — Melanesien“, Leipzig 1930 ponadto ogłosił: „The Family among the Australian Aborigines, *The Atheneum*, London, 1913 r. Nr. 4471, „Argonauts of the Western Pacific“, London, 1923 r. „Wierzenia pierwotne“ 1915.

Gutenberg

Malinowski Ernest, inżynier; * 1815 r. † 1890 r.; studjował na politechnice w Paryżu; był dyrektorem politechniki w Limie; przedstawił w 1859 r. prezydentowi Peruwji projekt połączenia żyznych dolin Amazonki z oceanem Spokojnym przez zbudowanie kolei przez Andy i skłonił rząd do angażowania inżynierów Polaków, z których jako pierwsi przybyli Habich i Miecznikowski z paryskiej szkoły dróg i mostów. Droga żelazna, której budowę rozpoczął Malinowski w 1869 r.,

prowadzi z portu Calao, przez Andy na wysokości 4.768 metrów do żyznej Montanji Peruwiańskiej u wschodnich stoków Andów. Wykonanie pomysłu Malinowskiego wymagało wiele odwagi, zmysłu, inicjatywy i znajomości sztuki inżynierskiej; najwyższa ta kolej żelazna posiada 35 tuneli i 20 mostów i wiaduktów nad przepaściami. Polska żelazna kolej jest arcydziełem sztuki inżynierskiej i stanowi, jak wszystkie prace Polaków w Peruwji, trwałą pamiątkę po Polakach, a dla Peruwji jest dźwignią dobrobytu kraju.

Gutenberg — Kluger Wł.: Listy z Peruwji, Kraków, 1877 — *Kłosa*, 1884, Nr. 976, p. 169-170 — *Polacy w Peruwji*, *Ruch Literacki*, 1877 r., Nr. 5, p. 80 — *Wiśniowski S.*: Kolej żelazna w obłokach, *Tygodnik Ilustrowany*, 1877, Nr. 96, 97.

Maliszewski Edward, * 1875 † 24. XII. 1928 r. w Warszawie; geograf i publicysta; badał kresy polskie oraz stosunki Polonji w krajach dawniej z Rzeczpospolitą związanych; napisał „Spis pamiętników polskich“, wspólnie z Olszewiczem dwutomowy „Podręczny Słownik Geograficzny“ zawierający między innemi wykaz podróżników geografów i kartografów polskich.

Gutenberg — Iwaszkiewicz J.: Edward Maliszewski Warszawa, 1930 r. — *Olszewicz B.*: Edward Maliszewski, *Przegląd Geograficzny*, VIII, 1928 r. p. 237-238 — *Olszewicz W.*: Dzieło krajoznawcze Edwarda Maliszewskiego, *Ziemia*, 1930 r. z. 7 i 8 oraz odbitka.

Malsburg K.; ornitolog i podróżnik; w latach 1885-1892 przeprowadzał badania Australji; prace ogłaszał w języku angielskim.

Fularski M.: Eksploratorzy, badacze i podróżnicy polscy do czasu wskrzeszenia Polski Niepodległej. *Wiadomości Służby Geograficznej*, 1930, zes. IV, p. 446-450.

Małachowski Władysław, * 1800 † 3. III. 1870 r. w Warszawie; w 1829 wziął udział w misji wysłanej przez Bank Polski do Indyj pod kierownictwem Velthusena dla rozpoznania na miejscu warunków zbytu na cynk i nawiązania stosunków; Małachowski zwiedzał przeszło rok Indie Wschodnie i zapuszczał się do granic Chin; w 1832 r. wrócił do kraju. Kilka ustępów z opisu podróży ogłosił w *Bibliotece Warszawskiej* około 1850 roku.

Heppen J.: Nekrologja półroczna, *Tygodnik Ilustrowany* 1870 r., Nr. 133 p. 36.

Mann Maurycy, * 2. X. 1814 r. w Krakowie † 13. XI. 1876 r. tamże; publicysta i polityk; studjował prawo w Krakowie, Genewie i Paryżu; wieloletni redaktor *Czasu*; podróżował w 1840 r. po Europie; 1852 r. odbył wraz z Adamem Potockim podróż na Wschód, w której wziął udział malarz Aleksander Tępa; zwiedził wówczas Ziemię Świętą i Górny Egipt; podróż tę opisał w trzypięciotomowym dziele: „Podróż na Wschód”, Kraków 1854—1855 r.

Bełcikowski: Maurycy Mann, *Tygodnik Ilustrowany*, 1876 K. II. Bystron—Dębicki: M. Mann (Jubileusz, „Czasu”, księga zbiorowa. Kraków 1899 r.)— Gutenberg—Korbut M.: Literatura polska. Warszawa 1930 r. T. III, p. 309.— Orgelbrand—Popiel Jan: Maurycy Mann. Pamiętnik dla przyjaciół. Kraków 1877 r.—Szujski J.: Maurycy Mann, *Przegląd Polski*, 1877 r. — Tarnowski Stan.: (Jubileusz

„Czasu” Księga zbiorowa Kraków, 1899 r.)—Wielka Encyklopedia.

Marcinowska Jadwiga (Pereświt); pisarka i podróżniczka; urzęd. Konsulatu Gener. R.P. w New-Yorku, podróżowała po Egipcie, Indjach, Cejlonie, Jawie, Afryce i Stanach Zjednoczonych. Wrażenia z podróży ogłosiła m. in. w pracach: „W upalnym sercu Wschodu. Wrażenia z podróży po Egipcie, Indjach, Cejlonie i Jawie”. Warszawa, 1925, „Z głosów lądu i morza. Wrażenia z podróży na Wschód” Warszawa 1911.

Baranowski Wł. T. *Książka* 1912, Nr. 9 p. 426.

Marczyński Antoni, dr. * 1. VI. 1899 r. w Poznaniu; literat i podróżnik; studjował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim; podróżował po Europie, odbył w latach 1924-1932 cztery podróże po Afryce: po Maroku, Tunisie, Algierze i Saharze; pisze powieści sensacyjne, podróżnicze, morskie i egzotyczne o pierwiastku polskim m. in: powieść sensacyjną „Straszna noc”, której akcja rozgrywa się na Helu, „Nową Atlantyde”, poświęconą Gdyni, polskiej marynarce wojennej i ekspansji kolonialnej, zaleconą przez Ministerstwo W. R. i O. P. bibliotekom szkolnym; przygotowuje książkę o Hiszpanji; podróże swe opisywał w *Dzienniku Poznańskim* (Hiszpanja,) *Ilustrowanym Kurjerze Codziennym* (Afryka, Morze Śródziemne) i. t. d.

Ankieta - Gutenberg.

Marks Maksymiljan, * ok. 1812 † (1888) w Jenisejsku; meteorolog; urządził w Jenisejsku obserwatorium meteorologiczne, działające precyzyjnie, wymierzył

głębokości Jenisseju, szerokość jego przy Jenisejsku, bystrość wody i przypływu; obserwacje stacji Marksa uważane były swego czasu za najlepsze ze wszystkich stacyj caratu; Marks zbierał również okazy botaniczne; pozostawił w rękopisie „Pamiętnik: Witebsk 1821 - 1840; Smoleńsk 1841 - 1860, Moskwa 1861 - 1864. Droga 1866 - 1867, Kazma 1867; Jenisejsk 1869 - 1888” Biblioteka Ossolińskich Rękopis Nr 3454.

Maliszewski - *Wędrowiec* 1882 T II, Nr. 32 p. 93.

Marlicz Jerzy; zob. uzupełnienia: Borowikowa dr. Halina.

Marusieński Stefan; dziennikarz i podróżnik; podróżował po Egipcie 1880-1888, skąd pisywał do *Wędrowca*: „Podróż do morza Czerwonego”, 1885 Nr. 36-45, 47-52, „Z Górnego Egiptu”, 1884, Nr. 14, 18, 24; 1885 Nr. 1, 12, 30, 46, „Noreg, przyrząd do wymłacania zboża w Egipcie”, 1882 T. I Nr. 3, „El Dachije”, 1882, T II Nr. 47. „Opowiadanie z pobytu w Afryce”, *Tygodnik Mód* 1881 itd.

St. N.: Polacy w Egipcie. *Wędrowiec* 1883, Nr. 12 p. 142 — Zieliński, Bibl. Migr. *Wędrowiec*, 1881, X. Nr. 252, 27. X. p. 269; 1882. T II Nr. 42. p. 254.

Mateusz z Mazowsza zob. Gralewski Mateusz.

Maryński Modest, * 1854 r. w Trzemesznie; inżynier-górnik; ukończył akademię górniczą w Berlinie podróżował i pracował w górnictwie w Kalifornji, gdzie odkrył złoża złota, oraz w Meksyku i Australji zachodniej; w 1897 r. wydawał w Scranton „*Polską Pracę*”;

w 1897 r. wysunął projekt osadnictwa polskiego w Australji zachodniej, gdzie również odkrył złoto; zajmował się żywo sprawami emigracji i był w stałym kontakcie z krajem; z dziedziny emigracji i podróżnictwa ogłosił między innemi: „Z kresów Ameryki Północnej“, Lwów 1891 r., „O emigracji, a w szczególności o emigracji polskiej do Stanów Zjednoczonych i o koniecznej potrzebie jej zorganizowania“, Chicago 1893 r., „Projekt kolonizacji polskiej w Australji zachodniej“, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1897, Nr. 2 p. 23.

Odkrycia metalurgiczne Modesta Maryańskiego w Australji, *Biblioteka Warszawska*, 1897 r. T. I p. 531-534. — Rozmaitości, *Przegląd Emigracyjny*, 1893 r. Nr. 14 p. 156 — Wielka Encyklopedia.

Massalski Władysław, książę * 1859 r. na Litwie, † 1932 w Warszawie; botanik i geograf; był prezesem Polskiego Towarzystwa Geograficznego w Warszawie; po ukończeniu gimnazjum w Wilnie skończył w 1883 oddział przyrodniczy wydziału fizyczno-matematycznego na uniwersytecie w Petersburgu; w 1885 r. udał się z ramienia ces. ros. tow. geograficznego i ces. ogrodu botanicznego w Petersburgu na kresy Zakaukazji i Azji Mniejszej, gdzie spędził kilka lat, badając florę oraz stosunki fizjograficzne i gospodarcze i odkrył w dorzeczu Czorok-Su obszerne lasy pinjowe i dwa nowe gatunki różaneczników, wprowadzone następnie w kulturę i rozpowszechnione po całym świecie; dzięki staraniom Massalskiego rozwinęła się uprawa bawełny w Turkiestanie i kraju Zakaukaskim; od 1887-1907 r. w ministerstwie dóbr państwowych w Petersburgu,

później jako dyrektor departamentu meljoracji rozwinął płodną działalność na polu meljoracji i irygacji, torfiarstwa i td. oraz zwiedził w tym czasie Europę zachodnią tudzież Azję po Chiny. Massalski napisał szereg artykułów i rozpraw z dziedziny geografji, geopolityki, ekonomji, rolnictwa, bawełnictwa i wschodoznawstwa, drukowanych po czasopismach, encyklopedjach i td.; m. in. „Turkiestański kraj”, uważaną za najlepszą monografię tego kraju; w 1922 r. powrócił do kraju i publikował wiele w prasie krajowej.

Ankieta - Gutenberg - Maliszewski Olszewicz - Okres polski w historii meljoracji rosyjskich, *Inżynierja Rolna*, 1927 r., Nr. 2/3 - Organizacja hydrotechniczna w armji rosyjskiej w czasie wielkiej wojny, *Saper i Inżynier Wojskowy*, 1926 r. maj. — /Massalski Władysław - biografia/, *Przegląd Geograficzny*. 1930 r. zeszyt I/II, p. 135 - 141. -

Maszewski Tadeusz ks. T. J.; * 1781 na Białej Rusi † 1843 r. w Tarnopolu; misjonarz; udał się na początku XIX wieku do Syberji, gdzie przebywał do 1821 r., zapuszczając się nad Bajkał w celach misyjnych; napisał „Opis Syberji” Pamiętniki, w *Miesięczniku Połockim*, 1812 r., „Wyjątek z listu opisującego podróż z Irkucka do Nerczyńska”, *Miesięcznik Połocki* 1808, 8a. T II, p. 298-306.

Janik — Orgelbrand — Wielka Encyklopedia — Podręczna Encyklopedia Kościelna — Sommervogel: *Bibliothèque de la Comp.* 1894 T. V p. 718 — Brown: *Biblioteka pisarzy* 1863, p. 273.

Maszkowski Kacper; * 18. I. 1806 w Bogdanówce pow. starokonstantynowskiego † 14. XI. 1884 w Ki-

jowie; literat; ranny pod Zamościem 1831 r, po powstaniu przebywał dwa lata na emigracji, wrócił do kraju, za sprawę Konarskiego zesłany w 1839 do Daurji, przebywał w Górnej za Nerczyńskiem do 1857 r; wróciwszy z Syberji osiadł w Kijowie. Napisał pamiętnik o spiskach.

Dubiecki: Gasper Maszkowski *Tyg. Ill.* 1885. V. N 2 p. 17
- 19 z port, Gutenberg — Iwanowski — Janik — Wielka Encyklopedja.

Meniński Franciszek (Mesgnien), * 1623 w Lotaryngji † 1698 w Wiedniu; gramatyk i orientalista; pochodził rzekomo z rodziców polskich i podpisywał się pierwotnie: Mesgnien; osiadłszy w Polsce wysłany został w 1652 do Konstantynopola; wydoskonaliwszy się w językach wschodnich, wrócił do Polski, a w 1661 r. osiadł w Wiedniu jako pierwszy tłumacz języków wschodnich przy dworze cesarskim; w 1669 odbył podróż do Jerozolimy. M. zdobył rozgłos wszechświatowy przez swój 3 tomowy słownik języków wschodnich: „Thesaurus linguarum orientalium turcicae, arabicae et persicae” Wiedeń 1680, drugie wydanie z 1780 ukazało się jako: „Lexicon arabico — persico — turcico” wraz z gramatyką: „Linguarum orientalium... grammatica”.

Bystroń — Gutenberg

Korbut — Orgelbrand — Wielka Encyklopedja

Meissner Tadeusz, kpt. Żeglugi Wielkiej * ur. 4. VIII. 1902 r. w Warszawie; brał udział w walkach o Lwów, w wojnie polsko-rosyjskiej i w powstaniu górnośląskim; po ukończeniu Szkoły Morskiej odbywał

podróże morskie na „Lwowie” i statkach francuskich do Brazylii, w 1925 r. do Afryki podzwrotnikowej, w 1926 r. do Ameryki południowej, w 1927 r. objął ponownie stanowisko na statku „Lwów”, następnie na statku „Katowice” 1928 r., od 1930 roku starszy oficer na „Darze Pomorza”; ogłasza artykuły o podróżach morskich w *Morzu, Ilustracji Polskiej* *ect.*; opracowuje materiał z podróży afrykańskich.

Ankieta.

Merczyng Henryk (Czyński Edward) * 1859 w Łęczyskiem † 1930, inżynier i etnograf; studjował na Uniwersytecie Warszawskim i w instytucie dróg i komunikacji w Petersburgu; zajmował się demografią polską; podróżował po Europie, Ameryce i Afryce, w 1900 obserwował zaćmienie słońca w Hiszpanji.

Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand —
Orgelbrand Supplement — Wielka Encyklopedia

Merwin Bertold dr.; * 13. XI. 1878 r. w Tarnowie, literat i dziennikarz; studjował we Lwowie, był prof. gimnazjum, walczył w Legjonach w II Brygadzie, więziony na Węgrzech, brał udział w wojnie polsko-rosyjskiej; em. major Wojsk Polskich, kawaler Krzyża Niepodległości, redaktor *Expresu Porannego*. W związku z organizowaną w Wiedniu wielką ankietą emigracyjną udał się w 1910 r. do Stanów Zjednoczonych w celu zebrania danych dotyczących organizacji wychodźstwa narodów wchodzących w skład monarchji austro-węgierskiej. Obserwacje swe ogłosił w szeregu artykułów w *Słowie Polskim* i *Nowej Reformie* oraz

opublikował oddzielnie w prasie pt: „W krainie dolara“, Lwów 1911 r. Ponadto ogłosił różne studia literackie i historyczne, zwłaszcza do dziejów powstania styczniowego. —

Ankieta.

Mesgnien zob. Meniński.

Męciński: Wojciech; ksiądz T. J., * 1601 (1598) † 3. V. 1643 w Japonji; misjonarz; ukończył szkoły jezuickie w Lublinie i medycynę w Akademji Jagiellońskiej; po trzyletnim pobycie w Rzymie, ukończywszy nowicjat w 1624 r., wrócił do Polski, gdzie przeszedł kurs filozofji w Kaliszu, a zapisawszy jezuitom wielki majątek, udał się do Rzymu, potem do Portugalji skąd w 1628 r. wrócił poraz ostatni do Polski; w 1630 r. wrócił do Lizbony, stamtąd w 1631 r. wyruszył na misje do Indyj, dotarł jednak tylko do brzegów Brazylji; w 1633 r. wypłynął ponownie do Indyj, dotarł po drodze do Mozambiku, potem do Goa, sprawując tam misje, chrzcząc pogan i nadając im imiona świętych polskich; do 1635 r. przebywał w Malabarze jako misjonarz, poczem w tymże roku udał się do Malakki; w drodze do Makao pochwycony przez korsarzy holenderskich i więziony kilka miesięcy na Formozie, zwolniony został po wyleczeniu syna wielkorządcy holenderskiego; do 1642 r. prowadził pracę misyjną w Kochinchinie, Kambodży i w Manilli, gdzie wyuczył się języka japońskiego, aby w lipcu tegoż roku udać się do Japonji, rozpisawszy przedtem, w przewidywaniu męczeńskiej śmierci, listy pożegnalne

do kraju; już 16 sierpnia 1642 r. wysłedzony i pojmany został na wyspie Saxum z towarzyszącymi mu jezuitami kilka miesięcy torturowany był w Nagasaki; zginął śmiercią męczeńską 3. V. 1643 r. Ksiądz Męciński był pierwszym Polakiem, który dotarł do Japonji.

Alegambe Filip: Bibliotheca scriptorum S. J. Antwerp. 1643 - Biezanowski Jan, ks.: Vita Alberti Męciński, Cracoviae 1661 Czermiński Marcin ks.: Wyrok banicyjny na ks. Wojciecha Męcińskiego, *Przegląd Powszechny* 1894 — Tenże: Życie ks. Wojciecha Męcińskiego umęczonego za wiarę w Japonji, Kraków 1895. — Tenże: Vie du père Menciński S. J. mis à mort du Japon en haine de la foi 1598-1643, traduit du polonais, Freyes 1902 r — Podręczna Encyklopedia Kościelna — Estreicher Biblijografia polska. — Gutenberg — Kościński Słownik lekarzów polskich. — Korbut: Literatura polska T. II. — Maliszewski - Olszewicz — Orgelbrand — *Pamiętnik Religijno. Moralny*, 1854 r. T. 27 — Plater — Skarga Piotr: Żywoty świętych pańskich, Kraków 1612 r. — Skrzynecki Rafał T. J.: Żywot wielobnego księdza Wojciecha Męcińskiego, męczennika japońskiego, z różnych pisarzów zebrany, Kalisz 1781 r. — Tanner. Math. Compend. narratio vitae et mortis Alberti Męciński. — Vita et mors gloriosae suspecta R. P. Alberti Menciński, Kraków 1661 r. 1672 r. 1658 r. — Wielka Encyklopedia — Zalewski Wł. Mich. ks.: Les martyrs de l'Inde, constance des Indiens dans la fois, Calcuta 1896 r. — Żywot i śmierć W. Męcińskiego, Kraków 1643, 1699 r.

Miaskowski Wojciech; podkomorzy lwowski; dyplomata; w latach 1638 — 1640 i 1641 odbywał poselstwa do Amurata IV i Ibrahima; relacja z poselstw ogłoszona jest p. t. „Relacja legacji.. do Amuratha i Ibrahima, cesarzów ottomańskich 1641 r.“ w Niem-

cewicza „Zbiorze pamiętników o dawnej Polsce”, Puławy 1830 r. T. V. p. 52 - 79.

Orgelbrand.

Michał z Wielunia ks. † 1467 na wyspie Rodos, zwiedził Jerozolimę w 1466 r.; w następnym roku, wracając do Polski, zmarł nagle na wyspie Rodos, a notatki jego przepadły.

Bersohn Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach *Biblioteka Warszawska*, 1868 T. IV — Bystroń.

Mickiewicz Adam * 24. XII. 1798 r. w Zaosiu pod Nowogródkiem † 26. XI. 1856 r. w Konstantynopolu; w 1825 odbył wycieczkę na Krym; 1829 podróżował po Europie zachodniej i osiadł w Paryżu, w 1855 udał się z misją Ks. Czartoryskiego do Konstantynopola. Oddźwiękiem wycieczki na Krym były „Sonety Krymskie”, Moskwa 1826.

Korbut: Literatura polska, Warszawa 1930 T. III.

Miecznikowski; inż. † 1873 w Limie; należał do grona inżynierów polskich działających w Peruwji; sprowadzony z Europy wraz z Habichem 1872 r., nie mogąc znieść klimatu, już 1873 zmarł w Limie.

Kluger Wł.: Listy z Peruwji, Kraków, 1877.

Mieczyński Tadeusz, dr * 17. VIII. 1888 roku w Przeciszewie ziemi Płockiej; ukończył uniwersytet we Fryburgu (Szwajcarja) i moskiewski instytut rolniczy; kierownik Wydziału Gleboznawczego, od 1926 r.

dyrektor Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach; sekretarz międzynarodowej komisji do badania własności fizycznych gleb, otrzymał krzyż komandorski Pol. Restituta za prace gleboznawcze. Jako członek rosyjskiego komitetu gleboznawczego brał udział w latach 1914 - 1917 w badaniach gleboznawczych na Uralu, Kaukazie i w Turkestanie; w 1924 - 1925 r. przeprowadzał badania gleboznawcze w Stanach Zjednoczonych i w Kanadzie. Prace z dziedziny gleboznawstwa ogłasza w *Pamiętniku Państwowego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach*, i w *Materjałach do poznania gleb Polski*; osobno ogłosił „Cztery lata wśród chłopów rosyjskich“, *Sprawa Rolna* 1921, t. I. i „Stosunki rolnicze w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej“, *Biblioteka Puławska*, 1925. zesz. 2.

Ankieta

Mierostawski Adam; * IV. 1815 † (6). V. 1851; marynarz i podróżnik; po upadku powstania listopadowego, w którym brał udział, wyemigrował do Francji, wstąpił w 1832 r. do marynarki handlowej i odbył podróż naokoło Afryki do Madagaskaru, po powrocie do Francji udał się na Sumatrę, w 1835 wybrał się jako ochotnik na statku wojennym „Algeciras“ do Ameryki środkowej, potem jako porucznik na statku kupieckim „Courrier de Bourbon“ odbył kilka podróży morskich wokoło Afryki i przez ocean Indyjski do Pondiichery i Kalkuty, wreszcie obrał sobie ocean

Indyjski na stały teren działalności a francuską wyspę Bourbon za punkt oparcia; otrzymawszy dyplom, uprawniający do podróży do Indji oraz komendę nad statkiem, a uzyskawszy w kwietniu 1840 r. dyplom kapitana okrętów kupieckich, zasłynął z szalonych wypraw, prowadząc na własną rękę handel i zajmując się połowem wielorybów, fok i pereł na dalekich morzach, radząc sobie z dzikimi plemionami lepiej, niż żeglarze francuzcy i angielscy. W 1841 udając się z wyspy Burbońskiej do Francji, nabył po drodze statek „Le Cygne de Granville“, wrócił na St. Denis i już na tym własnym statku puścił się do Kalkuty. W podróżach swych odkrył nanowo zapomniane od trzystu lat wyspy St. Paul i Amsterdam, które objął w posiadanie w 1843 roku, wywiesił flagę francuską, na sprzeciw zaś admiralicji angielskiej oświadczył, że wyspy nie wypuści z rąk i zagroził, że jeżeli ktokolwiek użyje siły, wywiesi banderę polską i pod nią się zagrziebie. Pozostawiony już w spokoju przez Anglików, pojął za żonę córkę bogatych kolonistów francuskich w St. Denis, Rozalję Cayeux i dzierżył władzę na swych wyspach, aż w r. 1848 sprzedał połowę wyspy St. Paul, aby finansować powstanie badeńskie brata swego, dyktatora Ludwika, udał się do Europy, walczył w pierw na Sycylii, gdzie miał zorganizować flotę na usługi rewolucji; z braku funduszków organizacja floty nie doszła do skutku i Adam Mierosławski udał się do Badenji, gdzie się odznaczył w walkach rewolucyjnych. Po upadku powstania badeńskiego, gdy plan wyprawy

morskiej na powstanie węgierskie nie doszedł do skutku, wrócił do St. Denis, nabył dwumasztowiec i na nim kontynuował podróże do Golkondy, Australji i na archipelag Malajski. Dzięki wpływom Ludwika rząd francuski zajął się sprawą aneksji St. Paul i Amsterdamu; w międzyczasie Adam, ratując zaskoczonych burzą marynarzy, stracił statek, który się rozbił o skały i zrujnowany wskutek tego, zupełnie biedny postanowił pieszo zwiedzić Australję, uzyskał jednak niebawem komendę nad angielskim statkiem kupieckim „Brigh Planet“, osiadł ostatecznie na wyspie angielskiej Mauricius a dorabiając się powoli, nabył statek „Le Pilot“, na którym w 1851 puścił się z ładunkiem do Australji; wracając stamtąd, zmarł na pełnem morzu.

Falkowski J. Wspomnienia z r. 1848-1849. Poznań 1879 — Lewak Adam: Kapitan marynarki Adam Mierosławski 1815-1851 *Przegląd Współczesny*, 1926, Nr. 51. p. 55-66 — Mączewski P.: Adam Mierosławski 1815-1851. *Tęcza* 1931 zesz. 14 — Zieliński Stan.: Żeglarz polski na Oceanie Indyjskim, *Polska Zbrojna*. 1933. Nr. 40. — Archiwum Rapperswilskie. Rękopis Nr. 803.

Mierzwa Stefan; publicysta, profesor Kolegium Narodowego Polskiego w Chicago; zorganizował „Fundację Kościuszkowską“, której ideę popularyzuje w Stanach Zjednoczonych, stale współpracując z prasą polską i amerykańską.

Siemiradzki T.; Fundacja Kościuszkowska, *Wychodźca* 1929, Nr. 5 — Stryjewski Janusz: Fundacja Kościuszkowska i jej współpraca z Radą Organizacyjną, *Polacy Zagranicą* 1931, Nr. 8/9, p. 231 — 232 — Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce, Pittsburg 1930.

Migurski Wincenty, * 1815, (? ok. 1811) w Linio-
wie pow. sandomierskiego † 1863 r. w Wilnie, brał
udział w powstaniu listopadowym, wyemigrował do
Francji, wrócił jako emisariusz do kraju, zesłany w 1835
do Uralska, ożenił się na Syberji w 1837 z Albiną
Wiśniewską, w 1840 uciekł wraz z żoną, atoli schwy-
tany pod Saratowem, skazany został do kopalni w
Nerczyńsku; po wojnie krymskiej osiadł w Irkucku,
skąd w 1859 powrócił do kraju. Napisał „Pamiętniki
z Syberji“ Lwów 1863.

Felińska E.: Podróż po Syberji, Wilno 1853, T. III p. 127
— Janik — Librowicz: Polacy na Syberji, Kraków 1884. —
Korbut: Literatura polska T. III. Warszawa 1930 —
Kraushar: Tragedja życia Wincentego Migurskiego *Prze-
gląd Historyczny* 1915.

Mikołaj z Rożemberga; dworzanin Jana Olbrachta,
pisarz polityczny; odbył pod koniec XV w. pielgrzymkę
do Ziemi Świętej; pisał mowy i referaty polityczne,
jak „Adhortatio contra Turcos et Asiatos“, 1503, w Te-
kach Naruszewicza.

Bystroń.

Mikosza Józef; † 1812; dragoman poselstwa pol-
skiego w Stambule, wysłany tam od Stanisława Augusta;
wydał opis Turcji p. t.: „Obserwacje polityczne państwa
tureckiego i t. d.“, Warszawa, 1787; dzieło to przetłu-
maczył S. B. Linde na niemiecki i wydał p. t.: „Reise
eines Polen durch die Moldau nach der Türkei“.
Leipzig, 1793. M. osiadł po upadku Rzplitej w Kamieńcu.

Gutenberg — Orgelbrand — Rolle: Ostatni dragomani.
Świat 1892, — *Wielka Encyklopedia*.

Miłkowski Zygmunt (Teodor Tomasz Jeż), pułkownik; * 23. III. 1823 w Saracei na Podolu, † 11. I. 1915 r. w Lozannie; żołnierz, powieściopisarz i działacz niepodległościowy; brał udział w powstaniu węgierskim, po którego upadku był internowany w Szumli, skąd wraz z częścią internowanych Polaków udał się na statku wynajętym od Turków do Anglii, gdzie brał żywy udział w pracach Towarzystwa Demokratycznego; z ramienia „Centralnego Komitetu Demokracji Europejskiej” udał się w 1851 do Mołdawji, zwiedzał Słowiańszczyznę południową, wziął udział w wojnie wschodniej 1853-1855; w 1863 zorganizował w Turcji oddział powstańczy w zamiarze przebicia się przez Mołdawię w celu wzniesienia powstania na Podolu; odniósłszy zwycięstwo nad zastępującymi mu drogę Rumunami pod Costangalją dn. 15, VII. 1863, internowany wraz z oddziałem przez przeważające siły Rumunów, udał się do Bukaresztu i Konstantynopola, potem do Brukseli, wreszcie osiadł na stałe w Szwajcarji; do końca życia bardzo czynny jako propagator walki zbrojnej o niepodległość, był twórcą Ligi Narodowej, Skarbu Narodowego i autorem „Rzeczy o obronie czynnej”. Dla propagowania swoich idei odbył w 1900 podróż po Stanach Zjednoczonych, gdzie zwiedził kolonie polskie. Miłkowski napisał wiele powieści z życia słowian bałkańskich, pisywał 1857-1858 korespondencje z Konstantynopola, ogłosił „Udział Polaków w wojnie wschodniej”; „Wyjątki z pamiętników włóczęgi”, *Dzien-*

nik Literacki, 1856-1860, „Z wychodztwa polskiego w Europie” *Przegląd Wszechpolski* 1898, „Spółczesne wychodztwo polskie w oświeceniu przydatności politycznej”, *tamże* 1900, „Słowiańszczyzna południowa” *Ateneum* 1877, „Opowiadanie z wędrówki po kolonjach polskich w Ameryce Północnej”, *Paryż* 1900, wyd. II. 1903, „Sylwety Emigracyjne”, *Lwów* 1909 i t. d.

Chmielowski Piotr: *Jeż jako podróżopisarz. Nowa Reforma* 1903, Nr. 83 — **Tenże**: T. T. *Jeż* (Nasi powieściopisarze. *Kraków* 1887); (Wstęp do *Uskoków*); (Przedmowa do wyd. „*Sandor Kowacz*”); („*Ognisko*”, księga zbiorowa dla *Jeża*, wstęp); — **Tenże**: *Zygmunt Miłkowski, Krytyka* 1903, marzec — **Tenże**: *Zarys najnowszej literatury polskiej*, *Warszawa*, 1898 — **Feldman** W: *Piśmiennictwo polskie ostatnich lat 20-tu*, *Kraków* 1902; 1905 — **Gawroński** J: *Gawita: Teodor Tomasz Jeż w Genewie. Przegląd Warszawski* Nr. 43, 44 — **Gutenberg** — **Holewiński**: *Życie i sprawy T. T. Jeża Przegląd Tygodniowy*, Dodatek miesięczny 1882 i *Lwów* 1884 — **Jeske-Choiński**: *Historyczna powieść polska. Niwa* 1888 i odbitka — **Tenże**: *Teodor Tomasz Jeż, Niwa* 1877, p. 375, 450 — **Tenże**: *Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej*, *Warszawa* 1888 — **Kaptur**: *Wspomnienie o Miłkovskim*, *Piotrków* 1916 — **Korbut**: *Literatura polska* T. III. *Warszawa* 1930 — **Korytyński**: T. T. *Jeż Tygodnik Ilustrowany* 1876 T. II. — **Lewak** A.: *Spuścizna rękopiśmienna Z. Miłkovskiego Insurekcje* 1929 — **Tenże**: *Zygmunt Miłkowski, Niepodległość* 1929 — **Makowiecki** T. *Dwie autobiografie Teodora Jeża*, T. *Ruch Literacki* 1929 Nr. 3 — **Tenże**: T. T. *Jeż a Norwid*, *tamże* 1928, Nr. 8 — **Miłkowski** *Autobiografia*, *Miłkowski o sobie*. Urywek z niedrukowanej autobiografii *Słowo Polskie* 1915, Nr. 24 36, 38, 42, 44, 46, 48, 50, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69 — **Miłkowski** Z.: *Od kolebki przez życie Biblioteka Warszawska* 1909 T. III. p. 1-41, 209-237, 425-448; T. IV, 1 — 26

201-226; — Tenże: *Od kolebki przez życie*, *Tygodnik Ilustrowany* 1901 T. I., p. 65 do 507 rw. T. II. p. 528 do 588 rw — Miłkowski i młodzież *Teka* Lwów 1903 — Orgelbrand — Orgelbrand Suplement — Orzeszkowa: O powieściach T. T. Jeża *Niwa* 1878 — (Piltz) Scriptor: Z. Miłkowski jako przedstawiciel Ligi Narodowej (Nasze stronnictwa skrajne) — Popławski J.: Życie i czyny pułkownika Miłkowskiego Lwów 1902 — Pułkownik Zyg. Miłkowski *Gazeta Handlowo-Geograficzna* 1900, Nr. 10, p. 109 — Suryn: Najnowsi powieściopisarze polscy i ich kierunek *Tygodnik Ilustrowany* 1881 — Teodor Tomasz Jeż (Nowa Biblioteka) — Wielka Encyklopedia — Zdziechowski: Z. Miłkowski a idea słowiańska w Polsce. Piotrogród 1915. — Zieliński St.: Bitwy i potyczki 1863-1864 Rapperswil 1913 str. 347-348, 554.

Mitkiewicz Jan * 1804 † 22 VI. 1866; podróżował po Kalifornji, którą opisał w *Bibliotece Warszawskiej* 1849 T. II. p. t. „Kilka słów o Kalifornji”.

Młodzianowski Tomasz ks. T. J. * 21. XII. 1622 na Mazowszu, † 3 X. 1686 w Krakowie; misjonarz; wysłany jako misjonarz do Persji, zwiedzał przez pięć lat Palestynę w 1657, Syryję i Asyryję, wracając do kraju poznał Włochy i Francję; napisał kilka prac treści religijnej; notatki z podróży, które miał spisywać, zaginęły podobno w Konwencie Krakowskim.

Brown: Bibl. Tow. Jez. Poznań 1862 — Bystroń — Hołowiński, Pamiętnik religijno - moralny 1852 — Tenże: Homiletyka Kraków 1859 — Korbut: Literatura polska T. I. Warszawa, 1929 — Kościński: Słownik lekarzów polskich — Mecherzyński: Hist. wym. III. p 285 — 297 Podr. Encyklop. Kościełna T. XIV. 1881 — Sas J.: Ks. Tomasz Młodzianowski i jego kazania *Przeegl. Powsz.* 1896 i odb. — Syski ks.: Kazanie adw. o grzechu (we

wstępie) 1902 — **Struwe**: *Historja logiki jako teorii poznania w Polsce* Warszawa, 1911.

Młokosiewicz Franciszek, major; * 5. V. 1769 w Koźminie † 23. III. 1845 w Warszawie; oficer i pamiętnikarz; walczył w Legjonach, wstąpił się w 1810 obroną Fuengirola w Hiszpanji przed flotą angielską; pozostawił wspomnienia pt: „Wspomnienia z wojny hiszpańskiej w 1810“ *Biblioteka Warszawska* 1845 TIV p. 515-547 i „Obrona zamku Fuengirola“ *Ateneum* 1843 TIV p. 53-81.

Orgelbrand — **Przewalski** St.: *Fuengirola Morze* 1932, Nr. 6/7 — **Wielka Encyklopedia** — **Wojcicki** K. Wł.: *Cmentarz Powązkowski* TII. str. 241 — **Archiwum Rapperswilskie** Rękopis 771.

Młokosiewicz Ludwik † 1909 r. leśnik, przyrodnik i podróżnik; mieszkał w Łagodechi na Kaukazie; podróżował po Kaukazie i Dagestanie, gdzie wchodził kilkakrotnie na Wielki Ararat; w 1889 — z synem i córką, w 1906 r. z prof. B. Hryniewieckim; w Persji wspinał się na Demawent; nazwiskiem Młokosiewicza okroślony został cietrzew kaukaski „*Tetrae Młokosiewiczii*“, roślina „*Paconia Młokosiewiczii*“ oraz szereg gatunków owadów.

Ankieta (Informacja prof. B. Hryniewieckiego) — **Hryniewiecki** B. dr. (Dwa odczyty wygłoszone w Odesie, niepublikowane) — **Sztolcman**: *Cietrzew Młokosiewicza*, *Łowiec Polski*, VII, 1905 p. 186 — **Ślósarski** (za gazetę tyfliską). *Wszechświat*, 1890 1889 r. Nr. 8, p. 127 — **Wrześniowski** A.: *Władysław Taczanowski*, *Wszechświat*, 1883 r. Nr. 22, p. 337-339. — **Taczanowski** Wł.: *Déscription d'une nouvelle espèce de coq de bruyère*, *Proceedings of the Zoolog. Soc. of London*. 1875 r. p. 266 — 269. —

Młokosiewiczówna Julja, córka Ludwika; botaniczka i alpinistka; zbierała wraz z ojcem rośliny na Kaukazie i w Dagestanie; w sierpniu 1889 r. zdobyła, idąc w towarzystwie brata, jako pierwsza kobieta szczyt Wielkiego Araratu podczas ekspedycji, zorganizowanej i prowadzonej przez ojca. Jej imieniem określił Kuzniecowa jeden z gatunków roślin kaukaskich „*Primula Juliae* Kuzn.”

Ankieta (Informacje prof. Dr. B. Hryniewieckiego) — **Słó-sarski** (za gazetą tyfliską), *Wszechświat* 1889 r. Nr. 8 p. 127.

Moczygęba Leopold ks.; franciszkanin; misjonarz i kolonista; urodzony na Górnym Śląsku, wysłany w 1851 r. przez kongregację na misję do Ameryki. zbadawszy mało zaludniony stan Teksas, postanowił osadzić tu rodaków; jako pierwsi osadnicy przybyli z Górnego Śląska na wezwanie ks. Moczygęby jego bracia Antoni, Gustaw, Jan i Józef, a w 1855 r. dalsi osadnicy polscy, również Ślązacy; ks. Moczygęba, nabywszy 300 akrów ziemi, założył w 1854 r. pierwszą w Teksasie osadę polską i parafię dotąd istniejącą i zamożną „Panna Maria”, której został pierwszym proboszczem; w 1857 r. udał się ks. Moczygęba na misję do Chin, poczem osiadł w Detroit, gdzie zmarł.

Wśród Polaków w Teksasie. *Wychodźca*, 1929 r. Nr. 22.

Modrzejowski Andrzej † 12. IX. 1683 pod Wiedniem; podskarbi nadworny koronny; posłował w 1676 do Turcji; relację Modrzejowskiego z odbytego poselstwa ogłosił Julian Bartoszewicz w przypisach do Święckiego „Historycznych pamiątek.” T I p. 371.

Bartoszewicz Jul.: O Modrzejowskim, jako wstęp do wydania jego relacji z poselstwa do Turek 1676 r. z przypisami, *Dziennik Warszawski* 1855, Nr. 237 — Bartoszewicz Sprostowanie faktu o artykule o Modrzejowskim, *Dziennik Warszawski* 1855 r. 290. — Wielka Encyklopedia.

Molesson Władysław; * 1853 r. na Ukrainie, † 1. I. 1899 na Syberji; przyrodnik, myśliwy i podróżnik; był synowcem Rolisona, upamiętnionego w „Dziadach”; przeniósł się dobrowolnie na Syberję jako nauczyciel szkoły w Troickosawsku, gdzie ożenił się z miejscową Sybiraczką; zamiłowany obserwator przyrody a szczególnie ptactwa, całe lato zwykle spędzał na stepach mongolskich, polując, rysując i zbierając okazy ornitologiczne, które sam wyprawiał; Molesson był długi czas kustoszem muzeum Dalekiego Wschodu w Troickosawsku; część zbiorów jego znajduje się w Państwowem Muzeum Zoologicznem w Warszawie.

Ankieta (inf. prof. Domaniewskiego) — Dubiecki: Góra Molessona. Ze wspomnień sybirskich, *Tygodnik Ilustrowany*, 1927 r. — Dybowski B.; *Trudy Troickosawsko — Kiachtińskiego oddz. priamur. oddz. Imp. Russ. Geogr. Obszczestwa* 1899 r., zes. 1/2 — Maliszewski — Talko — Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny* 1924 r. Nr. 26

Moniak Jan dr. * 28. VIII. 1896 r. we Lwowie, meteorolog i klimatolog; od 1925-1931 r. asystent przy kat. geofizyki i meteorologii U. J. K., prof. gimnazjum matematyczno - przyrodniczego w Królewskiej Hucie; zwiedzał Europę, Azję Mniejszą, w 1930 r. Algier i Tunis, czyniąc obserwacje meteorologiczne i geograficzne w związku z kwestją aklimatyzacji białego

człowieka; Napisał m. in : „Wahania temperatury na obszarze północnego Atlantyku”, „Wpływ prądu Golfo-
wego na klimat Europy.”

Ankieta.

Morozewicz Józef dr. * 27. III. 1865 r. w Rzędzianach nad Narwią; geolog i podróżnik; w 1889 r. magister mineralogji i geognozji Uniwersytetu Warszawskiego, mianowany 1910 dr. h. c. Uniwersytetu Jagiellońskiego od 1904 r. prof. mineralogji i petrografji Uniw. Warsz., od 1919 dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego, który zorganizował na zaproszenie Ministerstwa Przemysłu i Handlu, czynny członek Polskiej Akademji Umiejętności i honorowy rumuńskiej akademji nauk oraz członek zagranicznych instytucyj naukowych, 1897-1904 geolog petersb. Komitetu geologicznego. W 1895 r. odbył pod kierownictwem akademika Czernyszewa zorganizowaną przez rząd rosyjski podróż naukową na Nową Ziemię; ekspedycja ta zbadała okolice cieśniny Matoczkin Szar na całej rozciągłości; wyniki badań podał w *Wszechświecie*, 1895r.; od 1897 r. odbył w charakterze geologa państwowego szeregi dalszych wypraw na Ural oraz w stepy nad morzem Azowskiem; w 1903r. zorganizował na zlecenie rządu rosyjskiego wyprawę geologiczną na wyspy Komandorskie, opłynął i zbadał wyspy Behringa i Miedzianą i poznał szczegółowo ich budowę geologiczną; wyniki tej wyprawy ogłosił w monografji „Komandory” Warszawa, 1925r., poza tem ogłosił przeszło 70 rozpraw naukowych z dziedziny geologii, mineralogji i petrografji oraz kilka znanych podręczników z tego zakresu.

Ankieta — Gutenberg — Orgelbrand — Orgelbrand
Suplement — Wielka Encyklopedia.

(Mrozowska zob. Teoplitz — Mrozowska)

Morzycka Faustyna; * w Tambowie; † 26. IV. 1910 w Krakowie; pisarka ludowa i działaczka społeczna; lata dziecięce spędziła wśród tajgi irkuckiej w Usolu; przybywszy do kraju osiadła w Nałęczowie; nap. m. in.: „Z dalekiej Północy“.

Gutenberg — Orgelbrand Suplement — Wielka Encyklopedia.

Moszyński Józef * 14. III. 1893 r. w Sutyskach na Podolu (obecnie rosyjskiem), literat; w 1925-1932 r. współpracownik *Tygodnika Ilustrowanego* i *Naokoło Świata*, od 1927 r. naczelny redaktor *Naokoło Świata*, dyrektor Izby Handlowej Polsko-Kolumbijskiej; w 1925 r. podróżował po Tunisie, Algierze i Marokku w charakterze specjalnego korespondenta *Kurjera Warszawskiego*, przebywał w Marokku dłuższy czas w okresie wojny Francuzów i Hiszpanów z Rifienami i pisywał korespondencje z tej wojny; ogłasza liczne artykuły podróżnicze, jak „Maghrib el aksa”, *Naokoło Świata* 1926, Nr. 21 „Przez kraj ostatecznego Zachodu”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1926 r. Nr. 4 „Fez”, *tamże* 1926 Nr. 11, „Marokko” *tamże*, 1925 r. Nr. 37, oraz artykuły dotyczące propagandy Pomorza, jak „Nad polskie morze”, *Tygodnik Ilustrowany* 1925, Nr. 33 „U wrót Neptuna”, *Naokoło Świata* 1929, Nr. 28; opracowuje obecnie beletrystycznie materiały podróżnicze z Marokka.

Ankieta

Motyliński Kalasanty (A de C) * 1854 w Mascara w Algierze † 1907 w Constantine; lingwista i podróżnik francuski pochodzenia polskiego; od 1875 roku był tłumaczem języków berberyjskich przy francuskiej armji afrykańskiej; wysłany do krainy Mzab pozostał tam 5 lat, w ciągu których prowadził badania dotyczące historii i języka tego kraju; badał specjalnie dżalekt berberyjski i Djebel Nefusa, który on dopiero odkrył; w 1892 otrzymał katedrę języka arabskiego w Constantine; w 1903 Motyliński wysłany został przez rząd algierski z misją do Suf, gdzie zbierał materiał historyczny, geograficzny i lingwistyczny; w 1906 kierował wyprawą do masywu Hoggaru na Saharze; stosunki zawarte z Tuaregami Hoggaru przez Motylińskiego pozwoliły mu na swobodne podróżowanie po tym kraju i badanie na miejscu języka i obyczajów; Motyliński od Ja-Salah udał się do Tamenraset, zwiedził m. in.: Tit, nieznane dotychczas centrum rolnicze Aghrem-Hamanu, przeszedł przez Haman, wysoki szczyt Hoggaru, posunął się na wschód aż do Tazeruck i dotarł do Tar' hau-haut nową drogą, obfitującą w wodę i pastwiska, dogodniejszą, niż znane dotychczas szlaki; z podróży tej, która trwała od marca do listopada 1906 r. przywiózł Motyliński bogaty materiał archeologiczny, lingwistyczny, socjologiczny i geograficzny. Motyliński ogłosił szereg cennych prac jak: „Notes historiques sur le Mzab, Guarara depuis sa fondation”, 1855, „Bibliographie du Mzab. Les livres de la secte abachite”, 1855, „Le Djebel Nefusa”, 1886, która to praca wprowadziła autora do szeregu najwybitniej-

szych orientalistów francuskich, „Le dialecte berbère de R'edamès” 1904. Na cześć M. jeden z fortów we francuskiej Afryce północnej nosi nazwę „Motyliński Fort” (Tarhaounaout).

Gadomski: Zasługi Polaków Legionistów przy zdobyciu Algieru (w stulecie zdobycia Algieru) *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1930, 12. V. Malinowski: Wiadomości, *Przegląd Emigracyjny* 1893. Nr. 2/3, 14 - Orgelbrand - Orgelbrand Supplement - Ossendowski A. F.: Sokół pustyni. Poznań.

Mroczkiewicz Leon dr.; odbył wraz z Tadeuszem Perkitnym podróż naokoło świata w 1926 — 1930 r.

Mucha Franciszek Marjan (Zyndram) * 19.V.1894; służył w Legionach; w 1925 r. udał się z ekspedycją kinematograficzną z ramienia Pol. Tow. Emigracyjnego do Brazylii, gdzie eksplorował dla celów naukowych stany Rio de Janeiro, Minas Geraes, San Paulo i dwukrotnie strefę północną Parany; od 1927 studjował z punktu publicystycznego kwestję trądu w Ameryce Południowej. Wrócił do kraju w 1932 r. W czasie pobytu w Brazylii pisywał do różnych pism polsko-amerykańskich jak *Gazeta Polska w Brazylii*, *Świt*, *Ameryka - Echo*, oraz krajowych jak: „Trąd w Ameryce Południowej”, *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 19..Nr. 326, „Matka. Rozmyślenia emigracyjne na ziemi brazylijskiej” *Wychodźca* 1925 Nr. 43, „Herva mate”, *Morze — Pionier Kolonialny* 1933 Nr. 3,

Ankieta — *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1932 Nr. 47

Muchliński Antoni * 1808 w Nowogrodzkiem † 1887; orientalista i podróżnik. Ukończywszy Uni-

wersytet Wileński, słuchał w Petersburgu języków wschodnich; wysłany w 1832 dla udoskonalenia się w językach na Bliski Wschód, podróżował od 1832 — 1835, zwiedzając Konstantynopol, Smyrnę, Jaffę, Bejrut, Jerozolimę; z podróży tej przywiózł kilka cennych rękopisów starożytnych; później jeszcze dwukrotnie był na Wschodzie mianowicie w 1867 jako pielgrzym, i w 1869 na uroczystem otwarciu kanału Sueskiego; po powrocie z podróży 1835 wykładał na uniwersytecie w Petersburgu, poczem osiadł w 1866 w Warszawie, pracując w Bibliotece Głównej. Muchliński ogłosił m. in.: „Zarys dziejów krainy Teinejskiej w Dolnym Egipcie“ (po ros.) Petersburg 1853, „Wyjątek z podróży po Wschodzie”, *Pamiętnik Religijno - Moralny*, 1859.

Aulich O. M.: Dziennik dwunastoletniej misji apostolskiej na Wschodzie, Kraków 1850. — Bystroń — Gutenberg — Heppen; Nekrologja półroczna *Tygodnik Ilustrowany* 1878 Nr. 120. — Korbut: Literatura polska III Warsz. 1930 — Orgelbrand — Pajewski: Antoni Muchliński *Kłosa* 1877 II p. 327 (o niedrukowanych listach ze Wschodu do Ign. Pietraszewskiego) — Stanisław Tad.: Orientalistyka w Polsce w XIX w. *Kurjer Literacki* — *Naukowy* 1933 Nr. 24 — Tyszyński: Antoni Muchliński *Kronika Rodzinna* 1878 — Tenże: Pisma krytyczne II, 1904 — *Wielka Encyklopedia*.

Müldner Artur; kpt. mar.; jako kapitan fregaty rządowej marynarki austriackiej odbył w 1885-1886 r. podróż do zachodniej Afryki i po Ameryce południowej, zwiedził osady polskie południowej Brazylii, Paragwaju i Urugwaju; stosunki w kolonjach polskich

opisał w pracy: „Reise S. M. Schiffs „Albatros“ nach Süd — Amerika und West-Afrika“, Pola 1889.

Dimmel M.; *Biblioteka Warszawska*, 1889, T. III, p. 298-300 (rec.)

(Murat pasza zob. Bem Józef)

Muratowicz Sefer; mieszczanin warszawski; jako dworzanin Zygmunta III wysłany w 1602 przez króla do Persji po zakup koni i wyrobów wschodnich doprowadził do nawiązania stosunków z Persją; relację Muratowicza wydał Minasowicz w 1777 w Warszawie p. t. „Relacja Sefer Muratowicza... z papierów i z wypisami ks. Tadeusza Krusińskiego“.

Barącz: *Żywoty sławnych Ormian w Polsce* Lwów 1856.
— Gutenberg - Korbut: *Literatura polska I* Warszawa 1929-
Kraushar: *Drobiazgi historyczne I* 1891 - L.S.W.; *Notatki kupca warszawskiego z podróży do Persji 1602* *Tygodnik Ilustrowany* 1878, I. Nr. 117 - Maliszewski - Olszewicz - Orgelbrand - *Wielka Encyklopedia* (pod: Krusiński i Muratowicz).

Mycielski Stanisław hr., * 27. X. 1897 r., ekonomista i podróżnik; był w 1929 r. wicekonsulem R. P. w Kapsztadzie (Związek Afr. Południowej), w 1930/31 odbył podróż łodem przez kraj Przylądkowy, zwiedzając kopalnie djamentów w Kimberley, przez Oranję, Transwał, gdzie zwiedzał kopalnie złota, przez Mafeking po wschodniej granicy pustyni Kalahari do południowej Rodezji, z Liwingstonu łodziami w górę Zambezi do Katimy, skąd karawaną ku wschodnim granicom Angoli do Barotseland oraz do południowych granic Konga

belgijskiego. Wyprawa ta miała za cel zbadanie szczepu Barotse, należącego do rasy Bantu, oraz zaznajomienie się z fauną Barotse; Mycielski zebrał poważną kolekcję trofeów myśliwskich, wśród których wyróżnia się zbiór rogów t. zw. wielkich antylop południowo-afrykańskich. Opis podróży i przygód M. umieszczano w prasie krajowej jak: „Ku dżungli afrykańskiej“ *Kurjer Literacko Naukowy*, 1931, Nr. 51, „Pogoń autem za królem dżungli“, *tamże*, 1932, Nr. 1, „Ostatnie strzały w głębi Afryki“, *tamże*, 1932, Nr. 5, „Żegnaj Afryko“, *tamże*, 1932, 8. II., „Bogactwa południowej Afryki i możliwości ekspansji polskiej“, *Kurjer Gospodarczy i Finansowy*, 1931, Nr. 49; oddzielnie wydał „W sercu dżungli“ Poznań 1932;

Ankieta - Zieliński Biblj. Migracyjna.

(Nadlr - Bey, zob. Potkański)

Nalepiński Tadeusz dr., * 1884 r., † 13. XI. 1918 w Bernie szwajc.; poeta i literat; gimnazjum ukończył w Petersburgu, uniwersytet w Krakowie, studjował potem w Pradze; przebywał we Francji i Anglii; w czasie wojny pracował w Misji Polskiej w Bernie; podróżował po Wschodzie; w 1913 odbywał podróż po Islandji; Z podróży ogłaszał korespondencje: „Na Ultima Thule. Szkice z podróży na Islandję“, *Bluszcz*, 1914 Nr. 1-8, 13-16, „Derwisze ze Skutari. Kartki z podróży po Wschodzie“, *Kurjer Warszawski* 1914, Nr. 114.

Gostomski, *Książka* 1905 (rec.) - Gutenberg - Dębicki Z.: Śp. Tadeusz Nalepiński, *Kurjer Warszawski*, 1918, 22. XI - Tenże: Tadeusz Nalepiński (Portrety II.) - Korbut Literatura polska T. IV. - Orgelbrand - Supplement.

Nałęcz Włodzimierz Jan; * 1865 w Kijowie; malarz, którego tematem jest głównie morze; studja odbył w Petersburgu, Paryżu i Norwegji; w 1903 odbył podróż po Krymie i wystawił cykl widoków „Sonety Krymskie“.

Orgelbrand Supplement.

Nałęcz — Dobrowolski Marceli Michał, dr. * 1829 r. w Ostrowcu na Ukrainie † 1879; lekarz i publicysta; po powstaniu styczniowym uszedł do Konstantynopola, podróżował po Europie zachodniej, w 1870—1873 r. podróżował po Kaukazie. Pisywał w prasie emigracyjnej; z pobytu na Kaukazie ogłosił: „Wycieczkę na Kaukaz“, *Gazeta Narodowa*, 1874 r.

Ankieta (inf. M. S. Nałęcz-Dobrowolskiego).

Nałęcz — Dobrowolski Marceli Stanisław, dr., * 10. I. 1876 r. w Krakowie; syn Marcelego Michała, malarz i literat, ukończył Uniwersytet Jagielloński i Akad. Sztuk Pięknych w Krakowie; podróżował po Europie, w 1917 r. wyjechał do Mandżurji, gdzie brał udział w pracy społeczno - kulturalnej emigracji polskiej w Harbinie; 1930 r. udał się do Stanów Zjednoczonych jako instruktor oświatowy z ramienia M.W.R. i O. P. oraz z ramienia M. S. Z., gdzie przeprowadził szereg prac organizacyjnych wśród wychodźstwa, zainicjował powstanie Towarzystwa Weteranów Polskich w Montrealu i doprowadził do zorganizowania Zjednoczenia Zrzeszeń Polskich w Kanadzie. Dobrowolski ogłosił szereg prac z dziedziny sztuki, archeologii, ludoznawstwa etc. i publikuje artykuły z zakresu spraw wychodźczych jak: „Garść wrażeń z Da-

lekiego Wschodu", *Dziennik Kijowski*, 1917 r. Nr. 122, „Od rzeki św. Wawrzyńca do Pacyfiku", *Radjo*, 1923 r. Nr. 7 i *Morze-Pionier Kolonjalny*, 1932 r. Nr. 5, „Polskie wychodźstwo w Kanadzie", *Morze*, 1932 r. Nr. 5, „Z krainy Ducha Puszczy", *H. Kur. Codz.*, 1932 r. Nr. 16, „Polskość naszego wychodźstwa", *tamże*, 1932 r. Nr. 3 „Garść wrażeń z Kanady", *Gazeta Polska*, 1931, Nr. 354 i in.

Ankieta.

Nestorowicz Stefan; publicysta; podróżował w 1888 po Egipcie, w 1891 po Ameryce południowej, skąd pisywał korespondencje: „W Brazylii i Argentynie" *Kurjer Codzienny* 1891 i oddzielnie Warszawa 1891, „Wspomnienia z Egiptu", *Wędrowiec* 1888, Nr. 15-18, 20-27, 29-37.

Tygodnik Ilustrowany, 1891, Nr. 60, p. 128 (rec)

Neumanowa Anna (Kalina); pisarka; podróżowała po Wschodzie i kilkanaście lat przebywała w Egipcie, skąd pisywała do kraju: „Obyczaje, oświata i sztuka Arabów w Egipcie", *Biblioteka Warszawska* 1898 T. IV, p. 494-523; „Z Kairu" *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr 336 b. Oddzielnie wydała: „Legendy i baśnie Wschodu", Kraków 1899, „Obrazy z życia na Wschodzie", Warszawa 1899 „Z za Dunaju nad Nil, wspomnienia z podróży po Egipcie", Lwów 1896. Po powrocie do kraju osiadła 1903 we Lwowie.

Dębicki Z. *Biblioteka Warszawska* 1900 T III, p. 543 - 545 (rec.) — Orgelbrand — Orgelbrand Suplement 16 p. 226 — Pisuliński: list do autora Mał. Słownika — Święcicki J.W. (przedmowa do „Obrazów ze Wschodu") — Wielka Encyklopedia.

Niedenthalowa Marja z Bochdanów; * 1900, w Milatynie Starym; literatka, działaczka emigracyjna i kolonistka; brała udział w obronie Lwowa, studjowała na Uniw. Jana Kazimierza, zamieszkała w Buenos Aires; w 1923 odbyła podróż do Algieru, gdzie pozostała pół roku, pisując do *Słowa Polskiego*, *Świata* i t. d. korespondencje i nowele, jak „W sercu Atlasu“, „Głos z oddali“. W 1925 wyjechała do Kanady, gdzie przebywała rok na własnej fermie w stanie Manitoba i ogłaszała w *Słowie Polskiem* korespondencje o tamt. stosunkach; w 1927 przeniosła się do Vancouver w bryt. Kolumbji, w 1928 do Peruwji, poczem wróciła do kraju. W 1929 odbyła wycieczkę do południowej Afryki; w 1930 osiadła z rodziną jako kolonistka w Cumarji nad Ucayali w Peruwji, skąd zasila prasę krajową korespondencjami o stosunkach południowo-amerykańskich i warunkach bytu emigrantów w koncesjach polskich, m. in.: „Czy warto wyjeżdżać do Peru?“, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932 r. Nr. 186, „Polski emigrant nad brzegiem burzliwej Ucayali“, *tamże* 1932 r., 13.II, „Polski emigrant w szponach stołecznych kombinatorów“, *tamże*, „Pionierzy polskiej emigracji“, *tamże*, 1932 r., Nr. 340, „Tam gdzie wylądował polski Lindbergh“, *tamże*, 1933 r. Nr. 129. Oddzielnie wydała poezje p. t.: „Wędrowne ptaki“ Lwów 1929 i „Pędziwiatr“, powieść, Lwów 1930.

Ankieta.

Niedziałkowski Karol ks. biskup * 21. V. 1846 w Mieńkowcach k. Krzemieńca † 1911 w Żytomierzu.

Odbył w 1899 podróż do Palestyny i Egiptu, którą opisał w pamiętniku: „Wrażenia z pielgrzymki do Ziemi Świętej” Petersburg 1898.

Bystroń — Gutenberg — Orgelbrand — Orgelbrand Supl.—Ks. D. *Tygodnik Ilustrowany*, 1898, Nr. 15 p. 299 — 300 (rec) — Tokarzewicz, *Ateneum* 1898, T I, p. 562 — 568 (rec) — Wielka Encyklopedia — Podr. Encyklopedia Kościelna.

Niemcewicz Julian Ursyn * 16. II. 1757 (1758) w Skokach pod Brześciem n. B; † 21. V. 1841 w Paryżu, w 1796 przez Szwecję i Anglię udał się do Stanów Zjedn. gdzie przebywał do 1802 r; napisał m. in.: „Podróż z Petersburga do Szwecji w drodze do Ameryki w r. 1796” *Przegląd Poznański* XXV i odbitka Poznań 1858, „Dziennik pobytu zagranicą 1830-1841”.. Poznań 1876-1877, 2 tomy. Niemcewicz żywo interesował się kolonizacją polską w Stanach Zjedn.

Korbut: Literatura polska T. II. Warszawa 1929 — Archiwum Rapperswilskie. — Zieliński St.: Poczynania kolonizacyjne powstańców z 1830/1831 w Stanach Zjednoczonych. *Morze — Pionier Kolonialny*, 1933 Nr. 5.

Niemcówna Stanisława, dr. * 1891 r. w Krakowie; wykłada dydaktykę geograf. na Studium Pedag. Uniwersytetu Jagiellońskiego; odbyła podróże w 1924 r. do Czech i Węgier, w 1925 r. do Afryki wycieczkę morfologiczną, w 1929 do Skandynawji, w 1931 r. do Jugosławji; współpracowała przy redakcji „Atlasu Krajoznawczego”; napisała między innemi: „Dzieło oświatowe Szwecji”, „Wycieczka morfologiczna na fjordy norweskie”, Warszawa, 1930 r., „W. Pol jako geograf” 1923 r. Ankieta.

Niemojowski Ludwik * 1823 w Warszawie † XII 1902; literat i podróżnik; od 1863 do 1874 podróżował po wschodniej Syberji, poznał tamtejsze ludy i geografję, pisywał korespondencje do kraju, jako to: „Jeden rok z dziesięciu lat życia na pustyni” *Tyg. Mód i Powieści* 1872, Nr. 40, 41, „Ludy podbiegunowe”, *Wędrowiec* 1875, Nr. 280, 281, 299—301, 309—312, „Wycieczka do Mongolji”, *Biblioteka Warszawska* 1875 T. III, p. 333 „Obrazy Syberji”, Warszawa, 1875, „Z nad granicy chińskiej, urywek z listu” *Tyg. Ilustrowany* 1870, Nr. 128 149, 155, 1871 Nr. 187, 188, „Pierwotne plemiona Syberji” *Wędrowiec*.

Gutenberg — Janik — Orgelbrand — Światła i cienie *Wędrowiec*. 1892 Nr. 52 — Wielka Encyklopedia — Zieliński Bibl. Migr.

Niklewicz Konrad (Łotos) przebywał w Meksyku, który opisał w książce: „Wspomnienia z Meksyku. Meksyk za panowania Maksymiljana” Warszawa, 1901, 2 tomy.

Nikodem Paweł podróżował po Urugwaju i Brazylii; osiadł w Paranie; pisuje do pism krajowych np: „W Urugwaju” *Naokoło Świata* 1928, Nr. 68 „Wzdłuż wybrzeży Brazylii” *tamże* 1926 Nr. 25.

Nittman Tadeusz Michał, dr. * dnia 5/IX 1896 r. we Lwowie; dziennikarz i literat; studjował fil. w Monachjum i Heidelbergu, prawo i nauki polityczne we Lwowie, legionista 1 pułku Legionów, wcielony do armji austryjackiej brał udział w kampanji włoskiej i bałkańskiej i wraz z tak zwaną „Dywizją turecką” na terenie Azji Mniejszej; odbywał w 1924 r. podróże

jako korespondent po Maroku, Algierze i terytorjach południowej Sahary, poczem zwiedził ponownie Francję i Hiszpanję. W r. 1932 zwiedzał Węgry i Czechosłowację, w r. 1933 Włochy, Jugosławję, Bułgarię i Rumunię, zajmując się specjalnie kwestją macedońską. Pisze powieści na tematy egzotyczne jak „Mój przyjaciel Igor” w 1924 r., „Jej chłopiec”, opowieść z pustyni arabskiej w 1925 r., rzecz o Algierze „Pod ręką Fatmy”, o Marokku „W cieniu palm i minaretów” i in. oraz kilkaset artykułów i korespondencyj w prasie polskiej codziennej i periodycznej w kraju i zagranicą.

Ankieta.

Nojszewski Bronisław, inż.; brał udział w 1929 w ekspedycji badawczej Fr. Łypa, (p. t.) urządzanej z ramienia Ligi Morskiej i Kolonjalnej do Angoli.

Nowacki Stanisław; podoficer Legji Nadwiślańskiej, wzięty do niewoli, zesłany na Kaukaz, przebywał tam trzy lata; zwiedzał Gruzję, którą opisał w pamiętniku p. t. „Podróże po Georgji w czasie mojej niewoli w Rosji odbyte w r. 1813, 1814 i 1815” Poznań 1833; z zesłania przez Astrachań wrócił do kraju,

Janik — Maliszewski — Orgelbrand — Wielka Enc.

(Odrowąż Jacek zob. św. Jacek).

Okołowicz Józef dr. * 1876 † 1923, publicysta i działacz emigracyjny i osadniczy; uczęszczał na uniw. w Zurychu, Monachium i Bazylei, założył w 1892 *Przegląd Emigracyjny*, przekształcony potem na *Gazetę Handlowo-Geograficzną* a w końcu na *Polski Przegląd*

Emigracyjny, skupiając przy nich wszystkich ideologów „Nowej Polski” w Brazylii, jak Stanisław Kłobukowski, Józef Siemiradzki i in. W 1896 udał się Okołowicz jako delegat Tow. Handlowo Geograficznego we Lwowie do Parany, gdzie próbował zjednoczyć poważną emigrację, objął redakcję *Gazety Polskiej* w Kurytybie; w 1900 wysłany został ponownie do Parany przez Związek Kolonjalny Wydawniczo - Wywozowy. W 1908 udał się jeszcze raz jako delegat Polskiego Tow. Handlowo-Geograficznego do Parany, gdzie redagował w Kurytybie *Gazetę Polską* w Brazylii. W 1919-1922 był generalnym konsulem R.P. w Kanadzie. Po wojnie był Okołowicz, jako najlepszy znawca spraw emigracyjnych, dyrektorem Urzędu Emigracyjnego i prezesem Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego. Okołowicz był długie lata czołowym pisarzem emigracyjnym, redagował w kraju i w Paranie pisma poświęcone sprawom emigracji, kalendarze emigracyjne dla wychodźców, poradniki ze wskazówkami dla emigrantów, słowniki dla użytku wychodźców, jak: „Kalendarz polsko-amerykański dla wychodźców” Kraków 1910, „Wskazówki dla wychodźców, udających się do Ameryki oraz rozmówki polsko-angielskie” Kraków 1910, „Widoki dla robotników sezonowych w Argentynie.” „Wychodztwo polskie przed wojną światową”, Warszawa 1920.

Alter Leon: Okołowicz a towarzystwa opieki nad wychodźcami, *Wychodźca* 1923, Nr. 16 -- Babiński Wacław: Józef Okołowicz jako konsul *Wychodźca* 1923 Nr. 1 - Balsigerowa M.: dr. Józef Okołowicz jako polityk społeczny, *Wychodźca* 1923 Nr. 1 - Biskupska M.: Praca oświatowa śp. Józefa Okołowicza w Polskiem Tow. Emigracyjnem w Krakowie,

Wychodźca 1923 Nr. 16 - Gawroński H.: Józef Okołowicz
Wychodźca 1923 Nr. 16 - Głuchowski K.: Materjały-Gutenberg — Hoffman Karol: Zwierzchnik - Kolega *Wychodźca* 1923 Nr. 16 — Orgelbrand Suplement — Pogrzeb Józefa Okołowicza. Fundacja im. J. O., *Wychodźca* 1923, Nr. 16.

Olechnowicz Władysław dr. * 1848 w Olszanie w Kijowszczyźnie † 3. IX. 1918 w Warszawie, lekarz i antropolog; ukończył Wydział Medyczny Uniwersytetu Warszawskiego, odbył w 1879 — 1882 podróż naukową po Indjach, z której sprawozdanie ogłosił w *Gazecie Lekarskiej*, 1884.

Olszewicz, *Przegląd Geograficzny* 1920/21, p. 162 — Orgelbrand.

Olechowski Gustaw dr. * 3. VI-1874 w Boryi, pow. opatowskiego, pisarz i podróżnik. Ukończył wyższy instytut handlowy w Antwerpii, akademię prawa międzynarodowego w Hadze i uniwersytet w Montrealu. Podróżował po Europie, Azji i Ameryce. Podczas podróży na Dalekim Wschodzie był propagatorem penetracji polskich towarów na rynki wschodnie w latach 1902-3 i brał udział w pierwszych organizacjach wychodźstwa polskiego w Harbinie. W czasie wojny prowadził propagandę polityczną w państwach neutralnych Skandynawji. Jako konsul Rzpltej w Montrealu w Kanadzie, brał czynny udział w życiu tamtejszej emigracji, szczególnie w pracy nad Zjednoczeniem, w uznaniu czego wychodźstwo tamtejsze zaszczyliło go odznaką honorową. Wydał cztery tomy swoich podróży: *Wzdłuż Azji*, Warszawa, 1909, *Listy z Nizin*, Poznań 1925 *Tam gdzie zimno*, Warszawa, 1928, *Jedziemy*, War-

szawa, 1933. W licznych jego powieściach, nowelach studjach znajduje się wspomnienia z jego podróży.

Ankieta.

Olszewicz Bolesław dr.; * 5.1. 1893 r. historyk geografii; kustosz Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, członek towarzystw geograficznych krajowych i zagranicznych, współpracownik Komisji Geograficznej Polskiej Akademii Umiejętności, sekretarz grupy polskiej Académie Internationale d'Histoire des Sciences; podróżował kilkakrotnie po krajach Europy; pracuje w dziedzinie historii, geografii i kartografii oraz historii odkryć geograficznych, ogłosił około 20 prac i liczne artykuły, notatki i sprawozdania z tych dziedzin, m. in.: "Pierwsza wiadomość o odkryciu Ameryki w literaturze polskiej", Warszawa, 1914 r., „Polska kartografia wojskowa”, Warszawa, 1921 r. „Gen. Bronisław Grąbczewski, polski badacz Azji środk.” Poznań 1927, „Poland and the discovery of America”, Poznań 1931 r.; „Gaspar de Gama, żyd poznański w Indjach XVw.”, *Kronika m. Poznania*, 1931 r. Nr. 3 i odbitka, Poznań, 1931 r.; opracował obszerną pracę: „Jan z Kolna, domniemany polski odkrywca Ameryki w r. 1476” (w rękopisie), w której rozwiewa legendę o Janie z Kolna; w dwutomowym „Podręcznym Słowniku Geograficznym”, Warszawa, 1925 — 1926, napisanym wspólnie z Edwardem Maliszewskim, opracował m.in. sprawy dotyczące się Polaków na obczyźnie oraz wykaz podróżników i geografów polskich.

Ankieta — Gutenberg — Encykl. Trzaski — Laskowski, *Przegl. Warsz.* 1922 III p. 446 — Smoleński J. *Tamże*, 1923 I p. 435 — Zierhoffer A. *Pol. Przegl. Kartogr.*

1923 I p. 91 — Umiastowski R. *Bellona* T. VIII p. 324 — *Universo* IV. 1923 p. 155, XII, 1931, p. 25; XIII, 1932 p. 362.

Olszewski Franciszek * 1769 r. † 1868 r. w Brodach pod Kalwarią Zebrzydowską, brał udział w różnych kampanjach; żołnierz kościuszkowski, wyemigrował do Włoch, walczył w Legjonach, brał udział w ekspedycji egipskiej, walczył pod Piramidami i pod St. Jean d'Arc, wzięty do niewoli angielskiej, wrócił do Legjonów, wziął udział w wyprawie na San-Domingo, odbył kampanję moskiewską, pojmany pod Borysowem trzy lata przebył na Sybirze, skąd udał się do Szwecji, jako 60-cioletni starzec walczył w powstaniu listopadowem, pod Wilnem poraz trzeci zostawszy jeńcem, ponownie zesłany na Sybir, pozostał do 1837 r. w rotach aresztanckich. W 1845 r. spełniając ślub syberyjski, jako prawie ośmdziesięcioletni starzec udał się o żebraczym chlebie do Ziemi Świętej, poczem jeszcze dwie pielgrzymki odbył do Rzymu i do św. Jakóba w Kompostelli.

Bystroń.

Orda Napoleon * 1807 w Worocewiczach w Grodzieńskim † 1883; kompozytor i literat; wyemigrował po powstaniu listopadowem, podróżował po Europie i Algierze; zesłany za sprawę Konarskiego na Sybir wrócił do kraju 1856 r.

Bolesław z nad. Dniepru (Liwski). *Wędrowiec* 1883, Nr. 27, p. 418—419 — Gutenberg — Janik — Jenike L.: Napoleon Orda *Tygodnik Ilustrowany*, 1883 Nr 18, p. 273—274—Orgelbrand — Plekarski, *Tygodnik Ilustrowany* S. II, XVI, 1875, p. 216 — Pietkiewicz: Napoleon Orda, *Kłosy* 1883 Nr. 933 — *Wędrowiec* 1883, p. 286 — *Kronika*

Rodzinna 1883, p. 320; — *Kurjer Warszawski*, 1883, Nr 100a — Archiwum Rapperswilskl.

Ordyński Paweł, kand. n. prizr. * 4 IX 1884 r. w Moskwie; geograf i podróżnik; był członkiem ros. tow. geograficznego, sekretarz Polskiego Tow. Geograficznego, obecnie dyrektor gimnazjum w Warszawie; odbył w 1905 r. podróż po Syberji, badając progi rz. Jeniseju, góry Sajańskie i Kuzniecki Ałatau, w 1907 podróżował po Kaukazie, w 1912 r. badał obszar wododziałowy rzeki Kamy, Pieczory i Wyczegdy; w 1913 i 1914 brał udział w wyprawie na półwysep Kanin i morze Barentsa, w 1925, 1926, 1927 r. podróżował po półwyspie Bałkańskim, w 1929 r. po Algierze i Tunisie, w 1930 w Alpach, w 1931 w Pirenejach, w 1932 po Egipcie. Ordyński ogłasza artykuły i wzmianki w *Przeglądzie Geograficznym*, *Czasopiśmie Geograficznym*, *Wszechświecie*, *Czasopiśmie Przyrodniczym*, *Morzu* i t. p. m. in: „Szwecja“, *Morze* 1929, „Wyprawa na Pamiry“ *Wszechświat* 1931.

Ankieta — Grigorjew S.: Połuostrow Kanin, Moskwa *Izwiestja Rus. Geogr. Obszczestwa* r. 1913. 1914. 1915.— *Ziemlewiedienije* 1914. 1915.

Ordyński Ryszard * 5. X. 1878 r. w Makowie w Małopolsce; reżyser teatralny i podróżnik; ukończył Wydział Filologiczny na Uniwersytecie Jagiellońskim z tytułem profesora szkół średnich; zajmując się studjami teatru odbywa liczne podróże po Europie zachodniej i Rosji, w 1905 podróżował do Algieru, Tunisu i Biskry, w 1912 r. odbył pierwszą podróż do Stanów Zjednoczonych na „Lusitanji,” ponownie w 1915 r.

i pozostał tam do 1920 r. jako reżyser dramatyczny a następnie dyrektor artystyczny Metropolitan Opera House w New Yorku, gdzie zdobył sobie sławę; wrócił do kraju, jednak często udaje się do Ameryki, mianowicie w 1921, 1923, 1926, 1929, 1932 i 1933. Przebywając w Nowym Yorku odbył kilkakrotnie podróż do Kalifornji, pracował pewien czas jako reżyser filmowy i scenarzysta w Hollywood; w 1918 r. zwiedzał północny Meksyk, w 1923 rezerwy Indjan. Ordyński ogłasza artykuły z podróży swych.

Ankleta — Zieliński Bibl. Migr.

Orzechowski Paweł, mieszczanin z Pragi; odbył dwukrotnie, pierwszy raz wraz z żoną Augustą w r. 1883, pielgrzymkę do Ziemi Świętej, której opis ukazał się p. t. „Pielgrzymka do Ziemi Świętej” Warszawa 1886 i „Wspomnienia z pielgrzymki powtórnie odbytej do Jerozolimy“, Warszawa 1900.

Bystroń

Osada Stanisław * 14. IV. 1869 w Pruchniku pow. jarosławskiego w Małopolsce; działacz emigracyjny i dziennikarz; studjował na uniwersytecie we Lwowie, Genewie i Ameryce; w 1893 wysłany został z Genewy do Ameryki, gdzie pozostawszy na stałe, bierze żywy udział w organizowaniu wychodźstwa i pracuje w różnych czasopismach; był kierownikiem biura chicagoskiego oddziału Rady Narodowej lwowskiej; obecnie redaguje *Sokoła* w Pittsburgu. Osada sporządził cenną statystykę wychodźstwa, stanowiącą część projektowanego wydawnictwa albumowego „Polonia Americana“ i napisał m. in.: „Historję Związku Narodowego Polskiego i rozwój

ruchu narodowego polskiego w Ameryce północnej“, Chicago, 1904. „Jak się kształtowała dusza wychodźstwa polskiego w Ameryce“ Pittsburg 1930 „Prasa i publicystyka polska w Ameryce“ Pittsburg 1930, powieść „Z pensylwańskiego piekła“, 1907 i liczne artykuły w prasie krajowej jako; „Listy z Ameryki“, *Polski Przegląd Emigracyjny* 1909, Nr. 17-22; 1910 Nr. 2 sq. „Nowe Prądy“ *Wychodźca*, 1924 Nr. 81 str.

Ankieta. — Gutenberg — Osada St; Sprawozdanie.... redaktora *Sokoła Polskiego* na zjazd 20 Sok. Pol. w Chicago w r. 1933 b.m. 1933 — Tenże; Prasa i publicystyka polska w Ameryce, Pittsburg 1930. — Jubileusz, 40-letni ... pracy dziennikarskiej red. Stanisława Osady. *Dziennik Zjednoczenia* 1933, 19.VI.

Osiecki Bogumił, kpt.; walczył w Legji Cudzoziemskiej; pamiętnik jego wydał Kraszewski p.t. „Gawędy polskiego legionisty. Od Warszawy do Marokko“ Kraków 1888.

Kraszewski J. J. (Przedmowa do gawęd).

Oslecki Stanisław bierze udział w wyprawie Jodki Narkiewicza w Andy w 1933 r. jako operator filmowy. *Alpiniści polscy wyruszają na szczyt Andów, Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1933, Nr. 206—*Szczyty*, Na najwyższe.. Ameryki. Polska wyprawa alpinistyczno — naukowa. *Kurjer Czerwony*, 1933, Nr. 165 — Zieliński B.bl. Migr.

Ossendowski Ferdynand Antoni, prof. *27.V.1876. w Witebsku; literat i podróżnik; prezes Tow. Literatów i Dziennikarzy Polskich, profesor Wyższej Szkoły Dziennikarskiej i Instytutu Studiów Handlowych i Orientalistycznych; odbył liczne podróże czyniąc badania folklorystyczne i ekonomiczne, podróżował w 1897 r.

po Kaukazie, Krymie, Turcji, 1898 r. po Indjach Brytyjskich, Chinach, w 1899 r. po Syberji zachodniej, południowej, (Ałtaj) i Turkiestanie, w 1900 - 1901 r. po Europie zachodniej i Transwalu, w 1903 r. po Mandżurji, Korei, Chinach, Sachalinie, morzach Behringa, Ochockiem i oceanie Lodowatym, 1904 r. po wschodniej Syberji i Mandżurji, 1919 r. po stepach Kirgiskich i Turkiestanie chińskim, 1920-1921 r. po Urjanchaju, Mongolji, północnym Tybecie (Koko-Nor), Chinach i Japonji, w 1922 r. po Ameryce północnej, 1923 r. po Bałkanach, 1924 r. po Afryce północnej, 1925-1926 r. po francuskiej Afryce środkowej, 1930 r. po Turcji, Palestynie, Syrii i Mezopotamji i Persji. Ossendowski, jeden z najwybitniejszych współczesnych podróżników polskich, pisze powieści podróżnicze psycholog. i histor., które przeważnie są tłumaczone na obce języki, jak: „Ludzie, zwierzęta i bogowie“ (Mongolja, Tybet, Chiny), Poznań, 1929 r. „Przez kraj ludzi, zwierząt i bogów, konno przez Azję centralną“, Warszawa, 1925 r., „W ludzkiej leśnej kniei“ (Mandżurja, Syberja), Warszawa 1923 r., „Od szczytu do otchłani (Mandżurja), Warszawa 1925 r., „Podróż po Afryce północnej“ (Marokko), Lwów-Poznań, 1926 r., „Płomienna północ“ i „Wśród Czarnych“ (Afryka franc.) Lwów 1927, „Gasnące Ognie. Podróż po Palestynie, Syrii, Mezopotamji“, Poznań, 1931 r., „Na szerokim świecie. Powieści psychologiczne, nowele, obrazki i szkice z podróży“, „Pięć minut do północy“ „Iskry z pod młota“ (Poznań 1929 i 1932) „Syn Beliry“ (o mulatach) Warszawa 1932, „Biały Kapitan“, Poznań, 1928, 1926, powieść historyczną na tle walki o morze

XVII w. p. t.: „Pod Polską Banderą“ Lwów, 1929 i wiele innych; wszystkie prawie utwory literackie są przekładane na języki obce; ponad to ogłasza Ossendowski artykuły w prasie na tematy morskie, kolonjalne, podróźnicze i pokrewne, jak; „Przemysł wojenny i Daleki Wschód“, *Bellona*, 1923 r. T. IX, Nr. 1, p. 78-80, „Siła ducha kolonjalnego“, *Morze - Pionier Kolonjalny*, 1928 r. Nr. 3, p. 33, „Sokół pustyni“ (o Motylińskim), Poznań 1928, „Wolność kolorowym ludziom? Garść refleksyj na marginesie wystawy kolonjalnej“, *Kurjer Warszawski*, 1931 r. Nr. 243; obecnie zakończył tom „Cuda Polski“ o Polesiu i opracowuje dzieło podróźnicze p. t. „Azja“.

Ankieta — Ossendowski, *Tygodnik Polski* Harbin 1925 Nr. 150 - *Geographical Journal* 1925, March - Um Ferdinand Antoni Ossendowski. Zur Authentizität. Prüfer und Zeugen. Frankfurt 1925 — *Tęcza*, 1928 r. Nr. 1. (rec. Sokoła pustyni). — (W sprawie Ossendowskiego i polemiki ze Sven Hedinem — obrona wydawcy i odpowiedź Sven Hedina). *Börsenblatt f. d. deutschen Buchhandel*, 1924 r. Nr. 245-264 — Obrona Ossendowskiego przez p.p. Gabr. Bonvalot i G. Saint-Yves *Nouvelles Littéraires* 1824 Paryż. — Zieliński Bibl. Migr. — Zieliński Bibl. Morska. — Kurs Geografii Ekonomicznej świata, wyd. Szkoły Nauk Polskich 1924 r. Warszawa — Kurs Towaroznawstwa Kolejowego Wydane przez Min. Komunikacji w Petersburgu r. 1909. — L. B.: Legendy o morzu polskiem, *Gazeta Warszawska* 1929 Nr. 60. „Lenin“ Ossendowskiego tłumaczony na 20 języków. Rozmowa z laureatem tegorocznej nagrody Tow. Literatów i Dziennikarzy *I. Kur. Codz.* 1933 Nr. 123 — M. K. R.; Do królewszczyny. *Ilustr. Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 32.

Ostaszewski, wziął udział w podróży „Łucji Mał-

gorzaty" Stefana Rogozińskiego w 1882/83; dotarłszy do Kamerunu, zawrócił do kraju.

Rogoziński, (zob. bibliografia wyprawy Rogozińskiego.)

Ostroróg Leon dr. * 1867 w Warszawie † 1932 w Londynie; prawnik i orientalista; syn emigranta z 1848 r. W 1893 r. kierował departamentem otomańskiego długu publicznego, w 1909 był wiceministrem sprawiedliwości rządu tureckiego; przeprowadził prace dotyczące kodeksu cywilnego, karnego, handlowego i morskiego, był arbitrem między Grecją a Turcją; w czasie konferencji pokojowej brał udział w polskiej delegacji w 1919 r. O. tłumaczył „El Mawerdi“ i opatrzył go komentarzami. O. był zięciem sławnego dostawcy broni i bogacza Zacharowa.

Orgelbrand Suplement — Śmierć hr. Leona Ostroroga
Ilustrowany Kurjer Codzienny 1932 Nr. 215.

Ostrowski Edward * 2. VI. 1816 † 24. VIII. 1859; podróżnik; dyrektor szkoły weterynaryjnej w Warszawie, następnie profesor akademii weterynaryj w Charkowie; 1854 wysłany został jako kierownik ekspedycji naukowej na stepy kirgiskie i podał o nich wiadomości przyrodnicze i etnograficzne w pracy: „Listy z podróży do stepów Kirgiz-Kajsackich“, Grodno 1859 2 tomy.

Erlicki: Rys historyczny instytutów rolniczo leśnych, 1877 — Gutenberg — Janik — Korezyński, *Tygodnik Ilustrowany* 1860, Nr. 21 — Kościński: Słownik lekarzów polskich. — Królikowski: O polskich zakładach weterynaryjnych, 1889 — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — **Wielka Encyklopedia.**

Ostrowski Jerzy * 1896; literat; odbył podróż do Brazylii; napisał m. in.: „Ziemia Świętego Krzyża“ Warszawa 1929, „Polacy w Brazylii“ *Nao-koło Świata*, 1929, Nr. 61 i powieści na tle życia brazylijskiego „Cathangara“ Warszawa 1930 „Kobuz“ Warszawa 1931.

Grzymała Siedlecki A; *Kurjer Warszawski*, 1931. Nr. 159 w. — Gutenberg Suplement — Lepecki M. B: Zła książka o Brazylii. *Wychodźca* 1929 Nr. 28.

Ostrowski W. kartograf; bierze udział w wyprawie Jodki Narkiewicza w Andy w 1933 jako kartograf i fotograf.

Alpiniści polscy wyruszają na szczyt Andów, Ilustrowany Kurjer Codzienny, 1933, Nr. 206—Szczyty, Na najwyższe... Ameryki. Polska wyprawa alpinistyczna — naukowa, *Kurjer Czerwony*. 1933, Nr. 165 Zieliński *Bibl. Migr.*

Otwinowski Erazm; † 1610; socynjanin; odbył w 1557 poselstwo do Turcji, gdzie przez długi czas pozostał; z poselstwa zdał relację p. t.: „Wypisanie drogi tureckiej... gdym tam z posłem Andrzejem Bzickim, od króla Zygmunta Augusta posłanym, r. p. 1557 jeździł,“ Kraków 1860

Brückner A.: Dzieje literatury polskiej T. I p. 154-155 — Tenże: Różnowiercy polscy — Tenże (Erazm Otwinowski) *Pamiętnik Literacki* 1907 — Encyklopedia powszechna T XX. 1865 — Grabowski T.: Literatura arjańska w Polsce. Kraków 1908 — Janicki J.: (Przedmowa do „Gulistanu“ Samuela Otwinowskiego) — Juszyński: Dykcjonarz — Korbut: Literatura polska T I. — Kraszewski. J. I.: Podróże i poselstwa. Kraków 1860 — Matkowić P.: Dva putopisa poljskih poslanstva u Carigrad. Zagreb 1891 — Maciejowski: Piśmiennictwo polskie III, p. 439-440—Ple-

bański: Pamiętniki historyczne, wyd. J. I. Kraszewskiego. Księga jubileuszowa — **Starczyński**: Obraz wieku panowania Zygmunta III

Otwinowski Samuel; † ok. 1624, arjanin; orientalista; zm. w Turcji; znawca języków wschodnich, służył początkowo w wojsku, następnie był tłumaczem u Żółkiewskiego. Przebywał 10 lat w Turcji; wrócił do kraju z tytułem sekretarza królewskiego. Otwinowskiemu przypisują przekład na język polski „Gulistanu“ Saadiego, pierwszy przekład na język europejski.

Janicki: I. (wstęp do wydania „Gulistanu“) — Grabowski T: Literatura arjańska w Polsce, Kraków 1908 — Koro-tyński W. (przedmowa do Gulistanu) — Orgelbrand — Święcicki J. A: Najnowsze prace orientalistów polskich zagranicą. *Bibl. Warszawska* 1879, T IV. p. 95-121

Oxiński Tomasz, inżynier * 15. XI. 1882 r. w Warszawie; konsul generalny Peruwji w Warszawie; przebywał w 1909-1910 r. w Peruwji, badając tamtejsze stosunki, podróżował w tym czasie po Boliwji i Kolumbji; w 1910-1911 zwiedzał Afrykę północną od Marokka do Abisynji, w 1919 założył z dr. Okołowiczem Polskie T-wo Kolonjalne, w 1920 P. T. Emigracyjne i był do 1930 członkiem zarządu i komisji rewizyjnej, jest członkiem P. Tow. Geograficznego, kanadyjskiego, kolumbijskiego, peruwjańskiego, członkiem łacińskiej akademji nauk. w Paryżu, czł. akademji w Ljonie, Turynie, Palermo i t. d. Z doświadczeń swych ogłosił kilkaset artykułów w pismach obcych i polskich o stosunkach w Boliwji, Kolumbji i Peruwji ect. m. in.: „Peru otwiera swe podwoje dla wychodźstwa polskiego“, *Wychodźca* 1925 r. Nr. 47, „Polsko-peruwjańskie stosunki

handlowe", *Epoka* 1927 Nr. 27, „Widoki emigracji do Peru", *Wychodźca* 1925 r. Nr. 12, „Kolonizacja Peru", *Przegląd Geograficzny*, 1926, p. 151; wspólnie z R. Ciechanowem napisał: „Augusto B. Leguia. Prezydent republiki Peru", Warszawa 1931 r. oraz wydał: „Krótki podręcznik do nauki języka hiszpańskiego", Warszawa 1926, „Peru" Warszawa 1932 r. w dwu oddzielnych wydaniach; obecnie opracowuje swoje wykłady w Inst. Nauk. Emigr. i Kolonialnych pt. „Polityka Kolonialna", „Polonia contemporanea", Warsz. 1933. Ankieta — Zieliński Bibl. Migr.

Paciorkowski, Edward, publicysta; odbywał w 1933 z ramienia *Kurjera Porannego* podróż do Ameryki Północnej w celu przeprowadzenia studjów nad kryzysem w Stanach Zjednoczonych, przyczem pilnie obserwował tamtejsze wychodźstwo polskie. Ciekawe swe spostrzeżenia podał w cyklu artykułów w K. P. p. t. „Ameryka w kleszczach kryzysu, w tem uwagi dotyczące emigracji polskiej w rozdziałach: „Stare pokolenie naszej emigracji" *Kurjer Poranny* 1933 r. Nr. 249, „Zdrowe prądy wśród młodego pokolenia emigracji", *tamże* 1933 r. Nr. 251.

Paczoski Józef dr. * 1864 w Białogrodzie na Wołyniu, botanik i podróżnik; profesor Uniwersytetu Poznańskiego; zajmuje się głównie geografją i socjologją roślin. P. odbył w 1890 r. wyprawę na stepy Kałmuckie i wzgórze Jergeni celem zbadania granicy florystycznej pomiędzy typem europejskim a azjatyckim; podróżował również wielokrotnie po Krymie i półwyspie bałkańskim i badał specjalnie roślinność stepów Rosji

południowej, Polesia, puszczy Białowieskiej i Karpat wschodnich. Z podróży po wschodniej Rosji publikował spostrzeżenia, jak: „Kałmucy, notatka z podróży odbytej wiosną 1890 r.”, *Wszechświat* 1890, Nr. 24,25, „Stepy Kałmuckie”, *Tamże*, 1891, Nr. 16,17, „Zarys roślinności powiatu dniewprzańskiego, gubernji taurydzkiej” (*w Zagadnieniach Noworos. Tow. Przyrodników*, Odesa 1894, T. XXVI p. 159.)

Ankieta — Wodźlczko: Zasługi naukowe profesora Józefa Paczoskiego, *Sylwan*. 1931, p. 269 — 289. — *Acta Soc. Botanic. Polonicae* 1932, T. IX Supplement.

Paderewski Ignacy, * 18. XI. 1860 w Kuryłówce na Podolu; pianista i mąż stanu, działacz emigracyjny; był w 1919 prezesem gabinetu odrodzonej Polski, najslawniejszy pianista współczesny, cieszący się wielką sławą i poważaniem w kraju i zagranicą; ma stałą siedzibę w Morges w Szwajcarii a od 1891 do ostatniej chwili koncertuje w Stanach Zjednoczonych, gdzie jego koncerty są nieprzerwanym łańcuchem największych triumfów; w Ameryce też, w Kalifornji posiada własność ziemską. P. jest w żywym kontakcie z wychodźstwem polskim w Stanach Zjednoczonych. W czasie wojny zagrzewał skutecznie emigrację polską w Ameryce do tworzenia armji dla Polski i wpłynął na prezydenta Wilsona, iż w słynnych warunkach pokoju znalazło się żądanie niepodległości dla Polski z dostępem do morza. Obecnie przeprowadza zagranicą, tak w Europie jak w Ameryce, nieustrudzenie skuteczną propagandę praw polskich do morza, Gdańska i Pomorza. Z racji nieprzerwanej i wytrwałej działalności

Pad. na polu obrony praw naszych przed forum międzynarodowym V Walny Zjazd Delegatów Oddziałów Ligi Morskiej i Kolonjalnej w 1933 r. nadał Paderewskiemu członkostwo honorowe, uchwalając rezolucję, która brzmi: „Delegaci Ligi Morskiej i Kolonjalnej, reprezentujący wszystkie dzielnice Polski, zebrani na V Walnym zjeździe w Gdyni, ślą Ci, Czcigodny Orędowniku słusznych i niezaprzeczonych praw Polski do morza, wyrazy czci i podzięk za Twoją niezmordowaną działalność na terenie międzynarodowym, prosząc równocześnie o przyjęcie godności członka honorowego Ligi Morskiej i Kolonjalnej”.

Gutenberg—Orgelbrand — Peretjatkowicz i Sobeski — Piłsudski a Paderewski; *Dziennik Zjednoczenia* (Chicago 1933 Nr. 76. — Reiss dr.: Ignacy Paderewski, *Illustr. Kurjer Codzienny*, 1933 Nr. 257.

Palczowski Paweł z Palczowicz; podróżnik; kształcił się w Padwie, w 1599 bawił dłuższy czas w Moskwie; w początku XVII wieku przebywał na Wschodzie, zwiedził za czasów Zygmunta Augusta Niemcy, Włochy, Francję, Holandję, Belgię, Anglię, dalej Indie Wschodnie i Zachodnie, Persję, Arabję i część Afryki przepędzając 16 lat w podróżach; pamiętnik tych podróży zaginął, wspomina jednak o nim Palczowski w przedmowie do „Kolędy moskiewskiej”, Kraków 1609, zawierającej ciekawy opis Wołgi; prócz tego ogłosił Palczowski kilka rozpraw z dziejów walk z Moskwą, organizacji politycznej Wenecji i t. d.

Gutenberg — Korbut: Lit. pol. I — Maciejewski; Piśmiennictwo polskie T III. — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Wiszniewski: Historia literat. T VII, str.

568-569, T IX str 380 — Windakiewicz: Padwa. Kraków 1891 str 23, 25, 62.— Zieliński Bibl. Migr.

Palewski J. ks. redemptorysta; objeżdżał jako misjonarz wschodnią Syberję; był nad Uralem, w Ekaterynburgu, Tiumeniu, Tobolsku, Omsku, Tomsku, Czystie, Harbinie i Władywostoku; stamtąd wraz z innymi misjonarzami odbył wycieczkę na morze na statku Makowskiego, właściciela kopalń na Sachalinie. Misję swą opisał Ks. Palewski we „Wspomnieniach z misji O. O. Redemptorystów na Syberji r. 1908” *Chorągiew Marji* i odbitka Mościska 1909.

Janik — Palewski j. w.

Panek Piotr; działacz emigracyjny; współpracował z Tow. Kolonizacyjno — Handlowem z ramienia którego odbył podróż po Stanach Zjednoczonych; w wyniku tej podróży napisał „Emigracja polska w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej”, *Kwartalnik Naukowy, Społeczny i Polityczny*, 1898 i odbitka Lwów 1898; pisywał do *Gazety Handlowo — Geograficznej i Przeglądu Wszechpolskiego* w kwestjach emigrac.

Pankiewicz Jan, * 22. XII. 1816 w Kopytowie w Lubelskiem † 28. IV. 1899; pedagog, przyrodnik i podróżnik; studjował w Petersburgu; od 1840 wykładał matematykę w zakładach naukowych w Warszawie; w 1840 brał udział w wyprawie eksploracyjnej Baera na Białe morze i ocean Lodowaty.

J. J. B: Jan Pankiewicz, wspomnienie pośmiertne — Orgelbrand.

Pankiewicz Michał (Juljusz) * 29. IX. 1887 r. w Lipsku pow. augustowskiego, działacz emigracyjny

i pionier kolonialny; członek Rady Głównej i Sekretarz Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonialnej, członek Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy, Związku Pionierów Kolonialnych, Naukowego Instytutu Emigracyjnego, b. wiceprezes Zarządu Pol. Tow. Emigracyjnego i b. radca emigracyjny na Amerykę Południową. W gimnazjum grodzieńskim prowadził konspiracyjną organizację młodzieży, w 1905 r. jako członek bojówki P. P. S. dokonał zamachu na rewirowego Grykę, aresztowany trzykrotnie, po przebyciu 2 lat w więzieniu udał się do Lwowa, gdzie studjując prawo, brał czynny udział w pracy organizacji młodzieży postępowej „Życie” a interesując się zagadnieniami emigracyjnymi i narodowościowymi, organizował akcję w sprawie Mazowsza Pruskiego; w 1910 r. udał się do Parany, skąd wróciwszy objechał na własny koszt kilkadziesiąt miast Polski wygłaszając pod egidą Tow. Kultury Polskiej i T. S. L. odczyty z przeźroczami oraz opublikował szereg artykułów o emigracji. W tym czasie wydał własnym nakładem broszurę „Prawda o Paranie”, Warszawa 1910 r., drukowaną poprzednio w *Zorzy*. Po przeprowadzeniu tej akcji na rzecz skupiania wychodźstwa na terenie Parany, udał się P. ponownie do Brazylii, gdzie pracował w szkolnictwie polskim w Araucarji i Nowej Galicji, kontynuował studja prawne w akademji prawniczej w Porto Alegre i na uniwersytecie w Kurytybie, biorąc równocześnie czynny udział w miejscowem życiu polkiem i pisując do pism krajowych. Wróciwszy w połowie 1914 r. do kraju, przebywszy w 1919 r. kilka miesięcy w Ministerstwie Apropowizacji, od stycznia 1920 r. po-

święcał się pracy na polu spółdzielczem i zainicjował m. in. Komisję Porozumiewawczą związków spółdzielczych, której został sekretarzem. W tym czasie zorganizował i zalegalizował „Towarzystwo Przyjaciół Parany”, nawiązał kontakt z T-wem Kolonialnem, przekształconem potem na Polskie T-wo Emigracyjne, został w 1921 r. referentem Urzędu Emigracyjnego, objął wspólnie z Wojciechem Szukiewiczem i Mieczysławem Wajnrybem redakcję *Wychodźcy*. Jako redaktor *Wychodźcy* kilkakrotnie wyjeżdżał do Francji dla zaznajomienia się na miejscu z położeniem emigracji polskiej. W 1925 r. na XII międzynarodowym kongresie rolniczym w Warszawie wygłosił referat „O imigracji rąk roboczych w rolnictwie”; brał od 1923 r. stale udział w posiedzeniach Państwowej Rady Emigracyjnej. W styczniu 1928 r. wyjechał z ramienia Urzędu Emigracyjnego w ekspedycji badawczej do Peruwji wraz z Lepekim i Zarychtą, a po powrocie w lipcu tegoż roku objął zpowrotem redakcję *Wychodźcy*. W 1929 na I zjeździe Polaków z zagranicy będąc członkiem ścisłego Komitetu Organizacyjnego zjazdu, wygłosił zasadniczy referat „Polska a emigracja”. W 1930 r. mianowany został radcą emigracyjnym na Amerykę Południową, który to urząd sprawował przez trzy lata. Jako radca emigracyjny ujawnił wielką aktywność i dużą ofiarność na cele społeczne, doprowadził na terenie Argentyny do konsolidacji organizacyjnej wychodźstwa przez wyłonienie federacji towpolskich „Dom Polski”, zainicjował i doprowadził do skutku, przy pomocy materialnej p. de Rocca, Polki zamieszkałej w Argentynie, realizację idei polskiego

domu w Buenos Aires; dał impuls do założenia w *Missiones* polskiej spółki kolonizacyjnej „*Vistula*”. Na terenie Brazylii z własnych funduszy umożliwił założenie polskiego internatu dla dziewcząt; popierał pobudowanie bursy dla chłopców oraz polskiego kolegium koe-dukacyjnego w Kurytybie, szkoły gospodarczej dla dziewcząt itd. P. zainicjował także akcję zorganizowania ruchu okrętowego. W uznaniu jego działalności na terenie Ameryki Południowej Federacja Tow. Polskich w Argentynie „*Dom Polski*” w maju oraz Centralny Związek Polaków w Brazylii w czerwcu 1933 r. uchwałyły P-owi gorące podziękowanie i uznanie przyczem C. Z. P. wybrał go stałym członkiem Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy. Pankiewicz ogłosił szereg artykułów i rozpraw, jak: „Dola robotnika rolnego we Francji”, *Wychodźca*, 1926 r. Nr. 35, „Kolonizacja a interesy prywatne”, 1928 r. Nr. 47, „Nie wolno milczeć”, 1924 r. Nr. 35, „Ośm lat pionierstwa emigracyjnego”, 1929 r. Nr. 38, „Panama emigracyjna w Panamie” 1929 r. Nr. 13, „Polska a Emigracja”. Referat wygłoszony na plenarnem posiedzeniu Zjazdu Polaków z Zagranicy 14. VII. 1929 r. Nr. 29, „Widoki emigracji do Ameryki brazylijskiej”, 1928 r. Nr. 23, „Widoki kolonizacji w Peru”, (Kalendarz Emigracyjny P. T. S. na r. 1929), „W Warszawie czy w Dahomeju — pod adresem konsula amerykańskiego w Warszawie”, *Wychodźca*, 1924 r. Nr. 4, „Zagadnienie kolonizacji zamorskiej w dobie obecnej”, *Polacy Zagranicą*, 1933 r. Nr. 6; oddzielnie wydał, prócz wymienionej „*Prawdy o Paranie*”, „*Z Parany o Paranie*”, Lublin 1916, „*Polskie*

szkolnictwo we Francji", Warszawa, 1927 r., „W sprawie wychodźstwa polskiego w San-Paulo" Warszawa, 1926, „Ustrój społeczny Montanji Peruwjańskiej a praktyczne wskazania dla osadnictwa polskiego" Warszawa, 1928 r.

Aukieta — A. P.: Piękny odruch patriotyzmu za Oceanem Polonia argentyńska w zgodnej pracy nad budową „Dómu Polskiego", *Expres Poranny*, 1930, Nr. 288 — Canciller, Un... de Polonia noshabla de la immigracion polaca al Uruguay. *Imparcial* 19...., 16 enero — Emigracion, La... polaca para America del Sur. *El Diario*, Montevideo, 1930. 11. VIII — Emigracion, Ena... polaca domina el elemento agricola. *La Epoca*, Buenos Aires, 1930, 20. V. — Pan Taworski przeciwko panu Taworskiemu *Głos Polski*, Buenos Aires 1933, Nr. 626, 3. II — Polacos, Los... cuentan con un hogar comun. *El Eslavo en America*, 1932, 1. II — Pożegnanie radcy Michała Pankiewicza przez kolonję polską, *Głos Polski*, 1933, Nr. 668, 25. III — Propositos, Hay.. de traer al Paraguay una gran partida de inmigrantes Polacos. *El Liberal*, Asnucion, 1930, 19. VII — Wywiad udzielony *Diario de Noite* przez radcę emigracyjnego na Am. Połudn. *Gazeta Polska w Brazylji* 1931, Nr. 34 — Yacimentos, Los... petroliferos de comodo rivadaviva, *La Nueva Provincia*, 1933, 11. II — Życie polskie w Argentynie *Ilustr. Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 91. — Zieliński Bibliografja Migracji.

Pantoczek Franciszek, * 1811; farmaceuta; zesłany w 1845 za sprawę ks. Ściegiennego na Kaukaz, dosłużył się tam stopnia podpułkownika; po 24 latach wrócił do kraju i osiadł w Kielcach. Pozostawił pamiętnik.

Janik — Pamiętnik Franciszka Pantoczka (Pamiętniki Koła Kielczan 1925 — 1927,) Kielce Warszawa 1927 p. 32 — 42.

Papieska Marja; przebywała długi czas w Turkiestanie w Azji środkowej, zaznajamiając się z warunkami społecznymi i ekonomicznymi krajowców oraz europejskich przybyszów; pisywała „Listy ze Wschodu“, *Tygodnik Ilustrowany* 1890. Nr. 50-52, 1891 Nr. 76-77.

Parvex Alfons; przyrodnik i podróżnik; zesłany po 1863 roku, towarzyszył Benedyktowi Dybowskiemu w badaniach fauny Sybiru; badania Parvexa popierali Branicy; zbiory P. znajdują się w Państ. Muzeum Zoologicznem.

Dybowski: Pamiętniki. Lwów 1930 — Jurkowski K.: Dr B. Dybowski, *Tygodnik Ilustrowany* 1884. Nr. 56. p. 52-54 — Sztolcman: Aperçu historique concernant le Musée Polonais d' Histoire, *Prace Zoologiczne P. Pań. Muzeum Przyrodniczego* T I 1921 zesz. I i odbitka Warszawa 1921

Paryski Antoni; dziennikarz i wydawca; pracę redaktorską rozpoczął w 1886 w *Krytyce* w Milwaukee; obecnie jest wydawcą założonego przez siebie największego dziennika i tygodnika *Ameryka -- Echo* w Toledo w Stanach Zjednoczonych. Paryski wydał swoim nakładem do roku 1930 zgórą 2000 książek i broszur, przyczyniając się tem do podniesienia czytelnictwa i uświadomienia narodowego wśród wychodźstwa w Ameryce.

Osada: Prasa i publicystyka polska w Ameryce. Pittsburg 1930

Paszkowicz Adam * 22. IV. 1891 r. w Radomiu pionier kolonjalny i literat; studjował w instytucie komunikacji i na wydziale inżynierji politechniki petersburskiej; w 1912 r. udał się do Turkiestanu na prak-

tykę robót hydraulicznych, poczem zwiedził Chiwę i Bucharę; następnie odbył podróż myśliwską po Turkiestanie od Amu-Darji po granicę chińską, zapuszczając się do Chin, Afganistanu i Persji; w 1913 r. udał się ponownie do Turkiestanu, gdzie pracował przy budowie kanału dla nawodnienia „Głodnego Stepu”, odbył podróż do grobu Tamerlana i do wschodniego Turkiestanu; w 1914-1915 podróżował po Persji, przeprowadzając studia kolejowe i wykonując projekty linii kolejowych; w czasie wojny światowej budował drogi i mosty na froncie anatolijskim w Turcji, poczem osiadł na plantacjach herbaty i mandarynek „Kara-Dere”, które nabył w okręgu batuskim, jednocześnie zajmując się eksportem herbaty i owoców do Rosji północnej, oraz nafty do Konstantynopola, 1919 r. zamieszkał na wyspach Książęcych pod Konstantynopolem i odbywał podróże między Konstantynopolem a Batumem i Baku. W 1920 wrócił do kraju i objął z ramienia Naczelnego Dowództwa W. P. kierownictwo robót obronnych w błotach poleskich. Po wojnie zajmował różne stanowiska w ministerstwach, oraz ukończył szkołę pilotów we Wrzeszczu. W 1924 i 1927 odbył dwie podróże samochodowe po Europie, w 1930 r. wyjechał do portugalskiej kolonii Angoli i osiadł w Lobito, gdzie prowadził fabrykę wyrobów betonowych i zajmował się handlem z murzynami, zasilając prasę krajową korespondencjami. W 1932 r. powrócił do kraju i wygłosił szereg odczytów na tematy kolonialne i podróżnicze. Pasz. napisał m. in.: „Polacy w Angoli” *Kurier Warszawski*, 1931 Nr. 228, „Ramki do fotografii”,

tamże 1931 Nr. 172, „Misja św. Ducha w Cuando“, *tamże* 1931 Nr. 186, „O modach murzyńskich i handlu z Angolą“, *tamże* 1931 Nr. 217, „Zebry“, *tamże* 1931, Nr. 189, „Wyprawa na krokodyle“, *tamże* 1931 Nr. 164, „Wspomnienia z Angoli“, *Światowid* 1932 Nr. 40, „Czy ludożerstwo istnieje jeszcze w Afryce?“, *tamże*, 1932 Nr. 47. „Czy murzynki są piękne?“, *tamże*, 1932 Nr. 44, „Afrykańskie rynki handlowe“, *Kurjer Warszawski* 1932 Nr. 276, „Wystawa misyjna, *tamże*, 1932 Nr. 273, „Historja o czarnej Madame Butterfly“, *Ilustr. Kurj, Codzienny*, 1932 Nr. 172, „Doba na Oceanie“, *tamże*, 1932 Nr. 328, „Misje katolickie w Angoli“, *Misje Katolickie*, i t. d. oddzielnie wydał: „Wśród murzynów w Angoli“, Lwów 1932. i „Listy z Angoli“, Lwów — Warszawa 1932.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migracyjna.

Pausza Antoni (Pawsza), zesłany za powstanie listopadowe; na osiedleniu był ogrodnikiem w Serebiance pod Tobolskiem; wrócił do Kijowa w 1858 r; napisał szczegółowy pamiętnik, ogłoszony przez Iwanowskiego Kraków 1882; W rękopisie pozostał „Pamiętnik własnoręczny“ (z Wołynia i zesłania na Sybir) Rkps. Bibl. Jagiellońskiej Nr. 4508.

Iwanowski: Wspomnienia z lat minionych T. I p. 262-294, Kraków 1876 — Janik — Sybir. Obrazy i wspomnienia. Warszawa 1916 — Zieliński Bibl. Migr.

Paweł ze Skaryszewa † 1482; towarzyszył Szymonowi z Lipnicy do Ziemi Świętej.

Bystrzeń.

Pawlicki Stefan; dr. odbył w 1857 r. na aus-

trjackiej fregacie „Novarra“ podróż naokoło świata; ekspedycja, której celem było ustalenie stosunków z krajami zamorskimi, oraz dokonanie badań naukowych, zwiedziła Malagę, Rio de Janeiro, Przylądek Dobrej Nadziei, wyspy św. Pawła i Amsterdam, Cejlon, Madras, Singapur, Batawję, Manilę, Hong-Kong, Szanghaji, wyspy Karolińskie, Sidney, Aukland, Tahiti i Valparaiso. Streszczenie niemieckiego opisu tej podróży ogłosił Pawlicki p. t. „Podróż fregaty austriackiej „Novarry“ naokoło świata.“ *Biblj. Warszawska* 1868, t. II. p. 18-39; ponadto opublikował rozprawę „Współczesna Abisynja i jej cesarz Teodor II“ *Tamże* 1868 p. 313-337 i „Wycieczka do Św. Petroneli“. *Przegląd Polski* I 1878/79 p. 159-178.

Pawliszak Wacław,* 1868 †1904; malarz; uczeń Brandta; przebywał dłuższy czas w Afryce; malował z zamiłowaniem na tematy wschodnie, jak „Handel niewolnicą“ i in.; zmarł śmiercią tragiczną w sporze z rzeźbiarzem Dunikowskim.

Bystroń — Gutenberg — Orgelbrand Supplement.

Pawłowicz Bohdan, * 2. II. 1899 r. w Warszawie; działacz emigracyjny i kolonjalny i podróżnik; porucznik artylerji; kształcił się w warszawskiej Szkole Sztuk Pięknych; obecnie inspektor okrętowy Min. O. S. statków koncesjonowanych w Polsce dla przewozu emigrantów; jest jednym z inicjatorów i założycieli Związku Pionierów Kolonjalnych; w 1929/30 r. był sekretarzem Rady Głównej Ligi Morskiej i Kolonjalnej, w 1930/31 r. zastępcą sekretarza Instytutu Naukowego Emigracyjnego i Kolonjalnego, w 1930

i 1931 sekretarzem gen. b. Pol. Tow. Emigracyjnego i sekretarzem *Tygodnia Emigranta Polskiego*. W 1921 i 1922 r. zwiedzał południową słowiańszczyznę, w 1923 r. uczestniczył w pierwszej podróży transoceanicznej s. s. „Lwów” do Brazylii jako delegat Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego; w Paranie, gdzie pozostał do 1924 r., pracował w porozumieniu ze Związkiem Tow. Sportowych w dziedzinie harcerstwa, prowadząc m. in. kurs instruktorski przy kursie dla nauczycieli polskich w Kurytybie; w 1928 r., udawszy się na statku towarowo-węglowym „Warta” do Afryki północnej, zwiedził Algier, Tunis i Marokko; w 1931-1932 r. udał się ponownie do Brazylii i zwiedził kolonie polskie w Paranie południowej i Santa Catharina; w marcu 1932 r. zwiedził na zlecenie b. Urzędu Emigracyjnego kolonie nad rzeką Tibagy, w lipcu i sierpniu tegoż roku wschodnią Kanadę; ogółem w latach 1931/1933 r. odbył w charakterze inspektora okrętowego 8 podróży do Ameryki Południowej i Północnej. Pawłowicz publikuje powieści, nowele i artykuły na tematy morskie i kolonialne, jak: „Pionierzy”, powieść o chłopie polskim w Brazylii, Warszawa, 1930 r. „Córka latarnika”, opowieści morskie i egzotyczne, Warszawa, 1930 r. „Franek na szerokim świecie”, powieść morską dla młodzieży, Warszawa, 1927 r. „Morze”, poezje morskie, Warszawa, 1931 r. „Pod polską banderą”, pierwsza podróż przez równik polskiego statku szkolnego „Lwów”, Kurytyba, 1924 r. „Chłopiec z pinjorowych lasów”, Warszawa, 1933 r., „Stolica kawy”, *Głos prawdy*,

1927 r. Nr. 201, „Za Oceanem, wiązanka wrażeń i wspomnień z Brazylii”, *Siew*, 1925 r. Nr. 1—3, 5, 8—14, 16, 18, 22, 25, „Sławne bitwy morskie”, *Morze* 1928 r., Nr. 6, 9, 12. itd. oraz wygłasza w Radjo feljetony morskie np.: „Wśród legionistów Polaków w Marokku”, „Polscy wielorybnicy na South Georgia” „Samocho-dem przez góry Nadziei”, „W dziewiczej puszczy północnej Parany”; opracowuje: „Wyspa św. Katarzyny” powieść z życia najstarszych kolonij polskich w Brazylii i „Korsarz z wyspy żółwia”.

Ankieta — Dębicki Z.: (rec) *Kurjer Warszawski*, 1929 r. 6. IX. — Zarychta (rec) *Polacy Zagranicą*, 1930 r. marzec — Pankiewicz (rec) *Tydzień*, 1929 r. 9. IX. — Rab-ska Z. (rec) *Kurjer Warszawski*, 1927 r. 22. VIII. — *Morze*, 1928 r. Nr. 1 (rec), 1929 r. Nr. 11 (rec)

(Pawłowicz zob. Jabłoński)

Pawłowicz Edward; (* 1825 † 1909 ?); malarz; zesłany był po 1863 do Ołońca potem do Ekaterynosławia; powrócił do kraju w 1867 i osiadł we Lwowie, gdzie został konserwatorem Muzeum Lubomirskich i napisał: „Wspomnienia. Nowogródek — więzienie — wygnanie”. Lwów 1887

Gutenberg — Janik

Pawłowski Krzysztof; wyruszył w 1596 z Gdańska do Lizbony i wziął udział w wyprawie do Indyi Wschodnich, którą opisał w „Peregrynacji do Indyi w roku 1596” wydanej z rękopisu przez Wł. T. Baranowskiego, (Prace komisji do badań nad hist. literatury i ośw. T. I Warszawa 1914).

Baranowski W. Tomasz (wstęp i objaśnienie do „Peregrynacji” p. 245- 247) — Gutenberg — Korbut: Litera-

tura Polska I — Stasiak St.: Les Indes portug. à la fin du XVIe s. d'après la relation du voyage fait à Goa en 1596 par Christophe Pawłowski, gentilhomme polonais. Notes et excursions *Roczniki Orientalistyczne*, 1926, IV. 1929 p. 283-302.

Pazdro Zdzisław, dr. * 13. X. 1903 we Lwowie, geolog, st. asystent Zakładu Geologicznego U. J. K.; odbył podróże naukowe: w 1927 r. po Francji i Szwajcarji, w 1930 po Marokku, w czasie której to podróży zebrał obfity materiał, około 4000 okazów, ofiarowanych potem Zakł. Geolog. U. J. K.; ogłosił: „Wycieczka geologiczna do Marokka“, *Wszechświat*, 1931; opracowuje monografię o Marokku.

Ankieta.

Pelczar Józef Sebastjan, ks. biskup; * 17. I. 1842 w Korczynie w Krośnieńskim † 28. III. 1924 w Przemyśle; od 1899 biskup przemyski; odbył w 1873 r. pielgrzymkę do Ziemi Świętej, którą opisał w książce „Ziemia Święta i Islam, czyli szkic z pielgrzymki do Ziemi Świętej“ 2 tomy.

Bystroń — Orgelbrand — Orgelbrand Suplement — Rudnicki Z. ks. T. J.: Na półwiecze kapłaństwa ks. biskupa Pelczara. *Przegląd Powszechny* 1914. Zesz. 7 — O. Świątek: Świętość kościoła w Polsce. 33 życiorysów, Kielce 1930 str. 319-327. — Podręczna encyklopedia kościelna.

Perkitny Tadeusz inż. leś. * 31. V. 1902. w Poznaniu; leśnik i podróżnik; asystent leśnictwa Uniwersytetu Poznańskiego; odbył przeszło trzyletnią podróż naokoło świata w czasie od 11. IX. 1926 r. do 18. II. 1930 r. wraz z dr. Leonem Mroczkiewiczem. Mając za cel uzyskanie ogólnego poglądu na lasy

i gospodarke leśną, przebył Szwecję, Norwegję, Francję, Brazylję, Argentynę, Paragwaj, Chile, Peruwię, Meksyk, Stany Zjed., Japonję, Chiny, Indochiny, Malakę, Ceylon, Tanganikę, Kongo belgijskie, Senegal, Marokko francuskie i hiszpańskie, poczem zwiedzając Hiszpanję, Włochy, Austriję i Czechy, wrócił do kraju. Koszta powyższej podróży pokrywał wyłącznie z prac wykonywanych podczas samej podróży, pracując w Szwecji jako robotnik fabryczny i mierniczy, we Francji jako drwał i służący, w Brazylii jako robotnik torowy i fotograf wędrowny, w Argentynie jako drwał i robotnik przy pomiarach, w Indochinach jako kierownik wyprawy mierniczej. W czasie swej podróży pracował nad syntezą zagadnień geograficzno-leśnych, utrwalając swe spostrzeżenia w fotografiach, zbiorach botanicznych dla Uniwersytetu Poznańskiego oraz artykułach drukowanych w *Przeglądzie Leśnym*, umieszczając ponad to około 50 korespondencji w *Kurjerze Poznańskim* jak: „Z podróży naokoło świata. Z Parany“, *Kurjer Poznański*, 1927 r. Nr. 542, „W Brazylii“, *tamże* 1927 Nr. 484 Ogólne wrażenia z podróży opracowuje obecnie w książce: „Z dwiema setkami złotych naokoło świata“.

Ankieta.

Petelenz Czesław (Sulistrowski), * I. VI. 1879 r. w Sulistrowej, pow. krośnieński, komandor marynarki wojennej polskiej w st. sp.; członek Ligi Morskiej i Kolonjalnej od 1919 r.; po ukończeniu gimnazjum w Stryju wstąpił w 1897 r. do marynarki wojennej austro-węgierskiej, w której pozostawał do końca października 1918, gdy wraz z inż. Jeziorskim zorganizował bunt

4.500 marynarzy polskich w celu pójścia na odsiecz Lwowa, a będąc członkiem komitetu polskiego w Poli w listopadzie 1918 r. złożył na ręce włoskiego admirała Cangi notę, w której zgłosił pretensje Polski do części floty austro-węgierskiej; za akcję powyższą odznaczony został Krzyżem Niepodległości. Od 1919-1931 r. służył w marynarce wojennej polskiej na stanowisku szefa sztabu, szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej, komendanta Oficerskiej Szkoły Marynarki Wojennej i dowódcy O.R.P. „Wilja”; w 1928 r. organizował w Banku Gosp. Kraj. Wydział Morski, w 1929-1931 r. był przewodniczącym Komisji Odbiorczej okrętów budowanych we Francji. W latach 1899-1901 odbył na krążowniku „Zeuta” podróż na Daleki Wschód, z której to podróży ogłaszał listy pod pseudonimem „Sulistrowski”, wydane jako manuskrypt; odbył kilka podróży po morzu Śródziemnem i poznał dokładnie Adrjatyk i Dalmację, w 1912 r. był zastępcą kom. statku „Najade”, na którym grupa oceanografów i biologów austriackich i polskich odbywała badania Adrjatyku; w 1918-1919 r. służąc w formacjach armii polskiej we Włoszech był komendantem obozu w Santa Maria Copua Vetere. P. Wygłaszał odczyty propagandowe i redagował przegląd flot obcych w *Bellonie*, pisuje do *Przeglądu Morskiego* i innych pism; m. in.: „Przed dziesięciu laty. Wspomnienie marynarza”, *Przegląd Morski*, 1930 r. Nr. 19 i 20. „Na marginesie procesu Edgar Quinet” *tamże*, 1930 r; Nr. 17, „Doświadczenia wojny światowej na morzu”, *Bellona*, 1922 r. T. VI. Nr. 1, T. VII, Nr. 1, „Memento”, *Morze*, 1924 r. Nr. 1, „Obecne nasze korzyści z morza”, *Ku Morzu*, 1927 r. i td.

Ankieta — Jeziorski: *Z Poli do Polski Gazeta Polska* 1933 r. Nr. 214, 215 — Zieliński *Bibl. Morza*.

Pękośławski-Skuba Leon dr. med., * 31 V. 1868 r. w Warszawie; lekarz, orientalista i podróżnik; był ordynatorem kliniki uniwersyteckiej w Warszawie; wysłany w r. 1893 przez Uniwersytet Warszawski na studia lekarskie, zwiedzał zachodnią Europę, kraje morza Śródziemnego i w r. 1895 Bliski Wschód, poczem osiadł w r. 1896 w Mohylowie na Podolu. Pękośławski, poliglota, obok zajęć zawodowych jako lekarz pracuje nad lingwistyką i literaturą arabską i przetłumaczył poemat arabski „Banat Suad”, który w tłumaczeniu polskim z komentarzami i słownikiem arabsko-polskim wydał w Bejrucie 1931 r. W 1931 i 1932 r. odbył ponowną podróż po Egipcie, Libanie, Syrii i Palestynie opisując ją p. t.: „Z podróży po Wschodzie, *Kurjer Warszawski*, 1931 r., Nr. 347, 357, 1932 r. Nr. 15, 16, 46.

Ankieta - Zieliński *Bibl. Migr.*

Piasecki Leon ks. salezjanin, * 26. III. 1889 r. w Pyszący pod Śremem, misjonarz; po ukończeniu gimnazjum i studjów teologicznych w Turynie, udał się w 1921 jako misjonarz do Indyj, gdzie redagował miesięcznik „Salezjan Khabaren”, w języku hinduskim starając się szerzyć znajomość Polski wśród Hindusów nad Bramaputrą; od 1922 r. jest dyrektorem misji ks. ks. salezjanów prowincji indyjskiej Assamu, skąd pisuje korespondencje do pism krajowych, jak *Misje Katolickie*, *Pokłosie Salezj.*, *Przew. Katolicki*. W 1933 r. przybył do kraju i urządził wystawy okazów etnograficznych hinduskich w Warszawie, Ostrzeszowie it.d.

Ankieta - Leon Piasecki ks. Korespondencja z Gauhati *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1931, Nr. 253 - Z działalności misyj katolickich w Indjach. Obszar, ludność, zwyczaje, religja i języki, prace misjonarskie, *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1933 r., Nr. 30 - Zieliński Biblj. Migr.

Piaseczyński Wawrzyn; podkomorzy bractwa, posłował na Krym od Zygmunta III

Orgelbrand — Źródła do dziejów polskich T. II. Listy Zygmunta dotyczące poselstwa Piaseczyńskiego.

Plekarski Edward * 1858 badacz języków i podróżnik; podróżował po Syberji od 1881-1905 badając zwyczaje i język Jakutów; wybitny znawca języka jakuckiego napisał: „Zagadki jakuckie”, opublikowane w *Roczniku Orientalistycznym* za r. 1926 T. IV. 1928 p. 1-59, i „Przysłowia i przypowieści jakuckie”, *tamże*, 1919 — 1924 T II, 1925.

Gutenberg — Małow S. E. (przedmowa do „Zagadek jakuckich”)

Pieniążek — Odrowąż Czesław, * 26 X 1895 r. w Tomaszowicach w Lubelskiem, syn Wojciecha Stan. Michała z Rydzewa, geolog i myśliwy; studjował w Zurychu i w Lozannie. W 1924 - 1925 odbył półroczną wędrowkę geologiczną i myśliwską po Wysokim Atlasie i Ryffie, oraz zwiedził mało dostępne i prawie nieznane wówczas południowe Marokko; w 1927 r. odbył 11 miesięczną wyprawę myśliwską i geologiczną do niezbadanej części południowej Abisynji, na północ od jeziora Rudolf, zbadał masyw górski Kaka, zebrał poważne i ciekawe zbiory fauny oraz minerałów, które częściowo ofiarował Uniwersytetowi Warszawskiemu i Politechnice Warszawskiej; opracował wraz z bratem Jerzym

mapę zwiedzzonej części południowej Abisynji i książkę, którą wydali razem pod tytułem „W cesarstwie Menelika”, Warszawa, 1930 r.

Ankieta — Godlewski St. (rec.) *Gazeta Warszawska* 1930. 26. III. — Kleszczyński Z.: Książki (rec.) *Radio*, 1930. Nr. 6 (4), 26. I — Kobylański Wł.: Trofea myśliwskie z polskiej wyprawy do Abisynji *Światowid* 1932. 3. IX. — Miljonów, Kilka ...okazów fauny w Muzeum Zoologicznem. *Expres Poranny* 1928, 24. XI.

Pieniążek — Odrowąż Feliks z Rydzewa, syn Macieja, podkomorzy wiski, odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej i do Syrii około 1563 r.

— Pamiątka po Feliksie Odrowążu — Pieniążku, *Miesięcznik Heraldyczny* 1930 r. p. 124. — Archiwum rodziny Odrowążów — Pieniążków.

Pieniążek — Odrowąż Jan Kanty, † 1804 r. na wyspie Haiti, syn Jana stolnika łukowskiego z Krużlowej, walczył jako oficer w Legjonach, zginął w boju na Haiti; zwiedził archipelag okoliczny.

Archiwum rodziny Odrowążów Pieniążków — Łuszczyński B.: Monografia rodzinna (Żychliński T.: Złota księga szlachty polskiej).

Pieniążek — Odrowąż Prokop * 1536 † 1589, starosta nowotarski ect., syn Prokopa, starosty sądeckiego, kawaler maltański, rotmistrz J. Kr. Mości, admirał floty maltańskiej w drugiej poł. XVI wieku, zwiedził Palestynę w 1575 r., brał udział w różnych wyprawach Maltańczyków przeciw mahometanom w Afryce i Azji; jako dowódca floty maltańskiej oczyścił morze Śródziemne od rozbójników algieryjskich, pozabierał wiele okrętów nieprzyjaciel-

skich i pogromił Algierczyków na lądzie w Algierze, Tunisie i Trypolisie; w r. 1575 mianowany przez ks. Eman. Sabaudzkiego komandorem orderu św. Łazarza i Maurycego. Na wiadomość o wojnie Batorego z Gdańskiem, pośpieszył do kraju, mimo usiłowań Maltańczyków zatrzymania go, i w walce z Gdańskiem położył nowe zasługi, poczem walczył przy boku króla pod Sokołem, Ostrowem, Pskowem; zamiarom Stefana Batorego powierzenia mu utworzenia nowej floty polskiej, położyła kres śmierć króla.

Bystrzeń — Orgelbrand — Łuszczyński: Monografia rodzinna. — Paprocki: Herby rycerstwa polskiego, Kraków 1857, str. 508—511 — Plater.

Pieniążek — Odrowąż Stanisław; † około 1509 r., z Krużlowej, syn Jana, kasztelana sandeckiego, zmarł w czasie podróży morskiej i wyprawy na Wschód, pochowany na Cyprze.

Łuszczyński: Monografia rodzinna (Żychliński: Złota księga szlachty polskiej) — Paprocki: Herby rycerstwa polskiego, Kraków 1858 r.

Pieniążek — Odrowąż Wojciech Stanisław Michał, z Rydzewa * 28. IX. 1836 r. w Kalinowcu na Kujawach, † 2. VII. 1902; właściciel Kalinowca i Tomaszowic, walczył w powstaniu styczniowym jako rotmistrz i dow. oddziału kawalerji Działyńskiego, zesłany do Wiatki zwiedził bliską Syberję i pozostawił pamiątnik swej podróży wygnańczej, który zaginął w czasie wojny.

Archiwum rodziny Odrowążów—Pieniążków. — Archiwum Akt dawnych. Akta audytorjatu polowego Nr. 302 — Dąbrowski (Grabiec): Powstanie styczniowe — W rocznice czterdziestą powstania styczniowego, Lwów 1903, str. 122 —

Archiwum Centralnej Biblioteki Wojskowej. Akta Komisji kwalifikacyjnej weteranów powstań narodowych. Lista 19. — *Dziennik Poznański* 1863, 20.V.

Pieślak Alojzy; zesłany z Kroż w r. 1823 brał udział w wyprawie do Chiwy.

Łosijewski M. W.: Zapiski Al. P. Soobszcził... *Istoriczeskij Wiestnik* 1883 T. XIII wrzesień.

Pietraszewski Ignacy * 1797 (1799) na Warmji † 15. XI 1869; orientalista, sinolog; członek Akademii Umiejętności; wysłany został przez rząd rosyjski z poselstwem do Konstantynopola, potem w 1836 do Salonik, w 1837 został wicekonsulem w Jaffie; przeniesiony w 1840 do Konstantynopola, 1842 r. powołany został na katedrę języka tureckiego w Petersburgu i wykładał tam do 1845, od 1845 do 1857 był lektorem języków wschodnich na uniwersytecie berlińskim, poczem wysłany został jako tłumacz poselstwa pruskiego do Persji. Za czasów pobytu w Palestynie, w czasie różnych podróży, jakie odbywał, zebrał wielki i rzadki zbiór numizmatów. P. napisał szereg dzieł dotyczących stosunków Polski z Persją, słynne studja francuskie o gramatyce języka zendyjskiego; zajmował się również pierwotnemi dziejami Słowian; ogłosił m. in.: „Abrégé de la grammaire zend“ Berlin 1861, „Deutsche Übersetzung der Bücher des Zoroaster“, Berlin 1864, 2 t., „Nowy przekład dziejopisów tureckich, dotyczących się historii polskiej“, Berlin 1846, „Zend — Avesta ou plutôt Zen — Dasehta, expliqué d'après un principe tout à fait nouveau“, Berlin 1838, „Dziesięcioletnia podróż po Wschodzie“, Warszawa

1872, „Lata moje młode w podróży przez B. K. P.“
Warszawa 1852.

Adamowicz B.: *Triumf Żółtych* Warszawa 1927 — Bystroń — Gutenberg — Kirkor A. H.: Ignacy Pietraszewski Wilno 1861 — Muchliński A. *Kurjer Wileński* 1861) 20. I Orgelbrand — Piepaj. Powieści bramina indyjskiego Wilno 1919 — Robiński Sew. dr.: Ignacy Pietraszewski. *Tygodnik Ilustrowany* 1860 Nr. 99 — Sawaszkiewicz L.: *Le genie de l' Orient. Le cabinet musulman de Mr. Pietraszkiewicz, Bruxelles* 1846 — Stanisław T.: *Orjentalistyka w Polsce w XIX w. Kurjer Literacki Naukowy* 1933 Nr. 24 — Wypadki z dziejów Polski styczność z dziejami Turcji mające od początku zjawienia się Turków w Europie do 1774 r. Materiały do historii polskiej z kronik tureckich zaczerpnięte. tłumaczenie J. P. Rękopis Arch. Rapperswilskiego Nr. 598.

Piśkowski Tadeusz * 30 VIII. 1896 w Łodzi, ogrodnik i fotograf, podróżnik i pionier kolonialny; członek Związku Pionierów Kolonialnych; pracował w 1924 we Francji jako ogrodnik, biorąc czynny udział w życiu emigracyjnym; w 1926, w poszukiwaniu terenów kolonialnych, zwiedziwszy Francję udał się z Bolesławem Dynowskim do Tunisu, gdzie stracił towarzysza podróży, potem zwiedził Algier, stamtąd z Wiktorem Nackiewiczem udał się statkiem do Oranu, potem do Casablanca; w początku 1927 r. objął stanowisko zawiadowcy stacji Bon-Juiba, 80 klm. od granicy niepodległych Berberów Średniego Atlasu; oddając się tutaj studjom etnograficznym i narzecza berberyjsko-arabskiego, zwiedzając przytem całą wschodnio-środkową połącz Algieru; pod koniec tegoż roku wrócił do kraju. W grudniu 1928 wyruszył ponownie do Afryki jako członek eks-

pedycji Franciszka Łypa do Angoli, w Lizbonie jednak, odłączywszy się dla braku pieniędzy, przeniósł się sam na teren, gdzie pracował pewien czas i w 1930 udał się do Angoli; tam zatrudniony był jako portrecista, poczem ruszył na wysoki płaskowyż drogą lądową, badając języki i obyczaje tubylców oraz zbierając materiał dla celów kolonizacyjnych; w sierpniu tegoż roku skierował się do Huambo, gdzie współpracował z ekspedycją Kłobukowskiego i Jesionowskiego, podróżując po płaskowyżu Benguela; w końcu 1930 opuścił ekspedycję i skierował się do Lubango, zwiedzając okoliczne fazendy-misje katolickie w Huita i Tchivingui; ostatnio zajął się pracą fotografa i portrecisty w Mossamedes; po półrocznym pobycie tamże popłynął żaglowcem do Bomy (2000 klm.) i przyjął pracę w towarzystwie eksploatacji lasów dziewiczych; w lipcu 1932 r. wrócił do kraju i przygotowuje się do nowej podróży. Wszystkie podróże odbywał własnym kosztem, pracując na postojach i zasilając prasę krajową i emigracyjną w Paryżu korespondencjami jak: „Kartki z podróży po świecie”, *Ognisko* (Paryż, 1926, „Mezian radi, mezian błęd dżalek”, *Ra* 1928, Obecnie opracowuje rzecz o czarnym lądzie.

Ankieta — Pożyteczna podróż po świecie, *Ognisko* (Paryż) 1926, — Tadeusz Pigłowski, *Noticias do Huila*, 1928, — Quartera (T. Pigłowski) *Planaito* (Huambo) 1928.

Pilat Stanisław; 1802 † 1866; autor dramatyczny; pojmany pod Boremlem w powstaniu listopadowym zesłany do Staupola na Kaukazie, potem do Piaty-

horska wreszcie, za odmowę podpisania zgody na służbę, zesłany nad morze Kaspijskie, jako obywatel austriacki wrócił w 1835 do Lwowa. Ogłosił „Ustęp z pamiętników... z czasu niewoli na Kaukazie z lat 1831 - 1835 (Album Lwowskie Lwów 1862, p. 123 - 150)

Janik — Zawadzki Wł: Stanisław Pilat. Biografia *Dziennik Literacki* 1866, Nr. 37-40.

Piłsudski Bronisław; * 1866 w Zułowie pow. święciańskiego 1918 w Paryżu; etnograf i socjolog; brat Józefa Piłsudskiego; zamieszany, jako student uniwersytetu petersburskiego, w spisek na Aleksandra III, zesłany został w 1886 na 15 lat do katorgi na Sachalinie; na osiedleniu zabrał się do badania kultury Ajnów, Gilaków i Oroczonów, w 1899 został kustoszem muzeum we Władywostoku. W 1903 r. brał udział w ekspedycji naukowej Sieroszewskiego na wyspę Hokaido (Jesso) i do Japonji i badał życie tamtejszych Ajnów; po skończonej wyprawie udał się do kraju, lecz niebawem wrócił na Sachalin, by po wybuchu rewolucji udać się w 1906 przez Japonję, Amerykę i Francję do kraju, gdzie przebywał stale w Krakowie i na Podhalu; w 1911 założył przy Towarzystwie Tatrzańskiem sekcję etnograficzną, której został przewodniczącym, prowadził studia etnograficzne nad góralami; w czasie wojny światowej wyjechał zagranicę, przebywał zrazu w Szwajcarii, potem w Paryżu. Na Sachalinie nauczył się trzech języków tubylców, założył Ajnom szkołę i pozyskał przyjaźń wszystkich trzech plemion; przez młodzież Gilaków zwany był bratem. P. zebrał około 10000 wyrazów ajnowskich, 6000 gilackich, 2000 oro-

czońskich ponadto 100 wałków fonograficznych i wiele fotografii. Piłsudski, który wraz z Sieroszewskim, należy do bardzo nielicznych znawców Ajnów, ogłosił szereg prac o tych plemionach oraz z zakresu ludoznawstwa krajowego, o Polakach na Syberji i t.d. jak, „Materials for the Study of the Ainu Language and Folk-Lore, *The Athenaeum*, 1912, Nr. 4449, „Poezja Gilaków”, *Lud* 1911, T. XVII, zesz II-III, i odbitka, Lwów 1911, „Szamanizm u tubylców na Sachalinie”, *tamże*, 1909, 1910, „Trąd wśród Gilaków i Ajnów”, *tamże* 1912, R. XVIII, zesz I-III, i odbitka. Lwów, 1912, „Aborygeny o Sachalina” 1909, „Polacy w Syberji”, *Le Puy* 1918, „Poród, ciąża i poronienie u tubylców Sachalinu” 1909.

Gadomski A.: Polscy odkrywcy i podróżnicy (Kalendarz „Il. Kurjera Codziennego” na r. 1929) — Gutenberg — Janik — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand Supplement — Sieroszewski W.: Bronisław Piłsudski, *Rocznik Podhalański* 1914-1921. p. III — XXX — Zieliński Bibl. Migr. — *Świat* 1908 Nr. 12 — *Tygodnik Ilustrowany*, 1913 — *Wiedza i życie* 1930 Nr. 1.

Piłsudski Józef * 5. XII 1867 w Zułowie pow. święciańskiego, twórca niepodległościowego ruchu zbrojnego i Legionów Polskich w czasie wojny światowej, pierwszy Naczelnik Państwa, pierwszy Marszałek Polski, minister Spraw Wojskowych; członek honorowy Ligi Morskiej i Kolonialnej; wydalony w 1885 z uniwersytetu charkowskiego za udział w rozruchach studenckich, wmieszany w spisek na cara Aleksandra III, zesłany został w 1887 r. na pięć lat na Syberję wschodnią początkowo do Kirińska nad Leną potem do Tun-

ki, gdzie zetknął się z Bronisławem Szwarem; w 1892 powrócił do kraju, organizował ruch zbrojny, został w 1900 aresztowany, uciekł z cytadeli, przebywał pewien czas w Londynie, skąd wrócił do kraju i osiadł w Krakowie, prowadząc dalej propagandę ruchu zbrojnego. Po wybuchu wojny rosyjsko — japońskiej udał się do Tokio, aby omówić z rządem japońskim współdziałanie z ruchem zbrojnym w Królestwie Kongresowem. Marszałek Piłsudski jest autorem licznych prac publicystycznych i historyczno-wojskowych. W 1930-1932 ukazały się pod redakcją Michała Sokolnickiego zbiorowo wydane prace Piłsudskiego pt.: „Pisma — mowy — rozkazy”.

Cepnik Henryk: Józef Piłsudski - Dąbrowski Józef: Czerwona Warszawa — Dmowski Roman: Historia szlachetnego socjalisty, *Przegląd Wszechpolski* 1903 — Gutenberg — Hincza St.: Pierwszy żołnierz odrodzonej Polski. Łódź 1928 (z bibliografią) — Jellenta: Józef Piłsudski jako pisarz i mówca. Warszawa 1929 — Jędrzejewicz Janusz: Józef Piłsudski ze sł. wstępem A. Struga, Warszawa 1920 — Konopka i Zygmuntowicz: Józef Piłsudski. Bibliografia, Warszawa 1925 — Kosiński: Karta z dziejów przyjaźni (Witkiewicz i Piłsudski) *Polska Zbrojna* 1929 Nr. 77 a — Lepecki M.: Z Marszałkiem Piłsudskim na Maderze, Warszawa, 1932 — Tenże: Podróż do Egiptu, Warszawa 1933. — Tenże: Józef Piłsudski na Syberji. *Polacy Zagranicą* 1933 Nr. 3 — Krupiński A.: Pieśń o Józefie Piłsudskim. Antologia. Zamość 1929 — Malinowski Pobóg Wł.: Symbol bohaterstwa. Złoczów. 1928 — Pomarański St.: Józef Piłsudski, życie i czyny. Zamość 1931. — Richter B.: Marszałek Piłsudski w Egipcie *Gazeta Polska* 1932 N 83 — Rzymowski W.: Jak Józef Piłsudski walczył o Polskę. Zamość 1919 — Sieroszewski W.: Józef Piłsudski, Piotrków 1915 Zamość 1921 — Sochaniewicz K.: Józef Piłsudski jako historyk. *Gazeta*

Lwowska 1928. Nr. 139 — 142 — *Starzewski* Jan; Józef Piłsudski, zarys psychologiczny. Warszawa 1930 — *Zielińska* Halina: Biblijografia niepodległościowa *Niepodległość* 1930.

Pindor Jan dr. ks. pastor; * 5.XII. 1852 w Górnej Lesznej na Śląsku Cieszyńskim, † 4. XII 1924 r. w Cieszynie; odbywał podróże po Angli w 1862, 1893, 1906 i 1907 oraz 1893 jako przedstawiciel ewangelików polskich do Stanów Zjednoczonych, gdzie w licznych konferencjach i przemówieniach publicznych wykazywał polskość Śląska Cieszyńskiego, wzbudzając zainteresowanie protestanckiego świata anglosaskiego w historycznych losach ludu cieszyńskiego. O podróżach swych pisał: „Wspomnienia z podróży do Ameryki“, Cieszyn 1894, „Wspomnienia z podróży do Londynu“, *Przyjaciel Ludu*, 1893 i oddzielnie Cieszyn 1893: Ankieta

Piotrowski — *Korwin* Rudolf * 1814 w Kamieńcu † 1883 w Paryżu; „Californian pionier“; wyemigrował do Francji; po upadku Ludwika Filipa w 1848 udał się do Ameryki, gdzie trzydzieści lat pracował w kopalniach złota i srebra; z pierwszego dorobku nabył znaczny obszar ziemi pod San Francisco i założył tam kolonję „Sebastopol“, podczas wojny domowej popierał unionistów, zaco gubernator Kalifornji, Pachaco, wyjednał mu wpływowe stanowisko; P. był założycielem stowarzyszenia polskiego w Kalifornji; pod koniec życia wrócił do Paryża, gdzie zaniemierzawszy, zmarł.

Pol: *Z poza oceanu. Kurjer Warszawski* 1883. Nr. 126.

Piotrowski Rufin * 1806 na Ukrainie † 1872; żołnierz i emisariusz; brał udział w powstaniu listopadowym, po którym wyemigrował do Francji; wróciwszy do kraju jako emisariusz Tow. Demokratycznego, uwięziony, w 1843 zesłany został na Sybir, skąd po 10 miesiącach uciekł w 1846 r. i osiadł w Paryżu, gdzie przez 17 lat był profesorem w szkole Batignolskiej, wreszcie przeniósł się do Małopolski. Przygody swe a szczególnie fantastyczną ucieczkę opisał w „Pamiętnikach z pobytu na Syberji“, Poznań 1860 — 1861, tłumaczonych na sześć języków; „Memorial d'un deporté“, Biblj. Rapperswilska Rękop. N 478 „Ucieczka z Syberji przez niego samego opisana z obrazkami i mapką“ Kraków 1902.

Janik — Orgelbrand — Habura Fr.: Mowa przy odsłonięciu i poświęceniu grobowca śp. Rufina Piotrowskiego na cmentarzu tarnowskim 1876. Tarnów 1876 — Zieliński Bibl. Migr.

Piotrowski Wacław Wieńczysław * 28. X. 1880 w Czernihowie nad Desną, rolnik, podróżnik i pionier kolonialny; w 14-tym roku życia, w drodze do Turcji, ujęty w Chocimiu, odstawiony został do domu; po ukończeniu szkoły udał się przez zieloną granicę na studia do Szkoły Rolniczej w Dublanach, poczem w 1899 wybrał się do Ameryki, lecz aresztowany na Śląsku, odstawiony został do granic Rosji; za udział w akcji 1904-1905 aresztowany, więziony na pawiaku, deportowany został w głąb Rosji; w 1906 wyemigrował do Brazylii i osiadł w Affenso Penna w Paranie, pierwszej kolonii próbnej w stepie parkowym; na kolonii tej wprowadził

siew i uprawę prosa, arbuzów, grochu oraz próbował uprawy pszenicy polskiej i stepowego ryżu; równocześnie czynił wycieczki wgląb stanu, trudniąc się handlem wymiennym, kupnem i tresowaniem półdzikich koni, oraz brał żywy udział w akcji społecznej kulturalno-oświatowej. W 1908 wyjechał do Europy i pobywwszy we Francji, Holandji i Szwajcarji osiadł w kraju. W 1913 r. wrócił do Affonso Penna. W 1914 zorganizował z pięciu Polaków pieszą podróż naokoło świata; podróżnicy przeszli około 3000 klm. przez puszcze, góry i pampasy Parany, Rio Grande do Sul, Sta Cathariny i Urugwaju: wobec wybuchu wojny udał się do Legjonów we Francji i zaciągnął się do Bajończyków, w 1916 r. przez Skandynawję, ocean Lodowaty i morze Białe udał się z Świrskim na Murman, dotarł na Wołyń, brał udział w bitwie pod Kaniowem, ruszył w 1918 r. na Syberję, zwiedził Ural, Kubań i t.d. i dotarł do Minusińska, dłuższy czas przebywał w górach Sajańskich w okolicach Tabat, na pograniczu Mongolji; drogą powrotną Jenisejem przez Krasnojarsk dostał się do Irkucka, skąd po kilkumiesięcznym pobycie przez Bajkał i wschodnią Syberję powędrował do Harbina. W 1919 r. zwiedził część Mandżurji, pobraże Ajanu, ujście Amuru, Sachalin i kraj Usuryjski. W 1920 r., jako delegat Polskiego Czerwonego Krzyża udał się przez północną Mandżurję do Błagowieszczeńska i Chaborowska. W zamiarze uzyskania środków na powrót do kraju zwiedził brzegi Ajanu, poszukując złota i handlując skórkami dzikich zwierząt. W 1921 i 1922 przebywał w Japonji redagując w Tokio *Echo Dalekiego Wschodu*

równocześnie czyniąc wycieczki w głąb Japonji. Ponad to redagował na Wschodzie „*Harcerza, Opiekę Społeczną w Charbinie*“. W czerwcu 1922 r. przez Szan-haj, Konkong, Sing, Cejlon i kanał Sueski wrócił do Polski, gdzie jest burmistrzem m. Skidla. W czasie swych podróży ogłaszał w czasopismach różnych krajów korespondencję z podróży, utwory podróżnicze beletrystyczne, opisy przygód, szkice z zakresu folkloru oraz wyjątki z dziennika podróży, jako to: „*Brazylja. Z wrażeń i wspomnień*“, *Przegląd* (Harbin), 1920. „*Drogami pierwszych emigrantów polskich. Z pieszej wędrówki po Brazylii*“, *Wychodźca* 1928 r. Nr. 12, 13, „*Groby Tokugarów w Tokio*“, *Echo Dalekiego Wschodu*, 1922, „*Nad Amurem*“, *Dzień Polski*, 1922, Nr. 7, „*Na łowach w Brazylii*“ *Wychodźca*, 1929, Nr. 4, „*Pod polską banderą na morzach Dalekiego Wschodu*“, *Morze*, 1923, Nr. 3, p. 18-20, „*Polskie kolonie w Ameryce południowej*“, *Czyn Młodzieży*, 1926, „*Prawo gościnności*“, *Wychodźca*, 1928, Nr. 9, „*Przebudzenie się. Nowela z życia Tata-rów minusińskich*“, *Polski Kurjer Wieczorny Dalekiego Wschodu*, 1919, „*Roślina jako lekarstwo*“, *Wiedza i Życie*, 1927, „*Tam gdzie banan dojrze-wa*“, *Wychodźca*, 1927, Nr. 48, 49, „*U pen-tsi. Le-genda Wschodu*“, *Dziennik Płocki*, 1923, „*W kra-ju Botokudów*“, *Wychodźca*, 1928, Nr. 3, 4, „*W stepach Abkanu*“, *Dziennik Poznański*, 1924, Nr. 270, „*W świętyni Daosów*“, *tamże*, 1927, „*Wycieczka na szczyt Arama-Yamy*“, *tamże*, 1923, 5, 6, 8, 9, 10 stycznia, „*Z dziennika poszukiwacza złota w Paranie*“, *Wy-*

chodźca, 1927, Nr. 8-19, „Z kraju minusińskiego do Mandzurji”, *Polski Kurjer Wieczorny Dalekiego Wschodu*, 1919, „Z pieszej podróży naokoło świata”, *Polak w Brazylii*, 1914, Oddzielnie wydał „Opowiadania parańskie”, Grodno 1928, „Z cudownych powieści dalekiej Japonji”, *Płock*, 1923.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr.

Pisuliński Antoni, * 1. VII. 1860 r. we Lwowie, podróżnik i eksplorator; emerytowany dyrektor Kasy Oszczędności w Ropczycach; po ukończeniu szkoły średniej pracował pewien czas w instytucjach finansowych; w 1884 r. pod wrażeniem świeżych odkryć Stanleya, wyruszył wraz z Władysławem Jautzem do Kairu, by tam połączyć się z inicjatorem wyprawy, Stanisławem Stebleckim, bawiącym tamże i jego bratem Kazimierzem, aby wspólnie przejść Afrykę od ujścia Zambezi do ujścia Kongo przez niezbadany dotychczas kraj. Nie przyjęci jako cudzoziemcy do wyprawy Serpa-Pinty, zwróciwszy na siebie uwagę kierownika domu handlowo-eksploracyjnego Sharrer Tiede et Co, wstąpili do rzeczonej firmy, mającej na celu nietylko handel, lecz także zbadanie wnętrza kraju nad Zambezi i dopływem tejże Szirą pod względem możliwości nabywania terytorjów od królików murzyńskich pod ewentualne plantacje, kopalnie etc, oraz nawiązywanie z nimi stosunków handlowych, zakładania faktoryj, zaprowadzenie możliwej komunikacji wodnej między temi stacjami a wybrzeżem. — W ten sposób uzyskali sposobność zaznajomienia się z dolną Zambezą i Szirą oraz położonemi tam krajami. W 1885 r. wyjechał

Pisuliński z wyprawą na Zambezi mając za zadanie założenia faktorji w Tete, skąd miał robić wyprawy dalej wgląb, aż do ujścia rzeki Luangwy od północy i zbadania tam możliwości handlowych i komunikacyjnych. W Tete pozostawał Pisuliński do 1887 r., do zlikwidowania faktorji wskutek zatargu z Portugalczycami, którzy niechętnie tam widzieli cudzoziemców i nabył wraz z Stebleckimi faktorję Szamu, założoną przy ujściu Zambezi i Sziry przez Stebleckich i Jautza, która to faktorja uważana była wówczas zawsze za placówkę polską. Faktorję tę pionierzy polscy prowadzili do 1890 r. na własny rachunek i opuścili ją dopiero po podpaleniu magazynu i stratach, jakie tam ponieśli; w 1891 bracia Stebleccy przenieśli się w góry Shire-Highlands, a Pisuliński, rozchorowawszy się na malarję, wrócił do kraju, skąd powrócił w tymże roku nad Zambezi, zajmując się transportem materiałów rządu angielskiego, przeznaczonych na górną Szirę i jezioro Njassa do terytorjów, nad któremi 1890 r. Anglja rozciągnęła protektorat; w r. 1893 z powodu choroby opuścił Afrykę. W czasie swego pobytu w Szamu, jako zapalony myśliwy urządził dwie wyprawy na słonie nad górną Szirą, w kraju wolnych naówczas jeszcze ludów kafejskich, przyczem zwiedził południowy brzeg Njassy. Podczas dziesięcioletniego pobytu w Afryce Pisuliński kolekcjonował przedmioty etnograficzne i przyrodnicze, z czego wiele zmuszony był sprzedać na miejscu, wiele uległo zagładzie w czasie pożaru magazynu w Szamu, resztę zaś przywiózł do kraju, z czego część ofiarował Uniwersytetowi Jagiellońskie-

mu (owady), część odstąpił prof. Jelskiemu, oraz prof. Kulczyńskiemu (pajaki). Przedmioty etnograficzne oraz osobiste trofea myśliwskie, a także notatki przyrodnicze i folklorystyczne — uległy grabieży w czasie wojny światowej. Pamiętnik z pierwszej wyprawy ogłosił Pisuliński w *Łowcu* 1896 r. oraz oddzielnie p. t. „Szlakiem słońia afrykańskiego”, Lwów — Warszawa, 1927 r.; od 1927 r. drukuje cykl szkiców p. t. „Obrazki z życia egzotycznych zwierząt łowczych”, oraz przygotowuje pracę o drugiej wyprawie nad Górną Szirę.

Ankieta — Archiwum Związku Pionierów Kolonialnych, List z dn. 2. VI. 1931 r. — Pisuliński Antoni: Szlakiem słońia afrykańskiego, Lwów — Warszawa, 1927 r. — Srokowski St., *Przegląd Geograficzny*, 1932 — Ziembicki W.: Antoni Pisuliński *Łowiec* 1927, Nr. 5 p. 86-87.

Pisuliński Konstanty, * w 1861 r. we Lwowie. Wyemigrował do Ameryki północnej w r. 1882-3. Po rozmaitych przejściach osiadł w r. 1886 w Buffalo, gdzie wspólnie z J. Zawiszą założyli drukarnię polską, drukując dla komitetu parafji św. Wojciecha *Dzwonek* przeznaczony dla ludu polskiego. Później drukowali i redagowali tygodnik *Ojczyzna*. W r. 1888 wrócił ciężko chory K. Pisuliński do kraju, gdzie wkrótce zmarł.

Ankieta (Inf. p. Ant. Pisulińskiego)

Pitułko Leon † 1918; geolog; badał Ural w 1916 — 1918.

Piwowar Adam dr. * 29. X. 1874 w Dąbrowie Górniczej, geolog i podróżnik; prezes Rady Miejskiej Dąbrowy Górniczej, członek Komisji Fizjograficznej

Polskiej Akademji Umiejętności, profesor Państwowej Szkoły Górniczej w Dąbrowie Górniczej; wyższe studia przyrodnicze, specjalizując się w geologii, odbył w Zurychu; w 1903 r. za pracę niepodległościową osadzony w X pawilonie, poczem zesłany został nad Morze Białe do Archangielska; odznaczony Krzyżem Niepodległości. W Archangielsku opracował część katalogu rozumowanego zbiorów przyrodniczych archangielskiego muzeum polarnego; w 1905 r. powierzono Piwowarowi kierownictwo wyprawy polarnej na Nową Ziemię dla zbadania geologicznego pochodzenia cieśniny Matoczkin Szar, łączącej ocean Lodowaty (morze Barents'a) z morzem Karskiem; w czasie trzechmiesięcznego pobytu na Nowej Ziemi, po przepłynięciu całej cieśniny od oceanu Lodowatego do morza Karskiego, Piwowar stwierdził, wbrew orzeczeniom Czerzynszewa z 1895 r., że cieśnina ta nie jest erozyjnego, lecz dyzlokacyjno—tektonicznego pochodzenia; ponadto w czasie dalszego przedzierania się już lądem wpoprzek całej wyspy, poczynił szereg niespodziewanych odkryć geograficznych, jak: na południowo—wschód od ujścia rzeki Czirakina odkrył wyniosłą wyżynę centralną z lodowcami alpejskiego typu, tworzącą wododział, zasilający na zachodzie rzekę Czirakina, a na wschodzie odkrytą i nazwaną przez Piwowara rzekę Nałkowskiego. Z wyprawy swej przywiózł Piwowar cenną kolekcję geologiczną, ponadto odkrył złoża rud: żelaza, miedzi, ołowiu, pokład węgla kamiennego i marmuru; kolekcję etnograficzną z tej wyspy ofiarował muzeum w Archangielsku; sprawozdanie z ekspe-

dycji złożył władzom gubernialnym a ponadto ogłosił opis swych badań geologicznych i odkryć geograficznych p. t. „Z wyprawy na Nową Ziemię“ *Przegląd Geograficzny* 1925 r.; szczegółowy referat o rezultatach wyprawy wygłosił na ogólnym Polskim Zjeździe Przyrodników w Warszawie. Po powrocie z wygnania zajął się zgromadzeniem materiału do monografii geologicznej Zagłębia Dąbrowskiego, w związku z czem opublikował szereg prac w pismach naukowych i periodycznych.

Ankieta.

Podlewski Adam pisarz i podróżnik; podróżował 1882 — 1883 po Europie i Algierze, w 1884 po Meksyku pisując „W Portugalji“ *Kronika Rodzinna* 1882, p. 587, 621, 649, 684, 713, 751, „W pobliżu Sahary. Wspomnienie z podróży. Algier“, *tamże* 1883, p. 427, 463, 497, 524, 559, 627, 654, „Z kraju Montezumy“, *tamże* 1885, p. 561, 633, 662, 693, 725, 761.

Kronika Rodzinna 1885, p. 561.

Podlewski Władysław (Poraj) * 1855 † 1902 w Częstochowie; współpracownik Słownika Geograficznego; zwiedził w 1858 Kaukaz i napisał „Wspomnienia z podróży po Kaukazie“. *Tygodnik ilustrowany* 1872. Nr. 233, 235, 237 — 240; 1873 Nr. 308 i odbitka Warszawa 1872, 1877 Nr. 54 — 65 rw.

(**Pojata** zob. Skirmunttowa Konstancja).

Poklewski — Koziełł Alfons; * 1809 na Litwie; znalazł się na Syberji jako urzędnik do szczególnych

poruczeń przy gubernatorze Gorczakowie; dzięki wysokiej protekcji i nie będąc skrupulatem dorobił się wielkiego majątku jako pionier przemysłu syberyjskiego; prowadził rozmaitego rodzaju przedsiębiorstwa przemysłowe, budował pierwsze statki parowe dla obsługi rzek syberyjskich, poszukiwał złota, zakładał gorzelnie i t. d.; pomagał zesłańcom rodakom i wielu z nich zatrudniał w swoich przedsiębiorstwach.

Błoński Rafał: Pobyt na Syberji Kraków 1867. — Janik.

Polak J. dr. odbył w 1891 wycieczką na Wschód z Warszawy przez Austrię i Bałkany do Azji Mniejszej, Jerozolimy i Egiptu i ogłosił: „Z wycieczki na Wschód, Wrażenia i notatki. *Tygodnik Ilustrowany* 1891 Nr. 51 — 87, 90 — 94.

Polakowski H., badał w 1877 roślinność Costariki; wydał pierwsze dzieło o roślinności Ameryki Środkowej drukowane po niemiecku i hiszpańsku.

Fularski M. Eksploratory, badacze i podróżnicy polscy do czasu wskrzeszenia Polski Niepodległej. *Wiadomości Służby Geograficznej* 1930, zesz. 4 p. 446 — 450.

Poniatowski Stanisław * 16.IX 1676 † 29.VIII 1762 w Rykach, ojciec króla Stanisława Augusta; po klęsce Karola XII uszedł z nim do Stambułu, gdzie odegrał wybitną rolę znajomością języka, charakteru i obyczajów wschodnich; wyjednał zwyciężonemu królowi opiekę i pomoc sułtana a wpływami swemi obalił dwóch wezyrów przyjaznych Rosji. Wróciwszy do kraju został wojewodą mazowieckim, w 1733 stanął po stronie Leszczyńskiego, któremu towarzyszył do Gdańska, ale po niepomyślnym wyniku sprawy złożył hołd Au-

gustowi III w Oliwie; w 1752 otrzymał kasztelanję krakowską. Pamiętnik P-go z r. 1734 w języku francuskim z Archiwum Czartoryskich ogłosił Kantecki w przekładzie pol. w *Przewodniku Naukowym Literackim* 1877.

Dębicki L.: Pierwsi orientaliści i archeologowie polscy *Biblioteka Warszawska* 1884 T. I. p. 364 — Kantecki ks. Stanisław Poniatowski. Poznań 1880, 2 t. — Tenże: Karol XII w Polsce i w Turcji *Przewodnik Naukowy i Literacki* 1877—Orgelbrand—Roepell: Polen um die Mitte des XVIII Jhrh. Gotha 1876.

Popiel Józef † 1880 dziennikarz; podróżował po Egipcie; ogłosił: „Z notatek podróżniczych. I. Boże Narodzenie na Nilu“. *Przegląd Polski* 1878 zesz. V listopad p. 155 — 198.

Tarnowski St.: Józef Popiel. Wspomnienie pośmiertne *Przegląd Polski* 1880 marzec, p. 443 — 446.

Popławska — Sukaczewowa Henryka botaniczka i podróżniczka; Rosjanka, córka Polaka zesłańca, żona botanika Sukaczewa w Petersburgu, pisze po rosyjsku, lecz utrzymuje kontakt z nauką polską. Popławska—Sukaczewowa odbyła do Selengijskiej Daurji podróż naukową, której wyniki podała w pracy „Na siewiernej okrainie Selengonskoj Daurii“, *Travaux du Musée Botanique de l'Académie Imp. d. Sc. de Petrograd*, 1916 Livraison XV, p. I-IV 119. W związku z sympatjami polskimi ogłosiła Popławska w *Ziemiowiedzeniu* 1915, rozprawę, która ukazała się w tłumaczeniu polskim: „Udział Polaków w badaniu Bajkału“, *Przegląd Geograficzny*, 1922, T. III, p. 105 - 125

Ankieta (Inf. prof. Hryniewieckiego i prof. Ptaszyckiego)

Popławski — Leliwa Walery jeździł w 1891 r.

do Brazylii, gdzie pracował przy katastrze rządowym, przyczem zwiedził wszystkie stany brazylijskie i badał osobiście stosunki miejscowe; w 1893 wrócił do Kraju jako delegat tow. im. „Pułaski“ w Paranie; z Parany pisał korespondencje do *Przeglądu Emigracyjnego* jak „Losy naszych wychodźców“, 1894 Nr. 9, „Potrzeba zawiązania stosunków ekonomicznych z Brazylią“ *Przegląd Emigracyjny* 1893 Nr. 18/19.

Zieliński Bibl. Migr.

Popowski Józef; jako student szkoły wojskowej w St. Cyr wziął udział w powstaniu styczniowym, zesłany, przebywał w Usolu; po powrocie z zesłania osiadł w Małopolsce, został posłem na sejm galicyjski i do reichsratu wiedeńskiego, zajmował się sprawami kolonialnemi i pisał o nich z Francji np: „Bemerkungen über die Notwendigkeit eines Programms der französischen Kolonialpolitik. *Oesterreichisch — ungarische Revue* 1901, Bd XXVIII p. 223, toż po francusku „Considération ..“ Wiedeń 1902, „Listy o Francji“ (polityka kolonialna w Afryce), *Gazeta Krakowska* 1885 i oddzielne Kraków 1885

Bulletin Polonais 1885, Nr. 26 — Janik

Posadzy Ignacy ks. * 17. II. 1898 r. w Szadłowicach, pow. inowrocławskiego; badacz spraw wychodźczych i podróżnik; rektor Seminarjum Zagranicznego (kształcącego duszpasterzy i oświatowców dla wychodźstwa polskiego) w Potulicach p. Nakłem. Dla zbadania sprawy wychodźczej podróżował po Czechach, Danji, Francji, w r. 1927 po Palestynie, w latach 1929-31 po Ameryce Południowej. Z podróży tych pomieszczał

korespondencje, w *Tęczy*, *Kurjerze Poznańskim* i *Przewodniku Katolickim*. Oddzielnie ogłosił: „Droga Pielgrzymów, wrażenia z objazdu kolonij polskich w Południowej Ameryce“, Potulice, 1932; przygotowuje książkę o Palestynie: „Ziemia objawienia“.

Ankieta — Zieliński Bibliografia Migracyjna.

Potkański (Nadir-Bey) towarzyszył Wacławowi Rzewuskiemu w podróżach afrykańskich; przebywał długo w armji Ibrahima Paszy.

Lewak: Czasy Wielkiej Emigracji p. 211.

Potocka Helena hr. z Radziwiłłów Józefowa; wzięła udział w 1894 r. w podróży męża swego Józefa do Ceylonu.

Literatura zob. Potocki Józef.

Potocki Adam hr. * 1812 r. w Łunińcu † 1872 r. w Krzeszowicach; jeden z twórców krakowskiego stronnictwa konserwatywnego stańczyków; brał udział w wypadkach 1848 r. i był więziony przez Austryjaków; w 1852 r. udał się w podróż po Palestynie; w podróży tej towarzyszył mu Maurycy Mann i malarz Tepa.

Dębicki L: Adam Potocki, Kraków 1872 r. — Estreicher K. Adam hrabia Potocki, *Tygodnik Ilustrowany*, 1872 r. Nr. 240 — Orgelbrand — Mann Maurycy: Podróż na Wschód, Kraków 1854-1856, T. III, p. 532-533 — Ziegler: Meine Reise im Orient, Leipzig 1855 r.

Potocki Alfred hr. odbył w 1924 z Jerzym i Romanem Potockimi podróż nad Nil Biały.

Potocki Józef: Na wojnie i na łowach Warszawa 1932.

Potocki Franciszek Piotr, hr. † 15. I. 1829 r; starosta szczyrzecki; był ostatnim posłem nadzwyczajnym Rzeczypospolitej u Porty 1789-1799; powrócił do kraju

i osiadł w Białobłowie na Ukrainie; napisał: „Djarjusz poselstwa do Turcji“, znajdujący się w rękopisie w Bibliotece Krasińskich Nr. 273.

Dragoman, Ostatni... ambasady polskiej w Stambule, *Wiadomości Polskie*, 1856 r. Nr. 22-23, p. 88-91. — **Grzymała Fr.**: Ostatni ambasador polski w Stambule *Wiadomości Polskie*, 1856 r. Nr. 29, p. 115-116, Nr. 30-31, p. 121-123. — **Maliszewski — Waliszewski K.**: Ostatni poseł polski do Porty Otomańskiej, Paryż 1893 r. — **Rembowski** (recenzja) *Biblioteka Warszawska*, 1896 r. T. IV, p. 371-377.

Potocki Henryk hr. * 1868 w Warszawie, podróżnik. W latach 1909-1910 zwiedził Egipt, Palestynę i Syrię, w 1913-1914 Japonję i kraj Usuryjski, w 1927 podróżował po Afryce; był od 1922-1923 prezesem Tow. Polsko-Japońskiego; napisał: „W kraju Massajów“, Warsz. 1928.

Ankieta — *Sprawy Obce* 1929-30 T. I. p. 184.

Potocki Jan hr., * 3. (8?). III. 1761 r. w Złotym Potoku, † 20. XI. 1815 r. w Uładówce na Ukrainie; historyk, archeolog i podróżnik; otrzymawszy staranne wychowanie w Łańcucie, wysłany dla nauki z młodszym bratem do Genewy i Lozanny, zwiedził od 1778 r. do 1805 r. Europę, Azję i Afrykę, pierwszy odbywając wyprawy naukowe do krajów, gdzie dotąd stopa Europejczyka nie powstała; przystępny nowościom, starał się wprowadzić je do Polski, sprowadzając np. Blancharda, z którym wzniósł się balonem nad wieżę stolicy w podróż napowietrzną już w 1788 r., w 120 lat przed okrążeniem w aeroplanie wieży Eiffla przez hr. de Lambert; rzucał myśli nowe często mające piętno genialności, uczony a wielki pan zarazem i oryginalny wydawał swoje cenne prace w bardzo małym

nakładzie, nieraz w stu lub kilkunastu tylko egzemplarzach — i palił nakład, lub wypełniał nim groble, o ile dzieło jego nie zwróciło na siebie uwagi ludzi, na których kompetencję liczył, a wszystkie swoje książki drukował własnym nakładem, we własnej drukarni pałacowej w Warszawie przy ulicy Rymarskiej; umysł encyklopedyczny, zajmował się geografią starożytną, był pierwszym Polakiem, który studjował dawne zabytki kartograficzne, pisał dzieła filozoficzne a szukając równowagi i nie znalazłszy jej w rozwiązaniach filozoficznych, uległ głębokiej melancholji i skończył samobójstwem. Wróciwszy do kraju w 1778 r., wstąpił do wojska austriackiego i odbył kampanję w sprawie sukcesji tronu bawarskiego a gnany chęcią podróżowania, zwiedził Włochy, Sycylję, Malte, stąd, już jako kawaler maltański, udał się do Tunisu; w 1783 r. wyjechał do Konstantynopola, a stamtąd po dwumiesięcznym pobycie, do Egiptu, wreszcie do Francji i Holandji, pozostając zagranicą do 1788. Obrany posłem na sejm czteroletni nie zaniechał zajęć naukowych, poświęcając czas wolny opracowaniu i wydawaniu dzieł podróżniczych. W 1791 r. odbył Potocki podróż do Anglii, Hiszpanji i z Hamiltonem do Marokka, a wróciwszy do Polski odbył kampanję w 1792 r. Zostawszy po upadku Rzeczypospolitej poddanym rosyjskim począł zwiedzać kraje podległe carowi i w 1798 r. udał się w podróż naukową na Kaukaz, skąd wróciwszy osiadł w Petersburgu i zajął się opracowaniem i publikowaniem poczynionych spostrzeżeń naukowych; 1803 r. spędził jako radca ministerstwa spraw zagra-

nicznych, we Włoszech, poczem wziął udział 1805 r. jako kierownik oddziału uczonych, w wyprawie poselstwa hr. Gołowina do Chin, która to wyprawa jednak dotarła tylko do Kiachty z powodu sprzeciwu rządu chińskiego; po powrocie zamieszkał w Petersburgu, wreszcie wycofał się z życia publicznego i mieszkał czasowo na Podolu, Wołyniu i Ukrainie. Na cześć Potockiego Klaproth nazwał grupę ośmnastu wysp na morzu Żółtem, które, zapomniane, odnalazł Potocki na starej mapie z r. 1715, sporządzonej przez misjonarzy francuskich — „Archipelagiem Jana Potockiego”, Potocki wydał około 30 dzieł oraz napisał mnóstwo rozpraw w różnych czasopismach i wyrysował kilkadziesiąt map historycznych, geograficznych i archeologicznych; „Atlas archéologique de la Russie européenne”, Paris 1829 i dalsze wydania, „Essai sur l’histoire universelle et recherches sur la Sarmatie”, Warszawa, 1789-1792, 4 tomy, „Examen critique du fragment égyptien connu sous le nom d’Ancienne chronique”, Petersburg, 1808, „Mémoire sur un nouveau peuple du Pont Euxine ainsi que sur la plus ancienne histoire des peuples de Taurus du Caucase et de la Scythie”, 1796 i 1829, „Podróż do Turcji i do Egiptu”, wydanie Żegoty Pauli z wiadomością o pismach autora, Kraków, 1849 r. i 1924, (z bibliografią), „Podróż do Turcji i Egiptu”, Warszawa, 1789 r., Kraków, 1849 i 1924, „Voyage dans l’empire de Maroc fait en l’année 1791 suivi du voyage de Hafer, recit oriental” (1791) „Voyage dans les steps d’Astrakhan et de Caucase” Paris, 1829 r., „Voyage en Turquie et en Egypte, fait

en l' année 1784 r.", Varsovie 1788, 1789, Kraków 1849 (przekład), „Rękopis znaleziony w Saragossie — Romans” Lipsk 1847, 1857, 6 tomów, Bruxelles 1862; „Uwagi nad historją powszechną i badania o Sarmacji” z szczegółowem omówieniem dziejów Pomorza i mapą.

Adelung Fryd.: Abenteuer in der Sierra Morena (przeróbka „Rękopisu”) — Baliński M.: Jan Potocki, wędrowiec, pisarz i literat (Pisma historyczne, Warszawa 1843, T. II). — Brunné St.: Jan hr Potocki 1761-1815, *Morze — Pionier Kolonjalny*. 1932 — Brückner Al.: Jana hr. Potockiego prace i zasługi naukowe, Warszawa, 1911. — Bystroń — Chojecki Edmund — Chołoniewski St.: Dwa listy hr. J. de Maistre z r. 1810 do Jana Potockiego, krajczego koronnego, *Athenaeum*, 1843, I — Tenże: Proroctwo Jana de Maistra przesłane Janowi Potockiemu w r. 1812 (Obrazy z galerji życia mego). — Coursan de St. Malo: Le val funestre (plagiat z „Rękopisu”) — Dębicki L.: Puławy III — Dębicki L.: Pierwsi orjentaliści i archeologowie polscy, *Biblioteka Warszawska* 1884, T. I. p. 368-372 — Estreicher Karol: Biblijografja polska. — Fromcew: Polskoje słowianowiedienje, 1906 (p. 47-62) — Gomulicki Jan Potocki jako podróżnik, *Wędrowiec* 1900, Nr. 35-52 — Gawroński Rawita Fr.: Zygmunt Dołęga Chodakowski, Lwów, 1898 (str. 110-116). — Gutenberg — Kotwicz (rec.) — Klaproth: Memoires relat à l' Asie. Ouvage, orné d' une carte de l'Archipel Potocki. Notice sur l' Archipel de Jean Potocki. — Korbut: Literatura polska T. II — Lorentowicz: Rękopis znaleziony w Saragossie. Wydanie z przekładu Chojeckiego 1917 — Łuniński: Polskie wspomnienia o Maroku, *Świat* 1911, Nr. 50 — Maliszewski Olszewicz — Małecki A.: Lechici w świetle historycznej krytyki, Lwów 1907, wyd. II (str. 100-104). — Olszewicz B.: *Ziemia III*, p. 211 — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement — Pauli Żegota: Potocki Jan. Podróż do Turcji i Egiptu, z wiadomością o życiu i pismach autora, Kra-

ków, 1849, 1924 (z bibliografią) — Rajnold Wład: Balon roku 1789 *Tyg. Ilustrowany* 1889 Nr. 335 p. 343—344 — Siemieński Z.: Kilka rysów z literatury i społeczn., 1859, T II. — Sinko T.: Historia religii i filozofja w romansie Jana Potockiego, *Rozprawy Wydz. Filol. Ak. Umiejętności*. 1920, T. LIX — Smoleński: Publicyści anonimowi z końca XVIII w. Warszawa, 1912 (str. 40-41) — Tarnowski St.: Romans polski w pierwszej połowie XIX w. — Ułaszyn: O Janie Potockim i literaturze Kaukazu, *Przegląd Tygodniowy*, 1901 i Warszawa 1902 — Wojciechowski: Chrobacja, Kraków, 1873 (str. 77-116) — Zieliński Bibljogr. Migr.

Potocki Jerzy, hr. * 1889 we Wiedniu. Ambasador RP. w Turcji; b. senator R. P. odbył w 1926 z Alfredem i Romanem Potockimi wyprawę nad Nil Biały do granicy Konga belgijskiego i w 1927 do Indyj. Z podróży tych napisał wspomnienia pt: „Wspomnienia myśliwskie z Indyj”, *Łowiec*, 1927 r. Nr. 5 p. 84-85 i oddzielnie: „Na wojnie i na łowach” Warszawa 1932, obejmującą wszystkie podróże.

Ankieta — *Sprawy obce* 1929/30 T. I. p. 184.

Potocki Józef I hr. z Antonin; * 9. IX. 1862 r. w Montrésor † 25. VIII. 1922 r. w Montrésor; myśliwy i podróżnik; odbył pierwszą podróż myśliwską do Indyj w 1890 r. z dr. Juljuszem Szczurkiem; w 1896 r. podróżował wraz Tomaszem Zamoyskim i Janem Grudzińskim po kraju Somali; w 1894 r. wyruszył ponownie z żoną Heleną z Radziwiłłów oraz bratem Romanem z Łańcuta i jego żoną przez Egipt do Ceylonu; w 1901 odbył podróż nad Nil Niebieski i do Sudanu wraz Janem Sztolcmanem; w 1921 r. odbył wraz z synami Józefem i Romanem wyprawę myśliwską w dorzecze Niebieskiego Nilu nad rzeką Setit. W czasie swych podróży czynił spostrzeżenia geo-

graficzne, klimatyczne, etnograficzne i badał stosunki polityczne, które stanowią tło opisów przyrodniczych i myśliwskich w pracach Potockiego: „Notatki myśliwskie z Indyj”, Kraków 1891 i Warszawa 1905. „Notatki myśliwskie z Afryki i Somali”, Warszawa, 1897 r. „Sport in Somaliland”, London, 1900. „Notatki myśliwskie z Dalekiego Wschodu”, Kraków 1894 r. „Notatki myśliwskie z Dalekiego Wschodu I Indje II Ceylon”, Warszawa 1896 i 1906 (tylko Ceylon). Wzorem Jana Potockiego Józef wydał niektóre książki w ograniczonej ilości egzemplarzy, jak np. krakowskie wydanie „Notatek” w 100 egzemplarzach, a ponadto bogato ilustrowane przez Stachiewicza. Prócz wydawnictw książkowych ogłaszał liczne artykuły podróżnicze w prasie, jak; „W kraju Somalisów. Z notatek myśliwskich”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1898, Nr. 5, 6 i td.

Ankieta — Domaniewski: Jan Sztolcman. Warszawa 1929 — Lydekur: A trip to Pilawin, London, 1908. — M. G.: Józef hrabia Potocki, *Tygodnik Ilustrowany*, 1898, Nr. 5, p. 82-83 — Mniszek Albert: Nekrolog Potockiego, *Łowiec*, 1925, Nr. 12. p. 6. — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement — Rembowski: *Biblioteka Warszawska* 1898, T. II. p. 168-174. — Tenże: *Tygodnik Ilustrowany*, 1892, —Nr. 116, p. 191-192.—Starkel — Sztolcman: Nad Niebieskim Nilem, Warszawa 1902 i dalsze wydania. — Tenże: Ptaki sudańskie zebrane przez dwie wyprawy polskie Józefa Potockiego oraz Alfreda Potockiego i Benedykta Tyszkiewicza, *Prace Zoologiczne P. P. Muzeum Przyr.* 1924, Nr. 3/4, — Tenże: Wyprawa myśliwska Józefa hr. Potockiego do Sudanu, *Łowiec* 1901, p. 150 sq. — Tenże: Z Dalekiego Wschodu, *Tygodnik Ilustrowany*, 1896, Nr. 3, 4—Ziembicki W.: Literacka spuścizna Józefa hr. Potockiego, *Łowiec*, 1928 r. Nr. 6, p. 83-88 i przedruk Bi-

bljoteka Warszawska, 1896, T. II. p. 554-557 — *Łowiec* 1891 Nr. 17 sq. i 1894, p. 63; 1896 Nr. 3 p. 33-38; 1898, p. 39, 56, 71, 123. 1922, Nr. 9. p. 12 (negrolog); 1924 r. Nr. 1 p.12 — *Tygodnik Ilustrowany*, p. 82,83 — *Ceylon Observer*, 1894r. 12. III — *Times of Ceylon*, 1894. 12. III.

Potocki Józef hr.; II; syn poprzedniego; dyplomata i podróżnik; odbył w 1921 r. podróż przez Egipt do wschodnich prowincyj Sudanu przez Chartum, Wadmedani, Gedaref nad rzekę Setit, wzdłuż której dotarł z bratem Romanem i ojcem Józefem (synem Alfreda), do miejsca ok. 5 kilometrów od granic Abisynji; w 1925 jeździł w sprawach związanych ze służbą w M. S. Z. do Nowego Yorku, Filadelfji i Waszyngtonu, w 1927 w misji specjalnej przez Bombay, Delhi, Peshawer do Kabulu, stolicy Afganistanu, zwiedzając po drodze Dżelalabad w Abisynji. W drodze powrotnej odbył dalszą podróż przez Agra i Lucknow do lasów Terai na północno-wschodniej granicy Indyj oraz do nadgranicznej części terytorjum Nepalu. O podróży tej napisał: „Kilka wrażeń z poselstwa do kraju Afganów“, *Przegląd Współczesny* 1927 Nr. 65 i oddzielnie Kraków 1927.

Ankieta - Potocki Józef (ojciec): Nad Setitem. Kartki z wyprawy myśliwskiej, Warszawa 1921.

Potocki Roman I hr., odbył wraz z bratem Józefem w 1894 r. podróż przez Egipt do Ceylonu.

Potocki Józef: Notatki myśliwskie z Dalekiego Wschodu, Kraków 1894, Warszawa 1896, 1906.

Potocki Roman II hr., syn Józefa * 3. VI. 1893 r. w Warszawie; rotmistrz rez. W. P., ziemianin i przemysłowiec w Derażnem na Wołyniu; w r. 1921 odbył z ojcem i bratem Józefem podróż do dorzecza Nilu

Niebieskiego nad rzekę Setit; w 1924 r. odbył z Alfredem i Jerzym Potockimi wyprawę nad Nil Białą do okolicy Reja i Mongalli w południowym Sudanie nad granicą Konga belgijskiego. Z podróży swych ogłaszał luźne wspomnienia w *Łowcu Polskim*.

Ankieta - Potocki Józef hr.: Nad Setitem. Kartki z wyprawy myśliwskiej, Kraków, 1921. - Potocki Jerzy: Na wojnie i na łowach. Warszawa 1932.

Potocki Wojciech podróżował po Kaukazie i Persji; pisywał nowele jak: „Asłan Temirow. Wypadek na Kaukazie. Wyjątek z obrazów Kaukazu“, *Biblioteka Warszawska*, 1841, p. 562—585, „Troil nad Ingurem“, *tamże* 1841, p. 589—593.

Prażmowski Adam; * 1825 w Warszawie † 1885 w Paryżu, astronom; adjunkt obserwatorium astronomicznego warszawskiego, w 1861-1863 profesor fizyki na Uniwersytecie Warszawskim, po powstaniu wyemigrował do Paryża, gdzie prowadził zakład optyczno-mechaniczny; był prezesem Tow. Nauk Ścisłych w Paryżu. Prażmowski powołany został w 1852 przez akademię nauk w Petersburgu na przewodniczącego południowego oddziału ekspedycji Struvego do wymierzenia południka od oceanu Lodowatego do Besarbji; w 1860 wysłany został do Hiszpanji, gdzie dokonał głośnej w świecie naukowym obserwacji całkowitego zaćmienia słońca, o czym zdał sprawę w „Observations de l'eclipse total du soleil du 18 juillet 1860“, *Comptes Rendues de l'Acad. d. Sc. Paris* 1860 T 51.; była to pierwsza wyprawa polska dla obserwowania zaćmienia słońca. Wnioski Prażmowskiego były pierwszą naukową teorią

o naturze słońca; Prażmowski ulepszył niektóre narzędzia fizyczne a tabelki hygrometrycznych jego urządzenia używano na statkach francuskich.

Baraniecki M. A.: Adam Prażmowski *Tygodnik Ilustrowany* 1880, № 244.: Dziewulski E.: Adam Prażmowski. *Wszechświat* 1885 r. 114 sq — Jurkiewicz K.: Adam Prażmowski *Kłosa* 1885 Nr. 1027 p. 154-155 — Orgelbrand — Ocenianie narzędzi optycznych p. Prażmowskiego *Biblioteka Warszawska* (Kronika paryska) 1879. I p. 138 — *Biblioteka Warszawska* 1885, I p. 489 — *Gazeta Warszawska* 1860 — *Kronika Rodzinna* 1885 p. 160.

Prosiński Jędrzej, brał udział w ekspedycji ks. Jana Wasilewskiego na Ałtaj w 1917 r.

Krosnowski Eugenjusz: Podróżnicy polscy na Ałtaju, *Naooko Świata*, 1928 r. Nr. 53, p. 77—94.

Proski Samuel (Troski) z Berdyczowa; kawaler maltański; przez długi czas rezydent Jana III u dworu Mahometa IV w Stambule; wskutek zawarcia przymierza Rzplitej z Austrią uwięziony, zawleczoney został w 1683 z wojskiem Kara Mustafy pod Wiedeń i tam w namiocie wezyra pod strażą trzymany, dopiero przez zwycięskie wojska polskie uwolniony został. Proski podróżował potem po Włoszech, gdzie długie lata przemieszkiwał, władał biegle wielu językami, a szczególnie włoskim, holenderskim, niemieckim i tureckim. „Dyarjusz“ Proskiego, zawierający barwne opisy kraju i obyczajów, wydał Pułaski w 1907.

Coyer: *Histoire de Jean Sobieski, Varsovie 1761* — Platter Dodatek — *Relacje Nuncjuszów*. T II, p. 474, w liście nuncjusza Cantelini do kardynała Cybo z 18. XII 1688 i w przypisach — Święcki Tomasz: *Historyczne pamiętki* T I, p. 260 — *Wielka Encyklopedia* (pod Gniński)

p. 266, szp. I. — Pułaski Fr: Źródła do poselstwa Jana Gnińskiego do Turcji; wraz z Djarjuszem S. Proskiego (Bibl. Ordyn. Krasińskich, T. 20 — 22 Warszawa 1907).

(Prawdźic zob. Radziszewski).

Proszyński Kazimierz inżynier; * 25. V. 1901 w Mińsku Lit., literat, podróżnik i plantator w Kamerunie; członek Związku Pionierów Kolonialnych; odbył szereg podróży: w 1925 do Hiszpanji i Marokka hiszpańskiego, 1925 do Francji i Anglji; w 1933 do Trypolisu i Tunisu; w 1930 r. udał się wraz z por. Szawernowskim do Kamerunu w celu zbadania możliwości kolonizacyjnych, otrzymał koncesję w M' Bang nad rzeką Nyongiem; wrócił do kraju w 1932 r. P. pisuje artykuły i nowele podróżnicze oraz z zakresu spraw kolonialnych w *Gazecie Polskiej, Morzu, Kurjerze Porannym i Kobięcie Współczesnej* jak: „Kamerun dzisiejszy”, *Morze — Pionier Kolonialny*, 1930, Nr. 10/II „Big Blava. Kartki z podróży po Kamerunie”, *Gazeta Polska* 1932, Nr. 113, „Czarni i biali”, *tamże* 1932, Nr. 38, „Mininga. Kartka z podróży po Afryce”, *tamże*, 1932, Nr. 105 i t d.

Ankleta — Stel: Polacy na szlakach świata *Gazeta Polska* 1932 Nr. 1.

Przewalski Mikołaj * 1839 † 11. X. 1888 w Karakorum-Przewalsku; podróżnik; generał rosyjski pochodzenia polskiego, jeden z najwybitniejszych podróżników po Azji środkowej, zwiedzał i badał jako wojskowy rosyjski dorzecze Ussuri, następnie w latach 1870-1888 Mongolję, Mandżurję, północne Chiny, Tybet wschodni, Turkiestan i góry graniczne. W 1870-1873 dotarł do

Chin przez Mongolję, w 1876-77 zwiedził Tiań-Szań, zbadał bieg Tamyru i jezioro Lopi Nor; w 1879-1880 dotarł przez pustynię Gobi do Tybetu, w 1884-1885 badał ponownie pustynię Gobi, Kuen-Lun i Ałtyn-łag; zmarł w Karakorum, nazwanem na jego cześć Przewalskiem. Badania P-go znacznie posunęły naprzód wiadomości geograficzne o Azji środkowej i stały się drogowskazem dla kontynuatorów zapoczątkowanych przez niego badań. Sprawa przynależności narodowej P-go nie jest jeszcze rozstrzygnięta.

Anczyz Wł. Księga sławnych. — Dybowski: *Equus Przewalski Wszechświat*. 1903. Nr. 21, p. 304. — Brockhaus. T. XIII. p. 487. — Bystroń. (recenzja Goetla "Egipt.") *Przegląd Współczesny*. 1927. Nr. 63. — Chomow: „Botaniczeskije marszruty ważniejszych ruskich ekspedycji w Centralnej Azji. Wypusk I. Marszruta N. Przewalskiego. *Trudy Gławnago Bot. Suda. Piotrograd*. 1920. T. XXXIV. — Domeyko Ignacy, (życiorys) *Tygodnik Ilustrowany*. 1871. VIII. p. 37. — Dubiecki Marjan: Aleks. Czekanowski. *Tygodnik Ilustrowany*. 1877. Nr. 59, 60. — Dubrowin N.: Mik. Przewalski. *Izw. Imp. Rus. Geogr. Ob.* T. XXIV. — Dybowski B. Pamiętnik. Lwów. 1930. — Tenże: O Syberji i Kamczatce *Tydzień*. 1899. Nr. 21 — 23. — Engelhard M A: N. Przewalski. Jego żiżń i putieszestwja. Biograficzeskij oczerk. (Żiżń zamieczatielnych ludiej. Biograficzeskaja biblioteka. F. Pawłowa. Petersb. 1891.) — Gadowski A.: Polscy odkrywcy (Kalendarz II. Kur. Codz. na r. 1929) — Tenże: Polski dorobek naukowy w geografji. (Kalendarz II. Kurj. Codz. nar. 1930) — Gutenberg. — Historja XIX w Warszawa. 1902. T. XII. — Kryżanowskij. G. G. Czetyre dnia u odra boleznj N. M. Przewalskoho. — Łaunie.: Biegłyja zamietki iz wospominanij moich o pokojnom tawariszczie N. M. Przewalskom. — Maliszewski Olszewicz — Marthe: N. M. Przewalski. — Moskalskij G.

Pamięć N. M. Przewalskiego. *Nabludatel*. 1890 N. I. — Niemira: Wspomnienie o N. M. Przewalskim. Nasielenie rusko - sursijskiego kraju, *Wiestnik Jewropy* 1870, Kn. V. p. 236-267, Mr. 6 p 553-583 — Nałkowski, *Przegląd polski* 1879/80 II. Nr. 389. — Olszewicz Bol.: Generał Bronisław Grabczewski. Poznań. 1927. — Orgelbrand — Podróż. *Wędrowiec* 1884. Nr. 21. — Podróż Nowa, *Wędrowiec* 1888. Nr. 22. p. 262. — Podróżnicy. *Wędrowiec*. 1884 Nr. 8 — Polakow J. S.: Opis. *Izw. Imper. Russ Geogr.* 1881. T. XVIII Wyp. 1 — Polskość, O... podróżnika Przewalskiego II. *Kur. Codz.* 1928, 24. XII. — Przewalski Stefan: O narodowość Mikołaja Przewalskiego. (Pamiętnik z II Zjazdu Stow. Geografów. T. II. Kraków. 1931) — Tenże: List od d-ra Adama Gadomskiego. 1929. — Tenże. Mikołaj Przewalski, rękopis. — rb.: Pułkownik Przewalski. *Wędrowiec*. 1881 T. IX. Nr. 228. p. 301-302. — *Rezultaty naukowe Wędrowiec* 1884. Nr. 6 p 71-72 — O rezultatach izsledowanij na p. Ussuri i cz. Chankau. *Izwestija G. R. G. Obszcz.* 1868. Otd II. p. 193-195. — Richthofen: Bemerkungen zu den Ergebnissen von Oberstlientenant Przewalski's Reise. Verhandlungen d. Gesellschaft f. *Geschichte und Erdkunde in. Berlin* Bd V. 1878 Nr. 4 — Siemionow P. P. Pamięć N. M. Przewalskiego. *Izdanje Imp Geogr. Obszcz.* Petersburg. 1889. — Sieroszewski W.: Bronisław Piłsudski. *Rocznik Podhalański*. 1914-1921. Nr. 1 p. III. XXX. — Stetkiewicz: Prace geograficzne Przewalskiego. — Sztolcman: Wspomnienia z podróży do Peru. *Wszechświat*. 1882. Nr. 1-32. 1883. Nr. 12 48. — Taczanowski W. Pułkownik. *Wszechświat* 1888. Mr. 42-43. — Talko - Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu. *Przegląd Współczesny*. 1924. Nr. 26. — Warchałowski Kazimierz: Od oceanu Spokojnego do dorzecza Amazonki. *Naokoło świata*. 1926. Nr. 23. — Warnka. *Ateneum*. 1887. T. III. p. 315. — Wężyk Wład.: Podróż po starożytnym świecie. Warszawa. 1842. — Wieglin: Przewalskij i jego putieszestwija. *Wiestnik Jewropy*. 1889. Nr. 7/8 — Wró-

blewski W.: Wyprawy do Azji środkowej. *Wszelchświat*, 1891. Nr. 38. p. 596-599; 1892. Nr. 1. p. 810. ; Nr. 2. p. 25-27. — Zieliński. Bibl. Migr.-Znakomyje (Album redakcji Ruskaja Starina. Petersburg, 1888. N. 90, 99, 115, 248, 396). — *Dziennik Warszawski*, 1871. Nr. 71. — *Herold Polski*, 1898. 2. II. — *Miesięcznik Heraldyczny*, 1932, Nr. 2. p. 42-43. — *Verhandlungen d. Gesell. f. Erdkunde zu Breslau* 1888, Bd. XV. p. 426-455-456. — *Wędrowiec* 1876, Nr. 337, p. 389-390, 1884 Nr. 3, p. 99.

Przewodowski Andrzej; uczestnik powstania listopadowego; wyemigrował do Brazylii i osiadł w 1839 w Bahii, gdzie wybudował kilka gmachów monumentalnych.

Głuchowski: Materjały. Wśród pionierów polskich. Warszawa 1927.

Przewodowski Stanisław; syn Andrzeja, emigranta z 1831 r.; jako kapitan korwety brazylijskiej rozślawił imię polskie w czasie wojny paragwajskiej zwycięstwem pod Riachuela na La Placie.

Głuchowski Materjały: Wśród pionierów polskich, Warszawa 1927

Przeworski Stefan, dr. * 18 VI. r. 1900 w Częstochowie; archeolog; ukończył studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza, od 1931 r. docent archeologii starożytnego Wschodu na Uniwersytecie Warszawskim; członek — współpracownik Komisji Orientalistycznej Polskiej Akademji Umiejętności. P. bada w szczególności przeszłość i kultury Azji Mniejszej i Armenji oraz zagadnienie stosunków handlowych starożytnego Wschodu z Europą wschodnią i krajami nadbałtyckimi. W 1927 r. odbył podróż naukową do Stambułu, Angory i środkowej Anatolji, gdzie wziął udział w wykopalni-

skach instytutu orientalistycznego w Chicago na Aliszar—Hüyük; w 1929 r. odbył podróż naukową do Jugosławii. Ogłosił drukiem: m. in. na podstawie podróży i badań terenowych w Anatolji w 1927 r. „Studja nad osadnictwem i rolą Hetytów w środkowej Anatolji” *Wiadomości Archeologiczne*, t. XI; „Dzieje i kultura Azji Mniejszej do podboju perskiego” (Wielka Historia Powszechna, t. I); „Études hittites et asiatiques en langues slaves jusqu'à 1931” — zestawione m. i. polskie piśmiennictwo naukowo — podróźnicze, dotyczące Azji Mniejszej, *Revue Hittite et Asiatique*, t. I; „Die Handelsbeziehungen Vorderasiens zum vorgeschichtlichen Osteuropa (La Pologne au VII-e Congrès des Sciences Historiques, t. I); „Die archäologischen Forschungen im vorgriechischen Kleinasien seit 1922” *Litterae Orientales*, zes. 52; „Notes d'archéologie syrienne et hittite I. II (Syria, t. IX. XI.) „Z polskich poszukiwań w Azji Mniejszej,” *Kurjer Literacko-Naukowy* 1928, Nr. 54; „Na wykopaliskach w Anatolji środkowej,” *Naokoło Świata*, 1929. Nr. 57 oraz szereg innych prac w językach polskim, francuskim i niemieckim. W przygotowaniu ma obszerną monografię p. t. *Azja zachodnia dla Wielkiej Geografji Powszechnej*.

Ankieta

Ptaszycki Mieczysław dr. * 1883 r. w Rydze; geobotanik i podróżnik; ukończył wydział przyrodniczy uniwersytetu petersburskiego, studjował w państwowym ogrodzie botanicznym w Petersburgu, w 1916-1927 pracował w stacji rolniczo-doświadczalnej w Odesie, gdzie w 1919 r. był dyrektorem gimnazjum polskiego

i sprawował kierownicze stanowiska w odeskiej kolonii polskiej; w 1920 r. powrócił do kraju, założył oraz redagował do 1922 r. *Wyzwolenie* potem *Odrodzenie*, był starszym asystentem przy katedrze systematyki roślin Uniwersytetu Warszawskiego, wykłada na katedrze fito-geografii Wolnej Wszechnicy Polskiej, jest korespondentem ogrodu botanicznego w Petersburgu i członkiem Tow. Nauk Doświadczalnych Instytutu Meljoracyjnego. W latach 1908 — 1918 zaproszony do ekspedycji naukowych, zapoczątkowanych przez rosyjskie ministerstwo rolnictwa w celu badania Turkiestanu i Syberji zachodniej, brał udział w wyprawach 1908 — 1914 do obszarów Zabajkalskich, prowadząc badania botaniczne, geograficzne i gleboznawcze. W kraju Ptaszycki prowadził z ramienia M.W.R. i O.P., M.S. Wojsk. i M.R. Publ. studia naukowe na wschodnim pograniczu Polski, pracując nad propagandą idei piaskoznawczych oraz nad uruchomieniem Doświadczalnej Stacji Piaskoznawczej na Polesiu, przeprowadzając terenowe badania torfowe i gleb zabagnionych na Polesiu i w innych okolicach Rzeczypospolitej. Ptaszycki ogłosił kilkadziesiąt prac naukowych m. in.: „Roślinność dorzecza środkowego biegu Ili, Azja środkowa” (po ros.), w wydawnictwach min. rolnictwa w Petersburgu, „Próba badań metodologicznych nad roślinnością stepów akmolińskich” (po ros.), tamże, „Szkic botaniczno-gleboznawczy północnej krawędzi selengińskiej Daurji”, *Przegląd Geograficzny*. 1923, T. IV, p. 65-98 i odbitka Warszawa, 1924, „Sprawozdanie z badań torfowych wykonanych w 1923 r., pomiędzy Muchawcem a źródłiskami Jasioł-

dy i Narwi", *Posiedzenie Państwowego Instytutu Geolog.* Nr. 9, „Sprawozdanie z prac torfowych w 1924 r. w województwie pomorskiem, białostockiem i poleskiem”; *tamże* Nr. 10 „Meljoracje rolne a warunki geograficzne Polski”, *Polska Gospodarcza*, 1929, Nr. 8. W przygotowaniu ma kilka prac z zakresu swych ekspedycji naukowych w Rosji azjatyckiej i badań terenów bałnistych w kraju.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr.

Pułaski Kazimierz (* 1747) † 9. X. 1779 pod Savannah; konfederat barski; po upadku konfederacji wyjechał do Stambułu, stamtąd w lutym 1777 wyprawił się z przyjacielem Maciejem Rogowskim do Ameryki, walczył jako generał brygady kawalerji z Anglikami, został dowódcą jazdy Stanów Zjednoczonych, następnie bił się jako dowódca osobnego korpusu w 1778 i 1779, odparł generała angielskiego pod Charles Town w 1779 i poległ pod Savannah 5. X. 1779.

(Purk zob. Krupski Stan.).

Purzycki Józef; porucznik Legji litewsko — białoruskiej; po powstaniu walczył w wojsku belgijskiem przeciw Holendrom, potem brał udział w walkach w Hiszpanji, w 1839 udał się do Aleksandrji, gdzie był zarządcą dóbr Szweda Petersona pod Aleksandrją, i walczył przeciw Arabom.

Generał Zamoyski: Listy Purzyckiego do Zamojskiego. —

Mann M. Podróż na Wschód, Kraków 1854 — 1855.

Raciborski Marjan, dr., prof.; * 16. IX. 1863 w Brzostowej (Brzozowej) pod Ćmielowem † 24. III. 1917 w Zakopanem; botanik i podróżnik; szkoły średnie i uniwersytet ukończył w Krakowie, studjował dalej w Wro-

clawiu, Monasterze, w Bonn, Strasburgu, Tubindze, i w Monachium, jako asystent prof. Goebela; w 1900 wrócił do kraju, został profesorem w Akademji Rolniczej w Dublanach, w 1909 profesorem biologji botanicznej we Lwowie, w 1903 prof. Uniw. Jagiellońskiego, kierownikiem Ogrodu Botanicznego w Krakowie od 1912. W 1896 powołany przez rząd holenderski wyjechał na Jawę i do 1900 prowadził tam badania grasującej wówczas choroby trzciny cukrowej oraz studjował paprocie i tytuń na Jawie i Sumatrze. W czasie pobytu tamże odbył w 1897 r. na statku „Lucyferze” z Batawji wycieczkę do wulkanu Krakatau. Raciborski ogłosił szereg prac z wszystkich gałęzi wiedzy botanicznej jak: „Dzieje rozwoju roślinności polskiej”, (Encyklopedia Polska 1912 T. 1), „Biologische Mitteilungen aus Java” *Flora* 1898 Heft 5 p. 325 i Sonderabdruck, Merseburg 1898, „Życie pod równikiem” Lwów 1924, „O kilku nieznanym paprociach malajskich” *Kosmos* 1902, „Pflanzenpathologisches aus Java”, *Zeitschr. f. Pflanzenkrankheiten* 1899 i Sonderabdruck Stuttgart 1898, „Die Farne von Tegal” *Nat. Tijdschrift voor Ned Indie* 1899, LIX p. 234 — 253, „Krakatau” *Wszechświat* 1898 Nr. 1 p. 17, „Parasitische Algen und Piltze Javas”. Batavia 1900.

Godlewski E.: Zasługi Raciborskiego na polu fizjologii roślin. *Kosmos* 1917 zes. 1—4, p. 75—81. — Gutenberg — Morozowicz: Marjan Raciborski, *Kosmos* 1917, zes. 1—4, p. 66 — 68. — Orgelbrand Suplement — Radwan Miecz.: O pomnik prof. Mar. Raciborskiego w Ćmielowie. Ostrowiec 1930. — Rostafiński J.: Rys życia M. Raciborskiego *Kosmos* 1917, zes. 1—4 p. 68 — 73. — Tenże: Badania

morfologiczne M. Raciborskiego *Kosmos* 1917 zesz. 1—4 p. 81—83 — Rouppert K.: Zasługi M. Raciborskiego na polu antropologii i biologii roślin. *Kosmos* 1917 zesz. 7—4 — Tenże: Działalność pedagogiczna M. Raciborskiego. *Kosmos* 1917. zesz. 1—4, p. 90—91. — Tenże: Marjan Raciborski. *Pamięt. Tow. Tatrzańskiego* 1917 — 1918, p. 39—41 — Tenże (Kultura Polski T. I. 1917) i odbitka. — Różycki T.K., *Przegląd Geograficzny* 1918—19 p. 132—133. — Szafer Wł.: W dziesięciolecie Marjana Raciborskiego, *Kosmos* 1927. LII, zesz. III. — Woycicki: *Roczniki Tow. Nauk. Warsz.* 1916,X,p. 192—195 — (Marjan Raciborski) Wspomnienie pośmiertne. *Sprawozdania Komisji Fizjologicznej*, 1916-17 Kraków 1917. — Marjan Raciborski Artykuł zbiorowy. *Kosmos* 1917 zesz. 1—4 p. 66—95.

Raczkiewicz Władysław, * 16. I. 1885 na Kaukazie, marszałek Senatu R. P., prezes Rady Organizacyjnej Polaków z zagranicy. Jako prezes Rady Org., działającej w porozumieniu z innymi organizacjami, zajmującymi się wychodźstwem a szczególnie z Ligą Morską i Kolonjalną, odbył w zimie 1933 r. w towarzystwie dyrektora Lenartowicza podróż do Czechosłowacji, na Śląsk Cieszyński i Morawy oraz latem 1933 w tow. red. Bohdana Lepeckiego do Ameryki Południowej, przyjmowany serdecznie przez Polonję oraz rządy Brazylii i Argentyny; w podróży tej zwiedził marszałek Raczkiewicz różne osiedla polskie w obu krajach, zatrzymując się w Rio de Janeiro, Kurytybie i osadach okolicznych, w Ponta Grossa, dorzeczu Ivahy, Marechal Mallet, Porto Alegre, Apostoles, Azara, Corpus, Posades, Buenos Aires oraz Montevideo w Urugwaju, wygłaszając liczne przemówienia i podnosząc na duchu emigrację południowo - amerykańską. Po powrocie

do kraju zdał publicznie relacje ze swej podróży oraz przedstawił sferom rządowym położenie i dezyderaty emigracji za Oceanem.

Ankieta.

Raczyński Edward hr., * 2. IV. 1786 w Rogalinie p. Śremem, † 20. I. 1845 na wyspie Edwarda w jeziorze zaniemyskiem pod Środą; mecenas nauki i podróżnik; studjował w Berline, brał udział w kampanjach 1806 i 1809, posłował na Sejm Ks. Warszawskiego, odbył w 1831 z ramienia Rządu Narodowego misję dyplomatyczną do dworu berlińskiego w celu przychylnego nastrojenia Prus dla powstania listopadowego, brał od 1815 r. nieprzerwanie udział w życiu społecznem, politycznem i kulturalnem społeczeństwa wielkopolskiego, kolekcjonował zbiory; ogromnie ofiarny wydobyl z zapomnienia mnóstwo dokumentów historycznych i wydawał cenne publikacje, jak „Obraz Polski i Polaków” Poznań 1840, 21 tomów, „Wspomnienia Wielkopolski“, Poznań 1842-44, 2 tomy, „Gabinet medalów polskich“ Wrocław 1838-42, 4 tomy, ogółem wydał około 200 tomów, popierał prace kartograficzne, założył w 1829 w Poznaniu, hojnie uposażył i darował miastu bibliotekę, wspierał kształcącą się młodzież, wzniósł w katedrze poznańskiej pomnik królów Mieczysława i Bolesława Chrobrego, zajmował się sprawami związanymi z życiem gospodarczem Wielkopolski, jak rozbudowa kanałów, rozbudowa kopalń, meljoracja bagien, zaopatrzył Poznań w wodociąg, projektował połączenie kanałem Narwi z Wisłą; w politycznej działalności nie-

zrozumiany i napastowany przez przeciwników, trapiący zgryzotami, odebrał sobie życie wystrzałem z moździerza na łodzi pod wyspą Edwarda. Raczyński podróżował wiele, w 1811 — 1812 zwiedził Szwecję, Laponję, w 1814 z Konstancją Potocką, wdową po Janie, Konstantynopol i wybrzeże azjatyckie Azji Mniejszej, w wyniku tej podróży napisał dzieło ozdobione wspaniałymi miedziorytami: „Dziennik podróży do Turcji” Wrocław 1827.

Antloche A.: Deux diplomates... 1848 — 1853. Paris 1880.

— Estreicher K.: Bibliografia polska. — Gutenberg —

Korbut III. L.: Edward hr. Raczyński. *Tygodnik Ilustrowany*. 1895, Nr. 3. — Malszewski — Olszewicz — Orgel-

brand — Sosnowski M. E.: Lebensriss des Grafen Eduard

Raczyński /Katalog der Raczyński schen Bibliothek in Pos-

sen. Posen 1885/. — Wojtkowski A.: Raczyński w Norwegji.

Kronika miasta Poznania 1930, p. 181—182. — Tenże: Ed.

Raczyński i jego dzieło. Poznań 1929. — Zieliński Bibl. Migr.

Raczyński Edward II, hr., * 1847 w Rogalinie; podróżnik; studjował zagranicą, walczył w żuławach papieskich, ranny 3. X. 1867 pod Mentoną; po wojnie rozpoczął szereg podróży po świecie, zawiązując przedsiębiorstwa, pracując niekiedy jako robotnik w kopalniach. Zamiłowany był w sztukach pięknych.

— Callier E.: Wspomnienia Conrada o Edwardzie Raczyń-

skim. *Zeitschrift der hist. Ges. f.d. Prov. Posen* 1885 Heft

Tygodnik Ilustrowany 1895 Nr. 3.

Raczyński Teodozjusz * 2. IV. 1875 r. w Ciec-
hocinku; ukończył Wydział Dyplomatyczno — Kon-
sularny Szkoły Nauk Politycznych, emerytowany na-
czelnik wydziału Banku Polskiego; odbył w 1931 r.
podróż do Egiptu i Ziemi Świętej, o czem napisał:

„Pod słońcem Afryki. Wrażenia z wycieczki do Egiptu i Ziemi Świętej”, Warszawa, 1930 r.

Ankieta

Radliński Ignacy, * 1843 w Dubnie † VIII. 1920, orientalista i geograf; studjował w Kijowie i w Krakowie; badał języki semickie oraz kulturę ludów na rozmaitych stopniach kultury pierwotnej, napisał zarysy literatury egipskiej, babilońsko-asyryjskiej, hebrajskiej, perskiej, opracowywał materiały, zebrane przez Dybowskiego i innych na krańcach Syberji, publikując m. in.: „Dictionnaire du dialect des Aïnos, habitant l'île Choumchou dans l' Archipel des Kouriles près du Kamchatka.” *Bulletin Acad. Sc. Cracovie* 1891. „Dictionnaire du dialecte des Kamtschadales habitant le long de la rivière de Kamtchatka, *tamże* 1892 i 1893 i odbitki, Kraków 1892, 1893, „Ludy madagaskarskie i Europejczycy” *Wszechświat* 1895 Nr. 31-33, 51, „Ludy znikłe i ginące” *Ateneum* 1887 T. I p. 32-50, 230-243 „Madagaskar, kilka kart z dziejów cywilizacji europejskiej” *tamże* 1897 T. II p. 289-319, „Odkrycia geograficzne Beniowskiego” *Wszechświat* 1895 Nr. 37, „Pamiętniki polskie na Kamczatce” *Tygodnik Ilustrowany* 1886 Nr. 173-179, „Słownik narzeczy ludów kamczackich ze zbiorów prof. B. Dybowskiego” *Rozprawy i Sprawozd. Wydz. Fil. Ak. Um.* i oddzielnie Kraków 1891-1894, 1895 4 tomy. „Słownik narzeczy Koryatów wschodnich” *tamże* T. XXI, „Stosunki etnograficzne na krańcach wschodniej Azji” *Wszechświat* 1895 Nr. 65, 89, 99, 115; 1906 Nr. 44, 45, 47, 48, 50; 1897 Nr. 22, 23, „Stan obecny badań geograficznych

w Afryce" *tamże* 1898, Nr. 26-29, 1899 Nr. 37-,40-42, „Wycieczki w dziedzinę etnologji. Świat azjatycki, Andamani", *tamże* 1891 Nr. 4, 5, 7, 1892 p. 433, 456, 474 i Nr. 32, 34, 35.

Demby St.: Ignacy Radliński: Wspomnienie pośmiertne. *Kurjer Warszawski*, 1920 Nr. 236. — Gutenberg — Korbut IV. — Maliszewski Olszewicz—Orgelbrand—Orgelbrand Suplement I i II. — Zieliński Bibl. Migr.

Radliński Tadeusz geograf; podróżował po Dalekim Wschodzie; napisał m. in.: „Z cyklu Gdzie świat się kończy“, „Wrażenia z podróży po Japonji“, *Kurjer Warszawski*, 1914 r. Nr. 41.

Ziemia 1914 r., maj — Zieliński Bibl. Migr.

(Radoliński zob. Wysz).

Radziejowski Hieronim, posłował w 1667 r. do Stambułu; w 1670 r. zwiedził Ziemię Świętą; poselstwo R-go, opisane jest p. t. „Droga pana posła do Porty Ottomańskiej 1667“ w Barączu „Pamiętnikach dziejów polskich“, Lwów 1855 na str. 74-81.

Barącz: Pamiętniki dziejów Polskich, Lwów 1855 str. 74-81.- Bystrzeń - Maliszewski - Wysocki Fr. Kaz.: Krótkie zebranie niewolniczej gościny w państwach i na dworze cesarza tureckiego. Naruszewicza Teki pod r. 1672.

Radziszewski Mieczysław Bronisław (Śląz, Prawdzic); * 1872 w Krakowie † 1900 w Paranie; inżynier górniczy, pionier parański; w r. 1895 wyemigrował do Parany, gdzie redagował jako jeden z najlepszych publicystów pol. na terenie Brazylii, *Polonję*, *Kurjer Parański*, *Gazetę Polską*, pisywał poezje pod pseud. Ślaza; w 1897 odkrył w okolicy Antoniny pod Kurytybą ślady ropy i węgla kamiennego.

Ankieta (Inf. inż. Skomorowskiego) — Głuchowski: Materjały — **Ważne odkrycie.** *Gazeta Handlowo-Geograficzna* 1898 Nr. 3 p. 37. — Sp. Mieczysław Radziszewski, *tamże* 1900 Nr. 11 p. 118. — *Gazeta Handlowo-Geograficzna* 1897 Nr. 21 p. 256.

Radziwiłł Mikołaj Krzysztof Sierotka książę; * 2. VIII. 1549 w Czmielowie † 1616 w Nieświeżu; wojewoda trocki i wileński, marszałek w. litewski; podróżnik; studjował geografię i medycynę, ukończył nauki w Lipsku, poczem zwiedzał dwory europejskie; wróciwszy do kraju, brał udział w poselstwie do Henryka Walezego do Paryża, w wyprawach Batorego na Moskwę, popierał Zygmunta III przeciw rokoszowi Zebrzydowskiego, ufortyfikował Nieśwież; urodzony i wychowany w kalwinizmie, w 1567 przeszedł na katolicyzm, zakładał klasztory, budował kościoły i rozwijał szeroką działalność filantropijną. W wykonaniu ślubu — wskutek niebezpiecznej rany w głowę odniesionej w 1568 nad Ułą — odbył w 1582-1584 pielgrzymkę do Ziemi Świętej, zwiedził Egipt, odbył podróż w górę Nilu i do Trypolitanji. Opis tej podróży wydał ks. Tomasz Treter w przekładzie łacińskim pt. „Hierosolimitana peregrinatio... 8 epistolis comprehensa“. Brunsbergae 1601. Peregrynacja ta, jako na owe czasy niezwykle opis, doczekała się kilkunastu wydań w języku łacińskim, polskim oraz niemieckim; tłumaczenia polskiego dokonał Jędrzej Wargocki i wydał p. t. „Peregrynacja abo pielgrzymowanie do Ziemie Świętej“, Kraków 1607; oryginał polski wydał dopiero Czubek w *Archiwum do Dziejów lit. i ośw. w Polsce* 1925 r.

Bartoszewicz: Historia liter. T. I. str. 396-397. — Barsohn

Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach. *Bibl. Warszawsk.* 1868. T. IV p. 1-13. — Białkowski Jan ks.: Kazanie na pogrzebie Krzysztofa Radziwiłła. Lubcz 1641. — Bystroń — Czubek: Wstęp do „Peregrynacji”, Kraków 1925. — Grochowski W.: Mik. Krz. Radziwiłł Sierotka. *Tyg. Ilustrow.* 1864, 141, 152. — Gutenberg — Hartleb K.: Polskie dzienniki podróży w. XVI. Lwów 1920. — Korbut I — Kottubaj: Galerja nieświeska. Wilno 1857 str. 305-321. — Maciejowski: Piśmiennictwo polskie T. III. str. 497-499. — Maliszewski Olszewicz — Merczyng H.: Mikołaj Krzysztof Radziwiłł Sierotka i jego przyjęcie katolicyzmu 1567. *Przegląd Historyczny* 1911. — Orgelbrandt — Potocki H.: Radziwiłł Sierotka. *Biblioteka Warszawska* 1841 p. 530-532. — Szyszko Bohusz: Rys życia księcia Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, zwanego Sierotką (Scriptores rerum pol. VIII Archiwum Domu Radziwiłłów). — Sinko T.: Polscy podróżnicy w Grecji i Troi. Kraków 1925. — Sokołowski Aug: Archiwum Rodu Radziwiłłów. Listy ks. Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła Sierotki... życiorysem Radziwiłła Sierotki opatrzył... (Scriptores rer. pol. T. VIII. 1885.

Rafalski Julian Bogumił Witold inż. prof. * 24 V 1879 r. w Warszawie; leśnik i podróżnik; studjował na wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, następnie ukończył cesarski instytut leśnictwa w Petersburgu; jest od 1923 r. profesorem inżynierji leśnej Uniwersytetu Poznańskiego. Rafalski odbył w 1913 r. dłuższą podróż po Europie, w 1923 r. zwiedził Francję, w 1924 r. podróżował po Anglii, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Norwegji, w 1926 r. po Maderze, Teneryfie, Senegalu i Brazylii, w 1930 r. i 1931 ponownie po Europie środkowej i zachodniej. Obok leśnictwa zajmuje się sprawą dostępu do morza i wygłosił dn. 9. XI. 1920 r. w Komisji Mor-

skiej Sejmu referat o potrzebie własnego portu polskiego nad Bałtykiem oraz w grudniu 1924 r. w Nowym Yorku w stowarzyszeniu techników odczyt p. t. „Własny port polski na Bałtyku“. Rezultatem podróży Rafalskiego było stworzenie w Poznaniu przy zakładzie Inżynierii Leśnej U. P. największego w Polsce, a jednego z największych w świecie zbioru okazów drzewa, obejmującego przeszło 6000 próbek drzewa. Oprócz fachowych prac leśniczych Rafalski napisał m.in.: „Port polski na Bałtyku“, *Bandera Polska*, 1921, Nr. 3/4, „Własny port polski na Bałtyku“, Warszawa 1922, „Lasy i leśnictwo w Stanach Zjednoczonych A. P.“; Warszawa 1926 r. z większym wstępem „Ameryka, Amerykanie i Amerykanin“, „Czarowna stolica Brazylii“, *Tęcza*, 1927 r. Nr. 6 „Ogród botaniczny w Rio de Janeiro“, *tamże* 1928 r. Nr. 14 „Wyspa Tene-ryfa“, *tamże* 1932 r. Nr. 34. Obecnie opracowuje materiały do pracy o Brazylii.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr.

Rakowska-Ratułt Marja podróżowała po Persji; opis podróży ukazał się w Biblj. Dzieł Wyborowych p. t.: „Podróż Polki do Persji“ Warszawa 1904, 2 tomy.
Jaroszyński T.: Przedmowa do wyd. „Podróży“.

Rakowski Jan (turysta, ziemianin) podróżował między 1882-1893 po krajach europejskich, Egipcie i Kaukazie; napisał pod pseudonimami „Turysta Ziemianin“, „Turysta Oświatowy“, „Turysta Rolnik“, kilka szkiców i wspomnień jak: „Wspomnienie Egiptu z uwzględnieniem historii kraju, stosunków miejscowych i statystyki na podstawie prac źródłowych i własnych poglądów“. Kraków 1890, „Najnowsze szkice Wschodu“.

Kraków 1885, „Szkice podróży po Kaukazie“ Kraków 1893, „Szkice z Danji, Szwecji, Norwegji, opisał i wydał Turysta Oświatowy“ Lwów 1882, „Moje podróże za Pirenejami“ Kraków 1883, „Muzeum Boulag w Kairze. Kartki z podróży na Wschód“. Kraków 1882.

Ram Jan Andrzej (Gerszon), jako młody kupiec z wileńskiego ghetta, wychrzciwszy się i zostawszy zwolennikiem nauki Towiańskiego, przewędrował Europę od miasta do miasta i odbył w 1845 pielgrzymkę do Ziemi Świętej, wreszcie osiadł w Anglii i wycofał się z towianizmu.

Bystroń — Gawroński Fr. Rawita -- Pigoń: Z późniejszych lat A. J. Rama. *Pamiętnik Literacki* T. XXV. — Towiański A.: Idea o Jerozolimie dana bratu Janowi Andrzejowi Ramowi w dzień jego odjazdu do Ziemi Świętej 18 listopada 1844 r. w Bazylei.

Rehman Antoni dr.; * 15. V. 1840 w Krakowie, † 12. I. 1917 we Lwowie; geobotanik, geograf i podróżnik; studjował na Uniwersytecie Jagiellońskim, był pierwszym profesorem geografji Uniwersytetu Jana Kazimierza. W latach 1865-1875 badał roślinność Tatr, Podola zachodniego i wschodniego, Besarabji i gubernji chersońskiej, w 1873 badał roślinność na Kaukazie, gdzie wdarł się na szczyt Kazbeku, w 1874 na Krymie, odkrywając wiele nowych gatunków, z których znaczną liczbę umieścił w dziele „*Flora orientalis*“; w 1875-1877 odbył podróż naukową po Afryce południowej, zwiedził Oranję i Transwał, poznał kopalnie djamentów w Griqua-land, krainę Bassuto, Natal, kraj Zulusów, przyczem zbierał nietylko okazy botaniczne, których zebrał 3000, w tem kilkaset gatunków nieznanых mchów, lecz zajmo-

wał się również badaniami etnograficznymi Buszmenów, Hotentotów, Kafrów i Zulusów; w 1879-1880 odbył drugą podróż do Afryki południowej, poczem podróżował po Niemczech, wreszcie poświęcił się geografji, którą przez 30 lat wykładał na Uniwersytecie Lwowskim. Zbiory afrykańskie Rehmana opracował Ign. Szyszyłowicz. W związku z podróżami poza Polską ogłosił R. m. in.: „Das Transvaalgebiet des südlichen Afrikas in physisch-geographischer Beziehung“. *Mitteilungen d. Geographischen Gesellschaft*. Wien 1883, „Echa południowej Afryki, szkice z podróży po Natalu i Transwalu z r. 1879-1880, ludy pierwotne południowej Afryki“, Lwów 1884, „Geobotaniczne stosunki Afryki południowej“, *Pamiętnik Wydz. Mat. Przyr. Ak. Um.* III. 1887, „Kartka z dziejów cywilizacji, droga do wnętrza Afryki“, *Bluszcz* 1882 Nr. 8, 9, „Ludy pierwotne południowej Afryki“ *Ateneum* 1878 T. II. p. 97-127, 468-487, 1879, T. II. p. 25-46, 274-301, „Szkice z podróży do południowej Afryki, odbytej w latach 1875-1877, *Przegląd Polski* 1878-1881 i Warszawa 1881.

Boissier: *Flora Occidentalis*. — Dixon H. N. and A. Gepp.: Rehman's South African Mosses. *Royal Botanic Gardens Kew. Bull. of Miscel. Inf.* 1923 Nr. 6 p. 193-238. — E. Z. Kłosa 1885, Nr. 1052 p. 143 (rec). — Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Rouppert K.: Antoni Rehman. *Sprawozdanie Kom. Fizjograficznej Ak. Um.* II. Kraków 1917. — Smoleński J.: Antoni Rehman. *Pam. Tow. Tatrzańskiego* 1917/18 p. 29-39. — Wiśniowski. *Historja geologii polskiej* (w rękopisie). — Zieliński *Bibl. Migr.* — *Kosmos* 1920 p. 292 (nekr.). — *Kwartalnik Historyczny*, 1917 p. 232 (nekr.). — *Przegląd Geograficzny* 1918/19 p. 132-134.

Reichman Bronisław (Rejchman) * 1848; przyrodnik i podróżnik; studjował przyrodę w Szkole Głównej, jako popularyzator przyczynił się znacznie do popularyzowania nauki Darwina; podróżował po Syberji i we wspomnieniach: „Z dalekiego Wschodu—wrażenia, obrazki i opisy z dobrowolnej podróży po Syberji”, Warszawa 1881, podał zajmujące szczegóły o przyrodzie syberyjskiej, myśliwstwie, kopalniach złota etc. Prócz tego napisał, obok licznych innych artykułów: „Samojedzi. Studium etnologiczne” *Wszechświat* 1882, Nr. 13, 20, 21, 28, 31, 32, 34, 36-38.

Janik — Opis Syberji, *Biblioteka Warszawska* 1881 T. I p. 477-478. — Orgelbrand — *Ateneum* 1881 T. II p. 367.

Retinger Józef dr.* 1888 r. w Krakowie, ukończył wydział prawny w Krakowie, w czasie wojny prowadził propagandę w Londynie i Paryżu w porozumieniu z Komitetem Narodowym, w 1917 r. udał się do Meksyku, dokąd przybywał później kilkakrotnie, wreszcie osiadł w Anglii; oprócz broszur propagandowych napisał: „Tierra Mexicana”, 1928 r. (po hiszpańsku), „Morones of Mexico”, 1926 (po angielsku); ogłosił studjum o akcji kolonialnej ks. Jakóba Kurlandzkiego: „Jedyne kolonie Rzeczypospolitej — zapomniane”, *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1933 r. Nr. 5-8.

Zieliński *Bibliografia Migracyjna*.

Richter Bohdan dr. * 17. VIII. 1891 w Warszawie, orientalista i podróżnik; docent Uniwersytetu Warszawskiego, od 1930 r. stały korespondent *Gazety Polskiej* na Arabski Wschód. Richter odbył w 1915-1917 szereg podróży po północnej Rosji i po Kauka-

zie, szczególnie po Gruzji. W latach 1923—1926 podróżował po krajach morza Śródziemnego, w r. 1927 odbył podróż do Brazylii przez wyspy Kanaryjskie i Maderę. Od 1928 r., poświęciwszy się badaniom arabskiego wschodu, odbył liczne podróże naukowe po krajach arabskich, zwłaszcza po Algierze, Tunisie, Cyrenajce, Libji, Palestynie, Syrii i Turcji azjatyckiej; w latach 1929—33 poznał gruntownie Egipt i Nubję, zwiedzając je szczegółowo; w latach 1932 i 1933 odbył dwie wyprawy do zachodnich oaz Libijskich, przywożąc obfite materiały etnograficzne i liczne zdjęcia fotograficzne; w 1932 r. odbył podróż do Hedżasu przez Suez i Tor. Opisy podróży ogłaszał w *Tęczy*, *Gazecie Polskiej* i innych pismach jak: „Egipt, Egipt“, *Tęcza* 1930, Nr. 47, „Z letniej wycieczki na Wschód“ *tamże* 1928, Nr. 44, 47, 51, 1929, Nr. 26, „Listy z Arabji“, *Gazeta Polska* 1932 Nr. 114 sq „Listy z Afryki“ i „Listy ze Wschodu“ *Gazeta Polska* poczynając od r. 1928. R. opublikował przeszło 150 artykułów politycznych, gospodarczych i kulturalnych o arabskim wschodzie. Z dziedziny historii i geografji napisał: „Die Fabelwesen im alten China“ *Die Erde* 1913, „O najstarszych geografjach chińskich“, *Przegląd Geograficzny* T. I, 1918 19, p. 232-269 T. II, 1922, dalej „W sprawie transkrypcji chińskiej“ *Rocznik Orjentalistyczny* T. II, 1919-1924 r., 1925 r., tamże o Boimie „Książka i biblioteka chińska“, *Przegląd Biblijograficzny* 1926, Nr. 11, „Język i piśmiennictwo chińskie“ *Biblioteka Warszawska*, 1912. T. II, p. 272-280. Oddzielnie wydał: „Literatura chińska“, „Literatura japońska“, Warszawa, 1929, „Wypisy japońskie“,

tamże w 1920 pisał o Krajach Dalekiego Wschodu i Ameryki Południowej w *Miesięcznym Przeglądzie Prasy* wyd. przez M. S. Z. W Encyklopedji Ultima Thule prowadzi dział geografji i Wschodu; w latach 1928-1932 wygłosił w Radio szereg pogadanek o krajach Dalekiego i arabskiego Wschodu, opracowuje obecnie dwie książki „Arabia”, i „Charga, zapomniana Oaza”.

Ankieta — Maliszewski Olszewicz — Gutenberg.

Rocca Aniela, de * ok. 1875 r. w Łodzi, osiadła w Argentynie; kaw. orderu Polonia Restituta; współdziałając z M. Pankiewiczem (p. t.) w pracy dla wychodźstwa w Argentynie ofiarowała 100000 pesów arg. na „Dom Polski” w Buenos Aires oraz znaczne sumy na domy polskie w innych miastach, jak Rosario Lavallolle i na założenie własnej drukarni Federacji Towarzystw Polskich. W 1933 odwiedziła Polskę w celu nawiązania kontaktu z instytucjami, działającymi na polu emigracji i osadnictwa.

Ankieta (Inf. p. Pankiewicza) — A. P.: Piękny odruch patriotyzmu za Oceanem. Polonia argentyńska w zgodnej pracy nad budową „Domu Polskiego”. *Expres Poranny* 1930, Nr. 288. — Polacos, Los... cuentan con un hogar común. *El Esclavo en America* 1932. I. II.

Rogalski Leon ks. T. J. † 3. VI. 1906. był od ok. 1865 r. misjonarzem w Australji, skąd pisywał do *Przeglądu Emigracyjnego* (1892 Nr. 1).

G. L.: Polacy w Australji *Kurjer Warszawski* 1885 Nr. 17 b. — *Misje Katolickie* 1906 p. 299.

Rogosz Józef; * 1844 r. w Baligrodzie † 1896 r. w Marjenbadzie, pisarz; studjował na uniwersytecie w Bolonji historję sztuki na półwyspie Apenińskim i napisał szereg prac o malarstwie włoskiem. W celu

badania stosunków i urządzeń politycznych udał się (w 1887 r.) do Konstantynopola, skąd pisywał do dzienników polskich korespondencję, jak: „Wrażenia z wycieczki na Wschód”, *Biblioteka Warszawska*, 1887, T. I. p. 28-60, II p. 343-368; 1888 T. I. p. 354-368. Rogosz był współpracownikiem *Gazety Narodowej*, *Dziennika Polskiego*, *Kłósów* i wydawał *Tydzień*.

Chmielowski: Zarys najnowszej literatury — Feldman: Piśmiennictwo polskie 1905 r. — Jezierski F.: *Biblioteka Warszawska*, 1877 r. T. I. p. 134 — Korbut IV. — Powi-
daj, *Przegląd Polski*, 1876/77 l. p. 145-148 — *Tygodnik Ilustrowany*, 1896 r., Nr. 31, p. 614 — *Ruch* (Kalendarz r. 1889).

Rogowski Jan, dr., * 13.IX.1894 w Ostrosie koło Sokola; publicysta; walczył w Legjonach, brał udział w obronie Lwowa i wojnie polsko-rosyjskiej, profesor gimnazjalny we Lwowie; wygłasza odczyty i publikuje artykuły na temat morza, Pomorza i Mazowsza Pruskiego jak „Problem obronności granic politycznych”, *Drogi Polski* 1923. Nr. 4-5, 6, 10-12..., „Polska a morze” *Strażnica Zachodnia* 1924, Nr. 1-6, p. 45-59. Flota polska w powstaniu styczniowym, „*Morze*” 1926, Nr. 2: oddzielnie wydał m. in.: „Dzieje wojska polskiego na Syberji”.
Ankieta.—

Rogoyski Doman Andrzej, *29.XI.1903 r. w Witkowicach w Czechach, radca w Komisarjacie Generalnym w Gdańsku; studjował w Wiedniu na Hochschule für Welthandel; odbył kilka podróży dla studjów po Europie; w 1927 był urzędnikiem konsularnym w Konstantynopolu, skąd odbył podróż na morze Czarne, celem zbadania stosunków wśród polskich hucułów,

pracujących przy eksploatacji leśnej; był czynny w pracy wychodztwa polskiego w Stambule i Wiedniu.

Ankieta — Archiwum Związku Pionierów Kolonialnych
r. 1928.

Rogoyski Jerzy (brat Kacpra) ze Śląska, Kawaler maltański; walczył z Saracenami na Morei pod koniec XVI wieku.

Ankieta (Inf. p. D. A. Rogoyskiego).

Rogoyski Józef Bohdan dr. (Rogójski) * 1818 w Jasielskiem † 1896 w Łodzi; chemik i podróżnik; szkoły średnie ukończył w Sączu, studjował nauki rolnicze i weterynarję w kraju i w Niemczech; od 1848 r., przebywając w Paryżu, poświęcał się chemji; w trakcie swych studjów między 1846 a 1854 r. odbył Rogoyski szereg podróży po Europie zachodniej oraz po Stanach Zjednoczonych i Afryce północnej, przez pewien czas przebywał pod Konstantynopolem w Kadiköy w Azji Mniejszej i podobno miał kolonję w Adampolu, w 1853 r. wrócił do Krakowa, w 1859 wykładał chemję w Instytucie Marymonckim, potem w Wyższej Szkole Realnej w Kielcach; w 1869 przeniósł się do Warszawy, poczem osiadł w Brusie jako reorganizator i dyrektor fabryki nawozów sztucznych. Rogoyski ogłosił drukiem m. in. „Chemję Rolniczą”, Warszawa 1875 r. „Poradnik życia gospodarskiego”, 1870-1871, szereg artykułów i rozpraw z dziedziny chemji rolniczej w pismach fachowych; z zakresu spraw podróżniczych i kolonialnych oprócz korespondencyj z podróży po Anglii i Stanach Zjednoczonych, opublikował: „Ziemia Obiecana na Sacharze”, Kraków

1896 i pod kryptonimem J. B. R. z Kadykey w Azji Mniejszej „Mała Polska w Oceanji“, broszurę wywołaną projektem Wereszczyńskiego (Korczaka) utworzenia niepodległej kolonii polskiej na Nowej Gwinei; broszurę tę, omawiającą przychylnie i uzupełniającą projekt Korczaka, wydał Wereszczyński własnym nakładem w 1876 r. w Krakowie.

Ankieta (Inf. p. D. R. Rogoyskiego) — Orgelbrand Supplement T. 18. — Rogoyski J. B.: *Gazeta Rolnicza* 1872 Nr. 57—Wereszczyński Korespondencja, Polska Akademia Umiejętności Rękopis Nr. 1675 — Zawidzki Jan: Józef Bohdan Rogójski 1818-1896 i jego prace z dziedziny chemii ścisłej oraz stosowanej (Materiały do historii chemii w Polsce VI), z bibliografią, *Chemik Polski* 1911 Nr. 20, 24 i odbitka. — Zieliński St. Bibl. Migr. — *Ateneum* (nekrolog) 1896, T. II, p. 209-210.

Rogoyski Kacper ze Śląska, odbył pod koniec XVI w. podróż do Jerozolimy.

Rogosińska Helena (Hajota, Boguska, Pajzderska, Szolc-Rogosińska) * 16. V. 1862 w Sandomierzu, † 4. XII. 1927 w Warszawie; powieściopisarka i podróżniczka; kształciła się w Warszawie na pensjach prywatnych, w 1888 wyszła za głośnego podróżnika Stefana Rogosińskiego, z którym tegoż roku udała się do Afryki i mieszkała do 1891 na wyspie Fernando-Po, podróżowała po środkowo-zachodniej Afryce, urzędowała ekspedycje, jak w 1891 na Clarence-Peak na szczyt Santa Isabel i była pierwszą kobietą, która zdobyła Santa Isabel, najwyższy szczyt na wyspie Fernando-Po. Po śmierci Rogosińskiego poślubiła architekta Pajzderskiego. Poczytna w swoim czasie poetka i pisarka,

ogłosiła kilka opisów, szkiców i nowel w związku ze swemi podróżami i pobytem w Afryce jako to „Une accension au pic S-ta Isabel, Fernando-Po“ Paris 1892, wydane przez paryski instytut geograficzny, „Z dalekich lądów. Nowele i opowiadania z opisem ekspedycji na Clarence - Pic“, Warszawa 1893 i 1925 „Ze wspomnień afrykańskich. Wycieczka do Bonny“, *Wędrowiec* 1893 Nr. 24—27, „Rosa Nives“ Lublin 1925 „Ładunek palmowego oleju“, z życia Kubańczyków deportowanych na Fernando-Po, „Jak cień“ Warszawa 1895, 1927.

Dębicki Zdz.: Ś. p. Helena Pajzderska Wspomnienia pozgonne. *Kurjer Warszawski* 1927, Nr. 335,—Jeske Choliński: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej, 1888 str. 157—161. — Karczewski W., *Biblioteka Warszawska* 1894 III, p. 200—209 (recenzja). — Kaszewski K.: Nowele Hajoty. *Kłosa* 1883: № 964, 965, 1084 p. 223—224. — Korbut IV —Orgelbrand — Skierka: Po powrocie z Afryki. Interwiew. *Wędrowiec* 1891, № 21. — Tokarzewski *Ateneum* 1895 I. p. 319 (recenzja). — Zieliński *Bibl. Migr.*

Rogosiński Stefan * 14. IV. 1860 w Kaliszu † 1896 w Paryżu; marynarz, podróżnik i pionier kolonialny.

Rogosiński był synem bogatego przemysłowca tkackiego, pochodzącego z rodziny niemieckiej, Ludwika Scholtza i Malwiny z Rogosińskich. Stefan był najstarszym z czterech braci, z których najmłodszy, Kazimierz pozostał przy życiu, dwaj inni zmarli w roku 1888. Jako dwunastoletni chłopiec został oddany do gimnazjum we Wrocławiu. Już wówczas, przejęty żądzą przestrzemi i poznawania nieznanych krajów, zwiedzał w czasie wakacyj Niemcy i znaczną część Europy Środkowej, co nie

mogło w chłopcu, do szerszych lotów zrodzonemu, nie rozwinąć i spotęgować pragnienia coraz większych wrażeń poznania coraz dalszych — a nieznanych przestrzeni. Z zamiłowaniem oddawał się geografji, studjowaniu niezbadanych obszarów, kreśleniu map i marszrut. Opuściwszy szkołę, oświadczył ojcu swą decyzję wstąpienia do marynarki. Sprzeciw ojca przemogła stałość młodzieńca i Stefan wyjechał do Petersburga. Tam wstąpił jako ochotnik do marynarki. Podczas lata wypływał z eskadrą, zimą pracował intensywnie u astronoma Zybi-
na, któremu zadzięcza, że po upływie połowy czasu, potrzebnego zwykle na przygotowanie się do egzaminu oficerskiego, zdał go w szkole marynarki wojennej w Kronsztadzie, w ciągu półtora roku przeszedłszy kurs trzechletni. Dzięki nadzwyczajnym zdolnościom i zapałowi ukończył szkołę jako najmłodszy z absolwentów. Przydzielony do eskadry, udającej się na wody chińskie, gdzie właśnie zanosilo się na burzę polityczną, jako miczman odbył podróż naokoło świata na okręcie wojennym „Generał — Admirał”. Wędrówki po bezmiarach oceanów podnieciły eksploratorską gorączkę Rogo-
zińskiego, a podróże u brzegów Afryki natchnęły go nieprzepartem dążeniem do zbadania nieznanych obszarów Kamerunu. Już w połowie 1881r., pisząc z podróży z Aten do kraju, napomynał o zamiarze badania gór Kame-
ruńskich i ich zaplecza, w czerwcu w Neapolu projekt swój skonkretyzował i omówił ze znanym podróżnikiem Bianchi i prof. Licata, którzy postanowili towarzyszyć mu w wyprawie. Opok Bianchi'ego znaleźli się i inni ochotnicy, znaleźli się także protektorzy, którzy ofiaro-

wali pieniądze. Ale w takich warunkach wyprawa, pomimo swego polskiego przywódcy, byłaby włoską; do Włochów bowiem, łożących na wyprawę, należałyby jej zdobycze, czego nie chciał Rogoziński, który akcentując swe polskie pochodzenie przybrał do swego nazwiska polskie nazwisko matki i zamierzał zdecydowanie do wybicia piętna polskości na swej wyprawie. Zrezygnował więc Rogoziński z udziału Włochów (tem więcej, gdy się spostrzegł iż w chęciach Bianchi'ego i innych tkwią tendencje handlarskie). "Walczę o środki, — mówił Rogoziński na odczucie swym w Warszawie — chciałbym zdobyć je we własnym kraju, by i owoce wyprawy w nim pozostać kiedyś mogły; czy nam to się uda, czy kotwica, na której staniemy przy kameruńskich brzegach, z naszego będzie odlana żelaza i czy z nagłówkiem naszego kraju będzie mogła spocząć kiedyś pośród pamiątek przeszłości — nie wiem; lecz jest to gorącym mem pragnieniem. Dla Afryki i ludów afrykańskich zbierałem iskry zapалу w Europie, tu pragnę iskry, przez którąby kiedyś zagle nasze tym stronom świeciły". Zwolnił się więc Rogoziński z marynarki rosyjskiej i wnet po katastrofie „Generała-Admirała“, na którym służył, wrócił do kraju, by rozpocząć kampanję za swoją wyprawą, i po pewnym czasie, w listopadzie 1881 roku ogłosił w *Wędrowcu* „Propozycję“, w której przedstawił plan wyprawy. Około „afrykańskiej wyprawy Rogozińskiego“ powstał ruch: czynił go sam Rogoziński, tłumacząc, wykładając, perswadując, ogłaszając odczyty; czyniła ruch i prasa. Przeciwno wyprawie występował ostro Świętochowski, kruszyli kopje

za wyprawą Sienkiewicz i Głowacki. Pierwsi z sukcesem materialnym pośpieszyli Konstanty Branicki i Benedykt Tyszkiewicz. Półtora roku jednak upłynęło od powzięcia zamiaru do chwili wyruszenia ekspedycji z Hawru, półtora roku przygotowań, zawodów, niepowodzeń materialnych i moralnych, waśni, a nawet potwarzy i intryg, w których zamieszane były różne osobistości, jak wspomniani Włosi, jak Szwed Een i inni. Wreszcie jednak żelazna energia Rogozińskiego przemogła wszelkie trudności i 13-go grudnia 1882 r. wypłynęła z Hawru nabyta przez niego „Łucja-Małgorzata” na pełne morze, wioząc prócz Rogozińskiego i załogi francuskiej, czterech jeszcze uczestników Polaków: Leopolda Janikowskiego, Klemensa Tomczka, Hirschenfelda i Ostaszewskiego-Barańskiego, z których dotrzymani placu i do końca wytrwali dwaj pierwsi. Trzy lata przebył Rogoziński w dziewiczych puszczech gór Kameruńskich, sekundowany przez Janikowskiego i Tomczka, który niestety, już w 1884 r. zmarł na posterunku, na wyspie Modoleh. Człowiek ognistego temperamentu, obdarzony niepospolitą inteligencją i wyjątkowo silną organizacją fizyczną, działał jak na warunki, w których ekspedycja doszła do skutku i działała, istotnie nie mało dla nauki i dla chwały imienia polskiego. Po trzech latach wrócił Rogoziński do Warszawy wraz z Janikowskim, aby rodakom publicznie zdać sprawę z działalności swej i ponownie wyruszyć na brzegi afrykańskie, zabierając ze sobą, jako małżonkę, znaną pisarkę Boguską, występującą w literaturze pod pseudonimem Hajoty. Osiadł na wyspie

Fernando — Po, ale już jako plantator, gdy brutalna zachłanność Niemców, wsparta słabością zawikłanej w Egipcie Anglii, wydarła mu zdobycze polityczne jego przedsięwzięcia kameruńskiego. Jeszcze raz w kilka lat później zapragnął zainteresować Anglików sprawą kameruńską i zakrzętnął się koło tej sprawy w Egipcie. Doznał jednak niepowodzenia i w młodym wieku, przedwcześnie zmarł w Paryżu w 1896 r. licząc lat, 36. Naukowe zdobycze wyprawy Rogozińskiego były niepoślednie: odkryła ona źródła rzeki Mungo, jezioro M'bu, które na cześć hr. Tyszkiewicza nazwano jeziorem Benedykta, wykreśliła nową mapę krajów Bakunda, wydaną potem przez Akademię Umiejętności w Krakowie. Rogoziński napisał rozprawę o narzeczcu plemienia Bakwiri i sąsiednich plemion, również wydaną przez Akademię i zebrał bogate zbiory etnograficzne, które ofiarował Muzeum Baranieckiego w Krakowie. Sam fakt polskiej ekspedycji naukowej, polskimi środkami finansowymi stworzonej, był czemś uderzającym. Byli w tym czasie, byli i przedtem i potem badacze polscy, którzy wzdłuż i wszerz świat cały przemierzali, od mroźnych tajg Sybiru, jak Dybowscy, Czekanowscy, Czerscy i tylu innych, — do skwarnych pustyń Sahary, niebotycznych Andów chilijskich i nieprzebytych puszczy południowo - amerykańskich; był to właśnie czas, gdy, dzięki ofiarności Branickich, po Dalekim Wschodzie, po Afryce północnej i Chile i Peruwji Kalinowscy, Sztolcmani, Jelscy, Barejowie, Młokosiewicz chadzali, badając faunę i florę nieznanych krajów, studjując ludność dzisiej-

szą i dociekając zagadek jej przeszłości. A jednak — jest różnica ogromna między temi poczynaniami a wyprawą afrykańską Rogozińskiego. Tamte poczynania to były indywidualne przeważnie badania uczonych, które społeczeństwu wносиły w dorobku przebogate zbiory, rewelacyjne nieraz spostrzeżenia i odkrycia i do ogólnego dorobku cywilizacyjnego wносиły walny przyczynek trudów polskich. Ale trudy te ginęły po części bezimiennie, t. j. ginęły jako polskie, bo rozplýwały się pod ogólnem mianem nauki i tylko nauki. Rozumiał to Rogoziński i nie szło mu o sam zaszczyt wzbogacenia dorobku naukowego, ale o to, aby ten dorobek nazywał się polskim i trwał i przeszedł do potomności, jako zdobycz polskiej wyprawy naukowej. A ideą przewodnią w tem przedsięwzięciu była Polska niepodległa, odkrycie i zdobycie szmatu ziemi afrykańskiej pod własną, niezawisłą kolonję. Ekspedycja Rogozińskiego była jedyną polską wyprawą, którą wiodła myśl państwowa polska. W tem tkwi jej ogromna ważność. W chwili, gdy naród pozbawiony był morza, pozbawiony państwa i rządu własnego, rzucił się Rogoziński, by mimo tych braków kardynalnych — zdobyć własną kolonję dla Polski. Rogoziński ogłosił nast. korespondencje, artykuły i książki:

Algier. Z pamiętników podróży. *Wędrowiec* 1882 T. II, Nr. 51, p. 393-395, Nr. 52, p. 406-408, Nr. 53, z 4. I. 1883, p. 422-424, 1883 Nr. 2 p. 19 — *Années, Huit... d'exploration dans l'ouest de l'Afrique equatoriale par le commandeur... Bulletin de la Société Khedivale de Géographie. Le Caire, 1893, Nr. 11, III Série i oddzielnie Le Caire,*

1893, str. 47. — **Dzieła**, Istniejące... o okolicach gór Kameruńskich. Dla uczestników projektowanej ekspedycji afrykańskiej. *Wędrowiec*, 1881, T. X. Nr. 256, p. 330-331. — **Fernando-Po**, szkic podróżniczy. *Bibl. Warsz.* 1892. T. IV, zesz. III, p. 557-559. — **Fernando-Po**, Na... w dzień Bożego Narodzenia. *Wędrowiec*, 1891, Nr. 52 p. 203-208, — **Gór**, Z... Kameruńskich. Mondoleh we wrześniu. *Kurjer Warsz.* 1884, 348 b. — **J. W.** (z posiedzenia Akad. Um.) 22. II. 1886 *Bibl. Warsz.* 1886, T II p. 132-133. — **Jezior**, Do... Liba! *Wędrowiec*, 1882. T. II Nr. 29, p. 33-34. — **Katalog** ogólny przedmiotów trzech wypraw, pochodzących z pierwszej naukowej wyprawy do zachodniej Afryki S. S. Rogozińskiego w latach 1882-1885, a wystawionych w miarę przesyłek na trzech wystawach, urządzonych w Muzeum Techniczno-Przemysłowem w Krakowie w lutym i październiku 1884 r. w marcu i kwietniu 1886. Kraków 1886. Nakładem Muzeum Techn. Przemysł., Druk. Związkowa — str. 8 + 8 + 13. — **Kamerunie**, O.. *Wędrowiec*, 1884, Nr. 52, 13. XII. — **Kraj Kameruński**, *Wędrowiec*, 1884. Nr. 52, p. 626-628. — **List** do Akademji Umiejętności. *Rozprawy i Sprawozdania z pos. Wydz. Matem. Przyr.*, 1884. T. XI p. LXXXVII-LXXXVIII. — **List** do Rehmana z Kamerunu odczytany na posiedzeniu Ak. Um. 14. X. 1884. — **List** do redakcji z Hawru 17. VI. *Wędrowiec*, 1882. I. Nr. 26, p. 411-412. — **List** naczelnika wyprawy. *Tyg. Ilustrowany*, 1883. Nr. 34, p. 127. — **Listy** z 21. VII — 16. VIII. *Tyg. Ilustrowany*, 1884. Nr. 94, p. 255, szp. III. — **Listy** z podróży. Fernando-Poo (rozdz. 22 i 23 Żeglugi). *Wędrowiec*, 1887. Nr. 46, 47. **Listy** *Gazeta Polska* 1885, 25. I., 6. II. Hamburg, 10. III. *Słowo*, 1882, Nr. 90-91. — **Mapa** wybrzeża Kameruńskiego, kraju Bakunda wraz z linjami podróży odbytych przez... i Tomczaka 1883 (na wielkim arkuszu, kolorowa). *Rozprawy i Sprawozdania Wydziału Mat.* — *Przyrodniczego Akad. Umiejętności* 1884, T. XI, p. 268. — **Mapa**, *Wszechświat*, 1884. T. III, Nr. 22, p. 348-349. — **Morza**, Z... Z pokładu „Łucji Małgorza-

ty" około Przylądka Lizar 15. XII. *Kurjer Warszawski* 1882, Nr. 286. — **Kolonja**, Nowa włoska..., Assab według sprawozdania kapitana Carraciolo, skreślił... Neapol, czerwiec. *Wędrowiec*, 1881. T. X. Nr. 245, p. 155-157, Nr. 246, p. 166-168. — **Odczyt**. O ekspedycji wyruszającej dla odszukania zachodnio-afrykańskich jezior. *Słowo*, 1882, Nr. 25-27. — **Odczyt** pożegnalny o zachodnio-ekwatorialnej Afryce. *Słowo*, 1882. Nr. 66-69. — **Podróż** po zachodnich brzegach Afryki na lgrze „Łucja-Małgorzata“ 1883 r. opisana przez komendanta ekspedycji. Rozdziały VI, VIII, XII, XIII *Tyg. Ilustrowany*, 1883. Nr. 29, p. 43-46, Nr. 30 p. 50-52, Nr. 31 p. 75-79, Nr. 32 p. 83-84. Nr. 91 p. 202-206, Nr. 92 p. 215-218. — **Propozycja** (w sprawie wyprawy) *Wędrowiec*, 1881. T. X, Nr. 247 p. 188, — **Podróży**, Z... Rozdział XXIV, *Tygodnik Ilustrowany*, 1885, Nr. 137, p. 111-112, Nr. 138, p. 127-128. — **Reisen von... im Kamerun-Gebiete**. *Petarmanns Geogr. Mitteilungen*, 1883. Heft 19, 1884, Heft 4, p. 132-139 (z mapą). — **Równikiem**, Pod... Odczyty wypowiedziane w sali radnej m. Krakowa. *Czas*, 1886 i odbitka. Kraków, 1886. Nakład autora, druk. „Czasu“ str. 159. — **Równikiem**, Pod... Odczyty. *Kłosa*, 1886, T. XVIII, Nr. 1099, p. 54-55, Nr. 1100, p. 67-70. Nr. 1101, p. 87-88, Nr. 1102, p. 104-106, Nr. 1103, p. 121-122, Nr. 1104, p. 139-140, Nr. 1105, p. 157-158. Nr. 1106, p. 170-171, Nr. 1107, p. 189-190, Nr. 1111, p. 253-254, Nr. 1112, p. 266-267, 1114, p. 301-302, Nr. 1116 p. 333-334, Nr. 1117, p. 349-350, Nr. 1118. p. 365-366, Nr. 1120, p. 397-398, Nr. 1122, p. 431-432. — **Rysy** charakterystyczne murzyńskiego narzecza Bakwiri używanego w górach Kameruńskich z uwzględnieniem niektórych właściwości pokrewnych narzeczy. *Rozprawy i Sprawozdania Wydz. Filologicznego Akad. Um.* 1889 (!) T. XIII, Og. zbioru T. XLVIII. i odbitka z tomu XIII Rozpraw. Kraków, 1887. Druk. Uniw. Jag. stron 21 — **Savorgnan de Brazza**. *Wędrowiec*, 1882. T. II, Nr. 27 p. 9-10. — **Słów...** Kilka o wybrzeżu Kru. *Wędrowiec*, 1881. T. X, nr. 239, p. 60-62. —

Stacja Mondoleh w zatoce Ambas w Afryce zachodniej Sprawozdanie. *Wszechświat*, 1885, Nr. 40, p. 626-628, nr. 41, p. 646-650, (diagramem) — Stary Kalabar. *Wędrowiec*, 1885, nr. 35, p. 410-412, nr. 36, p. 423-424, nr. 37, p. 412-444. — Klemens Tomczek. *Dziennik Poznański*, 1884, nr. 162. — Towarzystwo geograficzne w Paryżu. Neapol, maj. *Wędrowiec*, 1881. T. IX, nr. 231, p. 386-387 — Tryb życia, zwyczaje i pojęcia religijne krajowców zatoki Białej. Odczyt na kursach żeńskich w Muzeum dr. Baranieckiego w Krakowie. *Wszechświat*, 1886, Nr. 33, p. 513-518, Nr. 34, p. 538-542. — Voyage à la côte occidentale d'Afrique dans la region Cameroons. Conférence faite à la Société de géographie commerciale du Havre le 24. XI. 1885. Le Havre, 1885, str. 29. — Wejście, Trzecie... na wierzchołek Mongo-malo-bah, główny szczyt gór Kameruńskich. *Wszechświat*, 1885, Nr. 6 p. 81-84, Nr. 7 p. 106-109 (z mapą zatoki Gwinejskiej). — Werbowanie krumaków. Z parowca „Nubia” przy „Złotym Brzegu”. 20. XI. 1884. *Wędrowiec*, 1885, Nr. 3 p. 25-26. — Wieści z Afryki. Z parowca „Ambriz” w ujściu rzeki Niger, 1. XI. *Dziennik Poznański*, 1884, Nr. 276. — Wyprawa Rogozińskiego. *Kurjer Warszawski*, 1883. Z pokładu „Łucji-Małgorzaty” z brzegów Liberji, 24. II. Nr. 71, 1884, Bondzango w górach Kameruńskich 29. XII, Nr. 72a, 1885, Mondoleh 8. III. Nr. 116a. — Wyprawa Rogozińskiego. Żegluga wzdłuż brzegów zachodniej Afryki na lgrze „Łucji-Małgorzacie” w r. 1882/3. Warszawa, 1886. Nakł. księgarni Gruszeckiego, Druk. Braci Jeżyńskich str. 2 nłb. 265 IV 3 portrety. (Rec. *Wędrowiec*, 1887, Nr. 9). — Wyprawy, Z... afrykańskiej. Fernando-Po, 26. VI, *Wędrowiec*, 1883. Nr. 34, p. 529-530, Nr. 35 p. 545-540. — Wyprawy, Z... afrykańskiej. Mondoleh, 29. V. *Dziennik Poznański*, 1885, Nr. 166. — Zagadek, Z ostatnich... afrykańskich. Objasnienie do wyprawy Kameruńskiej. *Wędrowiec*, 1881. T. X, Nr. 255, p. 313-316. — Korespondencja o rozbiciu „Łucji-Małgorzaty” *Kurjer Warszawski*, 1883, sierpień. — O ekspedycji (Peter-

mans Mitteilungen 1883). October. Recenzja st *Wędrowiec* 1883. Nr. 47, p. 748-849. — (Pobył w Liberji). *Petermans Geogr. Mitteilungen*. Bd. 29, Heft X.

Bibliografja do wyprawy Kameruńskiej.

Ankieta (Informacje p. Janikowskiego). — Afryka. Z zachodnich brzegów. Rogoziński. *Dziennik poznański*, 1885 Nr. 28. — As: Wystawa zbiorów — Borgen Silvia Antonio: Wyprawa Rogozińskiego. Santa Isabel de Fernando — Po 29. IX. *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 331 b. — Correspondence Respective affairs in the Cameroons. Presented to both houses of Parliament by Command of Her Majesty (Blau Book. Africa, Nr. 1, 1885, February) London, 1885. — Czerny Franciszek dr.: Charakter dzisiejszych wypraw do Afryki; z powodu projektowanej wyprawy Rogozińskiego. *Niwa*. 1882, I półr. i odbitka Warszawa, 1882. — Ekspedycja, Pierwsza polska... *Wędrowiec*, 1887 Nr. 37 (57). — Exploration, Une nouvelle. . en Afrique. *Temps* 1882 juillet. — (*Frankfurter Zeitung*) (O rozbiściu „Łucji-Małgorzaty”, 1885), czerwiec, sierpień. — Fularski Mieczysław: Eksploratorzy, badacze i podróżnicy polscy do czasu wskrzeszenia Polski Niepodległej. *Wiadomości Służby Geogr.*, 1930. zesz. IV. — Gadomski Adam, dr. W 50-lecie pierwszej wyprawy podróżnika polskiego do Kamerunu w Afryce. *Kurjer Literacko-Naukowy* 1932, Nr. 22. — Głowacki Aleksander (Bolesław Prus): Dać czy nie dać na wyprawę (Kronika tygodniowa). *Kurjer Warszawski*, 1882, Nr. 22 p. 3. — Tenże: Głosy przeciw wyprawie Rogozińskiego i jak wygląda rzeczywisty patriotyzm (kron. tygod.) (*Kurjer Warszawski*), 1884, Nr. 262. — Tenże Janikowski wraca do Afryki. (Kron. tygodn.) *Kurjer Warszawski*, 1886, Nr. 103b. — Tenże: Krótka historia naszej nauki i czem dla niej są Rogoziński i Janikowski (kron. tygodn.) *Kurjer Warszawski*, 1886, Nr. 80. — Tenże: Mój przyjaciel arcykapłan od rzucania klątw i wyprawa afrykańska. (kron. tygodn.) *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 27. —

Tenże: Odczyty Brandesa i Janikowskiego. (kron. tyg.) *Kurjer Warszawski*, 1886, Nr. 73. — Tenże: Przyjazd Janikowskiego z 4-ma murzynkami i konsulem angielskim (Kron. tygodn.) *Kurjer Warszawski*, 1886, Nr. 31. — Tenże: O wyprawie Rogozińskiego. (kron. tyg.) *Kurjer Warszawski*, 1882, Nr. 24. — Tenże: Z powodu kwestji afrykańskiej (polemika z Świętochowskim). *Kurjer Warszawski*, 1882, Nr. 24 z 30. I. — Tenże: Rezultaty wyprawy afrykańskiej. (kron. tyg.) *Kurjer Warszawski*, 1886, Nr. 24. — Gutenberg H.: — Z sali odczytów. *Kurjer Warszawski*, 1886, Nr. 99a, 101, 101b, 102, 109. — J.: Ostatnie wiadomości o wyprawie ziomków naszych. *Wędrowiec*, 1883, Nr. 29, p. 460-461. — Janikowski (zob. tamże). — Jawornicki: Listy. *Tygodnik Ilustrowany*, 1889, Nr. 345. — Kl. J.: Wystawa etnograficzna (Janikowskiego), *Wędrowiec*, 1892, Nr. 48. — Karol: Pokłosie. *Kłosa*, 1886, Nr. 1086, p. 250. — Tenże: Prelekcja p. Janikowskiego. *Kłosa*, 1886, Nr. 1080, p. 250-251. — Komentarz do wyprawy afrykańskiej. *Prawda*, 1882, Nr. 35. — Lenciewicz St.: Kolonizacja a wyprawy naukowe. *Morze-Pionier-Kolonjalny*, 1928, Nr. 4. — Lewakowski Z.: „Rogoziński Expédition”. Według listów i pamiętników Stefana Szolca-Rogozińskiego. *Wiadomości Służby Geograficznej*, 1930, zesz. IV, p. 405-415. — List o aresztowaniu Rogozińskiego. *Gazeta Polska*, 1885. (między 25. I. — 6. II.). — M. G.: Odczyty Leopolda Janikowskiego. *Tygodnik Ilustrowany*, 1886, Nr. 172, p. 244-246 (z portretem). — Maliszewski-Olszewicz — Mazurzy a Angra Pequena (Z Prus Wschodnich). *Dziennik Poznański*, 1885, Nr. 270. — Mróz St. 50-lecie Polskiego Kamerunu. *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 349. — *Münchener Allgemeine Zeitung* (o odczycie R-go w Paryżu), 1885, maj. — N.: Zatknięcie flagi niemieckiej w Afryce. *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 268a. — *Nowoje Wriemja* (o wyprawie) 1885. — Norden-skjöld, list do Rogozińskiego. *Wędrowiec*, 1882, I, Nr. 25, p. 347. — Nałkowski: Brama dzungarska (honorarjum przeznaczone na wyprawę afrykańską), *Wędrowiec*, 1882,

Nr. 12, 13. — **Tenże**: Sfinks afrykański. Pamięci Klemensa Tomczaka (o podróży Stanleya) *Naokoło Świata*, 1912, Nr. 1, p. 2-4. Nr. 2, p. 19-21, Nr. 3, p. 34-36, Nr. 4, p. 50-52. — Odezwa, *Wędrowiec*, 1881, II, Nr. 29, p. 45. — **Orgelbrand** — P. Jan: Wyprawa afrykańska Rogozińskiego. Hawr. 23. V. *Kurjer Warszawski*, 1882, Nr. 121 i *Czas* 1882. — Podróż Stefana Szolca-Rogozińskiego. *Dziennik Poznański*, 1882, Nr. 31. — **Poraj T.**: Stefan Szolc-Rogoziński. *Kraj*, 1896, Nr. 50, p. 245. — **Radwan**: Kronika Lwowska. *Kurjer Warszawski*, 1882, Nr. 64. — **Rogozińska** (Hajota): Une accension au Pic Isabel. Fernando-Po. Paris, 1892, Institut Geographique. — **Sienkiewicz Henryk**: Kronika tygodniowa. *Słowo*, 1882, Nr. 22 sq. — **Tenże**: Kronika warszawska. *Słowo*, 1882. Nr. 5. — **Sierakowski Adam**: Współzawodnictwo podróżników europejskich w środkowej Afryce. *Czas*, 1882, Nr. 33-34. — **Składki** na wyprawę afrykańską. *Kronika Rodzinna*, 1882, Nr. 4, p. 125. — **Skarżyński Ant.**: Wystawa podróżnicza. *Wędrowiec*, 1890, Nr. 46. — **Sulimierski Filip**: Klemens Tomczak, *Tygodnik Ilustrowany*, 1884, Nr. 82, p. 69-70. (portret na str. 80) — **Tenże**: Podróż afrykańska Rogozińskiego (z mapą). *Wszechświat*, 1884, I Nr. 22, p. 341-347. — **Tenże**: Rogoziński w Afryce. *Kurjer Warsz.* 1884, Nr. 3 b. — **Tenże**: Wyprawa naukowa polska do Afryki, *Wędrowiec*, 1882, I, Nr. 2, p. 17-18. — **Tenże**: Z wyprawy zachodnio-afrykańskiej S. S. Rogozińskiego. *Wędrowiec*, 1884, Nr. 12. — **Ślisz Józef**: O wyprawie S. S. Rogozińskiego do Kamerunu. 50-lecie wyprawy. *Wiadomości Geograficzne*, 1932. Nr. 8-10 i odbitka Kraków, 1932, nakł. P. T. Geogr. str. 16 I mapa. — **Ślósarski A.**: Wystawa etnograficzno-przyrodnicza. (Janiakowskiego). *Wszechświat*, 1890, Nr. 46, p. 735. — **Świętochowski Aleksander**: Cobym zrobił ze stoma milionami rubli. Wyprawa pana Rogozińskiego do Afryki. Nasze względem niej obowiązki. Obcinanie paznokci u nóg bosych. Geograficzna ekspedycja narodu, który nie ma podręczników geograficznych i nie zna własnego kraju. (*Liberum veto*)

Prawda, 1882, Nr. 4. — Tenże: Nasza operacja polityczna w Afryce. (Liberum veto) *Prawda*, 1884, Nr. 49. — Tenże: Niesnaski w łonie pierwszej wyprawy polskiej do Afryki. (Liberum veto) *Prawda*, 1884, Nr. 14. — Tenże: Pierwsza wyprawa polska do Azji Mniejszej. Peterman i Znato-wicz (Liberum veto) *Prawda*, 1884, Nr. 2. — Tenże: Pogadanka z Prusem o „pierwszej wyprawie polskiej do Afryki“. Przyczynowy związek. Czy można być Kolumbem? Drogi inserat. Potrzeby niezbędne i wyższe. Opóźnienie się Lejbusiów wobec jezior Liba. Czy odkrycia są warunkiem cywilizacji narodów. Paw i papuga, koza i żyrafa. Kwalifikacje p. Szolca-Rogozińskiego. Czy warta wielkość Buckla jako przeszkoda do złotego medalu. (Liberum veto) *Prawda*, 1882, Nr. 5. — Tenże: Smutek pierwszej polskiej wyprawy do Afryki. (Liberum veto). *Prawda*, 1884, Nr. 2. — Tenże: Wyprawa geograficzna p. Rogozińskiego. (Liberum veto). *Prawda*, 1882, Nr. 28, p. 333, Szp. III. — Tomczek — (zob. tamże). — Trzaska. Evert i Michalski. — Voyage de S. S. Rogoziński (streszczenie odczytu wygł. 29. XI. 1885 w Soc. Géogr.-Comunale). *Bulletin Polonais* 1886, Nr. 28 p. 22-24. — W. D. Nasza wyprawa afrykańska. *Wędrowiec*, 1883, Nr. 10, p. 145-147. — Walka o kolonje. *Wędrowiec*, 1884, Nr. 43 p. 506. — Wasilewski Zygmunt: Wystawa etnograficzna środkowej Afryki. Ze zbiorów Leopolda Janikowskiego *Tygodnik Ilustrowany*, 1890, Nr. 45, z ryciną — Wiadomość dawniej podana... *Wędrowiec*, 1883 Nr. 33. p. 510. — Wielka Encyklopedia (pod Janikowski). — Wieść o wyprawie do Afryki. *Tyg. Ilustrowany*, 1882, Nr. 339, p. 391. — Wyprawa afrykańska. *Tyg. Ilustr.* 1882, Nr. 351, p. 186. — Wyprawa afrykańska. List z Hawru. *Kurjer Warszawski* 1882, Nr. 130, p. 3. — Wyprawa do Afryki St. Rogozińskiego. *Bibl. Warszawska*, 1883, IV, p. 304; 1882, I. p. 476-477. — Wyprawa Rogozińskiego. *Słowo*, 1882, Nr. 24. — Wyprawa Rogozińskiego. *Tyg. Ilustr.* 1883, Nr. 34, p. 119-120. — Wyprawa Rogozińskiego *Wędrowiec*, 1881, X. Nr

245, p. 158 i 1887, Nr. 9. (streszcz. odczytu). — Wyprawa St. Rogozińskiego do Afryki. *Tyg. Ilustrowany*, 1882. Nr. 351, p. 186. — O wyprawie afrykańskiej. Odczyt Janikowskiego. *Bibl. Warszawska*, 1886 I, p. 281. — O wyprawie Rogozińskiego. *Słowo*, 1882, Nr. 24 — Pierwsza wyprawa naukowa, polska do Afryki. *Kurjer Warsz.*, 1882 Nr. 23 z 28. I. — Polska wyprawa do Afryki. *Kurjer Warszawski*, 1832, Nr. 19 z 24. I. — X. Czarne punkta *Kurjer Warszawski*, 1885, Nr. 15 a. — X: Konferencja afrykańska. *Kurjer Warsz.*, 1884, Nr. 327 a. — X: Księga biała. *Kurjer Warszawski*, 1884, N. 353. — Zajęcie afrykańskie *Dziennik Poznański*, 1885, Nr. 9. — Zbiory etnograficzne naszych przyrodników pp. Jastrzębowskiiego i Janikowskiego. *Bibl. Warsz.* 1892, IV, p. 599-602. — Znalezienie zwłok podróżnika Bianchi. *Wędrowiec*, 1887, Nr. 14. — Zöllner Hugo (o badaniu wysp Kameruńskich). *Kölnische Zeitung*, 1885, styczeń-luty. — Zieliński St.: Wyprawa S. Rogozińskiego do Afryki. Warszawa, 1933, Nakładem Inst. Wyd. Ligi Morskiej i Kolon. — str. 36; — Tenże: „Łucja Małgorzata“, statek wyprawy Rogozińskiego do Kamerunu: *Morze*, 1932, Nr. 11. — Tenże: Nasze tytuły do kolonij. *Morze — Pionier kolonialny* 1932, Nr. 5., — Tenże: Polsko-angielska walka z Niemcami o Kamerun w latach 1884-1885, *Morze*, 1932, Nr. 12.; Tenże: Stefan Rogoziński, *Morze — Pionier Kolonja'ny*, 1932, Nr. 10.— Tenże: W pięćdziesięciolecie, *tamże* 1932, Nr. 12; — Tenże: Leopold Janikowski, *tamże*, 1932, Nr. 12. — *Biblioteka Warszawska* 1882, T. I p. 476-877, T. IV, p. 304, 1884, T. II p. 323. — *Bulletin Polonais*, 1897, Nr. 103, z 15. II. 1886 Nr. 28 p. 22-24. — *Kłosa*: 1883, Nr. 944 p. 76, Nr. 946 p. 106-107, 1884 Nr. 994 p. 43, Nr. 996 p. 70, Nr. 1014, p. 407, szp. II, 1885 Nr. 1020 p. 39, Nr. 1021 p. 54-55, Nr. 1022 p. 78, 1880, Nr. 1105 /ryciny/ p. 1107. — *Kronika Rodzinna* 1882 p. 95 Nr. 4, p. 125, Nr. 6 p. 191, 1883 p. 31 p. 510, 1884, p. 127, p. 576. — *Słowo*, 1882. Nr. 93, 27 IV p. 481, Nr. 267 z 24 XI, Nr. 290 z 27 XII 1882, Nr.

222) (recenzja „Szkiców“ Klina). i *Tygodnik Ilustrowany* 1881 N. 314 p. 426, 1882 N. 324 p. 151, Nr. 331 p. 266: Nr. 339 p. 391, Nr. 341 p. 30, Nr. 342 p. 42, Nr. 351 p. 185, 1883 Nr. 34 p. 119-120, Nr. 39 p. 231 szp. III, 1884 Nr. 61 p. 143; Nr. 81 p. 47 szp. I. Nr. 80 p. 31 szp. I Nr. 83 p. 65-70, Nr. 88. p. 159 szp. II. Nr. 91 p. 202 (ryc) Nr. 94 p. 255 szp. III, Nr. 96 p. 283 szp. III, Nr. 102 p. 383 szp. II, Nr. 111 p. 111, szp. II, III, 1885 Nr. 110 p. 95 szp. II. Nr. 112 p. 127, Nr. 114 p. 159, Nr. 115 p. 75, szp. I, Nr. 116 p. 191 szp. II. Nr. 118 p. 223, Nr. 119 p. 239, Nr. 135 p. 79 szp. III, Nr. 137 p. 112 (ilustr.), Nr. 23 V, 1886 Nr. 163 p. 110 szp. III, 1896 Nr. 50 p. 994. — *Wędrowiec*: 1881, IX, Nr. 29 p. 45, Nr. 222 p. 205, Nr. 245 p. 128, 158, Nr. 246, Nr. 247 p. 188. Nr. 260 p. 398, Nr. 261 p. 415, Nr. 260 p. 411-412, 1882 Nr. 2 p. 17-18, Nr. 6, I p. 94, Nr. 11 p. 158, Nr. 12, 13, Nr. 20, I, Nr. 25 p. 397, I. 44-45, Nr. 29 p. 44-45, II, Nr. 32 p. 13, II p. 44, Nr. 48, p. 350, 1883 Nr. 3 p. 35, 45, Nr. 10 p. 146, /port./, Nr. 32 p. 510, Nr. 45 p. 718, Nr. 47 p. 748, 1884 Nr. 23 p. 275, Nr. 35 p. 409-410, Nr. 43 p. 539, 1888 Nr. 10, Nr. 25 p. 299.

Roiński Ludwik b. ppłk. marynarki wojennej i profesor Szkoły Morskiej w Tczewie; wyemigrował do Afryki południowej, osiadł w Cape Town, pełnił przez pewien czas funkcje tłumacza przy sądzie najwyższym zajmuje się dorywczo dziennikarstwem i stale uprawia propagandę sprawy polskiej w prasie południowo-afrykańskiej, jak w *Cape-Times* i w radio, w którym często wygłasza odczyty o Polsce.

Dobry Wieczór, panie i panowie, rozlega się po południowej Afryce. Nasz rodak p. Ludwik Roiński robi dobrą propagandę dla swej ojczyzny, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933 r. Nr. 99
(Rolly Piotr zob. Ryłło)

Romer Eugenjusz, dr. prof., *3. VII. 1871 r. we Lwowie, geograf, kartograf i podróżnik; twórca nowoczesnej kartografii polskiej; studjował w Krakowie, Halli i we Lwowie, prezes Komisji Geol. Pol. Akademii Umiejętności, założyciel i kierownik naukowy Instytutu Kartograficznego im. E. Romera, profesor honorowy Uniwersytetu Jana Kazimierza; 1911 r. objął po Rehmannie katedrę geografii na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Romer prowadzi badania lodowców w Polsce (Karpaty Wschodnie w 1902-1907) i zagranicą i ogłasza liczne prace z zakresu meteorologii, klimatologii, hydrografii i geomorfologii, wydaje mapy ściennie kontynentów świata, fizyczne i polityczne atlasy i czasopisma jak: *Polski Przegląd Kartograficzny*, *Prace Geograficzne* i redaguje od 1923 r. *Czasopismo Geograficzne*. W 1908-1909 r. prowadził badania w Alpach szwajcarskich i francuskich, w 1910-1911 r. odbył podróż w celach topograficznych do Syberji wschodniej i pracował w górach Sichota Alin w kraju Usuryjskim, zwiedził Mandżurję, Japonję, Chiny i Indje; w 1913 r. badał Brytyjską Kolumbię i Alaskę i zwiedził ponad to Stany Zjednoczone i Kanadę. W uznaniu jego studjów w obszarach Alaski urząd geograficzny Stanów Zjednoczonych nazwał jeden z lodowców w okolicy zatoki Glaner Bay, w południowo-wschodniej Alasce, lodowcem Romera („Romer Glacier”) w 1918-1919 r. na kongresie wersalskim i w 1920 r. w czasie rokowań ryskich, w których brał udział jako delegat R. P., prace kartograficzne Romera były ważnym argumentem dla wykreślenia granic państwa. Romer ogłosił m. in.: „Ameryka i Amery-

kanie", *Przegląd Współczesny*, 1933 r. Nr., „A few contributions to the Physiography of Glacier Bay, Alaska", *Przegląd Geograficzny*, 1929 r. p. 253-279 i odbitka Warszawa, 1929 r. „A few remarks on the tree and neve-line in the Canadian and Alaskan Cordillera, *tamże* 1929 r. i odbitka Kraków 1929 r. „Beriecht über die geographischen Arbeiten im Gebiete des Sichota Alin", *Bulletin Intern. Ac. Po. Cracovie climat. et nat.* Ser A. 1912, fév, „Ilu nas jest", Kraków 1917 r., „Japonja i Japończycy. Kilka wrażeń i rozmyślań z podróży na Daleki Wschód", *Ziemia*, 1911 i odbitka, „Od Atlantyku do Pacyfiku, wrażenia z podróży po Kanadzie odbytej w r. 1913 z racji udziału w międzynarodowym kongresie geologów. Odczyt Kraków „Pow szechny atlas geograficzny", Lwów 1928 r. „Reiseeindrücke aus dem Innern und den Rändern Asiens", *Mitteilungen d. Geogr. Gesellschaft in Wien*, 1911. „W imieniu prawdy" (odparcie ataków Gruszeckiego na Józefa Siemiradzkiego), *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1900 Nr. 11, p. 113-114.

Ankieta — Gutenberg — Hołd nauce polskiej, *Czasopismo Geograficzne* 1923 r. p. 196-197 — Lencewicz St.: Jubileusz prof. E. Romera, *przegląd Geograficzny*, 1923 r, I IV, 228-231.—Korbut-Orgelbrand Suplement — Sny, jeszcze sny fantastyczne o potędze czołgów — ryb na biegunie północnym *Ilustr. Kurjer Codz.* 1931, Nr. 127 — Zieliński Biblijografia Migracyjna-Kosmos — 1932 r. Nr. 3-4 (biblijografia) — *Przyroda i Technika* 1923 r. p. 306-306

(Rosiewicz zob. Rosinkiewicz).

Rosinkiewicz Wojciech (Rosiewicz) z Porycka, wzięty do niewoli w 1831 przebywał na Sybirze 25

lat; pozostawił pamiętnik p. t. „Praca mej starości. Pobyt na Syberji lat 25“. Rękopis Bibl. Narodowej w zbiorach po Kraszewskim.

Janik: Nieznana relacja o sprawie omskiej. *Kwartalnik Historyczny*, 1920, T. I. p. 349-358.

Rosiński Wiktor, dr., ur. 14. XII. 1898 w Łowiczu; działacz kolonjalny od 1930 — 1933 sekretarz Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonjalnej, od 1932 prezes Związku Pionierów Kolonjalnych, kierownik referatu bałtyckiego w Ministerstwie P. i H., w czasie pobytu we Francji od 1. X. 1924 — 10. X. 1928 brał udział w życiu org. wychodźstwa polskiego, był sekretarzem zarządu Opieki Polskiej w Lille, współzałożyciel Polskiego Uniwersytetu Ludowego i współpracował w dzienniku *Głos Wychodźcy* w Lille. Powróciwszy do kraju, bierze żywy udział w pracach Ligi Morskiej i Kolonjalnej, jest współtwórcą programu kolonjalnego Ligi, rozwija program kolonjalny w *Pionierze Kolonjalnym*, zwracając równocześnie uwagę na problemy morskie i podkreślając stale ścisłą łączność programu morskiego Polski z programem zamorskim; w M. P. i H. prowadzi sprawy handlu z państwami bałtyckimi i skandynawskimi, do których odbywa często podróże. W 1933 zwiedził ośrodki organizacyjne Ligi Morskiej i Kolonjalnej w Stanach Zjednoczonych. R. napisał m. in.: „Drogi naszej ekspansji zamorskiej“, *Morze — Pionier Kolonjalny* 1932 Nr. 4, „Emigracja i kolonizacja“ *tamże* 1931 Nr. 8 „Emigracja w programie Ligi Morskiej i kolonjalnej, *tamże* 1931 Nr. 4, „Nasz program zamorski a kolonizacja“, *tamże* 1932 Nr. 2, „O kon-

centrację poczynań kolonizacyjnych, *tamże* 1931, Nr. 10/11, „Handel polski na Bałtyku“, *Morze* 1929, Nr. 4/5, „Znaczenie własnej żeglugi morskiej“, *tamże* 1932 Nr. 2. Oddzielnie wydał „La Pologne et la Mer Baltique“, Paris 1928, „O zamorski program gospodarczy Rzplitej“ Warszawa 1931.

Ankieta.

Rostafiński Jan Kazimierz dr. * 13. II. 1882 w Krakowie; agronom i podróżnik; docent Uniwersytetu Warszawskiego i profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, członek międzynarodowego instytutu rolniczego w Rzymie i Akademii Nauk Rolniczych w Helsingfosie; początkowe nauki pobierał w Algierze, skąd towarzyszył swemu ojcu, Józefowi, w podróży na Atlas i Sacharę. W 1924 r. pracował jako ekspert rządu tureckiego w Azji Mniejszej, zwiedził południową, centralną i zachodnią Anatolję, w 1927 r. był w takim samym charakterze w Finlandji, skąd łodzią dotarł do morza Lodowatego, poczem podróżował statkiem wielorybniczym. Z podróży owych ogłosił: „Autem i arabą przez Anatolję“, Warszawa, 1929 r. „Listy z Finlandji“ *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1927 r.

Ankieta — *Gutenberg — Orgelbrand Supplement*.

Rostafiński Józef Tomasz, dr.; * 14. VIII. 1850 r. w Warszawie, † 5. V. 1928. w Krakowie, botanik i podróżnik; był wychowankiem b. Szkoły Głównej w Warszawie, profesorem zwyczajnym botaniki, a potem honorowym Uniwersytetu Jagiellońskiego i dyrektorem Krak. Ogrodu Botanicznego, członkiem wszystkich czte-

rech wydziałów Polskiej Akademji Umiejętności i wielu Tow. naukowych zagranicznych. Rostafiński odbył w r. 1887—1888 podróż po Afryce północnej, Algierze, konno przez Atlas, w 1889 r. na Maderę, którą przeszedł pieszo w poprzek; wrażenia z tych podróży opisał w artykule: „Zima na Maderze“, *Przegląd Polski*, 1889 r. I. p. 425 — 466, II. p. 80 — 132, „Z Algierji; przyroda i ludzie“, *tamże* 1887, III, p. 11—65, 336—379, 1888, I, p. 361 — 409, II, 99 — 151, 301 — 321, i oddzielnie, Kraków 1889 i 1896 jako „Świat i ludzie Algieru“. „Szkice ze świata przyrody“, Warszawa, 1887 r., w których pomieścił m. in. „Wiosna w Japonji“; ponadto ogłosił, obok licznych dzieł i podręczników, rozpraw i artykułów przyrodo i językoznawczych, z dziedziny botaniki: „Słownik polskich imion rodzajów oraz wyższych skupień roślin“; słownictwo naukowe botaniczne, przyjęte w Polsce, jest w znacznej mierze dziełem Rostafińskiego. Rostafiński stworzył ponad 10 wyrazów, które się ogólnie przyjęły np. środowisko, namiastka i in.

Ankieta Brückner: Średniowieczna historia naturalna w Polsce, *Pamiętnik Literacki*, 1902 r. Gutenberg — Korbut — Księga pamiątkowa zjazdu wychowanków Szkoły Głównej w 40 rocznicę założenia, Kulczyński St.: Józef Rostafiński, *Acta Soc. Bot. Pol.* VI. Nr. 4: p. 391—395 — Orgeibrand—Orgelbrand Supl., Struve Historia logiki jako teoria poznania (p. 443 — 444) — *Tygodnik Ilustrowany*, 1878 r. Nr. 145 p. 209 — 210. — Kowalski — Meyers Conversations Lexicon.

Rostkowski Feliks, kpt. Mar. Woj. w rezerwie,

* 15. I. 1892 r. w Siennie w Mohylowszczyźnie, działacz

morski i kolonialny, członek Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonialnej, naczelnik Wydziału Żeglugowego w Dep. Morskim M. P. i H. Ogłasza w prasie krajowej liczne artykuły na tematy morskie, jak: „Bitwa pod Skagerrakiem”, *Bellona* 1925, T. XVII, Nr. 2, p. 151-174, „Budujmy flotę handlową” *Morze* 1924, Nr. 1, „Państwo a żegluga i jej rentowność” *Przemysł i Handel* 1926 Nr. 26, 31, „Sześć lat polskiej polityki handlowo-morskiej”, *tamże* 1926, I, p. 243, „Wyszkolenie personelu okrętowego” *Morze* 1924 Nr. 2 i t. d. „Gdynia porto-franco” *Kurjer Poranny* 1922, „Budujmy flotę handlową” 1924 Nr. 1. „Istota dążeń” 1925 Nr. 7, „Walka o pośrednictwo w polskim handlu zamorskim”, 1925, Nr. 8, „O logiczność dalszych kroków”, 1928, Nr. 9, „Realny program twórczej pracy na morzu”, *Przegląd Gospodarczy* 1926, Nr. 9, „Lody oceanu arktycznego, ich powstanie i wędrówki” *Czasopismo Geograficzne* 1925, T. III, Nr. 1-2. Oddzielnie Rostkowski ogłosił: „Dziesięć lat pracy polskiej na morzu” Warszawa, 1930, „Chłodnia portowa w Gdyni” Lwów 1931, „Realny program twórczej pracy na morzu” Warszawa, 1926, „Sześć lat polskiej polityki handlowo-morskiej” Warszawa 1926, „Zarys organizacji przedsiębiorstw żeglugi morskiej” Warszawa, 1926. Zagadnienia morskie na tle kryzysu”, Warszawa, 1933, „Zadania Polski na Atlantyku, Warszawa, 1933.

Ankieta — Uziembło A. *Morze* 1925 Nr. 5 (rec.). — Łokuciejewski, *tamże* 1926 Nr. 2 (rec.).

Roszkowski Wacław dr.; * 1886 r. w Broszkowie pow. siedleckiego; zoolog i podróżnik; dyrek-

tor Państwowego Muzeum Zoologicznego: lata 1908 — 1913 spędził na studjach i badaniach w Szwajcarii, w 1915 r. udał się na Murmań, w 1916 r. badał faunę stepową Krymu, w 1917 r. podróżował po Japonji, w 1917 — 1918 po Kaukazie, w 1930 — 1931 r. po Egipcie; w 1931—1932 r. odbył na statku „Dar Pomorza” podróż, podczas której w czasie dłuższych postojów, zbierał materiały w Ameryce Południowej i Środkowej (północna Brazylja, Pernambuco, Małe Antyle, zatrzymując się dłużej na Martynice) Po drodze zwiedził wyspy Kanaryjskie i Azory. Wyniki badań w czasie tych podróży opublikował w kilkudziesięciu pracach, jak: „Contribution à l' étude des Limnées du lac Léman” *Revue Suisse de Zoologie*, T. 22, 1914, „Kilka nowych stanowisk wypławków krynicznych” *Kosmos*, T. 46, 1921r., „Hyla arborea L. w Kaukazskom kraje”, *Izwiest. Kawkaz. Muzeja*, XI, 1918 r.; poza tem materiały Roszkowskiego opracowali Redikorzew, Puzanow, materiały kaukaskie Jawłowski i Azajiro Oka, japońskie Lindholm i Djakonow, materiały zebrane w Egipcie i w czasie podróży na „Darze Pomorza” opracowuje prócz Roszkowskiego szereg specjalistów polskich i obcych.

Ankieta — Dorobek badań naukowych na pokładzie „Dar-u Pomorza” *Morze*, 1932, Nr. 2, p. 17, — Gutenberg — Jaczewski T.: Polska ekspansja naukowa, *Morze - Pionier - Kolonjalny* 1932 Nr. 4 — Puzanow J.: Nazemnyje molluski Simferopolskiego Estestwenno — Istoriceskogo Muzeja, *Bulletin Soc. Nat de Crimée* VIII, Simferopol, 1925 r. — Redikorzew: Pseudoscorpiones nouveaux, *Annales du Musée Zoolog. St., Petersbourg*, 22, 1917/21 —

Zieliński Bibljografja Migracyjna

Rot e t Karol Władysław * 1863 † 1916; anatom i fizjolog roślin; studjował w Wilnie, Dorpacie, Rydze i Petersburgu, wykładał na uniwersytetach w Kazaniu, od 1889 jako docent, od 1897 jako profesor botaniki, od 1900 w Charkowie, od 1902 w Kazaniu; w 1908 zwiedzał Ceylon i Jawę, poczem osiadł w Krakowie; z materiałów zebranych w czasie swych podróży zamorskich ogłosił pracę o chromoplastach oraz pączach Jawy p. t. „Beobachtungen an Lianen”, *Bull. Acad. Sc. Cracoviæ Ser. B. Sc. Mat.* 1913, Nr. 8-9., R. ogłaszał prace w *Wszechświecie*, *Tygodniku L karskim*. ect.

Ankieta (Inf. prof. Hryniewieckiego.) — Gutenberg.— Sp. Władysław Rothert. *Muzeum* 1916 Nr. 2/3. — Karol Władysław Rothert. Wspomnienie pośmiertne. *Sprawozdanie Komisji Fizjograficznej* 1916/17. Kraków, 1917.

Rouppert Kazimierz Stefan, dr.; * 1885 w Warszawie; botanik i podróżnik; profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, dyrektor Zakładu Botanicznego im. Jaczewskiego U. J. i Ogrodu Rolniczo — Botanicznego U. J. W latach 1921 — 1924 wykładał szatę roślinną Pomorza i Bałtyku na kursach dla nuczycieli w Pucku i Wejherowie i prowadził wycieczki dla zaznajomienia słuchaczy z glonami morskimi i florą Pomorza; z tego zakresu napisał „Szata roślinna polskiego brzegu Bałtyku”, *Przyrodnik*, I, 1924, zesz. IV — VI oraz oddzielnie, Cieszyn 1924; w 1922 urządził wyprawę naukową Zakładu Botanicznego nad Bałtyk. W 1925 przy pomocy stypendjum fundacji Rockefellerowskiej udał się na Jawę i przebywał tam

6 miesięcy na studjach i wycieczkach naukowych, przywiózł materiały do morfologii roślin kwiatowych i wątrobowców, ogłosił: „Wrażenia ogrodnicze z Jawy” *Ogrodnictwo* 1927, i oddzielnie, Kraków 1927, wygłosił na U. J. wykłady o florze Jawy i glonach Bałtyku, sporządził serje przeźroczy z Jawy którei ilustrował odczyt swój p. t. „Wrażenia z Jawy” wygłoszony przez siebie w kilkudziesięciu miastach Polski.

Ankleta — Gutenberg — Peretiatkowicz i Sobeski:
Współczesna kultura polska, Poznań 1932.

Rozwadowski Florestan hr. inżynier; major wojsk powstańczych polskich i armji brazylijskiej, pionier osadnictwa polskiego w Brazylii. Rozwadowski walczył w 1848 r. w powstaniu węgierskiem, poczem wyemigrował z synami Antonim i Oktawianem do Ameryki Południowej i wstąpił do armji brazylijskiej jako major-inżynier, czynił pomiary kraju i sporządził pierwsze zdjęcia topograficzne niezbadanych dotąd puszczy i lasów dziewiczych dorzecza Amazonki. W 1863 r. wrócił Rozwadowski do Europy, aby ofiarować Rządowi Narodowemu swe usługi, przedstawił projekt zorganizowania marynarki wojennej i otrzymał nominację na Komisarza R. N. przy generalnym organizatorze Polskich Sił Morskich, kapitanie Zbyszewskim (Karpiu), która to funkcja przydzielona była do agendy agenta wojskowego płk. Eugenjusza Dębińskiego-Kota. Po zlikwidowaniu marynarki powstańczej ogłosił w październiku 1864 r. w Paryżu „List otwarty w sprawie projektu, zgłoszonego przez jedną z republik południowej Ame-

ryki dla zaciągania cudzoziemców w szeregi swojego wojska"; w piśmie tem Rozwadowski wzywał do skupienia emigracji w Brazylii, przeniósł się sam do Brazylii, a propagując swą myśl w dalszym ciągu, napisał broszurę: „E governo ela colonisacão ou consideracoes sobre o Brasil e o engajamento de estangiro„ (Rząd i kolonizacja, czyli rozważania o Brazylii i sprowadzeniu cudzoziemców), Rio de Janeiro, 1875.

Głuchowski: Materiały. Wśród pionierów polskich na antypodach, Warszawa 1927, str. 11, 12. — Hubert W.: Próba tworzenia marynarki wojennej podczas powstania 1863/64, *Przegląd Morski*, 1929 Nr. 4, p. 26 — Przyborowski W.: *Kwartalnik Historyczny* R. XXII, 1908 p. 136-140 — Sokołowski August: Powstanie styczniowe, Wiedeń 1913 r. str. 327-329 — Zieliński Stanisław: Bibl. Morska — Tenże: Marynarka wojenna powstania styczniowego, *Morze* 1932, Nr. 7/8 — Tenże: Florestan Rozwadowski wobec likwidacji Sił Narodowych Morskich w powstaniu styczniowym. — Tenże: Mały słownik pod Łapiński, Zbyszewski — Archiwum Biblioteki Rapperswilskiej, Papiery Batignolskie, Akta Komisji Długu Narodowego Nr. 2578, Marynarka Nr. 2587 Agent wojskowy w Paryżu Nr. 2589, Nr. 2582, Karol Ruprecht Nr. 2614

Rozwadowski Jan dr., * 24 XII .1892 w Lubartowie, organizator Związku Pionierów Kolonjalnych, w 1929/30-sekretarz Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonjalnej, bierze czynny udział w organizacjach, zajmujących się sprawami emigracyjnymi i kolonjalnymi oraz publikuje artykuły z dziedziny emigracji, kolonizacji i kolonij, jak: „Konstrukcja prawna i reparacja mandatów kolonjalnych, *Morze — Pionier Kolonjalny* 1929 r. Nr. 4/5, „Przyczyny i podstawy polskich dążeń kolonjal-

nych", *Wiadomości Służby Geograficznej*, 1930, IV p. 378-403, „Emigrant polski w świetle francuskiego ustawodawstwa o związkach zawodowych *Kwartalnik N. J. Emigracyjny* 1928. I p. 135-138; oddzielnie wydał: „Emigracja polska we Francji. Europejski ruch wychodźczy", Lille 1927. Rozwadowski redagował dział „*Pionier Kolonialny*" w *Morzu* od początku powstania do 1930 r.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr.

Rożnowski Kazimierz, ornitolog; zesłany w 1902 r. na Syberję, przebywał kilka lat wśród Jakutów w obwodzie wierchojańskim i kołymskim, obserwując życie zwierząt, szczególnie ptaków na dalekiej północy i pisał na ten temat do prasy krajowej: „Z biologji kaczkowatych na Dalekim Wschodzie", *Wszechświat* 1907, Nr. 41 p. 645-649, Nr. 42 p. 666-669, „Ptaki stałe w Wierchojańsku gub. jakuckiej", *tamże* 1904, Nr. 23 p. 362, „Urywki wrażeń z wycieczki ornitologicznej do tundry bezleśnej", *tamże* 1905, Nr. 7-9.

Różycki Feliks dr.; * dnia 20 listopada 1887 r. w Radzanowie pow. mławskiego; geolog. prof. gimnazjalny w Warszawie, członek Zarządu Polskiego Towarzystwa Geograficznego; w latach 1923-1924 odbywał naukowe podróże krajoznawcze po Czechach, Węgrzech, Austrii, Rumunji i słowiańszczyźnie południowej czyniąc głównie badania geograficzne i geologiczne, w 1926 r. w Stanach Zjednoczonych, gdzie czynił obserwacje krajoznawcze i badał ustrój szkolnictwa oraz zwiedzał osiedla polskie, w 1928 r. delegowany przez Magistrat m. st. Warszawy zaznajamiał się ze szkolnic-

twem Niemiec; w 1900 r. przy sposobności 100-lecia francuskiego towarzystwa geologicznego, jako delegat Polskiego Towarzystwa Geograficznego brał udział w wycieczce geologicznej w Alpy Subaudzkie i Delfińskie, poczem zwiedził Włochy północne, powtórnie Jugosławię i Bułgarię. Obok prac z zakresu geologii krajowej ogłosił m. in.: „Kilka uwag o szkolnictwie amerykańskim”, *Przegląd Pedagogiczny*, 1926, „Polskie kolegium w Cambrige Springs Pa”, *Przegląd Pedagogiczny*, 1927 r. Nr. 28, „Kongres słowiańskich geografów w Jugosławji”, *tamże* 1930, Nr. 18.

Ankieta.

Ruciński Justynjan; * 1810 Chobułtowie; działacz narodowy; aresztowany w 1838 r. za sprawę Konarskiego, skazany został w 1839 r. na śmierć, poczem ułaskawiony i zesłany na 20 lat katorgi, którą odbył w Usolu nad Angarą; od 1841 był na osiedleniu w Tobolsku; uzyskał wolność w 1852 r. W Tobolsku czynił spostrzeżenia nad tamtejszym społeczeństwem, które podał w pamiętniku p. t. „Konarszczyk 1838—1878. Pamiętniki zesłańca na Sybir” Lwów 1895.

Janik—Konarszczyk 1838—1878. Pamiętniki zesłańca na Sybir Lwów 1895 (Wstęp).

Rudomina Andrzej ks. T. J.; * 1594 † 1632 r. (1621) w Chinach w prow. Fokien, misjonarz; udał się jako misjonarz do Indyj; przebywał w Goi i Makao, wysłany do Chin był jednym z pierwszych misjonarzy, którzy się w tamtych stronach zjawili. Rudomina osiadł w prowincji Tonkin, nauczył się w krótkim czasie języka chińskiego. Przetłumaczył J. Chokiera „De mutatione

regnum". Jego wyprawę misyjną opisał po łacinie ks. Wojciech Męciński.

Gutenberg - Plater - Podręczna Encyklo, edja Kościelna.

Rudzki Piotr, brał udział w wyprawie myśliwskiej Karola Brzozowskiego do Cylicji i Syrji w 1881 r.

Bystroń - Starzeński L. Wspomnienia z wyprawy myśliwskiej do Syrji. Lwów, 1882

Rudzki — Wężyk Jan, * 11. III. 1792 w Witkowicach ks. Łowickiego, † 31 I. 1874 we Florencji; malarz, rzeźbiarz i podróżnik; ukończył liceum warszawskie, kształcił się w Rzymie w akademji św Łukasza, po której ukończeniu puścił się około 1820 r. w podróż po Egipcie, skąd przywiózł 2 mumje. Z podróży umieszczał w pismach warszawskich „Listy z Egiptu”. Po dłuższym pobycie w kraju udał się do Włoch i Francji, pod koniec życia przebywał kolejno w Krakowie i Florencji, gdzie zmarł.

Bystroń - Gutenberg - Noskowski Wł.: Jan Wężyk-Rudzki, *Tygodnik Ilustrowany* 1874, Nr. 342, p. 36-38. - Swiejkowski E.: (O pielgrzymach malarzach) (Pamiętnik Tow. Przyjaciół Sztuk Pięknych).

Rummel Julian * 29 IX. 1876 w Libawie; pionier morski: pochodzi z rodziny o tradycjach morskich: ojciec, Władysław Rummel, inżynier, w ciągu 45 lat budował porty w Rosji i cieszył się wielkiem uznaniem w światowych kołach portowych i technicznych jako jeden z najwybitniejszych konstruktorów portowych, ojciec żony, Aleksander Narolski, ziemianin z Podola, posiadał swego czasu w Odesie kilka dużych okrętów (żagłowców), które wozily zboże do portów Anglii. R. jest członkiem Rady Portu i Rady Interessantów Portu od dnia ich

powstania, radcą Izby Przemysłowej w Gdyni i prezesem Komisji Morskiej tej Izby, prezesem Komitetu Domu Marynarza w Gdyni, który zawdzięcza mu swe powstanie, jest wice-komandorem Yacht-Klubu Polski w Gdyni, prezesem Gdyńskiego Związku Propagandy Turystyki i Oddziału Gdyńskiego Ligi Morskiej i Kolonjalnej. Kształcił się w cesarskiej szkole komercyjnej w Petersburgu oraz w politechnice w Glasgowie, gdzie również na jednej ze stoczni odbywał praktykę przy budowie okrętów. Mieszkając stale nad różnymi morzami od wczesnych lat uprawiał sport żeglarski. Od roku 1906 był członkiem Państwowej Rady Żeglugi, od roku 1910 członkiem honorowym cesarskiego towarzystwa popierania żeglugi handlowej w Moskwie, był wielokrotnie delegowany na różne zjazdy i kongresy zagranicą. W roku 1918, latem, przed skończeniem wojny, wystąpił z referatem w Polskiej Naradzie Ekonomicznej w Petersburgu o zagadnieniu portu dla Polski i zadaniach przyszłej polskiej floty handlowej; było to może pierwsze poruszenie tego tematu. W końcu roku 1920-go J. Rummel powrócił do kraju, przyczem do roku 1922 zamieszkiwał w Gdańsku. W roku tym przeniósł się do Warszawy, gdzie objął kierownictwo Ligi Żeglugi Polskiej (obecnie Ligi Morskiej i Kolonjalnej). W r. 1922 zorganizował w Gdyni, wówczas zapadłej wiosce rybackiej, pierwszy zjazd kilku Oddziałów Ligi, na którym zostały przyjęte pierwsze uchwały o konieczności rozbudowy polskiego portu w Gdyni. W tym okresie wygłaszał Rummel dużo referatów, których część została wydrukowana,

między innemi w czasopiśmie „*Drogi Polskie*”, występował wielokrotnie w prasie codziennej, propagując konieczność budowy portu w Gdyni i starając się stworzyć podstawy polskiej ideologii morskiej. W r. 1923 wydał broszurę p. t. „Port w Gdyni”, w której uzasadniał z punktu widzenia gospodarczego konieczność budowy tego portu, która to broszura w znacznej mierze przyczyniła się do zrealizowania portu w Gdyni. W końcu tegoż roku urządził konkurs na budowę modeli statków dla młodzieży szkolnej. Z początkiem roku 1924 została urządzona wystawa tych modeli, która między innemi pociągnęła wiele osób, które się przedtem zajmowały sportem żeglarskim i które mogły przy tej sposobności nawiązać kontakt. Stąd powstał Yacht-Klub Polski, którego jednym z założycieli był J. Rummel. W 1924 roku przeniósł się do Poznania i zorganizował tam Oddział Ligi Żeglugi Polskiej, którego został prezesem, pisał artykuły w sprawach morskich i ekonomicznych i wygłaszając odczyty, szerzył ideę morską wśród społeczeństwa wielkopolskiego. W roku 1925 wydał w Poznaniu książkę „Państwo a morze”. Gdy Rząd Polski przystąpił do budowy portu w Gdyni, J. Rummel napisał w roku 1925 książkę „Gdynia — port Polski”, wydaną staraniem ówczesnego wojewody pomorskiego dra St. Wachowiaka w początku roku 1926. W pracy tej poraz pierwszy wyłuszczone były współczynniki, z jakich się składa port współczesny, oraz opisane zasady administrowania portami handlowymi i mechaniczne wyposażenie portów. Będąc w Poznaniu, J. Rummel spowodował powstanie pierwszej w Polsce

drużyny harcerstwa morskiego „Wilków morskich”. Z końcem roku 1926 minister E. Kwiatkowski powołał J. Rummla do organizacji Państwowego Przedsiębiorstwa Żegluga Polska, mianując go dyrektorem zarządzającym. Na tem stanowisku pozostawał R. do lipca 1932 roku. Poza to przyjmował czynny udział w organizacji Polsko-Brytyjskiego Towarzystwa, pełniąc czasowo funkcje jego dyrektora zarządzającego i będąc prezesem Rady Nadzorczej tego towarzystwa. Również organizował Polskie Transatlantyckie Towarzystwo Okrętowe i był prezesem jego Rady Nadzorczej. R. był pierwszym prezesem, później prezesem honorowym Związku Armatorów Polskich. W roku 1928 J. Rummel spowodował przyjęcie Polski do Bałtyckiej i Międzynarodowej Konferencji Morskiej i na walnem zebraniu tej organizacji w Hamburgu został obrany jednym z jej dyrektorów. W Gdyni przyjmował czynny udział przy powstaniu prawie wszystkich obsługujących port instytucyj, związków maklerów, ekspedytorów i t. d., które były konieczne dla prawidłowego funkcjonowania portu. R. powołał do życia pierwsze polskie przedsiębiorstwo maklerki morskiej PAM'a, był członkiem Magistratu m. Gdyni i przez pewien czas zastępczo pełnił obowiązki prezydenta miasta; był inicjatorem i organizatorem Święta Morza w Gdyni w 1932 r. Obecnie przystępuje do utworzenia własnej firmy maklerskiej w Gdyni. Rummel ogłasza liczne artykuły i rozprawy jak: „Marynarka handlowa w czasie wojny i pokoju” *Ballona*, 1923 T. XII Nr, 1, 2, „Tam, gdzie leży potęga Polski”, *Rzeczpospolita* 1926, Nr. 296;

„Nasze troski i nadzieje nad morzem” *Kurjer Poznański*, 1926, 9. VII., „Kryzys w żegludze światowej”, *Morze*, 1931, Nr. 6-7, „Morska żegluga handlowa”, *Polska Zachodnia*, 1926, p. 180-190, „Morze w literaturze polskiej” *Drogi Polskie*, 1924, lipiec, „O polską flotę handlową” *Przemysł i Handel* 1926, I, p. 445, „Pięć lat pracy na morzu” *Morze*, 1932, Nr. 1 i t. d. Oddzielnie wydał oprócz wymienionych, następujące prace: „Państwo a morze”, Poznań 1925, „Polska flota handlowa”, Toruń 1930, „Problem polskiej floty handlowej”, *tamże* 1930, „Morskie zagadnienia Polski”, Gdynia; przygotowane do druku ma: „Kierunki wymiany towarowej a zagadnienie transportu morskiego”.

Ankietą — Machray Robert: Poland. London 1914-1931 — *Developpement, Le... des forces maritimes de la Pologne, La Pologne* 1922 — Rummel, *Morskoj Żurnał*, 1931, Nr. 41 (5) maj, p. 106 (14) — A Polish Shipping Personage, *The Skandinavian Shipping Gazette*, 1931, Nr. 6 p. 640, *Morze*, 1925, Nr. 10, p. 12.

Ruprecht Karol, * 24. XII. 1821 w Puławach, † 31. III. 1875 w Monachjum; działacz narodowy; aresztowany w 1846 r., skazany na śmierć, ułaskawiony na bezterminowe roboty, przebywał w katordze w Akatui w kraju nerczyńskim, potem w Aleksandrowsku, wreszcie na osiedleniu jako urzędnik kopalni złota w powiecie wierchno-udyjskim, a na koniec w Permie, skąd w 1858 wrócił do kraju i odegrał wybitną rolę w powstaniu styczniowym jako członek Rządu Narodowego; w połowie 1863 przeniósł się na emigrację, należał do organizatorów Stow. Pomocy Naukowej w Paryżu, przewoził Bibliotekę Batignolską do Kórnika. Ruprecht pozostawił pamiętnik o stosunkach syberyjskich.

Giller Agaton: Karol Ruprecht. Szkic biograficzny. Lwów 1875 r.-Gutenberg-Janik-Archiwum Bibl.Rapperswilskiej.

Rybiński Antoni, pielgrzymował około 1695 do Ziemi Świętej, którą opisał w pamiętniku p. t. „Peregrynacja czyli opisanie Ziemi Świętej” Kraków 1698 (1695).

Bersohn M.: Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach. *Biblioteka Warszawska*, 1868, T. IV. p. 1-13.

Rybka Eugenjusz dr.; * w 1898 r. w Radzyminie, astronom; zast. prof. Uniwers. Jana Kazim.; brał udział w zorganizowanej przez Polskie Tow. Astronomiczne pod kier. prof. Banachiewicza w 1927 r. wyprawie dla obserwacji całkowitego zaćmienia słońca w Laponji szwedzkiej. Wydał wraz z J. Gadomskim podręcznik „Kosmografia”, Warszawa, 1931.

Ankieta (inf. prof. Banachiewicza) —

Rychliński Jerzy Bohdan; * 20. III. 1892 w Warszawie, pisarz — marynista; ukończył wydział prawny uniwersytetu w Moskwie w 1916 r., od 1916-1918 służył w marynarce wojennej rosyjskiej, od 1919 w polskiej marynarce wojennej; odbył 1925 r. podróż do Ameryki. Z podróży morskiej umieszczał „Listy z Oceanu”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1925, Nr. 30. Już w 1916 r. w pieśni p. t.: „Orły do lotu” z muzyką E. Młynarskiego, wydanej w Moskwie, wykazywał orientację morską, pisząc „Pochodem marsz nad morski brzeg”. Zbiorem poezji p. t.: „Holender latający”, Poznań 1920 zapoczątkował w beletrystyce polskiej kierunek marynistyczny. Rychliński wydał zbiory nowel oraz powieści osnute na tle egzotycznym, z życia morskie-

go i batalistyczne: „Mah-Jong”, Warszawa, 1925, „Błękitny szpieg”, tamże 1927, „Róża korsarska”, Poznań 1928 i umieścił szereg nowel w czasopismach jak: „Siostra losu”, *Gazeta Polska* 1931, Nr. 47-63, pisze „Przygody Krzysztofa Arciszewskiego”, *Morze* 1932-1933. Rychliński przetłumaczył Jacka Londona „Wilka morskiego”, „Syna Słońca”, „Opowieści mórz południowych”, Conrada „Tajfun” i „Korsarz”, Coopera „Pilot” i inne, przyczyniając się do popularyzacji słownictwa morskiego.

Ankleta — Dębicki Z.: Przekłady Conrada, *Kurjer Warszawski*, 1929, Nr. 320, 21. XI. — Tenże: Nowy ton w poezji, *Kurjer Warszawski*, 1921, Nr. 51 — Gutenberg — J. B.: Legendy o morzu polskim, *Gazeta Warszawska* 1929, Nr. 60.

Rychłowski Marjan, * dnia 29 czerwca 1869 r. w Cieszyńcu, w Lubelskiem, bakterjolog; dyrektor gimnazjum L. Rudzkiej w Warszawie, kawaler orderu „Polonia Restituta”; ukończył instytut weterynarji i medycyny doświadczalnej w Petersburgu; aresztowany (X Pawilon) w 1891 r. a później zesłany za pracę niepodległościową, przebywał początkowo na Sybirze, potem 12 1/2 lat w kraju zakaukaskim, gdzie brał żywy udział w życiu kolonij polskich Tyflisu i Baku, oraz pracował w miejskich pracowniach bakterjologicznych, jako djagnosta chorób zakaźnych; ma prace z dziedziny gruźlicy i malarji; powróciwszy do kraju po wojnie rosyjsko-japońskiej, założył w Warszawie w 1908 r. gimnazjum, w którem silnie popierał tworzące się harcerstwo i założył w 1909/10 „I Warszawską drużynę harcerską im. R. Traugutta”. Gimnazjum humanistyczne

i przyrodniczo-matematyczne z 800 uczniami przeszło na skarb Państwa w roku szk. 1919/20.

Ankieta

Ryłło Maksymiljan ks. * 1802 na Żmudzi, † 17 VI. 1848 w Chartumie; kaznodzieja i misjonarz; po ukończeniu akademii połockiej udał się w 1820 r. z wygnanymi z Rosji jezuitami zagranicę i w 1822 wstąpił w Rzymie do zakonu jezuitów, a wydoskonaliwszy się w języku włoskim, wykładał retorykę i zasłynął na Zachodzie jako kaznodzieja włoski. Wysłany w 1837 jako wizytator apostolski do Libanu, zwiedził Ziemię Świętą, udał się do Mezopotamji, dotarł do Bagdadu, z ruin Niniwy zebrał zbiory dla muzeum watykańskiego, zwiedził Kurdystan. Wróciwszy do Rzymu, wyruszył w 1839 ponownie na Wschód, aby głosić słowo boże wśród Druzów, wziął udział w akcji powstańczej Meronitów w Syrii, w której odegrał wielką rolę, zażywając na Libanie wielkiego poważania; na głos ks. Ryłły górale jak jeden mąż chwycili za broń i nieraz tysiące zbrojnych zastawał Ibrahim basza w wąwozach, gdzie spodziewał się zupełnie wolnego przejścia. Po powrocie do Europy R. był od 1845 do końca życia sekretarzem seminarjum propagandy w Rzymie; wysłany jako misjonarz do Afryki, udał się do Egiptu a rozchorowawszy się w Nubji zmarł w Chartumie.

Aulich M. ks.: Dziennik dwunastoletniej misji apostolskiej na Wschodzie. Kraków 1850. — Bystroń — Czerwiński M. ks.: O Maksymiljan Ryłło, misjonarz apostolski. Kraków 1911. — Hołowiński Ig. ks.: Pielgrzymka do Ziemi Św. Wilno 1841 — 1845. — Kajsiewicz H. ks.: Rys życia śp. M. Ryłły. /Pisma T. II/. — Mann M.: Podróż na

Wschód Kraków 1853 — 1854. — Orgelbrand. — Wodnicka T.: Dwaj bohaterowie. *Gazeta Narodowa*, 1914, Nr. 74 — 76. — Podręczna Encyklopedia Kościelna. — Stebelski: Ostatnie prace. Kraków 1877. — Petesz J. M.: Geschichte der Union. Wien 1880, T. II. — Petruszewicz: *Naukowyj Sbornik*, Lwów 1866, p. 276 — 299.

Rymkiewicz Bronisław, inż. † 1917 w Londynie, przybył w połowie XIX w. do Brazylii, wraz z Brodowskim dokonał budowy kolei w Sao Paulo do Santos, wybudował port morski na Amazonce w Manaos przeszło tysiąc kilometrów w głąb lądu, gdzie mu później Brazylijanie postawili pomnik. Rymkiewicz pozostawił rozległe tereny kolonizacyjne w stanie Sao Paulo, które w 1930 sprzedane zostały na podstawie sfałszowanej plenipotencji; pozostała w Polsce rodzina jest obecnie w trakcie ich rewindykowania.

Głuchowski: Materiały str. 12 — **Wielki** oszust polsko-brazylijski zdemaskowany w Polsce, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932 r. Nr. 220

Rzewuski Adam, hr., pułkownik, * 16. I. 1869 w Pohrebyszczach na Ukrainie; literat, alpinista i myśliwy; studjował w szkole wojennej marynarki w Petersburgu; walczył w korpusie Dowbora, był pierwszym komendantem korpusu kadetów w Modlinie; w marynarce rosyjskiej odbywał krótsze podróże morskie; odbył dwie ekskursje na paśmie gór Kaukazu, m. in. na Korbacz, polował w tajgach ołonieckich, publikuje wspomnienia myśliwskie w *Łowcu*, *Łowcu Polskim*, *Echach Leśnych*, *Dzienniku Poznańskim*, *Dniu Polskim*, *Światowidzie*, *Wsi i Dworze*, *Echo de Vars vie* i in.; oddzielnie ogłosił, oprócz kilku nowel i opowieści my-

śliwskich: „Ze strzelbą na ramieniu. Opowiadania myśliwskie”, Warszawa, 1929 i przygotowuje kilkutomowe „Gawędy myśliwskie”.

Ankieta — Ejsmond (Przedmowa do „Ze strzelbą”).

Rzewuski Henryk, hr., * 3. V. 1791 w Sławucie, † 28. II. 1866 w Cudnowie, pisarz; prawnuk hetmana Wacława Rzewuskiego, kasztelanic witebski; odbył kampanję 1809, w 1810-1811 zwiedził Szwajcarję, potem podróżował po kraju, od 1817 do 1823 zwiedził Niemcy, Francję, Włochy, Anglię i Turcję; w 1825 odbył wycieczkę do Krymu z Mickiewiczem.

Korbut III.

Rzewuski Wacław hr. (Emir Rzewuski, Tadž-el-Ferher, Abd-el-niszan); * 1765 † 1831; orientalista i podróżnik; podczas pobytu w wojsku austriackim we Wiedniu wyuczył się języka arabskiego i tureckiego, zgromadził koło siebie grono uczonych, z którymi założył w 1806 roku towarzystwo orientalistów. Wspólnie z baronem Hamer de Purgstal dał Rz. początek wielkiej publikacji „Fundgruben des Orients” poświęconej wyłącznie literaturze arabskiej, perskiej i tureckiej. Dopiero w 10 lat po zainicjowaniu przez Rzewuskiego towarzystwawie deńskiego powstało analogiczne towarzystwo azjatyckie w Londynie, a w 15 lat podobna instytucja w Paryżu. W 1815 udał się Rzewuski w podróż na Wschód, kilka lat przebywał w Aleppo i Bagdadzie, prowadząc życie świetne i zbytkowe, przebiegał Arabję w stroju Beduina, zdobył wzięcie i szacunek wśród tubylców arabskich i miano emira. Wróciwszy ze Wschodu zamieszkał w Sawranii na Podolu, a przybrawszy zwy-

czaje Beduina, prowadził życie koczownicze, ze stadem swoich koni arabskich i switą kozaków, których był bożyszczem, obozował pod gołym niebem, wędrując po stepach. W 1831 r. wziął udział w powstaniu i zginął (podobno pod Daszowem). Rzewuski, który położył wielkie zasługi w organizacji naukowego badania Wschodu, wydawał we Wiedniu 1809-1813 „Mines de l'Orient exploitées par une société d'amateurs”, pismo poświęcone tym badaniom, ogłosił „Podróż do Palmyry”, *Dziennik Wileński* 1821, T. II; „Lettre à Mrs. les collaborateurs des Mines de l'Orient” Warszawa 1917, „Samiełi”, rozprawę o wietrze pustynnym, tamże 1821, i pozostawił traktat o koniach arabskich z opisem swych podróży p. t. „Sur les chevaux orientaux” w rękopisie (Biblioteka Narodowa).

Budzyński Michał;

Bykowski Jaksa: Resztki zeszlowiecznych oryginałów. *Kłosa* 1879 — Bystroń — Bystroń: Lady Haster Stanhope, *Przegląd społeczny* 1927 listopad. Debicki: Pierwsi orjentaliści i archeologowie polscy, *Biblioteka Warszawska* 1884, T. I, 371-232. — Gutenberg — Iwanowski: Wspomnienia dawnych czasów, Lwów 1894, T II str. 407-428. — J. L.: Emir Wacław Rzewuski o koniach arabskich, *Świat* 1928 Nr. 18. — Jełowicki A.: Moje wspomnienia. Niezwykła postać (Księga I, Rozdz. XI). — Kapliński L.: Emir Rzewuski. Poznań 1881. — Korbut T. II. — Kraushar A.: Tow Przyjaciół Nauk — Maliszewski — Maliszewski-Olszewicz — Mann M.: Podróż na Wschód, Kraków 1854-1855, str 186-187. — Niemcewicz J. U.: Żywoty. — Orgelbrand — Podlewski — Raczynski Adam; Rolfe J.: Emir Rzewuski (Opowiadania histor. Serja IV, T I. Kraków 1884). — Tenże: *Przegląd Polski* 1882/83, II, p. 1-48, 226-262. — Siemieński L.: Emir Tadz-

el-Fher (Portrety literackie. Poznań 1875 T IV). — Tenże *Przegląd Polski* 1870/71, II p. 310, 432, III p. 1-47; — Tenże: Emir Tadż-el-Faher Abd-el-niszan i jego przwogody w Arabji, *Tygodnik Ilustrowany*, 1874, Nr. 333-349. — St nisz T.: Orjentalistyka polska w XIX w., *Kur. Liter. Nauk.* 1933 Nr. 29. — Zychliński: Wacław Potocki (Złota Księga szlachty polskiej. R IX. Poznań 1889). — *Biblioteka Warszawska* (Kronika paryska) 1877, II, p. 92. — *Kłosa* 1884, Nr. 971 sq — *Tygodnik Ilustrowany* 1896 Nr. 11 p. 205.

Szymełko Jan, ks. Zgr. Misjonarzy; * 18. IX 1877 r. w Józefowcu pod Katowicami, działacz emigracyjny; studjował u księży misjonarzy w Krakowie, historję i geografję na Uniwersytecie Jagiellońskim, był w 1909-1919 r. dyrektorem zakładów im. ks. Siemaszki w Krakowie, 1919-1921 r. profesorem Małego Seminarjum Ks. Misjonarzy i prezesem Tow. Obrony Kresów Zachodnich; obecnie wróciwszy do kraju w 1929 r. jako delegat z Brazylii na zjazd Polaków z Zagranicy, jest przełożonym Domu Ks. Misjonarzy w Wilnie. Ks. Rzymełko udał się w 1921 r. w charakterze wizytatora Zgromadzenia ks. Misjonarzy do Brazylii, gdzie wspólnie z ks. Stanisławem Piaseckim założył w Kurytybie tow. „Oświata“, jednoczące 80 towarzystw szkolnych po kolonjach polskich stanów Parana, Sta Catharina i Rio Grande do Sul. W czasie swego pobytu w Brazylii zwiedzał ks. Rzymełko od 1921-1929 r. stale kolonie polskie w tych stanach i ogłaszał wiele artykułów i rozpraw dla kolonji polskiej w Brazylii w dzienniku *Lud* i *Przyjacielu rodziny* oraz w prasie krajowej, jak: „Sprawa emigracji polskiej na kongresie eucharystycznym“, *Słowo* 1931 r. Nr. 104 „W cie-

niu parańskich pinjorów", *Wychodźca*, 1929 r. Nr. 49-51

Ankieta — *Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku*, T. III Katowice 1931. — *Roczniki Związku Akademickich Kół Misyjnych w Polsce*, r. IV, Poznań 1931/32. *Kwartalniki Naukowego Instytutu Emigracyjnego i Kolonjalnego*, tom I, II, III, IV, — *Przegląd Współczesny*, Nr. "79-80, rok 1928. — *Świat Parański w Kurytybie w 6-ciu numerach od 1923-28* — *Lud w latach 1921-29*, — *Kalendarze Przyjaciela Rodziny w Kurytybie 1922-29* — *Meteor* dwumiesięcznik Kleryków Księży Misjonarzy z r. 1929 i 33, — *Wychodźca*, 1929, — *Roczniki Zgromadzenia ks. Misjonarzy w Krakowie 1904-33*. — **Zieliński**, *Bibl. Migr.*

Sabiński Julian G. (Justyn?) * 1797 pod Kamieńcem, † 1869 w Czernichowie; walczył w powstaniu listopadowym, aresztowany w 1838 r. i zesłany do ciężkich robót, wrócił do kraju w 1858 r., zesłany ponownie w 1861 r. zmarł na wygnaniu. Pozostawił w rękopisie pamiętnik, zawierający statystykę Polaków na Syberji oraz wiadomości o społeczeństwie syberyjskiem p. t.: „Dziewiętnaście lat wyrwanych z mojego życia, czyli dziennik mojej niedoli i wygnania od 1836 do 1857 włącznie” *Archiwum Biblioteki Rapperswilskiej*, Nr. 546.

Estreicher — **Janik**

Sadkowski Gwidon, * 1902 w Harbinie (Chiny); archeolog i podróżnik; gimnazjum i instytut orientalny ukończył w Harbinie. W r. 1926 założył „Sekcję Orjentalną” przy harbińskim Związku Młodzieży Polskiej; brał udział w czterech ekspedycjach Grochowskiego; w r. 1930 i 1931 do prowincji Hej-Lun-Dzian (badania archeologiczne); w r. 193? do Południowej Bargo (poszukiwania szczątków człowieka pierwotnego) i w r.

1933 do Północnej Bargo (badania ekonomiczne, celem osiedlenia na ziemi Polaków, zamieszkałych w miastach mandżurskich).

Ankieta (Jnf. p. Grochowskiego) Janta Połczyński, *Gazeta Polska* 1933 wrzesień.

Sadowski; pionier osadnictwa w Stanach Zjednoczonych w XVIII w.; był wnukiem Sadowskiego, który między 1702 a 1714 przybył do Ameryki i od którego podobno pochodzi nazwa zatoki, oznaczonej na mapie holenderskiej z 1730 r. „Lac Sandowske”; osiadł około 1740 r. w widłach rzek Misisipi i Ohio, w powiecie Aleksander, stanu Illinois; od 1740-1763 przebywał w stanie Ohio; w obu stanach zakładał osady: Sandusky, w pow. Aleksander, tejże nazwy w pow. Decatur, trzecią w pow. Lee i jeszcze 11 innych; w 1745 wybudował w stanie Ohio pierwszy fort białych nazywany Sandusky Fort

Haiman: Polacy wśród pionierów Ameryki, Chicago, 1930, str. 57-73 — *Przegląd Emigracyjny* 1893 r

(Sadyk pasza zob. Czajkowski Michał).

(Sahi bej zob. Koszycz Waław),

Samborski Henryk Jan (Ostoja Henryk) * 10. VII. 1843 w Radomiu † 16. I. 1918 r. walczył w 1863 r. pod Czachowskim i Bosakiem; zesłany w 1864 na osiedlenie do gminy Irbejska w obwodzie kańskim, guberni jenisejskiej, wrócił do kraju w 1870; napisał „Wspomnienia z powstania 1863 r. i z pobytu na Syberji“, Warszawa, 1916 r.

Janik — Archiwum Centralnej Biblioteki Wojskowej Akta Komisji Kwalifikacyjnej Weteranów Powstań Narodowych, Lista 10.

Sanguszko Roman książę, * 1800 w Sławucie
† III. 1881; w powstaniu listopadowym wzięty do nie-
woli pod Łysobykami, zesłany, pędzony pieszo do To-
bolska, brał podobno udział w spisku ks. Sierocińskiego;
przeniesiony potem do wojska na Kaukaz, odzna-
czył się tam w walkach z tubylcami; wrócił do kraju
w 1848 i osiadł w Sławucie, gdzie oddał się pracy
nad uprzemysłowieniem rolnictwa. Pozostawił w rękopi-
sie „Dziennik pisany w czasie pobytu w Tobolsku, Per-
mie, Kazaniu i t. d. w r. 1833 i 1834”, (Archiwum
Sławuckie ks. Sanguszków).

Bykowski Jaksa: Ks. Roman Sanguszko, *Tygodnik Ilu-
strowany*, 1880, Nr. 284, p. 305, 1881. Nr. 281 — Conrad,
Prince Roman Sanguszko — Dębicki L.: Pamiątka po-
grzebu ks. Romana Sanguszki w Sławucie d. 30 marca
1881, *Czas* 1881 i odbitka, Kraków 1881 — Tenże: Dwaj:
bracia Sanguszkowie (Portrety i sylwety dziewiętnastego
stulecia, Serja I. Kraków 1905 Str. 135 — 172) — Iwa-
nowski: Wspomnienia polskich czasów, Lwów. 1894, T. II.
str. 407 — Gutenberg — Janik — Lewak A.: Czasy e-
migracji, str. 246, — Orgelbrand — Radziwiński Z. L.:
Roman Sanguszko, *Gazeta Lwowska*, 1918 i odbitka Lwów
1918 — Sanguszko Roman zesłaniec na Sybir w
1831 r. w świetle pamiętników matki ks. Klemen-
tyny z Czartoryskich Sanguszkowej oraz korespondencji
współczesnej. Z niewydanych dokumentów tłumaczone
przypisami opatrzyła Firlej-Bieleńska. Słowo wstępne Jó-
zefa hr. Potockiego, przedmowa Henryka Mościckiego,
Warszawa 1927 r. — Tarnowski St.: Ks. Roman Sanguszko,
Przegląd Polski, 1881, — Van-der-Hoven: — *Bulletin
Polonais*, 1881, Nr. 13, p. 45. 46. — *Kronika Rodzinna*, 1881,
p. 255 — *Tygodnik Ilustrowany* 1899, Nr. 23, p. 457.

Sapieha Leon książę,* 19. XII. 1883 r. w Krasi-

czynie; myśliwy i podróżnik; odbył w 1923 — 1924 podróż do Indyj i Ceylonu; w 1926 — 1927 do Konga belgijskiego, którą opisał w książce: „Lasy Ituri. Wspomnienia z podróży“, Kraków 1928. W 1930 odbył ponowną podróż do Konga belgijskiego, o której napisał: „Z podróży we wschodnim Kongo“, *Czasopismo Geograficzne* 1930, zesz. 4, p. 255 — 271 z mapami i książkę „Wulkany Kivu“ Lwów 1933. W 1931 - 1932 podróżował po Trypolitanji. Upolowaniami przez siebie okazami zoologicznymi wzbogaca muzea krajowe.

Ankieta — Jaczewski: Polska ekspansja naukowa. *Morze — Pionier Kolonialny* 1932 № 4 — Wąsowicz.: *Sprawy. Obce* 1925/30 I I p. 184.

Sapieha Paweł książę; * 1. IX. 1860 w Gumniakach p. Tarnowem, właśc. Siedlisk p. Rawą Ruską, syn Adama Sapiehy; podróżnik; odbył w 1888 r. podróż naukową na Wschód, zwiedził Japonję, archipelag Loa Choa czyli Riu-Kiu i wrócił przez Kjachkę i Syberję do kraju w 1889 r.; wydał opis swej podróży p. t.: „Podróż na Wschód Azji 1888-1889 r.“ Lwów 1899 r.

Ankieta — Janik — S. M.: Polski podróżnik, *Wędrowiec*, 1889 r. Nr. 35.

Saporski Edmund Sebastian, (Woś) inż., pionier osadnictwa polskiego w Paranie. W r. 1867 zjawił się na żaglowcu „Emma“ w Paranagua w drodze do Buenos Aires; po rocznym pobycie w Montevideo powrócił do stanu Sta Catharina na kolonję Blumenau, gdzie zastał, obok kolonji niemieckiej w miejscowości Gaspar, księdza Antoniego Zielińskiego (p. t.), z którym wspólnie wykoncypował postaranie się na

wzór blumenbuskich Niemców o odpowiednie tereny i osadzenie na nich Polaków. Na ten cel upatrzyli stan Parana i wnieśli odpowiednie podanie do rządu cesarskiego w 1869. r. W tym czasie przybyła na statku „Victoria“ w sierpniu 1869 pierwsza partja emigrantów z Górnego Śląska w liczbie 64 osób, których osadzono w opuszczonej przez Irlandczyków kolonji Brusque. Tu odwiedził ich Saporski, również ze Śląska rodem i namówił do wniesienia podania o przeniesienie do Parany i na audjencji u cesarza otrzymał przyrzeczenie przychylnego potraktowania sprawy. Ostatecznie przewyciężył Saporski trudności i sprzeciwy, które były niemałe i w r. 1871 kamera municypalna oddała kolonistom tereny w miejscowości Pilharzinho (Pielgrzymka), gdzie osiadły 32 rodziny, składające się z 164 osób. Był to fundament kolonizacji polskiej w Paranie. Saporski, twórca ideologii Nowej Polski na terenie Brazylii, nie ustawał w działalności pioniera osadnictwa parańskiego i brał żywy udział w organizowaniu życia emigracyjnego; w 1890 powstały dwie komisje kolonizacyjne i istniało kilka kolonij; Saporski pracował przy komisji w St. Matheus (zob. Bodziak) jako dyrektor St. Matheus. Saporski, który przez 20 lat był jedynym inteligentem polskim w Paranie i który postarał się o dopływ rodzimej inteligencji ideowej do Parany, położył wielkie zasługi dla polskiego osadnictwa parańskiego i nazywany jest ojcem kolonizacji w Paranie.

Ankieta (Inf. p. p. Łypa i Wierzbowski) — Głuchowski: Materjały. str. 12 — 26, — Tenże: O nową Polskę,

Morze — Pionier Kolonialny 1928, № 4, p. 25. — Pan Saperski o nowych terenach kolonizacyjnych w Brazylii, *Wychodźca*, 1930, № 5 — Pierwsi Koloniści polscy w Paranie, *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1897, № 8, p. 95 — Pierwszy poseł polski w Paranie, *tamże* 1911, №19 str. 14 — Polacy w Brazylii, *Przegląd Wszehpolski* 1895 № 10, p. 147 — Polacy w brazylijskiej prowincji, *Przegląd Emigracyjny*, 1892, № 7 — Siemiradzki J.: Przyszłość żywołu polskiego w Brazylii *Przegląd Emigracyjny*, 1893, № 23 — Tenże: Z Brazylii, *tamże*, 1892, №8.

Satanowski Stefan; wspólnie z Markiem Jakimowskim i Janem z Tulczyna zdobywał w 1621 r. galare turecką w Mitilene.

Zob. Jakimowski Marek

Sawicki Jakób z Nowego Miasta w pow. płońskim; odbył w 1872 r. pielgrzymkę do Ziemi Świętej, którą opisał p. t.: „Pielgrzymka do Ziemi Świętej w r. 1872” Warszawa, 1873 i 1874.

Bystroń

Sawicki K.; złożył dn. 4. IX. 1893 r. Związkowi Narodowemu Polaków projekt kolonizacji Ameryki Północnej.

Kłobukowski: Kolonizacja polska w Północnej Ameryce, *Przegląd Emigracyjny*, 1894 Nr. 1.

Sawicki Ludomir dr. * 1884 w Wiedniu † 3. X. 1928 w Krakowie, geograf i podróżnik; studjował w Wiedniu, Berlinie i Lozannie m. in. pod kierunkiem Lugeona, obecnego dyrektora Państwowego Instytutu Meteorologicznego w Warszawie, od 1915 profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego; był współpracownikiem Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademji Umiejętności, zorganizował Instytut Geograficzny w Krakowie, powołał do

życia Koło Geografów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Polskiego Towarzystwa Geograficznego, założył i redagował *Przegląd Geograficzny i Wiadomości Geograficzne*, *Bibliotekę Geograficzną*, napisał około 130 rozpraw i artykułów naukowych w różnych językach. Sawicki odbył kilka podróży naukowych: w 1923 wraz z Górczyńskim do Sjamu i Indyj, w 1925 z racji międzynarodowego kongresu geografów w Kairze zwiedził Tripolis, Erytryję i Abisynję; w 1926 zorganizował na specjalnym samochodzie „Orbis” wyprawę naukową wzdłuż wschodnich Kresów Polski. Dążąc do systematycznej rozbudowy polskiej akcji ekspedycyjnej wyruszył w 1927 do Dobrudży i Azji Mniejszej, w 1928 wybrał się na „Orbisie” w podróż badawczą na Bałkany, ale w drodze powrotnej rozchorował się śmiertelnie. Obok prac, jak: „Szkice krasu słowackiego”, *Kosmos XXXIII* „Hydrografia ziem polskich” i t. p. ogłosił: „Ein Beitrag zur Entwicklungsgeschichte der Rhein-Rhone Wasserscheide”, *Zeitschrift d. Ges. f. Erdkunde*, 1929, „Eine Studienreise in Kleinasien”, *Mitteil. d. Geogr. Ges. Wien*, 1923 LXXI, Nr. 1-3, „Le massif Central français et le massif de Bihar. Parallèle morphologique”, *La Géographie* 1912, p. 73-90, „Podróż naukowa po północnej Afryce w r. 1925 (Księga pamiątkowa XII Zjazdu Lekarzy i Przyrodników polskich, Warszawa 1926, T. II Sek. Geogr.) „Polska ekspedycja naukowa do Sjamu 1923”, Praga 1926, „Studja nad Abisynją”, *Prace Tow. Nauk. Warsz. II Wydz.*, 1913, Nr. 10, „W narożniku Azji”, Kraków 1926, „Wycieczka na Erdzias Gagh”, *Przegląd Geograficzny*, 1928, T. VIII, p. 52-66, „Wyprawa „Orbisu”

do Azji Mniejszej" 1927, *tamże* 1927, VII, zesz. 3-4, p. 1-17, „Geomorfologii centralnego Ceylonu“, Kraków 1925.

Fudakowski; Drogi i środki polskiej ekspansji naukowej, *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1932, Nr. 259 — Gutenberg — Kowalski T.: Podróż naukowa polska do Azji Mniejszej *Rocznik Orjentalistyczny* V za 1927 R. 1929 — Książkiewicz M.: (o wyprawie Sawickiego) Kraków 1928 — Księga pamiątkowa ku czci Jovana Cvijica — Lencewicz St.; Ludwik Ślepowron Sawicki. *Wschód*, 1928, Nr. 27, p. 351-354 — Maliszewski Olaszewicz — Oberhummer E.: Prof. Ludomir V. Sawicki, *Petermanns G. Mitteilungen* 1929, Heft III-IV — Orgelbrand Suplement — Pogrzeb ś. p. Ludomira Sawickiego, *Wiadomości Geograficzne* 1928, Nr. 8/9 — Smoleński J.: Ludomir Sawicki, życie i dzieła. *Przegląd Geograficzny* IX i Kraków 1928. — Tenże; Ludomir Sawicki, Wspomnienie pośmiertne, *Wiadomości Służby Geograficznej* 1928 zesz. III-IV p. 298-303 — Sprawozdanie międzynarodowego zjazdu geografów w Kairze — Wiśniowski Tadeusz: Geografia polska w ostatnich 50 latach. Kraków, 1931 — Zierhofer (bibliografia prac) Ludomir Sawicki, *Czasopismo Geograficzne*, 1929, Nr. 1 — Zieliński Bibl. Migr. — Sawicki Ludomir jako uczony i działacz, Kraków 1928 r.

Sawicki — Stella Jan dr. (Struś) * 1831 na Żmudzi * 1911 we Lwowie; kształcił się w korpusie kadetów i akademji wojsk w Petersburgu; brał udział w kampanji węgierskiej, był w powstaniu styczniowym organizatorem sił zbrojnych w Galicji; wyemigrowawszy po powstaniu, studjował w Strasburgu, był lekarzem armji francuskiej w czasie wojny francusko-niemieckiej, wreszcie osiadł we Lwowie, gdzie był lekarzem szpitali krajowych. Sawicki podróżował po Europie i Afryce; napisał „Moje wspomnienia 1831—

1910" Lwów 1921 „Wyjątki z podróży po Afryce“, *Tygodnik Ilustrowany*, 1875, Nr. 401, p. 152 — 153 „W Hiszpanji“, *Wędrowiec* 1885, Nr. 23 — 27.

Barwiński Eugenjusz: (Przedmowa do „Moich wspomnień“) — *Biblioteka Polska w Rumunji*, 1866 - 1891 - Jassy 1891 — Gutenberg — Kadyj H.: Dr. Jan Stella — Sawicki. Wspomnienie Pośmiertne. *Kosmos*, 1909, Nr. 11 — 12 — Korbut — L. W.: Śp dr. Jan Stella Sawicki, *Biblioteka Warszawska*, 1911, T. IV p. 199 - 200 — Orgelbrand Supplement — Sawicki Stella Jan: Szkice — Zieliński. Bitwy i potyczki 1863/64 Rapperswil 1913, str. 118, 346 — 347, 349, 507, 593 — 594 — *Kwartalnik Historyczny* 1911 p. 602.

Sawicz Franciszek (Helle) ur. w powiecie pińskim; studjował w Akademji Medycznej w Wilnie; zesłany za sprawę Konarskiego do wojska na Kaukaz w 1838 r. uciekł z Kizlar w 1842 r. i zamieszkał w Berdyczowie pod przybranem nazwiskiem Hellego. Napisał „Pamiętnik“ umieszczony w Iwanowskiego „Wspomnieniach minionych lat“, Kraków 1876 T. II, str. 187 — 239.; (i Rkps. Bibl. Jagiell. Nr. 4509).

Janik — Iwanowski. (Helenjusz).

Sawiczewski Konstanty; zmarł na Syberji; farmaceuta; zesłany za Stowarzyszenie Ludu Polskiego, trudił się w Kiachcie handlem herbaty i miał pod tem miastemfabrykę oleju z orzechów cedrowych w maszynie własnego wynalazku.

Janik — *Ruch Literacki*, 1876, Nr. 37 p. 179.

Schorr Mojżesz dr. prof. * 10. V. 1874 w Przemyśle, orientalista, assyrjolog; od 1923 r. rabin miasta Warszawy i kaznodzieja przy Wielkiej Synagodze na Tłomackiem, członek Komisji Orientalistycznej przy Pol. Ak. Umiejętności i członek koresp. P. Ak. Um.,

członek Towarzystwa Naukowego we Lwowie, profesor nadzw. Uniwersytetu Warszawskiego; Sch. jest jednym z założycieli Polskiego Tow. Orientalistycznego we Lwowie, ogłasza liczne prace z zakresu języków i kultury (prawa) semickiego Wschodu; w r. 1912 brał czynny udział w Kongresie orientalistów w Atenach. W związku z badaniami naukowymi odbył w r. 1925 podróż do Palestyny.

Ankieta — Gutenberg — Orgelbraud Supplement — Schorr M.: Kazanie Inauguracyjne Warszawa 1924 (z biografią i bibliografią).

Schwatka (Szwatka) Fryderyk * 1849 w Galena w stanie Illinois † 1892; podróżnik amerykański pochodzenia polskiego, badacz okolic podbiegunowych; kształcił się w akademii wojskowej, wstąpił do wojska, które w 1881 r. opuścił jako kapitan. Schwatka zorganizował w 1878-1880 wyprawę do ziemi króla Wilhelma dla odnalezienia szczątków ekspedycji Franklina i badał wówczas zatokę Hudsonską, w 1883 wyprawił się do Alaski w celu zbadania nieznanego prawie a zamieszkałego przez Indian półwyspu oraz źródeł rzeki Yukon; w 1886 urządził ponowną ekspedycję na Alaskę. Rezultaty swych badań ogłosił p. t.: „Report of a military reconnaissance in Alaska, made in 1883” 1885, „Along Alaska's Great River”, 1885, „Nev Read in the North or hunting and fishing adventures in the arctic regions”, „The children of the cold”, oraz szereg sprawozdań w czasopismach geograficznych.

A.: Odkrycie mieszkańców jaskiń, *Wszechświat* 1881, Nr. 30, p. 483, — Gutenberg — Klutschek: Als Eskimo unter den Eskimos, 1881 — Maliszewski Olszewicz — Orgel-

brand — St.: *Wszechświat*. 1892, p. 495 — Wyprawa kapitana amerykańskiego *Schwatki*, *Wędrowiec*, 1881, T. IX, Nr. 225, p. 253 — *Wędrowiec* 1883, Nr. 40, p. 637. — Sprawozdanie z podróży do bieguna północnego, *Przyroda i Przemysł* 1881, Nr. 50, 51.

(*Scolvus* zob. Jan z Kolna).

Sekuła Michał, * 1888 w Garwolinie, działacz emigracyjny; ścigany przez władze rosyjskie z powodu bojowej działalności niepodległościowej, za którą odznaczony został w 1933 Krzyżem Niepodległości z Mieczami, osiadł w 1910 r. w Paranie, gdzie rozwija żywą działalność organizacyjną wraz z Pankiewiczem (p. t.) i Anuszem (p. t.); Sekuła pisuje do prasy krajowej m. in.: „Kolonje polskie w Paranie“, *Wychodźca* 1928 r. Nr. 24, „Osadnictwo polskie w municypium Palmyra“, *tamże* 1928, Nr. 53, „Szkoly polskie w Brazylii“, *tamże* 1929 r. Nr. 3 „Z dorzecza Ivahy“, *Pionier Kolonjalny — Morze*, 1928, Nr. 8, „Szlakiem polskich osiedli w Brazylii“, *Wychodźca* 1928 r., Nr. 2, „Z Brazylii i do Brazylii“, *tamże*, 1926 r. Nr. 42.

Archiwum Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości. — Głuchowski. Wśród pionierów Warszawa, 1927, — Zieliński Bibliografia Migracyjna.

Semeneńko Piotr ks., * 1814 (1813) † 1886 r.; kaznodzieja; brał udział w powstaniu listopadowem, w 1837 udał się wraz z ks. Kajsiewiczem do Rzymu, gdzie w 1842 założył zakon zmartwychwstańców, pod koniec życia odbył w 1885 wraz z Ignacym Domeyką podróż na Wschód i zwiedził Ziemię Świętą.

Bystroń — Gadon L.: Emigracja polska — Gutenberg — Korbut — Orgelbrand — Podręczna Encyklopedia Kościelna.

Sękowski Józef, dr. (Baron Brambeus) * 1800 w Antağolonych pod Wilnem, † 16. III. 1858 r. w Petersburgu, orientalista i podróżnik; należał do Towarzystwa Szubrawców; był uczniem Lelewela i Groddecka na Uniwersytecie Wileńskim i współpracownikiem *Pamiętnika Warszawskiego* i pism wileńskich w latach 1820—23; w 1819 udał się do Konstantynopola jako dragoman tamtejszego poselstwa rosyjskiego z prawem odbywania podróży w celu kształcenia się w językach wschodnich; wówczas zwiedził 1819—21 Turcję azjatycką, Azję Mniejszą, Archipelag, Syrię, Egipt i Nubję. Wróciwszy w 1821 r. ze Wschodu od 1822 był profesorem języków wschodnich na Uniwersytecie Wileńskim a potem petersburskim, pracując równocześnie w departamencie azjatyckim ministerstwa spraw zagranicznych, był członkiem towarzystw naukowych polskich i obcych, od 1829 członkiem petersburskiej akademii nauk; w 1825—27 był w stosunkach z Mickiewiczem; w 1830—33 redagował humorystyczne polskie pismo *Bołamut* w Petersburgu. Od 1833, zrywając z polskością, został pisarzem rosyjskim, pisząc satyry antypolskie pod pseudonimem Barona Brambeusza. Pierwszym owocem jego pracy nad językami wschodnimi były „Collecanea z dziejów tureckich rzeczy do historii polskiej służących i t. d.” Petersburg 1824—1825; dalej ogłosił: „Powrót z Egiptu przez Archipelag i część Azji Mniejszej do Konstantynopola”, *Pamiętnik Warszawski*, 1823, T. IV, „Listy ze Wschodu”, *Rozmaitości*, 1821, „Observation d'un philologue européen sur la

lettre de Tutundju-Oglu Mustafa - Aga", Petersburg 1828, „Papyri aegypticae exemplum in peregrinatione sua repertum universitati Cracoviensi dono dedet socius eius..." 1826, „Supplement à l'histoire des Hung, les Turcs et les Mongols i t. d..." Petersburg 1824 i in.

Bystroń — Chłędowski: Wiadomości o dziele Sękowskiego, *Colectanea Haliczanin*, 1830, II — Chmielowski: Adam Mickiewicz, T. I, str. 321 sq. — Ciechowski P.: Józef Sękowski, *Kraj*, 1906, Nr. 45—46 — Gutenberg — Jabłonowski Al: Orjentalista Sękowski (Pisma T. VII) — Korbut III — Lelewel O. *Collectanea*, *Dziennik Warszawski*, 1825 — Tenże: Rozbiory dzieł, T. II — Malinowski: Dziennik i księga wspomnień — Mickiewicz Wł: Żywot Adama Mickiewicza T. I. str. 192 sq — Morawski: Józef Sękowski „w Peterburku“ Poznań — Tenże: Pamiętnik, *Ateneum*, 1898, T. I, zesz. 3, p. 476—492 — Mościcki: Pod znakiem Orła i Pogoni, wyd. II z bibliografią — Tenże: Zniesienie Uniwersytetu Wileńskiego, *Biblioteka Warszawska*, 1910 maj — Olgelbrand — Przeclawski, *Russkij Inwalid* 1872 — Sękowskij: Połnoje sobranije sočinienij Petersburg 1859 (z życiorysem) — Sienkowski O. I.: Biograficzeskija zapiski jewożeny, 1858 — Sołowiew J.: O. J. Sienkowski, jewo żiżń i litieraturnaja dziejatel'nost', biograficzeskij oczerk, Petersburg 1872 — Stanisław T.: Orjentalistyka w Polsce w XIX w. *Kurjer Literacko — Naukowy* 1933, Nr. 24 — Zieliński Bibl. Migr. — *Pamiętnik Warszawski* 1820' Nr. 9—12, p. 102—125, 1822 I, 395 II, 227.

Siatka ks.; w 1902 r. jako delegat Polaków ze Stanów Zjednoczonych zwiedził Argentynę i opisał swą podróż w *Dzienniku Chłcagaskim* 1902, 4. X.

Delegaci polsko-amerykańscy w Argentynie, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1902, Nr. 10, p. 73.

Sieciński Kazimierz R.; dziennikarz; zwiedzał

w 1907 r., jako korespondent detroickiej *Polonji*, Kubę a szczególnie polską wieś Ainorę, założoną w 1905 r. przez Piotra Kuchnę.

Wieś polska na Kubie, *Polski Przegląd Emigracyjny* 1907 r, Nr. 1, p. 12

Siedlecki Michał dr; * 8. IX. 1873 r. zoolog i podróżnik; profesor zoologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, w 1919 r. rektor Uniwersytetu Stefana Batorego, stały delegat rządu R. P. do Międzynarodowej Rady Badań Morza w Kopenhadze; zajmuje się zoologią, biologią ogólną i biologią morza. Oprócz podróży po Europie odbył 1906 r. podróż do Egiptu, w 1907 r. i 1908 r. na archipelag Sundajski z dłuższym pobytem na Jawie, w 1908 r. na małe wyspy oceanu Indyjskiego aż do wysp Aru, w 1908 r. do Indji i na wyspę Ceylon; ponadto odbył dwie krótsze podróże do Afryki. Obok prac naukowych w zakresie zoologii ogłosił w związku z podróżami i na podstawie materiałów zebranych w czasie tych podróży, m. in.: „Jawa. Przyroda i Sztuka”, Kraków-Warszawa, 1913, „Wielorybnictwo i ochrona wielorybów”, *Ochrona Przyrody*, 1931, i odbitka; „Skarby wód”, Warszawa 1928; „Zur Kenntniss des jawanischen Flugfrosches mit 2 Tafeln”, *Biol. Cbl.* 1909; „Na rafach koralowych”, Cieszyn 1926: *Opowieści malajskie*”, Warszawa-Kraków, 1927; w związku z morzami: „Ekonomiczne wyzyskanie wybrzeża w zakresie rybołówstwa morskiego”, *Morze* 1928, Nr. 1, „Głębiny”, Warszawa 1930, „Naukowe podstawy racjonalnej gospodarki rybackiej na morzu”, Bydgoszcz, 1929, „Niewyzyskane walory morza”. Toruń 1930, „O wartości naszego morza”, *Tęcza*

1928, Nr. 18, "Skarby wód", Warszawa 1923 r. „Ochrona wielorybów a wielorybnictwo”, *Ochrona Przyrody* R. XII 1932 i oddzielnie Kraków 1932, „Wpływ morza na psychikę narodową”, (Kronika o polskim morzu) i Warszawa 1930 i t. d.

Ankieta — Gutenberg — Piątkowski J. St.: (recenzja odczytów o Ceylonie). *Czasopismo Geogr.* 1924, Nr. 2/3. — Raabe H. (recenzja „Zur Kenntnis”) *Kosmos*, 1910. p. 837 — 838 — Zieliński Bibl. Migr. — Zieliński Bibl. Morska.

Siedlecki Stanisław * 17. IX. 1912 w Krakowie, rozpoczął studia w zakresie fizyki na Uniwersytecie Jagiellońskim; zaproszony do udziału w ekspedycji polarnej, po przebyciu przygotowawczych studjów w Państwowym Instytucie Meteorologicznym, udał się dn. 16. VII. 1932 r. wraz z inż. Cz. Centkiewiczem i Wł. Łysakowskim, jako członek Polskiej Ekspedycji Polarnej, na wyspę Niedźwiedzią. Z podbiegunowych okolic nadesłał szereg listów, ogłaszanych w *Czasie* 1932-1933. Ekspedycja, która przebywała na wyspie Niedźwiedziej od 5. VIII. 1932 do 18. VIII. 1933 r. dokonała 10 pomiarów bezwzględnej magnetyczności ziemskiej; samopisy magnetyczne dały 750 arkuszy z wykresami zapisywanymi metodą fotograficzną. Komplet atmoradjografów na wyspie zapisał 365 pasków dziennych, 173 metry taśmy przy samopisie elektrycznym, drugie tyle materiału otrzymano z atmoradjografów instalowanych w Tromsø. Polska Ekspedycja Polarna dokonała 1400 obserwacji meteorologicznych, 1870 obserwacji chmur i około 50 pomiarów promieniowania słonecznego. Aparaty samozapisujące promienie sło-

neczne dostarczyły 720 m. taśmy rejestracyjnej, różne samopisy elektryczne dały 1800 pasków dziennych. Obserwacje zorzy polarnej, utrudniane z powodu niskich chmur i mgły, trwały 260 godzin. Materiały zebrane przez Polską Ekspedycję Polarną mają być opracowane i opublikowane na koszt Pol. Nar. Komisji Roku Polarne go i przesłane do międzynarodowej komisji roku polarnego do Kopenhagi, celem porównania z wynikami innych ekspedycji.

Ankieta — Banachiewicz T.: Polska wyprawa polarna wyrusza już w tych dniach, *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1932, Nr. 157. — Ekspedycja, Warszawska . . . do bieguna północnego tankami, *tamże*, 1931, — Grekowicz M.: Udział Polski w Roku Polarnym, *tamże*, 1931, Nr. 70 — h.: Rok wśród lodów i mgły ocenu Lodowatego. Podróż polskiej wyprawy arktycznej, *Kurjer Poranny*, 1933, Nr. 235 — j-h-ski: O godz. 12 w nocy przy słonecznej pogodzie przybycie ekspedycji polarnej na wyspę Niedźwiedzią, *Ekspres Poranny*. 1932, Nr. 239 — Tenże: Przeprowadzenie Polskiej Ekspedycji Polarnej przez ocean Lodowaty, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 232 — Lugeon J.: Pierwsza polska wyprawa polarna, *Wiadomości Geograficzne*, 1932 — Lugeon: Notice préliminaire sur l'Expédition Nationale Polonaise de l'année polaire 1932-33 à l'île des Ours., *Bull. de la Soc. Géophysique*. Warszawa, 1933. Fasc 7-8 — młr.: Naukowcy jadą — uczeni zostają w domu, *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1932, Nr. 197 — mjr. par.: Sam na sam z nocą polarną. Ci trzej z wyspy Niedźwiedziej, *Kurjer Poranny*, 1933, 5. VI. — Tenże: Dzień wśród trzech z wyspy Niedźwiedziej, *Kurjer Poranny*, 1933, Nr. 246. — Plon polskiej wyprawy polarnej, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 252. — Sny, Jeszcze fantastyczne . . . o potędzie czołgów-ryb na biegunie północnym, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1931 Nr. 127 — Trzech

z wyspy Niedźwiedziej, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 40. — Wyprawa polskich uczonych na wyspę Niedźwiedzią. Wywiad u kierownika Polskiej Komisji Narodowej Roku Polarne go p. prof. Jana Ługeona *Gazeta Polska*, 1932, 15. V. — Na wyspie Niedźwiedziej. Wrażenia dyrektora P. I. M. prof. Ługeona z pobytu na bezludnej wyspie, siedzibie Polskiej Ekspedycji Polarnej *Ekspres Poranny*, 1932, Nr. 316 — Zieliński Bibl. Migr. — Zobacz także prasa polska z okresu ekspedycji i telegramy oraz komunikaty Polskiej Agencji Telegraficznej.

Sielawa Leopold; podróżował po Azji środkowej; napisał: „Z wycieczek po Azji środkowej, stepach Kirgiskich i zachodniej Syberji”, *Echo*, 1881, Nr. 164-174.

Siemaszko R.; przebywał w 1892 i 1893 w Brazylii i Teksasie, które badał pod względem topograficznym, politycznym i finansowym; w 1893 odbył pieszo pięcioletnią podróż w Guatemali z Liwingstonu przez dziewicze lasy Kordyljerów do plantacji kawy San Francisco Miramar, gdzie objął zarząd plantacji oraz lokalnej kolei żelaznej u podnóża Kordyljerów. S. ogłosił kilka artykułów o stosunkach w Ameryce Środkowej i Południowej jak: „Z plantacji kawy w Guatemali w Środkowej Ameryce” *Przegląd Wszechpolski* 1895 Nr. 7 p. 10, „Brazylja i Texas. Kilka uwag w sprawie polskiej kolonizacji”; *tamże* 1895, Nr. 8 p. 115, „Jeszcze kilka słów o Texasie”, *tamże* 1895, Nr. 10 p. 148.

Zieliński Bibl. Migr.

Siemaszko Wincenty dr. fil. * 5. IV. 1887 r. w Wilnie; botanik i podróżnik; profesor fitopatologii w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; gimnazjum ukończył w Wilnie, studia przyrodnicze na uniwersytecie w Petersburgu; zajmuje się badaniami

naukowemi w dziedzinie mikologii i fitopatologii. W r. 1913 z ramienia ministerstwa rolnictwa w Petersburgu zorganizował na kaukaskiem wybrzeżu Czarnego morza pierwszą pracownię fitopatologiczną w ogrodzie botanicznym i stacji doświadczalnej rolniczo-sadowniczej w Suchumie i był kierownikiem tej pracowni do r. 1921. Siemaszko odbywał liczne wyprawy naukowe na wybrzeżu morza Czarnego i w górach Kaukazu, opisał na podstawie zbiorów kaukaskich około 100 nowych dla nauki gatunków grzybów pasorzytnicznych, wydał pierwszą w języku rosyjskim monografię chorób drzew pomarańczowych oraz ogłosił inne prace, dotyczące chorób uprawnych roślin południowych. Napisał między innymi: „Przegląd chorób roślin w Abchazji” (po rosyjsku) (*Prace trzeciego wszechrosyjskiego entomologiczno-fitopatologicznego zjazdu w Petersburgu 18-25 grudnia 1921*) Petersburg 1922. „Badania mikologiczne w górach Kaukazu” (*Archiwum Nauk Biologicznych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, tom 1 zeszyt 14,*) Warszawa 1923 r. W r. 1921 wrócił S. do kraju, przywożąc swe naukowe zbiory kaukaskie.

Ankieta — Gutenberg — Woronow, G. N.: Synopsis mycoflorae, caucasicae Pars II, *Travaux du Jardin Botanique de Tiflis, II série, fasc. 3*. Tyflis 1922-23. — Singer R.: *Pilze aus dem Kaukasus. Ein Beitrag zur Flora des südwestlichen Zentral — Kaukasus Beihefte zum Botanischen Centralblatt, Band 46 (1929) Abt. II. Dresden.*

Siemiradzki Józef dr., * 28. III. 1858 r. w Charkowie; geolog i podróżnik; był asystentem mineralogii w Dorpacie, docentem geologii na Uniwersytecie Jana Kazimierza i profesorem paleontologii tamże, od 1932

r. w stanie spoczynku; współdziałał przed wojną z polskimi organizacjami emigracyjno-osadniczymi we Lwowie, po wojnie współpracował z Min. Pracy i O. S. w dziedzinie spraw emigracyjnych i przewodniczył kilka lat „Związkowi Towarzystw Emigracyjnych”. W 1881 r. udał się z Janem Sztolcmanem do Ekwadoru, i w całorocznej podróży zwiedził Antyle francuskie, Panamę, Ekwador, przekraczając Andy aż do dorzecza Amazonki; podróż oraz wyniki naukowe opisał w pracach p. t.: „Z Warszawy do równika”, Warszawa 1886, Lwów 1906, „Die geognostischen Verhaeltnisse der Insel Martinique”, Dorpat 1884, „Beiträge zur Kenntniss der typischen Andesitgesteine”, *Neues Jahrb. f. Mineralogie*, 1888; w 1887 r., osiadłszy we Lwowie jako docent geologii, wziął czynny udział w pracach emigracyjnych Kłobukowskiego i Ungara, badał warunki osadnictwa i bytu emigracji polskiej w południowej Ameryce oraz czynił studia przyrodnicze i geologiczne w Brazylii, Argentynie i Patagonji; w 1891 — 1892 odbył wspólnie z Wiktorem Łaźniewskim i ś p. Antonim Hemplem, podróż własnym kosztem do Brazylii w celu zbadania warunków tamtejszej emigracji polskiej; wyprawa zwiedziła południowe stany Brazylii i Argentynę i od ostatniej stacji kolejowej przez suchy step dotarła do oazy Lihue—Kalel, szlakiem Hugona Zapałowicza łożyskiem Rio Negro w górę tejże rzeki do podnóża Andów i miała obok strony emigracyjno-osadniczej także i doniosłe geograficzne znaczenie, gdyż wykazała, że mapy sztabowe argentyńskie były pełne błędów; szlak tej podróży skreś-

lił Siemiradzki p. t.: „Eine Forschungsreise in Patagonien”, *Petermanns Geographische Mitteilungen*. 1893; od podnóża Andów Siemiradzki już sam ruszył do legendarnego podówczas jeziora Tygrysiego, Nahuel Huapi, stwierdzając, że samorzutna kolonizacja rolników, wśród których niebrak było Polaków, posuwała się wzdłuż dolin rzecznych, przecinających pustynię Patagońską, coraz dalej wzdłuż podnóża Andów, gdzie stnieją w strefie podgórskiej, posiadającej dostateczną ilość opadów, zupełnie możliwe warunki osadnicze; stamtąd, wróciwszy do punktu rozstania się z towarzyszami, do osady wojskowej General Roca, udał się nieznanym wówczas jeszcze geografom szlakiem indyjskim na północ wzdłuż szeregu wygasłych wulkanów pomiędzy dwoma pasmami wysokich Kordyljerów do źródeł rzeki Bio-Bio, stamtąd do Valparaiso i Santiago w Chile i w tej drodze również sprostował kilka ważnych błędów geograficznych. Wróciwszy kolejną przez Mendozę do Buenos Aires odbył kilkutygodniową wycieczkę w górę rzeki Parany, do Paragwaju. Rezultaty podróży Siemiradzkiego i towarzyszy, ogłoszone drukiem, zrobiły wyłom w sprawach roztoczenia opieki nad wychodźstwem polskim i miały za skutek między innymi utworzenie zawodowego konsulatu austriacko-węgierskiego w Kurytybie z personelem wyłącznie polskim i poufnym poleceniem roztoczenia opieki konsularnej na wszystkich osadników polskich bez różnicy przynależności państwowej. Pierwszym konsulem zastał Wilhelm Pohl, Polak ze Śląska; konsulat ten bez zmian odziedziczyła Rzeczpospolita

wraz z ostatnim konsulem Bertonim. W 1895 r. Sejm galicyjski wydelegował Siemiradzkiego ponownie do Brazylii, tym razem w misji dyplomatycznej, dodając mu jako towarzysza delegata Rusinów ks. Jana Wolańskiego z Trembowli; rezultaty tej podróży ogłosił Siemiradzki p. t.: „Szlakiem wychodźców” Warszawa, 1900., (Bibliot. dzieł wyborowych) oraz wspólnie z ks. Wolańskim: „Sprawozdanie z podróży delegatów Wydziału Krajowego do Brazylii”, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, Lwów 1900, Nr. 4, 5, 7, 8, 9. Prócz wymienionych ogłosił Siemiradzki szereg prac z związku z podróżami południowo-amerykańskimi, jak: „Zur Ethnographie der südamerikanischen Indianer”, *Wiener Zeitschrift d. anthropologischen Gesellschaft*, 1900, w której to pracy przeprowadził tezę azjatyckiego pochodzenia przeróżnych ras krajowców południowo-amerykańskich, „*Geograficzne rezultaty mojej podróży do północnej Patagonji i Araukanji*”, *Kosmos* 1892 Lwów. „La Nouvelle Pologne, Etat de Parana Brésil”, Bruxelles, 1899r., „Listy z podróży, Martynika, Guayaquil i. t. d.”, *Wszechświat* 1882 r., Nr. 25, 27, 1883, Nr. 7, 8, 42, 51, 52., „Mapa sytuacyjna kolonij polskich w Brazylii”, Lwów (1893). „Na kresach cywilizacji”, Lwów, 1896, „Przyszłość żywiołu polskiego w Brazylii”, *Przegląd Emigracyjny*, 1893, Nr. 23, „Stosunki osadnicze w Brazylii”, *Biblioteka Warszawska*, 1892 r. T.I, p. 104 — 126, „W kraju Indian Manzaneros” *Wszechświat*, 1893 r. p. 382 — 404.

Ankieta — Berlepsch et Taczanowski; Deuxième liste des oiseaux recueillis dans l'Equador oriental par M. M.

Sztolcman et Siemiradzki *Proceedings Zool. Soc. London*, 1884, 4. V. — Berlepsch et Taczanowski: Liste d'oiseaux i.t.d., *tamże* 1883 — Domaniewski J.: śp. Jan Sztolcman 1854 + 1928 *Prace P. Muz. Zoologicznego* t. VIII, 1929 zesz. 1. Warszawa 1929 — Gutenberg — Jubileusz prof. Siemiradzkiego, *Wychodźca*, 1927 r. Nr. 21 — Maliszewski Olszewicz - Nasi w Brazylii, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*. 1897, Nr. 7, p. 83 — Orgelbrand — Orgelbrand Suplement — Peretiatkowicz i Sobeski: Współczesna kultura polska. Poznań, 1932 r. — Rajczyc — Rath Gerard: Wybrzeża oceanu Spokojnego Am. Półn. pod względem geograficznym i geologicznym spolszczył Dr. Józef Siemiradzki *Wszechświat* 1886, Nr. 2—5 — Romer E.: W obronie prawdy (odparcie ataków Gruszeckiego na S.) *Gazeta Handlowo-Geograficzna* 1900 Nr. 11 — Sztolcman J.: Dr. Józef Siemiradzki *Wszechświat* XI, 1892, p. 495 — Tenże Ostatni rok, *Wszechświat*, 1884, Nr. 37, p. 577 — Tenże; Aperçu-Tokarzewicz: Zamiast kroniki, *Ateneum*, T. III, zesz. 3. p. 593—608 Wiadomości bieżące, *Wszechświat* 1882, Nr. 5 p. 80 — *Ateneum*, 1899 (?) lipiec — Słowo, 1882, Nr. 89 — *Tygodnik Ilustrowany*, 1899, Nr. 41, p. 802 — *Wszechświat*, 1882, Nr. 5 p. 80 szp. 1

Siemiradzki Tomasz, profesor historii, publicysta i działacz emigracyjny; przybył do Stanów Zjednoczonych w 1895 r. zaproszony przez Wydział Oświaty Związku Nar. Pol. dla wykładów w wędrownym Uniwersytecie Ludowym; długie lata redagował organ Zw. Nar. Pol., *Zgodę*; jest współpracownikiem szeregu pism polsko-amerykańskich; w czasie wojny był czołowym publicystą obozu legjonowego; redaguje *Wiadomości Codzienne*. Siemiradzki napisał m. in. „Dzieje porozbiorowe Polski”, na których kształciła się przed 40 laty młodzież, skupiająca się w tajnych organizacjach gimnazjalnych starego kraju.

Osada: Prasa i publicystyka polska, Pittsburg 1930 r.

Sienicki Ludwik * 1677, regimentarz dywizji białoruskiej, dostał się wraz z bratem Kazimierzem, generałem artylerji, do niewoli w Bychowie w 1707 r., zesłany został do Tobolska, potem do Jakucka, gdzie pozostając do 1722 roku, badał stosunki jakuckie, geografję i przyrodę. Po powrocie z zesłania napisał pierwszy polski opis Syberji pt: „Dokument osobliwego miłosierdzia boskiego z wspomnieniem o mniej-znanych moskiewskiego państwa krajach w pogańskich błędach jeszcze zostających”, Wiłno 1754.

Bartoszewicz. Księga świata 1857 — II. 128-130 — **Guttenberg** — **Janik:** Literatura polska syberyjska, Złoczów 1907 r. — **Korbut II** — **Librowicz:** Polacy w Syberji, Kraków 1884 — **Maliszewski Olszewicz** — **Orgelbrand** — **Polkowski,** *Dziennik Poznański* 1882, Nr. 36 — **Siemieński,** *Czas,* 1875 — *Gazeta Polska* 1882, Nr. 41 — *Tygodnik Ilustrowany.* 1882, Nr. 322 — 326; 1902 Nr. 28. — *Wędrowiec* 1882, Nr. 9, p. 141.

Sienkiewicz Henryk (Litwos) * 5. V. 1846 w Woli Okrzejskiej † 15. XI. 1916 w Vevey w Szwajcarji; autor trylogji, ukończył Uniwersytet Warszawski w 1870 r. W 1876 — 1878 odbył podróż do Ameryki północnej, w 1892 podróżował po Afryce zachodniej, Egipcie, Zanzibarze i td. Z Ameryki przysyłał „Listy z podróży“, drukowane w *Gazecie Polskiej*, z podróży afrykańskiej ogłosił: „Listy z Afryki“ Warszawa, 1892; ponadto z podróży owych zaczerpnął tematu do licznych utworów, jak: „Pieszko przez czarny ląd“, „W pustyni i puszcy“, „Latarnik“, „Za chlebem“. Sienkiewicz wraz z Prusem bardzo gorąco popierali wyprawę kameruńską Rogozińskiego, walcząc piórem w prasie

warszawskiej w obronie polskiej idei kolonjalnej i zwalczając sobkostwo jej przeciwników.

Korbut IV.

Sierakowski Adam hr. dr. podróżnik; członek tow. antropolog. i geolog. w Berlinie; odbywał liczne podróże po Algierze, Jawie, Indjach Wschodnich, Ziemi Świętej. Jako owoc badań krajów i ludów berberyjskich ogłosił: „Das Schawi. Ein Beitrag zur berberischen Sprachen und Völkerkunde“, Dresden 1871. W 1872 — 1873 zwiedzał Jawę, Indje Wschodnie i Przedgangesowe, skąd przysyłał opisy do *Dziennika Poznańskiego* i innych pism, jak „Listy z Jawy“, *Biblioteka Warszawska*, 1873¹ T. II, p. 564; w 1883 odbył przez Bałkany, Konstantynopol, wzdłuż Azji Mniejszej, podróż do Ziemi Świętej z karawaną arystokracji polskiej wraz z służbą; podróż tę opisał w dziele p. t.: „Listy z podróży I. Podróż do Ziemi Świętej. II Włochy“, Warszawa 1913. Sierakowski zabierał głos w sprawie projektu wyprawy kameruńskiej Rogozińskiego w artykule: „Współzawodnictwo podróżników europejskich w środkowej Afryce“, *Czas*, 1882, Nr. 33, 34.

Bystrzeń — Gadomski A.: Polscy odkrywcy i podróżnicy (Kalendarz Ilustrowanego Kurjera Codziennego na r. 1929)
Orgelbrand — Zieliński Bibl. Migr.

Sierociński Jan Henryk ks.; † 2(7). V. 1837 w Omsku; przeor klasztoru bazylianów w Owruczu, działacz narodowy; zesłany był na Sybir za udział w powstaniu listopadowym. W 1835 r. zawiązał się w wojsku rosyjskiem na granicy kaukaskiej, gdzie przebywało wielu jeńców polskich, spisek zwany „Związkiem

Omskim“. Organizatorem i duszą konspiracji był ks. Sierociński, poeta, mistyk i patriota gorącego serca; zamyślano o opanowaniu Omska i wywołaniu powstania polskiego na całej Syberji, o ewentualnej pomocy Czerkiesom i przedarciu się przez Kaukaz do Europy. Związek, który liczył kilka tysięcy sprzyśniętych, został wykryty, kilkuset sprzyśniętych podległo srogim karom, kilkudziesięciu zginęło pod kijami, a ks. Sierociński, skazany na 6000 kijów, zasiekany został na śmierć.

Giller — Janik — Januszkiewicz: Żywot i listy ze stepów kirgiskich, Berlin 1875 — Knoll F.: Pamiętniki ze Syberji, Poznań 1883 — Lewak: Czasy emigracji p. 246 — Le Martyr du prieur Sierociński, Rękopis Czartoryskich 5660.

Sieroszewski Wacław (Sirko, K. Bagrynowski), * 28 IX 1860 w Wólce Kozłowskiej pod Warszawą; pisarz, etnograf i podróżnik; w r. 1878 za udział w ruchu socjalistycznym zesłany został na Syberję, gdzie przebywał 15 lat, w tem 12 wśród Jakutów, wrócił do kraju w 1895; aresztowany najpierw w 1899, potem w 1905, zbiegł, zamieszkał w Zakopanem, a od 1910 r. w Paryżu. Należał do paryskiej sekcji „Strzelca“, w 1914 wstąpił do Legjonów i walczył na froncie do listopada 1915. Za pracę naukową o Jakutach nagrodzony złotym medalem przez petersburskie tow. geograficzne którego został członkiem, za pracę niepodległościową odznaczony Krzyżem Niepodległości, za służbę w wojsku orderem „Virtuti Militari“, Krzyżem Walecznych, za literacką i społeczną pracę orderem „Polski Odrodzonej“ II kl., od lat 6 jest członkiem

kapituły tego orderu. Był długi czas członkiem Związku Zawodowego Literatów Polskich, obecnie prezes Akademii Literackiej. W czasie pobytu wśród Jakutów badał ich życie i obyczaje i opisał w cennej monografii „Dwanaście lat w kraju Jakutów. Wrażenia i notatki“. Warszawa, 1900. W 1902-1903 podróżował po Syberji, Mandżurji, i Japonji, wysłany jako delegat akademii petersburskiej i pet. tow. geograficznego, w celu badania plemienia Ajnów i szamanizmu; wrócił przez Koreę, Chiny, Indje i Egipt. Wrażenia z podróży opisał w książce „Na Daleki Wschód. Kartki z podróży“ Warszawa 1904 i Kraków 1911, dalej „Ceylon“ Warszawa 1930, „Korea, klucz Dalekiego Wschodu“ Warszawa 1905, „Na wulkanach Japonji“ Lwów 1924, „Wśród kosmatych ludzi“ 1926. Po wojnie odbył podróże propagandowe do środowisk emigracyjnych w zachodniej Europie i do wychodźstwa w Ameryce; spostrzeżenia wyraził w „Wrażeniach z Ameryki“ Warszawa, 1930, „Wrażeniach z Anglji“, tamże 1931, „Ratujmy placówkę kultury polskiej w Ameryce“, *Gazeta Polska*, 1931 Nr. 118; o Polakach w Rosji napisał „Wychodźstwo polskie w Rosji i na Syberji“, *Buletyn Polskiego Tow. Emigracyjnego* 1910, Nr. 5, 7, 1911 Nr. 11, 12, „Wychodźstwo polskie w Rosji i na Syberji“, *Polski Przegląd Emigracyjny* 1911 Nr. 11, 12; podróż na zesłanie opisał w broszurkach: „Ciupasem na Sybir“ i „Za kołem biegunowem“. „Na szlakach świata“ Warszawa 1926. Sieroszewski, najwybitniejszy prze stawiciel powieści egzotycznej, napisał dwadzieścia kilka tomów powieści i nowel egzotycznych; wśród nich zasługują na uwagę etnografa: „Ol-

soni Kisań" (powieść koreańska), „Dalai Lama" Warszawa 1927, „Miłość samuraja", tamże 1928, „Nowele" Kraków 1914, „Powieści chińskie" tamże 1903. „Risztau" 1899 i t. d. Przygody słynnego podróżnika Maurycego Beniowskiego opisał w cyklu powieści p. t. „Beniowski", i „Ocean". Zbiorowe wydanie dzieł Sieroszewskiego ukazało się nakładem „Biblioteki Polskiej": „Pisma" Warszawa 1922-1926. Wszystkie jego powieści zostały przetłumaczone na język rosyjski, większość na czeski, 6 powieści na francuski, 1 na angielski, 2 na włoski, 6 na niemiecki, 1 na hiszpański, 1 na esperanto, 1 na japoński, 1 na chiński.

Ankieta — Bandrowski Kaden: Wywiad, którego nie było. Dzień Wacława Sieroszewskiego (Bandrowski: Za stołem i na rynku. Lwów 1932). — Brzozowski St.: Wacław Sieroszewski (Współczesna powieść polska 1906). — Dębicki: Wacław Sieroszewski (Portrety 1927. T. I.). — Tenże, *Kurjer Warszawski* 1922 Nr. 78 (rec.). — Feldman W.: Piśmiennictwo polskie. Kraków 1905. — Galle H.: *Biblioteka Warszawska* 1904, T. IV, p. 5 p. 594-597. — Grubiński W.: W moim konfesjonale. Warszawa 1925. — Gutenberg — Jacimirskij: Nowiejszaja literatura polskaja. — Janik — Korbut IV — Krzymuska: Wacław Sieroszewski, *Ateneum* 1900. — Krzymuski, *Biblioteka Warszawska* 1900, T. I p. 177. — Matuszewski: Ewolucja powieści egzotycznej i Wacław Sieroszewski (Twórczość i twórcy 1904). — Mazanowski: Młoda Polska 1902. — Mościcki M.: *Biblioteka Warszawska* 1908, T. II p. 381. — Mutermilch: Piewca niedoli: Kraków 1903, — Nałkowski: *Książka* 1904, Nr. 5 p. 177. — Oksza J.: Z literatury współczesnej 1912. — Orgelbrand — Orgelbrand wszystkie suplementy. — Popławska: Udział Polaków w badaniu Bajkału, *Przegląd Geograficzny* 1923 p. 105-125 — Potocki A.: Poeta grozy

i bólu. *Tygodnik Ilustrowany*, 1910. — Tenże: Wacław Sieroszewski (Szkice i wrażenia literackie 1903) — Rolle M.: Sieroszewski jako nowelista *Gazeta Lwowska*, 1922 Nr. 119. — Sieroszewski: Moje życie w stu wierszach, *Epoka* 1927. Nr. — Tenże: Józef Piłsudski. Warszawa, 1915. — Smoleński T.: *Książka* 1905 Nr. 8. p. 316-317. — W. Wr., *Wszechświat* 1901, Nr. 18 p. 284-285, *Tygodnik Ilustrowany* 1899, Nr. 45 p. 895. — Zaleski Z. L.: *Attitudes et destinées* 1932. — Zieliński Bibl. Migr. *Pologne littéraire*: krytyki: René Lalou i André Therive — *Gazeta Polska* 1933. — Czachowski: Wacław Sieroszewski

Sikorski Jan Zygmunt, prof. * 9. VI. 1898 w Grąziowej pow. starosamborskiego; działacz emigracyjny; zastępca inspektora szkolnego w Zawierciu. W 1927 udał się z ramienia Min. W. R. i O. P. oraz M. S. Z. do Argentyny w charakterze instruktora oświatowego z siedzibą w Apostoles. W czasie 3 letniego pobytu w A. P. zwiedził częściowo Brazylię, Paragwaj i Urugwaj, założył 10 towarzystw, zainicjował budowę 3 domów narodowych, zbierał eksponaty na P. Wystawę Krajową; od powrotu do kraju w 1930 pracuje w Komitecie Wychowania Narodowego Młodzieży Polskiej z Zagranicy.

Ankieta — Profesor Jan Sikorski zwiedził osady polskie. *Orędownik*, Buenos Aires 1928 nr. 79 — Cześć rodakom w Apostoles *Niezależny Kurjer Polski w Argentynie* 1928, październik.

(**Simeonson** zob. Uri Simeonson).

Sinko Tadeusz dr.; * 14. IX. 1877 w Małej pow. ropczyckiego; profesor filologii na Uniwersytecie Jagiellońskim; odbywał w 1906, 1907 i 1913 podróże po Włoszech, w 1925 po Grecji i ogłosił w wyniku tych

podróży kilka prac, jak: „Za spojrzeniem Horacego”, *Eos*, 1913, 19. I. „Od Olimpu do Olimpji wrażenia i rozważania z podróży greckiej”, z 200 rycinami i mapami, Lwów 1928, „Polacy podróżnicy w Grecji i w Troi”, Kraków 1925.

Ankieta — Gąsiorowski S. J.: Podróż po Grecji dawnej i współczesnej, *Przegląd Współczesny*, 1928 Nr. 80, — Gutenberg — *Sprawozdania Tow. Nauk. we Lwowie*, VI, 1926 (Bibliografia)

Siwiński Jan * ok. 1835 r., Małopolanin, wzięty do niewoli pod Komarowem 20. VI., 1863 w powstaniu styczniowym, zesłany do katorgi w Kliczce na granicy Mandżurji, wrócił do Krakowa w 1869 r. i ogłosił pamiętnik p. t.: „Katorżnik czyli pamiętnik sybiraka, napisany przez J. S. zesłanego roku 1863 na ośm lat do robót katorżnych w kopalniach Nerczyńskiego kraju zabajkalskiego w Syberji”, Kraków 1905 r.

Janik — Zieliński Bib. Migr.

Skarżyński Djonizy, zesłany w 1848 r. za Związek Demokratyczny, przebywał w 1857 r. w Tobolsku, skąd pisywał do Pauliny Wilkońskiej listy o stosunkach syberyjskich i o przyszłości Syberji.

Janik — Wilkońska: Moje wspomnienia o życiu towarzyskiem w Warszawie, Poznań 1871 r.

Skarżyński Stanisław kapitan pilot * 1. V. 1899 r. w Warcie w woj. łódzkiem, czynny członek Ligi Morskiej i Kolonjalnej, odznaczony złotą odznaką tej org. Od 1916 r. pracował w Polskiej Org. Wojsk. W wojnie polsko-ukraińskiej i polsko-rosyjskiej, walcząc w szeregach 29 p. Strzelc. Kaniowskich, był dwukrotnie ranny; odznaczony orderem Virtuti Militari i 3-tnie Krzyżem

Walecznych. W r. 1925 ukończył Szkołę Pilotów w Bydgoszczy, brał czynny udział w lotnictwie sportowem w charakterze pilota i organizatora i w r. 1931 dokonał przy poparciu władz wojskowych oraz Ligi Morskiej i Kolonjalnej wraz z kpt. inż. Andrzejem Markiewiczem lotu nad Afryką, przelatując ponad Węgrami, Jugosławią, Grecją, Egiptem, Sudanem angielskim, Ugandą, Kenją, Tanganiką, północną Rodezją, Kongo belgijskiem, Kongo francuskim, Gabonem, Gwineją, hiszp. Kamerunem, Nigerją, Togo, Dahomejem, Złotem Wybrzeżem, Wybrzeżem Kości Słoniowej, Sudanem francuskim, Senegalem, Maurytanją, Rio de Oro, Marokiem, Hiszpanją, Francją, Belgją i Niemcami. Lot ten był najdłuższym polskim lotem sportowo-turystycznym; poraz pierwszy polskie skrzydła przeleciały ponad równikiem, a lot został dokonany przez kpt. Skarżyńskiego całkowicie na sprzęcie polskim, mianowicie na samolocie P. Z. L. L. 2-silnik Wright-Skoda 220 K. M. W r. 1933 kpt. Skarżyński z własnej inicjatywy, pod protektorem i przy pomocy prezesa Ligi Morskiej i Kolonjalnej gen. Orlicz-Dreszera, dokonał lotu ponownego do Afryki, w dniu 7 maja wystartowawszy z portu lotniczego St. Louis w Afryce francuskiej wylądował dnia 8 maja w Maccio w Brazylii. Lot ten przez Atlantyk obejmował 3582 kilometrów (nie licząc 6000 kilometrów ponad lądem z Warszawy do St Louis) i był pierwszym przelotem przez Atlantyk z Afryki do Brazylii na małym jednoosobowym samolocie turystycznym R. W. D. 5, o wadze 450 kg. bez aparatu radiowego. Z Maccio przeleciał Skarżyński jeszcze przez

Brazylię do Argentyny, zatrzymując się w Rio de Janeiro, Kurytybie, Porto Alegre, Buenos Aires, Santos, i ponownie w Rio de Janeiro (razem 6600 km.), wszędzie entuzjastycznie witany i podziwiany tak przez wychodźstwo polskie, jak przez społeczeństwo oraz władze brazylijskie i argentyńskie. Dnia 2. VIII. 1933 wrócił kpt. Skarżyński do Warszawy owacyjnie przyjmowany przez społeczeństwo i władze. Za dokonanie polskiego przelotu atlantyckiego i rozślawienie imienia polskiego odznaczony został kpt. Skarżyński orderem Polonja Restituta. O lotach swych wydał książkę p. t. „25770 km. ponad Afryką”, Warszawa, 1931 i przygotowuje pracę o locie atlantyckim; ponadto napisał szereg artykułów sprawozdawczych, jak: „Polski samolot nad Afryką” *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1931, 13, V. — Na R. W. D. 5. przez Atlantyk” *Gazeta Polska*, 1933, lipiec, sierpień, wrzesień.

Ankieta — Bujwid Odo: Polacy w Rio de Janeiro, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1931 Nr. 133. — Dan: Piosenka dla kapitana Skarżyńskiego, *Kurjer Czerwony* 1933, Nr. 175 — Dick: Dziś, *Kurjer Poranny*, 1933, Nr. 212 — Kapitan Skarżyński leci nad Atlantykiem, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 128 — Kapitana Skarżyńskiego Jak witano... w stolicy, *tamże* 1933, Nr. 159 — Knauff: „Na polskim samolocie dookoła Afryki, *Morze — Pionier Kolonialny* 1932 Nr. 1 — Kwieciński: Przedmowa do „25770 km. ponad Afryką” — Lot dookoła Afryki nowym sukcesem lotnictwa polskiego *Kurjer Czerwony* 1931, — Locie, Po zwycięskim *Morze*, 1931, Nr. 6/7 — Lotnicy, Bohaterscy... o gigantycznym raidzie dookoła Afryki, *Gazeta Polska*, 1931, 8. V. — Niedenthalowa: Tam gdzie wylądował polski Lindbergh *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1933 Nr. 129 — Miejsowość, która stała się świadkiem naj-

większego polskiego triumfu lotniczego, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 131 — Niedziela Polaków w Argentynie, *tamże* 1933. Nr. 213 — Ocean, Przez... w pudełku od zapalek, *Kurjer Poranny* 1933, Nr. 212 — Przelot kpt. Skarżyńskiego największą sensacją Ameryki, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933. Nr. 133 — Raid polski lotniczy, *Morze* 1931, Nr. 3, 4 — Rayski, Przedmowa do „25770 km ponad Afryką”

Składkowski-Sławoj Felicjan dr., generał brygady

* 9. VI. 1885, b. min. Spraw Wewn., obecnie II. wicem. Spraw Wojsk., szef Administracji Armji, uczestnik walk o Niepodległość; brał udział w manifestacji na placu Grzybowskim w 1925 r. Jako minister Spraw Wewnętrznych uporządkował stosunki sanitarne w Polsce, stworzył lotnictwo sanitarne, które badał we Francji i w afrykańskich kolonjach francuskich; o spostrzeżeniach swych w tym zakresie napisał: „Samoloty sanitarne w Marokku”, *Naokoło Świata* 1925, Nr. 15, p. 198—206; ogłosił szereg artykułów i listów z podróży w *Lekarzu Polskim* i *Locie Polskim*; ponadto napisał „Higienę Wojskową”, 2 wydania i szereg artykułów o służbie zdrowia, głównie z zakresu taktyki sanitarnej. S. wydał pamiętniki p. t. „Moja służba w Brygadzie”, 2 tomy, Warszawa 1932—1933 oraz opowiadanie dla młodzieży: „Gdzie widziałem Komendanta, nim Polskę wywalczył”, *tamże*, 1933.

Ankieta — Gutenberg — Sławoj - Składkowski F. i „Moja służba”, j. w.

Skomorowski Jan Nałęcz; inż., * 26. VIII. 1874 r. w Warszawie; geolog i podróżnik; członek b. Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego, Naukowego Instytutu Ba-

dań Spraw Emigr. i Kolonjalnych, w 1931 r. interesując się sprawą emigracji, wszedł w kontakt z Tow. Handlowo-Geograficznem we Lwowie, w 1899 r. udał się do Parany, gdzie czynił poszukiwania geologiczne, próbował handlu w głębi lasów, fabrykacji win i miodów w kolonji Sao Matheus, kierował hutą szklaną, założoną w porcie Antonina pod Kurytybą przez Mieczysław Salomonowicza, w 1903 r., zwiedziwszy wprzód i północną część Brazylii oraz, na południu Ameryki, Patagonję, wrócił do kraju, poczem udał się do Baku, gdzie pracował do 1911 r. jako inżynier Tow. Braci Nobel; w tym czasie zwiedził północny i południowy Kaukaz, od 1911-1913 pracował na kopalni Nobla na wyspie Czelekien na wschodnim brzegu m. Kaspijskiego, poczem zwiedził Turkiestan, północny brzeg m. Kaspijskiego, i dorzecze rz. Ural, gdzie pozostał do 1918 r., udał się na Syberję, dotarł do Omska, w 1919 r. ruszył przez Mandżurję, Władywostok, Japonję, Indje, Ceylon do Aden a stamtąd przez Konstantynopol i morze Czarne, Batum, Gruzję, Azerbejdżan do Baku, zlustrował kopalnie uralskie B-ci Nobel, w 1920 wrócił do Europy, do 1928 r. pracował jako kierownik kopalni T-wa w Zagłębiu Borysławskim, ostatnio inżynier w warszawskiej centrali Tow. B-ci Nobel. Skomorowski opublikował w 1924 r. szereg artykułów technicznych w argentyńskim piśmie *Petroleos y Minas* i zwrócił w ten sposób uwagę argentyńskich sfer górniczych na polskich fachowców naftowych, powodując zaangażowanie w 1926 r. kilkudziesięciu wiertaczy polskich do Argentyny. Wspomnienia z pobytu w Paranie opisał w artykule „Parana w okresie pio-

nierskim“, *Wychodźca*, 1930, Nr. 20-21, poza tem ogłosił w temże piśmie wiele innych artykułów dotyczących spraw emigracyjnych i południowo-amerykańskich jak: „Rolnictwo w Patagonji“, 1926 r. Nr. 1-4, „Patagonja“, 1925 r. Nr. 36-40, „Obrazki z Brazylii“, 1930 r. Nr. 22, „Obecne zadania i cele naszej emigracji“ 1925, Nr. 24, 25, 28, 31, 33; obok *Wychodźcy* ogłaszał artykuły i rozprawy głównie w *Kwartalniku Nauk. Inst. Emigr.* m. in.: „Stosunek naszej emigracji do przemysłu naftowego“, 1929, T. III i IV, „Południowa Argentyna i południowe Chile“, 1931 r. T. I i oddzielnie, Warszawa 1931 r. Skomorowski wygłasza liczne odczyty na tematy emigracyjne i techniczne; w 1930 r. zorganizował towarzystwo p. firmą „Jan Cichowski, Jan Skomorowski i Ska“ do kolonizacji rolnej na terenie południowej Argentyny i połud. Chile. Skomorowski jest przeciwnikiem stałego osadnictwa rolnego w strefie międzyzwrotnikowej z wyjątkiem wysokich płaskowyży, jak Parana.

Ankieta

Skórzewski Zygmunt Michał Aleksy hr. (S. Z. z Czarniejewa) * 9. IX. 1828 † 1901 r., podróżnik; podróżował w 1850 po Grecji, Turcji i Syrii, Palestynie i Egipcie, napisał dziennik podróży p. t.: „Wspomnienia Wschodu. Dziennik podróży do Syrii, Egiptu, Palestyny, Turcji i Grecji“, Lipsk 1855 i Gniezno b. d.

Bersohn: Kilka słów o polskich podróżnikach do Ziem Świętej i ich dziełach, *Biblioteka Warszawska* 1868 T. IV, — Bystrzeń.

Sławski Stanisław dr. * 11. XII. 1881 w Poznaniu; adwokat i działacz w zakresie spraw morskich był do 1933 prezesem poznańskiego oddziału Ligi

Morskiej i Kolonjalnej, obywatel honorowy m. Tczewa, kawaler Krzyża Komandorskiego „Poloniae Restitutae”; w 1920 r. był delegatem Ministerstwa b. Dz. Pruskiej przy Komisarzu Generalnym Rzpltej w Gdańsku, od 1921 — 1925 delegatem Rządu Polskiego w Radzie Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku. W związku z stanowiskiem w Gdańsku rozwijał S. obszerną działalność społeczną i publicystyczną. Poza licznymi artykułami w prasie polskiej o polityce morskiej ogłosił: „Dostęp Polski do morza a interesy Prus Wschodnich“ Gdańsk, 1925, tłumaczone następnie na angielski z przedmową Aleksandra Skrzyńskiego, francuski z przedmową Lacour - Gayet'a i niemiecki; praca ta wywołała replikę niemiecką Fürsta: „Der Widersinn des polnischen Korridors. Eine Entgegnung auf die Schrift von Dr. Sławski”, Berlin 1926; dalej wydał: „Gdańsk, Polska a Niemcy”, Gdańsk 1926. W r. 1924 odbył podróż do Algieru. o której napisał szereg artykułów do prasy hiszpańskiej.

Ankieta

Słoński Adam, † XI. 1876 w Dąbrowie Górniczej; przebywał długi czas w Ameryce, wróciwszy do kraju był urzędnikiem prywatnego towarzystwa górniczego; ogłosił „Pogląd na Stany Zjednoczone Północnej Ameryki”, *Biblioteka Warszawska*, i oddzielnie.

Heppen: Nekrologja półroczna. *Tygodnik Ilustrowany*. 1876

Słowacki Juliusz * 23. VIII. 1809 w Krzemieńcu, † 4. IV. 1849 w Paryżu; w marcu 1831 wyjechał zagranicę, podróżował po Europie zachodniej; w 1836 r. odbył dziesięciomiesięczną podróż na Wschód, zwiedzając Egipt i Palestynę; wyjechał 24 sierpnia 1836

z Neapolu do Grecji, 28 października dotarł do Aleksandrii, stamtąd do Kairu; po trzydziestokilkodniowej podróży Nilem dotarł do Teb i 10 grudnia wrócił do Kairu, skąd wyruszył przez Syrię do Jerozolimy, odbył 12-dniową kwarantannę w El-Arish do 3 stycznia 1837 r., d. 13 stycznia był w Jerozolimie, zwiedziwszy Palestynę, osiadł na półtora miesiąca w klasztorze ormiańskim w Belcheszban na Libanie, skąd udał się do Bejrutu, a stamtąd w połowie maja 1837 wrócił do Europy. Z okresu tej podróży pozostawił m. in.: „Arab. Powieść wschodnia”, „Hymn o zachodzie słońca na morzu”, „Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu”, „Listy poetyckie z Egiptu”, „Do Teofila Januszewskiego”, „Piramidy”, „Na szczycie piramid”, „List do Aleksandra H.”, „Z Nilu”, „Do Zenona Brzozowskiego w El-Arish na Nowy Rok 1837”, „Anhelli”, „Ojciec zadżumionych”. Postać sławnego konfederaty barskiego i podróżnika Beniowskiego jest tematem poematu „Beniowski”.

Korbut III — Zieliński, Bibl. Migr. — Słowacki Juliusz: Dzieła Wszystkie pod redakcją Juliusza Kleinera” 1924.—

Słupski Zygmunt; * 1852, zmarł w Poznaniu; literat i dziennikarz; wyjechał 1886 r. do Stanów Zjednoczonych, gdzie redagował różne pisma polsko-amerykańskie i był jednym z najczynniejszych publicystów; napisał m. in.: „W raju. Z życia Polaków w Ameryce. Szkic do powieści“, *Ateneum* 1898 r. T. I, p. 138-192. Po powrocie do kraju osiadł w Poznaniu, gdzie zajmował się wydawnictwami geograficznymi.

Gutenberg — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement —

Zieliński Bibl. MiGr. — Filipowicz. Moje wspomnienia.
Poznań 1933.

Smoczyński Wincenty ks., dr., zesłany na Syberję przebywał w Buju nad zbiegiem rzek Kostromy i Wioksy, później nad morzem Azowskiem; w czasie pobytu w Buju wygnańcy wystawili szopkę, którą opisał ks. Smoczyński p.t. „Jasełka na Syberji“, *Czas* 1877 i odbitka Kraków 1877.

Janik.

Smogorzewski Kazimierz; * 24. II. 1896 w Sosnowcu; dziennikarz; od 1913 przebywa stale w Paryżu, przyczem odbywa szereg podróży po Europie i Ameryce; od 1933 mieszka w Berlinie; prowadzi wydatną pracę informacyjną o Polsce na łamach prasy francuskiej, angielskiej i amerykańskiej; wyspecjalizował się w sprawach polsko-niemieckich; ogłosił szereg książek, z których niektóre zyskały rozgłos międzynarodowy, jak: „*La Pologne, l'Allemagne et le „Corridor”*“, Paris 1929 (przekład angielski: *Poland, Germany and the „Corridor”*, London, 1930), oraz „*La Pénetration Polonaise*“, Paris, 1932 (przekład angielski: „*Poland's Access to the Sea*“, London, 1933); praca ta została nagrodzona przez francuską akademię nauk politycznych, oraz uzyskała medal paryskiego towarzystwa geografji handlowej.

Ankieta — Gutenberg.

Smogorzewski Zygmunt dr.; * 1883 † 9. XI. 1931 r.; orientalista i podróżnik; w 1919-1920 był członkiem misji dyplomatycznej polskiej na Kaukaz; od 1924 r. był profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, zasłużył się głównie jako badacz kultury abadyc-

kiej; odbył szereg podróży naukowych po Turcji, Syrii, Palestynie, Egipcie, Tunisie, Algierze i Marokku; w czasie od sierpnia 1925 r. do lutego 1926 r. zwiedzał Mzab i inne oazy Sahary zaludnione przez Abadytów, od których uzyskał nowe źródła rękopiśmienne, w tem stare odpisy kronik do dziejów Islamu. Smogorzewski napisał m. in.: *Essai de bio-bibliographie Hadite*; 1928; *Kronika Abu Zakrarjâ Jahjâ al Wârglâni*, 1931; *Un poème Abadite sur certains divergences entre les Malakites et les Abadites* *Rocznik Orientalistyczny*, 1919-1924, T. II, 1925 *Źródła Abadyckie do historii Islamu*.

Gutenberg — Gutenberg Supplement — Künstlinger D.; *Rocznik Orientalistyczny*, 1926. R. IV, 1928, p. 305-305 (recenzja) — *Rocznik Orientalistyczny* 1926, R. IV, 1928, p. 312 — Zieliński Bibl. Migr.

Smogulecki Jan Mikołaj ks., * 1610 w Smogulcu Wielkop. † 17. IX. 1656 w Chinach, misjonarz; uczył się w Tryburgu w Bryzgowji i po ukończeniu wyższych nauk w Rzymie, powróciwszy do kraju, posłował na sejmy od 1632-1636, otrzymał starostwo nakielskie, które złożył, by w spełnieniu dawniej powziętego zamiaru wstąpić w 1639 do zakonu jezuitów; studjował dalej w Rzymie od 1640-1643 i w tymże roku udał się jako misjonarz do Chin. Pisywał ody, które umieścił Syrokomla w 6 tomie „Przekładów poetów polsko-łacińskich epoki Zygmunto-wskiej”, Warszawa 1852.

Gutenberg — Juszyński: Dykcyonarz, T. II, str. 194-198
Korbut I — Kosibowicz E. ks: Zapomniany misjonar polski. *Przegląd Powszechny* 1929. — Orgelbrand — S

rokomla : Wiadomości o Smoguleckim. Wstęp do „Przekładów”.

Smoleński Jerzy dr., * dn. 6. IX. 1881 w Krakowie, geograf; profesor geografji na Uniwersytecie Jagiellońskim, członek Rady Głównej Ligi Morskiej i Kolonjalnej od 1933 r. W r. 1925 odbył podróż do Górnego Egiptu i oazy Karga w pustyni Libijskiej. S. ogłosił szereg prac z dziedziny geografji i geologii szczególnie ziem polskich jak: „Ungleichzeitigkeit der meridionalen Flusstäler in Galizien” *Pet. Mitt.*, Gotha 1909, „O powstaniu północnej krawędzi podolskiej”. *Rozprawy Akad. Um.* 1910, „O terasach dyluwialnych kotliny Sądeckiej”, tamże 1918. „Entstehung der heutigen Tiefen des Philippinen-Grabens”. *Bull. Ac. Crac.* 1917. „O wpływie zaburzeń dolnego biegu rzeki na działalność erozyjną” *Sprawozd. Pol. Inst. Geol.* 1921, „Względne przewyżki i niedobory ludności polskiej na obszarze Rzpltej”, Kraków 1926, „Przyrodzony obszar Polski” *Przegląd Geograficzny*, 1927; z prac popularnych nap. m. innemi „Morze i Pomorze” Poznań 1928, które to dzieło Liga Morska i Kolonjalna nabyła w 1.000 egz. jako dar dla wychodźstwa amerykańskiego.

Ankieta — Gutenberg.

Smoleński Tadeusz, * 16. X. 1884 r. w Jaworzu na Śląsku Ciesz., † 30. X. 1909 w Krakowie; egiptolog i podróżnik; prowadził w r. 1905-1909 z ramienia Akademji Umiejętności badania w Egipcie pod kierunkiem G. Maspero, w 1905 odbył wycieczkę do Górnego Egiptu, w 1906 zwiedził Synaj i Palestynę

w 1908 Syrię i Galileję. W 1907 otrzymał kierownictwo wyprawy wykopaliskowej Węgra Backa do Górnego Egiptu; koło El-Gamhud odkrył cmentarzysko starożytnego Herakleopolis z epoki ptolemejskiej. S. wzbogacił licznymi zabytkami muzea Kairu i Budapesztu, Akademia Umiejętności w Krakowie otrzymała z nich 3 sarkofagi oraz 2 kamienie rzeźbione z napisami Ptolemeusza I. W 1908 został Smoleński sekretarzem-pomocnikiem komitetu organizacyjnego II międzynarodowego kongresu archeologicznego w Kairze 1909 r. na którym reprezentował Krak. Akademię. Prócz licznych przyczynków naukowych z zakresu egiptologii, drukowanych w *Annales du Service des Antiquités* w Kairze w latach 1907-1909 jak: „Le tombeau d'un prince de la VI dynastie à Charouna”, „Les vestiges d'un temple Ptolémaïque à Kom-el-Ahmar”, ogłosił: „O dzisiejszym stanie badań egiptologicznych” i in.; *Sprawozdania Wydz. Hist. Fil. Akad. Um.* 1906, „Austro-węgierskie wykopaliska w Górnym Egipcie 1907 *tamże* 1907, „Wykopaliska egipskie 1901-1906”, *Kwartalnik Historyczny* 1907 i oddzielnie, „Północne ludy morskie za Ramzena II i Menefty”. *Bull. Ac. Sc. Crac.* 1910.

Ankieta (Inf. Prof. J. Smoleńskiego). — Chołoniewski, *Świat* 1909, — Maspero: Tadeusz Smoleński, *Przegląd Historyczny* 1909 T. IX. (biogr). — Tenże: Thadée Smoleński: *Annales du Service Antiquités*, Caire 1906. — Ahmed Bey Kamal: „Fouilles à Gamboud” (o wyniku prac wykopaliskowych S-go), *tamże* 1909.

Smolik Przechław (Czesław Wrocki) kpt., * 22. V. 1877 r. w Bochni, poeta, krytyk i lit. sztuk plast.;

studjował medycynę i hist. sztuki na Uniwersytecie Jag. w Krakowie i zagranicą. Od r. 1904 do 1912 był pryw. asystentem profesora psychiatrii w Krakowie, dra Karola Żuławskiego, ostatnio decernent Wydz. Kultury i Sztuki w samorządzie łódzkim. W czasie wojny światowej dostał się jesienią r. 1914 na froncie ros., podczas odwrotu armji austr., do niewoli ros. i do wiosny r. 1918 przebywał jako jeńiec w kraju Zabajkalskim, zrazu w obozie jeńców w Berezówce, następnie, jako ordynator utworzonego dla jeńców epidemicznego oddziału w Szpitalu Ros. Czerw. Krzyża w m Wierchnieudińsku w kraju Zabajkalskim. Tu zetknął się z autochtonami tej ziemi, Mongoło-Burjatami, a zjednaawszy sobie zaufanie i sympatje ludności miejscowej, odbywał wycieczki po Zabajkalji, przekraczając przytem niejednokrotnie granicę Mongolji. Odwiedził szereg ułusów burjackich i klasztorów lamaistycznych („dacanów“), zebrał interesującą kolekcję nieznanych na Zachodzie legend szamańskich i buddyjskich oraz kolekcję lamaistycznej ikonografji i poczynił szereg obserwacyj z życia Burjatów. Obserwacje te wraz z reprodukcjami przywiezionych do kraju zbiorów opublikował w 2 popularnych wydawnictwach: „Przez lądy i oceany (sześć lat na Dalekim Wschodzie)”, Warszawa-Kraków 1921 i „Z ojczyzny Dżyngis-Chana (Legendy Azji)”, Lwów 1922. Poważniej i obszerniej opracował następnie materiały w książce „Wśród wyznawców Burchan-Buddy. Szkice z życia, opowieści i legendy Mongoło-Burjatów”, Kraków, 1925. W r. 1918 powracającego do kraju zatrzymało w Omsku powstanie czesko-Kołczakowskie

na Syberji i do r. 1919 przebywał Smolik w stepach kirgiskich pod Ałtajem, a od r. 1919 jako lekarz II Pułku Strzelców V. Dywizji W. P. we Wsch. Syberji, (polskiej formacji legjonowej w Rosji), z której niedobitkami po jej katastrofie pod Klukwienną powrócił w r. 1920 do kraju drogą morską przez Daleki Wschód na statku „Jarosław”. Pobyt w stepowym kraju opisał w cyklu szkiców p. t. „Pod Ałtajem”, *Przegląd Współczesny* 1923, Nr. 15 i 16, wydanych też w odcieku. Podróż na statku „Jarosław” opisał w książce „Przez lądy i oceany” Warszawa.

Ank eta — Bystroń — Gutenberg — Zieliński Bibl. Migr.

Smoliński Józef, pułkownik w. amer. * 1807 r. w Płocku † 21. XII. 1886 w Waszyngtonie; brał udział w powstaniu listopadowym, wyemigrował do Francji, wstąpił do Legji Cudzoziemskiej, w czasie wojny krymskiej był pułkownikiem armji angielskiej, w 1863 spieszył z zagranicy na powstanie, lecz został aresztowany przez Austrjaków, udał się do Stanów Zjednoczonych, gdzie wziął udział w wojnie secesyjnej jako pułkownik „Ułanów Stanów Zjednoczonych”, po wojnie pracował w departamencie skarbu St. Zjedn. W czasie wojny wysunął wraz z kpt. Józefem Majewskim, mjr. Bujnickim i płk. Al. Lenkiewiczem koncepcję kolonizacji północnych stanów, składając odnośne podanie 29. VIII. 1864. Smoliński ogłaszał korespondencje w *Bulletin Polonais*.

Chotomski — Prawdzic: Uwagi nad broszurką. . Kazimierza Kazimierzowicza (Szulca) Lipsk 1866. — **Haiman** Udział Polaków w ameryk. wojnie domowej. Chicago 1928. — **Szulc K.:** Czy kolonje polskie zakładac trzeba i godzi się

Lipsk 1865. — *Bulletin Polonais*, 1879 Nr. 8 p. 23, 24
1883 Nr. 16 p. 43, 1886 Nr. 31 p. 34, 1887 Nr. 32 p. 31, 32

Smotrycki Melecjusz ks. arcybiskup połocki * ok.
1578. † 17. XII. 1633; uczony polemista; ukończył
akademję jezuicką w Wilnie, poczem studjował we
Wrocławiu, Lipsku, Norymberdze i t. d.; wróciwszy
do kraju począł występować przeciw unji i przyczynił
się do śmierci bł. Józefa Kuncewicza; gnębiony wyrzu-
kami sumienia, ze zgryzoł odbył w 1624-1625 pielgrzym-
kę przez Sambuł do Ziemi Świętej, w 1628 zerwał
ze schizmą i mianowany arcybiskupem hieropolitań-
skim, osiadł w Dermaniu na Wołyniu. Na temat piel-
grzymki swej napisał rozważania dogmatyczne p. t.:
„Apologia peregrynacyj do krajów wschodnich... w Der-
maniu sporządzona”. Lwów 1628.

Barącz Sadok: *Smotrycki Melecjusz*. Szkic biogr. Poznań 1889.
Bersohn: *Polscy podróżnicy do Ziemi Świętej i ich dzieła*.
Biblioteka Warszawska 1868, T. IV. — Bystron — Gra-
bowski Tad.: *Ostatnie lata Melecjusza Smotryckiego*. (Księ-
ga Pam. ku czci Bol. Orzechowskiego. T. I. Lwów 1916,
str. 297-321) Kraków 1916. — Tenże: *Ostatnie lata Melec-
jusza Smotryckiego*, *Sprawozdanie Akad. Um* 1916 Nr 2.—
Korbut II — Orgelbrand — *Wielka Encyklopedia*.

Smulski Jan * 1867, zmarł w Stanach Zjednoczo-
nych, działacz na emigracji; adwokat i bankier, był
skarbnikiem Stanu Illinois, brał wybitny udział w życiu
Polonii amerykańskiej, był prezesem Związku Polaków
w Ameryce, założycielem i właścicielem North' Western
and Saving Bank.

Gutenberg — Osada: *Prasa i publicystyka polska w Amery-
ce*. Pittsburg 1930 — Soplica: *Wybitni Polacy świeccy w A-
meryce*. *Przegląd Polsko-Amerykański* 1912, lipiec - wrzes.

Sobotowski, prof.; pochodził z Krakowa, był profesorem akademii medycznej; wysłany kosztem Komisji Oświecenia Publicznego w Warszawie na Wschód celem wyuczenia się języków, wszedł w służbę wielkorządcy Egiptu (i osiadł w Abuzubel); w Karlsruhe zetknąwszy się w 1834 z gen. Dembińskim, poręczył za niego część kosztów restauracji pomnika Sułkowskiego i ułożył napis arabski na pomniku.

Bystroń.

Sochaczewski Aleksander, * 1842, zmarł we Wiedniu, malarz; uczeń Simmlera, uczestnik powstania styczniowego, zesłany do katorgi, pozostawał na Sybirze przeszło 20 lat; po powrocie osiadł we Wiedniu; Sochaczewski na zesłaniu notował spostrzeżenia, robił szkice i po powrocie zajął się odtworzeniem martyrologii polskiej na Syberji w cyklu obrazów, przedstawiających rzeczywistość: „Powrót z katorgi“, „Poranek w katordze“, „Ostatnie pożegnanie zesłanych u stóp pogranicznego kamienia Syberji“, „Brodiagi, zaskoczeni przez powrotny mróz“, „Ostatni akt bradiaski“, „Wieczór“ „Jutrzni“, i t. d., S. napisał także: „In Sibirien, Nowellen“ Berlin 1906.

Ballaaban M.: Zapomniany malarz polskiej martyrologii. *Nowe Życie* 1924 p. 60-65. — Figures d exilés politiques extraits du tableau de Mr A. S. Bruxelles 1867. — Gutenberg — Janik — Orgelbrand Supplement I, II. — Schott Wstęp do „In Sibirien“. — Sybir: Wystawa obrazów. Kraków 1900.

Sokołowski Marjan dr. * 1839 w Czyżewie Kość w Łomżyńskim † 1911 w Krakowie; historyk sztuki; studjował w Budapeszcie, Heidelbergu i Wiedniu, był

profesorem Uniw. Jagiellońskiego od 1882 r., członkiem Akademii Umiejętności, członkiem komisji centralnej do zabytków historycznych we Wiedniu, dyrektorem Muzeum Czartoryskich w Krakowie; odbywał podróże naukowe po Europie zachodniej; w r. 1884 brał udział w wyprawie naukowej zorganizowanej przez hr. Karola Lanckorońskiego do Azji Mniejszej; w związku z podróżami napisał m. in.: „Austriackie odkrycia w Azji Mniejszej” Kraków 1883, „Rhodos. Z listów pisanych podczas ekspedycji hr. Lanckorońskiego do Azji Mniejszej.” *Czas* 1884, Nr. 262, 263., „Z dziennika podróży. Adryatyk, Archipelag, wyspa Rodos”, *Przegląd Polski* 1884 /85, IV, p. 418-447, 1885/ 86 III. p. 238-290.

Gutenberg — Kopera: Marjan Sokołowski, *Kwartalnik Historyczny* 1911. — Korbut — L. W.: Sp. Marjan Sokołowski. *Biblioteka Warszawska* 1911, T. II, p. 409. — Odkrycia archolog. w Azji Mniejszej p. M. Sokołowskiego *Bibl. Warsz.*, 1883. IV. — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement. — Przeworski Stefan: Z polskich poszukiwań w Azji Mniejszej, *Kurjer Literacko-Naukowy* 1929 Nr. 54. — Perrot G.: Le monument à Eflatun en Lycoanie, lettre de M. le docteur Marian Sokołowski, *Revue Archéologique*, 1885. — Szydlowski: Wyprawa archeologiczna do Azji Mniejszej w r. 1884. *Kur. Liter. Nauk.* 1931 Nr. 24. — Sokołowski M: Notatka autobiograficzna (Ruch. Kalendarz na r. 1889). — *Sprawozdanie Kom. do badań historii sztuki* 1912, T. VIII, zesz. III, IV. — *Biblioteka Warszawska* 1885, T. II p. 474.

Sosnowski; prowadził w 1874 — 1875 ekspedycję naukowo-handlową do Chin, w której brał udział Pisecki. a

Fularski; Eksploratorzy, badacze i podróżnicy polscy *Wiad. Służby Geogr.* 1930 zesz. IV. p. 446. — Pułkownik

Sosnowski w Chinach, *Wędrowiec* 1876, Nr. 349 p 152—155. — *Wędrowiec* 1881, T. IX Nr. 231 p 35.

Sowiński Władysław dr.; * 27. V. 1887 w Bonikowie w woj. poznań., kierownik oddziału Administracji Morskiej w Departamencie Morskim Ministerstwa Przemysłu i Handlu, członek rady nadzorczej Polskiego Towarzystwa Transatlantyckiego Okrętowego; odbył w 1925 podróż morską w sprawach emigracyjnych do Turcji, Syrii, Palestyny i Egiptu jako delegat Urzędu Emigracyjnego a w 1925 jako kierownik wycieczki Ligi Morskiej i Rzecznej do Francji, Algieru, Tunisu i Włoch, która to podróż miała na celu nawiązanie kontaktu Ligi z morskimi organizacjami społeczeństwa we Francji i Włoszech. Sowiński ogłosił rozprawy głównie z dziedziny prawa morskiego, jak "Ustawodawstwo morskie", „Organizacja władz morskich” (Kronika o polskim morzu), „Ustawa żeglarska z 2. VI. 1902 r. tłumaczenie „Seemannsordnung,) Gdynia 1929, po-
zatem pracuje nad wydaniem systemu prawa handlowego morskiego.

Ankieta

Spadkowski T., zoolog; przebywał 12 lat na Kaukazie, obserwacje swe nad tarantulą i skorpionami opisał w art.: „O obyczajach tarantuli i skorpionów” *Wszelchświat* 1885; Nr. 24 p. 369 — 374.

Sparro - Kügelgen Helena, dr., * 3. VI. 1891 w Kijowie; lekarz-bakterjolog i docentka Uniwersytetu Warszawskiego oraz adjunkt Państwowego Zakładu Higieny; w 1931 na zaproszenie dyrektora Instytutu Pasteura w Tunisie, prof. Nicolle, odbyła podróż do

Meksyku w celu przeprowadzenia badań tyfusu plamistego; przebywając w Meksyku kilka miesięcy wygłosiła szereg wykładów z dziedziny bakterjologii w Meksyku oraz w Guatemali, na zaproszenie tamtejszego rządu. W 1932 udała się ponownie w celach badań naukowych do Meksyku; od września 1933 przebywa — za rocznym urlopem z Państw. Zakładu Higjeny — w Tunisie jako kierownik djagnostyki w Instytucie Pasteura.

Ankieta (Inf. Państw. Zakładu Higjeny) — *Kurjer Czerwony* 1931 Nr. 199 z 20. VII i z 24. IX.

Sporzyński Ksawery * 1863 † 1923; przyrodnik, wulkanolog i podróżnik; kształcił się na Uniwersytecie Warszawskim i był nauczycielem szkół prywatnych. Sp. odbył kilka podróży: w 1893 do Ameryki, w 1894 do Islandji, gdzie badał gejzery i do Norwegji północnej; w 1902 r. zwiedził Martynikę, gdzie badał m. in. wulkan Mont Pelé. W czasie podróży ogłaszał artykuły w prasie krajowej jak „Z dalekiej północy” *Tygodnik Ilustrowany*, 1894, Nr. 260, „Człowiek i jego przeszłość nad Michiganem”, *tamże* 1893 Nr. 201, p. 292 — 294, „Oblężenie bieguna” *Naokoło świata*. S. jako pedagog i popularyzator ogłosił m. in.: „Z ostatniej doby wulkanizmu” 1903, „Dziwy elektryczności” 1904.

Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Orgelbrand
Suplement — Zieliński Bibl. Migr.

Stabrowski Kazimierz * 1867, malarz; studjował w akademji w Petersburgu, nagrodzony w 1894 r. złotym medalem tejże akademji; około 1890 odbył podróż po Egipcie i Palestynie; malował portrety, kraj-

obrazy, jak „Mahomet na puszczy“ i nastrojowe obrazy z wojny w cyklu „Burza“.

Bystrzeń — Gutenberg.

Stadnicki Antoni hr. * 3. VII. 1874 w Wielkiejwsi p. Wojniczem † 29. VI. 1906 w Kairze; dyplomata i podróżnik; studjował w Wiedniu w akademji-orientalnej, którą ukończył 1897, poczem praktykował przy boku ministra Kallaya w Serajewie, w 1899 był w konsulacie austro-węgierskim w Marokku, w 1900 wicekonsulem w Tangerze, skąd udał się do Meksyku jako sekretarz ambasady. W Meksyku odbywał stale dalsze wycieczki w dalekie nieznane części kraju; w 1903 przeniesiony został do poselstwa w Kairze, zwiedzał deltę Nilu, Luxor, Karnak, wyspy Elefantydy, wykopaliska starochrześcijańskie w Karm-Abu-Mina. W czasie swych podróży i pobytu zagranicą ogłaszał w dziennikach „Listy z podróży“. Zbiór opisów Stadnickiego wydał Lucjan Rydel w dwutomowym dziele p. t. „Na obu półkulach. Wrażenia i listy z podróży“, Kraków 1911. 2.

Rydel L.: Antoni Stadnicki (Stadnicki A.: Na obu półkulach). — Tarnowski St. Przedmowa (Stadnicki: Na obu półkulach).

Stagiński dr.; był lekarzem w Philippeville w Algierze; wydał dziełko o aklimatyzacji człowieka.

Wędrowiec, 1881 T. X, Nr. 218 p. 206.

Stańczewski Józef (Fredecensis), * 29. VII. 1901 w Wąbrzeźnie na Pomorzu; literat, pracownik oświatowo—społeczny i pisarz emigracyjny; wyjechał w 1921 r. do Brazylii, skąd po kilkuletniej pracy wśród tamtejszego wychodźstwa polskiego, w połowie r. 1926

powrócił do kraju i wygłosił kilkanaście odczytów w Radio poznańskim na tematy polsko — brazylijskie. Pod koniec 1929 ponownie wyjechał do Brazylii, gdzie kontynuuje swą pracę oświatowo - społeczną oraz opracowuje bibliografię ibero-amerykańską, dotyczącą Polski, bibliografię emigracji w Ameryce łacińskiej i życiorysy Polaków Ameryki Południowej, równocześnie studjując sprawy ibero - amerykańskie; ogłosił szereg przyczynków w prasie miejscowej i krajowej, j. nap.: „Zarys bibliografji polskiej w Brazylii”, *Świat Parański*, Kurytyba, 1925, Nr. 5—6, „Wpływ języka portugalskiego na język kolonistów polskich w Brazylii”, *tamże*, 1925, Nr. 6., „Polska i Polacy w piśmiennictwie brazylijskiem”, *Przegląd Współczesny*, 1928, Nr. 79. „Propaganda kultury polskiej w Brazylii”, *tamże*, Nr. 80, „Z poloników ibero - amerykańskich”, *tamże*, 1929, Nr. 88, „Trzy historie Polski napisane przez Portugalczyków”, *tamże*, 1930, Nr. 97 „Z poloników brazylijskich”, *tamże*, 1931, Nr. 110, „Sienkiewicz po portugalsku”, *Kurjer Poznański*, 1932, Nr. 185, „O Brasil na polonesa, estudo - bibliografico”, *Brasil — Polonia*, Rio de Janeiro, 1931 — 1933, Nr. 7, 8, 10, 12, 27; „Joao de Kolno”, *tamże*, 1931, Nr. 8, „Autores poloneses traduzidos em português”, *tamże*, 1932 — 1933, Nr. 23 — 24; „Polonja brazylijska”, *Przegląd Powszechny*, 1933, Nr. 590. Oddzielnie wydał między innemi: „Jasełka Parańskie”, Kurytyba, 1923, „Pod Krzyżem Południa” (poezje), Kurytyba, 1925, „Słownik portugalsko-polski kolonisty polskiego w Brazylii”, Kurytyba, 1925, „Polska bibliografja w

Brazylii", Lwów — Warszawa, 1927, „A Polonia na litera brasileira", Curityba, 1927, „Polski Zmartwychwstanie w kraju i Paranie", (wybór poezyj patryjotycznych), Kościan, 1928, „Polska w Brazylii", Kraków, 1928, „Druki portugalskie i brazylijskie o Polsce", Poznań, 1929, oraz *Świat Parański*, Kurytyba, 1923-1925. Stańczewski jest korespondentem kurytybskiego *Ludu*, opolskich *Nowin Codziennych*, *Słowa Pomorskiego* i innych pism.

Ankieta — Głuchowski: Wśród pionierów polskich — Haiman: Polonia w Brazylii ma swego poetę, *Dziennik Zjednoczenia* Chicago, 1931, 20. IV. — J. W.: recenzja, *Kwartalnik N. J. Emigrac.* 1928, T. II/III, p. 613 — 614 — Odczyty o Brazylii J. Stańczewskiego, *Tydzień radiowy* 1929, Nr. 40, p. 387. — Pietrzykowski Tadeusz: Pomorze Brazylija. Gawęda literacka o wąbrzeźniaku Józefie Stańczewskim, *Słowo Pomorskie*, 1929 4. VIII. — Szulc — Golska B.: Wielkopolskie biblioteki prywatne (Wierczyński, Biblioteki wielkopolskie i pomorskie, Poznań, 1928). (Stary Mandaryn zob. Symonolewicz).

Starzeński Leopold hr. * 1835†1904 we Lwowie, dramaturg i podróżnik; autor „Gwiazdy Syberji"; zorganizował z Karolem Brzozowskim wyprawę myśliwską do Syrii i Cylicji; wyprawę tę opisał we „Wspomnieniach z wyprawy myśliwskiej do Syrii w r. 1881", *Łowiec* 1881 i odbitka, Lwów 1882.

Bystron — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement.

Stateczny ks., udawał się dwukrotnie do Parany dla badania stosunków wychodźczych, które opisywał w korespondencjach do „*Dziennika Poznańskiego* jak: „Guarapuawa" 1909

Okołowicz J.: O przyszłość Parany. *Polski Przegląd Emi-*

gracyjny 1909, Nr. 21 p. 5-6. — Warchałowski K.: O przyszłość Parany, *tamże* 1909, Nr. 22 p. 3-7.

Steblecki Kazimierz, * 1859, lwowianin † 1896 r. w Shi-Highlands; przyrodnik, pionier i podróżnik; brał udział w wyprawach i akcji kolonizatorskiej brat Stanisława (p. t.) w Afryce środkowej nad Zambezi i Szirwą latach 1884 do 1897.

Ankieta (Inf. p. Pisulińskiego) — Archiwum Związku Pionierów Kolonialnych — Pisuliński Antoni: Szlakiem słonia afrykańskiego, Lwów - Warszawa 1927 r.

Steblecki Stanisław, * 1860, lwowianin † 1896 w Shize - Highlands w Afryce, pionier i podróżnik przebywając od 1884 r. chwilowo w Kairze zaprojektował wyprawę przez głąb Afryki w kierunku Zambezi, w której wzięli udział przybyli w tym celu z kraju koledzy jego — Antoni Pisuliński, Władysław Jautz oraz brat Kazimierz Steblecki. Pragnąc przyłączyć się do jakiejś wyprawy, z którąby mogli przejść od ujścia Zambezi do ujścia Konga drogą wówczas jeszcze niezbadaną, ruszyli z Port-Said — za radą i interwencją konsula portugalskiego i przebywającej w P. S. krakowianki Neumanowej do Mozambiku, aby przyłączyć się do ekspedycji majora Serpa Pinty — w okolice Njassa. Nie przyjęci do grona podróżników (jako cudzoziemcy) podążyli dalej, lądując w Kilimane (port Quelimane). Tam zaangażowani zostali do firmy handlowo-eksploracyjnej Sharrer Tiede et Co, mającej na celu nie tylko handel, lecz i badanie wnętrza kraju nad Zambezi i dopływem tejże, Szirą, pod względem możliwości zakładania własnych plantacji, faktoryj, zaprowadzenia komunikacji wodnej między

stacjami a wybrzeżem. Jeszcze tego samego roku wysłano obu Stebleckich i Jautza nad Szirę, gdzie u jej ujścia do Zambezi założyli faktorię Szamu, mając zamiar umieszczenia dalszych dwu faktoryj na drodze ku kataraktom, zamykającym dalszą żeglugę na Szirze; niebawem jednak, w r. 1897, po zamordowaniu szefa z Kilimane — podczas jednej z wypraw informacyjnych w kraju Makalolów nad środkową Szirą — firma zlikwidowała faktorię Szamu, którą Stebleccy wraz z Pisulińskim nabyli — Jautz wrócił już w 1884 r., ciężko chory na malarję do Europy. Faktorię prowadzili na własny rachunek od 1887 do 1890 r. Dopiero w 1891 r., gdy im magazyny wskutek podpalenia spłonęły, opuścili Szamu; kolonja ta zawsze uchodziła za placówkę polską. Pisuliński, zachorowawszy na malarję, wrócił na krótki czas do kraju a Stebleccy przenieśli się w góry t. zw. Shize-Highlands, gdzie już od szeregu lat istniała misja szkocka. Tutaj Steblecki, nabywszy już poprzednio od królików około 500 kilometrów kwadratowych ziemi, zajął się wraz z bratem przygotowaniem pewnej przestrzeni pod plantację kawy, której uprawę też rozpoczął. Równocześnie toczyli spór z administracją angielską o terytorjum nabyte (z prawem suwerennem), z którego to terytorjum pozwolono im zatrzymać dla siebie tylko 10000 morgów. W roku 1894 najmłodszy brat Stebleckich szykował się do podążenia za nimi do Shize-highlands.

Ankieta (Inf. p. Pisulińskiego) — Archiwum Związku Pionierów Kolonialnych list z 2. VI. 1931 r. — Pisuliński Antoni:

Szlakiem słońca afrykańskiego, Lwów — Warszawa 1927 r
— Antoni Pisuliński. Notatka biograficzna. *Łowiec* 1927
Nr. 5.

Stebnicki Hieronim, * 1832 na Wołyniu, † 1897 w Petersburgu; geodeta i topograf; był generałem w. rosyjskich i kierownikiem topograficznego oddziału ros. sztabu generalnego; przebywał w Tyflisie i podróżował po okręgu zakaspijskim, badając koryto Amu-Darji; w 1874 obserwował w Teheranie przejście Wenera przez tarczę słoneczną; razem z Chodźką, jako jego zastępca, prowadził pomiary gór kaukaskich i wykonał mapy Kaukazu w Turcji azjatyckiej. Stebnicki zajmował się kwestją mierzenia siły ciężkości w różnych miejscowościach i na podstawie swych pomiarów postawił twierdzenie o pustej przestrzeni pod górą Ararat, o czym pisał w *Izwestijach* kaukaskiego oddziału ros. tow. geograficznego, Tyflis 1882, Nr. 2.

Maliszewski Olszewicz Orgelbrand — Orgelbrand
Suplement—*Wędrowiec* 1883, Nr. 12 p. 190-191.—*Wszechświat* 1885, Nr. 38 p. 604.

Stecki Tadeusz, kpt. żeglugi wielkiej; * 17. II. 1864 w Sosnowcu; uczęszczał do gimnazjum i szkoły morskiej w Odesie; w 1882 r. rozpoczął pływanie na żaglowcach, zwiedzając porty morza Śródziemnego i oceanu Atlantyckiego; od 1885, jako oficer żeglugi wielkiej, pełnił służbę oficera na statkach rosyjskiego towarzystwa żeglugi i handlu, a od 1890 jako kapitan rosyjskiej floty ochotniczej, utrzymującej stałą komunikację z Dalekim Wschodem, od 1904 w czynnej służbie oficera nawigacyjnego na krążowniku „Smoleńsk”, poczem jako dowódca pryzu „Formosa”; wresz-

cie w czasie wojny japońsko-rosyjskiej jako oficer nawigacyjny w sztabie dowódcy transportów 2-ej eskadry oceanu Spokojnego; podczas wojny światowej woził amunicję między Ameryką a Władywostokiem i Archangielskiem, zwiedzając w tym czasie porty Ameryki na wybrzeżu oceanów Spokojnego i Atlantyckiego, kanał Panamski i Indje Zachodnie; w 1919 r. wstąpił na służbę do Departamentu Morskiego M. S. Wojsk, w 1922 do Dep. Mor. M. P. i H.; przeniesiony w stan spoczynku w 1931, pozostaje nadal delegatem ministra do Izby Morskiej Odwoławczej i członkiem Komisji Dyplomowej dla oficerów marynarki handlowej. Podróże swe opisywał Stecki w artykułach przeważnie w *Morzu*, jak: „Z dziennika marynarza” *Morze*, 1928, Nr. 2-10, „Ze wspomnień starego kapitana”, *tamże* Nr. 3, „Z pielgrzymką muzułmańską do Dżeddy”, *tamże* 1925, Nr. 5.

Ankieta — Stecki T.: Z dziennika marynarza (we wstępie) *Morze* 1928, Nr. 2 — Zieliński Bibl. Morska.

Stelczyk Edward Emiljan; ur. w Dobromsku, † X. 1910 w Paranie; wyemigrował do Brazylii około 1890 r., był jednym z założycieli tow. „Zgoda”, przemienionego później na „Orła Białego”, które jemu zawdzięczało bibliotekę, będącą swego czasu największą polską biblioteką w Brazylii.

Zgon patrioty polskiego na obczyźnie Polski. *Przegląd Emigracyjny*, 1910, Nr. 22.

Stemler Józef * 17. X. 1888 w Dolinie na Podkarpaciu; działacz oświatowy i popularyzator; dyrektor Towarzystwa Macierzy Szkolnej, nagrodzony za pracę społeczną przez Fundację im. St. Popowskiego; bie-

rze czynny udział w pracach Stow. Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie, członek Prezydium Komitetu Wychowania Narodowego Młodzieży Polskiej z Zagranicy przy Radzie Organizacyjnej Polaków z Zagranicy. W latach 1924-1928 odwiedzał ośrodki emigracyjne w Danii i przygotował organizację „Związku robotników polskich w Danii” (obecnie „Związek Polaków w Danii”). W 1928 r. odbył podróż do Ameryki w celu propagandy Polski współczesnej, odwiedził 80 skupień polskich w Stanach Zjednoczonych, wygłaszając wszędzie wykłady z przezroczami i publikując w prasie wychodźczej szereg artykułów m. i. „Tyśiąclecie Polski”, *Dziennik Zjednoczenia*, 1928, 1929. wydał myśli i materiały do przemówień p. t. „Polacy na szlakach świata” Warszawa, 1929 r.; o szkolnictwie zagranicą: „Wychowanie szkolne i szkolnictwo polskie zagranicą”, Warszawa 1930 (Pam. I Zjazdu Pol. Zagr.)

Ankieta — Dyrektor Stemler w Ameryce, *Gazeta Warszawska* 1927 r. Nr. 326.

Stenz Edward dr.; * 22. I. 1897 w Warszawie; meteorolog i geofizyk; 1925-27 kierownik Wydziału Morskiego P. I. M. w Nowymporcie, potem w Gdyni; współpracownik naukowy prof. Arctowskiego i dyr. Gorczyńskiego; pracuje głównie nad promieniowaniem słonecznym i magnetyzmem ziemskim; wykonał szereg pomiarów aktynometrycznych w kraju oraz w 1923 w Alpach, w 1925 na oc. Atlantyckim w czasie podróży do Argentyny, w 1927 w Laponji. Brał udział w słowiańskim kongresie geograficznym w Pradze

w 1924, kongresach meteorologicznych w Utrechcie 1923 i Kopenhadze 1930 oraz w zjeździe T-wa Aero-arctic w Petersburgu 1928 jako delegat polski. W latach 1931-32 przebywał w Montpellier i Nicei, gdzie prowadził badania widma słonecznego, częściowo wspólnie z Górczyńskim. Stenz napisał wiele prac z dziedziny meteorologii, klimatologii i geofizyki, opracował obserwacje klimatologiczne dr. R. Kozłowskiego dokonane w Boliwji (patrz: Kozłowski R.), pozatem napisał m. in.: „O wyprawie pyrheljometrycznej na ocean Atlantycki”, *Wiad. Meteorologiczne* 1925 i *Mathesis Polska* 1926 Nr. 1, „Z klimatologii polskiego wybrzeża Bałtyku”, *Przegląd Zdrojowo-Kąpielowy* 1926 Nr. 9, „Sonnenstrahlung u. atmosphärische Trübung über dem Atlantischen Ozean”, *Gerlands Beiträge zur Geophysik*. Bd. XVI, 1927, „O ekspedycji astronomicznej do obserwacji całkowitego zaćmienia słońca 29. VI. 1927 w Laponji” *Urania* 1927 Nr. 3 oraz *Mathesis Polska* 1927 zesz. 9/10, „Z wycieczki do Fromborka. Śladami Kopernika”, *Urania* 1927 Nr. 1 „Przebieg dobowy i roczny temperatury w Oruro, Boliwja, według spostrzeżeń dr. R. Kozłowskiego z lat 1917-1918” *Kosmos* 1929 T. 53, „Wyspa Niedźwiedzia” *Wiadomości Literackie* 1933 Nr. 1, i t. d.

Ankieta

Stołyhwo Kazimierz dr. prof. * 1880; antropolog; docent antropologii Uniw. Jagiellońskiego, profesor Wolnej Wszechnicy Polskiej, kierownik Zakładu Antropologicznego Tow. Naukowego Warszawskiego, który założył w 1905 r; podróżował w 1910 r. po

Ameryce Południowej, szczególnie po Argentynie, gdzie badał wykopaliska człowieka pierwotnego; na Kongresie naukowym w Buenos Aires w 1910 r. przedstawił przyrząd do mierzenia czaszek i kości ludzkich. W czasie podróży po Ameryce brał udział w życiu emigracji polskiej i wygłosił 2. VIII. dla Polonji w Rio de Janeiro odczyt, po którym założono zainicjowane przez Jahołkowską towarzystwo polskie.

Barański T.: List z Brazylii *Polski, Przegląd Emigracyjny* 1910 Nr. 18 — Gutenberg — Orgelbrand Suplement.

Strumph Edward * 1872 w Siedlcach † 8. IV. 1901 w Siedlcach; botanik; kształcił się na Uniwersytecie Warszawskim, w Doparcie i Bonn pod kierunkiem Strasburgera; zesłany został za udział w akcji niepodległościowej na Kaukaz, który zwiedzał w latach 1894 - 1896. Obok licznych wydanych prac z dziedziny botaniki napisał: „Obrazy Kaukazu. Kartki z podróży”, Warszawa, 1900 r. Strumph jest istotnym odkrywcą identyczności czerwonych ciałek w krwi i chlorofilu w roślinach; zasługę tę przywłaszczają sobie Niemcy.

Ankieta (inf. prof. Hryniewieckiego i p. St. St. Wojtkiewicza) — Gutenberg — Ochorowicz Julian.: Przedmowa do „Obrazów” — Orgelbrand — Orgelbrand Suplement — S-p. Edward Strumph, *Biblioteka Warszawska*, 1901, II, p. 188-189.

Struś Józef (Strucki, Struthius), dr. * 1510 w Poznaniu, † 6. III. 1568 tamże: po ukończeniu nauk w Krakowie, gdzie studjował od 1525 — 1532, udał się do Padwy; tam po czteroletnim pobycie został profesorem medycyny; wezwany przez Zygmunta Au-

gusta do Polski, został lekarzem siostry jego Izabelli, królowej węgierskiej, a następnie wezwany do Stambułu (1542) wyleczył Solima II. Osiadłszy na stałe w Polsce został w 1557 burmistrzem Poznania. Struś, twórca nauki o pulsie, był najznakomitszym lekarzem polskim odrodzenia.

Bugiel W., dr: Nasz najznakomitszy lekarz odrodzenia Józef Struś. *Nowiny Lekarskie* 1908. — Tenże: Un célèbre médecin polonais au XVI e s. *Joseph Strutius*, Paris 1901. — Gąsiorowski: Zbiór wiadomości do historii sztuki lekarskiej w Polsce. Kraków 1839. — Gutenberg — Hartleb Kaz.: Józef Struś *Pamiętnik Literacki*, 1912, zesz. III i odbitka Lwów 1912. — Korbut I. — Kosmiński: Słownik lekarzów polskich. — Oettinger Józef: *Jos. Strutii vita*. Kraków 1843. — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement — Plater — Wegner St.: Józef Struś lekarz poznański. Obrazek historyczny z XVI w., Poznań 1884 i Chicago 1895.

(Strutius zob. Struś).

Strutyński Juljusz de Hayd Berliz hr. (Berlicz Sas) * 1810 † 1878; pisarz; służył w wojsku rosyjskiem, był adjutantem Bibikowa w Kijowie, potem służył na Kaukazie i brał udział w wojnie krymskiej; interesował się badaniami geologicznymi na Kaukazie i nap. „Kilka badań geologicznych i dziejowych Kaukazu”. Berlin 1857; ponadto napisał „Obrazy z natury” oraz „Giul-Szada, powieść wschodnia”, Lwów 1872, „Kalejdoskop. Obrazy czasów i ludzi” *Świt*, Lwów 1872 p. 4 — 419 rw., „Miscelanea (Wspomnienia z Kaukazu)” Wilno 1855.

Gutenberg — Zleliński Bibl. Migr.

Struzik Stanisław, technik Elektr. Miejskiej w Kra-

kowie; brał udział w zorganizowanej przez Polskie Tow. Astronomiczne pod kier. prof. Banachiewicza w 1927 r. wyprawie dla obserwacji całkowitego zaćmienia słońca w Łaponji szwedzkiej.

Ankieta (Inf. prof. Banachiewicza) — Stenz: O ekspedycji astronomicznej do obserwacji całkowitego zaćmienia słońca 29 VI 1927 w Łaponji. *Urania* 1927 № 3

Stryjeński Aleksander inż. * 1803 w Białymstoku † 1876 r.; topograf; brał udział w powstaniu listopadowym pod Chłapowskim na Litwie, poczem wyemigrował do Szwajcarii, gdzie pracując w szwajcarskim biurze topograficznym w Genewie, uczestniczył w zdjęciach Szwajcarii pod kierunkiem generała Dufour i pułk. Siegfrieda; wykonał kilka ważnych prac dla Genewy m. in. budowę mostu na Rodanie.

Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand Supplement

Stryjeński Tadeusz. inż. * 1849. w Genewie; architekt; studjował na politechnice w Zurychu oraz w szkole sztuk pięknych w Paryżu; należy do grupy inżynierów Polaków, jak Habich (p.t.) Folkierski (p.t.), Malinowski (p.t.), którzy wykładali na politechnice w Limie i wykonali liczne budowy monumentalne w Peruwji; Stryjeński prowadził m. in. budowę kościoła w Tacna.

Gutenberg — Kluger Wł.: Listy z Peruwji, Kraków, 1877 r. — Orgelbrand Supplement

Strykowski Maciej (Strykowski); * 1547 † 1852, kronikarz i poeta; odbył studja w Akademji Krakowskiej, służył w wojsku litewskim; w 1547 towarzyszył Andrzejowi Taranowskiemu w poselstwie do

Turcji, zwiedził Wołoszczynę, Bułgarję i Turcję, gdzie pozostał półtora roku; zwiedzając Turcję azjatycką, wyrysował wiele pamiątek historycznych, wykonał mapę Turcji i plan Ardjanopola. Opis rymowany swej podróży umieścił we wstępie do głównego swego dzieła t. j. „Kroniki Polskiej, litewskiej, żmudzkiej i wszystkich Rusi”. 1574.

Bartoszewicz: Hist. liter. pol. — Barwiński E.: Z nieogłoszonych autografów J. I. Kraszewskiego. *Nowe Słowo Polskie* 1902, Nr. 101 (z literaturą o Strykowskiem). — Chlebowski: Poezja polska w w. XVI (Encyklop. P. Akad. Um. T. XXI). — Daniłowicz: Latopis Litwy i kronika rumska. Wilno 1827. — Tenże: Wiadomość o właściwych litewskich latopisach. (Strykowski: Kronika. Warszawa, 1846). — Dobrzyńska-Rybicka: Z dziejów starych ksiąg. *Zapiski Muzealne* 1906, I. — Encyklopedia kościelna T. 26, 1903. — Gołębiowski: O dziejopisach polskich. Warszawa 1926. — Gutenberg — Hahn: Grunwald w poezji polskiej. Kraków 1910 (str. 15-19). — Jakubowski: Kroniki litewskie. *Rocz. Tow. Przyj. Nauk.* Wilnie 1909. — Korbut: I — Kraszewski: (Wizerunki i roztrząsania naukowe. 1839) i (Wybór pism. Warszawa 1864, T. X). — Krawczyk St.: Organizacja psychiczna M. Strykowskiego z uwzględnieniem tła epoki. *Rok Polski* 1919, Nr. 4-5. — Krzyżanowski J.: Romans pseudohistoryczny w Polsce w XVI. Kraków 1926 (Str. 153-154). — Malinowski: Wiadomości o życiu i pismach M. Str. (Strykowski; Kronika. Warszawa 1846, wstęp str. 21-25). — Orgelbrand — Ostrowski J. B.: O kronice Strykowskiego (Badania hist.-kryt. i liter. Berlin 1863-1870). — Plater — Pollak R.: Goffred Tassa — Kochanowskiego (str. 72 i. t. d.). — Piaszycki: Wiadomości bibliograficzna o rękopisie nieświeskim Kroniki M. Str. *Pamiętnik Literacki* 1903. — Sinko T.: Polscy podróżnicy w Grecji i Troji. Kraków 1926 (str. 6-20). —

Świeżawski: Strykowski (Złota przędza 1887. IV). — **Wierzbowski:** Bibliografia polska II, III. — **Wójcicki:** Życiorysy znakomitych ludzi 1850, T. II. —

(**Strykowski** zob. Strykowski).

Strzała Hieromin; podróżnik; jako dworzanin Mikołaja Zebrzydowskiego, wysłany przez Zygmunta III na górę Synai dla stwierdzenia autentyczności relikwii św. Katarzyny, znajdujących się w kościele Barbary w Krakowie, odbył w 1599 podróż do Ziemi Świętej przez Wołoszę, Konstantynopol, Grecję i Egipt; w Palestynie poczynił pomiary drogi krzyżowej, które miały służyć przy zakładaniu Kalwarji Zebrzydowskiej.

Bystrzeń — Drohojewski — Dignon, Kronika rękopiśmienne na klasztoru bernardyńskiego w Kalwarji Zebrzydowskiej.

Strzelecki Edmund Paweł dr. h. c., * 1796 w Kiekrzu Wlkp. † 6. X. 1873 w Saville Row w Londynie, geolog i podróżnik; po upadku powstania listopadowego wyemigrował zagranicę, studjował geologję i geografję w Heidelbergu i w Edynburgu, poczem w licznych podróżach naukowych zwiedził 1835-1837 Amerykę Północną i Południową, 1837-1838 Indie Zachodnie, wyspy mórz południowych, Nową Zelandję, Jawę, Egipt; w 1838 przybył do Australji, badał Tasmanję oraz południowo-wschodnią część kontynentu. Tutaj pozostał do 1844, poświęcając znaczną sumę na naukowe zbadanie geologii, mineralogji, flory i fauny wielkiego łańcucha Darling, zwanego w języku krajowców Muniong; w ciągu jednej z wypraw zbadał w 1840 r. pustynne przestrzenie w Wiktorji, które na cześć gubernatora N. P. Walji Jerzego Gippsa nazwał Gippsland; stąd wśród wielu trudności przedarł się do Melbourne.

W 1839 odkrył w okręgu Wellington i w okręgu Bathurst złóża złota, atoli gubernator prosił go, aby wiadomości o tem nie rozgłaszał wobec chciwości więźniów i robotników. Dnia 15.II.1840 roku odkrył najwyższy szczyt Alp australijskich (zdobyty poraz pierwszy w 1898 r.) i nazwał go górą Kościuszki (Townsend Mount). W 1846 r. wrócił Strzelecki do Europy witany w Anglii oficjalnie przez ministra kolonji; zdobycze naukowe swych podróży po Australji opisał w książce: „A Physical Description of North-South-Walles and Van Diemens Land” London 1845, w której to pracy, stosownie do przyrzeczenia danego gub. Gippsowi, nie wspominał nic o odkryciu przez siebie złota w okręgu Bathurst; dzieło swe zaopatrzył Strzelecki w mapy, przekroje i wzory skał, które po zbadań w Londynie i następne porównaniu z analogicznymi dowodami z gór Uralu naprowadziły na naukowe stwierdzenie, że w niektórych okręgach Australji istnieje złoto i to w obfitych ilościach. Niebawem wybrany został Strzelecki komisarzem do rozdziału funduszu ratunkowego dla głodnych Irlandczyków w r. 1847-1848 i pomagał w emigracji wielu zubożałych rodzin do Australji, przyczem poświęceniem i ofiarnością swą zaskarbił sobie wdzięczność społeczeństwa Wielkiej Brytanji. W uznaniu zasług irlandzkich odznaczony został w 1849 krzyżem Łaźni, a w 1869 wielkim krzyżem Łaźni. W 1853 został członkiem królewskiego tow. geograficznego i otrzymał honorowy doktorat prawa cywilnego od uniwersytetu w Oxfordzie. Strzelecki publikował swoje prace naukowe tyl-

ko po angielsku, ale z Polską utrzymywał kontakt do końca życia.

Gloger. :Edmund Strzelecki. Wspomnienie pośmiertne. *Tygodnik Ilustrowany* 1874 № 315, 316 — Gutenberg — Heaton J. H.: Australian Dictionary of Dates and Men of the Time p. 195. Sidney, 1879. — Lewandowski A.: Polacy w Australji. *Przegląd Emigracyjny* 1893 № 3 p. 30 — 32. — Maliszewski Olszewicz — M. K.: Mount Kościuszk w Australji. *Przegląd Emigracyjny* 1894, Nr. 7. — Mennel Philip: The Dictionary of australasian Biography (str. 444). London 1892. — Orgelbrand. — Słupski Z. :Życiorys Pawła Edmunda Strzeleckiego. *Nowe Życie*, Chicago 1894, 19 V, 26. V. — Wiśniowski Sygurt: Dziesięć lat w Austalji. Lwów 1873. — Zg: Pozdrowienie z dalekiej góry Kościuszki. *Ilustr. Kurjer Codzienny* 1933 Nr. 42. — Zmichowska N.: Edmund Strzelecki, *Ateneum* 1876, T. I.— *Petermanns Geogr. Mitteilungen* 1875 (1876) — Paweł Edmund Strzelecki. *Przeląd Emigracyjny* 1894 Nr. 12.

Strzelnicki Władysław, * 1820 na Wołyniu † 19. X. 1846 w Tyflisie; powieściopisarz: za sprawę Konarskiego zesłany do wojska na Kaukaz, należał do tzw. grupy poetów kaukaskich jak Stanisław Winnicki, Leon Janiszewski, Wincenty Dawid, Łada — Zabłocki. Napisał m. in., „Szkice Kaukazu”, Żytomierz, 1860 oraz „Dwaj Uzbeki, powieść na tle dziejów kaukaskich”, Żytomierz 1860, zebrane i wydane pośmiertnie przez brata jego, Józefa

Bartoszewicz: Hist. liter. pol. — Chmielowski: Hist. liter. pol. — Gutenberg — Janik — Korbut III — Orgelbrand — X: Ze wspomnień kresowych. *Kraj* 1884, Nr. 20. — Janiszewski L.: List. *Pamiętnik Naukowy i Literacki*, 1856, II. — Zabłocki-Łada R.: *Rocznik Literacki* 1849, IV. — Zieliński Bibl. Migr.

Strzeмиński Stefan, generał.; emer.; b. członek Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonjalnej; udał się w 1932 r. z ramienia tejże organizacji oraz Funduszu Kolonjalnego do Brazylii w celu badania warunków osadniczych w Paranie i wyszukania odpowiednich terenów dla osadnictwa polskiego.

Archiwum Ligi Morskiej i Kolonjalnej.

Studnicki — Gizbert Władysław, * 1867 r. w Dyneburgu, polityk i ekonomista; studjował w Warszawie i Heidelbergu; uwięziony jako członek „Proletariatu” zesłany został w 1890 r. na Syberję, gdzie przebywał do 1896 r.; po powrocie osiadł we Lwowie jako publicysta, propagując ideę usamodzielnienia Galicji oraz przysposobienia wojskowego do walki zbrojnej („Do wojska” *Teka* 1903, maj), w 1917-1918 r. był członkiem Rady Stanu. W 1918 r. odbył podróż propagandową do Stanów Zjednoczonych. Obok licznych prac ekonomicznych i politycznych napisał „Współczesna Syberja”, Kraków 1897 r. „Rosja w Azji Wschodniej” Lwów 1904 i pamiętnik „Z przeżyć i walk”, T. I, Warszawa, 1928 r.

Biegeleisen L., *Książka*, 1911 r. Nr. 6 — Cywiński St.: Pamiętnik chorego na moskala, *Myśl Narodowa*, 1930 r. Nr. 36 — Feldman W.: Dzieje polskiej myśli politycznej — Giełżyński W.: Prekursor ruchu niepodległościowego, *Wiadomości Literackie*, 1930, Nr. 3 — Gutenberg — Orgelbrand Suplement I II — Wodziński L.: Władysław Studnicki. Fragment irredenty polskiej, Warszawa, 1917 r.

Styka Adam; malarz i podróżnik, syn Jana Styki; podróżował głównie po Afryce i maluje krajobrazy orjentalne, przeważnie marokkańskie.

Gutenberg

Styka Jan; * 1858 † 1925; malarz; kształcił się w Wiedniu, Rzymie i krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych pod Matejką; osiadł na stałe w Paryżu; podróżował po Ziemi Świętej i w 1900r. przystąpił w Palestynie do malowania "Golgoty" wraz ze Stanisławem Popielem, ponadto zaczerpnął z podróży swych tematów do „Prześladowania chrześcijan za Nerona“, „Quo vadis Domine“, „Pożegnanie Chrystusa z Matką Boską“; napisał z podróży po Wschodzie „Szkice z Ziemi Świętej“, Lwów 1896 r.

Gutenberg -- Kostecki Platon: Przedmowa do „Szkiców” — Orgelbrand.

Styka Tadeusz * 1899 r. w Paryżu; malarz; syn Jana, przebywał głównie w Ameryce i w Paryżu; maluje przeważnie portrety wybitnych cudzoziemców.

Gutenberg — Orgelbrand Supplement.

Suchecki Stefan Poraj, * 1865 † 1905; przyrodnik i podróżnik; przebywał kilka lat w Afryce południowej; podróż powrotną opisał, szczególnie uwzględniając Natal, w książce „Wschodniem wybrzeżem Afryki“, Warszawa 1901, w której podał uwagi o kolonialnych urządzeniach różnych ludów europejskich, oddając pochwały gospodarce angielskiej.

W. W. *Wszelświat* 1901, Nr. 19 p. 303-307 — Orgelbrand Supplement.

Suchodolska Karolina z Czaykowskich (Wanda), córka Sadyka paszy; przebywała długo w Turcji; napisała „Souvenirs anecdotiques sur la Turquie 1820 — 1870 par Wanda“ Paris 1884 r.

Sulimierski Filip * 1843 w Sieradzu † 8. I. 1885

w Warszawie; studjował na wydziale fizyko-matematycznym Szkoły Głównej; redagował *Wędrowca*, w którym wiele miejsca poświęcał sprawom podróżniczym; przez pewien czas redagował *Nowiny*; zainicjował wydawnictwo „Słownika Geograficznego”. Sulimierski gorąco popierał pierwszą wyprawę polską do Afryki Stefana Rogozińskiego i korespondował z Wereszczyńskim, który projektował utworzenie niepodległej kolonii polskiej na Nowej Gwinei.

Chlebowski Br.: Filip Sulimierski. *Tygodnik Ilustrowany* 1885, T. V, Nr. 107, p. 33-35. — Gutenberg — Jenike L. *Tygodnik Ilustrowany* — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — *Kłosa*, 1885, Nr. 1021, p. 63-64, — *Wędrowiec*, 1885 *Kurjer Warszawski* 1885, Nr. 8 b. — Filip Sulimierski 1848-1885 Nr. 4 p. 37-38. — *Wszechświat* 1885, Nr. 2 p. 31, Nr. 3 p. 34. — *Kronika Rodzinna* 1885 p. 64.

Sulkiewicz Maciej, generał, * 1865 † 1920 w pow. lidzkim; Tatar polski, wojskowy; w czasie wojny światowej dowodził jako generał-lejtnant korpusem wojsk rosyjskich. W 1917 sformował na froncie rumuńskim korpus muzułmański, rozbrojony wiosną 1918 przez wojska niemieckie; w tymże roku utworzył Sulkiewicz rząd Krymski, którego został premierem, ministrem marynarki, spraw wojskowych i wewnętrznych, powołując do gabinetu szereg Tatarów polskich jak gen. Milkowskiego, senatora Achmatowicza i chrześcijanina Dąbrowę. Po obaleniu rządu Krymskiego przez wojska rosyjskie udał się gen. Sulkiewicz do Baku w republice Aserbejdżańskiej, gdzie objął stanowisko szefa sztabu generalnego i doprowadził do przymierza wojskowego między Aserbejdżanem a Gruzją, w czerwcu 1919.

Tegoż roku uczestniczył w Ognisku Polskiem w Baku w przyjęciu przedstawiciela rządu Rzplitej Polski W. Ostrowskiego, sławiąc w patryjotycznej mowie imię Polski na Wschodzie. Po obaleniu niezależności Aserbejdżanu zginął w kaźni bolszewickiej.

Ankieta (Inf. p. L. Kryczyńskiego) — **Dżafar Sejdamet:** Krym. Warszawa 1930 — **Ishaki A.:** Tatarska organizacja wojskowa podczas wojny. *Wschód* 1932, Nr. 1 — 2 — **Kryczyński Leon:** Generał Maciej Sulikiewicz 1865 — 1920 *Rocznik Tatarski* 1929 T I, p. 247 — 255 — **P.J.B.:** Organizacja aserbeidżańskiej armji narodowej w 1916 — 1920 r. *Głos Wschodu* 1925 Nr. 32.

Sułkowski Józef książę; generał; orientalista; ur. ok. 1770 † 11. IX. 1798; po odbytej kamp. 1792 wyemigrował do Francji, studjował tam język arabski, jako członek instytutu egipskiego brał czynny udział w jego pracach, zwrócił uwagę na zabytki archeologiczne, przedłożył opis drogi z Kairu do Salehhieh, układał słownik arabski, objaśnił wiele hieroglifów, odkrył pomnik Szydy; mianowany przez komitet dobra publicznego sprawującym interesy Francji w Konstantynopolu, wysłany został w tajnej misji dyplomatycznej do Syrii; studjował kraj i obyczaje i uczył się po arabsku. W drodze na Wschód, dowiedziawszy się o powstaniu, ruszył do kraju, ale ponieważ już było po bitwie maciejowickiej, wrócił do Paryża, gdzie złożył memoriał o Polsce oraz drugi p. t. „Essai politique sur la Turquie”; jako adjutant Napoleona odbył kampanję włoską, układał plan kampanji egipskiej, uważając Egipt za drogę do Indyj. W walkach w Egipcie odznaczył się pod Piramidami i Salehhieh; wysłany

przez Napoleona, który widział w nim współzawodnika, dla wykonania rekonensansu, na oczywistą zgubę, zginął w walce z Arabami w okolicy Kairu. Pamiętniki Sułkowskiego wyszły p. t. „Mémoires historiques, politiques et militaires sur les révolutions de Pologne, campagnes d'Italie, l'expédition d'Egypte” Paris 1832, ponadto napisał: „Description de la route de Caire a Salehhieh”, *Décade Egyptienne* T. I. „Voyage de Paris à Alep”

Askenazy Sz.: Napoleon a Polska. Poznań 1918. — Bystroń — Gutenberg — Orgelbrand — Finkel — Żeromski Stefan: Sułkowski. Tragedja. Kraków 1910.

Suryn Józef ks., był na Kaukazie w początku XIX w.; opis podróży ukazał się w *Miesięczniku Połockim* 1818 T. II p. 154.

Surzycki Julian, inżynier * 1820 w Lublinie † 1882; żołnierz i poeta; w 1844 r. kierował budową Nowego Zjazdu; w 1845 za działalność patriotyczną zesłany na Kaukaz, pozostawał w wojsku do 1847, potem budował drogi i mosty w Dagestanie; powróciwszy do kraju w 1857 był naczelnym inżynierem przy budowie mostu stałego w Warszawie. Z pobytu na Wschodzie ogłosił: „Opis Dagestanu” *Biblioteka Warszawska* 1858 i oddzielnie w czterech tomach Warszawa 1858 „Obrazy Dagestanu” *Bibl. Warszawska* 1858 T. II p. 225, 587, T. III p. 86, 577, T. IV, p. 384, 1859 T. II p. 738.

Dawid W.: Sp. Inż. Julian Surzycki, *Wędrowiec* 1882 T. II Nr. 45 p. 289 — 291 — Janik — Orgelbrand — Orgelbrand Suplement — Julian Surzycki: Wspomnienie pośmiertne. *Kłosy* 1882, Nr. 899, p. 189 — 190.

Suzin Adam * 1800 w Kulinowszczyźnie pow. kobryńskiego † 11. XII. 1879 w Warszawie; filareta; zesłany, przebywał 5 lat w twierdzy Orsku, potem 9 lat w Orenburgu z Zanem i Czeczotem; w Orenburgu był urzędnikiem przy komisji granicznej, w której do jego zakresu należał, oprócz stosunków handlowych z Azją, zarząd nad koczowniczymi ludami Kirgizów, rozsiadłymi na stepach, których to ludów szacunek i przywiązanie zdobył sobie sprawiedliwym i ludzkim postępowaniem; w 1834 udał się w stepy, gdzie sułtan Muhamed, jeden z najpierwszych naczelników plemienia, przyjął go najgościnniej; opis tego przyjęcia ogłosił p. t.: „Wycieczka do stepów kirgiskich”, *Kronika Rodzinna* (1870). W 1838 wrócił do kraju i osiadł 1841 w Wilnie.

Gutenberg — Janik — Korbut III — Odyniec A. G.
Adam Suzin. *Tygodnik Ilustrowany* 1880, T. I. — Pigoń:
Bohaterski więzień. (Głosy z przed wieku 1924).

Symonolewicz Konstanty (Stary Mandaryn),
* 23. X. 1884 w Mizynówce pow. żwinogrodzkiego; ukończył w 1908 dwie sekcje wydziału języków wschodnich na uniwersytecie petersburskim: chińsko-mongolsko-mandżurską i sanskrycko-chińską i studjował Awestę; w 1908-1911 był asystentem katedry sanskrytu oraz pomocnikiem kustosa w wydziale mumizmatycznym Ermitażu. Sporządził w tym czasie inwentarz zbioru numizmatów starożytnych Indyj i przygotował do druku katalog oraz inwentarz polskich; w 1911 udał się jako attaché poselstwa ros. do Pekinu, stamtąd w 1911 jako sekretarz konsulatu do Cicikaru w Mand-

zurji, gdzie od 1915-1920 pełnił funkcję wicekonsula na terenie wyłączenia kolei wschodnio—chińskiej; w 1920 został agentem konsularnym w konsulacie Generalnym R. P. w Harbinie, w 1922 wicekonsulem a w 1924 konsulem tytularnym i zastępcą delegata przy rządzie chińskim, w 1929 kierownikiem Delegacji na Chiny w Harbinie, w 1930 jako radca poselstwa w Moskwie kierownikiem Konsulatu Generalnego w Mińsku, od 1933 jest w stanie spoczynku. Ważniejsze prace: „Przekleństwo Smoka“, *Przegląd Współczesny* 1927 Nr. 65 — 66, „Literatura piękna w Rosji Sowieckiej“, *Przegląd Powszechny*, 1933 r. luty, „Powstanie państwa Mańdżon-go“, *Przegląd Powszechny*, kwiecień 1933 r., „Węzeł gordyjski na Dalekim Wschodzie“, *Droga* 1933, Nr 5., „Wojna domowa w Chinach“, *Bellona* 1933 Nr. 2 — 3, „Ruch panmongolski na tle dziejów Mongong“, *Wschód*, 1933 Nr. 1 — 2. Oddzielnie wydał: „Miraże mandzurskie“, Warszawa 1932; obecnie publikuje stale artykuły z swego zakresu w *Kurjerze Porannym*.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr. — S.P.: Uczony delegatem rządu polskiego w Chinach, *Epoka* 1928, 6. XI.

Syroczyński Leon, inż. górniczy * 1844 w Jurkowicach w Kijowszczyźnie † 1925 we Lwowie; studiował w Kijowie i Leodjum; był inżynierem górniczym Wydziału Krajowego Galicji i profesorem Politechniki Lwowskiej; brał udział w powstaniu styczniowym. W 1884 r. odbył podróż do kraju zakaukaskiego w celu bliższego zaznajomienia się z tamtejszym przemysłem

naftowym. Sprawozdanie z wycieczki ukazało się w *Kosmosie* 1885, p. 45 — 47 S. napisał: „O wierceniach kanadyjskich“ i „Wspomienia“ Lwów 1913.

Gutenberg — Orgelbrand Suplement I i II. — *Tygodnik Ilustrowany* 1884, Nr. 103 p. 399; szp. III — Archiwum Centr. Biblioteki Wojskowej, Akta Komisji Kwalif. Weteranów Powstań Narodowych. Lista B.

Syrski Szymon dr.* 24. X. 1829 w Łubnie w Jasielskiem † 13. I. 1882 we Lwowie, przyrodnik i podróżnik; przed ukończeniem studjów medycyny na U. J. udał się do Londynu, skąd po nieudanej próbie zaciągnięcia się do służby lekarskiej w Indjach, wrócił na Litwę, w 1859 udał się ponownie do Londynu, ukończył studia medyczne we Wiedniu, po kilkuletnim pobycie na Wołyniu i w Warszawie wyemigrował w 1864, został w 1866 dyrektorem muzeum historii naturalnej w Trzeście, gdzie współpracował z profesorem Accurti przy sporządzeniu mapy morza Adrjatyckiego, pierwszej mapy z oznaczeniem głębokości i rodzaju gruntu na dnie, badał faunę Adrjatyku i poczynił ważne odkrycia naukowe; w 1868 — 1870 udał się z ekspedycją austryjacką do Azji południowej i wschodniej, zwiedzał przytem Algier, Marokko, wyspy Kanaryjskie, Przylądek Dobrej Nadziei, Jawę, Malakkę, Sjam, Kocenchiny, Chiny, Japonję, Kalifornję i północną Amerykę; owocem tej wyprawy, w której miał za zadanie opisanie szczególnie stanu rolnictwa i jedwabnictwa Azji, była praca „*Fachmännische Berichte über die oester — ung. Expedition nach Siam, China und Japan*“ Stuttgard, 1872; czwarta część tego sprawozda-

nia, mianowicie gospodarka, wyszła z pod pióra Syrskiego; ponadto napisał „O medycynie europejskiej w Japonji“, w tygodniku medycyny dr. Wittelshowera we Wiedniu, gdzie także drukował swe listy z podróży do Włoch i Francji; „Ustęp z opisu podróży po Japonji w latach 1868 i 1870“, *Kosmos* 1870, zesz. XI, p. 517 — 527; w 1872 urządził na wystawie wiedeńskiej akwarjum i wystawę morską; w 1875 otrzymał katedrę zoologii na Uniwersytecie Jana Kazimierza. S. był autorem większej części działu medycznego Encyklopedji Powszechnej S. Orgelbranda.

Giller A.: Polska na wystawie powszechnej w Wiedniu 1873 r. Lwów 1873, str. 161 — 167, Gutenberg — Hilarowicz - Nusbaum J.: Szlakiem nauki polskiej, Warszawa 1916. — M. L. dr.: Szymon Syrski, *Tygodnik Ilustrowany* 1874, Nr. 335 p. 340 — 341, Nr. 336 p. 352 — 354, 1882 Nr. 318 p. 55. — Orgelbrand — Rościszewski Z.: Podróż naokoło świata. Sprawozdanie z dziewięciu wykładów prof Syrskiego, mianych we Lwowie. *Biblioteka Warszawska* 1877, T. I p. 281 — 295, 443 — 464. — Sawicz — Zabłocki W. K.: Dr. Syrski i jego odczyt p. t.: Podróż naokoło świata *Ruch Literauki*, IV, 1877, Nr. 5, p. 76 — 77. — *Kronika Rodzinna*, 1882, p. 96. — *Wędrowiec* 1881, X Nr. 259, 260, p. 398.

Szafer Władysław dr. * 28. VII. 1886 w Sosnowcu, botanik i podróżnik; profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego; zajmuje się systematyką, paleobotaniką i geografją roślin. S. odbywał podróże w 1923 i 1927 w Szwajcarji, w 1924 po Tunisie, 1925 po Skandynawji, 1926 po Stanach Zjednoczonych, szczególnie w górach Skalistych, w 1930 po Anglji, w 1931 po Dobrudży. Z podróży tych pisuje artykuły jak: „Wyspy pta-

sie na Lofotach“, *Tęcza* 1928, Nr. 1.. „Z lasów szwedzkich“ *Sylwan* 1925 Nr. 9. Oddzielnie ogłosił: „U progu Sahary, wrażenia z wycieczki do Tunisu, odbytej; na wiosnę 1924 r.“ Cieszyn, 1925, „Z krainy lodowców“, *tamże*, 1924, „Yellowstone, kraj gorących źródeł i niedźwiedzi,“ Lwów — Warszawa 1929.

Ankieta — Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Zieliński
Bibl. Migr.

Szaferowa Janina dr. * 24. VI. 1895 w Krakowie, botaniczka; odbyła podróże: w 1925 po Szwecji i Norwegji, w 1931 po Dobrudży, ogłaszając o nich w prasie artykuły jak: „Na Lofotach“, *Wiedza i Życie*, 1926 Nr. 2, „W kraju białych nocy“, *Naokoło Świata* 1927, Nr. 33. „Wikingowie i ich sztuka“ *Wiedza i Życie*, 1926 Nr. 6. „W delcie Dunaju“, *Kurjer Literacko Naukowy*, 1931 Nr. 49.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr.

Szajnocha Władysław dr; * 1857 we Lwowie † 1928 geolog i podróżnik; był od 1885 r. profesorem na pierwszej w Polsce samodzielnej katedrze geologii i paleontologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, członkiem Akademji Umiejętności i dyrektorem Gabinetu Zoologicznego, którym kierował przez 40 lat, założył w 1922 Polskie Towarzystwo Geologiczne. Szajnocha odbył liczne podróże po Skandynawji, Niemczech, Bałkanie, Rosji, Turkiestanie, napisał szereg prac, szczególnie odnoszących się do bogactw kopalnych Polski i opracował materiały niektórych badaczy polskich, zwłaszcza południowo-amerykańskich i afrykańskich, jak Jelskiego i Zuberera.

Gutenberg — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand —
Orgelbrand Suplement — Wiśniowski: Geologia polska
w ostatnich 50 latach — Zieliński Bibl. Migr.

Szańkowski Ignacy; działacz emigracyjny; w 1908
udał się do Parany jako delegat obywatelskiego ko-
mitetu emigracyjnego we Lwowie w charakterze prze-
wodnika pierwszej partji robotników najętych do bu-
dowy kolei Sao Paulo — Rio Grande do Sul. Z Bra-
zylji pisywał do pism krajowych: „Listy z podróży.
Rio de Janeiro“, *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1908,
Nr. 11. „Kawa na ziemiach parańskich“, *Wychodźca*,
1928, Nr. 1 itd.

Okołowicz J.: Kilka uwag, *Polski Przegląd Emigracyjny*,
1908, Nr. 11.

Szczepański Jan Alfred * 9. II. 1902 r. w Kra-
kowie; literat, alpinista; w latach 1931-1932 wzią-
udział i był jednym z organizatorów obu pierwszych
oficjalnych wypraw alpinistycznych w Alpy francuskie
zorganizowanych przez Klub Wysokogórski Polskiego
Towarzystwa Tatrzańskiego; zwiedził wówczas Alpy
Sabaudzkie i Delfinackie, gdzie uczestniczył w gło-
śnem, czwartem przejściu południowej ściany La Meije
3987 m.) oraz w pierwszym przejściu przełęczy po-
między Pointe de Chamonis a Pointe Emma, którą
zdobywcy W. Birkenmajer, dr. J. K. Dorawski
Szczepański nazwali Brèche des Polonais; pisze liczne
artykuły o charakterze wspomnień podróżniczych, prace
z zakresu historii taternictwa, alpinizmu polskiego, i t.d.
jak: „Przyczynki do dziejów Łomnicy“, *Taternik*, 1930 r.,
zesz. 4, Szczepański redaguje dwumiesięcznik *Taternik*,
w którym m. in. ogłasza systematycznie „Materiały do

historji alpinizmu polskiego" i „Materiały do historji taternictwa“.

Ankieta — *La Brèche des Polonais à la Meije, Amis de la Pologne*, 1932 r. zesz. 1 i 2. — Dorawski J. K.: Meije — *Südwand 4. Begegnung, Der Bergsteiger*, 1932, November. — Golcz J.: La face sud de la Meije, *La Montagne*, 1932, avril.

Szczepański Władysław ks. T. J., * 1877 w Krakowskim, † 3. V. 1927 w Innsbrucku; orientalista i podróżnik; studjował na Uniwersytecie Jagiellońskim; w 1904 r. wysłany został jako jedyny Polak do instytutu orientального w Bejrucie, gdzie studjował języki wschodnie do 1907 r. i odbywał liczne podróże po Syrii i Palestynie, Arabji Skalistej i Egipcie; od 1909 był profesorem w instytucie biblijnym w Rzymie; wrócił do kraju w 1915 i w 1919 objął katedrę studjów biblijnych Nowego Zakonu na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego; w 1927 ustąpił dla objęcia kierownictwa instytutu biblijnego w Jerozolimie, czemu jednak przeszkodziła śmierć. Ks. Szczepański, który wśród palestynologów zajął jedno z czołowych miejsc, napisał szereg prac jak: „Egipt. Najstarsze cywilizacje wschodu klasycznego“, Lwów 1922, „*Geographia historica Palestinae antiquae*“, 1912, „Jeruzalem. Jerycho w świetle dziejów wykopalisk“, 1917, „Mieszkańcy Palestyny pierwotnej“, *Sprawozdania z posiedzeń i czynności Akademji Umiejętności*, 1918 Nr. 1, „Na Synaju. Na podstawie podróży z r. 1906“, Kraków 1908, „W Arabji Skalistej“, Kraków 1907, „W bibliotece synajskiej“, *Przegląd Powszechny*, 1908, czerwiec.

Bystron—Gutenberg — Grzegorzewski: Działalność Polaków na Bałkanie (Polska w kulturze powszechnej, Kraków 1918) — Klawek Al. ks.: Śp. ks. Władysław Szczepański, *Rocznik Orientalistyczny* za 1926 t. IV, 1928 p. XXII — XXV — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand Suplement I i II — Zieliński Bibl. Migr.

Szczurek Juljusz dr.; odbył w 1890 r. z Józefem Potockim podróż do Indyj.

Ankieta (Inf. hr. J. Potockiego) — Potocki J.: Notatki myśliwskie z Indyj, Kraków 1891, Warszawa, 1905.

Szeligowski Stanisław dr. ur. w Krakowie, astronom Obs. Wileńskiego; brał udział w zorganizowanej przez Polskie Tow. Astronomiczne pod kierunkiem prof. Banachiewicza w 1927 roku wyprawie dla obserwacji całkowitego zaćmienia słońca w Laponji szwedzkiej.

Ankieta (inf. prof. Banachiewicza) — Stenz: O ekspedycji astronomicznej do obserwacji całkowitego zaćmienia słońca 29.VI. 1927 w Laponji, *Urania* 1927 Nr. 3. i *Mathesis Polska* 1927, zes. 9/10

Szemiot Franciszek major; † 20.I. 1882 w Dreźnie; brał udział w powstaniu listopadowym, wyemigrował do Paryża, w 1833 udał się do Egiptu do wojska, które Dembiński zamierzał formować przy Ahmedzie Alim, poczem wraz z Bystrzonowskim z polecenia Dembińskiego wyjechał z Aleppo nad brzegi Eufratu, dla zbadania warunków technicznych projektowanego kanału: morze Śródziemne — Eufrat, o czem wydał nieprzychylną opinię.

Bystron—*Tygodnik Ilustrowany* 1882, XIV Nr. 366, p. 423.

Szoszkies Haim dr. * 3. V. 1891 r. w Białymstoku; dziennikarz i podróżnik; studjował w Gandawie

i Brukseli, ukończył instytut handlowy w Charkowie; chorąży w w. ros. w czasie wojny światowej; od 1921 r. czynny jest w ruchu spółdzielczym w Polsce; w latach 1924—1932 r. odbył liczne podróże, głównie w celu badania stosunków emigracji żydowskiej z Polski, jako wysłannik pism krajowych i zagranicznych, jak *Nasz Przegląd*, *Journée Parisienne* i t d., po Algierze, Marokku, Egipcie, Syrii i Palestynie, Ameryce Północnej i Kanadzie; w 1929 r. i 1930 badał z ramienia Państw. Instytutu Eksportowego możliwości eksportu do Albanii i Marokka; w 1932 udał się do Stanów Zjednoczonych w charakterze członka delegacji polskiej w sprawie wystawy wszechświatowej w Chicago; podróże swe opisuje w prasie krajowej, jak „Fez — miasto tajemnic”, *Nasz Przegląd* 1930, 5. XI., „4000 km. aeroplanem”, *tamże* 1929. 9. XI. „Wśród żydów w Marokku”, *Nasz Przegląd* 1927 r. Nr. 269 i t d.; oddzielnie wydał „Ameryka w 1932” Wilno 1930, „W krajach i miastach” (po żydowsku), jako pierwszą część opisów podróży i przygotowuje obecnie drugą część w języku polskim.

Ankieta — Leksykon literatury Wilno 1928 (t. IV) — Świat przez okulary podróżnika, *Nasz Przegląd* listopad 1930 — *Vorward*, New-York 1933 8/VIII i t d.

Szpicnagel Ludwik, orientalista; syn profesora Uniwersytetu Wileńskiego, uczeń instytutu języków wschodnich w Petersburgu, przyjaciel Słowackiego; był w 1837 konsulem rosyjskim w Jaffie, odbywał podróże do Ziemi Świętej. Ogłaszał tłumaczenia z arabskiego jak Nizama „Aleksadryeta”.

Bystroń — Orgelbrand — Stanisław T.: Orientalistyka polska XIX w. *Kurjer Literacko Naukowy* 1933, Nr. 24.

(Szreniawa zob. Ujejski Roman).

Sztobryn Konrad, ppłk. em., * 19. II. 1884 r; od 1899 - 1902 odbywał podróże po Afryce Północnej, gdzie wstąpił do Legji Cudzoziemskiej, dalej po Konchinchinie i Tonkinie, zwiedził wybrzeże Czerwonej Rzeki i innych, po powrocie do Europy skończył szkołę wojskową w Kazaniu; po wojnie współpracował przy zorganizowaniu Urzędu Emigracyjnego poczem kierował w Rumunji sprawami Misji Reemigracyjnej.

Ankieta

Sztolcman Jan, * 1854 † 29, IV. 1928 w Warszawie; zoolog i podróżnik; studjował zoologję na Uniwerstyecie Warszawskim, gdzie zetknął się z Wład. Taczanowskim, kustoszem Gabinetu Zoologicznego U. W. i specjalizował się pod jego kierunkiem; gdy w 1874 Konstanty Jelski, działający z ramienia Branickich w Peruwji, osiadł tam w służbie rządu peruwjańskiego, wysłali Braniccy Sztolcmana do Peruwji w 1875 r. dla kontynuowania prac Jelskiego. Przez 6 lat tj. do 1881 pracował Sztolcman, początkowo w towarzystwie Jelskiego, potem, po wyjeździe tegoż do Europy, samodzielnie, badając okolice Limy i różne miejscowości pomorza peruwjańskiego, poczem udał się w głąb kraju, przeszedł szereg pasm Kordyljerów i leżące pomiędzy nimi doliny, dotarł do górnego dorzecza Amazonki i dopływu Rio Huallaga i wrócił przez Amazonkę i port brazylijski Belem do Europy. W rok później 1882 r. udał się Sztolcman w ponowną drogę do Ame-

ryk południowej, tym razem do Ekwadoru w towarzystwie J. Siemiradzkiego i badał kraj do roku 1884. W czasie obu podróży zebrał Sztolcman ogromny materiał, który wzbogacił zbiory Branickich, tj. dzisiejsze Pań. Muzeum Zoologiczne i opracowany został częściowo przez Taczanowskiego, Berlepscha i samego Sztolcmana oraz Cabanisa, Grubego, Günthera, Goldmana, Oberthüra, Petersa, Ridgwaya, Schlattera, Salvina, Solskiego, Steindachnera, Thorella, Thomasa, De La Motte St. Pierre, Sznabla. To, co do tej pory opracowano naukowo, stało się podstawą do poznania przyrody tej części kontynentu południowo-amerykańskiego. Wkrótce po powrocie z Ekwadoru objął Sztolcman kierownictwo Muzeum Zoologicznego, założonego przez spadkobierców Konstantego hr. Branickiego. W r. 1901 odbył Sztolcman jeszcze jedną wyprawę, mianowicie do Afryki, w dorzecze Nilu i do Sudanu wraz z Józefem hr. Potockim. Po przekształceniu Muzeum Zool. Branickich i Gabinetu Zool. Uniwersytetu na Państwowe Muzeum Zoologiczne został Sztolcman jego wicedyrektorem i na tem stanowisku pozostał do końca życia. W ciągu ostatnich lat wykładał w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego łowiectwo na Wydziale Leśnym; w 1927 roku zaproszony został przez Związek Pionierów Kolonialnych na honorowego protektora Sekcji Badań Terenowych. Dzieje swych wypraw opisał w pracach: „Nad Nilem Niebieskim. Wyprawa myśliwska Józefa hr. Potockiego do Sudanu“, Warszawa 1902, „Ostatni rok podróży po Ekwadorze“, *Wszechświat*, 1884, Nr. 37, 39-41, 44-46, 48, 50, 52;

1885 Nr. 1, 2, 29, 30, 35-37, 47-50, „Opis peruwjańskiej prowincji Maynas“, *tamże* 1892 p. 289, 310, 325, 345, 363, „Wyprawa do Faszody. Nad brzegi Białego Nilu“, *Łowiec Polski*, III, 1901, Nr. 2. Dorobek naukowy Sztolcmana obejmuje kilkadziesiąt prac specjalnych przeważnie ornitologicznych, ogłaszanych w licznych czasopismach naukowych polskich i zagranicznych; ponadto opublikował zgórą setkę artykułów popularnych z dziedziny zoologii. Sztolcman ogłosił m. in.: „Cywilizacja Peru przed zawojowaniem“, *Wszechświat*, 1890 Nr. 32, 33, „Kolibry z Peru“ *tamże* 1883 Nr. 2, 3, „Łowiectwo. Podręcznik dla szkół leśnych i rolniczych“ Warszawa 1918, „Oiseaux du Soudan anglais fournis par deux expéditions polonaises“ *Annales Zool. Mus. Pol. d'Hist. Nat.* 1924, „Ornitologia łowiecka it.d.“ Warszawa 1905, „O roślinach uprawnych Ekwadoru i Peru“ *Wszechświat* 1887, Lr. 31, 32, 35, 36. „Polowanie na niedźwiedzia. Z wrażeń własnych skreślił“. (Kalendarz Myśliwski na r. 1894).

B. P.: Obraz życia zwierzęcego w Ameryce Połud. *Bibl. Warsz.* 1887 T. I, III, d. 118-122. — Bieńkowski. *Naokoło Świata* 1902 Nr. 49, p. 783-784. — Domaniewski J.: Jan Sztolcman — Dziedzicki — Gutenberg — Jaczewski J. dr.: Jan Sztolcman. Wspomn. pośmiertne *Morze* 1928 Nr. 6 p. 22-23. — Janczewski — Lubomirski: Notice sur quelques coquilles du Peru. *Proceedings Zool. Soc.* London 1879, 2. XI. — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement — Rzewuski Ad.: Ś p. Jan Sztolcman (Ze strzelbą na ramieniu, 1929). — Rostański — Słosarski: Kolekcja ptaków, *Wszechświat* 1883, Nr. 2. — Taczanowski: Liste des oiseaux recueillis en 1876 au nord du Perou par M. M. Jelski et Stolcman

Proceed. Zoll. Soc. London, 1877, p. 319-333. — Tenże: Suppl. à la liste des oiseaux rec. au nord du Perou occid. *tamże* 1877, p. 744-754. — Tenże: Liste d'ois. rec. p. M. M. Stolzman et Jelski au nord du Perou en 1878, *tamże* 1879 p. 219-245. — Tenże: Liste des ois. rec. au nord du Perou pendant les derniers mois de 1878 et dans la première moitié de 1879, *tamże*, 1880, p. 189-215. — Tenże: Liste d'ois. rec. p. M. Stolzman au Perou nord-orientale, *tamże* 1882, p. 2-49. — Tenże: Descriptions d'une nouvelle espèce du genre *Mustela* du Perou nord-orientale. *tamże* 1881, p. 835-836. — Tenże: Wiadomości bieżące, *Wszechświat* 1889, Nr. 48 p. 771-772. — Tenże: Ornithologie, Reimes 1886, T. III. — Tenże: O wędrownych ptakach. *Wszechświat* 1886. — Tenże: Hrabia Konstanty Branicki *Wszechświat* 1884, Nr. 29 — Taczanowski et Berlepsch Deuxième liste, *Proceeding* 1884, 4. V. — Troisième liste. *Proceeding* 1885, 3. II. — Wrześniowski: Sp. Władysław Taczanowski. *Tygodnik Ilustrowany* 1883, Nr. 22, 23. — Wiadomości bieżące, *Wszechświat* 1882, Nr. 5 p. 80. — Wiadomości z nauk przyrodniczych, *tamże* 1882, Nr. 27 p. 429. — *Słowo* 1882Nr. 89. — Zieliński Bibl. Migr.

(Szyrmer Eleonora zob. Szyrmer Ludwik).

Szyrmer (Gierwazy Bomba, Eleonora Szyrmer)

* 30. IV. 1809 w Płońsku † 4. VI. 1886 w Wilnie; powieściopisarz; był w Korpusie Katedów w Kaliszu, potem w Szkole Aplikacyjnej w Warszawie; wzięty do niewoli w bitwie pod Grochowem, zesłany został do Wiatki i przebywał do 1832 w Kotelniczu, wstąpił do wojska rosyjskiego, służył 1832-1834 w Finlandji, od 1834 kształcił się w akademji wojskowej w Petersburgu i doszedł w wojsku ros. do rangi generała; pisywał pod pseudonimem Gierwazy Bomba i Eleonora Szyrmer, (imię żony);

wyjątki z pamiątników Szyrmera z pobytu w Wiatce ogłosił Chmielowski w *Ateneum*;

Chmielowski P.: Ludwik Szyrmer, *Ateneum* 1890, III, IV.
 — Drogoszewski (Sto lat myśli polskiej). — Gutenberg
 — Jelski A.: Przyczynek do biografji L. Sz. *Tygodnik Ilustrowany* 1892. — Korbut — Niemirowski: Ludwik Szyrmer. *Kurjer Warszawski*, 1886, Nr. 169 b. — Niewiarowski (Półkożic): Ludwik Szyrmer, *Kłosa*, 1886. — Orgelbrand — Pietkiewicz: Lud. Szyrmer, *Kłosa*, 1886. — Sadowska M. (Zbigniew): Słów kilka o humorystyce i humorystach polskich. *Przegląd Tygodniowy*, 1876. — Walicki: Lud. i Eleonora Szyrmerowie. *Tyg. Ilustrowany* 1892. — Walicki: Wspomnienia o Szyrmerach. *Kraj* 1882. — Ziemięcka: Eleonora Szyrmer i literatura powieściowa wogólności. *Pielgrzym* 1845.

Szukiewicz Wojciech, * 26. I. 1867 w Sztokholmie; działacz spółdzielczy i emigracyjny; studja gimnazjalne i uniwersyteckie odbywał w Krakowie. W 1894 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie przebywał trzy i pół roku, biorąc udział w życiu tamtejszego wychodźstwa. Po powrocie do kraju współpracował w Krakowie z Józefem Okołowiczem. Przeniósłszy się w 1902 r. do Warszawy, założył, wspólnie z Ludwikiem Włodkiem, „Towarzystwo Opieki nad Wychodźcami“, którego został pierwszym dyrektorem biura. W 1911 udał się do Parany, gdzie pozostał do grudnia 1919, poczem wrócił do kraju. Pracując w M.S.Z. jako referent prasy anglosaskiej, brał wspólnie z Zofją Dąbską czynny udział w pracach „Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego“ i pierwszy poruszył sprawę ew. kolonizacji polskiej we francuskiej Afryce północnej. W 1922 roku zaproszony został przez Stanisława

Zielińskiego na stanowisko naczelnego redaktora „Wychodźcy“, który redagował przez jeden rok wspólnie z Michałem Pankiewiczem i Mieczysławem Wajnrybem. W r. 1923 udał się ponownie do Stanów Zjednoczonych, zwiedzał tam placówki konsularne, badając stosunki polsko-amerykańskie; w tym czasie był również w Montrealu w Kanadzie. Po półtorarocznym pobycie w Ameryce powrócił do kraju, aby w 1925 r. wyruszyć z ramienia M. S. Z. w misji specjalnej do Meksyku dla nawiązania stosunków z tym krajem oraz w celu przeprowadzenia na terenie Meksyku badań z zakresu spraw emigracyjnych, ekonomicznych i konsularnych. W czasie pobytu w Meksyku czynny był na polu organizacji tamtejszego wychodźstwa, które mianowało go pierwszym członkiem honorowym Tow. „Polonia“; w wyniku tej wyprawy zaproponowano Szukiewiczowi ponowną ekspedycję, tym razem w celach nawiązania stosunków handlowych. Drugą tę wyprawę odbył Szukiewicz w 1927 r. Po powrocie z Meksyku pracował pewien czas w Wydziale Emigracyjnym Konsulatu R. P. w Lipsku, poczem w 1932 r. otrzymał emeryturę zaopatrzeniową za całokształt pracy społecznej na polu wychodźstwa. Szukiewicz publikował liczne rozprawy i artykuły z zakresu spraw wychodźczych jak: „Sprawa wychodźstwa“, *Biblioteka Warszawska*, 1910 r. T. II, p. 97-130 i odbitka, „Nieco o społecznych stosunkach Meksyku“, *Praca i Opieka Społeczna*, 1925, zesz. I-II, „Zagadnienie wychodźcze w Polsce“ *Droga*, 1926 r. Nr. 2 p. 48-53, „Z Warszawy do Meksyku“, *Wiedza i Życie*,

1926 r. Nr. 6, „Poprzez morze poza morze“, *Głos Prawdy*, 1928, Nr. 236 „Dola polskich wychodźców w Niemczech“, (Kalendarz morski i kolonjalny, 1933 r.) „Zagadnienia kolonjalne“, *Polska Zbrojna*, 1932, Nr. 320. Obecnie opracowuje „Zagadnienie stosunku europejczyka do ludów tubylczych Afryki“.

Ankleta — Zieliński Bibliografia Migracyjna.

Szulc August (Jussuf aga) inżynier; był podpułkownikiem kwatermistrzostwa w powstaniu listopadowem; w 1833 r. udał się z polecenia gen. Dwernickiego. wraz z majorem Beniowskim do Aleksandrji w Egipcie w celu wciągnięcia żydów do akcji po stronie Ahmeda Alego, walczącego z Turcją sprzymierzoną czasowo z Rosją. Po opuszczeniu Egiptu przez gen. Dembińskiego pozostał długie lata w służbie egipskiej jako dowódca inżynierji i odznaczył się przy oblężeniu twierdzy St. Jean d'Arc; w 1852 mieszkał w Kairze. Szulc zapisał swój majątek Bibliotece Polskiej w Paryżu.

Bystroń — Lewak: Czasy Wielkiej Emigracji (Polska jej dzieje i kultura T. III str. 193-306, Warszawa 1930) — Dembiński: Relacja, Archiwum Rapperswilskie.

Szulc Karol; wydawca; przybył z Poznania do Brazylii w 1884 r. i zorganizował w Kurytybie pierwszą drukarnię, z której w 1892 r. wyszedł pierwszy numer *Gazety Polskiej w Brazylii*.

Głuchowski: Wśród pionierów str. 208.

Szulc Kazimierz (Kazimierz Kazimierzewicz z Poznania); badacz starożytności i redaktor, studjował na uniwersytecie wrocławskim; uchodząc przed karą za udział w powstaniu styczniowem, osiadł w Paryżu

jako bibliotekarz biblioteki Czartoryskich. Interesując się zagadnieniem kolonizacji polskiej napisał: „Czy kolonie polskie zakładać potrzeba i godzi się?“, Lipsk 1865.

Orgelbrand.

Szu i szewski przebywał w 1622 w Konstantynopolu; opisał „Bunt w Konstantynopolu przeciw Osmanowi opisany w liście do JWPana podczaszego koronnego z Konstantynopola“, *Oreodownik Naukowy*, 1842, Nr. 20 i 21.

Szwarc Bronisław * 1821 w Bretanji + 1904 we Lwowie; syn emigranta; przybył do kraju jako inżynier bud. kolei; był członkiem Komitetu Centralnego; aresztowany w grudniu 1862, więziony 7 lat w Szlisselburgu, zesłany został do katorgi; interesując się sprawą kolonizacji zamorskiej, korespondował w 1876 r. z Tomska z Wereszczyńskim (pt.) w sprawie założenia Nowej Polski Niepodległej na Nowej Gwinei. Po powrocie do kraju ogłaszał wspomnienia z pobytu na Syberji.

Janik — Orgelbrand Suplement — Złotorzycka: Bronisław Szwarc, *Niepodległość* 1933 Maj — Złotorzycka Bronisław Szwarc (w rękopisie) — Wereszczyński: Korespondencja, Rkp. Akad. Umiejętności Nr. 1675 — Wlepolowska: List Bronisława Szwarcego, z materiałów Zielińskiego, *Kurjer Poranny* 1833 — Zieliński St: Zesłańcy sybirscy a projekt utworzenie niepodległej kolonii polskiej na Nowej Gwinei (w rękopisie).

Szwernicki Krzysztof Marjan ks. * 2. VII. 1812 w Igłówce pow. marjampolskiego + 8. XII. 1894 na Syberji; ranny w bitwie pod Nową Wsią w powstaniu

listopadowem wstąpił w 1833 do zakonu marjanów, był od 1838 kapelanem Instytutu Głuchoniemych w Warszawie i przeorem klasztoru marjanów; pod pretekstem że brał udział w powstaniu w 1848 r., zesłany został do Irkucka, gdzie przez 10 lat zarządzał parafją rz. katolicką, poczem został proboszczem i kapelanem wojsk okręgu wschodnio-syberyjskiego; objeżdżał swój rozległy okręg, działając od Amuru, wśród Burjatów do morza Ochockiego. Sz. pozostawił pamiętnik p. t. „Wyjątki z dziennika podróży odbytej w krajach amurskich w prowincji irkuckiej dla spełnienia posług duchownych katolikom od dnia 26 marca 1859 r. do dnia 25 stycznia 1860 r.” *Pamiętnik Religijno-Moralny* 1861 Ser. II. T. 7, p. 161-189, 281-300, 397-421, 509-531, 643-665.

Janik — Talko — Hryncewicz: Z przeżytych dni. Warszawa, 1930 str. 232 sq. — Świątek F. ks.: Świętość kościoła w Polsce. Kielce 1930, str. 128-134. — Płetrzak St. ks.: O. Krzysztof Marja Szvernicky. Kraków 1927.

Szyc Joachim Antoni * 1824 w Borowinie w Siedleckiem † 1896; pisarz; brał udział w powstaniu węgierskiem, zesłany na Sybir powrócił w 1858 r. za udział w powstaniu styczniowym zesłany ponownie do Sienkowskiej w gubernji archangielskiej, wrócił w 1867 r. i został urzędnikiem drogi żelaznej warszawsko-wileńskiej. Szyc był współpracownikiem Encyklopedji Powszechnej Orgelbranda, pisał o „Legjonach polskich na Węgrzech. Wspomnienia oficera tychże legjonów”, Poznań 1840, „Przelotne wrażenia z podróży na północ”, *Kłosa* 1866, „Wyjątki z dziennika podróży”, *tamże* 1866 p. 135, 150, 165, 176, 185.

Gutenberg — Orgelbrand — Janik.

Szydłowiecki Krzysztof * 1467 † 1532 w Krakowie; kasztelan krakowski i kanclerz wielki koronny; wychowany na dworze Kazimierza Jagiellończyka, kierował polityką zagraniczną Zygmunta I i położył wielkie zasługi na polu rozwoju kultury. Szydłowiecki odbył w 1494 r. podróż do Ziemi Świętej.

Bystroń — Gutenberg — Kieszkowski Jerzy; Kanclerz Krzysztof Szydłowiecki, Poznań 1912 — Z dziejów kultury i sztuki Zygmontowskich czasów, Poznań 1912 — Orgelbrand.

Szydłowski Adam, inżynier; przybył w 1898 r. z Władywostoku na czele ekspedycji budowy kolei wschodnio - chińskiej nad rzeką Sungari, gdzie w maju tegoż roku założył osadę, która dała początek dzisiejszemu miastu Harbin.

Grochowski K.: Gdzie i jak powstał Harbin (Polacy na Dalekim Wschodzie. Harbin 1928 r., str. 6 — 14).

Szykowski Juliusz dr; przebywał kilka lat w Meksyku jako attaché poselstwa R. P. i w czasie tym badał kultury dawnych mieszkańców kraju; napisał: „Starożytny Meksyk” Warszawa 1933.

Wśród książek, A. B. C., 1933 Nr. 319.

Szymański Feliks, topograf; był kapitanem wojsk francuskich; brał udział w francuskiej ekspedycji topograficznej do Górnego Nigru w 1882-1883; napisał: „Essai sur la guerre dans le Soudan par le cap. Sz. de la mission topographique du Haut-Nigre 1882-1883”, Lyon 1888.

Orgelbrand.

Szymański Franciszek dr; podróżował w 1888-1890

po Indjach; spostrzeżenia swe ogłaszał w odczytach : „Z podróży do Indyj 1888-1890. Odczyt“, Poznań 1892, „Handel i przemysł w Indjach 1888-1890. Odczyt“, tamże 1892, „Podania i poezje indyjskie. Odczyt“, *Goniec Wielkopolski*, 1895 i odbitka, Poznań 1895.

Szymański Julian Juljusz, dr. * 10. V. 1870 r. w Kielcach; lekarz okulista; działacz emigracyjny; członek Związku Pionierów Kolonialnych, pierwszy prezes Rady Org. Polaków z Zagranicy, doktor h. c. uniwersytetu w Dorpacie, członek honorowy okulistycznych towarzystw: francuskiego, jugosłowiańskiego i brazylijskiego, prezes Towarzystwa Brazylijsko-Polskiego, dwukrotnie poseł na Sejm Z. N. P., długoletni sekretarz chicagoskiego Towarzystwa Lekarzy Polskich, później jego członek honorowy; ukończył medycynę na uniwersytecie Kijowie, poczem specjalizował się zagranicą; od 1922 r. profesor okulista na katedrze okulistyki Uniwersytetu Stefana Batorego; w 1928-1930 r. marszałek Senatu R.P.; podczas pobytu na Syberji wziął udział w ekspedycji naukowej na Kamczatce w r. 1898, pracował zawodowo w kraju Amurskim i Mandżurji; z powodu akcji antyrządowej w czasie wojny rosyjsko-japońskiej zmuszony był w 1905 r. emigrować; uchodząc przez Japonję, osiadł w Chicago, gdzie do r. 1902 praktykował i pracował naukowo w Rush Medical College; zorganizował w Chicago Polski Uniwersytet Ludowy i publikował liczne artykuły społeczne w prasie polsko-amerykańskiej i był dyrektorem *Dziennika Ludowego* i członkiem amerykańskiej partji socjalistycznej; należąc do Związku Naro-

dowego Polskiego zorganizował grupę „Młoda Polska”. W 1912 r. przeniósł się do Brazylii, powołany na katedrę okulistyki uniwersytetu parańskiego w Kurytybie; działając w miejscowych związkach i Towarzystwach doprowadził do końca budowę „Domu Ludowego w Araukarii”, wraz z d-r'em Kossobudzkim prowadził akcję przeciwko zamykaniu szkół polskich i wystąpił w tej sprawie w liście otwartym „Carta aberta” do deputowanych stanu w imieniu kolonii polskiej w Kurytybie; w czasie wojny był członkiem zarządu Komitetu Obrony Narodowej, popierającego Legjony Piłsudskiego; w 1931 r. udał się ponownie do Brazylii jako wiceprezes Rady Organizacji Polaków z Zagranicy. Szymański ogłosił 77 prac naukowych w tej liczbie pierwszy w języku brazylijskim podręcznik okulistyki p.t. „Lecoés da ophtalmologia”, trójbarwne atlasy chorób ocznych, atlas anatomji patologicznej oka, itd.; z dziedziny spraw emigracyjnych publikował m.in.: „O czwartej dzielnicy Polski”, *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1909 r., Nr. 14, 15, „Problem aklimatyzacji w krajach tropikalnych”, Warszawa, 1931

Ankieta — Księga pamiątkowa ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniw. Wileńskiego. — Prof. dr. Julian Szymański. Życiorys i prace, Wilno 1929 r. — Brazylja, Co słyhać w Brazylii. Wywiad z prof. J. Szymańskim po powrocie jego z Brazylii, *Wychodźca*, 1931 r., Nr. 1.

Szymbor Wilhelm ks. * 16. X. 1879 r. w Niwce w Zagłębiu Dąbrowskiem, misjonarz; rektor Instytutu Teologicznego księży Misjonarzy; studjował w Insty-

tucie księży Misjonarzy, po wyświęceniu odbywał misje w kraju; 1908 r. został dyrektorem gimnazjum ks.ks. Misjonarzy w Nowej Wsi pod Krakowem, poczem w 1912 udał się na misje wśród wychodźstwa polskiego w Niemczech, Danji i Szwecyj, dokąd wybrał się ponownie po wojnie; w 1931 r., wysłany do Francji, zorganizował tam, jako rektor Misji Polskiej we Francji, duszpasterstwo emigracji, założył Związek Towarzystw Katolickich, zainicjował i zorganizował podróż biskupów francuskich do Polski w 1924. W 1929 r. udał się ks. Szymbor do Brazylii, gdzie pozostał do 1931 r. i objechał wraz z ks. Bieniaszem wszystkie kolonie polskie w stanach Parana, Sta Catharina, Rio Grande do Sul, badając stosunki religijne. Wspomnienia z tych podróży ogłoszono w *Roczniku obydwu Misyj*, 1931, 1932, 1932. Ks. Szymbor wygłosił szereg odczytów w Krakowie i Lwowie o swej misji brazylijskiej oraz publikuje przyczynki z spraw emigracyjnych jak: „Duńskie prawodawstwo robotnicze”, *Gazeta Kościelna*, 1914, Nr. 18, „Bezrobocie we Francji a emigracja polska”, *Kurjer Warszawski*, 1927 5.II, „Troska emigracyjna”, *Czas*, 1927 Nr. 32, 10.II, „Emigracja polska w Brazylii”, *Głos Narodu*, 1932, 30.V.

Ankieta — O emigracji polskiej w Brazylii. Odczyt ks. Szymbora, *Czas*, 1931, Nr. 265 — Smogorzewski K.: Jubileusz kapłański ks. W. Szymbora, rektora Polskiej Misji Katolickiej we Francji, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1928, 19.VII.

Bł. Szymon z Lipnicy ks.; ur. w Lipnicy Dolnej † (18.VII.) 1482 w Krakowie; ukończył nauki w Aka-

demji Krakowskiej poczem odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej.

Bystroń — Golichowski Norbert: Bł. Szymon z Lipnicy żywot, pamiątki, nabożeństwo, Kraków 1898 — Orgelbrand.

Szyszo Witold prof. * 10. VI. 1881 w Warszawie; podróżnik; profesor języków w Limie w Peruwji, dziekan języków głównego liceum rządowego peruwjańskiego w Limie, redaktor finansowy dziennika *Crónica* tamże, członek tow. geograficznych w Paryżu, w Algierze, w La Paz w Boliwji, w Limie, od 1922-1932 konsul Rzeczypospolitej w Limie. Od 1901 r. odbył liczne podróże: w 1901 na wyspy Balearskie, do Afryki północnej, na Saharę. W 1902 na wyspy Kanaryjskie, zwiedzając Teneryfę i przechodząc pieszo przez przełęcz Pedro Gil, Gran Canaria oraz mało znaną wyspę Palma, spuszczać się do krateru Gran Caldera, mającego 18 km. obwodu. W 1904 odbył podróż na wyspę Puerto Rico, objeżdżając 600 km. tej wyspy, poczem zwiedził prawie wszystkie wyspy Antylskie, zapuścił się w głąb Gwinei angielskiej oraz nad Gorue Potare, dopływ Essequibo koło granicy Brazylii; zwiedził Jamajkę, całą Kubę oraz półwysep Florydę, znaczną część Kanady i północnej Ameryki, zwłaszcza stany południowe jak Georgja, obie Karoliny, Wirginję itd. W 1908 wybrał się z Warszawy w podróż naokoło świata i zwiedził Turcję, Azję Mniejszą, południową Europę, wyspy Kanaryjskie, Kubę, Meksyk, kraje oceanu Spokojnego od Gwatemali do Kalifornji wyspy Hawajskie, Japonję, Chiny, półwysep Malajski, gdzie odbył wycieczkę w głąb aż do Mengibol na pół-

noc od Johors, Ceylon, gdzie odbył wycieczkę na szczyt najwyższej góry Pedrotallacalla, Egipt, Nubję, i wrócił do kraju w 1910 r., przebywszy 73500 km w ciągu 2 lat. W 1912 podróżował po Marokku, Brazylii, zwiedzając 15 stanów republiki, odbył podróż lądową z rzeki Doco w stanie Esprito Santo aż do Patagonji, zwiedzając Urugwaj, Argentynę i Paragwaj; w podróży tej przekroczył dziewięć razy Andy do wysokości 5300 m.; zwiedził Chile od wyspy Chiloe i jeziora Patagonji (Nahud Huapit etc.) aż do granicy Peruwji, Boliwę oraz Montanję peruwjańską, ruiny Inkasów, jezioro Titicaca, zbadał górę Urubamba. Prócz podróży zamorskich odbył liczne podróże po Europie. Podróż po Ameryce Południowej odbył na własny koszt celem zwiedzenia kolonij polskich w Brazylii i Argentynie oraz zbadania terenów kolonizacyjnych w Chile i Peruwji. Jako konsul uwolnił Polaków od podatków w Peruwji i przeprowadził reformę pocztową, mocą której korespondencja do Peruwji od 1924 r. skierowana została na Nowy Jork zamiast na Buenos Aires. W 1919 r. Sz. nabył znaczne udziały w towarzystwie peruwjańskiem żeglugi, które posiadało 9 statków od 3 — 6000 tonn. W Peruwji i Boliwji wygłosił Sz. szereg odczytów o Polsce. O podróżach swych ogłosił przeszło 1000 artykułów w piśmie zagranicznych i polskich; oddzielnie wydał: „Małe Antyle i Jamajka“, Warszawa 1911, „Dix mille kilomètres à travers le Mexique“, „Meksyk. Z cyklu podróży“, Warszawa 1912, „Pod zwrotnikami“, tamże 1912, „W krainie Hesperyd. Wyspy Kanaryjskie i Madera“, tamże

1903 itd. Z ważniejszych artykułów wymieniam: „Ewolucja Meksyku“, *Biblioteka Warszawska*, 1911 T. I p. 109 — 132, „Hawai“, *tamże* 1910 T. I st. 568 — 289. „Peru jako teren emigracyjny polski“, *Wychodźca*, 1927, Nr. 3, „Podróż po Gujanie angielskiej“, *Biblj. Warszawska*, 1910 T. III p. 111-161, 352-370, 559-581, „Pod zwrotnikami“, *Naokoło Świata*, 1906 Nr. 46-52. „Warunki klimatyczne Parany w porównaniu z klimatem Królestwa Polskiego a właściwie Warszawy“, *Wszechświat*, 1908, Nr. 34 p. 529-540, „Widoki kolonizacji w krajach Ameryki Południowej“, *Wychodźca* 1915, Nr. 13, „Widoki kolonizacji polskiej w Peru“ *Kurjer Warszawski*, 1927, Nr. 5, „Wśród moczar i jezior Florydy“, *Biblj. Warszawska*, 1911, T. III, p. 529-562.

Ankieta — Orgelbrand Suplement — Statkiewicz: *Książka*, 1912 Nr. 3, p. 101, 211 — Z literatury francuskiej, *Przegląd* 1914 Nr. 90. — Zieliński: *Bibl. Migr.*

Szyszyłowicz Ignacy dr., * 1857 † 17 II. 1910 we Lwowie, botanik i działacz emigracyjny; był profesorem botaniki w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublinach, potem profesorem morfologii roślin na Uniwersytecie Jana Kazimierza; opracował własne zbiory z Czarnogórza oraz kolekcje Jelskiego z Ameryki Południowej i Rehmana z Afryki południowej; Szyszyłowicz był jednym z twórców i kierowników Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego i przyczynił się w znacznej mierze do stworzenia stałych podwalin dla tej organizacji.

Ankieta (Inf. prof. Hryniewieckiego) — Gutenberg — Orgelbrand Suplement — Ignacy Szyszyłowicz (wspom-

nienia pośm). *Polski Przegląd Emigracyjny* 1910 Nr. 4 p. 1.

Świderski Bohdan Szczęsny dr.; * 12. VI. 1892 w Kamieńcu Podolskim, geolog; studjował we Fryburgu szwajc, Genewie i Lozannie; od 1922 — 1930 r. był geologiem — konsultentem Tow. Standard Nobel w Polsce, od 1919-1932 współpracownikiem Państwowego Instytutu Geologicznego; docent geologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Świderski odbywa naukowe podróże geologiczne: w 1922 po Słowaczyźnie i Belgji, 1924 po Karpatach rumuńskich, w 1926 w Hiszpanji, w Afryce Północnej i na wyspach Balearskich w związku z międzynarodowym kongresem geologicznym w Hiszpanji; w 1927 brał udział jako geolog w wyprawie naukowej do Azji Mniejszej zorganizowanej przez Ludomira Sawickiego. Obok prac geologicznych dotyczących Karpat i Alp szwajcarskich napisał o ekspedycji do Azji Mniejszej: „Polska wyprawa naukowa do Azji Mniejszej, październik 1927“, *Ziemia* 1928, Nr.2/3.

Ankieta

Świętorzecki Apolinary; za udział w powstaniu styczniowym, w którym walczył pod Dybowskim, zesłany został do Kamionki w Syberji wschodniej, gdzie założył garbarnię; powrócił w 1875; pozostawił pamiętniki wydane przez Z. Kowalewską p. t.: „Ze wspomnień wygnańca“.

Janik — Kowalewska Zofja we wstępie do „Ze wspomnień wygnańca“, Wilno 1912 — Reutt Gustaw: Z okolic Dźwiny, Wilno 1912.

Tabeńska Elżbieta, ur. w Rudowie na Wileńszczyźnie; działaczka patryjotyczna, kurjerka w powsta-

niu styczniowem, skazana na zamieszkanie w gubernji tobołskiej, była nauczycielką i pielęgniarką w południowej Jenisejskiej tajdze, potem w Paduniu, w gub. tobołskiej; w 1876 wróciła do kraju; pozostawiła pamiętnik p. t.: „Z doli i niedoli. Wspomnienia wygnanki”, Kraków, 1897

Janik

Taczanowski Władysław, † 1890, zoolog i podróżnik; był od 1851 konserwatorem zbiorów przy sekcji leśnej rządu gubernji radomskiej, od 1856 pomocnikiem dyrektora a od 1862 kustoszem gabinetu zoologicznego przy Szkole Głównej; w 1864 zetknął się ze znanymi zoologami i mecenasami podróżnictwa naukowego Aleksandrem i Konstantym Branickimi, z którymi współpracował do końca życia. W 1866-1867 wziął udział wraz z Branickimi w wyprawie naukowej do Algieru, podczas której zbadano prowincje Konstantyny od Philippeville do Biskry; z podróży tej przywiózł Taczanowski ogromny zapas spostrzeżeń ornitologicznych oraz bogate zbiory ornitologiczne. Od-tąd Taczanowski organizował wyprawy naukowe w różnych częściach świata, subsydjowane przez Branic-kich, jak Sztolcmana, Jelskiego w Ameryce Po-łudniowej, sybiryjskie, afrykańskie wyprawy i t. d. i opracowywał wyniki tych wypraw. Obok tych opracowań napisał: „Polowanie w Saharze algierskiej. Wyjątek z podróży odbytej w ciągu zimy 1866-67.” *Biblioteka Warszawska* 1868, T. II p. 277-288, „Uber-sicht der Vögel die in Algerien, Provinz Constantine, während der Reise vom Ende November bis Ende

April 1867 gesammelt und bearbeitet wurden" *Journal f. Ornithologie*, 1870, p. 33, „Wspomnienia z podróży odbytej do Algierji w zimie 1866" *Tygodnik Ilustrowany*, 1869 Nr. 86-104.

Geschichte des Wiener Herrbarimus der botanischen Abteilung des k. k. naturhistorischen Hofmuseums in Wien. *Wiener Botanisches Zentralblatt* 1888, Band XXXIII, XXXIV. — Gutenberg — Orgelbrand — Popławska — Suka-czowowa: Udział Polaków w badaniu Bajkału. *Przegląd Geograf.* 1923, p. 105-125. — Sztolcman Jan: Władysław Taczanowski, *Wszechświat* 1890 p. 4, p. 50-53. — Tenże Peru. Wspomnienia, Warszawa. — Tenże: Władysław Taczanowski, *Wszechświat* IX, 1930, p. 50. — Tenże Biographie de W. Taczanowski. (Taczanowski: Faune ornithologique II partie Petersbourg et Leipzig 1894). — Tenże: Władysław Taczanowski, *Bibl. Warszawska*, 1890 T. I, p. 321-322, Nr. 4 p. 50-53. — Tenże: Nowości *Wszechświat* 1867. — Słóarski: Coclegenys Taczanowski *Wszechświat* 1885, Nr. 32 p. 498-499. — Wrześniowski A.: Władysław Taczanowski: *Wszechświat* 1883, Nr. 22 23, p. 338-339. — Tenże: Wł. Taczanowski, *Tygodni Ilustrowany* 1883, Nr. 23 p. 253-255; 1890 Nr. 4. — Wiadomości z nauk przyrodniczych, *Wszechświat* 1862, Nr. 27 p. 429-430. — *Kronika Rodzinna* 1883, p. 94. — Zieliński Bibl. Migr.

Talko-Hryniewicz Julian dr. med. h. c. U. Jag (Ilgowski Jan) * 11 VIII. 1850 w Rukszanach pow. kowieńskiego; lekarz, antropolog i podróżnik; studjował w Kijowie, Wiedniu, Paryżu i Petersburgu, 1908 profesor antropologii fizycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim, członek czynny Pol. Akad. Umiejętności oraz różnych towarzystw naukowych polskich i zagranicznych; od 1931 na emeryturze jako profesor honorowy.

Praktykując od 1877-1891 jako lekarz w Zwinogrodzie zajmował się badaniami antropologicznymi klimatu, medecyny ludowej ect na Rusi, z polecenia Akademji Um. zbadał ludy Litwy i Rusi po brzegi Dniepru, które to badania ułatwiły mu porównawcze zestawienie tych ludów z mieszkańcami Azji środkowej. Dla rozszerzenia swych badań i znalezienia cech wspólnych z ludami Azji objął w 1891 stanowisko lekarza okręgowego na pograniczu Chin, w Torickosawsku w obwodzie zabajkalskim, gdzie mieszkał do 1908 roku; w Tr. zorganizował badania meteorologiczne przy tamtejszym oddziale tow. geograficznego, którego był jednym z organizatorów; redagował wydawnictwa tegoż towarzystwa jak *Trudy Oddielenia* od 1893-1908. Przy oddziale tym z inicjatywy T. H. powstało jedno z najbogatszych lokalnych muzeów Syberji, znaczna biblioteka, stacje meteorologiczne i obserwacyjne trzęsienia ziemi. Corocznie organizował ekspedycje naukowe dla zbadania pod względem ekonomicznym i przyrodniczym kraju zabajkalskiego, sąsiedniej Mongolji i Chin przyległych, badał duchową i materialną kulturę Mongołów, Burjatów, Tunguzów północnych Chińczyków i Rosjan sekty staroobrzędowców, mnóstwo szkieletów opisał i przeszło 500 grobów, cmentarzysk zabajkalskich i północnej Mongolji, na przestrzeni tysiąca kilometrów, rozkopał oraz wykonał badania antropologiczne na tysiącach ludzi żywych i różnych ras, a zebrane w ten sposób materiały stopniowo opracował w czasie wojny; zatrzymany w Rosji, od 1914-1918 prowadził dalej badania naukowe oraz zorganizował w Petersburgu

burjacki szpital wojenny, którego był dyrektorem od 1915-1917; wykładał antropologję na wyższych kursach polskich w 1917 r. w polskim kolegium uniwersyteckiem w Kijowie. Popowrocie do kraju zbadał i opisał szczątki królów z grobów na Wawelu jak Kazimierza Wielkiego, Władysława Jagiełły i mężów zasłużonych jak Skarga, Bem, Mickiewicz, Słowacki, Dybowski i inn. oraz postaci z wielkiego ołtarza Wita Stwosza w kościele Marjackim. T. H. brał udział w wydawnictwach zbiorowych: Słownika geograficznego i Słownika lekarzów polskich, wydawn. lekarsk. *Przegl. Antrop.* i wiele innych. W wyniku swych badań ogłosił około 300 prac w języku polskim, rosyjskim i francuskim (część materiałów zaginęła w czasie wojny światowej) jak „Zarysy lecznictwa ludowego na Rusi południowej”, Kraków 1893, „Kaszubi jako grupa antropologiczna” (Kraków) 1925, „Le climat de Troickosawsk-Kiakhta en rapport à l'hygiène” Irkutsk 1897, „Kończyna górna i stosunek oddzielnych jej części u różnych plemion na podstawie badań dokonanych w latach 1915-1919”, Kraków 1921, „Materiały do paleontologii mogił Azji wschodniej”, Kraków 1898, „Mieszkańcy Wileńszczyzny z drugiej połowy XVI i XVII w.” Kraków, 1907, „Przyczynek do klimatologii Azji wschodniej” *Przegląd Lekarski* 1896 i odbitka Kraków 1896, „Materiały do etnologji i antropologii ludów Azji środkowej. Mongołowie, Tunguzi, Burjaci,” Kraków 1910, „Najnowsze odkrycie archeologiczne uczonych rosyjskich w północnej Mongolji w związku z badaniami Talko-Hryncewicz w Azji środkowej” Kraków 1927, „Niektóre dane o wadze

mózgowie u mieszkańców Zabajkala", *Trudy Troicko-Kiacht. Otd. Imp. Rus. Geogr. Obsz.* 1908, "Notes anthropologiques sur les Tchouvaques du Volga" *Bul. Inf. Acad. Sc. Cracovie* 1909, Nr. 9 novembre, „Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu" *Przegląd Współczesny* 1924 Nr. 26 p. 357-377, „Przyczynek do antropologii dzieci chrześcijańskich i żydowskich na Ukrainie" Kraków, 1908, „Przyczynek do kranjologii ludów półn.-wsch. Azji. Czaszki Kamczadalów, Korjatów, i Aleutów" *Spraw. z pos. i czynn. Ak. Um.* 1909, Nr. 3, „Zarysy leczenia ludowego na Rusi południowej", Kraków 1893. Działalność naukowa i społeczna Talki-Hryncewicz zawarta jest w artykule jubileuszowym Wrzosa i w dwu tomach pamiętników T.-Hryncewicz „Z przeżytych dni 1850 — 1908" Warszawa 1930 i „Wspomnienia z lat ostatnich 1908—1932" tamże 1932. Talko-Hryncewicz, opuszczając katedrę złożył w 1930 r. Polskiej Akademii Umiejętności fundusz 5500 dolarów, od którego procenty przeznaczone są na poparcie prac z dziedziny antropologii.

Ankieta — Gutenberg — Orgelbrand — Olgelbrand Supplement — W. W. *Wszechświat*, 1898 Nr. 25 p. 395. — Wrzosek, *Archiwum hist. i filozofji medycyny* T. I. p. 397. — Zieliński. *Bibl. Migr.* — *Kurjer Literacki i Naukowy*, 1933 Nr. 8. — Recenzje i krytyki: *Medycyna, Przegląd Literacki, Przegląd Antropologiczny*.

Talko-Hryncewiczowa Krystyna * 14. VI. 1862 na Litwie; uczestniczyła przy badaniach żywych okazów i archeologicznych badaniach Syberji na granicy Mongolji przez cały czas studjów męża swego Juliana od

1892-1908 r., po powrocie do kraju przez trzy lata w badaniach Kaszubów, krakowian, brześcian i góralszczyzny polskiej.

Ankieta

Tański Józef * 1805 † 20. XI. 1888 w Neuilly; publicysta; po powstaniu listopadowym wyemigrował do Francji, służył w Legji Cudzoziemskiej francuskiej i hiszpańskiej, a w czasie wojny krymskiej był przy francuskim sztabie generalnym; Tański był współpracownikiem *Journal des Débats* i założycielem *Avenir Militaire*; napisał: „Cinquante années d' exil“, Paryż 1880, 2 tomy, „L' Espagne en 1843 et 1844. Lettres sur les mœurs politiques et sur la dernière révolution de ce pays“, Paryż 1844, „Guerre de Crimée, Lettres à Mr. le rédacteur de la *Revue de deux Mondes* en réponse à des attaques russes“, Paris 1856, „Wspomnienia z wygnania“, Kraków 1881 i 1893.

Gutenberg—Orgelbrand—Zieliński Bibl. Migr., — *Biblioteka Warszawska* 1888, T. IV, p. 476.

Taranowski Jędrzej, zmarł w początku XVII w.; dyplomata i podróżnik; podczaszy halicki, używany był do różnych poselstw do Danji, Szwecji, Holandji: Moskwy i Turcji, do której podróżował trzykrotnie: w 1569, 1572 i 1574. Pozostawił opis podróży pt., „Krótkie wypisanie drogi z Polski do Konstantynopola a stamtąd zaś do Astrachania ogłoszony w Kraszewskiego: „Podróże i poselstwa polskie do Turcji“ str. 41-43, Kraków 1860.

Bartoszewicz K.: Kwestjonariusz małżeński str. 84-86 — Gutenberg — Korbut I — Maliszewski Olszewicz — Mat

kovič P. dr.: Dva putopisa poljskich poslantsva u Carigrad Zagreb 1891 — Orgelbrand — Otfinowski Erazm: Podróże i poselstwa do Turcji, Kraków 1860 wyd. Kraszewskiego — Paprocki B.: Herby rycerstwa polskiego, str. 427-428 — Plebański: O pamiętnikach historycznych (Księga jubileuszowa Kraszewskiego, str. 484-485, Warszawa 1880) — Turyn A.: Sprawozdanie Akademji Umiejętności, 1928.

Tarnowiecki Marjan inż, zamieszkały w Limie; specjalista od spraw górniczych, wziął w 1932 udział w wyprawie geologa angielskiego Gregory przez Andy ku rzece Urubamba w celu badania nieznanych terenów Peruwji.

Katastrofa ekspedycji *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1932 Nr. 222

Tarnowski Jan, hetman w. koronny * 1488r. w Wiewiórcie p. Tarnowem † 16. V. 1561, wojownik i mąż stanu; dla wykształcenia wojskowego podróżował w 1517 r. po Syrii, Palestynie, Arabji, Egipcie, Europie zachodniej i południowej; bawiąc w Portugalji otrzymał od króla Emanuela dowództwo w wojnie z Maurami: zdobywszy wielką sławę wyniesiony został przez cesarza Karola V do godności hrabiego Rzeszy. Tarnowski napisał „Terminatio ex itinerrario“, umieszczone w tekach Naruszewicza; jest to pierwszy djarjusz podający schemat podróży do Ziemi Świętej.

Bogatyński: Hetman Tarnowski 1488-1561, *Przegląd Polski* 1913-1914 — Bystron — Finkel — Hartleb Kaz.; Stosunek hetmana Tarnowskiego do reformy kościoła w XVI i jej przedstawicieli, *Kwartalnik Historyczny* 1912 — Korbut I — Kot St.: Jana Tarnowskiego zerwanie z kalwinem Reformacja w Polsce. I — Malinowski. Wstęp do „Prac“ Stanisława Łaskiego, 1864 — Małecki A.: Wstęp do „Wyboru mów staropolskich“ — Mecherzyński: Hi-

storja wymowy, st. 339, 362 — Orgelbrand — Orzechowski: *Żywot i śmierć Jana Tarnowskiego*, Warszawa, 1733, Sanok, 1855 — Plater — Warszewicki: *De laudibus Joannis Tarnovii*, Kraków 1583 i 1858. — Watschke: *Der Briefwechsel der Schweizer mit den Polen*, Leipzig, 1908 — *Terminatio ex itineralio* (Teki Naruszcwicz).

Tarnowski Michał hr., podróżnik; odbył w 1932 podróż po Ceylonie, którą opisuje w prasie krajowej jak: „Wrażenia z podróży po Ceylonie” *Kurjer Literacko Naukowy* 1932, Nr 32. „Pomniki przeszłości Ceylonu”, *tamże*, 1923, Nr. 24, „Z Marsylji do Colombo bo na Ceylonie”, *tamże* 1932 Nr 18, w 1933 podróżuje po Afryce, skąd nadaje opisy jak „Uganda-perła Afryki” *Kurjer Literacko Naukowy* 1933 Nr. 28

Tarnowski Stanisław hr.; * 1515, wojewoda sandomierski; odbył ok. 1540 r. podróż do Ziemi Świętej, przyczem miał zwiedzić także Egipt, Arabję, Syryję, i Grecję.

Bystron

Tarnowski Stanisław hr. dr., * 1827 r. w Dzikowie; profesor literatury polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim, członek Akademji Umiejętności, przywódca stronnictwa konserwatystów krakowskich; odbył w 1858 r. podróż do Ziemi Świętej i Egiptu, zwiedził brzegi morza Martwego, wracając przez Baalbek do Bejrutu i Konstantynopola.

Bystron — Gutenberg: — Hoesick F.: Stanisław Tarnowski. Warszawa 1906 — Korbut IV — Orgelbrand — Orgelbrand Supplement.

Tarnowski Władysław hr. (Ernest Buława) * 1841 (1844) w Wróblewicach w Małopolsce † 19. IV. 1878 r. u brzegów Kalifornji na statku „Pacific”,

pisarz, kompozytor i podróżnik; kształcił się w muzyce w konserwatorium paryskim, potem w Lipsku pod kierunkiem Moscheksa i w Rzymie u Liszta. Tarnowski odbył kilka dalekich podróży: w 1874 r. zwiedził Grecję, Syrię Palestynę i Egipt, w 1877—1879 odbył podróż po Indjach, Chinach, Japonji i zmarł na statku w drodze powrotnej. Z podróży przysyłał listy ogłaszane w prasie, jak: „Wrażenia z podróży”, *Tygodnik* (Drezno) 1870, 1871.

Chmielowski: Współcześni poeci polscy, str. 387—391—
Tenże: Zarys najnowszej literatury polskiej, 1897 — Kra-
szewski J. I.: Władysław hr. Tarnowski, *Tygodnik Ilus-
trowany*, 1878 r. Nr. 132, p. 1, 2 — Korbut — Zieliński
Bibl. Migr. — *Wędrowiec*, 1875 r. II, Nr. 300, 30, IX, p.
221.

Tenenbaum Szymon dr.; * 31. I. 1892r. w War-
szawie, zoolog i podróżnik; dyrektor gimnazjum, współ-
pracownik Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademji
Umiejętności, korespondent Państw. Muzeum Zoolo-
gicznego, zajmuje się głównie entomologją; ogłosił
kilkadziesiąt prac o faunie Polski; odbywa podróże
naukowe: w 1913 do Hiszpanji, na wyspy Balearskie
i do Algierji; w rezultacie tej podróży ogłosił: „Fauna
koleopterologiczna wysp Balearskich”, Warszawa, 1915,
„Nowe gatunki chrząszczy z wysp Balearskich”, *Roz-
prawy Wyd. Mat. Prz. Ak. Um.* 1915., „Nowy chrząszcz
balearski: *Colotes cabrerensis*”, Warszawa 1915, „Gady
i płazy wysp Balearskich”, Warszawa 1915; w 1923r.
odbył podróż do Brazyliji, w wyniku której ogłosił:
„Verzeichnis der im Staate Paraná (Brasilien), gesam-
melten Cassidini (Coleoptera)”, *Prace Zool. Państw.*

Muz. Przyr., T. VI, 1927r; w 1926 odbył podróż do Meksyku i ogłosił wraz z T. Wolskim „Bericht über einen zoologischen Ausflug nach Mexico”, *Prace Państw. Muz. Zool.*, T. VII, 1928r; ponad to w 1927r. zwiedził Palestynę; materiały tam zebrane zostały opracowane, ale jeszcze nie opublikowane. Zbiory, prócz chrząszczy, przywiezione ze wszystkich podróży ofiarował Państw. Muzeum Zoologicznemu w Warszawie.

Ankieta — Jaczewski: Polska ekspansja naukowa, Morze - *Pionier - Kolonjalny* 1932, Nr. 4.

Tepa Franciszek * 1828 we Lwowie † 1889 r., malarz i etnograf; kształcił się w akademii wiedeńskiej pod kierunkiem Waldmillera, w Monachjum u Kaulbacha; w 1852-1853 odbył podróż na Wschód. Tepa malował portrety i typy wschodnie i przywiózł z swej podróży obfity plon artystyczny; bogata spuścizna jego znajduje się w muzeach lwowskich.

Bystroń — Gutenberg — Orgelbrand — Mann M: Podróż na Wschód, Kraków 1853-1854.

(**Terlica** Mieczysław zob. Jaworski Hipolit).

Tetzlaff Henryk * 5. V. 1900 w Warszawie; dziennikarz i pisarz morski; jest jednym z założycieli Związku Pionierów Kolonjalnych; redaguje od 1926 r. *Morze*, organ Ligi Morskiej i Kolonjalnej, do którego wprowadził w 1929 r. dział *Pionier Kolonjalny*.

Ankieta.

Tęczyński Andrzej † 1536, kasztelan krakowski; odbył w 1533 podróż do Ziemi Świętej.

Bystroń — Papée Fryderyk: Zabicie Andrzeja Tęczyńskiego, Lwów, 1883.

Tęczyński Jan † 1534; miecznik krakowski, brat

Andrzeja; odbył około 1532 r. podróż do Ziemi Świętej.
Bystroń.

Tęczyński Stanisław † 1550; podkomorzy sandomierski; pielgrzymował do Ziemi Świętej.

Bystroń — Paprocki : Herby rycerstwa polskiego.

Themerson Mieczysław dr., * 1871 † 1930] r.; lekarz i działacz społeczny; podróżował po Europie; w czasie wojny rosyjsko-japońskiej nadsyłał korespondencje do pism krajowych z różnych punktów Dalekiego Wschodu; pisywał nowele egzotyczne na tematy chin-skie i japońskie, jak: „Manza“, Warszawa, 1927 r.

Ankieta — Orgelbrand — Orgelbrand Suplement — 30 lecie martyrologji lekarza szkolnego (Pokłosie szkolne 1928-1929).

(Thesby de Belcour zob. Belcour).

Thullie Maksymilian dr. inż. * 16 I. 1853 r. we Lwowie; do 1925 profesor Politechniki Lwowskiej, od 1922 senator R. P. W czasie „gorączki brazylijskiej“ zorganizował jako delegat austriackiego Towarzystwa Opieki nad Emigrantami biuro Tow. św. Rafała we Lwowie, które opiekowało się emigrantami z Małopolski i w porozumieniu z Polskim Towarzystwem Emigracyjnem kierowało wychodźstwo do Parany; we wskrzeszonej Polsce stale jako senator R. P. poruszał podczas rozpraw budżetowych potrzebę kolonii dla Polski, a w 1933 r. Senat R. P. uchwalił rezolucję, zgłoszoną przez prof. Thulliego, wzywającą rząd do wysunięcia na forum międzynarodowem żądania przyznania Polsce kolonij zamorskich; za akcję w dziedzinie spraw kolonialnych na Walnym Zjeździe Delegatów Od-

działów Ligi Morskiej i Kolonjalnej w 1933 r. wyrażono sen. Thulliemu gorące uznanie.

Ankieta — księga pamiątkowa, Lwów 1932 r. — Orgelbrand — Peretiatkowicz i Sobeski: Współczesna kultura Polska, Poznań, 1932 — Sejm Rzeczypospolitej Polski, Warszawa, 1928 — Sprawozdanie z V Walnego Zjazdu Delegatów Oddziałów Ligi Morskiej i Kolonjalnej w dniach 25-27 maja 1933 r. (w rękopisie).—

Toeplitz-Mrozowska Jadwiga, * 15.X.1880 r. w Janowicach w Kieleckiem, artystka dramatyczna, pisarka i podróżniczka; występowała z powodzeniem na scenach Lwowa, Krakowa i Warszawy; przed wojną światową udała się na studia artystyczne do Włoch, gdzie poślubiła w Medjolanie dyrektora Banca Commerciale Italiana, Polaka Józefa Toeplitza. Po wojnie rozpoczęła szereg podróżyazjatyckich; w 1919 zwiedziła Ceylon, Indje południowe, Madras i Maderę, w 1921 odbyła podróż do Indyj północnych i środkowych, w 1923 zwiedziła Azję Mniejszą, Mezopotamję i Persję, w 1925 udała się po raz trzeci do Indyj i przebywała dłuższy czas w Birmanji, docierając do granicy Chin, w 1927 przez Indje dotarła do Kaszmiru organizując ekspedycję do Ladaku; w tym samym roku powróciła do Indyj i przez Sikkim przedarła się do Tybetu. W 1929 roku prowadziła ekspedycję własną przez Rosję i Turkiestan na Pamiry. Ekspedycją tą, jako pierwszą włoską wyprawą naukową na Pamiry, rozślawiła T.-M. imię włoskie w świecie naukowym; jedną z dolin, odkrytą przez siebie, nazwała podróżniczka „Doliną Włoch” (Valle d'Italia); jedna z przełęczy zaś pod 74.5 wys. i 37.8 szer. nosi nazwę Przełęczy Jadwigi Mrozowskiej (Passo E. Toeplitz

Mrozowska). Zdobycze naukowej tej wyprawy opisała w książce pt. „La prima spedizione italiana attraverso i Pamiri”, Roma 1930; w tym też roku wydała „Visioni orientali” Milano 1930. W 1933 pisze i wydaje „Sine Ira...” O podróżach swych wygłosiła szereg odczytów we Włoszech, Francji, Belgji i Węgrzech, a w r. 1931 w Polsce.

Ankieta — Clara: Figura di donna Edvige Toeplitz-Mrozowska. *Tutto per Tutti* 1930, novembre. — Conference, Une conférence de la M-me Toeplitz Mrozowska à la Société Royale Belge de Géographie. *La Nation Belge*, 1931, 15. I. — Conferenza, Applaudita . . . a Parigi della signora Edvige Teopltz. *Corriere della Serra*, 1931, 10. I. — Dossgogne M.: La première expédition italienne à travers les Pamirs 1929. *Gazette de Liège*—Gadomski A.: Polskie podróżniczki (Kalendarz Il. Kur. Codz. na r. 1932).—Grandidier G.: Aux sources de l'Oxus. *Journal des Debats* 1931, 20. I. — Gutenberg — Kobiety w roli podróżniczek. Polska artystka — badaczką egzotycznych krajów, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1931 Nr. 78. (*Kurjer kobiecy* Nr. 12). — Magistris: Il nome d'Italia sui Pamiri. *Popolo d'Italia* 1931, 18. I. — Migowa J.: Przełęcz im. Jadwigi Mrozowskiej w tajemniczych Górach Pamiru. *Kurjer Codzienny* 1931, 6. V. — Odczyt polskiej podróżniczki: Przez góry Pamiru. *Ilustr. Kurjer Codzienny* 1931, 4. V. — A travers les Pamirs à l'Union Coloniale. *L'Information* 1931, 17. I. — Pamirs, A travers les . . . au Club Alpin Belge. *Indépendance Belge* 1931, 16. I. — Polka, Pierwsza... na dachu świata. Wyprawa J. Mrozowskiej na wyżyny Pamiru. *Ilustr. Kurjer Codz.* 1931, 10. V. — Rado A.: Eine Italienerin in Zentral asien. *Pester Lloyd* 1930, 27. V. — Scarpari M.: Esplorazione nei luoghi della genesi. Il leggendario fiume del paradiso terrestre. L'ardimentoso viaggio di donna Edvige Toeplitz-Mrozowska

nei Pamiri dell'India e alle sorgenti del Amu-Daria. *La Voce di Bergamo* 1930, 17. XII. — **Spedizione**, La prima ... italiana nei Pamiri. Una conferenza della signora, Edvige Toeplitz alla Sorbona. *La Nuova Italia* 1931, 13. I. — **Tricolore**, Il... italiano nel cuore dell'Asia sovietica. La spedizione della signora Edvige Toeplitz-Mrozowska nei Pamiri. *Tribuna* (Roma) 1930, 13. X. — Zieliński Bibl. Migr.

Tokarzewicz Józef (Hodi, Stekint, Włostowski, Rusticus), * 8. I. 1841 w Bielsku Podlaskiem † 2. VIII. 1919 w Grodzisku, literat; kształcił się na uniwersytecie w Moskwie, brał udział w powstaniu styczniowym, w 1864 osiadł w Paryżu; walczył w 1870-71 i więziony był u Wersalczyków, wrócił w 1883 do kraju; podróżował po Szwajcarii, Holandji, Anglii i po Wschodzie.

Chmielewski. Zarys najnowszej liter. polskiej str. 421-422 i in. — Dąbrowski Józef (Grabiec) Czerwona Warszawa, str. 200 — Gutenberg — Jeske-Choiński, w przedmowie do „W dniach wojny i głodu”, Tokarzewicza. Małinowski Pobóg Wł. „Gmina” jej radaktor, *Niepodległość*, IV 1931 — Korbut IV — Orgelbrand — W. K.: Śp. Józef Tokarzewicz, *Kurjer Warszawski*, 1919, Nr. 213 —

Tokarzewski-Karaszewicz Szymon; pisarz; trzykrotny zesłaniec: za spisek Ściegennego zesłany był do katorgi do Omska, potem przebywał na osiedleniu w Wielkim Uczastku, wrócił w 1857 do Warszawy, za manifestacje w 1862 ponownie zesłano go do Riazania, wreszcie po raz trzeci za udział w powstaniu jako naczelnik I Wydziału miasta Warszawy zesłany był do katorgi nad Amur, poczem w 1868 na osiedlenie w Irkucku; 1874 przeniósł się do guberni Kos-

tromskiej; wrócił do Warszawy w 1884. Napisał wiele wspomnień syberyjskich jak: „Ciernistym szlakiem, pamiętniki z więzień, robót ciężkich i wygnania”, Warszawa, 1909, „Katorżnicy, obrazki syberyjskie”, Warszawa, 1912, „Na tułactwie”, Warszawa, 1911, „Przez tajgi do Mongolji”, *Tygodnik Ilustrowany*, 1911, T. I, p. 186, 206, 225, „Siedm lat katorgi 1846-1857”, Warszawa, 1907 i t. d.

Janik — D. Z. (rec) *Biblioteka Warszawska*, 1907, T. IV, z. I, p. 167-170 — Orgelbrand Suplement — Zieliński Bibl. Migr.

Tołwiński Konstanty dr., * dn. 7. I 1877 roku w Witebsku; geolog; od 1919 r. szef Karpackiego Instytutu Geolog. Naftowego w Borysławiu; studjował geologję w 1904 — 1910 r. w Zurychu, 1910 — 14 był współpracownikiem szwajcarskiej komisji geologicznej, w 1911 — 1912 r. prowadził badania geologiczne na wyspie Sumatrze, w 1912 — 1914 r. pracował w Alpach szwajcarskich i odbywał podróże geologiczne po Europie. Obok licznych prac z swego zakresu napisał: „Badania geologiczne terenów naftowych na wyspie Sumatrze” *Czasopismo Górniczo-Hutnicze*, 1916—1917, Nr. 2, 3, 4; i oddzielnie Kraków 1917.

Ankieta — Wiśniowski: Historia geologii polskiej (w rękopisie).

Tomaszewski Jan; podróżował w 1882 po stepach między Irtyszem a Obiā, o czem pisał „Szkice z Baraby” *Gazeta Lubelska*, 1881,

Wędrowiec, 1882, T. I. Nr. 13 p. 206

Tomczek Klemens * 23 XI. 1860 w Trzemesznie w Wielkopolsce † 20. V. 1884 na wyspie Mondoleh;

inżynier górniczy, pionier kolonialny i podróżnik. O własnych środkach ukończył gimnazjum we Wrocławiu oraz akademię górniczą we Fryburgu Saskim. Na ławach szkolnych we Wrocławiu poznał Rogozińskiego, z którym postanowił odbywać podróże naukowe i gdy po kilku latach rozłąki zaprosił go Rogoziński do wzięcia udziału w wyprawie do Afryki, bez wahania stanął się Tomczek do apelu i przy boku Rogozińskiego i Janikowskiego dnia 13 grudnia 1882 r. wyruszył z Hawru na „Łucji-Małgorzacie“ do Kamerunu. Tam wraz z Janikowskim zmontował polską stację meteorologiczną na wyspie Mondoleh i dnia 21 lipca ruszył wraz z Rogozińskim na badanie kraju kameruńskiego. W pierwszej tej wyprawie, błędząc u wstępu po całym splocie zawikłanych dróg wodnych, zbadali Tomczek i Rogoziński Rio-Mungo i kraje Mungo i Balunga, przyczem dotarli do stolicy Bakunda-ba-Nambeleh. W dalszej wędrówce przez dżungle odkryli jezioro Balombi-O-Mbu, które na cześć hr. Benedykta Tyszkiewicza nazwali jeziorem Benedykta, wreszcie odkryli kataraktę Małego Mungo. W jednej z następnych wypraw, którą prowadził tylko Tomczek, gdyż Janikowski zajęty był stacją Mondoleh, a Rogoziński złożony chorobą musiał być pozostać w stolicy kraju Bakunda, dotarł Tomczek wreszcie do jeziora Słoniowego, którego poprzednio napróżno wraz z Rogozińskim szukali. Do połowy maja 1884 r. Tomczek i Rogoziński stale byli w drodze, raz po raz tylko wracając na Mondoleh celem odpoczynku i nabraniu tchu do dalszych wypraw. Dnia 11 maja 1884 r., gdy Rogoziński w spra-

wach ekspedycji bawił poza stacją, Tomczek zachorował na malarję i po krótkiej chorobie, zmarł 20. V. 1884 na rękach Janikowskiego. Opodał stacji polskiej, na małym wzgórzu wykuł mu Janikowski w skale grób między dwiema, po bokach wzgórza rosnącemi, palmami. Szczupły orszak osób, przybyłych ze stacji angielskiej Wiktorja odprowadził na miejsce wiecznego odpoczynku Polaka, który o tysiące mil od ojczyстей ziemi padł na posterunku. Tomczek położył skromną, ale istotną zasługę, jako odkrywca źródeł i górnego biegu Rio del Rey, których napróżno przez dwa wieki poszukiwano, jeziora Słoniowego i t.d. Pomiędzy pracami, jakie z wyprawy afrykańskiej pozostawił, znajdowało się wiele ścisłych i cennych map, notat oraz bogate materiały do geografji nowodkrytych stron, jako to części kraju Bakund, biegu rzeki Mungo oraz środkowej i górnej części Małego Mungo, jeziora M'Bu i td. Opublikowanie części tego materiału zawdzięczamy Rogozińskiemu; niewydanej dotąd pamiętnik jest w opracowaniu. Tomczek opublikował: „Handel zagraniczny w Afryce podług A. Woermanna, korespondencja z Falmouth.” *Wędrowiec*, 1884, Nr. 35 p. 409—410, Nr. 36 p. 423 — 424, Nr. 37 p. 436. „Morze algierskie”, *Wędrowiec*, 1882, T. II, Nr. 29 p. 39 — 40. „Wyprawa do jeziora M-Bu.” *Dziennik Poznański* 1884, Nr 2 z 3. I. „Wyprawa polska do wnętrza Afryki, Santa Cruz na Teneryfie 7. II.” *Dziennik Poznański*, 1883 Nr. 54. „Wyprawa Rogozińskiego.” *Kurjer Warszawski*, 1884, Nr. 73 a, z 13. III. „Z wyprawy afrykańskiej. Z nad jezior.” *Dziennik Poznański*, 1884, Nr. 2, 3; 1883, Nr. 90,

Bakunda - be - Nambab" 10. VIII. Nr. 274., Z pokładu statku „ŁucjaM algorzata" w kanale angielskim Stuart, Point, 14. XII. wyprawa do Afryki." *Dziennik Poznański* 1882, Nr. 291.

Śp. Klemens Tomczek. *Biblioteka Warszawska* 1884, T. III, p. 323. — Sp. Klemens Tomczek. *Wędrowiec*, 1884, Nr. 35 (z portretem). — Rogoziński: Klemens Tomczek. *Dziennik Poznański*, 1884 Nr. 162. — Zieliński St.: Klemens Tomczek. *Morze-Pionier Kolonialny*, 1932, Nr. 11. — Zob. także Janikowski, Rogoziński.

Tripplin Teodor Treuhold, dr. * 1813 w Kaliszu † 25. I. 1881; pisarz i podróżnik; po powstaniu listopadowem udał się do Królewca na studia, które ukończył w Montpellier, poczem praktykował jako lekarz we Francji; w 1859 udał się w podróż na Wschód, na wieść jednak o wypadkach wojennych wyjechał do Włoch, gdzie przyjął obowiązki lekarza wojskowego; wrócił do kraju w 1877 r. Tripplin odbył szereg podróży po Marokku, Egipcie i Europie, które opisał: „Anglja dziś i 10 lat temu, wspomnienia z podróży", Warszawa, 1856, „Najnowsza podróż po Danji, Norwegji i Szwajcarji odbyta w r. 1855" Wilno 1857, „Pamiętniki lekarza polskiego z wypadków zagranicą doznanych" Warszawa 1855, 6 tomów, „Podróż po Portugalji", *Biblioteka Warszawska*, 1850, T. III, p. 385-415, T. IV, p. 18, 305, 385-429, „Wspomnienia z podróży po Danji, Norwegji, Anglji, Portugalji i państwie marokkańskim". Poznań 1844, 2 tomy i Poznań 1851, 4 tomy.

Chmielowski P.: Teodor Tripplin (Złota Przędza III). — Estreicher K: Biblijografia polska — Gutenberg — Korb

III — Lewestam F. H.: Dr. Teodor Tripplin. *Kłosa* 1877, I. — Rzętkowski St. M.: Teodor Tripplin, *Tygodnik Ilustrowany*, 1881, 1882, Nr. 267 p. 81-82. — Słów, Kilka... o Teodorze Tripplinie i jego podróżach, *Wędrowiec* T. I, p. 9-10. — Tripplinówna Aniela: Ostatnie lata życia Teodora Tripplina, *Kłosa* 1881, T. I, p. 102. — Zieliński Bibl. Migr. — Teodor Tripplin, *Biblioteka Warszawska*, 1881, I, p. 327-328. — *Tygodnik Ilustrowany* 1880, Nr. p. 71 — *Wędrowiec* 1881, T. IX, Nr. 215, p. 94.

Tropiański Konstanty * 1820 w Wilnie † V. 1877 na Litwie, muzyk i podróżnik; założył orkiestrę Instytutu Głuchoniemych w Warszawie; Tropiański był zesłany na Sybir do Kjachty; odbywał liczne podróże artystyczne jako skrzypek, kłarnecista itp. po Europie Azji i Algierze i koncertował na Sybirze. Od 1860 przebywał stale w Warszawie. Prócz wielu drobniejszych kompozycji napisał kilka większych utworów orkiestrowych.

Heppen: Nekrologia półroczna, *Tygodnik Ilustrowany*, 1877, Nr. 97, p. 290 — Janik — Orgelbrand.

(Troski zob. Proski Samuel)

Trzebiński Aleksander ks., † 1644; biskup przemyski; posłował od Władysława IV do Stambułu.

Orgelbrand.

Trzemeski Józef, dr. * 24. XII. 1879 w Belmoncie w Wileńszczyźnie † 4. VII. 1930; lekarz wojskowy i generał w. p.; po ukończeniu wojskowej akademii medycznej wstąpił do marynarki woj. ros.; brał udział w bitwie pod Czuszimą w wojnie rosyjsko-japońskiej, uczestniczył dwa razy w wyprawach polarnych oraz w r. 1914-1915 w ekspedycji ratunkowej na statku „Eklips”, zorganizowanej w celu poszukiwania wypraw

Brusiłowa i Rusanowa; o ekspedycji tej napisał: „Wyprowadzenie podbiegunowe na statku „Eklips” w r. 1914 i 1915” *Przegląd Geograficzny* 1923, IV. 151-153, „Sanitarny odczyt po ekspedycji na „Eklipsie” dla poszukiwań eksp. lejtnanta Brusiłowa i geologa Rusanowa”, *Morskyj Wracz.*, 1915, listopad, „Nabljudienija dr. J. Trzemeskiego na szkunie „Eclips” w 1914-1915 g.” *Gidromieteorologiczeskija nabljudienija gidrogr. ekspedicii*, 1917 zesz. II. Po wybuchu rewolucji bolszewickiej udał się przez Szwecję do Ameryki, gdzie wstąpił do polskich formacji ochotniczych, z którymi w 1918 przybył do Europy. W Polsce zajmował szereg kierowniczych stanowisk, ostatnio pomocnika szefa Departamentu Sanitarnego M. S. Wojsk.

Baclund: *Wied. Petersb. Akad. U.* 1916, Ser. VI, 1913 15. VI. — Baclund, *Geolog Fö derh*, Stockholm, 1916 p. 265 — 266. — Frausche N. A.: The Sibirian See Road. *Geographical Review*, 1925, July p. 367 — 398. — Józwickiewicz E., *Wiadomości Służby Geograficznej*, 1930. IV. p. 364 — 369. — Maliszewski — Olszewicz — Rabosz Sz. i Wittenburg: *Poljarnyja strany*. Leningrad, 1927. — Swiedjenja, *Kratkaja... po Mieteorologii* 1918.

Turczyn Jan Bazyli * około 1820 r. † 19. VI. 1900 w Stanach Zjednoczonych; był generałem w wojsku rosyjskiem w czasie wojny krymskiej; wyemigrował do Stanów Zjednoczonych, gdzie założył osadę polską Radom w Stanie Illinois.

Gazeta Handlowo-Geograficzna (1901) Nr. 6, p. 47 (Nekrologja).

(**Turski** zob. Klejnot-Turski, w Uzupełnieniach.

(**Turysta Ziemianin** zob. Rakowski Jan)

Twardowski Samuel ze Skrzypny * około 1600

w Wielkopolsce † 1660 tamże; dworzanin i poeta; brał udział w legacji Krzysztofa Zbaraskiego do Mustafy w r. 1621-1623, wrażenia z Turcji opisał w pamiętniku p. t.: „Przeważna legacja J. O. Księcia Krzysztofa Zbaraskiego od Najjaśniejszego Zygmunta III do sułtana cesarza tureckiego Mustafy w r. 1621“, Kraków 1639 i inne wydania.

Dębicki Z: Samuel ze Skrzypny Twardowski (Pisarze Polacy zesz. 17) — Korbut I — Panew Bojan. Przemówienie (Od Wisły do Maricy, p. 77) — Plater. —

Tyszkiewicz Benedykt I hr. właściciel Czerwonego Dworu; podróżnik; wybrał się we wrześniu 1875 w (ponowną) podróż na Wschód i zwiedził Indje, Chiny i Japonję, skąd przywiózł do Warszawy poważne zbiory naukowe; w 1876 r. zbudował w Hawrze 320 tonowy yacht żaglowy i uposażywszy go w załogę 37 ludzi, odbył na nim podróż naokoło świata, wreszcie osiadł z rodziną na Maderze, gdzie zbudował pierwszą w owych czasach i jedyną polską przystań morską. Tyszkiewicz był pierwszym, który na apel Filipa Rogozińskiego pośpieszył z sukursem wyprawie Rogozińskiego do Kamerunu, składając na ten cel 1000 rubli i dorzucając do nich dalszych 5000 franków w najkrytyczniejszej dla ekspedycji chwili, t. j. gdy plany Rogozińskiego tuż przed urzeczywistnieniem, zatem przed wyjazdem „Lucji Małgorzaty” z Hawru w grudniu 1882 r. groziły rozbiciem z powodu braku pieniędzy; ponadto otoczył Tyszkiewicz opieką rzeczoną polską wyprawę, gdy w drodze do Kamerunu zawinęła w lutym 1883 na Maderę. Na cześć Tyszkiewicza nazwali Rogoziński i Tomczek odkryte przez siebie jezioro

Słoniowe Balombi-o - Mbu, jeziorem Benedykta. Prócz kolekcjonowania zbiorów zajmował się Tyszkiewicz z zamięłowania fotografią artystyczną i czynił zdjęcia etnograficzne, krajoznawcze i archeologiczne etc; fotografie swe wystawiał w stolicach Europy, jak np.: słynną "Berenice", pierwszy polski fotomontaż w 1897 r.

Berenice, *Tygodnik Ilustrowany* 1897, Nr. 9 p. 196-197.

— K. W.: Podróżnicy polscy (kronika paryska) *Biblioteka Warszawska*, 1876, T. IV, p. 375 — *Wędrowiec* 1875 Nr. 285 z 26. VIII; 1875, p. 238 — Rogoziński: Podróż Lucji Małgorzaty. Patrz także pod: Rogoziński.

Tyszkiewicz Benedykt II hr., odbył w 1924 r. z Alfredem hr. Potockim wycieczkę myśliwską do Chartumu; okazy ornitologiczne zebrane w czasie tej ekspedycji dla muzeum Branickich opisał Sztolcman.

Stolcman J.: Ptaki sudańskie zebrane przez dwie wyprawy polskie Józefa Potockiego oraz Alfreda Potockiego i Benedykta Tyszkiewicza *Prace Zool. P. P. Muzeum Przyrodniczego*, T. III, 1924, Nr. 3/4, p. 155-156.

Tyszkiewicz Michał hr. * 1828 † 1896, ordynat birżański, archeolog i podróżnik; ukończył gimnazjum w Wilnie; wykształceniem domowym Tyszkiewicza kierował Adam Jocher. Tyszkiewicz popierał materialnie założone przez Eustachego Tyszkiewicza muzeum teatralne, popierał badania archeologiczne, sam czynił poszukiwania m. in.: w Anzium, gdzie odnalazł ślad świątyni „Deae Matutae“ wspomnianej przez Liwjusza. W 1861 r. odbył wraz z Dr. Ignacym Zagiellem i A. Wagą podróż naukowo-myśliwską do Afryki i zwiedził, jadąc na statku w górę rzeki i notując dzień za dniem swe przygody, Egipt i Nubję. T. napisał dzien-

nik podróży, którego część pierwszą (druga nie ukazała się) wydał J. K. Wilczyński p. t. „Dziennik podróży po Egipcie i Nubji“, Paryż 1862 r.

Bystrzeń - Gutenberg - Orgelbrand - *Tygodnik Ilustrowany*, 1897, Nr. 49 p. 973.

Ujejski Roman (Szreniawa) ornitolog i podróżnik; w r. 1890 udał się z Marsylji przez port Said i Morze Czerwone, do Australji; zwiedziwszy Adelaidę, zapuścił się do ujścia rzeki Richmond i osiadł na pewien czas na roli. W tym czasie polował i gromadził okazy fauny, zwłaszcza ornitologiczne; w 1891 r. zwiedził Indje Wschodnie, Ceylon, Madras i oceanem Spokojnym przez kanał Sueski wrócił do Europy. O podróżach swych napisał: „Wspomnienia z podróży po Australji“, Lwów 1893 i „Indje Wschodnie. Szkice z podróży w r. 1891“, Lwów 1894 r.

Ateneum 1895 T. I, p. 319 — *Tygodnik Ilustrowany*, 1893, Nr. 205.

Ulanowski Adam dr., podróżnik; był w 1888 r. asystentem prof. Dybowskiego, zwiedził liczne muzea europejskie celem dokładnego obeznania się z fauną zachodnio-afrykańską; w r. 1883-1884 odbył podróż naukową po Kaukazie i Persji; plon tej podróży, zbiory skórek ptaków kaukaskich, zyskały ogólne uznanie specjalistów na kongresie i wystawie ornitologicznej w Wiedniu w 1885 r. i zdobyły dla Ulanowskiego nagrodę złotego medalu; w 1889 r. stanął na czele wyprawy zainicjowanej przez niemieckie muzeum zoologiczne.

R.: Nowa wyprawa, *Wędrowiec* 1889 Nr. 6.

Ungar Józef, dr.; był adwokatem we Lwowie; pionier ruchu kolonizacyjnego, jeden z inicjatorów i najczynniejszych członków Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego i pokrewnych organizacyj oraz wydawca pism, poświęconym sprawom emigracji i kolonizacji; wydawał we Lwowie *Przegląd Wszechpolski*, *Przegląd Emigracyjny*, *Gazetę Handlowo-Geograficzną* i tp.; wygłosił na III Zjeździe prawników w Poznaniu w 1893 r. pionierski referat pt. „Łączność ekonomiczna z wychodźstwem“, Lwów 1893 i ogłosił szereg artykułów oraz broszur na temat emigracji, osadnictwa i kolonizacji jak: „Dwa głosy w sprawie emigracyjno-kolonjalnej“, *Przegląd Emigracyjny* 1894, Nr. 15, „Idea kolonizacyjna wśród emigracji polskiej“, *tamże*, 1894, Nr. 13, „Kolonizacja drugiego stopnia“, 1893, Nr. 9, „Kolonizacja na zasadzie spółdzielczości“, 1892, Nr. 8, „Polska Syberja i Ameryka“, 1893, Nr. 5 „Polskie Towarzystwo Handlowo-Geograficzne“, 1894, Nr. 2, „Większa Polska“, 1894, Nr. 1, „Walka o idee“, *Przegląd Wszechpolski*, 1895, Nr. 2.

Zieliński Bibl. Migr. — *Tygodnik Ilustrowany* 1899, Nr. 41, p. 802.

Uri Simeonson, rodem z Białej; w młodym wieku, w 1547 r., udał się do Palestyny, gdzie pozostał do 1574, w którym to roku wrócił do Polski. Opis swej podróży po Azji, a szczególnie po Palestynie, przygotowany w 1564 r. w czasie pobytu a Safed, wydał po hebrajsku p.t.: „Ichius ha-aabot (groby patrjarchów)“ w Wenecji 1575; dzieło to wydał w przekładzie łacińskim J. H. Hattinger p.t.: „Cippi Hebraici: Sive

Hebreorum monumenta itd.", Heidelberg 1659 i 1622; tłumaczenie francuskie ogłosił Carmoly w zbiorze: „Itinéraires de la Terre Sainte“, w Brukseli 1847.

Bersohn: Polscy podróżnicy do Ziemi Świętej i ich dzieła, *Biblioteka Warszawska*, 1868, T. IV.

Urstein Maurycy dr. * 21 II. 1873 r. w Warszawie. Do gimnazjum uczęszczał w Warszawie i Gdańsku, uniwersytet ukończył w Berlinie i Kazaniu. W czasie wojny rosyjsko-japońskiej kierował szpitalami cholerycznymi w Azji środkowej. Zwiedził w ciągu 1½ lat Bucharę, cały Turkiestan i kraj Zabajkalski, który opisał z punktu widzenia etnograficznego i lekarskiego w rozmaitych czasopismach; przeprowadził też, jako pierwszy, porównawcze badania psychologiczne wśród Tekinców, Sartów, Kirgizów i innych. W r. 1921 i 1923 jeździł z ramienia Urzędu Emigracyjnego do Stanów Zjednoczonych, zwiedził i opisał szczegółowo wszystkie porty, w których się nasi emigranci zatrzymywali, przesłał Urzędowi szczegółowe komunikaty o Ellis Island, o hotelach emigracyjnych i o wszystkich linjach okrętowych i statkach, uwzględniając specjalnie pomieszczenia, warunki oraz urządzenia dla pasażerów III klasy. W r. 1926-1927 zwiedził kraje skandynawskie, lata 1928-1930 spędził z ramienia Urzędu Emigracyjnego, a także w celach propagandy naukowej w Ameryce Południowej, badając szczególnie warunki sanitarno-higieniczne tych krajów. U. Ogłosił po hiszpańsku, portugalsku, niemiecku i polsku szereg artykułów dotyczących Brazylii, Argentyny i Chile jak: „Wrażenia z podróży po

Brazylii i Argentynie“ „O trędowatych“ które ukazały się w „Kurjerze Warszawskim“

Ankieta

(Wrteł-Wierczyński zob. Wierczyński.)

Wachtel Karol dr., dziennikarz; redagował w Stanach Zjednoczonych pisma polskie *Promień*, *Naród Polski*, *Dziennik Chicagoski*, zainicjował i redagował *Free Poland*; napisał „Dzieje Zjednoczenia Rzymsko-Katolickiego w Ameryce“

Gazeta Kościelna, 1914, Nr. 9 (rec) — Osada: Prasa i publicystyka polska w Ameryce, Pittsburg 1930.

Waga Antoni * 8. V. 1799 w Grabowie w Łomżyńskim † 23. XI. 1890 w Warszawie; entomolog i podróżnik; uczył się w szkole pijarów, potem studjował nauki przyrodnicze na uniwersytecie berlińskim, od 1823 był nauczycielem gimnazjalnym w Warszawie, dzieląc czas między obowiązki pedagogiczne a wycieczki oraz badania naukowe. W roku 1863 odbył z Aleksandrem hr. Branickim podróż do Egiptu i Nubji, zebrał znaczne zbiory ptaków, gadów i owadów dla gabinetu zoologicznego w Warszawie; w czasie pobytu w Kairze zetknął się z Nordenskjöldem; w 1864 odbył z Konstantym i Aleksandrem Branickimi nową podróż naukową do Europy południowo-zachodniej i Algieru. Z podróży swej do Egiptu napisał „Pobyt w Kairze“ *Tygodnik Ilustrowany* 1865, Nr. 286 p. 100 — 102, Nr. 287 p. 110 — 112. Waga znalazł wiele nowych gatunków owadów i wijów i opisywał je w specjalnych pismach entomologicznych francuskich oraz ogłaszał rozprawy przyrodnicze szczególnie z dziedziny entomologii w pismach krajowych.

bf.: Antoni Waga *Wędrowiec* 1890, Nr. 48, p. 304 — 305.
— Bystron — Chłapowski Ant.: Antoni Waga, *Roczniki Tow. Prz. Nauk.* Poznań XVIII, p. 474. — F. S.: Benedykt Dybowski, *Wędrowiec*, 1884, 8. — Gutenberg — Korbut II — Orgelbrand — Stronczyński Kaz.: *Zbiory, Wszechświat*, 1891, Nr. 40, p. 625 — 628. — Ślósarski A.: Antoni Waga, *Wszechświat* 1890, Nr. 48 p. 752 — 754. — Taczanowski Wł.: Wspomnienia z podróży odbytej do Algierji w zimie 1866 r. *Tygodnik Ilustrowany*, 1869, Nr. 86 p. 101. — Tenże: Okazy z gabinetu zoologicznego w Warszawie, *Tyg. Ilustrowany* 1869, Nr. 76. — Tyszkiewicz M.: Dziennik podróży po Egipcie i Nubji. Paryż 1862. — Wrześniowski A.: Władysław Taczanowski, *Wszechświat* 1883, Nr. 22, p. 337 — 339. — Zieliński Bibl. Migracyjna. — *Biblioteka Warszawska*, Antoni Stanisław Florjan Waga, 1890, T. IV. p. 483 — 486. — *Tygodnik Ilustrowany*, Sp. Antoni Waga, 1890, Nr. 48 p. 346.

Wagner Władysław, harcerz, podróżnik; wyruszył wraz z drugim skautem, Korniowskim, na zbudowanym przez siebie yachcie „Zjawa“, długości 9 m., szerokości 2,25 m, głębokości 0,90 m, 8 lipca 1932 z Gdyni w podróż naokoło świata; młodzi żeglarze przecięli Bałtyk, morze Północne, w maju 1933 dotarli do Casablanki, gdzie spotkali się z Allain Gerbault'em; z Afryki środkowej ruszyli na zachód i dotarli do Brazylii.

Gdy poszli za zewem morza. Dwu Polaków w yachcie dookoła Europy, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932, Nr. 326. — Za przykładem samotnego żeglarza Allaina Gerbaulta. Dwu skautów polskich w żaglówce na morzach świata, *tamże* 1933, Nr. 46: — Z Casablanki do Dakaru na małym yachcie. Dalsza odyseja morska dwóch skautów polskich. *Tamże* 1933 Nr. 144.

Wakulski Ksawery inż., należał do grupy inży-

niarów Polaków, którzy w 7 dziesiątku lat XIX w wykłádali na politechnice w Limie i przeprowadzali rózne budowy w Peruwji.

Kluger Wł: *Czas* 1877, Nr. 256. — Tenże: Listy z Peruwji, Kraków 1877 r. — Zob. także Kluger, Malinowski, Folkierski.

Walentynowicz Marjan inż., * 20. VIII. 1896 r. w Petersburgu; malarz i podróżnik; studjował architekturę na Politechnice Warszawskiej. W latach 1921-1928 zwiedzał Europę, w 1924 r. przebywał 3 miesiące w Konstantynopolu i zwiedzał wybrzeże Marmara. W 1925 r. odbył podróż po Tunisie, w 1927 r. po Marokku, w 1929 po Algierze, docierając do Tougourtu i robiąc wycieczki w góry Aurus; w 1930 r. podróżował po Egipcie i zwiedził Esnę Edfu, Com-mombo, Luxor, Assuan, Schellę i tp., dalej Palestynę i Syryję, czyniąc wycieczki w góry Libanu na północ od Beyrutu i Damaszk, w 1931 r. zwiedzał powtórnie Marokko. W czasie podróży badał architekturę oraz folklor i wykonał około 200 szkiców akwareli i gwasz; wrażenia swoje i nowele na tematy zaczerpnięte z podróży ogłasza w prasie m. in.: „El Kantara“, *Naokoło Świata*, 1930, Nr. 69, „Kairouan“, *tamże*, 1925, Nr. 20. „Charmat, czyli człowiek ordynarny“, *tamże*, 1928, Nr. 50. Walentynowicz wygłasza odczyty o Egipcie w Państwowej Szkole Budowlanej, Żeńskiej Szkole Architektury itd.; opracowuje „Wrażenia z Egiptu“.

Ankieta.

Waligórski generał; wraz z Leonem Markiewi-

wiczem, kpt. Fr. Leonardem i Fr. Bogusławskim utworzył w Ameryce środkowej komitet kolonizacji polskiej w środkowej Ameryce, głównie w Costa Rica i wydał 24 lutego 1864 odpowiednią odezwę.

Chotomski Prawdzic: Uwagi nad broszurą "Kazimierza Kazimierzewicza (Szulca) Lipsk 1868 — Głuchowski: O Nową Polskę, *Morze Pionier Kolonjalny* 1923, № 4 — Kolonizacja, Polska... zamorska Lwów, 1899 — Idea kolonizacyjna wśród emigracji zamorskiej, *Przegląd Emigracyjny* 1894 № 13 — Szulc (Kazimierz Kazimierzewicz) Czy kolonie polskie zakładać potrzeba i godzi się? Lipsk 1869 — Zieliński St: Pierwszy projekt kolonizacji emigrantów polskich *Morze-Pionier Kolonjalny*, 1932, № 6

Wąlkowski Ignacy, był przez kilkanaście lat na początku XX stulecia głównym przedstawicielem firmy Solinger w Sta Catharina, gdzie miał sposobność poznania warunków gleby i klimatu, zakupując rok rocznie w wielkiej kolonii Blumenau od Włochów, Niemców, Polaków i Łotyszów tytoń, wyrosły z nasion, rozdawanych przez rzeczoną firmę. Wąlkowski napisał w 1910 r. broszurę o plantacji tytoniu w Paranie, oraz pisywał korespondencje do *Polskiego Przeglądu Emigracyjnego* w 1898 r.

Kłobukowski: Listy z Parany, *Polski Przegląd Emigracyjny* w 1910, № 14, p. 8 — Zieliński Bibl. Migr.

Walter, geolog; odbył w 1885 wraz z Syroczyńskim wycieczkę na Kaukaz w celu bliższego zaznajomienia się z tamtejszym przemysłem naftowym.

Tygodnik Ilustrowany 1884, № 103, p. 399, III szp.

Wałęcki Antoni * 1815 w Łukowie † 2. I. 1897, przyrodnik; studjował nauki przyrodnicze w Aka-

w Akademji Medyko — Chirurgicznej w Wilnie; zesłany za sprawę Konarskiego do robót w Daurji oddał się tam z zamiłowaniem zoologii i botanice, badając przez dziewiętnaście lat florę a szczególnie faunę Azji. Owocem tych prac były artykuły w prasie krajowej jak: „Antylopy Azji środkowej”, *Biblioteka Warszawska*, 1859, T. II, „Wiadomości o rozprzestrzenieniu i wędrówkach tygrysa na północ”, *tamże*, które to opisy wyjaśniły badaczom przyrody wiele ciekawych okoliczności i zjednały W-mu uznanie w świecie przyrodników. Wróciwszy do Warszawy w 1857 r., został w 1860 r. pomocnikiem dyrektora gabinetów naukowych a w 1862 kustoszem gabinetu mineralogicznego przy Szkole Głównej potem przy Uniwersytecie Warszawskim, pozostając na tem stanowisku do 1893 r. W. położył wielkie zasługi w badaniach fauny krajowej, zwłaszcza gadów, płazów i ryb; wyniki swych badań ogłaszał w *Pamiętniku Fizjograficznym*.

Janik — Gutenberg — Orgelbrand — Słóarski, *Wszechświat*, 1897, Nr. 4, p. 47—53 — Zaleski Hen.: *Tygodnik Ilustrowany* 1897 Nr. 5, p. 95—96.

(Wanda zob. Suchodolska)

Wandmayer Aleksander (Grau-Wandmayer) *21 IV. 1873 w Rohatynie, publicysta; studjował we Wiedniu, w Berlinie, Pittsburgu, City College i Columbia w New Yorku; od 1900—1904 był urzędnikiem pocztowym we Lwowie; od 1905—1919 w służbie dyplomatycznej i konsularnej austro-węgierskiej w Warszawie, Montrealu (w Kanadzie), w New—Jorku, Buffalo i Pittsburgu, w 1913 kierownikiem konsulatu w Buffalo, w 1914—1917 delegatem rządu austro-węgiers-

kiego na Ellis — Island. Podróżował w 1893—1900 po Europie, w 1909-30 po Stanach Zjednoczonych, w 1905—1908 po Kanadzie, w 1927 w Meksyku, w 1927 Wenezueli. Wandmayer opublikował staraniem Tow. Biały Orzeł: „Emigracja a konsulatory”, New York 1912 oraz ogłaszał artykuły o Polsce w *The New — York Graphic*, *The Cunarder*, *Staatszeitung*, *El Grafico Nuovo Diaro* (Wenezuela) i t. d. W 1927—1930 wydawał i redagował w Paryżu „*Paris-New - York*“, od 1931, przebywając w kraju, publikuje powieść na tle emigracji w Ameryce p. t. „Przeziemba i Bella gambe“, *Kurjer Lwowski*, 1933, i oddzielnie Lwów 1934; w przygotowaniu ma powieść z życia amerykańskiego: „Pod ciężarem złota” i pracę ekonomiczno-handlową: „Możliwości handlowe na kontynencja amerykańskim”.

Ankieta-Hausner Artur.: Emigracja polska w Ameryce, Kraków 1916 r. (na str. 60)

Warchałowski Józef, * 1877 w Kazaniu † VI 1918; działacz emigracyjny, brat Kazimierza; w 1901 ukończył instytut inżynierów cywilnych w Petersburgu W. wyemigrował w 1906 z rodziną do Parany, gdzie pracował jako inżynier przy budowie kolei San Francisco, z wychodztwa pisywał do pism krajowych m. in.: „Nowa kolonizacja Brazylii” *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1907, Nr. 1, „Nowy naród polski”, *tamże* 1908 Nr. 2, „Zadania Polaków w życiu politycznem Parany”, *tamże* 1908 Nr. 1 W 1908 wrócił W. do kraju, w 1914 wstąpił do Legjonów Piłsudskiego i poległ jako dowódca bataljonu 7 p. Legjonów pod Denysowem.

Ankieta (Inf. p. K. Warchałowskiego) — Wierzbicki W.
(list do autora M. Słow.).

Warchałowski Kazimierz, * 1872 w Woroneżu, jako syn zesłanki, uczestniczki powstania 63 r.; pod-
różnik, działacz emigracyjny i pionier kolonjalny; czło-
nek Nauk. Instytutu Emigracyjnego i Związku Pionie-
rów Kolonjalnych; studjował na uniwersytecie w Pe-
tersburgu 1889-1894; biorąc udział w walce z głodem
w południowej Rosji, zetknął się z zagadnieniem emi-
gracji, któremu się odtąd poświęcił i udał się w r. 1901
do Brazylii. Po powrocie z B. wydał z Romanem
Dmowskim odezwę w sprawie założenia banku w Pa-
ranie w celach handlowych i parcelacyjnych; wygła-
szał odczyty i opublikował szereg artykułów w sprawie
osadnictwa w Paranie, dokąd wybrał się ponownie w r.
1903. W tymże roku wybudował w Kurytybie pawilon
polski na wystawie światowej; w 1904 r. założył pismo
Polak w Brazylii, które wydawał i redagował do
1919 r.; w 1905 r. zorganizował szkolnictwo polskie
w Paranie, tworząc Tow. Szkoły Ludowej; w 1906
założył księgarnię polską, poczem stworzył kilkadziesiąt
małych bibliotek ludowych. Pozostając w stałym kon-
tacie z władzami brazylijskimi, interwenjował stale
na rzecz wychodźstwa w sprawach kolonjalnych, admi-
nistracyjnych i sądowych. W czasie pobytu w Brazylii
odbył W. szereg podróży eksploracyjnych w głąb Pa-
nary i S-ta Cathariny, jak również ku oceanowi przez
Serra de Mar, objechał większość kolonij polskich
w Paranie, Sta Catharinie, Rio Grande do Sul i San
Paulo, zwiedzając ponadto stale kolonie parańskie. W.

założył w Paranie kilka przedsiębiorstw przemysłowych jak tartak, fabrykę nawozów sztucznych, drukarnię, dalej skład maszyn i narzędzi rolniczych i t. d. Podczas wojny popierał, jako prezes Polskiego Komitetu Centralnego sprawę tworzenia armji polskiej we Francji, porozumiewał się z władzami brazylijskimi w sprawie uznania niepodległości Polski i został uznany przez rząd brazylijski jako oficjalny przedstawiciel interesów polskich przy rządzie brazylijskim, w którym to charakterze pozostawał do 1919 r. W 1919 wrócił do kraju i w 1920 wysłany został przez rząd Rzplitej w misji do Ameryki południowej. Pod koniec 1920 wrócił do Polski i w 1921 zorganizował towarzystwo akcyjne robót kolejowych i budowlanych „Tor“, jak również Sosnowieckich Zakładów Graficznych, których został prezesem; w 1923 objął stanowisko naczelnika Wydziału Wychodźstwa Zamorskiego w Urzędzie Emigracyjnym; w 1924 brał udział w międzynarodowej konferencji emigracyjnej w Rzymie w charakterze eksperta. W 1925 r. wysłany został w charakterze delegata rządu do Ameryki południowej dla zaznajomienia się z warunkami osadniczymi w różnych krajach Am. Poł. Zwiedził wówczas ponownie San Paulo i Paragę, Argentynę, Chile, Peruwę i Ekwador. W San Paulo otrzymał oficjalną korzystną propozycję emigracyjną na przewóz 50 000 emigrantów polskich w ciągu roku do San Paulo na koszt rządu brazylijskiego. Z Peru przywiózł oficjalną ofertę na przewóz na koszt rządu peruwjańskiego naszych osadników do Peru, jak również zobowiązanie udzielenia im bezpłatnie 10 ha. ziemi.

W czasie swej podróży po Amer. Południowej badał warunki osadnictwa w południowym Chile, warunki pracy na kopalniach wysokogórskich w Peruwji, na kopalniach nafty na побереżu oceanu Spokojnego w Peruwji i Ekwadorze. W 1926 r. W. wziął udział w zorganizowaniu Syndykatu Kolonizacyjnego, a w 1927 udał się na własną rękę do Peruwji, gdzie uzyskał koncesje terenowe na 500 000 ha, wskutek czego rząd Rzpltej i Bank Gospodarstwa Krajowego wysłały w 1928 ekspedycję badawczą (zob. Lepecki, Zarychta), w której wziął udział także Warchałowski. Po powrocie z ekspedycji opracował wspólnie z władzami Banku G. K. plan eksploatacji terenów koncesyjnych, na które Bank wziął opcję; po wstrzymaniu kredytów przyznanych i rozchwianiu się interesu w 1929 zorganizował spółdzielnię p. f. „Kolonja Polska“, której został dyrektorem i w tym charakterze wyjechał w 1930 do Peruwji w celu założenia pierwszej kolonii polskiej w Montanji peruwiańskiej; w 1931 powrócił do kraju. Wygłasza odczyty i pisuje artykuły jak: „Za oceanem. O naszym ruchu emigracyjnym” *Gazeta Polska* 1906 r. Nr. 265 „Czy emigrować za Ocean”e, *Epoka* 1927 Nr. 346 „Flota Polska a emigracja” *Morze* 1926 Nr. 6. „Gospodarstwo na kolonjach polskich w Brazylii”, *Polski Przegląd Emigracyjny* 1908, Nr. 14. „Kanada czy Parana” tamże 1908 Nr. 6, „Kolonja Polska w Peru” *Robotnik* 1932 Nr. 267, „Na szlakach myśli emigracyjnej”, tamże 1932 Nr. 275, 277, 278, „Od oceanu Spokojnego do dorzecza Amazonki” *Naokoło Świata* 1926, Nr. 23, „W gościnie u kolonisty polskiego w Bra-

zylji". *Wychodźca* 1929 Nr. 49. „Chile“, *Tygodnik Ilustrowany*, 1926, Nr. 3^a, „Z tajemnic Peruwji” *tamże*, 1927 Nr. 5, „Wzdłuż wybrzeży Pacyfiku”, *tamże*, 1926, Nr. 10. Oddzielnie wydał szereg kalendarzy dla wychodźców, elementarzy i książki do czytania przystosowane do warunków brazylijskich, nowele z przeżyć na wychodźstwie i o charakterze podróżniczym, jak: „Do Parany, z przewodnikiem dla wychodźców i słownikiem polsko - portugalskim” Kraków 1903 i 1906, wspomnienia z Brazylii p. t. „Picada”, „Peru. Warunki gospodarcze Montanji peruwjańskiej”, Warszawa 1930. W 1906 r. ogłosił w *Sterze* Nr. 17 i 18 artykuł p. t. „Polityka emigracyjna”, będący pierwszą próbą definicji polskiej polityki emigracyjnej i kolonjalnej.

Ankieta — A. W. L.: Do Parany, *Nowa Reforma*, 1903 Nr. 172 — Bank Gospodarstwa Krajowego nabył 500 tys hektarów w Peru, *Głos Prawdy* 1929, Nr. 5 — Emigracji, wobec zapowiedzianej. brazylijskiej, *Tygodnik Ilustrowany* 1933 Nr. 11 — Głuchowski: Wśród pionierów polskich — Film, Polski... kolonialny. *Robotnik* 1932, Nr. 299 — 292 — Kartki z podróży, *Słowo Polskie* 1908 Nr. 50 — Kalendarz naszej emigracji, *Słowo*, Warszawa 1902 Nr. 156 — 159 — Korespondencja, Kurytyba, *Kurier Warszawski* 1904, 8. II. — Listy z Parany, *Gazeta Polska* 1905, Nr. 122 — L. P.: Projekt banku polskiego *Gazeta Polska* 1902 Nr. 184 — Parana świat 1908, Nr. 10. — Do Parany, *Kurier Warszawski* 1903 Nr. 313 — Sierociński Józef: Armia polska we Francji 1929. str. 175 — 184 — Warchałowski, Co tam robi Pan... i co to znaczy, *Głos Prawdy* 1929 Nr. 35.

Warszewicz Józef * 1812 na Litwie † 31. XII. 1866 botanik i podróżnik; poświęciwszy się ogrodnictwu pracował w Ogrodzie Botanicznym w Wilnie; wziął

udział w powstaniu listopadowem i jako oficer w. p. wyemigrował zagranicę; pracował w ogrodzie botanicznym w Berlinie, w 1853 r., po powrocie do kraju, został inspektorem Ogrodu Botanicznego w Krakowie. W czasie pobytu w Berlinie wysłany został przez niemieckie tow. ogrodnicze do Ameryki Środkowej, gdzie przebywał od 1844- 1850 r., zwiedzając Meksyk, Gwatemalę, Yukatan, Honduras, Boliwię i Peruwję w celu zebrania nasion, przyczem odkrył wiele nieznanых i rzadkich gatunków; w 1850 udał się z ramienia angielskiego towarzystwa ogrodniczego do Ameryki Południowej; zwiedził Brazylię i kraje sąsiednie. Warszewicz zebrał mnóstwo roślin, a szczególnie przyczynił się do odkrycia wielu nieznanых gatunków egzotycznych storczyków. Z górą 30 roślin ma nazwę gatunkową oraz dwa rodzaje od nazwiska Warszewicza: *Warszewiczella*, *Warszewicia*.

Ankieta (Inf. prof. Hryniewieckiego). — Berdau F. *Tygodnik Ilustrowany*, 1861, III, p. 209. — Gadowski A.: Posłcy odkrywcy i podróżnicy (Kalendarz Ilustr. Kurjera Cudz. na r. 1929). — Gutenberg — Jenike, *Tygodnik Ilustrowany* Ser. 2. XI. 1873 p. 136. — Kasprzyk Wład.: J. Warszewicz, *Poradnik Ogrodniczy* 1913. — Listy, Kilka . . . (z Gwatemali i Boliwji), *Ogrodnictwo*, 1927, zesz. 1, p. 26-30. — Maliszewski-Olzewicz. — Napis na pomniku J. Warszewicza. *Ogrodnictwo* 1927, zesz. 1, p. 25. — Orgelbrand — Pomnik Józefa Warszewickiego w Ogrodzie Botanicznym w Krakowie, *Tygodnik Ilustrowany*, 1873, Nr. 272 p. 136. — Rostafiński J.: Ignacy Rafał Czerwiakowski, *Wszeschwlat* 1882 Nr., 4, p. 52 — Regel Ed. Dr.: J. v. Warszewicz, *Gartenflora* 1867, p. 95 — Rouppert Kaz.: Nieznany portret J. Warszewicza, *Ogrodnictwo* 1927

zesz. 1, p. 1-2. — S. Z. Warszewiczella Rchb. f, *tamże* p. 12-13. — Szafer W.: Warszewiczia pulcherrima Kl. *tamże*, p. 10-12 — (Warszewicz Józef), *tamże*, p. 3-9. — Ziobrowski Stef.: Pisownia nazwiska J. Warszewicza *tamże* p. 9. — Tenże: Rośliny nazwiskiem J. Warszewicza oznaczone, *tamże*, p. 14-25.

Wasilewski Jan ks., * w 1885.; krajoznawca, podróżnik; rektor Wyższego Seminarjum Duchownego w Pińsku; po ukończeniu w 1909 r. akademji duchownej w Petersburgu był profesorem miejscowego seminarjum duchownego, dyrektorem progimnazjum i prefektem Gimnazjum św. Katarzyny w Petersburgu; organizował i urządzał liczne wycieczki krajoznawcze z uczniami i nauczycielami po północnych krańcach b. Rzeczypospolitej; w 1916 r. zorganizował dwumiesięczną ekspedycję przyrodniczo-etnograficzną na Ural, której zadaniem było zaznajomienie się z obyczajami miejscowych Rosjan, Baszkirów, Tatarów, tudzież fauną, florą i minerałami; ekspedycja, w której wzięło udział 56 osób, zbadała środkowy Ural: góry Tałowskie, Ilmeńskie, Taganaj, Szajtan, Icył, Jurmę i złotonośną rzekę Ujas i przywozła okazałą kolekcję szlachetnych minerałów oraz okazy fauny i flory; wyprawa ks. Wasilewskiego wykryła m. in. żmiję czarną, Vipera prester, której dotychczas żaden z badaczyw Uralu nie spotkał. W r. 1917 podjął ks. Wasilewski ekspedycję na Altaj w towarzystwie Jana Czarkowskiego, Stanisława Hejmowskiego, Eugenjusza i Zygmunta Krosnowskich i Jędrzeja Prosińskiego; ekspedycja wyruszywszy z Petersburga przez Wołgę, Czelabiński Tomsk dotarła do Omska, skąd statkami popłynęła po rze-

kach Tom i Ob w Altaj środkowy między 51° 53 szer. półn. a pod 83° i 86° dł. wsch., badała życie zrusyfikowanych Tatarów oraz dzikich Kałmyków i Telenigitów; ks. Wasilewski szczególnie zainteresował się tzw. „Polakami”, którzy są staroobrzędowcami, mówiącymi po rosyjsku potomkami zesłańców polskich z czasów Katarzyny II i staroobrzędowców, przeważnie ze Smoleńszczyzny i Wileńszczyzny. Zebrany przez obie ekspedycje i przygotowany do druku materiał naukowy zabrali bolszewicy przy aresztowaniu ks. Wasilewskiego. Wspomnienia swoje spisał ks. Wasilewski w książce pt. „W szponach antychrysta”, Kraków. 1924 r.

Ankieta — Krosnowski Eugenjusz: Podróżniący polscy na Altaju, *Naokoło Świata*, 1928 r., Nr. 53, p. 77-94. —

Wasilewski Wacław, myśliwy i podróżnik, odbył w 1880-1882 podróż myśliwską po kraju usuryjskim, polował w Sichota Alin w okolicach Kamienia-Rymałowa, urządził wycieczkę myśliwską nad jezioro Chanka. Opisy swoich przygód i spostrzeżenia etnograficzne, florystyczne i faunistyczne podał w książce pt.: „Z krańców Sybiru. Zapiski myśliwego i turysty”, Warszawa, 1886.

Janik — Zieliński Bibl. Migr.

Wąsowicz Józef dr.; * 19. III 1900 w Limanowej; docent antropogeografii na Uniwersytecie Jana Kazimierza, współpracownik Instytutu Kartograficznego im. E. Romera, pisuje corocznie przeglądy eksplozacji geograficznych w *Czasopiśmie Geograficznym* od 1926 roku; publikuje: „Nazwy geograficzne pochodzenia polskiego na kuli ziemskiej”, w *Polskim Przeglądzie*

dzie Kartograficznym 1929, 1930 i 1931, oraz liczne artykuły i notatki naukowe w pismach fachowych.

Ankieta.

Weigner Stanisław, zoolog; w 1918 r. jako oficer topograficzny armji austryjackiej, zbierał okazy w Albanji i na obszarach przyległych; po 1921 r. badał Amerykę Południową.

Poliński Wł.: Przyczynki do systematyki i zoografji mięczaków, *Prace Zool. Państw. Muzeum Zool.*, T. III, 1924 zesz. 3/4, p. 127-150.

Wereszczyński Piotr Aleksander (Korczak)* 1806 r. w Inflantach Polskich † 1897 r.; pionier idei kolonialnej; od 1825 r. do 1830 r. przebywał zagranicą poczem osiadł na stałe w Petersburgu. Interesując się sprawą emigracji polskiej po upadku powstania styczniowego, powziął, pod wpływem wiadomości o niezajętych przez żadne państwo niektórych wyspach Oceanji, myśl założenia na wyspie Nowej Gwinei Nowej Polski Niepodległej czyli niezależnej państwowo kolonji polskiej. Myśl tę propagował aż do końca życia. Projekty swe przedstawił ks. Władysławowi Czartoryskiemu, Karolowi Libeltowi, Henrykowi Bukowskiemu, majorowi Karolowi Forsterowi, Polakom w Ameryce jak Henrykowi Kałusowskiemu i Juljanowi Horainowi, zesłańcom sybirskim, jak Bronisławowi Szwarcemu w Tomsku i był w stałej korespondencji w tej sprawie z wielu innymi wybitnymi Polakami. Wereszczyński wydał kilka odezw i broszur w tej sprawie, jak: „Odezwa od Polaków i Polek“, Paryż 1874 r., „List otwarty względem założenia osady polskiej niezależnej w Oceanji“ Kraków 1875 r., ogłosił odpowiedź na

swój projekt J. B. Rogoyskiego p. t. „Mała Polska w Oceanji”, Kraków 1875, wreszcie zapisał w testamencie Akademji Umiejętności 10.000 rubli i bibliotekę wartości blisko 40.000 franków, które polecił zachować jako depozyt do czasu, kiedy projekt kolonji polskiej zacznie się realizować.

Z dziejów polskiej idei kolonizacyjnej, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1897, p. 164-166, Głuchowski: O Nową Polskę, *Morze-Pionier Kolonjalny* 1928, Nr. 4, p. 25. — Idea kolonjalna *Przegląd Emigracyjny*, 1894, Nr. 3 — Grochowski K.: Indje Wschodnie (Polacy na Dalekim Wschodzie, Harbin 1928 r. str. 156) — W B.: Zapis na cele polskiej kolonizacji, *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1901, Nr. 4, p. 25-26. — Polska kolonizacja zamorska, Lwów, 1899 r. — Wereszczyński Korespondencja. Archiwum Polskiej Akademji Umiejętności. Rękopis Nr. 1675 — Zapis Korczaka Branickiego, *Przegląd Emigracyjny* 1894, Nr. 17 — Zieliński Bibl. Migr. — Tenże.: Nowa Polska Niepodległa w Nowej Gwinei, Projekt Piotra Alaksandra Wereszczyńskiego z 1871 r. *Morze, Pionier Kolonjalny* 1933 — *Gazeta Handlowo-Geograficzna* 1901, Nr. 4.

Weryho Artemjusz † około 1855 na Syberji; zesłany na Sybir, pozostawił „Pamiętniki” z lat 1865-1866, w rękopisie.

Dubiecki M.: E. Różycki str. 85.

Wesołowski, prof., archeolog; w 1885 wysłany był do Samarkandy w celu badań archeologicznych i zebrał tam bogate zbiory, które przywiózł do Warszawy.

Tygodnik Ilustrowany 1885, Nr. 152, p. 351 i szp. 1.

Węgierski Kajetan Tomasz * 1755 w Węgrach na Podlasiu † 11. IV. 1787 w Marsylji; poeta i podróżnik; obdarzony dowcipem, lubiany był przez Sta-

niśława Augusta, na którego dworze przebywał; w 1779 opuścił Warszawę, zwiedził Włochy i Francję, skąd popłynął 1783 r. do Ameryki Północnej, gdzie poznał Washingtona i Jeffersona, zwiedził Stany Zjednoczone, Kanadę, Martynikę i San Domingo. Zimą 1783 r. powrócił do Paryża, potem przebywał w 1784-1785 w Anglii, w 1785-1786 w Szwajcarji, w Awignonie, w Londynie; zmarł w Marsylji. Węgierski obok utworów wydanych p. t. „Pisma wierszem i prozą” Lwów 1882 pozostawił ogłoszone w przekładzie polskim przez Kossowskiego w *Przewodniku Naukowym i Liter.* 1908 „Lettres écrites en forme de journal à une amie à Paris pendant le voyage à la Martinique en 1783” rękop. Bibl. Jagiellońskiej i Bibl. Szczorsowskiej „Voyage dans l'Amérique septentrionale”, oraz listy do różnych wybitnych osób jak Washingtona, Dickinsona, ks. Walji (Jerzego IV) ect., „Voyage en Italie 1780“

Baliński K.: Pamiętnik o Janie Śniadeckim. T. I, str. 123 — 124. — Batowski Z.: Węgierskiego wiersze drobne w stosunku do Woltera, *Czasopismo Akademickie*, Lwów 1897. — Bem.: Studja i szkice. Warszawa, 1904. — Tenże: Smielsze błyski humoru satyrycznego w literaturze staropolskiej („Ognisko” — ku czci Jeża 1882) — Chłędowski: Paszkwil polski. *Przewod. Nauk. i Liter.* 1879. — Chmielowski: Historia liter. pol. — Chrzanowski J.: Hist. liter. pol. — Tenże: Z dziejów satyry polskiej XVIII w. Warszawa 1909. — Estreicher K.: T. K. Węgierski. *Kłosa i Kwiaty*. Lwów 1869 (z bibliografią). — Gloger Z.: Nieznany portret K. W. *Tygodnik Ilustrowany* 1902, Nr. 44. — Gmuliński W.: Ekslibrys polskie, *tamże* 1902, Nr. 19. — Tenże: Zapoznany. *Prawda*, 1887.

— Gutenberg — Komeza: T. K. Węgierskiego „Organy”. *Sprawozd. W. Szk. Realnej* w Jarosławiu za r. 1909 — Korbut: *Literatura polska* II — Korotyński: T. K. Węgierski. *Tygodnik Powszechny* 1887. — Kosowski St.: *Z życia K. Węgierskiego. Pamiętniki i listy. Przew. Nauk. i Liter.* 1908. — Kraszewski J. I.: Ignacy Krasicki — Mościcki H.: *Wspomnienia K. Węgierskiego z pobytu w Ameryce w r. 1783. Kurjer Warszawski* 1926, Nr. 181. — Odyniec A. E.: K. Węgierski, 1837. — Orgelbrand — Pilat: *Historja literatury polskiej*, T. IV, cz. I. — Plater — Przyborski W.: K. Węgierski, studjum literackie, *Tygodnik Wielkopolski* 1870. — Tenże: K. Węgierski (Niewieście i dąbły poetów polskich 1881) — Radwani T. K. Węgierski, *Wędrowiec*, 1884, Nr. 51 p. 609-610. — Siemieński L.: *Dzieła*, T. III — Tenże: *Podróże i pamiętniki T. K. Węg.* *Biblioteka Warszawska* 1850, T. IV, p. 474-493. — Tenże: *Portrety literackie* — Tenże: *Wieczornice*. Wilno 1854. — Smolarski: *Studja nad Wolterem*. — Smolenski: *Przewrót myślowy w Polsce XVIII w.* — Szvjkowski: T. K. Węgierskiego „Organy”, *Przewodnik Nauk. i Liter.*, 1907 — Tarnowski St.: *Historja liter. pol.* T. IV, cz. I. — Verany Felix: (Akt zejścia K. Węg.). *Le Soleil du Midi*, 1898. — Wojciechowski: *Wiek oświecony* — Wójcicki: T. K. Węgierski (*Życiorysy znakomitych ludzi*. T. II). — Węgierski K. (Testament). *Biblioteka Warszawska* 1851. T. II.

Węglowski Zygmunt * 1844; zoolog; jako student uniwersytetu kijowskiego brał udział w powstaniu styczniowym w partji kijowskiej, zmasakrowanej w okolicach Borodziański; pojmany, zesłany został na katorgę do kopalń nerczyńskich. Węglowski brał udział w ekspedycji Czekanowskiego na północ i w badaniach Dybowskiego. Zbiory zebrane w obwodzie jakuckim wraz z Dybowskim ofiarował Uniwersytetowi Jana

Kazimierza. Węglowski napisał dziennik podróży na Olenek, który zużytkował później Dybowski w swych wspomnieniach. W 1919 żył jeszcze w Kursku jako główny buchalter banku.

Janik — Talko - Hryncewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny* 1924, Nr. 26. —

Wiśniowski J.: Historia geologii polskiej (w rękopisie) — Archiwum Centralnej biblioteki Wojskowej, Akta Komisji kwalifikacyjnej weteranów powstań narodowych, Lista VII.

Wężyk Władysław * 1814 † II. 1848 (1846) (w Brzozówce pod Pszczyną); pisarz i podróżnik; przyjaciel Cyprjana Norwida; założył i prowadził w 1842-1843 teatr w Poznaniu; pisywał w czasopiśmie artykuły krytyczne i publicystyczne, odbył w 1839 podróż po Grecji i Egipcie, z której wrócił do Warszawy w 1842. W. napisał ciekawy opis podróży, wydany p. t. „Podróże po starożytnym świecie”, Warszawa 1842, 2 tomy; pierwszy tom wydał ponownie i wstępem życiorysowym zaopatrzył Bystron: „Egipt. Obrazy”, Kraków 1930. Ustępy z „Podróży” ogłaszał Wężyk p. t. „Wyiątki z podróży po Egipcie odbytej w r. 1839”, *Biblioteka Warszawska* 1841, T. I, p. 497-516, T. II, p. 539-564. Ponadto pozostały po Wężyku rękopisy jak „Doświadczyński junior” i inne, znajdujące się w depozycie Akad. Umiejętności.

Arcimowicz Wł.: Z dziejów przyjacieli Cyprjana Norwida. *Ruch Literacki* Nr. 10. — Tenże: Jeszcze o przyjaźni C. Norwida z Wł. Wężykiem, *tamże* 1930, Nr. 2. — Bystron (Przedmowa do „Egiptu Wężyka, Kraków 1930.) — Tenże: Wspomnienia syryjskie, Warszawa, 1929, — Tenże: Władysław Wężyk (Polacy w Ziemi Świętej, Syrii i Egipcie, str. 187-198). — Darowski Aleks Weryha:

Przysłowia polskie odnoszące się do nazwisk szlacheckich. Poznań 1874. Gutenberg — Jarochowski Łaz: Literatura poznańska. Poznań 1880. — Korbut III — Maliszewski — Orgelbrand — Tyszyński A.: Podróże po starożytnym świecie Wł. Wężyka. *Bibl. Warszawska* 1843, I p. 368. — Wilkońska Paulina: Moje wspomnienia o życiu towarzyskiem w Warszawie. Poznań 1871.

Wicherkiewicz Bolesław dr.; * 1847 r.; był od 1895 r. profesorem okulistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim; napisał przeszło 200 prac, z których główne dotyczą jaglicy i jaskry; w 1903 r. podróżował po Europie oraz po Afryce północnej; o podróżach po Hiszpanji i Egipcie napisał „Wycieczka do Hiszpanji”, Kraków 1903 i „Z wycieczki do Egiptu”, *Czas*, 1903 oraz odbitka, Kraków 1903

Ankieta (Inf. p. S. Sławskiego). — Gutenberg

Wieczorkowski Michał Ignacy ks. T. J. * 1674 na Rusi † 1751 w Jarosławiu w Małopolsce, misjonarz; nauki pobierał we Lwowie; wstąpił do zakonu jezuitów, wysyłany został jako misjonarz na Mułtany do Rosji, na Krym, do Turcji; najdłużej podróżował po Persji. Pozostawił notatki podróżnicze, które wyzyskał ks. Sygański i napisał kilka rzeczy katechetycznych z zakresu swej działalności misjonarskiej jak: „Breve compedium fidei catholicae a turcica textu de verbo ad verbum in latinum conversum i t. d.”, Poznań 1721 i „Katechizm z polskiego języka na tatarski przełożony i tatarskie niektóre błędy zbijający”, Lwów 1727.

Orgelbrand — Sygański Jan Ks.: Z notatek podróżniczych P. Michała J. Wieczorkowskiego, *Nasze Wiadomości* 1912, Nr. 17 i odbitka, Kraków 1912.

Wielhorski Zygmunt hr. (hr. Zygmunt Kierdej); za udział w powstaniu zesłany, spędził 9 lat w Solwyczegodsku w gubernji wołogodzkiej; po powrocie do kraju 1874 spisał pamiętnik, który pod pseudonimem Kierdeja wydał jako: „Wspomnienia z wygnania 1865-1874“, Poznań 1875.

Janik-Wielka Encyklopedia (pod Kierdej Wielopolski).

Wieniawa z Lgoty (Jan Elgot) † 24. VIII 1452; kanonik krakowski; był w 1430-1441 profesorem prawa kanonicznego w Akademji Krakowskiej, od 1441 wikariuszem generalnym Zbigniewa Oleśnickiego W 1450 odbył z Długoszem pielgrzymkę do Rzymu i Ziemi Świętej.

Bystroń — Fijałek ks.: Mistrz Jakób z Paradyża I str. 274-281 — Korbut I. — Morawski; Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego I. 245-247, 367-368, 409

Wiernieński Henryk; za udział w powstaniu styczniowym zesłany na Sybir do ziemi Jakutów; ogłosił kilka rzeczy o stosunkach w kopalniach syberyjskich i roli cywilizacyjnej Polaków na Syberji jak: „Druha ojczyzna Polaków“, *Tygodnik Ilustrowany* 1909, Nr. 23, „W kopalni złota na Syberji“, *Biblioteka Warszawska*, 1912 T. IV. str. 100-122, 281-306, „Ze wspomnień Dalekiego Wschodu“, *tamże*, 1913, T. I. p. 306-323.

Janik — Zieliński Bibl. Migr.

Wiernieński Juliusz inżynier por. mar. wojennej, * 21. II. 1886 w Wilnie, prezes Rady Portu Gdańska; studjował w Petersburgu, brał udział w wojnie światowej jako oficer marynarki rosyjskiej na morzu Czarnem, Kaspijskiem i Bałtyku, dalej w szeregach armji angielskiej w indyjskim korpusie ekspedycyjnym w Me-

zopotamji, Persji, Turkiestanie, Turcji i na Kaukazie; zna stosunki angielsko-indyjskie, opracowuje „Politykę kolonialną Wielkiej Brytanji w Indjach” i „Walkę o naftę kaukaską w wojnie światowej”

Ankieta — Księga poległych lotników. Warszawa — Monografia Szkoły Realnej). — (Walka o szkołę polską).

Wierczyński Stefan dr. (Vrtel-Wierczyński) *

26. XII. 1836 r. w Hanowcach, woj. stanisł., bibliotekarz, bibliograf i historyk literatury; dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu; obok licznych prac z dziedziny bibliografji, bibliotekarstwa i historji literatury, zebrał i ogłosił pierwszą bibliografię morską p. t.: „Polska bibliografja morska” (Kronika o polskiem morzu) i odbitka: Warszawa, 1930.; opracowuje „Polską bibliografię morską i pomorską za lata 1918-1932”.

Wiernikowski Jan Neopomucen ur. około 1800 pod Mozyrem † V. 1877 w Charkowie; filareta; orientalista; pobierał nauki na Uniwersytecie Wileńskim, potem w instytucie języków wschodnich w Petersburgu; ze łany w 1824 na Wschód, studjował język perski, arabski i turecki na uniwersytecie kazańskim, był nauczycielem gimnazjum w Symbirsku, wreszcie profesorem języków wschodnich na uniwersytecie w Kazaniu. Ogłaszał tłumaczenia z szwedzkiego i perskiego, jak Tegniera „Fritjofową Sagę”.

Janik — Orge1brand — Zieliński Bibl. Migr.—*Ruch Literacki* 1877, Nr. 29, p. 31 — *Tygodnik Ilustrowany*, Kronika tygodniowa 1877 Nr 74 p. 322.

Wierzbicki Feliks Paweł dr; (Filokalist) * 1. I.

1815 w Czarniawce na Ukrainie † 26. XII. 1860 w San Francisco. Po upadku powstania, w którym brał udział,

dostał się w 1834 r., wraz z 235 powstańcami, wyekspedjowanymi przez Austriaków z Trjestu do Ameryki, gdzie został lekarzem; w okresie wojny St. Zjedn. z Meksykiem dotarł się w 1846 na południe Stanów, skąd w 1848 r. udał się, w czasie gorączki złota, do Kalifornji. W. pozostał kilka miesięcy w Kal., zwiedził pieszo i konno cały prawie kraj, przeszedł przez góry Sierra Nevada i dotarł do krańców wielkiej zachodniej Pustyni; nie uległszy pokusie poszukiwania skarbów napisał książkę — przewodnik po Kalifornji p. t.: „California as it is and as it be, or a guide to the Gold Region”. San Francisco 1849; w książce tej, pełnej entuzjazmu dla Kalifornji, zwracał uwagę, że przyszłość K. nie leży w wydobywaniu złota, ale raczej w osadnictwie rolnem i przepowiedział rychłą budowę kolei przez konyntent amerykański do San Francisco. Książka Wierzbickiego, jako pierwsza sumienna praca o Kalifornji, doczekała się kilku wydań i tak w pierwszym jak i następnych wydaniach należy do rzadkości bibliograficznych. W. był jednym z założycieli stowarzyszenia lekarzy w Kalifornji, zabierał często głos publicznie w sprawie polskiej pisząc „Three chapters on the History of Poland”, *The American Wigh Review*, 1846 i in.

Ankieta (Inf. p. Haimana) — Abbat (przedmowa do przedruku „California”) — Bancroft: History of California, San Francisco 1884-1890. V, str. 499-518, 774 — Allibone S. A.: A Critical Dictionary of English Literature and British and American Authors, London 1897, III, str. 2709 Haiman Mieczysław: Feliks Paweł Wierzbicki i jego „California” Chicago 1933 — Hołyński. La Cali-

fornia, str. 113 — Kraszewski J. I.: Rachunki, Poznań 1868, II, str. 98-99, 106 — Kunaszowski H.: Życiorysy uczestników powstania listopadowego. Lwów 1880 — Lyman G. D.: Wierzbicki The Book and The Doctor. San Francisco 1933 — Olszewicz B.: Poland and the Discovery of America. Poznań 1928 — Książkę, Pierwszą... o Kalifornji w języku angielskim napisał Polak, *Dziennik dla Wszystkich*, 1933, Nr. 29 IX.

Wierzbowski Witold Teofil; * 27. IV. 1883 r. w Kolnie, sztygar, działacz społeczny i emigracyjny; ukończył progimnazjum w Pułtusku i Szkołę Techniczną w Warszawie, a w 1906 r. z powodu pracy niepodległościowej, za którą odznaczony został Medalem Niepodległości, wyemigrował z inż. Józefem Warchałowskim z Pułtusa do Brazylii, gdzie pozostał do 1933 r. Na wychodźstwie brał czynny udział w życiu Polonji, będąc od 1907-1922 r. organizatorem Tow. Oświata w Ponta Grossa, Towarzystwa Szkoły Ludowej w Brazylii, sekretarzem Komit. Obrony Narodowej w czasie wojny i po wojnie prezesem Tow. Szk. Ludowej im. Piłsudskiego i kasjerem Zw. Pol. Towarzystw „Kultura”. W Brazylii został przyjęty w 1907 r. w Ponta Grossa jako jeden z pierwszych urzędników Polaków do budowy kolei San Paulo — Rio Grande do Sul, 1909 do 1914r. Pracował jako rysownik i wykonawca w lasach przy rzece Rio do Peixe. W 1915 r. był rysownikiem w inżynierji wojskowej pod rozkazami generała dowódcy ekspedycji w czasie rewolucji na terenach spornych Contestado między stanem Sta Catharina a Parana. Od 1916 - 1919 pracował jako szef kontroli i dyrektor techniczny municypjum Antoniny. Tamże pogłębił miejsce postoj

okrętów w zatoce, przez zmianę kierunku prądu wody z rzek górskich przeprowadził z gór zapomocą drenacji ze źródeł górskich słodką wodę do miasta, które skanalizował i zaopatrzył w mapę miasta i całego municypjum. W 1919 prowadził pomiary gruntów w Guaratubie przy Atlantyku i zorganizował ogólną mapę nadmorskich municypjów od gór Serra do Mar w Paranie. W 1921 i 1922 r., jako szef biura technicznego, przeprowadził studja kolei żelaznej z Iraty do Guarapuawy w Paranie. W 1922-1923, pracując w komisarjacie ziem parańskich, sporządził oficjalną mapę Parany, która w 1923 r. na wystawie z racji 100-lecia niepodległości Brazylii w Rio de Janeiro uzyskała Grand Prix. Z wychodztwa pisywał korespondencje do prasy krajowej jak: „Ostrzeżenie” (przeciw emigracji do Sao Paulo na plantacje kawy,) *Wychodźca*, 1925, Nr. 30 i do licznych innych gazet; oddzielnie wydał „Ruch niepodległościowy od r. 1914 do 1920 w Brazylii”, Nowe Haiduki woj. śląskie 1932 i „Poglądowy opis administracji municypalnej w Stanie Parany w r. 1919”, Kurytyba 1923 r.

Ankieta.

Wiesiołowski Krzysztof * 1741 w województwie ruskiem † 1826; archeolog, orientalista i podróżnik; zajmował się numizmatyką, szczególnie grecką i rzymską; bogaty zbiór archeologiczny i numizmatyczny ofiarował T-wu Przyjaciół Nauk. Wiesiołowski odbywał podróże naukowe po krajach europejskich; z polecenia generała ziem podolskich odbył podróż naukową do kraju Kurdów.

Ciampi: Lettre adressée à Mr. Ch. Wiesiołowski, Varsovie 1820 — Dębicki L.: Pierwsi orientaliści i archeologowie polscy, *Biblioteka Warszawska*, 1884, T. I, p. 367 — Orgelbrand.

Wilamowski Jakób, dyplomata; posłował od Zygmunta I do Solimana w 1541 i 1542.

Grabowski Ambroży: Ojczyste wspominki, Kraków T. I str. 1-3 — Orgelbrand.

Winnicki Stanisław, ur. na Wołyniu † 1842 w twierdzy Groznyj na Kaukazie, poeta; zesłany był za sprawę Konarskiego w 1839 na Kaukaz, należał do grupy t. zw. poetów kaukaskich; pozostawił szereg poematów, do których tematu zaczerpnął z życia kaukaskiego, jak „Artem Popowicz” drukow. w *Rusałce*, „Poezje pośmiertne” *Athenaeum* II. T. VI.

Bartoszewicz: Historia literatury pol. — Chmielewski: Historia liter. pol. — Janik — Janiszewski L.: *Pamiętnik Nauk. i Liter.* 1856 II (List). — Orgelbrand — X.: Ze wspomnień kresowych *Krań* 1884 Nr. 20. — Ziobłocki — Łada T.: (O grupie poetów kaukaskich). *Rocznik Literacki* 1849. IV.

(Wisch zob. Wysz)

Wiśłocki Mikołaj * 1821 w Hryniaczu w Grodzieńskim † 1886, archeolog i podróżnik; z inicjatywy księdza Hołowińskiego odbył w 1843-1845 podróż na Wschód. przemierzył Azję Mniejszą, odbył pielgrzymkę do Jerozolimy, gdzie pasowany został na rycerza Grobu Chrystusa; z Palestyny udał się do Egiptu i zbadał porzeczę Nilu. W Jerozolimie poznał ks. Waldemara pruskiego, który go prosił o wręczenie orderu Lessepsowi, twórcy kanału Sueskiego; w ten sposób zawarł W. znajomość z Lessepsem, a zażyły stosu-

nek z tymże wywarł wpływ na W., budząc w nim zamiłowanie do archeologii; pracował więc razem z L.; w ruinach Karnaku i Memfis i przebiegł część Nilu we własnej barce, w otoczeniu nawpół dzikiej załogi tubylców a w towarzystwie jednego tylko rodaka, emigranta Rzepeckiego, znającego Egipt dokładnie, przepłynął Nil od delty do katarakt. W. poznał język arabski i spisał wiele podań z ust Beduinów. W 1845 przebywając w Kairze cieszył się względami reformatora Egiptu Mahmęda Alego. W 1836 przyczynił się W. do odnowienia pomnika Sułkowskiego. Wisłocki kilka lat mieszkał w Rzymie, zwiedzał Włochy, Szwajcarję, Francję, Niemcy, wreszcie osiadł w Warszawie; w 1873 zwiedził ponownie Niemcy oraz Holandję i Belgję. W 1856 z inicjatywy Potockich urządzono w pałacu tychże w Warszawie wystawę zbiorów archeologicznych, zebranych przez Wisłockiego w czasie jego podróży.

Bersohn: Polscy podróżnicy do Ziemi Świętej i ich dzieła. *Bibl. Warszaw* 1868, T. IV. — Jenike L.: Mikołaj Wisłocki. *Tygodnik Ilustrowany*, 1886 Nr. 159, p. 38.

Wiśniowski Jan ks., historyk diecezji sandomierskiej; odbył w 1907 roku wraz z ks. Telesforem Kopydłowskim i ks. Leonem Sobierajskim przez Odesę, Ateny, Aleksandrję podróż do Ziemi Świętej, którą opisał w „Pamiętniku podróży do Ziemi Świętej”.

Bystroń.

Wiśniowski Sygurt * 1841 w Paniowcach Zielonych nad Zbruczem w Małopolsce † 1892 w Kołomyży; literat i podróżnik; kształcił się w Stanisławowie

i we Lwowie; od 17 roku był w ciągłych wędrówkach; w 1858 przez cały rok przebywał w Rumunji i Tesalji, zajmując się nauczaniem języka francuskiego i pracując w towarzystwie budowy telegrafów tureckich; w 1859 wrócił na studia na Uniwersytecie Lwowskim, w 1860 przeszedł Rumunję, Turcję, Grecję, odbył kampanję sycylijską w szeregach Garibaldczyków, należał do założycieli szkoły wojskowej w Genui; wrócił na krótki czas do kraju, ale w tymże roku tj. 1862 wyruszył w podróż naokoło świata, pobawił niedługo w Anglii, skąd ruszył do Australji, gdzie pracował pewien czas w kopalniach złota, zwiedził Australję, Nową Zelandję, wyspy Oceanji, Antyle i td, do 1872 r. odbył dwie podróże naokoło świata i brał udział w wyprawie Landsborougha. W 1872 r. przybył na krótko do Europy i przebywał w Szwajcarji i w Wiedniu; w 1873 wyjechał do Stanów Zjednoczonych, osiadł w stanie Minnesota i w 1874 został wybrany do sejmu stanowego; zwiedził wówczas całe Stany Zjednoczone. W r. 1876 przybył, już jako obywatel amerykański, do kraju, wygłaszał odczyty w Warszawie o krajach, które zwiedził, wrócił znowu do Ameryki, zwiedził 1880 Kubę, podróżował w dalszym ciągu, wreszcie osiadł w Kołomyji jako dyrektor fabryki i przemysłowiec. Wiśniowski napisał „Dziesięć lat w Australji” Lwów 1873, 2 tomy, obrazki i nowele jak: „Dzieci królowej Oceanji” Warszawa 1878, „Świąteczka w ciemnym kraju” tamże 1897, prócz tego umieszczał w różnych czasopismach krajowych korespondencje i utwory beletrystyczne: w *Wędrowcu*, *Tygodniku Ilustrowanym*, „Kolej żelazna

w obłokach" *Tyg. Ilustr.* 1877, Nr. 96, 97. „Long Branch", *Wędrowiec* 1876, Nr. 363—365, „Niewidzialny" *Kurjer Warszawski* 1881, Nr. 190—195, „Radom i Kalisz w Ameryce", *Tyg. Ilustr.* 1877. Nr. 56, p. 43—44, „Suowie i Amerykanie" *Wędrowiec* 1876 Nr. 355—359, *Zarys Kanady* *Tygodnik Ilustr.* 1881, Nr. 709.

A. J. S.: *Biblioteka Warszawska* 1873, T. III, p. 315—321, — Cz: Sygurt Wiśniowski, *Tygodnik Ilustrowany* 1892. Nr. 122 p. 285. — Gutenberg — Maliszewski - Olszewicz — Orgelbrand — *Kłasy*, 1881, Nr. 840. — *Tygodnik Ilustrowany* 1882, Nr. 320, p. 91. — *Wędrowiec*: Sygurt Wiśniowski, 1881, IX, Nr. 246, p. 173; Nr. 223 p. 221; 1892, Nr. 18 p. 278.

Witkiewicz Jan, agent rosyjski w Stambule; podróżował po Azji środkowej.

Grzegorzewski: Działalność Polaków na Bałkanach i na Dalejszym Wschodzie. — Mościcki Henryk: Polacy w Afganistanie *Kurjer Warszawski*, 1928, 29.IV.

Witkowski Józef dr. prof.; * 1892 r. w Odesie, astronom; od 1922 r. adjunkt Obserwatorium Astr. w Krakowie; od 1929 r. profesor astronomji i dyrektor Obserwatorium w Poznaniu; odbył w 1932 r. podróż do Ameryki Północnej w celu obserwowania zaćmienia słońca.

Gutenberg — 31-go sierpnia całkowite zaćmienie słońca widzialne w Ameryce Północnej. W obserwacjach bierze udział polska ekspedycja astronomiczna, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1932. Nr. 242. — Wyprawa polska do Ameryki na zaćmienie słońca, *Tygodnik Ilustrowany* 1932 Nr. 44. — Wyprawa polska do Ameryki na zaćmienie słońca 1932 *Urania*, 1933 Nr. 3/4. — *Hawerhil Gazette* 1932, August 26, 29, 30; September 1. — *Amesbury Daily News*

1932, 1. September — *Newburyport Daily News* September 1.

Witkowski Mikołaj * 1843 r. w Moszarzu (Moszanie?) w Witebszczyźnie, † 24. X. 1892; archeolog; z zawodu organista, wstąpił do oddziału powstańczego, zesłany został do ciężkich robót do Ołonki w okręgu bałagańskim; w 1873 otrzymał pozwolenie na pobyt w Irkucku, gdzie pracował jako robotnik, popołudnia spędzał w gabinecie przyrodniczym; ucząc się botaniki, zoologii i geologii, wykształcił się na jednego z pierwszych archeologów syberyjskich. W Irkucku złożył nowe herbarjum po dawnym Turczaninowa i odbywał wycieczki geologiczne z Czerskim, przyczem zauważył sztuczne pagórki, w których odkrył bogate pamiątki po starożytnych mieszkańcach. Artykuły sprawozdawcze W-go budziły zainteresowanie towarzysztw geograficznych, a jego monograficzne opracowanie całokształtu badań nagrodzone zostało przez petersburskie tow. geograficzne złotym medalem. Borykając się z losem zakończył śmiercią samobójczą.

Dybowski B.; Wspomnienie biograficzne o archeologu i powstańcu polskim Mikołaju Witkowskim, *Światowit* XII, Nr. 1, p. 4. — Owczynikow (Biografia odczytana w 15 rocznicę śmierci Witkowskiego w tow. geogr. w Irkucku). — Talko-Hryncewicz J.: Z pamiętnych dni. Warszawa 1930, str. 234-235.

Witkowski Stanisław, podróżował w 1913 po Grecji, Sycylii, Hiszpanji, Portugalji i Marokku; napisał „Wrażenia z południa: Grecja, Sycylja, Hiszpanja, Marokko”, Warszawa 1914, „Z podróży po Hiszpanji i Portugalji. Hiszpanja dziś i przed dwudziestu laty”,

Przegląd Współczesny, 1928 Nr. 70, 74 i odbitka, Lwów 1928 r.

Gutenberg — Orgelbrand.

Władysław Biały, książę gniewkowski, † 1388; odbył podróż do Ziemi Świętej między 1363 a 1365; wróciwszy z pielgrzymki wstąpił do zakonu cystersów w Awinionie, wreszcie do bernardynów.

Balzer: *Genealogja Piastów — Bystrzeń — Orgelbrand — Długosz*

Władysław Odonicz † 1239, miał brać udział w wyprawie krzyżowej Andrzeja II w 1217 r.

Balzer: *Genealogja Piastów — Bystrzeń — Orgelbrand — Włodarski B.: O udziale Polski w wyprawie krzyżowej Andrzeja II w 1217 r., Kwartalnik Historyczny 1924 zesz. 1/2 p 29-36.*

Władysław II, najstarszy syn Bolesława Krzywoustego, wyruszył wraz z Konradem rzymskim w 1147 na wyprawę krzyżową i bawił dwa lata poza Polską.

Balzer: *Genealogja Piastów — Bystrzeń — Długosz.*

Włodek Ludwik * 1869 † 1922; literat i publicysta; studjował we Lwowie, Zurychu i Genewie; był współpracownikiem *Głosu, Gazety Polskiej, Wieku* i in., po wskrzeszeniu niepodległości był konsulem R. P. w Monachium. Wł. zajmował się sprawami emigracji do Ameryki, dokąd w r 1909 odbył podróż jako delegat Warszawskiego Centralnego Tow. Rolniczego i małopolskich organizacyj ziemiańskich; badał szczególnie gospodarkę kolonistów polskich w Paranie celem wszechstronnego zaznajomienia się ze sprawą wychodźstwa osadniczego. W wyniku swej podróży na-

piisał: „Polskie kolonje rolnicze w Paranie” Kraków 1909, Warszawa 1911. „Na ziemi Waszyngtona” 2 tomy, Warszawa 1909, „Kilka uwag ogólnych o zamierzonej kolonizacji i dawnej emigracji polskiej w Paranie” *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1908 Nr. 10, „Ilustrowany przewodnik po Brazylii ze słownikiem polsko-portugalskim i mapką Parany”, Kraków 1909.

Dunin W.: *Biblioteka Warszawska* 1910, T. IV, p. 366-371.

— Gutenberg — Okołowicz J.: Nasze kresy za morzem, *Polski Przegląd Emigracyjny* 1910, Nr. 15 — Wieści z Parany, *tamże* 1908, Nr. 20 p. 2-3. — Zieński Bibl. Migr.

(Włostowski zob. Tokarzewski J.)

Wodzicki Aleksander hr., podróżował w 1912 r. po Afryce Środkowej, napisał: „Ośmset kilometrów w Afryce środkowej”, *Miesięc Ilustrowany*, 1912 grudzień i oddzielnie, Lwów 1912.

Wodzicki Ludwik hr. * 1834 r. w Krakowie † 1894 w Paryżu; polityk; studja prawnicze ukończył w Wiedniu, studjował potem w Anglii, był posłem na Sejm galicyjski, członkiem austriackiej Izby Panów, od 1877-1900 r. był marszałkiem krajowym; zwiedzał Europę i Amerykę, w 1858 r. odbył wraz z Stanisławem Tarnowskim podróż do Ziemi Świętej i Egiptu.

Gutenberg — Hoesik: Stanisław Tarnowski, Warszawa 1905 r. — Orgelbrand.

Wodzicki Stefan; był w Meksyku 1868 r. oficerem przy cesarzu Maksymiljanie; napisał wspomnienia p.t.: „Z ułanami cesarza Maksymiljana w Meksyku. Wspomnienia oficera”, Kraków 1931 r.

Wodzicki Stanisław: Z ułanami cesarza Maksymiljana w Meksyku, *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1931 r., (Nr. 89. *Ilustrowanego Kurjera Codziennego* 30 III.)

Wojciech z Pakości podróżował w 1347 do Ziemi Świętej.

Bystroń — Jorga N.; Pilippe de Mezières. Paris 1896.

Wojewódzki Bohdan; * 3. II. 1899 w Antonowie p. Mińskiem Litewskim, rolnik, pionier kolonjalny i podróżnik; członek Związku Pionierów Kolonjalnych; studjował w akademji rolniczej w Moskwie, służył w korpusie Dowbora-Muśnickiego i brał udział w wojnie polsko-rosyjskiej; w 1923-1924 zwiedził Algier, Marokko i Tunis; w drugiej połowie 1924 r. przebywał w Senegal, w 1925-1927 w Ameryce Południowej przeważnie w Sta Catharina i Paranie oraz zwiedził San Paulo, Rio Grande do Sul, Missiones w Argentynie i pogranicze Paragwaju; w 1927 r. przez Europę, Suez i ocean Indyjski udał się do Afryki środkowej, spędził kilka tygodni w kolonjach angielskich w Kenya i Uganda, które zwiedził, poczem przebywał trzy lata w belgijskiem Kongo w okolicy wielkich jezior na plantacjach kawy oraz uprawiał myśliwstwo w górnem Uélé na pograniczu Sudanu angielskiego; w 1930 r. wyjechał do Afryki ekwatorjalnej francuskiej celem zbadań tamtejszych warunków i wyszukania terenów plantacyjnych, zwiedził dokładnie prowincję Oubagui-Chari, przejechał północne części francuskiego Kongo środkowego i Gabonu udając się następnie do Duala w Kamerunie i przecinając w ten sposób Afrykę środkową od oceanu Indyjskiego po Atlantyk. Po powrocie do Europy w 1931 r. przebywał około półtora roku w Belgji i Francji, studjując sprawy kolonjalne. W. publikuje nakładem Ligi Mor. i Kolon. „Wskazówki dla

plantatora w Afryce", ze zbiorem dokładnych wskazówek dla początkującego osadnika i przygotowuje prace: „Plantacyjne rośliny tropikalne”, wskazówki praktyczne dla sadzenia i zasiewów różnych roślin, „Afryka, jako teren emigracyjny dla inteligencji”, oraz „Dzieje wielkich odkryć morskich”, szkic historyczny.

Ankieta

Wojnar Jan * 31. I. 1897 r. w Trzycieżu na Śląsku Cieszyńskim; gimnazjum ukończył w Cieszynie, wyższe kursa administracji spółdzielczej na Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie; był lustratorem w Związkach Spółdzielni Spożywców; w 1926 udał się do Brazylii, gdzie był do 1932 r. referentem spraw handlowych i prasowo-propagandowych w Poselstwie R. P. w Rio de Janeiro oraz 1929 - 1932 korespondentem P. A. T. w Brazylii. Po przybyciu do Brazylii w latach 1926-27 pełnił funkcje sekretarza towarzystwa polskiego „Polonja” w Rio de Janeiro, a w r. 1929 funkcje sekretarza Komitetu Brazylijsko - Polskiego Powszechnej Wystawy Krajowej w r. 1929 i Komisji Redakcyjno - Wydawniczej tegoż komitetu, która wydała jednodniówkę p. t. „Polacy w Rio de Janeiro”, brał również udział w organizacji i pracach Towarzystwa Polsko-Brazylijskiego „Kościuszko” w Rio de Janeiro, którego był członkiem rady, należał do inicjatorów i głównych współpracowników redakcyjnych miesięcznika p. t. *Brasil-Polonia*, gdzie publikował liczne artykuły. Pozatem pisywał stale do dzienników i czasopism krajowych jak *Epoka*, *Ilustrowany Kur-*

Jer Codzienny, Wychodźca, Tygodnik Handlowy, Przemysł i Handel, Przegląd Gospodarczy, Kwartalnik Naukowego Instytutu Emigracyjnego, Przegląd Współczesny, Polacy Zagranicą, i. t. d. W dzienniku brazylijskim *Jornal do Commercio* (z dn. 7. XII. 1930) opublikował obszerny szkic historyczny p. t. „Powstanie polskie z r. 1830“. W czasie pobytu w Brazylii pisywał do pism krajowych m. in.: „Japończycy w Brazylii“ *Wychodźca*, 1929, Nr. 50, „Nowe plany kolonizacyjne Japończyków“, *tamże* 1930, Nr. 2, „Polacy w życiu gospodarczym w Rio de Janeiro“, *tamże* 1929 r. Nr. 32, 33, „Udział Polaków w podróżnictwie brazylijskiem“ (Polacy w Rio de Janeiro, Rio de Janeiro 1929), „Wybory prezydenta w Brazylii w 1930 r. Szkic historyczno-polityczny“, *Przegląd Współczesny* 1930 r. Nr. 31; oddzielnie wydał: „Polsko-brazylijskie stosunki handlowe“, Warszawa, 1931.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr.

Wojniłowicz W., przebywał w Baku, gdzie w 1907 r. wydawał *Farvsa* i pisywał korespondencje, jak „Polacy w Baku“ *Polski Przegląd Emigracyjny* 1907 Nr. 13. *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1907 Nr. 1.

Wolański Jan ks., wydelegowany przez Wydział Krajowy, jako przedstawiciel Rusinów towarzyszył prof. Siemiradzkiemu (p. t.) w 1895 w podróży w celu zbadania warunków osiedlenia wychodźców galicyjskich, stosunków rolniczych i zarobkowych i odnośne sprawozdanie przedstawił Sejmowi na sesji w r. 1897.

Kolonizacja, Polska zamojska, Lwów 1899. — Siemiradzki J.: (list do autora M. Słow. z 28. VI. 1933). — Siemiradzki

i Wolański: Sprawodanie z podróży delegatów Wydziału Krajowego. Lwów 1902.

Wolicki Konstanty ur. około 1805 † 1863 w Kowalu; muzyk; za udział w partyzantce Zaliwskiego zesłany w 1833 r. na Sybir; był tam wmieszany w spisek ks. Sierocińskiego w Omsku; na wygnaniu urządził w Irkucku orkiestrę i chór śpiewaków, którym sam dyrygował i dla których pisał rozmaite utwory; w 1845 wrócił do Warszawy i otrzymał posadę w Komisji Rządowej Sprawiedliwości, nie przestając oddawać się muzyce jako kompozytor. W. pozostawił pamiętnik p. t.: „Wspomnienia z czasów pobytu w cyta-deli warszawskiej i na Syberji” Lwów 1876.

Janik: Nieznana relacja w sprawie omskiej. *Kwartalnik Historyczny* 1929, T. I, p. 349- 358. — Orgelbrand.

Wolski Kalikst, inż. * 1816 w Potoczku w Lubelskiem † 1884 w Małopolsce; pisarz i podróżnik; kształcił się u pijarów w Warszawie; po upadku powstania listopadowego, w którym brał udział, wyemigrował do Francji, został inżynierem, wybudował tamę morską w Dieppe i sporządził na zlecenie ministra robót publicznych projekty kolei między Bordeaux, Besançon i Miluzą. Wydalony z Francji z powodu swych przekonań socjalistycznych udał się w 1852 do Ameryki, którą zwiedził w różnych kierunkach, wreszcie osiadł z rodziną i kilku rodakami w Teksasie, w osadzie urządzonej przez Considerant'a. Wróciwszy do kraju został inżynierem w administracji dróg bitych. Opisy podróży drukował w 1865—1867 w *Kłósach* i wydał ponadto pamiętnik pobytu w Stanach

Zjedn. p. t.: „Do Ameryki i w Ameryce, podróże szkice obyczajowe i obrazki z życia mieszkańców Ameryki”, Lwów 1876 i 1878, „Amerykańscy gambusinos” *Tygodnik Ilustrowany* 1871, Nr. 206 — 209, „Poland, her glory, her suffering, her overthrow” London 1883, „Niesumienny zalotnik”, na tle życia emigrantów irlandzkich w Ameryce.

Gutenberg — Rogoyski: Mała Polska w Oceanji. Kraków 1876. — Orgelbrand — Zielinski Bibl. Młgr. — *Kronika Rodzinna* (nekrolog) 1885, Nr. 128.

Wolski Tadeusz dr., zoolog; odbył z dr. Szymonem Tenenbaumem (p. t.) w 1926 podróż naukową do Meksyku.

Wolski Tomasz Stanisław * 1700 w Uniejowie † ok. 1736; wojownik i podróżnik; admirał floty papieskiej; już w chłopięcych latach odbywał wędrówki po Polsce i Niemczech, w 1725 wybrał się do Gdańska, gdzie pierwszy raz zetknął się z morzem; ponieważ nie udało mu się odbyć zamierzonej podróży do Hiszpanji na statku, ruszył pieszo do Rzymu, skąd z błogosławieństwem papieskiem wybrał się morzem do Ziemi Świętej, zwiedził w 1726 Maltę, gdzie wszedł w bliższe stosunki z wielkim mistrzem Kawalerów Maltańskich; w dalszej podróży rzucony przez burzę na brzegi Trypolitanji, po kilku dniach puścił się na statku włoskim w dalszą podróż, w czasie której objął dowództwo nad statkiem, napadniętym przez korsarzy, pobił napastników i uwolnił więzionych przez nich przeszło stu jeńców. Po tej przygodzie, walcząc jeszcze raz na morzu, dobił do Ziemi Świętej; w okolicy Jerozolimy,

napadnięty przez rozbójników i pojmany, wyswobodził się i zwiedziwszy po drodze Aleksandrię i Egipt, wrócił z triumfem do Rzymu w grudniu 1726 r., przyjęty został na audjencji u papieża i ozdobiony krzyżem Grobu Chrystusa. Odtąd, opanowany myślą urzędnika krucjaty, wędrował po Europie, wszędzie agitując za urządzeniem wyprawy, kilka razy nabywał statki, na których ruszał bezskutecznie na podbój Ziemi Świętej, wreszcie mianowany przez przygotowującego się do walki z Turkami papieża admirałem floty papieskiej, zwiedził ponownie Malte, puścił się ku Bosforowi, przebył Dardanele na morzu Śródziemnem pokonał flotę nieprzyjacielską, a połączywszy się z okrętami innych książąt włoskich zabezpieczył, jak zapewnia w swych pamiętnikach, handel morski przed korsarzami i ukazał się pod murami Konstantynopola, gdzie Turcy, zawiśnięci w wojnę, słaby tylko stawili opór; zaniechawszy projektowanej ekspedycji floty papieskiej do Indyj, Wolski, wsławiony swemi brawurowemi czynami na morzu, udał się w drogę powrotną przez Bałkany do Polski, zabierając uwolnionego przez siebie z opresji mużmańskiej Józefa, patriarchę babilońskiego i antjocheńskiego. Przez kilka lat podróżował po Polsce, w 1733 jeszcze raz udał się do Rzymu, zbudował sobie fregatę z którą wywiesiwszy banderę hiszpańską, popłynął na podbój Algieru, zmuszony jednak był zrezygnować z tego zamiaru, który groził rozpasaniem walk tubylców. Kiedy zmarł Wolski, nie wiadomo: czy w 1736 r. w Wiedniu, czy też w bitwie nad rzeką Raab. Przygody swe opisał w Wolski w „*Illustris peregrinatio hierosolimitana...*

per Europam Asiam et Africam in quibus multa regna peragravit" wydane we Lwowie w 1737 r.

Bersohn M.: Kilka słów o polskich pielgrzymach i podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach *Biblioteka Warszawska* 1868, IV. p. 1-13 — Bystrzeń — Chomętowski Wład.: Pielgrzymki Polaków do Ziemi św. i sąsiednich krain. II. Podróże po Europie, Azji i Afryce Tomasz Stanisława Wolskiego, Warszawa, 1874. — Tenże: Stanisław Wolski i jego podróże, z 4 rysunkami W Gersona, *Kółko Domowe Warsz.* T. III, p. 161-175. — Gordon Jakób: Turysta z musu. Lwów, 1873, T. II, p. 109-149, Przygody Tomasz Stanisława Wolskiego, admirała floty papieskiej, — Tenże: Przygody Tomasz Stanisława Wolskiego, admirała floty papieskiej. Rys historyczny z materiałów zebranych w Rzymie staraniem M. Bronisza. *Strzecha* 1872 p. 210-218. — Kraushar Aleksander: Wędrowki po Europie i Azji Imci Pana Tomasz Wolskiego, kawalera maltańskiego, admirała floty papieskiej 1721-1736. *Świat* 1889 i odbitka, Kraków 1889. — Maliszewski-Olszewicz — Moszczeński: Pamiętnik — Müller A.: Geschichte geographischer Entdeckungen, Frankfurt 1798, T. II. — Milewski Karol: Pamiętniki historyczne krajowe. Warszawa, 1848 — Orgelbrand — Sobieszczański F. R.: Wizerunki znakomitych mężów wsławionych w różnych czasach. Warszawa 1850. — Szreniawa (Ujejski Roman): Wspomnienia z podróży po Australji Warszawa 1893. — Zieliński Bibl. Migr. — Tenże: Tomasz Stanisław Wolski. Admirał floty papieskiej. *Polska Zbrojna* 1933, Nr. 196, 197.

Wołosowicz Konstanty; geolog; syn przyrodnika Michała Wołosowicza, brał udział w czwartej wyprawie podbiegunowej hr. Tolla, zorganizowanej w r. 1899 z ramienia petersburskiej akademji nauk.

Ankieta (Inf. p. Ciaglińskiego) Patrz także: Białynicki — Birula.

(Wołodźko zob. Koszczyc Wacław)

(Woś zob. Saporski E. S.)

Wójcik Karol, kpt. mar; jako kapitan sztabu gen. austriackiego odbył w 1898 wyprawę do Chin przy boku marszałka Waldersee; po powrocie wygłosił odczyt o Chinach w kasynie naukowem we Wiedniu w 1902r.

Nowicki A.; Z wędrówek po świecie II. *Naokoło Świata* 1902, p. 44 — 45.

(Wrock! zob. Smolik Przeclaw).

Wroncki Edmund * 1843 † 1918; studjował prawo w Szkole Głównej; walczył pod Mierosławskim i Miełeckim, zesłany był na Sybir do guberni jenisejskiej na osiedlenie; wrócił w 1870; pozostawił „Wspomnienia z r. 1863 i z zesłania na Sybir“, które znajdują się w rękopisie w spuściźnie po Edwardzie Maliszewskim.

Maliszewski — Samborski: Wspomnienia z powstania i z pobytu na Syberji. Warszawa, 1916, str. 97.

Wroński Stanisław * 1840 † 1898 na Podlasiu; malarz; ukończył b. Szkołę Sztuk Pięknych; zesłany za udział w powstaniu styczniowem do katorgi, przebywał na osiedleniu w Tomsku; w licznych obrazach upamiętnił wiele malowniczych miejscowości Syberji wschodniej; brał udział z B. Dybowskim, Al Czekańskim i W. Godlewskim w wyprawie do kraju Urjanchów i Darkatów w Mongolji; przez pewien czas przebywał w Kułtuku, by móc na świeżym materjale obserwować barwy zebranych przez Dybowskiego ryb i według nich kolorować swoje rysunki, które wraz z opisami ukazały się w 1873 — 1875 r., W. rysował

tablice do Dybowskiego. „Beiträge zur Kenntnis der Wassermolche Sibiriens“, Wien 1870.

Dybowski B.: O nowych badaniach. — Janik—Orgelbrand Supplement. — Talko-Hryniewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu. *Przegląd Współczesny* 1924, Nr. 26. — Wielka Encyklopedia (p. Czekanowski). — Popławska Henryka: Udział Polaków w badaniach Bajkału. *Przegląd Geograficzny* T. III. 1922 p. 123.

Wyganowski Tadeusz, inż.; budował naftociąg od morza Kaspijskiego do Czarnego; zwiedził Kaukaz i pogranicze Persji; opis kraju i stosunków wydał p. t. „Wspomnienia z Kaukazu”, Warszawa 1907; pobyt na Syberji opisał w książce: „Wśród tajg syberyjskich” Warszawa 1911.

Wysocki, będąc w służbie argentyńskiej, po rozbiórce Patagonji w 1858 r., badał Patagonję i podał sposób, jak zabezpieczyć się w niej od napadów dzikich Indian.

Kłobukowski St.. Polacy w Patagonji, *Polski Przegląd Emigracyjny*, 1907, Nr. 1, p. 11-12.

Wysocki Franciszek Kazimierz, cześnik sochaczewski, kawaler Grobu Chrystusa; był sekretarzem legacji Hieronima Radziejowskiego do Stambułu w 1666r. i wtedy (prawdopodobnie) odbył podróż do Ziemi Świętej; w 1670 był sekretarzem posła Rzpltej do sułtana i z poselstwa swego zdał królowi Michałowi sprawę w „Krótkiem zebraniu niewolniczej gościny w państwach i na dworze cesarza tureckiego“ 1672, ogłoszonem w Tekach Naruszewicza.

Bystroń.

Wysz Piotr (Wisch, Radoliński), ks., z Radolina;

biskup krakowski, od 1412 poznański; był pierwszym profesorem prawa przy założonej przez Kazimierza Wielkiego szkole we wsi Bawół, którą to katedrę zatrzymał po odnowieniu Akademii przez Jagiełłę. Ks. W. odbył w 1409 w towarzystwie opata tynieckiego Mściława i dwóch zakonników miechowitów pielgrzymkę do Ziemi Świętej, z której wrócił w 1410 r.

Bersohn: Polacy podróżnicy do Ziemi Świętej i ich dzieła. *Biblioteka Warszawska* 1868, T. IV. — Bystron. — Długosz — Orgelbrand. — *Podręczna Encyklop. Kościelna*.

Wyszyński Cezary ks.; przebywał kilka lat w Ameryce Południowej i poznał stosunki szczególnie w stanach Rio Grande do Sul i Parana w Brazylii oraz w Urugwaju. Przeniósłszy się z Rio Vermello, gdzie w 1902 był proboszczem, do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, założył w Chicago w 1908 (1907) „Towarzystwo kolonizacyjno-transportowe południowo-amerykańskie”, w celu skierowania emigracji z Ameryki Północnej do Urugwaju, uważając ten kraj za najodpowiedniejszy teren dla emigracji. Następnie zamieszkał w Detroit, Mich., skąd rozwinął agitację za założeniem przez siebie towarzystwem. Z powodu utrudnień emigracyjnych ze strony rządu urugwajskiego, widzącego w imigracji niebezpieczeństwo dla swego kraju oraz wskutek braku poparcia ze strony wychodźstwa polskiego w Stanach Zjed. Ameryki Północnej akcja Tow. kol. — transportowego nie rozwinęła się.

Ankleta (Inf. p. J. J. Kowalczyka). — Humbug polsko-amerykański, *Przegląd Emigracyjny* 1908 Nr. p. 1-2. — Wykład o emigracji polskiej, *Dziennik Polski*, Lwów 1908 Nr. 10 — Zieliński Bibl. Migr. — Życie emigrantów w Paranie. *Gazeta Handlowo-Geograficzna* 1902 Nr. 5.

Wywiórski Michał, † 1919 malarz; odbył wraz z Wojciechem Kossakiem w początku XIX w. podróż na Wschód dla studjów nad panoramą bitwy pod Piramidami.

Bystroń — Kossak W : Wspomnienia, Warszawa, 1913 r.

Zabdyr Władysław ks. T. J. misjonarz; inspektor szkół misyjnych w Rodezji; przebywa w Afryce; pisuje korespondencje o działalności misyjnej. Przetłumaczył wraz z ks. Hankiewiczem na narzecze murzyńskie pieśni religijne polskie i uczy Murzynów śpiewu tych pieśni; ks. Z. napisał m. in. „Z polskiej misji w Afryce” (Kalendarz Serca Jezusowego na 1930 r.).

Murzyni w Afryce śpiewają polskie melodie, *Ilustr. Kurjer Codzienny*, 1933 Nr. 299

Zaborowski Stanisław * 12. IV. 1867 w Zbiewie, woj. warszawskiego. W 1912 r. odbył podróż myśliwskoturystyczną do Afryki środkowej, gdzie polował na grubego zwierza we wschodnio-afrykańskim protektoracie angielskim Kenya. Towarzysz Z. Lilpop Stanisław zachorował już w początku wyprawy, co sprawiło, że „safari” t. j. podróż z karawaną tragarzy, Z. odbył sam. Powrócił, zdobywszy liczne trofea, w lutym 1913 r. Z. napisał szereg obrazów myśliwskich, zebranych w książce: „W sercu kniei” opowiadania, zalecane przez Ministerstwo dla bibliotek szkolnych i dla starszej młodzieży.

Ankieta.

Zaleska Zofja; dziennikarka; posłanka na Sejm R. P. od 1933 r.; publikuje artykuły poświęcone sprawom emigracji i ekspansji zamorskiej w *Kurjerze Warszawskim*, jak: „Opieka polska nad rodakami na obczyż-

nie", 1926 r., „O łączności z wychodźstwem", 1925, „Pod polską banderą naokoło świata", 1929 r. i t. d.
Ankieta — Zieliński Bibl Migr.

Zaleski Antoni (Baronowa X. Y. Z.) * 1858 w Stodółce na Podolu † 9. VIII. 1895 w Warszawie; pisarz i dziennikarz; gimnazjum ukończył w Krakowie, poczem studjował na politechnice w Pradze; był współzałożycielem i redaktorem *Słowa*; odbył w 1887 wraz z Sienkiewiczem i Pochwalskim podróż na Bałkany i do Konstantynopola i opisał ją w książce: „Z wycieczki na Wschód. Notatki dziennikarza" Warszawa 1887.

Gutenberg — Kenig: Antoni Zaleski, *Tygodnik Ilustrowany*, 1895. II. Nr. 33 p. 99-100. — Korbut IV — „Towarzystwo Warszawskie" i jego autor, *Tygodnik Ilustrowany*, 1895, II, 1916, Nr. 2.

Zaleski Bronisław * 1819 w Raczkiewiczach w pow. słuckim † 2. I. 1880 w Mentonie, pisarz, rytownik i geograf; studjował prawo w Dorpacie i Charkowie; za sprawę Konarskiego w 1837 zesłany został na 3 lata do Czernichowa; w 1847 ponownie zesłany, wcielony został do bataljonów karnych w Orenburgu, gdzie zaprzyjaźnił się z Szewczenką; po odbyciu kary został w 1858 członkiem Komisji Włościańskiej na Litwie, a w 1863 wyemigrował do Francji, gdzie był bibliotekarzem Tow. Historyczno-Literackiego i redagował *Roczniki Towarzystwa*. W czasie pobytu na Syberji brał 1848-1855 udział, jako oficer, w trzech wyprawach w góry Uralu, do Turkiestanu i Chin i opublikował studja geograficzne o zwiedzanych krajach, jak: „La vie des steppes Kirghises, descriptions, recits et contes", Paris 1865, które zaopatrzył własnymi akwafor-

tami, „Wygnańcy w Orenburgu“ *Rocznik Tow. Hist. Liter. w Paryżu* za r. 1866, „Dwie wycieczki do stepów kirgiskich, szkice podróżnicze“ (*Księga świata* 1857 II).

Dębicki L.: Bronisław Zaleski. Kraków 1880. — Gutenberg — Janik — Kalinka: Br. Zaleski, *Przegląd Polski* 1880 III. Iuty p. 163-167 — Korbuet III — Librowicz: Polacy na Syberji, Kraków 1884 — Orgelbrand — Rewieński St.: Bronisław Zaleski, *Tygodnik Ilustrowany* 1880, I, Nr. 212, 33-34, — Sulima A.: Szewczenko na wygnaniu i Bronisław Zaleski, *Przegląd Powszechny*, 1884, IV. — Zieliński Bibl. Mlg. — *Bulletin Polonais* 1880, Nr. 10 p. 27.

Zaleski Józef, major; odbył w 1843 z Józefem Bohdanem Zaleskim pielgrzymkę do Ziemi Świętej.
Bystroń.

Zaleski Józef Bohdan; odbył w 1843 podróż do Ziemi Świętej.

Bystroń.

Zaleski Józef Pius dr. * 5. V. 1873 † 12 X. 1930 w Warszawie, działacz emigracyjny; należał do założycieli Związku Pionierów Kolonialnych; po ukończeniu gimnazjum w Warszawie wyemigrował do Stanów Zjednoczonych, gdzie ukończył wydział medycyny; brał bardzo żywy udział w życiu Polonii amerykańskiej, organizując szereg związków: założył gniazdo Sokoła w Związku Narodowym Polskim, w czasie wojny światowej był prezesem Komitetu Obrony Narodowej. W 1918 wstąpił jako ochotnik do armji amerykańskiej, w której był lekarzem. W 1920 r. przybył z amer. Czerwonym Krzyżem do kraju, gdzie pozostał, pracując nadal społecznie, szczególnie w dziedzinie emigracyjnej. Po śmierci odznaczony Krzyżem Niepodległości.

Sp. dr. Józef Plus Zaleski, *Morze — Pionier Kolonjalny* 1930 Nr. 11 p. 28.

Zaleski Marcin * 11. XI. 1826 na Wołyniu † 11. VI. 1891. w Krakowie; za sprzyjanie powstaniu zesłany do gubernji permskiej napisał: „Wspomnienia 1830 — 1878” Lwów 1893

Zaleski Stanisław Szczepan dr.; badał źródła wód mineralnych na Syberji; nap: „*Lac Ingol, recherches médico - topographico - chimiques. Eaux et boues minérales de la Sibérie*” I Tomsk 1891 i 1892, „*Sybirskie źródła mineralne I Jezioro Ingol*” „*Przegląd Lekarski* 1892 i odbitka Kraków 1892.

Zaleski Władysław Michał ks., arcybiskup * 1852 † 1925; misjonarz, botanik i podróżnik; tytularny arcybiskup tybetański i partjarcha antyoczeński; studjował teologję w Warszawie i w Rzymie; w 1886 udał się jako sekretarz delegacji apostolskiej do Indyj Wschodnich, gdzie pozostał do 1912 roku, od 1892 będąc delegatem apostolskim w Indjach z rezydencją w Kandy; w 1912 roku osiadł na stałe w Rzymie. Ks. Z., podróżując od 1887 — 1898 po Indjach, Jawie, Chinach, Cejlonie, Japonji, poza pracami dla organizacji kościoła w Indjach, interesował się botaniką, zbierał rośliny i stworzył „*Iconothecam botanicam*”, największy w swoim rodzaju zbiór rysunków, przeważnie kolorowych storczyków, obejmujący przeszło 30 000 rycin; zbiór ten znajduje się w Zakładzie Systematyki Roślin Uniwersytetu Warszawskiego. Ks. Z. ogłosił m. in.: „*Podróż po Indjach w r. 1896*” *Misje Katolickie* 1897 i oddzielnie, Kraków 1897, „*Podróż po*

Indo-Chinach, Jawie i wybrzeżach chińskich w 1897 i 1898 r. *Misje Katolickie* 1898 i odbitka Kraków 1898, „Voyage à Ceylon et aux Indes 1898” Roma 1887, „Męczennicy w Indjach” *Misje Katolickie* 1898 i odbitka Kraków 1898, „Ceylon et les Indes” Paris 1891

Ankieta (Inf. prof. Hryniewieckiego). — Czermiński M. ks.: Życiorys ks. W. M. Zaleskiego (Kraków 1901. drukowano jako rękopis). — Tenże: Der apostolische Delegat in Ostindien, *Alte und neue Welt* 1897 Heft 7 p. 420. — Czaykowski K. Ks., *Przegląd Powszechny* 1913, II, p 102 — 112. — Gutenberg — Maliszewski - Olszewicz — Zieliński Bibl. Migr.

Załęcki Gustaw dr., * 17. VII. 1894 w Krakowie; ekonomista i pisarz migracyjny i kolonjalny; docent Uniw. Jana Kazimierza; Z. bierze czynny udział w szeregu prac związanych z zagadnieniami migracyjnymi i kolonjalnymi, był w 1925 wiceprezesem Pol. Tow. Emigracyjnego, należał w 1928 do inicjatorów Związku Pionierów Kolonjalnych, w 1929 wiceprezesem Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonjalnej, w 1930 i 1931 należał do Państwowej Rady Emigracyjnej; w 1926 r. założył wraz z prof. Stanisławem Głębińskim i prof. Ludwikiem Krzywickim Naukowy Instytut do Badań Emigracji i Kolonizacji i był założycielem *Kwartalnika* tegoż instytutu; w 1930 zainicjował i prowadzi „Studjum Nauk Migracyjno - Kolonjalnych”, będące próbą stworzenia pierwszej polskiej szkoły kolonjalnej o poziomie studjów wyższych, którego pierwszy trzyletni wydział prawo — ekonomiczny absolwowało 54 słuchaczy. Załęcki odbył jako delegat Nauk. Instytutu E. i K. dwie podróże naukowe zamorskie, w 1928 do Sta-

nów Zjednoczonych, w 1930 do Brazylii Z. ogłasza liczne artykuły i rozprawy z dziedziny migracji kolonjalnej, m. in.: „Kryzys polskiej polityki migracyjnej”, *Kwartalnik N. I. Emigracyjnego* 1927 T. IV, p. 187 — 243, „Memorjał w sprawie kosztów produkcji bawełny w Stanach Zjednoczonych”, *tamże* 1928, T. IV. p. 737 — 743, Szkic do gospodarczej teorii europejskiego osadnictwa rolnego w krajach gospodarczo młodych”, *tamże* 1927, T. II, p. 184 — 215. III. p. 139 — 184, „Uwagi o Texasie”, *Wychodźca* 1929, Nr. 5 „O istocie przedsiębiorstw kolonjalnych” *Morze — Pionier Kolonjalny* 1929, Nr. 1, 2/3; oddzielnie wydał: „Dwie orientacje w polskiej polityce migracyjnej” Warszawa, 1929, „O polską politykę zamorską” *tamże* 1929, „Parana a Polska jako problem polskiej ekonomiki narodowej”, *tamże* 1931, „Polityka cen ziemi a problemy naszej powojennej zamorskiej kolonizacji chłopskiej”, *tamże* 1930, „Polskie plantacje bawełniane jako problem polskiego gospodarstwa narodowego”, *tamże* 1929, „Procesy emigracji kolonizac. jako problemy nowoczesnej polityki gospodarczo — narodowej”, *tamże* 1927; „Studja kolonjalne” *tamże* 1927, „Polska polityka kolonjalna”, Warszawa 1925, „Uwagi nad gospodarczym stosunkiem człowieka białego od kolorowego” 1928; w formie skryptów z wykładów ogłosił „Pojęcie emigranta”, „Polityka kolonjalna Francji”, „Polityka kolonjalna Anglii”, „Polityka kol. Rosji”.

Ankieta — Gąsiorowski St., *Kwart. Emigr.* 1926 T. I, p. 112-116 (rec.) — Załęcki G.: P. d-rowsi Adamowi Jarzynie, Warszawa, 1931. — Jarzyna A.: Działalność Naukowego Instytutu Emigracyjnego i Kolonjalnego, Warszawa, Lwów

1931 — Tenże: Odpowiedź dr-owi Załęckiemu, *tamże* 1931 — Załęcki: Sprawozdanie Gen. Sekretarza N. I. E. i Kol. za okres od 1 I. 1926 — do 1. IV. 1931. Warszawa, 1931. — *Droga* 1928, Nr. 3, p. 295-298 (rec).

Załęski Jan, ur. około 1807 † 1877 na Podolu, dziennikarz; za sprawę Konarskiego zesłany w 1840 na Kaukaz, po powrocie był współpracownikiem *Gwiazdy* i innych pism. Z pobytu na Kaukazie napisał m. in.: „Wspomienia z podróży po Kaukazie: Kolchida-Larysa-Larystan“ *Kronika Wiadomości Krajowych i Zagranicznych*, 1856 Nr: 64, 65, 81, 86, „Wyjątki z pamiętników udzielił J. B. D. (Z Kara Agaczu na Kaukazie) „*Dziennik Warszawski*” 1853, Nr. 318, 320, 1854, Nr. 65, „Rys życia obozowego. List I Twierdza Wniczapna na Kaukazie” *Gwiazda*, (Kijów) 1849 p. 156-184.

Janik — Zieliński Bibl. Migr.

Załuski Józef ks. biskup kijowski * 12. VIII 1702 w Załuskach pod Czerskiem † 7. I. 1774 w Warszawie; odbywał liczne podróże po Europie, poczem wstąpił do stanu duchownego; wskutek wystąpienia na Sejmie, porwany na rozkaz Repnina, wysłany został wraz z biskupem Sołtykiem i Rzewuskim włąb Rosji i przebywał w Smoleńsku i Kałudze od 1766. 1772 r. Napisał rodzaj pamiętników wierszem.

Janik — Gutenberg — Korbut III — Orgelbrand — Iwanowski: Wspomnienia polskich czasów. Lwów 1894 T. II, str. 5-28.

Załuski Karol hr., orientalista; był posłem austro-węgierskim w Teheranie, znał języki wschodnie, szczególnie perski i arabski oraz wiele języków euro-

pejskich; tłumaczył bajki Krasickiego na arabski; ogłosił studjum „O języku perskim i jego piśmienictwie” *Przegląd Polski* 1882/83, II, p. 321-347, III, p. 36-60, 213-235; napisał rozprawę lingwistyczną o języku Koptów, którą złożył Akademji Um.

Wędrowiec 1882 T. I, Nr. 24 p. 382-383 — Zleliński Bibl. Migr.

Zamarajew Jan Ursyn * 1867 w Piotrkowie, † 1924 (1923) w Warszawie, literat i podróżnik; kształcił się w Warszawie, był współpracownikiem-feljetonistą *Kurjera Warszawskiego*, *Tygodnika Ilustrowanego*; i in. w 1892 wyjechał do Moskwy i Petersburga gdzie był współpracownikiem *Kraju*, w 1894 był dyrektorem towarzystwa salonu sztuk pięknych w Kijowie; w 1902, zajmując się badaniem cywilizacji chińskiej podróżował po Japonji, Mandżurji, Chinach i pisywał z Chin do *Słowa i Czasu*; wydał oddzielnie kilka tomów nowel.

Gutenberg — Orgelbrand.

Zamarajew Włodzimierz * 1864 († I. V. 1923?) malarz i rysownik; starszy brat Jana, kształcił się w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie; w 1887-1895 zamieszczał w pismach warszawskich mnóstwo rysunków pełnych charakterystyki dosadnej; w 1889 miał brać udział w wyprawie zoologicznej Adama Ulanowskiego (p. t.); w 1897 przebywał na Kaukazie.

Orgelbrand — R: Nowa wyprawa *Wędrowiec*, 1889, Nr. 6.
— Zob Ulanowski.

Zamoyski Stanisław, hr. * 4. XI. 1889 w Warszawie, właściciel Trzebienia i Magnuszewa, oficer rez. I p. ułanów Krechowieckich, ziemianin i myśliwy;

wiceprezes Pol. T-wa Leśnego, kształcił się w Anglii i w Warszawie, studjował na Wydziale Prawnym sekcji ekonomicznej Uniwersytetu Poznańskiego, który ukończył jako magister praw; walczył w wojnie polsko-rosyjskiej; W 1928-1929 odbył wyprawę myśliwską do Afryki i zwiedził Kongo belgijskie, francuską Afrykę ekwatorialną szczególnie Ubangi - Szari, wrócił przez Kamerun; zbiorami myśliwskimi i przyrodniczymi zasilił Państwowe Muzeum Zoologiczne w Warszawie, kolekcję motyli ofiarował do zbiorów Benedykta hr. Tysskiewicza. W czasie swej podróży dokonał licznych zdjęć fotograficznych, oraz wykonał akwarele przedstawiające krajobrazy, tubylców, zwierzęta i ptaki. Z. opracowuje opis wyprawy afrykańskiej.

Ankieta.

Zamoyski Tomasz hr., myśliwy; przedsięwziął w 1895-1896 z Józefem hr. Potockim i Janem Grudzińskim wyprawę myśliwską do kraju Somalisów.

Ankieta — Ziembicki W.: Literacka spuścizna Józefa hr. Potockiego, *Łowiec*, 1928, Nr. 6 p. 87 — Potocki Józef: Notatki myśliwskie z Afryki i Samali, Warszawa 1897 r.

Zamoyski Zdzisław hr. myśliwy i podróżnik; brat gen. Władysława, odbył w 1847 r. podróż do Ziemi Świętej, zwiedził Egipt w górę Nilu i Nubję, polując na krokodyle.

Bystroń — Mickiewicz Adam: Korespondencja, Paryż 1870-72.

Zan Tomasz * 1796 w pow. nowogrodzkim † 1855 na Litwie; poeta, przyjaciel Mickiewicza, założyciel tow. Promienistych i Filaretów; w 1824 zesłany został do Orenburga, gdzie pozostawał do 1837 r.; powrócił

na Litwę w 1841 r. W Orenburgu zasłużył się m. in. dając początek muzeum orenburskiemu. Pamiątniki Zana z wygnania wydała z autografu Marja Dunajówna p. t. „Z wygnania. Dziennik z lat 1824-1832”. Wilno 1929.

Archiwum Filomatów — Bujakowski: Sprawa Zana Domeyków z chorążym Pełskim. *Przewodnik Nauk. i Liter.* 1913. — Chłopicki: Fela. *Kłosy* 1887, II. — Chmielowski: Ballady Tomasza Zana. *Tyg. Ilustrowany* 1884 Tenże: Studja i szkice T. II. — Czernicki G.: Żywot i korespondencja Zana. Kraków 1863. — Domeyko: Filareci i Filomaci. Poznań 1872 — Dubiecki M.: Góra Molessona. — Gawalewicz M.: Druh Mickiewicza. *Tygodnik Polski* 1898-1899. — Tenże: Poeta promienisty. Z filareckiej twórczości T. Zana. *Kraj* 1900, Nr. 34-49; 1901 Nr. 5-7; i Warszawa 1901. — Gordon J.: Soldat, czyli sześć lat w Orenburgu. Lipsk 1865. — Gutenberg — Iwanowski: Wspomnienia z lat minionych. T. II. Kraków 1876, str. 153-171. — Janik — Jankowski Cz.: Czeczot i Zan w Leplu (Z ziemi pagórków leśnych. Księga zbiorowa. Warszawa 1899). — Jaworski T.: Zan w Orenburgu (Odgłosy: Księga zbiorowa, Moskwa 1916). — Kalinka: Z Syberji. *Przegląd Polski* 1881. — Kallenbach: Kilka słów o balladzie p. t. „Neryna”. *Rozprawy Wyd. Fil. Ak. Um.* 1889. — Korbut III. — Sto lat myśli polskiej. — Lelewel: Nowosilcow w Warszawie — Listy Tomaszowej Zanowej, *Świat* 1913. Nr. 23. — Łączyński: Wspomnienia wygnańca Litwina. Poznań 1884. — Łucki: Towarzystwo Filomatów (Biblioteka Narodowa). — Mickiewicz Wł.: Korespondencje Adama Mickiewicza. — Tenże: Tomasz Zan w więzieniu. (Rok Mickiewiczowski ks. zbiorowa. Lwów 1899). — Mościcki H.: Promieniści, Filomaci i Filareci. Warszawa 1919. — Tenże: Z pamiątnika T. Zana. *Kurjer Warszawski* 1907, Nr. 332 — Morawski St.: Kilka lat młodości mojej. Wilno 1924. — Orgelbrand — Pawłowicz: Imieniny Zana. (Dla Zagrzebia. Lwów 1881). — Pietraszkiewiczówna:

Dzieje Filaretów w zarysie. — Pigoń: Głosy z przed wieku. Wilno 1924. — Tenże; Triolety T. Zana o Maryli Wereszczakównie. *Ruch Literacki* 1926, Nr. 10. — Pisma Nieznane... Adama Mickiewicza. Wyd. Kallenbach. Kraków 1910. — Rolle M.: Tomasz Zan na roli (Z minionych stuleci. Lwów 1908). — Tretlak: Adam Mickiewicz w świetle nowych źródeł 1815-1821. Kraków 1917. — Zaleski Bronisław; Wygnańcy polscy w Orenburgu. *Roczniki Tow. Hist. Liter. w Paryżu* za rok 1866. — Żywot i Korespondencja Tomasza Zana. Kraków 1863.

Zaniewicki Zbigniew * 27. I. 1903 r. literat; brał udział w obronie Lwowa, w wojnie polsko-rosyjskiej i powstaniu górnośląskim; w 1923 r. wstąpił do marynarki handlowej i udał się na „Lwowie” do Brazylii pozostał w Sao Paulo, gdzie pracował w fabryce, poczem wśród lasów jako drwal. W 1924 r. odbył z towarzyszem podróż łódką żaglową po Amazonce, przebywając ok. 1200 km. pod prąd; aresztowany przez rewolucjonistów, więziony był w Manaos, poczem pozostał jeszcze rok w Brazylii. Po powrocie do Europy dwa lata przebywał we Francji, pracując fizycznie równocześnie studjując na Sorbonie; powrócił do kraju w 1927 r., aby ukończyć Uniwersytet Warszawski. W 1928 r. został kierownikiem Biura Polskiej Komisji Współpracy Intelktualnej przy Lidze Narodów, od 1931 r. jest kierownikiem administracyjnym Kursów Wakacyjnych dla Cudzoziemców, organizowanych przez Ministerstwo Oświaty. Na stanowiskach tych informuje cudzoziemców o znaczeniu dla Polski dostępu do morza. Na tle przeżyć brazylijskich napisał: „Zielone piekło” Warszawa 1929 r. oraz szereg artykułów jak: „Amazonka — królowa rzek” *Na-*

około Świata 1927, Nr. 7, „Polowanie na żółwie”
tamże 1928 r. Nr. 49; napisał powieść z podróży po
Amazonce p. t.: „Równik” (w rękopisie).

(Zanowicz Antoni zob. Tripplin Teodor).

Zapałowicz Hugo dr. * 15. XI. 1852 w Lubla-
nie, † 20. XI. 1917 w Perowsku w Turkiestanie; geo-
botanik i podróżnik; ukończył studia prawnicze na
Uniwersytecie Jagiellońskim; wolny od pracy zawodo-
wej czas poświęcał studjom przyrodniczym; w 1888-
1890 odbył podróż naokoło ziemi, przyczem dłuższy
czas poświęcił badaniom geografji, geologii i flory
Argentyny i Patagonji. Argentynę przeszedł od osta-
tniej stacji kolejowej przez suchy step do oazy Lihu-
Kalel, łożyskiem Rio Negro w górę tej rzeki do pod-
nóża Andów; w czasie wielkiej wojny nie przesława
gromadzić materiałów naukowych nawet przebywając
w niewoli rosyjskiej, w Turkiestanie. W kraju zajmowa-
ł się badaniem roślinności i geologii i Karpat wschod-
nich Z. napisał m. in.: „Das Rio Negro Gebiet in
Patagonien” *Denkschrift der mat. naturh. Cl. d. Wis-
senschaften*, Wien 1893, „Jedna z podróży naokoło
świata” Lwów 1899, 2 tomy.

Ankieta (inf. prof. Siemiradzkiego) — Gutenberg — Mali-
szewski Olszewicz — Olszewicz: Sp. Hugo Zapałowicz.
Przegląd Geograficzny, 1918/19, p. 136, — Orgelbrand
Suplement II. — Rouppert K.; Hugo Zapałowicz. *Pa-
miętnik Tow. Tatrzańskiego* 1917/18, p. 33-38 — Wiś-
niowski T.: Geologia polska w ostatnich 50 latach. Kraków
1931. — (Hugo Zapałowicz) Wspomnienie pośmiertne,
Kosmos 1920, p. 293,

Zapałowski Władysław (Płomień) * 13. X. 1839

w Kantorji Zarnowskiej pow. opoczyńskiego, walczył pod Langiewiczem; skazany w 1864 do rot aresztanckich w Włodzimierzu pod Moskwą, zesłany został na osiedlenie do Ust. Sysolska w gubernji wołogodzkiej, skąd powrócił w 1869 r. i osiadł na roli; obok przyczynków drukowanych w *Tygodniku Ilustrowanym*, *Kurjerze Warszawskim*, *Nowej Gazecie* i t. d. ogłosił dwutomowe „Pamiętniki z roku 1863-1864” Wilno 1913.

Bartoszewicz. Przedmowa do „Pamiętników” — Janik — Zieliński Bibl. Migr — Archiwum Centr. Bibl. Wojsk. Akta Komisji Kwalifikacyjnej Weteranów Powstań Narodowych Lista I.

Zapolski Ignacy Downar * 1829 w Tołkaszewiczach w Mińszczyźnie † 1865 w Suwałkach; muzyk; występował publicznie w Orenburgu produkując się grą na gitarze; wrócił do kraju w 1856.

Orgelbrand.

(Zaporski zob. Saporski)

Zaremba Felicjan ks. dr. pastor * 15. III. 1794 pod Nowogródkiem, † 31. V. 1874 w Bazylei, misjonarz; studjował w Dorpacie, Petersburgu i w Bazylei; w 1821 udał się do Astrachania poczem na Kaukaz jako misjonarz z ramienia bazylejskiego towarzystwa misjonarzy ewangelickich i działał tam wśród Ormian i Tatarów spędzając lata 1828-1831 na podróży misyjnych; i tak: w 1828 odbył podróż do prowincji Szirwan, w 1830 do nowozabranych posiadłości rosyjskich koło góry Ararat aż do źródeł Eufratu; w 1835 wrócił do Bazylei; w 1836 wybrał się znowu na Kaukaz i pozostał tam do 1838, od 1839 do 1864 z przerwą między 1856-1859 podróżował po Europie środko-

wej jako kaznodzieja. Zaremba napisał autobiografię.

Zaremba Ein russischer Edelman als Missionier Aus dem Leben von dr. Felician v. Zaremba. Basel 1894.

(Zaś zob. Piotrowski W. W.)

Zaremba Djonizy marynarz i podróżnik, kapitan marynarki rosyjskiej; badał Alaskę; w 1834-1838 na jego cześć nazwali Rosjanie jedną z wysp archipelagu Aleskander. w południowo-wschodniej Alasce wyspą Zaremby.

Zaremba K. (Ch) W., podróżował po Meksyku, napisał przewodnik pod p. t. „The marchand's and touristes guide to Mexico” Chicago 1883.

Zaruski Marjusz, generał brygady, * 31. I. 1867 r; w Dumanowie na Podolu; literat, alpinista i marynarz; nauki średnie pobierał w Kamieńcu Podolskim, wydział fizyko-matematyczny uniwersytetu ukończył w Odesie, szkołę morską w Archangielsku, Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie; posiada obok innych odznaczeń polskich i cudzoziemskich Krzyż Niepodległości i Polonia Restituta IV i III; w 1894 r. aresztowany w Odesie za działalność niepodległościową, po półtorarocznem więzieniu zesłany został na 5 lat do gubernji archangielskiej; po powrocie z zesłania osiadł w Zakopanem, gdzie jako wybitny taternik i pionier narciarstwa brał żywy udział w pracach Polskiego Tow. Tatrzańskiego; rozwinął działalność odkrywczą Tatr w zimie; założył Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, na którego czele przez szereg lat brał udział w wyprawach ratunkowych; wprowadził narciarstwo w zachodniej Małopolsce; walczył w Legionach,

jako szeregowiec, później dowódca szwadronu i dywizjonu 1 p. uł. L. P. biorąc udział we wszystkich niemal bojach I Brygady i w wojnie polsko-rosyjskiej jako dowódca 11 p. uł. w brygadzie Beliny. Na czele tego pułku wszedł pierwszy do zdobytego w r. 1919 na bolszewikach Wilna. W r. 1917 przy odmowie przysięgi Niemcom więziony w wojskowym więzieniu w Przemyśle; stawiony przed sąd wojenny K. L. pod zarzutem „zbrodni rokoszu i niewykonywania rozkazów wojskowych“ zwolniony został wskutek wniosku o abolicję procesu i rozpadnięcia się Austrii. W r. 1918 jako komendant obwodu pow. P. O. W. na powiat nowotarski zorganizował tam pierwsze oddziały wojska polskiego i obsadził nimi wszystkie polskie wsie Orawy i Spisza. Później dowodził 23 p. uł. grodzieńskich. W latach 1923 - 1926 był adjutantem generalnym Prezydenta Rzeczypospolitej. W 1926 założył Komitet Floty Narodowej, który rozwinął do wielkiej instytucji, mającej na celu budowę floty morskiej siłami społeczeństwa. Ze składek Komitetu zostały zakupione cztery statki: „Dar Pomorza“, „Sławomir Czerwiński“, „Temida I“, i „Temida II“; w r. 1927 był pierwszym starostą morskim; stworzył i organizuje polski yachting morski i odbywał podróże na pierwszych yachtach polskich; propagator idei morskiej, wygłasza liczne odczyty w całej Polsce o potrzebie realnego opanowania morza. Zaruski odbywał i odbywa w dalszym ciągu liczne podróże morskie: w latach 1886-1894 jako prosty marynarz po morzu Czarnem i Śródziemnem do Syrii, Azji Mniejszej, Grecji i Egiptu; na Daleki Wschód

— do Indyj, Chin i Japonji, pływając na wielkich statkach parowo-żaglowych; później jako kapitan żaglowych okrętów po morzu Białem, oceanach Lodowatym i Atlantyckim. Jako pierwszy autor utworów marynistycznych (nowela „Maciej Studzień” *Tygodnik Ilustrowany* 1898) drukuje w licznych czasopismach, jak *Tygodnik Ilustrowany*, *Prawda*, *Ogniwo*, *Kraj*, *Epoka*, *Polska Zbrojna*, *Kurjer Warszawski*, *Słowo Polskie*, *Zakopane*, *Naprzód* i in. i wydaje w oddzielnych wydawnictwach szereg prac literackich i artykułów, przeważnie poświęconych morzu i Tatom, między innemi w r. 1904 „Współczesną żeglugę morską” — pierwszą w polskim języku oryginalną pracę o budowie okrętów i żeglarstwie, z pierwszym również polskim słownikiem żeglarskim. W r. 1931 wydawał i redagował miesięcznik „Polska Flota Narodowa”, poświęcony idei Komitetu Floty Narodowej; w 1927 zorganizował Morską Komisję Terminologiczną z udziałem przedstawicieli Akademji Umiejętności, Marynarki i Uniwersytetów, która wydała dotąd 4 zeszyty pięcioletniego Polskiego Słownika Żeglarskiego i prowadzi prace swe dalej. Zaruski ogłosił m. in.: „Sonety morskie” Kraków 1902 i Warszawa 1925, „Współczesna żegluga morska” Warszawa 1904 i 1920, „Na morzach dalekich” Warszawa, 1920 i 1925, „Żaglowym yachtem przez Bałtyk” 1925, „Na pokładzie Witezia” 1927, „Na yachcie „Witeź” 1928, „Moja czwarta podróż na „Witeziu” 1930, „Na pokładzie „Iskry” 1929, „Nawigacja yachtowa” 1932, „Prawa i obowiązki kapitanów i sterników yachtowych” Regulamin służby na yachtach. Alarmy”, 1933, „Za-

sadnicze komendy i rozkazy przy manewrach na statkach żaglowych" 1933, „Na skrzydłach yachtów" Lwów 1933, „Tatrzańskie ochotnicze pogotowie ratunkowe, jego organizacja, dzieje i wyprawy ratunkowe" Warszawa 1922, „Podręcznik narciarstwa" (wspólnie z Bobkowskim), Kraków 1908, „Przewodnik po terenach narciarskich Zakopanego i Tatr Polskich" Kraków 1913 i Warszawa 1931, „Tatrzański telegraf wzrokowy" Kraków 1909 i Warszawa 1920, „Nauka jazdy konnej", (wojsk.) Warszawa, 1919.

Ankieta.

Zarychta Apolonjusz dr., kapitan;* 28. IV. 1899 w Sosnowcu; działacz kolonjalny, geograf i podróżnik; studjował na Uniwersytecie Warszawskim i Jagiellońskim; ukończył Oficerską Szkołę Topografów w Warszawie i dział geograficzny Wydz. Fil. U. J., gdzie doktoryzował się; oficer Korpusu Geografów, członek — założyciel Związku Pionierów Kolonjalnych, czł. Rady Głównej Ligi Morskiej i Kolonjalnej, Pol. T—wa Geograficznego, Instytutu Badań Spraw Migr. i Kolonjalnych, Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy, naczelnik Wydziału Polityki Emigracyjnej M. S. Z.; wykłada zagadnienie polityki emigracyjnej na U. J. Kaź. W czasie wojny walczył w P. O. W. W 1921 zwiedzał pierwsze środowiska emigracji polskiej we Francji; 1922 udał się do Parany, gdzie pozostawał do 1924 r. W Paranie redagował *Sportowca Polskiego* założył *Naszą Szkołę*, której był pierwszym redaktorem; był sekretarzem generalnym Związku Nauczycielstwa Szkół Prywatnych w Brazylii; wspólnie z Lepec-

kim (p. t.) i Fularskim (p. t.) organizował „Junaka”; pracując na polu oświatowym pisywał popularne wydaw. szkolne. 1924 r. powróciwszy do kraju, wygłosił szereg odczytów na tematy kolonialne, wychodźcze i geograficzne; w 1925 r. był adjutantem Marszałka Piłsudskiego, 1926 zwiedzał środowiska polskie w Rumunji. W krajach tropikalnych zwróciwszy uwagę na wartość łuku w życiu pierwotnych plemion i jego zastosowanie sportowe, odbył w 1927 r. podróż po Anglii, Francji i Szwajcarji w celu studjów nad łucznictwem; w wyniku tej podróży napisał: „Łuk i Łucznictwo”, (wraz ze specjalnem słownictwem łucznem) Warszawa 1927 oraz broszurkę „Rycerski Sport”, inicjując w Polsce stary sport łuczny. W 1927 założył *Wiadomości Służby Geograficznej*. W 1928 r. brał udział w ekspedycji, wysłanej przez Urząd Emigracyjny i Bank Gospodarstwa Krajowego do Peru, w czasie której zajmował się eksploracyjnymi pracami geograficznymi; sporządził m. in. eksploracyjne zdjęcie rzeki Tambo; w trakcie eksploracji zachorował ciężko na malarję. W r. 1929 jako jeden z organizatorów zjazdu Polaków z zagranicy, brał czynny udział w tym zjeździe; w 1930 r. wziął udział w III międzynar. zjeździe słowiańskich geografów w Jugosławji i zwiedzał w tym czasie środowiska osadnicze polskie w Banialuce. W 1929 odbył podróż do Ameryki z racji obchodu Pułaskiego i zwiedził środowiska wychodźcze Stanów Zjednoczonych. Publikuje artykuły z dziedziny spraw kolonialnych i wychodźczych oraz geograficzne, jak „Do starego kraju” *Wychodźca* 1924, Nr. 47 — 50,

1925, Nr. 2, 3, 10—18, „Duch Zdobywców“ *tamże* 1930, Nr. 22, „Kamerun“ *Wiadomości Służby Geograficznej* 1930, zesz. IV, p. 371—377, „Kilka uwag o warunkach pracy w Paranie“ *Wychodźca* 1924 Nr. 23, Organizacja i metody pracy służby pomiarowej Stanów Zjednoczonych Am. Półn. *Wiad. Służby Geograf.* 1930, zesz. III, p. 201—228, „Polska ekspedycja badawcza do Peru“ *tamże* 1928, zesz. III—IV, p. 247-259, „Polskość i polono—brazylijanie“ *Wychodźca* 1924 Nr. 29, „Przez kraj ognia i wody. Wrażenia z podróży po Brazylii“, *Na szerokim Świecie* 1925 Nr. 2, „W dżunglach Parany“ *Naokoło Świata* 1924, Nr. 2, Oddzielnie wydał: Tambo (mapa) Warszawa 1929, „Wśród polskich konkwistadorów, Warszawa, 1927.

Ankieta — Głuchowski: Wśród pionierów polskich. Warszawa 1927. — Geografowie na front emigracyjny, *Wychodźca* 1930 Nr. 1 — 2. — Orki literackie ... *Rzeczpospolita* 1927 Nr. 169. — Homo Ferox: *Kwartalnik Inst. N. Emigr.* 1927, T. II p. 219 — Warchałowski K.: Peru, Warszawa 1930. — Wyjazd kpt. Zarychty na uroczystości ku czci Puławskiego w St. Zjed. *Wychodźca* 1929 Nr. 37. — Załęcki: Z powodu Kamerunu kpt. Apol. Zarychty. *Kwart. Inst. N. Emigr.*, 1930 T. III/IV. — Zarychta: Spór o Kamerun. *Wiad. Służby Geogr.* 1931, zesz. 1. — Zieliński Bibl. Migr.

Zbaraski Krzysztof; wojownik i dyplomata; kształcił się w sztuce wojennej zagranicą, przeważnie w Niderlandach; brał udział w różnych wyprawach wojennych, jak wołoskiej 1600, moskiewskiej 1609 i t. d. po wojnie chocimskiej odprawił w 1622 z ogromną okazałością poselstwo do Konstantynopola; uzyskawszy dla Polski zatwierdzenie układów chocimskich, wrócił

w 1624. Poselstwo to opisał sekretarz misji Samuel ze Skrzypny Twardowski i Samuel Kuszewicz.

Birkowski Fabjan ks.: Krzysztof Zbaraski (Biblioteka Polska 1859). — Chomętowski: Krzysztof Zbaraski koniuszy koronny. *Biblioteka Warszawska* 1865 i odbitka Warszawa, 1866. — Dobrowolska Wanda: Młodość Jerzego i Krzysztofa Zbaraskich. Przemyśl 1928. — Finkel — Gutenberg — Kuszewicz S: Poselstwo księcia Zbaraskiego. (Niemcewicz: Zbiór pamięt.). — Orgelbrand Twardowski Samuel ze Skrzypny: Przeważna legacja.

Zbaraski Piotr posłował do Turcji w 1568 r.

Zboiński; podróżnik; jako oficer armji belgijskiej brał udział w wyprawie belgijskiej do Afryki w 1884 r. *Tygodnik Ilustrowany* 1884 Nr. 93, p. 239, szp. II.

Zborowski Piotr posłował w 1568 do Turcji, z czego zdał sprawę w „Relacji poselstwa pana Wojnickiego królowi Jegomości w Warszawie”, drukowanej u Kraszewskiego: „Podróże i poselstwa polskie do Turcji”, str. 65-82, Kraków 1860.

Zbyszewski Władysław Feliks (Karp), kapitan marynarki; organizator główny Sił Narodowych Morskich i dowódca Floty Narodowej w powstaniu styczniowym. W chwili wybuchu powstania Zbyszewski dowodził korwetą rosyjską wysłaną do Chin. Na wezwanie Rządu Narodowego opuścił statek, pozostawiając adresowane do cara pismo, w którem zgłaszał swoją dymisję, motywując ją obowiązkiem Polaka, i przez Japonję udał się do Francji. W międzyczasie nabył Władysław Czartoryski z funduszków, na ten cel przez Adamową Czartoryską i Władysławowstwo Zamojskich ofiarowanych, statki Samson i Princess, nazwany „Kilińskim”,

na którym, do przybycia Zbyszewskiego, powierzył, jako agent dyplomowany R. N., dowództwo Francuzowi kpt. Magnanowi, który na wodach południowo-amerykańskich w czasie wojen tamtejszych republik trudnił się korsarstwem. Zbyszewski, przybywszy do Paryża, doprowadził do zgody Czartoryskiego z Magnanem, który popadł był w konflikt z agentem dyplomatycznym, nieprawnie ogłaszając w pismach swą rzekomą nominację na dowódcę floty polskiej; Karp przedstawił Rządowi Narodowemu — zdaje się w porozumieniu z Florestanem Rozwadowskim — projekt organizacji i działalności floty narodowej. W myśl projektu Zbyszewskiego statki polskie miały w pełnem uzbrojeniu pod flagą polską popłynąć na morze Czarne, tam zabierać statki handlowe Rosji, która nie miała prawa utrzymywania na morzu Czarnem statków wojennych, wreszcie miały okręty polskie w razie pomyślnym przewozić broń i ludzi na Kaukaz, by uzyskać u mocarstw uznanie dla bandery polskiej. Dnia 10. II. 1864 Rząd Narodowy poruczył oficjalnie Karpiowi obowiązki Głównego Organizatora Sił Narodowych Morskich. Równocześnie jednak 12-go lutego 1864 r. przepadł Rządowi statek „Kiliński“, gdyż został przyaresztowany przez Hiszpanów na Maladze wskutek denuncjacji rosyjskiej, jakoby rzekomo wioził kontrabandę dla karlistów. Niezrażony katastrofą „Kilińskiego“ kapitan Karp pracował dalej w zupełnej zgodzie z Rozwadowskim nad utworzeniem floty, niestety organizacja rozbiła się o brak funduszków i Rząd Narodowy pismem z dn. 11. VI. 1864 do Rozwadowskiego zlikwidował organizację marynarki powstańczej.

Hubert: Próba tworzenia marynarki wojennej podczas powstania 1863/64, *Przegląd Morski*, 1929, Nr. 4, p. 26 — Przyborowski W.: *Kwartalnik Historyczny* R. XXII 1908, p. 136-140 — Sokołowski A.: Powstanie Styczniowe, Wiedeń, 1913, str. 327-329 — Zieliński: Bitwy i potyczki 1863/64, Rapperswil 1913, str. 298, 299, 542 — Tenże: Bibliografia morską — Tenże: Marynarka wojenna powstania styczniowego, *Morze*, 1932, Nr. 7/8 — Tenże: Florestan Razwadowski wobec likwidacji Sił Narodowych Morskich w powstaniu styczniowym — Tenże: Mały Słownik pod Łapiński, Rozwadowski—Archiwum Biblioteki Rapperswilskiej. Papiery Batignolskie. Akta Komisji Długu Narodowego, Nr. 2578. Marynarka 2587, Agent wojskowy w Paryżu Nr. 2589, Nr. 2582, Nr. 2614.

Zdanowski Bohdan Feliks † 1932; działacz i wydawca emigracyjny; przybył z Krakowa do Brazylii, skąd powróciwszy, był przez pewien czas tłumaczem przy ambasadzie brazylijskiej w Wiedniu; w czasie międzynarodowej wystawy w Wiedniu w 1892 r. otrzymał dyplom za propagandę brazylijskiej herbaty „herva mate;” z Wiednia udał się do Liverpoolu, gdzie pracował jako drukarz, a następnie powrócił do Parany; był nauczycielem w różnych kolonjach, był pierwszym wydawcą polskim w stanie Rio Grande do Sul. Zdan. wydał pierwszy „Kalendarz Polski w Brazylii” na rok 1898, 1899, „Przewodnik dla wyjeżdżających do Brazylii”, Kraków 1907 wraz z „Słownikiem polsko - portugalskim”, projektował w 1900 założenie w Porto Alegre wielkiego dziennika; pisywał do prasy krajowej artykuły, jak: „Cła brazylijskie” *Gazeta Handlowo - Geograficzna*, 1897, Nr. 5 „Sprawy emigracyjne. Z południowej Ameryki” *Polski Przegląd Emigracyjny* 1902, Nr. 7/8 p. 53-57,

„Szkolnictwo polskie w Rio Grande do Sul“, *tamże* 1896, Nr. 19, „W sprawie emigracji polskiej z południowej Ameryki do południowej Brazylii“, *tamże* 1897 Nr. 13, p. 155 - 156, „Zdemaskowanie grasanta emigracyjnego „Wychodźca“, 1929, Nr. 20/(21)

Głuchowski: Wśród pionierów — Zieliński Bibl. Migr.

Zgórski Konstanty Sulejman de Syri, dyplomata; ormianin z pochodzenia używany był przez Jana III do misyj na Wschodzie.

Zieliński Antoni ks.; działacz emigracyjny; uczestniczył w wyprawie arcyksięcia Maksymiljana do Meksyku, skąd przeniósł się do Brazylii, gdzie uzyskał wielkie wpływy na dworze cesarza brazylijskiego Don Pedra w Rio de Janeiro; osiadł w niemieckiej kolonii Gaspar w Santa Catharina, zrazu przychylnie widziany przez niemiecki zarząd kolonii; działając wśród kolonistów polskich, namawiał ich do przeniesienia się do Parany, wobec czego usunięty został przez Niemców z kolonii Gaspar i osiadł w 1870 w Stanie Parana a potem w Kurytybie.

Głuchowski: Materiały. Wśród pionierów polskich str 13.

Zieliński August * 1842 we Lwowie; poeta, malarz i podróżnik; b. oficer austriacki; udał się do Ameryki i podróżował po Meksyku, Haiti i Stanach Zjednoczonych, pisując w prasie polskiej i angielskiej opisy oraz poezje m. in. „Król Kalakana. Z notatek turysty“, *Wędrowiec*, 1888, Nr. 41, p. 488, „Ze stepów meksykańskich“, *tamże* 1888, Nr. 51, 52, „Nowy Meksyk. Z notat humorysty Polaka“, *tamże* 1888, Nr. 22, p. 257, 258, „The Princess of Łowicz. Atale of Mus-

covite rule in Poland 1829-1932", New Orleans 1895, „The fourg big. A. A. A. A. A. Horaj A Poem. Atale from Polish Woodlands", New Orleans, „Dzieje Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej",

Orgelbrand *Wędrowiec* 1888 Nr. 41 p. 488 — Zieliński *Bibl. Migr.*

Zieliński Gustaw * 1809 w Markowicach pow. inowrocławskiego † 1881 w Skępem; poeta; ukończył wydział prawa na Uniwersytecie Warszawskim; za stosunki z partyzantką w powiecie lipnowskim aresztowany w 1833, wywieziony został 29. VII. 1834 do Tobolska, gdzie przebywał rok; w lipcu 1835 wysłany do Iszyna, pozostawał wśród stepów kirgiskich do 1842, poczem wrócił do kraju i osiadł w Skępem. W czasie powstania styczniowego był zagranicą. Główny utwór Zielińskiego, „Kirgiz“, ukazał się w licznych wydaniach od 1842 począwszy. Zieliński napisał „Dziennik mojego życia“, pozostający w rękopisie w Muzeum Płockiem.

Chmielowski P.: Życiorys na podstawie listów poety skreślony i ocena jego działalności (wstęp do „Poezyj" I Toruń 1901). — Ciepliński Paweł: Przyczynek do życiorysu śp. G. Z. Kłosa, 1882, Nr. 891 p. 61-62. — Galle H.: Autor „Kirgiza" *Biblioteka Warszawska*, 1909, T. I, p. 286-302 — Tenże; Piewca „Kirgiza". *Bibl. Warszawska* 1909 T. I, p. 286-302 — Tenże: (Sto lat myśli polskiej. Wiek XIX. T. IX. str. 37-47). — Gomułcki: Gustaw Zieliński. *Kurjer Codzienny* 1895, Nr. 33 — Tenże: Autor „Kirgiza" w literaturze i w życiu. *Kraj* 1902, Nr. 48, 49. — Gutenberg — Janik — Jellenta C.: Byron w poezji polskiej. *Prawda* 1888. — Tenże: Wszechpoemat 1895, str. 152. — Józef z nad Drwęcy (Gustaw Zieliński) *Słowo* 1895, luty-marzec. — K.: Gustaw Zieliński. *Prawda* 1882, Nr. 49. — Ka-

szewski K.: Gustaw Zieliński, *Tygodnik Ilustrowany*, 1860 I, 1861 Nr. 74. — Korbuet T. III — Korotyński W.: Gustaw Zieliński. *Tygodnik Ilustrowany* 1881, Ser. III, Nr. 331, 332. — (Lange A.) Wrzesień: Gustaw Zieliński, *Kurjer Codzienny* 1902, 21. XII. — Maliszewski Bibl. — Matyszewski: Djabeł w poezji. Warszawa 1899, wyd. II. — Orgelbrand — Poeta stepów *Ziarno* 1909. — Sokołowska Zofja: Gustaw Zieliński *Kłosa* 1881. — Tyszyński: Rozbiory i krytyki T. III. — Wik. A. N.: Gustaw Zieliński, *Kurjer Warszawski* 1881, Nr. 267. — Wolicki: Wspomnienia z czasów pobytu w cytadeli i na Syberji. Lwów 1876. — Zathay St.: Wstęp do „Kirgiza”. Brody 1908. — Zdziarski St.: Pierwiastek ludowy w poezji polskiej XIX w. Warszawa 1899, wyd. II. — Zdziechowski: Byron i jego wiek II. — Zielińscy G. i J.: Wiadomości historyczne o rodzie Swinków. Toruń, 1880-81. — Zieliński Józef: Przyczynek do biografji autora „Kirgiza”. *Tyg. Ilustr.* 1895, Nr. 12. — Gustaw Zieliński i nieznane jego listy, *Tygodnik Polski*, 1901, Nr. 38 sq. — *Ruch Literacki*, 1876, Nr. 31 p. 79. — *Bibl. Warsz.* 1881, T. IV, p. 483-484. — *Przegląd Poznański*, 1857, III. 1846.

Zieliński Józef Feliks (Izzet bej) † 22. II. 1878 w Skępem w Płockiem; kapitan wojsk polskich w powstaniu listopadowem; wyemigrował do Francji; wstąpił jako oficer do wojska tureckiego; walczył w Hiszpanji, był sekretarzem legacji hiszpańskiej w Konstantynopolu. Pozostawił „Pamiętniki z XIX w.”, pozostające w rękopisie w Bibliotece Miejskiej w Toruniu.

Heppen: Nekrologja półroczna, *Tygodnik Ilustrowany*, 1878, Nr. 155 p. 379 — Maliszewski. Bibliogr.

Zielonka Kornel; pojmany w 1863 roku, zesłany został na osiedlenie w gubernji irkuckiej, gdzie mieszkając w Kujadzie, prowadził handel z Burjatami, z którymi utrzymywał przyjazne stosunki; napisał „Pa-

miętnik z powstania 1863 roku i z życia na wygnaniu na Syberji", Lwów, 1913.

Jan k

Zielonka Ludwik (Adolf Jankowski) walczył w powstaniu styczniowym jako major; wzięty do niewoli pod Fajslawicami 1863 r., zesłany został do katorgi i pozostał na Syberji do 1869; napisał „Wspomnienia z Syberji“, Lwów 1886 i kilka innych wydań.

Janik — Zieliński Bibl. Migr. — Tenże: Bitwy i potyczki 1863-64 Rapperswil 1913, str. 102, 103.

Zienkowicz Feliks * 1838 † 1910; botanik; studiował w Petersburgu i Paryżu; był przedstawicielem Rządu Narodowego 1863 r. przy wyprawie morskiej Łapińskiego (p. t.), potem w organizacji cywilnej na Litwie; pojmany, zesłany na Sybir przebywał w Tomsku razem z Hartungiem (p. t.) i Wrońskim (p. t.); w Irkucku zajmował się nauczycielstwem prywatnem, zbierał rośliny; wyrysował tablice dla Dybowskiego. Pozostawił pamiętnik niedrukowany.

Dybowski B: Wspomnienia biograficzne o archeologu i powstańcu polskim Mikołaju Witkowskim, *Światowid*, XII Nr. 1 — Janik — Archiwum Rapperswilskie.

Zuber Rudolf dr. prof.; * 1858 r. w Orlacie w Siemiogrodzie † 7. V. 1919 r., geolog i podróżnik, studjował we Lwowie; od 1884 r. wykładał geologję na Uniwersytecie Jana Kazimierza; znawca fliszu i spraw naftowych; odbywał liczne podróże naukowe po obszarach naftowych Rumunji, Hiszpanji, Argentyny, Chile, Wenezueli, Trinidad, Meksyku, Stanów Zjednoczonych, Afryki zachodniej, Kaukazu, Gór Solnych, Indyj Wschodnich. W 1886 r. wezwany przez towarzystwo naftowe

wyprawił się w towarzystwie kilku techników i rolników z Słobody Rungerskiej do Argentyny, zbadał okolice Mendozy, gdzie niebawem wywiercono studnie naftowe, przeszedł z karawaną przez szczyty Kordyljerów na wysokości 4000 m. obok wulkanu Tinguiririca do Chile, zbadał w 1887 r. okolice naftowe między rzeką Atuel i Diamante, odbył podróż do cieśniny Magellana, gdzie zbadał pokłady węgla; w latach 1900, 1906 i 1911 podróżował znowu do Ameryki, badając obok wspomnianych krajów Wenezuelę, Meksyk, Trinidad, i okolice naftowe Stanów Zjednoczonych; w r. 1910 zaproszony przez kompanję angielską badał kolonje angielskie Nigerji i Złotego Wybrzeża, oraz francuskie Wybrzeże Kości Słoniowej; w 1913 odbył wyprawę do Indji Wschodnich. W kraju dokonywał wierceń w Krynicy, gdzie jeden źródł, zawierający szczawę alkaliczną żelazistą, otrzymał nazwę zdroju „Zubera”. Wynik owych badań publikował w pismach fachowych: „Beitrage zur geologie des Punjab, Ostindien”, *Jahrbuch d. k. k. geologischen Reichsanstalt*, 1914, p. 327-356, „Estudio geologico del cerro de Cachenta y sos contornos, rep. Argentina, prov. Mendoza”, *Boletin d. l. Acadnat de ciencias de Cordoba*, 1890 i odbitka, Buenos Aires 1890, „O nafcie i Lagurze de la Brea”, *Kosmos*, 1889, zesz. VII-VIII, p. 249-254, „Spostrzeżenie geologiczne z zachodniej Afryki” (Księga pam. 250 rocz. założenia Uniwersytetu Lowskiego 1912); „Tymczasowe sprawozdanie z podróży nauk. do Indji Wschodnich” (odcz. 20 I. 1914 r. na pos. Tow. im. Kopernika we Lwowie), „Z podróży do południowej Ameryki”, *Kosmos* 1887, p. 409-414. „Jeszcze słów kilka

o herva mate", *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, 1896, Nr. 21. „Geologische Beobachtungen aus Westafrika“, *Verhandlungen der K. K. geologischen R. A.* 1911, Nr. 4. Przeważna ilość prac R. Zuberu dotyczy problemu powstawania złóż naftowych i geologii Karpat, jak „Studja geologiczne we wschodnich Krapatach“, 1882-1886 i in. Zuber opracował także szereg arkuszy „Atlasu geologicznego Galicji“,

Fleszar A. *Kosmos*, 1913, p. 266-269 (rec) — Gutenberg — Odczyty podróżników polskich, *Gazeta Narodowa*, 1914, Nr. 75 — Olszewicz Bolesław: Rudolf Zuber 1858 — 7. V. 1919. *Przegląd Geograficzny*, 1920/21, p. 162 — Orgelbrand — Pawłowski, *Kosmos* 1914 zesz. 1-6, p. 193-194 (rec) — Z podróży do Południowej Ameryki dra Zuberu *Kosmos*, 1887 zesz. X. XII — Przyczynek do wspomnień o Ignacym Domeyce, *Kłosy* 1889, II, p. 31, — Szajnocha Wł.: Über die von Dr. R. Zuber in Südargentinien und Patagonien gesammelten Fossilien, Wien 1888 — Wiśniowski Tad.: Geologia polska w ostat. 50 latach, Kraków 1931 — Wykłady podróżników polskich, *Słowo Polskie*, 1914, Nr. 128 — *Wszechświat* 1887, Nr. 28, p. 446-447 — Zieliński Bibl. Migr.

Zuber Stanisław dr.: * 1895 we Lwowie; geolog; bada kaukaskie tereny naftowe, geologję południowego Czarnogórza oraz Albanję; napisał: „Wybuch wulkanu błotnego na wyspie Łoś na morzu Kaspijskiem w związku z budową pliocenских fałdów Kaukazu“, *Kosmos*, 1924 r. zesz. I-II, p. 232-294 i odbitka Lwów 1924, „Spostrzenia geologiczne w okolicach Dulcigne“, *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, T. VI, za 1929 r. Kraków 1930 r., „Zastosowanie zdjęć lotniczych przy badaniach geologicznych nad morzem Kaspijskiem“ Warszawa, 1925 r. (Pokłosie Geogr., Warszawa, 1925 r.)

Wiśniowski T.: Geologia polska w ostatnich 50 latach
Kraków 1931 r. — Zieliński Bibl. Migr.

Zwierzycki Józef dr.; inż. górniczy * 12-III-88
w Krobi, (w Wielkopolsce), geolog i podróżnik; kończył
studja w Berlinie. W roku 1914 udał się do Indyj Ho-
lenderskich, gdzie dotąd przebywa w służbie rządowej;
ostatnio jako szef służby geologicznej na Jawie i Su-
matrze. Zwiedził wszystkie większe wyspy archipelagu
malajskiego oraz spędził 2 lata na mało znanej wy-
spie Nowej Gwinei. Napisał wiele prac z dziedziny
geologii oraz górnictwa w Indjach Wschodnich w ję-
zykach holenderskim, angielskim, niemieckim i polskim.
Większość prac ogłoszona została w oficjalnym rocz-
niku *Jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch-Indië*.
— oraz w innych jak „Głównogi pokładów Tendaguru
niemieckiej Afryki wschodniej” (po niem.) *Archiv für
Biontologie*, III, 4, 1914, p. 1 — 96, „Notes on the
Morphology and Tectonics of the North Coastes of New
Guinea” *Philippine Journal L. c.*: Manila, 1926, April,
505 — 513. W polskich czasop. ogłosił m. in.: „Eks-
pedycje w Indjach holenderskich” *Przegląd Geogra-
ficzny*, 1925, p. 155. Kilka uwago wulkanach archi-
pelagu Malajskiego „*Kosmos*” 1923, zesz. IV, p. 511
— 528, „Nowa Gwinea i jej mieszkańcy”, *Przegląd
Geograficzny* 1925, p. 71 — 92, „Ostatnie wybuchy
wulkanów Krakatan i Merap”, *Ilustrowany Kurjer Co-
dzienny* 1931, Nr. 129, O kopalni złota i srebra Re-
djang Lebong na Sumatrze” *Przegląd Górniczo-Hut-
niczy* 1933. W 1930 wygłosił Zw. w Polsce szereg
odczytów o swych podróżach wyświetlając film p. t.

Wybuch wulkanu Krakatan. Zbiory etnograficzne z Nowej Gwinei ofiarował Muzeum Wielkopolskiemu w Poznaniu.

Ankieta-Wiśniowski T. Historia geologii polskiej (rękopis) — *Geographical Journal* 1927, January. — *Czasopismo Geogr.* 1928, Nr. 2/3. — *Genootschap*, Geologisch mijnbouwkundig, von Nederland en Kolonien (bibliografia prac Z-go).

Żaba August Kościeszka * 1801 w Kongresówce † 1894 w Smyrnie, orientalista; poświęcił się w 1824 r. nauce języków wschodnich w instytucie języków wschodnich w Petersburgu. Pracując w wojskowej służbie konsularnej na Bliskim Wschodzie był w 1828 dragomanem przy konsulacie rosyjskim w Jaffie, potem w Salonikach i Smyrnie; od 1848 — 1866 był konsulem w Erzerum; po pójściu na emeryturę osiadł w Smyrnie. Podczas pobytu w Erzerum zebrał materiały, odnoszące się do plemienia Kurdów; pierwszy zwrócił uwagę na język Kurdów, w dziele: „Recueil de notices et recits de la littérature et de tribus de Kurdistan”, Petersburg 1861; ułożył też słownik francusko-kurdyjski, który przetłumaczył i wydał Justi. Żaba posiadał jeden z najbogatszych zbiorów materiałów wschodnich.

Bystron — Gutenberg — Hołowiński: Pielgrzymka do Ziemi Świętej, Petersburg 1853 — Orgelbrand — Stanisław T.: Orientalistyka polska w XIX. *Kurjer Literacko-Naukowy* 1933, Nr. — Znatowicz Edward: Księga Śpiewaków *Tygodnik Ilustrowany*, 1889, Nr. 336 p. 359 — *Kurjer Warszawski*, 1894, 23. I.

Żaba Hieronim dr.; przez szereg lat był lekarzem w Jafie (1843) i inspektorem sanitarnym portu.

Bystron

Żaba Napoleon Feliks, * 1803 † 1885; literat

i podróżnik; brat Augusta; służył w wojsku polskim, po upadku powstania listopadowego osiadł w Anglii odbywał podróże po Stanach Zjednoczonych, Brazylii, Argentynie, Australji, Nowej Zelandji i t. d.; był profesorem uniwersytetu w Buenos-Aires. Napisał m in.: „Dwaj bracia żeglarze“ Warszawa 1930, „The principal featurers of the history and literature of Poland“ Londyn. W 1881 r. osiadł w Małopolsce i wygłaszał w Krynicy i Szczawnicy odczyty o swoich podróżach. *Wędrowiec* 1881, T, IX, Nr. 238. — Orgelbrand.

Zagiell Ignacy dr., * 1826 w Powirynie w Wileńszczyźnie † 1891; lekarz przyrodnik i podróżnik; studjował w Kijowie i Paryżu; podróżował po Europie, potem od 1862-1864 po Turcji, Arabji, był w Mecce i Medynie, Abisynji i Egipcie, gdzie został lekarzem Kedywa; odbył podróż przez Saharę, uczestniczył w austryjackiej wyprawie do centralnej Afryki, dotarł między Nilem a Kongo w okolicę wielkich jezior jako pierwszy Polak w tych okolicach (przed Janem Czekanowskim); w powrotnej drodze zwiedził świątynię w File powyżej pierwszej katarakty; później zwiedził Amerykę i Azję, przebywał cztery lata w Indjach. Zagiell napisał po francusku wiele dzieł medycznych oraz poświęconych geologii i klimatologii Egiptu, jak: „Sur le climat d’Egipe“, „Historję Egiptu“, 2 tomy, Wilno 1879-1880 i zbierał okazy do muzeów przyrodniczych w kraju. Podróż afrykańską opisał w dziele: „Podróż historyczna po Abisynji, Aden, Szoa, Nubji, u źródeł Nilu, z opisaniem jej wodospadu, oraz po krajach podrównikowych do Mekki i Medyny, Syrii

i Palestyny, Konstantynopola i po Archipelagu z dodaniem małego słownika najużywanych wyrazów arabskich", Wilno 1884

Bystroń — Getenberg — Branicki Konstanty — Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand

Żaliński Edmund Ludwik, urodzony w Polsce, żołnierz i wynalazca wojskowy; brał udział w wojnie secesyjnej Stanów Zjednoczonych od 1865 r. w stopniu porucznika artylerji; w 1887 został kapitanem woj. am.; dokonał w 1886 wynalazku działu pneumatycznego nabijanego dynamitem; w 1893 otrzymał od Lincolna urlop i wyprawiony został na statku „Cid“ do Brazylii dla utrzymania sprawy prezydenta Peixoto, przeciw któremu wybuchła rewolucja stanów południowych, z poleceniem ćwiczenia marynarzy w posługiwaniu się wspomnianem działem dynamitowem; w 1894 r. tknięty paralizem ustąpił z czynnej służby jako kapitan wojsk. am. Ogłosił: „O nitroglicerynie i dynamicie“ *Pamiętnik Tow. Nauk Ścisłych t. II.*

Haiman: Historia udziału Polaków w wojnie o niepodległość Ameryki, Chicago 1928. — Malinowski, Wiadomości, *Gazeta Handlowo-Geograficzna* 1893, Nr. 24. — T.R.: Armata pneumatyczna por. Żalińskiego, *Wszechświat* 1887, Nr. 49, p. 770-773. — *Bulletin Polonais*, 1886, Nr. 31, p. 27. — *Journal des Campagnes*, Canada 1886, 16. VII. — *Przewodnik Handlowo-Geograficzny*, 1895, Nr. 10.

(Żegota-Kostrowiec zob. Hołowiński).

Żeligowski Edward Witold (Antoni Sowa) * 20. VII. 1816 (1817, 1820?) w Marjampolu † 29. XI. 1864 w Genewie; poeta; kształcił się na uniwersytecie w Dorpacie, gdzie go aresztowano za sprawę Konarskiego;

więziony ponownie w 1848 r. za napisanie poematu „Jordan” i in. utworów patryjotycznych, zesłany został na osiedlenie do Petrozawodzka nad Onegą na Uralu; tu zaprzyjaźnił się z Tarasem Szewczeną, którego niektóre utwory przetłumaczył; po dwuletnim pobycie w Petrozawodzku przesiedlony został jako chory do Orenburga, a potem do Ufy. Wróciwszy do kraju w 1857, założył w 1859 w Petersburgu *Słowo*, którego redaktorem został Józefat Ohryzko; dla wątłego zdrowia wyjechał 1862 do Francji a potem do Genewy, gdzie brał żywy udział w pracach emigracji. Obok kilku tomów poezji napisał „Rysy biograficzne obyczajowe”.

Album Academicum d. Kaiserl. Universität Dorpat. Dorpat 1889.—Chmielowski: Historia literatury polskiej. T. V. str. 225-232. — Drogoszewski : Edward Żeligowski (Wiek XIX. Sto lat myśli polskiej. T. IX.). — Giejsztor J.: Litwa przed r. 1863. Lwów 1888. — Gutenberg — Janik — Korbut III — Krajewski : „Dziś i wczoraj” Ed. Żeligowskiego *Biblioteka Warszawska* 1858. — Kraushar : Bajkow. Lwów 1893. — Limanowski B.: Historia demokracji polskiej. Zurych 1901. — Orgelbrand — Sowiński L. : O niewydanym dramacie Antoniego Sowy. *Ateneum* 1884 grudzień.— Sulima A.: Szewczenko na wygnaniu i Bronisław Zaleski. *Przegląd Powszechny* 1884, T. IV — Tyszyński: Pisma krytyczne I. — Wilkońska Paul: Moje wspomnienia o życiu towarzyskiem w Warszawie. Poznań 1871, Kraków 1907. — Zaleski Bron.: Ed. Żeligowski. *Rocznik Tow. Hist. Liter. w Paryżu* za r. 1866. Paryż 1867. — Zdziechowski: Byron i jego wiek T. II. — Tenże : Zapomniany poeta E. Ż. *Przegląd Literacki* 1897, Nr. 2-3.

Żeromski Stefan (Maurycy Zych, Józef Katerla),

* 1. XI. 1864 w Strawczynie w Kieleckiem, † 20. XI. 1925 w Warszawie; pisarz; wprowadził morze polskie

do powojennej literatury polskiej dziełami, jak: „Wiatr od morza” Warszawa 1922, „Między morze”, 1924.

Korbut: Literatura polska. T. IV.

Żmijewski Eugenjusz (Feliks S.), * 17. XI. 1816 w Żmijowie, † 16. I. 1885; pisarz i poróżnik; zesłany w 1838 za sprawę Konarskiego do katorgi nerczyńskiej, ułaskawiony na osiedlenie, oddał się studjom matematyki, mechaniki i chemji i w 1844 wybrał się jako naczelnik partji robotników na poszukiwanie złota w pustyni witymskiej u gór kraju Zabajkalskiego między Wierchnoudyńskiem a Barguzinem i przez 14 lat wędrował na pograniczu Chin, prowadząc życie koczownicze w północnych pustyniach Jeniseju, w górach Sajańskich i nad brzegami Leny i Olekny; wróciwszy w 1856 do kraju, ogłaszał opisy życia koczowniczego: „Sceny z życia koczowniczego” 3 tomy, Warszawa 1859-1862, i Lwów, „Daurja. Z moich wspomnień syberyjskich” *Wiek* (Warszawa) 1884, Nr. 291, 295; 1885 Nr. 7, „Z moich wspomnień. Żegluga po Lenie i podróż po puszczech oleknińskich”, *tamże*, 1883 Nr. 178. sq.

Gutenberg. — Hubert L. (rec.) *Bibl. Warszawska* 1859, T. IV. p. 191-197. — Janik — Korbut III — Kraushar: Świętokrzyscy. — Orgelbrand. — Eugenjusz Żmijewski (nekr.) *Kłos* 1885. I.

Żukowski Sebastjan ks.; filolog i etnograf; nakłoniony przez generała ziem podolskich odbył na koszt ks. Czartoryskiego w 1809 dwuletnią podróż na Krym w celu przeprowadzenia badań archeologicznych, filologicznych i etnograficznych starożytnej Tauryki.

Dębicki L.: Pierwsi orjentaliści i archeologowie polscy. *Biblioteka Warszawska*, 1884, T. I, p. 382.

Żwirko Franciszek, * 1895, † 1932 pod Cierlickiem Dolnem w Czechach; lotnik; służył w armji rosyjskiej, potem był organizatorem i instruktorem lotniczym w wojsku polskim; odniósł szereg sukcesów lotniczych wspólnie z konstruktorem inż. Stanisławem Wigurą, ostatnio w chalcie europejskim w 1932; zginął wraz z Wigurą w czasie burzy podczas lotu do Pragi.

Gutenberg.

Zychliński Ludwik, * w Wielkopolsce † 1891 we Wrocławiu; służył w wojsku pruskim, walczył pod Garibaldim; wstąpił do wojska amerykańskiego i brał udział w 1862 i 1863 w wojnie secesyjnej jako kapitan, wrócił do kraju w maju 1863 na powstanie, w którym jako pułkownik dowodził oddziałem „Dzieci Warszawskich”; zesłany na Sybir, był uczestnikiem powstania za Bajkałem w 1865 r. Po powrocie z zesłania ogłosił kilka tomów wspomnień, jak: „Wrażenia i przygody zesłanego w Sybir Wielkopolanina. Burjaci lud mongolskiego pochodzenia“, Poznań 1883, „Pamiętniki z wojny amerykańskiej 1862“. Poznań 1863, „Przygody więźnia politycznego zesłanego do kopalni nerczyńskiej w Syberji na lat 20 do tacek i jego pięcioletni tam pobyt“, Poznań 1884, „Przygody Wielkopolanina w Azji i Ameryce. Stan rolnictwa, przemysłu i handlu w Zabajkalskim i Amurskim kraju w latach od 1863 — 1869. Przygody w służbie Stanów Zjedn. P. A. podczas wojny domowej“, Poznań 1882, „Pamiętnik b. dowódcy „Dzieci Warszawskich“ i b. naczelnika Sił Zbrojnych powiatów warszawskiego i rawskiego“. Poznań, 1885.

Haiman: Historia udziału Polaków w ameryk. wojnie domowej. Chicago 1828, str. 76-93. — Janik — Orgelbrand — Zieliński Bibl. Migr. — Tenże: Bitwy i potyczki 1863/64. Rapperswil 1913, str.

Żyliński Józef, inż. * 1834 w Wilnie † 16. III. 1921 w Warszawie, geodeta; kształcił się w instytucie korpusu inżynierów i na wydziale geodezyjnym akademii sztabu generalnego w Petersburgu i dosłużył się stopnia generała; w 1858 pracował w obserwatorium astronomicznym w Pulkowie; od 1857-1872 brał udział w pomiarze międzynarodowym równoleżnika 52-o szer. płn.; w 1894 został naczelnikiem pomiarów triangulacyjnych na kresach wschodnich b. Rzpltej; w 1897 członkiem rady ros. ministerjum dóbr państwowych a potem dyrektorem melioracji w temże min. Od 1865 r. zajmował się sprawą osuszania i melioracji gruntów a w 1873 stanął na czele komisji wyznaczonej do osuszenia błot poleskich, które to prace prowadził do 1878 r., przeprowadzając 7 wielkich kanałów i szereg przepływów; ogółem komisja pod kierunkiem Żylińskiego osuszyła 300.00 dziesięcin trzęsawisk, zamieniając je w żyzne łąki, przekształcając w ten sposób około 1 miljona ha nieużytków w ziemię urodzajną. Za plany osuszenia Polesia otrzymał Żyliński na wystawie paryskiej w 1878 r. złoty medal. Ponadto osuszył Żyliński olbrzymie obszary błotne na Syberji, Kaukazie i w Turkiestanie.

Maliszewski Olszewicz — Orgelbrand Suplement 16 p. 299. — *Tygodnik Ilustrowany* 1884, Nr. 82 p. 63. — *Przegląd geograficzny* 1922, T. III, p. 131.

Żyliński Stanisław * 1838 † 1901: geodeta, ge-

nerał w służbie rosyjskiej, był od 1870 r. kierownikiem turkiestańskiego oddziału topograficznego i prowadził pomiary Turkiestanu.

Maliszewski Olszewicz.

Żyskar Józefat Fryderyk ks; działacz narodowy; zasłany za działalność narodową w związku z akcją Ligi Narodowej, był proboszczem w Irkucku, ogłosił „Tunka. Opowiadanie o wsi Tunce, gdzie było na wygnaniu przeszło 150 księży, oparte na wspomnieniach naocznych świadków i odnośnych dokumentach”. Poznań 1914.

Baczkowski *Ziemia* 1913, IV. p. 787-789 (rec.) — Janik.

(Żywicki K. R. zob. Krzywicki.)

UZUPEŁNIENIA

Ajdukiewicz Tadeusz, * 1852 r. w Witkowicach pow. tarnopolskiego, † 1916, malarz-portrecista; uczeń Brandta i Kossaka; zwiedzał stolice europejskie oraz Egipt i Nubję; z podróży tej powstało kilka obrazów orientalnych, jak „Ulica w Kairze“ (1884), „Modlitwa na pustyni“; po wybuchu wojny wstąpił do Legjonów i zmarł w Krakowie. wyczerpany trudami wojennymi.

Bystroń — Wielka Encyklopedia — Ultima Thule.

Alchimowicz Kazimierz, * 1840 w Dziamborowie w pow. lidzkim, † 1917, malarz; zesłany na Sybir za udział w powstaniu styczniowym po powrocie kształcił się u Gersona i w Monachium wykonał cykl obrazów z życia na Syberji: „Sceny z życia na Uralu“ (pogrzeb, katastrofa w kopalni i t. d.).

Orgelbrand — Ultima Thule — Wielka Encyklopedia.

(Bagrynowski K. zob. Sieroszewski Wacław).

(Baron Brambeus zob. Sękowski Józef).

(Baronowa X. Y. Z. zob. Zaleski Antoni).

Barzyński Wincenty ks., prowincjał zmartwychwstańców, * 20. IX. 1838 w Sulisławicach w Sandomierskiem, † 2. V. 1899 w Chicago; działacz emigracyjny; brał udział w powstaniu styczniowym, internowany był w Ołomuńcu; udał się na misje do osad polskich w Teksasie, stamtąd przeniesiony do Chicago założył tam parafię św. Stanisława Kostki, której był proboszczem i brał bardzo czynny udział w życiu wychodźstwa w Stanach Zjednoczonych.

Orgelbrand Suplement. — *Dziennik Zjednoczenia*, 23 15. XII. — *Gazeta Handlowo-Geograficzna*, Nr. 9/10, p. 101

Bendaszewski Eugenjusz; działacz osadniczy; stworzył w 1874 spółkę kolonizacyjną w Paranie, prowadził

kolonizację pasa nadmorskiego później w zdrowszym klimacie pod Kurytybą, w obwodzie Nova Polonia. B. sprowadził do Parany kilka tysięcy wychodźców

Głuchowski: Wśród pionierów. — *Gazeta Handlowo-Geograficzna* 1897, Nr. 23, p. 279. — Siemiradzki J. (List do autora M. Słow.).

(Bertrand Max zob. Chodzkiewicz)

Beyzym Jan ks. T. J. * 15. V. 1850 w Beyzymach na Wołyniu † 2. X. 1912 w Fianarantsoa na Madagaskarze; misjonarz trędowatych; w 1898 udał się na Madagaskar; zatrzymawszy się pewien czas w stolicy wyspy Tananariwie, nauczył się języka malgaskiego, poczem objął misję wśród trędowatych w Ambahiwarak; po czterech latach pracy przeniósł się na podobną placówkę do Fianarantsoa, gdzie pracował przez blisko 10 lat i zamierzał przenieść się na Sachalin, gdy śmierć go zaskoczyła. Wspomnienia ks. B. wyszły jako „Listy apostoła trędowatych w Krakowie“ w kilku wydaniach V. wydanie 1927

Czermiński J. ks.. Żywot... opracowany na podstawie listów i innych dokumentów. Kraków 1913. — Świątek J. ks.: Świętość kościoła w Polsce, Kielce 1930, str. 200-219. — O. Jan Beyzym i trędowaci na Madagaskarze. *Misje Katolickie* 1902, styczeń — luty. — Siedlecki Grzymała: O. Jan Beyzym. *Słowo* 1914, Nr. 1. — Wodzicka T.: J. Dwaj bohaterowie, *Gazeta Narodowa* 1914, Nr. 74 — 76.

Bobowski Wojciech (Hasi bej), ur. w województwie ruskim † 1672; poliglota; wzięty do niewoli tatarskiej, dostał się około 1625 do Stambułu, tam wychowywany w Seraju został tłumaczem sułtana Mahmeda IV poznał dokładnie stosunki tureckie; mówił kilkunastu językami, napisał różne dzieła, których część pozo-

stała w rękopisie; przełożył na język turecki katechizm kościoła anglikańskiego, oraz Komenjusza Janua Cignarum, dalej całe pismo święte, który to przykład znajduje się w bibliotece leydeńskiej; aczkolwiek wier-ny sułtanowi, dla chrześcijan był zawsze bardzo przy-chylny.

Plater.

Bohomolec Andrzej; por. ułanów, * 22. XI, 1900 brał udział w wyprawie yachtu „Dal” z Gdyni do Ameryki Północnej w 1933.

Witkowski J. B.: Yacht „Dal” z Gdyni na Bermudy. *Morze*, 1933, Nr. 12. — Powodem, Co było.... przerwania wyprawy „Dali”. *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933 Nr. 292. — Patrz także Witkowski:

Boniecki Bogumił, ur. w Warszawie; przeby-
wając na Syberji z ojcem zesłańcem organizował har-
cerstwo i brał udział w życiu kolonji polskiej w
Orenburgu, poczem odbył z ojcem kampanję 5-ej dy-
wizji Legjonów Syb.; uszedłszy z niewoli bolszewic-
kiej z Krasnojarska udał się do Mandżurji; następnie
ruszył do kraju, zwiedzając po drodze południowe
Chiny i wyspy australijskie, gdzie zbierał motyle dla
muzeum w Berlinie, dalej Indje, Afrykę Wschodnią
i Północną.

Ankieta.

Borowikowa Halina, (Jerzy Marlicz) * d. 18. VII.
1898 w Baraniu pod Orszą; pisarka; przed wojną zwie-
dzała Europę, w 1917 udała się na Syberję do Bar-
naułu nad Obiā, w 1919 do Władywostoku, gdzie zaj-
mowała się opieką nad dziećmi uchodźców polskich
na Syberji; wróciła w 1920 do kraju, zwiedzając po

drodze Japonję, Indję, Afrykę, Grecję, Turoję i Rumunję; zbierając w czasie wycieczek wgląd lądów materiały do powieści. Napisała obok nowel i artykułów podróżniczych m. in. „Łowcy przygód“ Toruń, 1932, powieść kolonialną „Bractwo białego Lamparta“, Toruń 1933, pisze powieść o Syberji p. t. „Ośmiornica“ oraz o włóczędze morskiej „Hotel na wodzie“.

Ankieta

Borzymowski Marcin; poeta XVII w; napisał pierwszy polski poemat morski p. t. „Morska nawigacja do Lubeki r. p. 1651“.

Brückner A.: Źródła do dziejów literatury i oświaty, *Biblioteka Warszawska* 1895, T. III, — Polak Roman: *Morze w poezji staropolskiej, Strażnica Zachodnia* II, 1923, p. 207-222 — **Tenże**: (Dzieje miast polskich, Pomorze, Toruń).

(**Bronovius Martinus** zob. Bronowski Marcin)

Bystrzyński Mieczysław, inżynier; podróżnik; kierował w 1882 r. ekspedycją naukowo-handlową, która wyruszyła z Kizil-Arwat do Chiwy.

Wędrowiec, 1882, I. Nr. 22, p. 347.

Centkiewicz Czesław, inż., * 1904 r. w Warszawie; był kierownikiem Polskiej Ekspedycji Polarnej na wyspie Niedźwiedziej w 1932-1933.

Literatura zob. pod. Siedlecki Stan.

Chełmicki J. C. C. generał; zmarł po 1881 r., uczestnik powstania listopadowego; był generałem wojsk portugalskich; napisał „*Corografia Cabo-Verdiana on desripcao geographico — historico de provincia das ilhas de Cabo Verde a Guine*“ 1841, 2 tomy.

Pawliński A. *Portugalja. Listy z podróży*. Warszawa, 1881 — *Bulletin Polonais* 1876 Nr 3 p. 16.

(Conrad Joseph zob. Korzeniowski Józef).

Cykowski Kazimierz; malarz; podróżuje w francuskich kolonjach afrykańskich; maluje na tematy kolonialne, przeważnie marokkańskie, jak „W Marokku”; „W Wielkim Atlasie”.

Podhorska-Okołów: Szczęśliwy kochanek barwy. Wystawa obrazów Kazimierza Cykowskiego, *Kurjer Czerwony*, 1931 Nr. 281.

Czapski Marjan, hr., * 1816 w Łachwie w Mozyrskiem † 10.V.1875 w Więckowicach w Wielkopolsce, badał po 1863 stepy kirgiskie i zebrał ciekawe okazy flory i minerałów.

S. Br.: Marjan hr. Czapski. *Tygodnik Ilustrowany* 1875⁴ Nr. 402, p. 161.

Czartoryski Adam Jerzy, ks. * 14. I. 1770 w Warszawie † 15. VII. 1861 w Montfermeil; dyplomata i działacz emigracyjny; w celu ulżenia losowi emigrantów projektował kolonizację wojskową w Portugalji, w Algierze, w Egipcie, w krajach słowiańskich Bałkanu i t.d.; założył kolonję polską Adampol pod Konstantynopolem.

Literatura w bibliografjach emigracyjnych.

Czerwiński Wiesław, * 16.VI.1889 w Piotrkowie Tryb., działacz kolonialny i morski, od 1932 dyrektor Ligi Morskiej i Kolonialnej; studjował w W. Szkole Handlowej i Szk. Głównej Gosp. Wiejskiego, brał udział w akcji obrony stanu posiadania w Prusach Wschodnich. Odznaczony za pracę społeczną w organizacjach rolniczych orderem Polonia Restituta. W 1927 zainicjował i zorganizował obchód dożynek w Spale jest jednym z głównych inicjatorów „Święta Morza”,

które zorganizował i przeprowadził poraz pierwszy w 1932, z takim sukcesem, iż uroczystość ta już w następnym roku uznana została za święto narodowe, poświęcone propagandzie idei morskiej i kolonjalnej.

Ankieta.

(Czyński Edward zob. Merczyng).

(Dantiscus zob. Dantyszek Jan)

Daszyński Stefan; geolog; bierze udział w polskiej wyprawie w Andy 1933 r.

Lepecki M. B : W góry Ameryki Południowej. *Morze* 1933
— Patrz także: Jodko-Narkiewicz, Dorawski.

Dembowski Herkules * 12. IV. 1812 † 19. I. 1881 w Allizzate; marynarz i astronom; ukończył szkołę marynarską w 1829 r. w Wenecji i w tymże roku walczył na statku „Guerriera” z korsarzami pod San Giorgio; wyruszył potem do Smyrny, w 1833 na „Lipsku” do Ameryki, potem na Majorkę. 1860 wybudował własne obserwatorium morskie w Gallarete, gdzie do 1879 prowadził obserwacje, które publikował przeważnie w *Astronomische Nachrichten*.

Wołyński A. Herkules Dembowski, *Kłosa* 1883, Nr. 937 p. 371.

Dorawski Jan dr; uczestniczył w polskiej wyprawie alpinistycznej w Alpy francuskie w 1931 r.; bierze udział w polskiej wyprawie odkrywczej w Andy w 1933 r., jako lekarz tej wyprawy. Ekspedycja ta, która pod kierownictwem Jodki-Narkiewicza (p. t.), wyruszyła w listopadzie 1933 r. do Ameryki Południowej, ma zamiar zdobycia najwyższego szczytu na kontynencie amerykańskim, Aconcagua, oraz przeprowadzenia badań w części Kordyljerów, znanej pod

nazwą Sierra de Ramada i położonych na granicy argentyńsko-chilijskiej, w których to górach znajduje się szereg niezbadanych szczytów od 6-7000 m. wysokości. Wyprawie tej patronuje Liga Morska i Kolonialna; oprócz wymienionych biorą udział inż. Stefan Daszyński, geolog, inż. Ad. Karpiński, meteorolog, Stefan Osiecki, fotograf i Wiktor Ostrowski.

Ankieta (Inf. dr. A. Gadowskiego). — Ekspedycja, Polska... alpinistyczna w Andy. *Kurjer Poranny* 1933, Nr. 221. — Lepecki M. B.: W góry Ameryki Południowej, *Morze* 1933, Nr. 12. — M. S.: Polska wyprawa odkrywcza w Andy. *Kurjer Poranny* 1933, Nr. 298. — Rewelacje, Przykre... ne temat polskiej wyprawy w Andy, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 329. — *Taternik* 1933.

Dybczyński Tadeusz, dr.* 12. I. 1886 w Warszawie; paleontolog; b. asystent geologii Uniw. Warszawskiego; studja ukończył w Uniw. Lwowskim. W r. 1912 podróżował po Europie zachodniej. W r. 1913 aresztowany przy przewożeniu „bibuły” zesłany został po półtorarocznem więzieniu na 5 lat do Kargasoku w kraju Narymskim, gdzie badał przyrodę tajgi okolicznej; przeniesiony w r. 1915 do Tomska, pracował tam jako kierownik biura Pol. Tow. Pomocy Ofiarom Wojny, później jako przedstawiciel Centr. Komit. Obywatelskiego na gub. tomską. W tym charakterze objechał ośrodki wygnańcze gubernji i zwiedził podnóża Sajanów w okolicach Krasnojarska. Powołany w r. 1917 do Petersburga, z ramienia zarządu głównego C. K. O. objechał 9 gubernij Rosji europejskiej, kontrolując stosunki w okręgach tej instytucji. Do kraju powrócił w sierpniu 1919 r. D. ogła-

sza artykuły z dziedziny swej specjalności, pozatem m. in. ogólnoprzyrodnicze jak „Kraj Narymski i jego przyroda”, *Przyroda i Technika* 1924. Nr. 6. i podróźnicze jak: „Z guber. tomskiej na Syberji” *Ognisko*, Moskwa 1916, Nr. 431 „Z m. Tomska na Syberji”, *tamże*, 1916, Nr. 48. Oddzielnie wydał m. in. „Wpoprzek Sybiru” — powieść podróźnicza dla młodzieży, Warszawa 1928. W rękopisie posiada kilka większych prac podróźniczych.

Ankieta.

Dzierżanowski Aleksander, był około 1881 kilka lat nadinspektorem egipskich zakładów naukowych; towarzyszył arcyksięciu Rudolfowi w jego podróży po Egipcie.

Wędrowiec 1881, X. Nr. 251 p. 254.

Dzwonkowski Teodor Anzelm; będąc na służbie holenderskiej podróżował w XVIII w. na wyspy Malajskie, zwiedził część południowej Afryki.

Wieczór, Dobry..., panie i panowie rozlega się w południowej Afryce. *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1933, Nr. 99.— *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1929, 11 II.

(Elgot zob. Wieniawa z Lgoty)

(Emir Rzewuski zob. Rzewuski Wacław)

(Ernest Buława zob. Tarnowski Wład.)

Ferch Stefan inż., * 11.VII. 1895 r. w Warszawie; inżynier hydrotechnik; starszy asystent Politechniki Warszawskiej. W taach 1926 i 1927 delegowany przez M. S. Z. na roboty rządowe wodociągowe w Turcji, zwiedził Azję Mniejszą i szczególnie wilayet Konja, gdzie w m. Eregli był kierownikiem urzędu wodnego. Z podróży swej głosił

relacje w czasopiśmie *Ster* 1926 r.

Ankieta.

Fic Anastazy, ks. Z. K.; odbył w 1928 r. podróż po Ziemi Świętej i po Arabji, nap. m. in.: „Za Jordanem i do Arabji Skalistej. Sprawozdanie z wycieczki Szkoły Biblijnej Jerozolimskiej, w kwietniu 1928 r.”, *Ateneum Kapłańskie*, 1929, T. 23/24, i Włocławek 1929.

Ankieta (Inf. ks. Cieszyńskiego). — Zieliński Bibl. Migr.

(Filokalist zob. Wierzbicki Feliks Paweł).

(Flachsbander zob. Dantyszek Jan).

Frączkiewicz Franciszek, obywatel m. Jedlińska; odbył w 1867-1868 z Ludwikiem Bogackim pielgrzymkę do Ziemi Świętej, którą opisał ks. Kłockowski: „Pielgrzymka do Ziemi Świętej i Palestyny odbyta w r. 1867”, Warszawa, 1883, b. d., 1900 (4 wydania).

Kłockowski ks. j. w.

Gaspar da Gama, zwany także da India, ur. ok. 1450 w Poznaniu, † po 1510 r.; Żyd i żeglarz; znalazł się około 1480 w Indjach i tutaj po polski, kupiec przybyciu Portugalczyków odegrał bardzo wybitną rolę jako doskonały znawca krajów wschodnich. Gaspar da Gama brał także udział w wyprawie 1500 - 1501 r. Pedroalvaresa Cabrala, która przypadkowo, dążąc do Indyj, odkryła Brazylię. Gaspar był nie tylko informatorem Portugalczyków w sprawach handlowych i politycznych, lecz także autorem opisu i mapy drogi do Indyj, które zaginęły. Wiadomości Gaspara zachowały się jedynie fragmentarycznie w listach i pismach pisarzy współczesnych. Było to niewątpliwie

jedno z najważniejszych źródeł geografji XVI w. o krajach nad oceanem Indyjskim leżących.

Olszewicz B.: Gaspar da Gama. Żyd poznański w Indjach XV w., *Kronika miasta Poznania* IX, 1931, p. 197-203 (z literatury dawniejszej), — Bałaban M.: G. da G. *Nasz Przegląd*, 1933, Nr. 176.

Gelb Ignacy, dr. * 14. X. 1907 w Tarnowie; orientalista; asystent instytutu orientalnego w Chicago; studjował geografję, archeologję i języki Bliskiego Wschodu w Florencji i Rzymie; w 1931 był delegatem instytutu na kongres orientalistyczny w Leydzie; w 1932 zorganizował ekspedycję do Azji Mniejszej, której zadaniem było zebranie systematyczne wszystkich monumentów hetyckich. G. ogłasza artykuły z dziedziny orientalistyki i swych podróży, jak „Młoda czy stara Turcja” *Kurjer Literacki i Naukowy* 1932, Nr. 39, „Tajemnica Iwa hetyckiego” *timże* 1931, Nr. 41; oddzielnie wydał: „Hittite Hieroglyphs” T. I (The University of Chicago Press) 1931.

Ankieta.

Gettel Paweł, * 25. I. 1892 w Warszawie, działacz emigracyjny; od 1931 poseł na Sejm i prezes Komisji Emigracyjnej Sejmu; był w 1927 członkiem zarządu głównego Pol. Tow. Emigracyjnego; wznowił w 1930 *Wychodźcę*, które to pismo wydawał przez kilka miesięcy jako miesięcznik. W r. 1931 odbył podróż do Ameryki Południowej i Północnej, gdzie zbadał szereg ośrodków emigracyjnych; przeprowadził sanację Pol. Tow. Kolonizacyjnego; zajmuje się sprawami wychowania młodzieży zagranicą.

Ankieta.

(Gierwazy Bomba zob. Sztyrmer L.)

Golewski Stanisław, inż.; kieruje z polecenia rządu peruwiańskiego budową szosy 4.000 km. z Limy do Iquitos. Inż. Gol., który ponad to otrzymał koncesje na budowę 200 km. drogi z Czikoca do La Mercet przeszedł w 1933 r., jako pierwszy biały, ze wschodu na zachód na przestrzeni 200 km pustynię Gran Pajonal, zupełnie zamkniętą dla cywilizacji, zamieszkałą przez dziki wojowniczy szczep Kampasów. Gran Pajonal położone jest między rzekami Ucajali i jej dopływami Tambo, Perene i Pachitea a władza republiki tam nie dociera.

Szyszo Witold: Pierwszy Polak, który przeszedł przez „Wielkie Pastwisko” peruwiańskie. *Ilustrowany Kurjer Codzienny* 1933, Nr. 251 — *tamże* 1933, Nr. 260

Gostkowski Jan ks. T. J. † 1738, misjonarz; przebywał w Imerecji, potem był misjonarzem w Persji. Wielka Encyklopedia (pod Krusińskim).

(Grabowski Z. zob. Kozubowski Fel.)

(Grau-Wandmayer zob. Wandmayer — Grau)

Grudziński Jan hr. odbył w 1895-1896 z Józefem Potockim i Tomaszem Zamoyskim podróż do kraju Somali.

Potocki J.: Notatki myśliwskie z Afryki i Somali, Warszawa 1897. — Ziemiński W.: Literacka spuścizna Józefa hr. Potockiego *Łowiec* 1828 Nr 6 p. 87, — Zamoyski Tomasz hr. (List do autora M. Słowu)

Gzowski — Junosza Aleksander, * 21, IV. 1888 r. w Mohylowszczyźnie, prawnik, dziennikarz, literat i podróżnik. Przebywał 30 lat poza granicami Polski, w tem kilka lat na Syberji i w Turkiestanie. Zwiedził

Syberję wschodnią i Daleki Wschód: kraj Jakutów, kraj Zabajkalski, Mandżurję, Chiny i Bucharę. Przejścia w Turkiestanie opisał w książce „*Półksiężyc i gwiazda czerwona*” Warszawa 1922 r. a nadto w książeczkach „*Roju*”: „*Fakir z Namanganna*” i „*Car Kirgiski Abda — Chan*”, wyd. w 1926 r., napisał powieści podróżniczo-egzotyczne: „*Przez tajgi i stepy*” Poznań 1925 r. „*Pod słońcem Azji*” Warszawa, 1927 i „*Spisek w Teheranie*”, Warszawa 1928. G. J. podróżował wiele po kresach Polski w charakterze korespondenta pism warszawskich. Wrażenia swe z Pińszczyzny opisał w powieści „*Hrabina z Polesia*”, Warszawa, 1928. Mieszkając w Rosji, napisał 11 sztuk teatralnych wydanych przez związek pisarzy dramatycznych w Petersburgu w 1912-1914 i wystawionych na scenach rosyjskich. Obecnie publikuje „*Listy z Ordęgowa*” w *A. B. C.*

Ankieta — Wspomnienia Turkiestańskie Warszawa 1922—
Zieliński Bibl Migr.

(Hali-bej zob. Bobowski Wojciech)

Hejmowski Stanisław, dr. adwokat; * 22. VI. 1900 w Libawie; brał udział w ekspedycji ks. Jana Wasilewskiego (p. t.) na Ałtaj w 1917 roku.

Ankieta — Krosnowski Eugenjusz: Podróżnicy polscy na Ałtaju, *Naokoło Świata*, 1928 r, Nr. 53, p. 77-94. —

Hilarowicz Tadeusz, dr., * 20. XII. 1887, członek Związku Pionierów Kolonialnych i prezes oddz. Ligi M. i Kol. przy Pañ. Instytucie Administracji; prof. Pañ. Inst. Administracji; w r. 1925 odbył podróż do Jugosławji, gdzie wygłaszał wykłady w języku serbsko-chorwackim na uniwersytecie w Belgradzie, Zagrzebiu i Lublanie; w 1926 odbył podróż do Rumunji, wygła-

szając tam wykłady na uniwers. w Bukareszcie i w Inst. Nauk. Admin., z inicjatywy H. nazwano teren nabyty przez „Dom Polski nad Adrjatykiem”, na wyspie Solta, obok Splitu w Dalmacji „Chrobrzynem”; jako prezes zarządu „Domu Polskiego nad Adrjatykiem” zainicjował ofiarowanie przez tę instytucję działki gruntu na wyspie Solta w Jugosławji pod budowę polskiej stacji biologiczno-oceanograficznej. Zorganizował w 1932 r. Międzynarodowe Kursy Administracyjne w Gdyni.

Ankieta. — *Morze* 1929, Nr. 9/10. — Wykłady o Jugosławji i Rumunji 1925. — Wykłady o Rumunji. *Życie Urzędnicze* 1928.

(Hodi zob. Tokarzewicz J.).

(Holiński zob. Hołyński S.).

(Itłowski Jan zob. Talko-Hryniewicz).

(Jankowski Adolf zob. Zielonka Ludwik)

Jarmuszewski Leopold, * 8. XI. 1886 w Gościeradowie Lubelskim; malarz — marynista; członek Związku Pionierów Kolonialnych; od 1921 r. poświęcił się malarstwu morskemu, zaciągając się jednocześnie jako marynarz do załogi statku szkolnego „Lwów”, na którym odbył podróże do Europy zachodniej, krajów skandynawskich i na wyspy Azorskie; w 1931 r. odbył sześciomiesięczną podróż na statku „Dar Pomorza” do Brazylii (Pernambuco) i na Małe Antylle; wykonał m. in. serję motywów z nad polskiego morza, Bałtyku, m. Północnego, Śródziemnego, Atlantyku, portu gdyńskiego, statków polskich, oraz rozpoczął galerję portretów ludzi zasłużonych dla polskiej marynarki handlowej

Ankieta.

(Jarosz Derdowski zob. Derdowski Hieronim)
(Jatowt zob. Gordon Jakób)

Jemsel Samuel ben Dawid; uczony karaita; odbył w 1641 r. podróż do Palestyny, skąd powróciwszy pod koniec panowania Władysława IV, opisał pielgrzymkę w języku hebrajskim; dziełko Jemsela przedrukował Lilieblad w Upsali.

Bersohn: Kilka słów o polskich pielgrzymkach i podróżnikach do Ziemi Świętej i ich dziełach *Bibl. Warszawska* 1868, T. IV.

Jeziorski Jan Józef, inż.; * 7 II. 1885, ppłk. lotn., wraz z kom. Cz. Petelenzem (p. t.) i por. Korytowskim (p. t.) zorganizował w październiku 1918 r. w Poli 4500 marynarzy polskich z zamiarem uzyskania okrętu wojennego dla Rzeczypospolitej i przeprowadzenia zbuntowanych na odsiecz Lwowa. Za akcję w Poli odznaczony został Krzyżem Niepodległości.

Ankieta — Jeziorski: Z Poli — do Polski. *Gazeta Polska*. 1933, Nr.214, 215. — Patrz także: Petelenz.

(Jeż Teodor Tomasz zob. Miłkowski Zyg.)

Jędrzejewicz Wacław, ppłk. dypl. w rezerwie, * 29. I. 1893 w Spiczynicach na Ukrainie; b. dyrektor Departamentu Konsularnego M. S. Z., minister pełnomocny, podsekretarz stanu Min. Skarbu, członek Rady Głównej Ligi Morskiej i Kolonjalnej; studjował rolnictwo w Krakowie i w Wyż. Szkole Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; brał udział w założeniu P. O. W. na tyłach wojsk rosyjskich; w 1914 walczył w Legionach, P. O. W. i W. P.; ukończył Szkołę Sztabu Generalnego; był

ekspertem wojskowym w czasie rokowań pokojowych w Rydze; od 1925 do 1928 przebywał w Tokio jako attaché wojskowy, a następnie chargé d'affaires i w tym czasie badał stosunki na Dalekim Wschodzie; na stanowisku szefa Departamentu Konsularnego w latach 1931—33 kierował z ramienia rządu sprawami emigracyjnymi i popierał poczynania kolonjalne Ligi Morskiej i Kolonjalnej.

Ankieta — Nominacja nowych podsekretarzy stanu. *Kurier Poranny*, 1933, Nr. 248.

Józefowicz Stanisław. * 10. X. 1895 r. w Kijowie, † 16. VIII 1933 w Warszawie; literat. Kształcił się w Kijowie, gdzie po ukończeniu w 1914 r. gimnazjum, studjował prawo. Powołany do wojska ros. służył jako oficer kawalerji, po przewrocie bolszewickim znalazł się na południu Rosji w ros. oddziałach ochotniczych, w których przebył do 1920 r. Uszedłszy na Krym, a następnie do Turcji, wrócił do kraju w 1921 r. Ogłosił m. in. obszerniejsze wspomnienia z pobytu w Azji Mniejszej w *Polsce Zbrojnej*.

Ankieta.

(Juljan zob. Pankiewicz Michał).

(Kalina zob. Neumanowa Anna)

(Karp Feliks zob. Zbyszewski Wład. F.)

Karpiński Adam; meteorolog; bierze udział w polskiej wyprawie w Andy w 1933 r.

Lepecki M. B.: W góry Ameryki Południowej. *Morze* 1933 Nr. 12. Patrz także: Jodko — Narkiewicz, Dorawski.

(Kazimierzewicz Kazimierz zob. Szulc Kaz.)

(Kierdej zob. Wielhorski Zyg.)

Klejnot-Turski Józef * w Rewlu; pisarz i działacz

morski; w 1919 roku wskazywał w Estonji i Finlandji na Tczew, jako na drugi port polski, poczem przeniósł się do Tczewa, gdzie założywszy *Żeglarza Polskiego*, propagował ideą stworzenia z Tczewa portu morskiego, opracował wspólnie z inż. Tillingerem projekt kanału i portu morskiego i napisał w *Żeglirzu Pol.* szereg artykułów i rozpraw na powyższy temat oraz z dziedziny morskiej wogóle, jak: „Doświadczenia w przebudowie okrętów wojennych na handlowe”, 1922, Nr. 2, „Jak może i powinna być stworzona nasza marynarka handlowa”, 1925, Nr. 10, „Handel morski do Tczewa”, 1922, Nr. 9, „Linje wytyczne rozwoju naszej marynarki handlowej”, 1 22, Nr. 2, 3. „Nasza młoda marynarka wojenna”, 1922, Nr. 5, „Nasza żegluga sportowa”, 1924, Nr. 11, „Organizacja tow. akcyjnego budowy kanału morskiego”, 1923, Nr. 6/7, „Początki floty handlowej polskiej”, 1922, Nr. 8, „Port w Tczewie”, 1922, Nr. 10, „Przygotowanie do budowy kanału morskiego do Tczewa nie przeszkadza robotom portowym w Gdyni”, 1923, Nr. 3, „Słownik handlowo-morski”, 1922, Nr. 10 i t. d.; oddzielnie wydał m in.: „Porty Rzeczypospolitej. Widoki przyszłego rozwoju Gdańska, Tczewa i Gdyni”, Gdańsk, 1921. K. T. uznawia obecnie wydawnictwo *Żeglarza Polskiego*

Klejnot-Turski: W obronie przeciw zarzutom osobistym, *Żeglarz Polski*, 1923, Nr. 4, p. 59 — Zieliński Bibl. Migr.

Kłós Józef ks. * 1. III. 1870 w Łubaszu Wlkp.; publicysta i działacz społeczny; prałat kapituły poznańskiej; redaguje od 1895 *Przewodnik Katolicki*. Zajmując się szczególnie wychodźstwem odwiedził dwu-

krotnie wychodztwo zarobkowe w Westfalji, emigrację na Węgrzech, w 1926 zwiedził większe skupiska polskie w Stanach Zjednoczonych oraz odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej. Doświadczenia swe i wrażenia ogłasza głównie w *Przeglądzie Katolickim* jak: „W krainie węgla“, „Z pielgrzymki do Rzymu“, „Węgier Polak dwa bratanki“, oraz oddzielnie: „Na drugiej półkuli“, Poznań 1929, 2 tomy, „Wyprawa na Bożą Rolę“ tamże 1932.

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr.

(Korczak Branicki zob. Wereszczyński Piotr)

Korytowski Karol, komandor * 28. I. 1892; szef Sztabu Marynarki Woj.; członek Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonjalnej; przewodniczący Wydziału Morskiego L. M. i K.; należał wraz z kom. Petelenzem (p. t.) i ppłk. Jeziorskim (p. t.) do organizatorów 4500 marynarzy polskich w Poli pod koniec 1918 r.; za akcję tę oraz za pracę w P. O. W. „Wolność“ odznaczony został Krzyżem Niepodległości. W początku 1919 r. wysłany był z misją aljancką do przygotowania przyjęcia wojsk Hallera w Gdańsku i tam przez Niemców został aresztowany. K. publikuje artykuły i rozprawy z dziedziny zagadnień morskich.

Ankieta. Jeziorski. Z Poli do Polski. *Gazeta Polska*, 1933, Nr. 213214, — Patrz także Petelenz, Jeziorski.

Kosko Stanisław, ppor. mar. woj. rez.; * 13.XI. 1898 r. w Wojciechowicach pow. ostrołęckiego; działacz morski i kolonialny; walczył w P.O. W. na Ukrainie do 1920; odznaczony Krzyżem Niepodległości; po wojnie porucznik Żeglugi Wielkiej Marynarki Handlowej; 1924-1926 oficer nawigacyjny na statku szkolnym

„Lwów”; członek założyciel Związku Pionierów Kolonialnych, referent w Departamencie Morskim Min. Przem. i Handlu; odbył w latach 1921-1933 szereg podróży, morskich do portów europejskich morza Śródziemnego-Czarnego, Bałtyku i Północnego, Stanów Zjednoczonych, Kanady; w 1923 odbył na „Lwowie” dziewięć miesięczną podróż do Brazylii, przyczem zwiedzał kolonie polskie w Paranie. K. ogłasza artykuły na tematy morskie, jak: „Rozwój polskiej floty handlowej”, *Polska Gospodarcza* XI, 1930, p. 166 i *Morze* 1930, Nr. 2/3., „Subwencjonowanie żeglugi morskiej, *Przemysł i Handel* 1928, II p. p. 1790 „Żegluga na wodach dalekich jako jeden z terenów przyszłej pracy polskiej floty handlowej”, *Morze* 1928, Nr. 5 p. 6.

Ankieta — Zieliński Bibl. Mor.

(Kostrowlec zob. Holewiński Ign. ks.)

Kowarzyk Wandalin, stud. politechniki; odbył w 1933 wraz J. Wachtlem (p. t.) podróż na motocyklu, przebywając przestrzeń 17000 km. w Europie i Afryce północnej.

Motocyklem dookoła Europy i po Afryce. *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 306.

Kowerski Edward * 1837 † 1916, kartograf; generał w służbie rosyjskiej; przeprowadzał pomiary Rosji azjatyckiej i sporządził m. in. w 1894 mapę Rosji azjatyckiej oraz zdjęcia krajów nadbałtyckich; ogłosił szereg prac z dziedziny geodezji i kartografji.

Maliszewski Olszewicz.

Koźmin Mikołaj; etnograf; zesłany na Daleki Wschód, zorganizował w Harbinie wraz z Kaz. Gro-

chowskim (p. t.) Towarzystwo Badań Mandżurji, które dziś posiada poważne muzeum i bibliotekę.

Grochowski K.: Polacy na Dalekim Wschodzie. Harbin 1928 — Przewalski St.; Polskie badania naukowe w Mongolji. *Morze - Pionier kolonialny*, 1931, Nr. 6/7.

(Litwos zob. Sienkiewicz Henryk).

(Lubicz zob. Grochowski Kazimierz).

(Łazęga zob. Piotrowski W. W.).

Majewski, orientalista; założył w Konstantynopolu szkołę orientalną; był jednym z najwcześniejszych w Europie sanskrytologów.

Grzegorzewski J. Działalność Polaków na Bałkanie i na Dalszym Wschodzie. (Polska w kulturze powszechnej, Kraków 1918).

Małachowski Kazimierz, generał * 24.II.1765 r. w Wiszniowie w Nowogródzkim, † 1851 w Chantilly. Odbył kampanję litewską 1792 i 1794-go; pod Racławicami dowodził całą polską artylerją. Po upadku powstania schronił się do Wiednia, a potem na Wołoszczynę, gdzie w czasie wyprawy Deniski odgrywał wśród emigrantów polskich wybitną rolę; wreszcie udał się przez Konstantynopol do Włoch; odbył wszystkie kampanje legjonowe. Wysłany na San Domingo dowodził po śmierci Jabłonowskiego wszystkimi zebranymi tam Polakami. Po niebezpiecznej przeprawie przez cieśninę Bahama udał się do Stanów Zjednoczonych, a stamtąd powrócił do Francji i Włoch. W Księstwie Warszawskim objął dowództwo 1 pułku piechoty. Wziął udział w kampanjach 1809, 1812, 1813. Odnosił się w bitwie pod Raszynem i przy obronie mostów na Berezynie; uczestniczył w bitwie pod Lipskiem

Brał udział w powstaniu listopadowem jako dowódca dywizji; po upadku powstania wyemigrował do Francji. Małachowski pisał pamiętniki, z których ustępy ukazały się jako „Krótka wiadomość o legjonach polskich” Poznań 1852 *Przegląd Poznański i Dodatek do „Czasu”* 1856.

Duchińska Sew.: Wspomnienia z życia jenerałowej Małachowskiej, Sambor 1896 — Małachowska Benigna: Pamiętniki 1830-1870 *Pamiętnik Nauk i Lit.* 1919. — Nagórsk Wal: Zapomniany grób *Kurjer Poranny* 1930, 16. VII. — Pol Wincenty: Pamiętnik *Gazeta Poranna 2 grosze* 1917 Nr. 353, 355, 357. — Przewalski Stefan: Generał Kazimierz Małachowski, *Polska Zbrojna* 1931, styczeń, luty — Biblioteka Ordynacji Krasińskich Rkps. Nr. 5031. — Pol. Akad. Umiejętności Rkps. Nr. 1216, 1194. — Biblioteka Rapperswilska Rkps.

Michałowska Jadwiga z Barszczewskich, * 26. II. 1884 w Samarkandzie; wizytatorka Min. W. R. i O. P.; odbywała podróże przy boku ojca, podróżnika płk. Leona Barszczewskiego, podróżując konno już w 1892 kilka tygodni w górach Samarkandzkich; od 1894 odbywała z Petersburga podróże na wschód Rosji i po Finlandji oraz po zachodniej Europie; jako dyrektorka Szkoły Handlowej Żeńskiej w Siedlcach rozpoczęła w r. 1905 systematyczne wycieczki krajoznawcze, po wojnie zainicjowała w 1921 wycieczki uczniom gimnazjum Konopnickiej nad polskie morze oraz propagandowe podróże młodzieży i nauczycielstwa zagranicę, jak do Rumunji, Włoch, Turcji i t. d., przedstawiając przy tej sposobności z zespołem uczniom „Wesele Krakowskie”.

Ankieta — Gadomski A: Podróżniczeki polskie, Kalendarz
Ilustr. Kurjera Codz. na r. 1934.

Miklaszewski Walenty, dr. * 20. X. 1868 w Warszawie; profesor Wyższych Kursów Naucz., Wolnej Wszechnicy Polskiej i Szkoły Dziennikarskiej; ukończył wydział lekarski Uniwersytetu Warszawskiego; zwiedzał Europę zachodnią, w 1900 r. podróżował po Europie południowej i Afryce, o czym napisał „Dokoła Sycylii” Warszawa 1909 i „Wrażenia z podróży po wybrzeżu północnem Afryki”, Warszawa 1902.

Ankieta.

Mitkiewicz Jan * 1804 † 22. VI. 1866; podróżował po Kalifornji, o której napisał m. in.: „Kilka słów o Kalifornji” *Biblioteka Warszawska* 1849, T. II Z. 1. „O złocie” *tamże*.

Zieliński Biblj. Migracji.

Moldenhaverowa; podróżowała w drugiej połowie XIX w. po Afryce.

Podróżniczki XIX w. *Bibl. Warszawska*, 1888, IV. p. 424-425.

Monako Paweł Leonard Roman (Moniuch) * 11. I. 1862 w Stanisławowie; malarz, pisarz i podróżnik; uczęszczał do gimnazjum w Stanisławowie, kształcił się u Matejki. W 1885 r. udał się pieszo na Zachód; przebywał pewien czas w Paryżu, w 1887 r. w Londynie w 1887 przybył do Nowego Orleanu, skąd powędrował pod koniec 1888 do San Francisco w Kalifornji; w 1890-1892 studjował na uniw. w Los Angeles i Berkeley; kopał złoto w Ensenada w Kalifornji; w 1896 wraz z Józefem i Kazimierzem Mańkowskimi, Janem

Melnickim oraz Alojzym Zyg. Koncewiczem wyruszył na Alaskę, gdzie nad White Riwer wydobył poważną ilość złota, która mu umożliwiła dalsze podróże, założenie własnego przedsiębiorstwa rytowniczego, banku oraz nabycie kilku posiadłości ziemskich w Kalifornji. Od 1898-1906 był senatorem stanu Kalifornja. W czasie od 1896 odbył kilka dalekich podróży, zwiedził dwa razy Europę, Afrykę, Amerykę Południową, Indje, Ceylon i inne wyspy Oceanu, Japonję, Nową Zelandję, gdzie w 1927 obserwował zaćmienie słońca. M. napisał szereg powieści na tle życia kalifornijskiego w języku angielskim i hiszpańskim jak: „Ninita“, „Harlot“, „The Knig of the Fog“ oraz pamiętnik, który ma wyjść w tłumaczeniu na język polski.

Ankieta.

(Moniuch zob: Monako P. L. R.)

Mystkowski L.; malarz; podróżował po Jawie i Sumatrze; maluje na tematy jawańskie.

Nagiel Henryk * 19. I. 1859 w Warszawie † I. 1900 we Lwowie; adwokat i dziennikarz; współpracował od 1876 — 1888 w *Kurjerze Warszawskim*, *Dzienniku dla Wszystkich*, *Wędrowcu* i t.d., w 1889 udał się, pobywwszy rok w Paryżu, do Stanów Zjednoczonych, gdzie przez szereg lat redagował *Dziennik Chicagoski* i inne pisma emigracyjne oraz brał żywy udział w życiu wychodźstwa; napisał m. in. „Dziennikarstwo polskie w Ameryce“ Lwów 1884.

Gutenberg — Orgelbrand — Osada: Prasa i publicystyka polska w Ameryce. Pittsburg 1929. — *Gazeta-Handlowo Geograficzna* 1900, Nr. 1 (nekrolog)

Nagórski J., w czasie akcji ratunkowej „Herty” koło Nowej Ziemi dokonał w 1914 jako pierwszy lotu nad morzem Arktycznem.

Nechay Wiktor dr. * 25. I 1895 we Lwowie; geolog i podróżnik; b. asystent Instytutu Geograf. Uniw. Warsz. oraz katedry geologii i petrografji Politechniki Lwowskiej, dyrektor Gimnazjum Polskiego w Bytomiu na Górnym Śląsku; odbył podróże naukowe, w latach 1924-1933 po Europie środkowej i południowej, w 1930 po Tunisie, Algierze i Marokku; obok prac naukowych z zakresu geologii ogłasza artykuły z podróży swych jak: „Wrażenia z szotu El Dżerid” *Kurjer Literacko-Naukowy*, 1932, Nr. 46 i t. d. wygłasza odczyty: Fosforyty Tunisu i Marokka w Tow. im Kopernika we Lwowie i Katowicach, Wspomnienia z podróży po Tunisie, Wulkany włoskie, Krajobrazy Jugosławji, Dobrudża, i. w. in. oraz przez radio odczyty jak: „W sprawie kolonij zamorskich dla Rzeczypospolitej Polskiej”.

Ankieta.

(Orlicz — Dreszer zob Dreszer - Orlicz G.)

(Ostoja zob Samborski J. H.)

Osmolski Władysław dr. * 28. VI. 1883 w Warszawie; pułkownik, lekarz okrętowy i podróżnik; szef sanitarny O. K. Poznań, wykładał teorię wychowania fizycznego na Uniw. Warszawskim, odz. Krzyżem Niepodległości, Polonia Restituta, i t. d.; studjował w Warszawie, Krakowie, Odesie, Dorpacie i w Wiedniu; pracował od 1907 jako lekarz do walki z dudem plamistym i cholerą w gub. połtawskiej, okręgu dońskim

i na Kaukazie; w Odesie przeprowadzał badania szczurów okrętowych na nosicielstwo zarazków moru; w 1909 i 1910 przebywał w Arabji jako delegat rządu rosyjskiego do kwarantann przeciwdżumowych dla pielgrzymów mużulmańskich; w tym czasie zwiedził Lewant, Egipt i Abisynję, następnie, jako lekarz okrętowy, Daleki Wschód. W 1911 wrócił z Władywostoku przez Syberję do Warszawy. W 1914 brał udział jako pasażer w pierwszych lotach akrobatycznych Pegouda w Warszawie. Obserwacje poczynione nad życiem Anglików w kolonjach były dla S. bodźcem do prac organizacyjnych i piśmienniczych w dziedzinie wychowania fizycznego i sportu; w związku z tą działalnością odbył S. szereg podróży po krajach europejskich.

Ankieta.

(Pajzderska zob. Rogozińska Helena)

Paulus Witold ks., dr., * 14. VI. 1892, proboszcz parafji św. Trójcy w Poznaniu, odznaczony Krzyżem Niepodległości za udział w powstaniu wielkopolskiem; studjował w Rzymie, Jerozolimie, Berlinie i Paryżu, pracując równocześnie jako duszpasterz wśród emigracji, w r. 1928/29 odbył podróż naokoło świata, zwiedzając Egipt, Mezopotamię, Indje, Jawę, Australję, Amerykę, i nadsyłał z podróży korespondencje do pism krajowych.

Ankieta. — Archiwum Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości.

(Pawłowski zob. Jabłoński Izydor)

(Pereświt zob. Marcinowska Jadwiga)

(Płomień zob. Zapałowski Wł.)

(Poraj zob. Podlewski Wład)

Potocki Józef Władysław Edmund hr. z Montlaku, * 1836 w Paryżu, † 1902, filolog; syn Józefa, uczestnika powstania listopadowego i emigranta; walczył w stopniu kapitana w szeregach „Tysiąca” Garibaldiego i otrzymał od króla Ordine Militare di Savoia. P. wyemigrował do Nowej Zelandji, gdzie był przez 3 lata profesorem języków żyjących w Nelson College, potem profesorem francuskiego i włoskiego na uniwersytecie w Otago; przez pewien czas był „special settler” w lasach Jacksons Bay. P. był założycielem i prezesem tow. francuskiego kultury „Alliance Française” w Auckland, wydał w Nowej Zelandji broszurę o literaturze francuskiej, posiadał palmy akademickie. U Pot. gościł muzyk Kątski podczas swego pobytu na Nowej Zelandji.

Ankieta (Inf. p. Geoffrey Montlak Potockiego — *Encyklopedia of New Zealand, Auckland* vol. 2 p. 199.

Przełomski Marjan, inżynier * 7. XII. 1893 we Lwowie, kształcił się w Warszawie, w Bernie i w Rio de Janeiro. W 1915 r. wywieziony przez Rosjan na Syberję, w 1916 r. uwięziony w czasie ucieczki do kraju, w 1917 r. zbiegł i osiadł w Tokio. Przebywał odtąd w Japonji, potem w Chinach, w Indochinach wreszcie od roku 1927 r. w Brazylii. W międzyczasie podróżował; zwiedził Sachalin, Amerykę Północną, Kalifornję, wyspy Hawajskie, Indje holenderskie, Jawę, Singapur, Indje angielskie, Afrykę podzwrotnikową i centralną, kolonje angielskie Uganda i Kenja, kolonję portu Gólnia w Afryce Alagoa,

(Lorenco Margues), Transwaal i Oranję, Przylądek Dobrej Nadziei, wreszcie Brazylję. Pracował przy budowach dróg i mostów oraz elektryfikacjach głównie w Indochinach i w stanie San Paulo w Brazylii. Ponadto zwiedził całą Europę, zwłaszcza Portugalję, Francję, Niemcy, Austrię, Czechosłowację i Anglję; w 1932 r. wrócił do Warszawy, gdzie pracuje w Ministerstwie Komunikacji. Z licznych swoich podróży napisał szereg wspomnień niewydanych.

Ankieta.

Rajchman — Floyar Henryk mjr., * 1893 w Warszawie; studjował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim; walczył w I Brygadzie i w wojnie polsko-rosyjskiej; od 1933 podsekretarz Stanu w Ministerstwie Przemysłu i Handlu; Kawaler Virtuti Militari i Krzyża Niepodległości. Od 1928 do 1932, będąc attaché wojskowym a potem dziekanem korpusu attachés wojskowych w Tokio, odbywał podróże po Mandżurji, Mongolji, Chinach i szeregiem prac z dziedziny wojskowej, politycznej i finansowej uzyskał opinię znawcy zagadnień Dalekiego Wschodu. W 1932 r. wrócił z Japonji przez Indje do kraju.

Nominacja nowych podsekretarzy stanu, *Kurjer Poranny* 1933, Nr. 248.

(Reichman zob. Rejchman Br.).

(Rogójski zob. Rogoyski)

(Rusticus zob. Tokarzewicz J.)

(S. Z. z Czerniejewa zob. Sierakowski).

Sapieha Aleksander książę, * 2. XI. 1773 we Francji, † 1812 w Dereczynie; etnograf i podróżnik;

walczył pod Dąbrowskim w 1807 pod Gdańskiem przeciw Prusakom; był członkiem Tow. Przyj. Nauk; podróżował po Bałkanach, jako pierwszy Polak badając gruntownie Słowiańszczyznę południową; pozostawił cenny opis podróży, stanowiący pierwsze studjum etnograficzne i obyczajowe w literaturze polskiej o Słowiańszczyźnie.

Chmielowski P.; Historia literatury polskiej T. III, p. 32 — Chodyniecki; Dykjonarz III, p. 73 — 76 — Czarnecki Ed. ks.: Rys zasług naukowych księcia Al. Sapiehy, *Roczniki Tow. Przyj. Nauk* XVIII, 1825 — Debicki L.; Pierwsi orjentaliści i archeologowie polscy, *Biblioteka Warszawska* 1884 — Tenże; Pierwsi orjentaliści (Puławy III Rozdz. I.) — Franczew: Polskoje słowianowiedjenje p. 78 — 100 — Gutenberg — Korbut II — Kraushar; Tow. Przyj. Nauk T. I. p. 104, 312, V. 207, II, 21 — 22, 303 304, 306, VI, 99. — Krzemieński St. Sto at myśli polskiej — Orgelbrand — Plater — Zawiliński; Dalmacja przed 100 laty w oświeceniu podróżnika Polaka, *Świat Słowiański* VII, 1911, p. 362 — 370. (Saunders H. de zob. Dmochowski Henryk).

(Sefer pasza zob. Kościelski Władysław).

Siemieński Stanisław ks. dr. T. J., * 13. IX. 1884 w Krzepinie w Kieleckiem, misjonarz; pro-prefekt apostolski, misjonarz na dystrykt Broken Hill; wyświęcony w 1911 w Krakowie, studjował w Rzymie, gdzie był sekretarzem jenerała ezuitów o. Włodzimierza Ledóchowskiego. Od 1924 przebywa jako misjonarz w północnej Rodezji. Ks. S. jest korespondentem centralnego biura misyjnego katolickiego „Fides” w Rzymie; oddzielnie wydał: „Żmudne trzechlecie. Prefektura Apostolska Broken Hill 1927 — 1930”, Kraków 1931, „Wesoły nam dziś dzień nastał. Obrazek

z polskiej misji w Afryce" (Kalendarz Serca Jezusowego na rok 1930).

Ankieta. —

(Sirko zob. Sieroszewski Wacław).

(Skinder pasza zob. Iliński A.)

Słonimski Antoni * 17. XI. 1896 w Warszawie, pisarz i poeta; odbywa podróże po Afryce etc., w wyniku których ogłosił m. in.: „Pod zwrotnikami. Dziennik okrętowy“, Warszawa, 1925, „Z dalekiej podróży. Poezje“, tamże 1926 „Piaszczystą drogą“ *Na szerokim Świecie* 1925 Nr. 12/13 „Kai — Dasz“, tamże 1925, Nr. 6.

Ankieta.

(Stekint zob. Tokarzewicz J.)

(Strucki zob. Struś J.)

(Struś zob. Sawicki Stella J.)

Stryjewski Janusz * 2. IV. 1899; dziennikarz i pracownik społeczno-emigracyjny; studjował na Uniwersytecie Warszawskim i w Szkole Nauk Politycznych. W 1924, odbywając praktykę dziennikarską w Stanach Zjednoczonych, badał życie emigracji, wróciwszy do kraju redagował 1927—1929 *Wieści z Polski*, przeznaczone dla wychodźstwa; w 1929 udawszy się ponownie do Stanów Zjednoczonych, zwiedzał większe skupiska emigracji i był współpracownikiem *Kurjera Polskiego* w Milwaukee. Od 1932 r. prowadzi dział północno-amerykański w Radzie Organizacyjnej Polaków z Zagranicy. S. napisał obok licznych artykułów „Polacy w Stanach Zjednoczonych“, Warszawa 1930

Ankieta — Zieliński Bibl. Migr

Strzemieński Stefan, gen.; b. członek Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Kolonjalnej; udał się w 1932 r. z ramienia tejże organizacji oraz Funduszu Kolonjalnego do Brazylii w celu badania warunków osadniczych w Paranie i wyszukania odpowiednich terenów dla osadnictwa polskiego.

Archiwum Ligi Morskiej i Kolonjalnej.

(Sullstrowski zob. Petelenz Cz.)

(Szczygielski J. zob. Chodzkiewicz W.)

(Szolc Rogozińska zob. Rogozińska H.)

(Szolc Rogoziński zob. Rogoziński)

(Szwatka zob. Schwatka)

Szwedowski Stefan, * 26. XII. 1893, działacz społeczny i emigracyjny; wiceprezes Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy, odznaczony Pol. Restituta za działalność w Z. O. K. Z.; walczył w Legjonach, był współzałożycielem Straży Kresowej i Tow. Obrony Kresów Zachodnich; w 1925 r. zainicjował z M. Korzeniowskim nawiązanie stosunków z mniejszościami polskimi w krajach sąsiednich; w 1924 r. wspólnie z Brezińskim, Stef. Lenartowiczem i A. Stebelskim zainicjował zorganizowanie emigracji polskiej i był prezesem Komisji Organizacyjnej, członkiem Komisji Programowej oraz referentem i autorem deklaracji ideowej na pierwszym Zjeździe Polaków z Zagranicy, na którym utworzona została Rada Organizacyjna Polaków z Zagranicy, przekształcająca się obecnie na wszechświatowy związek Polaków.

Ankieta.

Świechowski Jerzy, por. marynarki handlowej; brał udział w wyprawie yachtu „Dal” z Gdyni do Ameryki Północnej w 1933.

Witkowski J. B.: Yachtem „Dal” z Gdyni na Bermudy. *Morze*, 1933. Nr. 12.

(Tadź — el — feher zob. Rzewuski Wacław)

Taszycki; posłował w 1640 r. do Konstantynopola; djarjusz poselstwa opublikował Rudolf Ottmann p. t.: „Djarjusz drogi tureckiej i akta konstantynopolitańskie z r. 1640. Z autografu współcz. w wyjątkach przepisane i objaśnione podał R. O.”

Kłosa I p. 202, 212, 234, 245.

Tukerkes Jan * 12. VII 1882 r. w Wilnie, gdzie otrzymał średnie wykształcenie. W 1906 r. emigrował z racji politycznej działalności do Francji; w Paryżu ukończył wydział matematyczny Sorbony, stopień inżyniera otrzymał w Grenobli w 1919. W tymże roku wyjechał do Turcji. Przebywał w Konstantynopolu, gdzie z ramienia rządu tureckiego był inspektorem budowy w 1914 r. Przed samą wojną wrócił do Rosji, gdzie pracował w wielkim przemyśle elektrotechnicznym. W 1916 r. osiadł na Uralu w Rewdzie, a następnie pod Miasem założył własną fabrykę wyrobu sztucznych kamieni technicznych. W 1918 r. emigrował na Daleki Wschód, do Władywostoku, gdzie organizował wielki handel na Syberji i w Priamurskiej obłasti. Zwiedzał wtedy Kamczatkę, wyspy Komandorskie i parokrotnie jeździł do Mongolji. W 1922 r. ostatecznie przeniósł się do Mandżurji, gdzie osiadł w Harbinie jako urzędnik kolei wschodnio chińskiej, następnie

był u marza Dżanku Czene dyrektorem arsenału w Cinnanfu na półwyspie Szan-tung wreszcie przebywał w Szanhaju, w 1928 r. wrócił do kraju i pracuje w Ministerstwie Skarbu w Warszawie.

Ankieta.

Wachtel Juljusz; stud. politechniki; odbył wraz W. Kowarzykiem w 1933 r. podróż po Europie i Afryce, przebywając 17000 km. na motocyklu; turyści zwiedziwszy wytwórnie motocykli, rowerów i broni w Belgji i Francji, podróżowali potem po Algierze i Tunisie.

Motocyklem dookoła Europy i po Afryce, *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 1933, Nr. 306.

Wimut Juljan dr., przyrodnik i lekarz; studjował na uniwersytecie kijowskim; osiadł w Petropawłowsku na Kamczatce pod koniec XIX w.

Talko — Hryncewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, *Przegląd Współczesny*, 1924, Nr. 26.

Wirchowy Jaśko, góral; zwiedzał Palestynę; opis podróży wydał W. Brzega p. t.; „Opowiadanie Jaśka Wirchowego o Ziemi Świętej” (Posiady: opowiadania o Podhalu, Kraków 1913)

Bystroń — Brzega.

Witkowski Jan B., por. marynarki handlowej członek Oficerskiego Yacht-Klubu R. P., wyruszył 6. czerwca 1933 wraz z por. mar. handl. Jerzym Swiechowskim i por. 26 p. ułanów, Andrzejem Bohomolcem z Gdyni do Ameryki Północnej na yachcie „Dał” długości 8.75 m. szerokości 2.15 m. o zanurzeniu 1.35 m. ogólnego tonażu około 4 ton. wagi kilo 45 t. powierzchni żagla 46 m.² Śmiali żeglarze przesze-

dłszy przez „oko cyklonu“, dotarli d. 26 sierpnia do Sommersat na Bermudach ze złamanym masztem, porwanemi żaglami; stamtąd przyholowani zostali do portu Hamiltoni owacyjnie witani przez tłumy ludności, miejscowych dostojników oraz zarząd brytyjskiego król. Yachting-Klubu; z powodu konieczności remontu „Dali“ oraz choroby por. Bohomolca, żeglarze zmuszeni byli chwilowo przerwać dalszą podróż. Cyklon przez który przeszła „Dal“, był tak potężny, że zatopił 45 jednostek morskich, a tzw. „oko cyklonu“; czyli jego najniebezpieczniejsza część, spotkało yacht polski w odległości 350 mil mor. od wysp Bermudzkich. Ekspedycja „Dali“ patronowana była przez gen. Orlicz-Dreszera, prezesa Ligi Morskiej i Kolonjalnej.

Witkowski J. B.: Yachtem „Dal“ z Gdyni na Bermudy, *Morze*, 1933, Nr. 12.

S P R O S T O W A N I A.

W trakcie druku, przy równoczesnej kontynuacji pracy nad słownikiem, materiał tak biograficzny jak i bibliograficzny, odnoszący się do osób w Małym słowniku wymienionych oraz ich prac, powiększył się do tego stopnia, iż dorzucenie uzupełnień przekroczyłoby musiało miarę zwykłego dodatku i objęłoby spory tom, co byłoby sprzeczne z zamiarem, zaznaczonym w tytule niniejszej pracy, która miała być tylko **małym** słownikiem, czyli skrótem większej pracy, będącej w przygotowaniu. Wszelkie zatem uzupełnienia i sprostowania tak omyłek rzeczowych, jak i błędów drukarskich muszą odłożyć do wspomnianego ew. większego słownika, a niżej podaję kilka tylko sprostowań błędów i opuszczeń istotnych, które, jak wyżej zaznaczyłem, stanowią drobną cząstkę poprawek, któremi należałoby uzupełnić Mały słownik.

Boniecki Bogumił, str. 651; ur. 21. IX. 1902 w Warszawie.

Raczyński Teodozjusz, str. 398; odbył podróż do Egiptu w 1930, nie w 1931.

Rogoziński Stefan, str. 413; ur. 14. IV. 1861.

Rozwadowski Florestan, str. 435; rok wydania „O Governo e a Colonisação“ 1857 a nie 1875.

Rzymełko Jan Ks., a nie Szymełko, str. 450.

Saporski Edmund Sebastjan, str. 454; ur. 19. I.

1844 w Siedkowicach pod Opolem na Śląsku.

Strzemiński Stefan, omyłkowo dwa razy umieszczany na str. 514 i w „Uzupełnieniach“ na str. 677.

Szymełko Jan ks., str. 450, ma być Rzymełko.
Tetzlaff Henryk, str. 554; ur. 9. V. 1900.

Tomczek Klemens, str. 560 wiersz. 18 ma być: W dalszej wędrówce przez dżungle dotarli do jeziora Balombi-ba-Kotta, wreszcie odkryli kataraktę Małego Mungo; wiersz 25 ma być: dotarł Tomczek wreszcie do jeziora Balombi-o-Mbu, czyli Słoniowego, którego poprzednio napróżno szukali, a które na cześć hr. Benedykta Tyszkiewicza nazwali jeziorem Benedykta.

Wierciński Juliusz, str. 589; prezes Delegacji Polskiej do Rady Portu Gdańska zamiast prezes Rady Portu Gdańska.

Zaruski Marjusz, str. 624; odznaczony Krzyżem Virtuti Militari i 5-krotnie Krzyżem Walecznych.

CENTRALNY
URZĄD PLANOWANIA
BIURO REGIONALNE
w GDANSKU

40071